

หนังสือประกอบการเรียน
วิชาสังคมศึกษา

สังคมไทย

สำหรับรายวิชา ส ๐๓๒

ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

กรมวิชาการ
กระทรวงศึกษาธิการ

เพลงชาติ

ประเทศไทยรวมเลือดเนื้อชาติเชื้อไทย
เป็นประชารัฐไผทของไทยทุกส่วน
อยู่ดำรงคงไว้ได้ทั้งมวล
ด้วยไทยล้วนหมายรักสามัคคี
ไทยนี้รักสงบแต่ถึงรบไม่ขลาด
เอกราชจะไม่ให้ใครข่มขี่
สละเลือดทุกหยาดเป็นชาติพลี
เถลิงประเทศชาติไทยทวีมีชัย ชโย

เพลงสรรเสริญพระบารมี

ข้าพระพุทธเจ้า

เอาจมโนและศรัทธา

นบพระภูมิบาลบุญญติเรก

เอกบรมจักริน พระสยามินทร์

พระยศยิ่งยง

เย็นศิระเพราะพระบริบาล

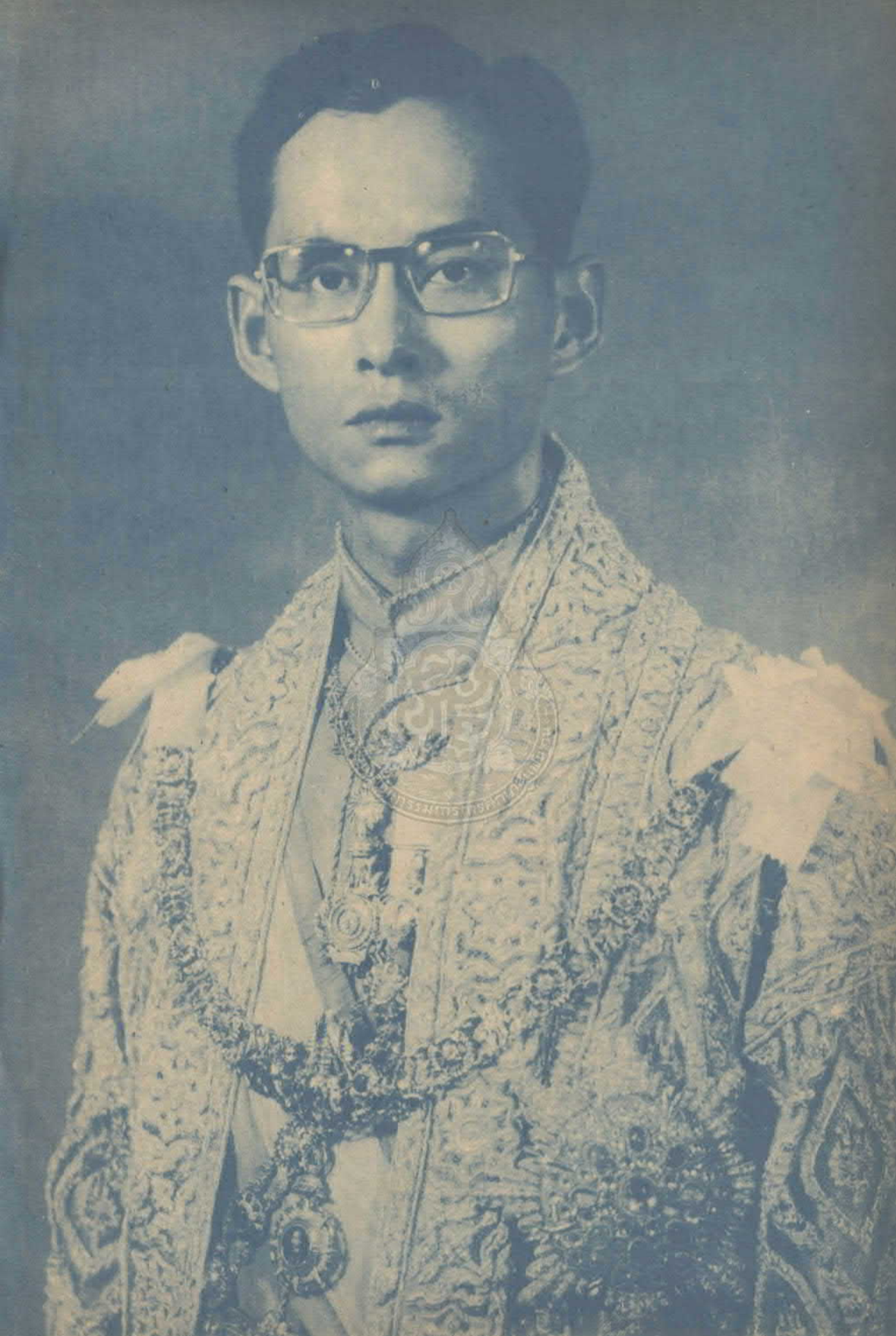
ผลพระคุณ ๓ รักษา

ปวงประชาเป็นสุขศานต์

ขอบันดาล ๓ ประสงค์ใด

จงสถุณต์ดังหวังวรหฤทัย

ดุจถวายชัย ชโย

ศูนย์พัฒนาหนังสือ
กรมวิชาการ

หนังสือประกอบการเรียน
หมวดวิชาสังคมศึกษา
สังคมไทย

สำหรับรายวิชา ส 032

ประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย

ของ

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ

พิมพ์ครั้งที่หนึ่ง 20,000 เล่ม

พ.ศ. 2521

ปกกระดาษราคาเล่มละ 16.00 บาท

(ห้ามขายเกินกว่าราคาที่กำหนดไว้)

จัดพิมพ์โดยองค์การค้ำของคุรุสภา

พิมพ์ที่โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว

52 ถนนลาดพร้าว บางกะปิ กรุงเทพมหานคร

มีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ

ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ
เรื่อง อนุญาตให้ใช้หนังสือในโรงเรียน

ด้วยกรมวิชาการได้จัดทำหนังสือประกอบการเรียนหมวดวิชาสังคมศึกษา สังคมไทย สำหรับ
รายวิชา ส ๐๓๒ ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ขึ้น กระทรวงศึกษาธิการได้พิจารณาแล้ว อนุญาตให้ใช้
หนังสือนี้นี้ในโรงเรียนได้

ประกาศ ณ วันที่ ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๒๑

(นายรังสฤษดิ์ เชาวนศิริ)
ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

คำนำ

ตามที่กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้หลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย หมวดวิชาสังคมศึกษา พุทธศักราช 2520 แล้วนั้น กรมวิชาการเห็นควรมีหนังสือประกอบการเรียน อันจะช่วยให้การเรียนบรรลุตามจุดประสงค์ของหลักสูตร จึงได้ขออนุมัติกระทรวงศึกษาธิการมอบหมายให้นายสฤติย์ นิยมญาติ เป็นผู้จัดทำหนังสือประกอบการเรียนหมวดวิชาสังคมศึกษา สังคมไทย สำหรับรายวิชา ส 032 ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย และมอบหมายให้นางสาวเฉลิมศรี ธรรมบุตร เป็นผู้ตรวจ

กรมวิชาการหวังว่าหนังสือเรียนเล่มนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนและขอขอบคุณผู้จัดทำและผู้ตรวจที่ได้มีส่วนช่วยเหลือการศึกษาไว้ ณ โอกาสนี้

กรมวิชาการ

28 กรกฎาคม 2521

สารบัญ

หน้า

บทนำ	1
บทที่ 1 ปัญหาการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน	5
ความหมายของคำว่ากระทำความผิดของเด็กและเยาวชน	5
สถิติเกี่ยวกับการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน	6
สาเหตุแห่งการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน	8
ทฤษฎีการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน	9
กฎหมายเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด	13
ศาลคดีเด็กและเยาวชน	14
แนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน	15
คำถาม	17
หัวข้อสำหรับเลือกอภิปรายหรือข้อควรคิด	17
บทที่ 2 ปัญหาอาชญากรรม	19
ความหมายของอาชญากรรม	19
การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับอาชญากรรม	19
ประเภทต่าง ๆ ของอาชญากรรม	22
สภาพของอาชญากรรมในประเทศไทยในปัจจุบัน	23
ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชญากรรม	25
ผลเสียที่เกิดจากอาชญากรรม	28
การป้องกันปัญหาอาชญากรรม	29
การแก้ไขอาชญากรรม	31
คำถาม	32
หัวข้อสำหรับอภิปรายหรือข้อควรคิด	32
บทที่ 3 ปัญหายาเสพติดให้โทษ	34
ความหมายของยาเสพติดให้โทษ	34
ประเภทของยาเสพติดให้โทษ	35
ผลเสียของการใช้ยาเสพติดให้โทษที่มีต่อประเทศชาติ	38
ผลเสียของการใช้ยาเสพติดให้โทษที่มีต่อตัวผู้ใช้เอง	39
สาเหตุของการติดยาเสพติดให้โทษ	40

แนวทางการป้องกันการใช้ยาเสพติดให้โทษ	41
การแก้ไขและปราบปรามยาเสพติดให้โทษ	42
คำถาม	44
หัวข้อสำหรับอภิปรายหรือข้อควรคิด	45
บทที่ 4 ปัญหาโสเภณี	46
ลักษณะทั่ว ๆ ไปของโสเภณี	46
ปัญหาที่เกิดจากโสเภณี	47
สาเหตุของการเป็นโสเภณี	49
การป้องกันและการแก้ไขปัญหาโสเภณี	51
ข้อดีข้อเสียของการออกกฎหมายทำให้โสเภณีเป็นอาชีพที่ต้องตามกฎหมาย	53
คำถาม	54
หัวข้อสำหรับอภิปรายหรือข้อควรคิด	55
บทที่ 5 ปัญหาประชากร	56
ลักษณะการเพิ่มของประชากรไทย	56
ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการเพิ่มของประชากร	59
นโยบายประชากรของประเทศไทย	68
คำถาม	70
หัวข้อสำหรับอภิปรายหรือข้อควรคิด	70
บทที่ 6 ปัญหาการไม่รู้หนังสือ	72
สภาพทั่วไปเกี่ยวกับการไม่รู้หนังสือในประเทศไทย	72
ผลเสียที่เกิดจากการไม่รู้หนังสือ	75
สาเหตุของการไม่รู้หนังสือ	78
แนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาการไม่รู้หนังสือ	79
คำถาม	81
หัวข้อสำหรับอภิปรายหรือข้อควรคิด	81
บทที่ 7 ปัญหาเรื่องที่ดินทำกิน	82
สถานการณ์เกี่ยวกับการใช้ที่ดินในประเทศไทย	82
สาเหตุที่ก่อให้เกิดปัญหาเรื่องที่ดินทำกิน	82
ผลอันเกิดจากปัญหาเกี่ยวกับที่ดินทำกิน	84
การปฏิรูปที่ดินกับปัญหาเรื่องที่ดินทำกิน	85

คำถาม	88
หัวข้อสำหรับอภิปรายหรือข้อควรคิด	88
บทที่ 8 ความยากจน	90
ความหมายของคำว่าความยากจน	90
สภาพความยากจนในประเทศไทย	91
สาเหตุของความยากจน	95
แนวทางในการแก้ไขความยากจน	98
คำถาม	101
หัวข้อสำหรับอภิปรายหรือข้อควรคิด	101
บทที่ 9 ปัญหาการขาดอาหาร	103
ความหมายของการขาดอาหาร	103
สภาพการขาดอาหารในประเทศไทย	104
ผลเสียที่เกิดจากปัญหาการขาดอาหาร	105
สาเหตุของการขาดอาหาร	106
มาตรการป้องกันและแก้ไขปัญหาการขาดอาหาร	107
คำถาม	109
หัวข้อสำหรับอภิปรายหรือข้อควรคิด	110
บทที่ 10 การย้ายถิ่นของชาวนชนบทสู่ตัวเมือง	111
ความหมาย	111
ประเภทต่าง ๆ ของการย้ายถิ่น	111
สาเหตุและลักษณะทั่ว ๆ ไปของการย้ายถิ่น	113
สภาพการย้ายถิ่นในประเทศไทย	114
สาเหตุของการย้ายถิ่นเข้าสู่ตัวเมือง	116
ผลดีและผลเสียของการย้ายถิ่นเข้าสู่ตัวเมือง	118
มาตรการแก้ไขปัญหการย้ายถิ่นของชาวนชนบทเข้าสู่ตัวเมือง	120
คำถาม	122
หัวข้อสำหรับเลือกอภิปรายและข้อควรคิด	122
บทที่ 11 ปัญหาการจราจร	123
สาเหตุของปัญหาจราจร	124
ผลเสียที่เกิดจากปัญหาจราจร	126

หลักการทั่วไปในการควบคุมการเคลื่อนไหวของการจราจร	127
การแก้ปัญหาและการวางแผนจราจร	128
คำถาม	133
หัวข้อสำหรับเลือกอภิปรายและข้อควรคิด	133

บทที่ 12 การนัดหยุดงานประท้วง 135

ความหมายของการนัดหยุดงาน	135
ชนิดต่าง ๆ ของการนัดหยุดงาน	135
สถานการณ์เกี่ยวกับการนัดหยุดงานในประเทศไทย	136
ผลดีและผลเสียของการนัดหยุดงานประท้วง	137
สาเหตุของการนัดหยุดงาน	140
แนวการป้องกันการนัดหยุดงานประท้วง	141
คำถาม	143
หัวข้อสำหรับเลือกอภิปรายและข้อควรคิด	143

บทที่ 13 ปัญหาแหล่งเสื่อมโทรม 144

ความหมาย	144
ประโยชน์บางประการของแหล่งเสื่อมโทรม	145
ปัญหาที่เกิดจากแหล่งเสื่อมโทรม	146
สาเหตุที่ทำให้เกิดแหล่งเสื่อมโทรม	147
การแก้ปัญหาและป้องกันปัญหาแหล่งเสื่อมโทรม	149
คำถาม	150
หัวข้อสำหรับอภิปรายและข้อควรคิด	150

บทที่ 14 ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ 152

ประเภทของสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ	153
อากาศเป็นพิษ	153
สาเหตุของอากาศเป็นพิษ	154
เราจะช่วยไม่ให้อากาศเป็นพิษอย่างไร	157
น้ำเป็นพิษ	158
สาเหตุของน้ำเป็นพิษ	159
แนวทางในการป้องกันและแก้ไขน้ำเป็นพิษ	162

เสียงเป็นพิษ	164
ที่มาของเสียงเป็นพิษ	165
อันตรายจากเสียงเป็นพิษ	166
แนวทางการป้องกันและแก้ไขเสียงเป็นพิษ	167
มาตรการป้องกันและแก้ไขปัญหาลังแวดล้อมโดยส่วนรวม	169
คำถาม	171
หัวข้อสำหรับเลือกอภิปรายและข้อควรคิด	171
บทที่ 15 การฉ้อราษฎร์บังหลวง	172
ความหมาย	172
ผลเสียหายจากการฉ้อราษฎร์บังหลวง	172
สาเหตุของการฉ้อราษฎร์บังหลวง	174
แนวทางในการแก้ไขและป้องกันการฉ้อราษฎร์บังหลวง	177
คำถาม	181
หัวข้อสำหรับเลือกอภิปรายและข้อควรคิด	181
บทที่ 16 ความมั่นคงของชาติ	183
ภาวะการณ์ที่ทำลายความอยู่รอดของสังคม	183
ค่านิยมที่เป็นอุปสรรคต่อความมั่นคงและความอยู่รอดของสังคมไทย	186
ข้อควรพิจารณาในการกำหนดนโยบายความมั่นคงของชาติ	192
คำถาม	194
หัวข้อสำหรับอภิปรายและข้อควรคิด	194
บรรณานุกรม	196

สังคมไทยปัจจุบันมีปัญหาต่าง ๆ มากมายหลายชนิด การที่สังคมมีปัญหานั้นอันเนื่องมา ทำให้ผู้ที่อยู่ในสังคมไม่มีความสุข และสังคมดำเนินไปสู่ความก้าวหน้าได้อย่างเชื่องช้า บุคคลที่มีโรคภัยไข้เจ็บ ไม่มีความสุขอันใด สังคมที่มีปัญหาย่อมจะไร้ความสุขเช่นกัน ดังนั้น อย่างไรก็ดีตาม การที่จะไม่ให้สังคมมีปัญหาเลยย่อมเป็นไปได้ นอกจากสังคมในอุดมคติ หรือในสังคมพระศรีอารย์ นักเรียนอย่าคิดว่า สังคมตะวันตกซึ่งเป็นสังคมที่เจริญแล้วจะไม่มีปัญหา เรามีปัญหาเหมือนกัน แต่จำนวนปัญหา หรือความรุนแรงของปัญหาอาจจะไม่มากเหมือนกับบ้านเมืองเราเท่านั้น ดังนั้น สิ่งที่เราควรจะต้องคิด ควรจะปฏิบัติที่สำคัญก็คือ ทำอย่างไรจึงจะทำให้จำนวนปัญหามีน้อยลง และความรุนแรงของปัญหาเบาบางลง เพื่อคนไทยทุกคนที่อยู่ในสังคมไทยจะได้มีความสุข และสังคมสามารถพัฒนาไปได้อย่างราบรื่น ผู้เขียนหนังสือเล่มนี้มีเจตนาที่สำคัญเพื่อที่จะช่วยให้นักเรียนได้มองเห็นปัญหาต่าง ๆ ที่มีอยู่ในสังคมอย่างชัดเจน และเข้าใจแนวทางในการแก้ไขปัญหาพอสมควร ตลอดจนกระตุ้นให้นักเรียนคิดและค้นคว้าหาทางแก้ปัญหาต่าง ๆ ด้วยตนเองด้วย

ก่อนที่จะเร่ร่อนถึงรายละเอียดของปัญหาแต่ละปัญหาของสังคมไทยในแต่ละบท ขอให้เรามาทำความเข้าใจกับ ความหมายของคำว่า “ปัญหาของสังคมไทย” เสียก่อนปัญหาของสังคม ก็คือ สภาพที่ยากต่าง ๆ ที่มีผลกระทบกระเทือนต่อบุคคลในสังคมเป็นจำนวนมาก และสภาพนั้นเป็นสิ่งที่บุคคลส่วนมากในสังคมไม่พึงปรารถนา ตัวอย่างปัญหาของสังคมก็ได้แก่ ความยากจน การฉ้อราษฎร์บังหลวง อาชญากรรม เป็นต้น โดยสามัญสำนึกแล้ว นักเรียนจะเห็นได้ว่า ไม่มีใครต้องการที่จะเป็นคนยากจน ความยากจนเป็นสิ่งที่ไม่เป็นที่พึงปรารถนา และในสังคมไทยเรา ความยากจนเป็นสิ่งที่ทำให้คนไทยเป็นจำนวนมากได้รับความเดือดร้อน ความยากจนจึงเป็นปัญหาอย่างหนึ่งของสังคมไทย การฉ้อราษฎร์บังหลวงก็เป็นสภาพที่ไม่มีความต้องการหรือปรารถนาให้เกิดขึ้นเหมือนกัน นอกจากตัวบุคคลผู้กระทำการฉ้อราษฎร์บังหลวงเอง การฉ้อราษฎร์เป็นสิ่งที่สร้างความเดือดร้อนแก่ประชาชนส่วนใหญ่ และเป็นสิ่งที่สร้างความไม่เป็นธรรมให้เกิดขึ้นในสังคม ตลอดจนเป็นภัยที่บ่อนทำลายความมั่นคงของชาติอย่างร้ายกาจอย่างหนึ่ง ในทำนองเดียวกัน อาชญากรรมก็เป็นสิ่งที่คนส่วนใหญ่ของสังคมรู้สึกเกลียดชัง และไม่ต้องการให้มันเกิดขึ้น เพราะทำให้ผู้ที่อยู่ในสังคมไม่มีความปลอดภัยทั้งในด้านร่างกายและทรัพย์สิน เหล่านี้เป็นต้น ในหนังสือเล่มนี้ ปัญหาของสังคมไทยที่สำคัญ ๆ ที่จะได้รับการหยิบยกขึ้นมาพิจารณา มีอยู่ 16 ปัญหาด้วยกัน คือ ปัญหาเรื่องความยากจน ที่ดินทำมาหากิน การไม่รู้หนังสือ อาชญากรรม เด็กและเยาวชน กระทำผิด ประชากร การฉ้อราษฎร์บังหลวง สิ่งแวดล้อมเป็นพิษ ยาเสพติดให้โทษ การจราจร โสเภณี การที่ชาวชนบทอพยพสู่ตัวเมือง การขาดอาหาร แหล่งเสื่อมโทรม การนัดหยุดงานประท้วง และปัญหาความมั่นคงของชาตินักเรียนพึงระลึกว่า ปัญหาของสังคมไทยมีมากกว่านี้ แต่เราจะไม่อาจจะเอามากกล่าวได้หมดในหนังสือเล่มนี้ เพราะนักเรียนมีเวลาเรียนจำกัด อย่างไรก็ตามนักเรียนก็มีโอกาสที่จะได้ศึกษาเกี่ยวกับปัญหาต่าง ๆ ของสังคมอีกโดยละเอียดยิ่งขึ้น และมากปัญหานั้น เมื่อนักเรียนได้มีโอกาสเรียนสูงขึ้นไปในระดับอุดมศึกษา

ความเข้าใจผิดบางประการเกี่ยวกับปัญหาของสังคมไทย

ถึงแม้ว่าคนไทยส่วนมากจะมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาต่าง ๆ ของสังคมอยู่บ้างน้อยบ้างก็ตาม ปรากฏว่า สิ่งที่เขารู้ หรือเข้าใจนั้น มักจะไม่ค่อยตรงกันและมักจะผิด ๆ พลาด ๆ อยู่เสมอ ความเข้าใจผิดต่าง ๆ เกี่ยวกับปัญหาของสังคมไทยมีดังต่อไปนี้

1. ความเข้าใจผิดที่ว่า “ประชาชนทั่วไปมีความเห็นตรงกันว่า อะไรคือ ปัญหาของสังคม อะไรไม่ใช่ปัญหาของสังคม”

ในสังคมไทยของเราถึงแม้จะมีบุคคลเป็นจำนวนมากเห็นพ้องต้องกันว่าอากาศเป็นพิษ น้ำเป็นพิษ โสเภณี ฯลฯ เป็นปัญหาสำคัญของสังคมก็ตามแต่มีบุคคลบางพวก บางกลุ่มมิได้มีความคิดเห็นเป็นเช่นนั้น ตัวอย่าง เช่น ในเรื่องอากาศเป็นพิษ และน้ำเป็นพิษเจ้าของโรงงานต่าง ๆ ซึ่งเป็นตัวการสำคัญอันหนึ่งที่เกิดปัญหาประเภทนี้ขึ้นอาจจะไม่ได้ถือว่า อากาศเป็นพิษและน้ำเป็นพิษ เป็นปัญหาของสังคมก็ได้ ในทำนองเดียวกัน เจ้าของสำนักโสเภณี และผู้ที่มีส่วนได้รับผลประโยชน์จากโสเภณี มักจะไม่ยอมรับว่า โสเภณีเป็นปัญหาของสังคมเหมือนเช่นที่คนทั่วไปคิดกัน เหล่านี้เป็นต้น

2. ความเข้าใจผิดที่ว่า “ปัญหาของสังคมเป็นเรื่องที่เป็นไปตามธรรมชาติและเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่พ้น”

ใครก็ตามที่คิดว่า ปัญหาของสังคมเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ และเลี่ยงไม่พ้นนั้นเท่ากับว่า ผู้นั้นพยายามหลีกเลี่ยงการแก้ปัญหา หรือส่งเสริมให้ปัญหานั้นคงอยู่เหมือนเดิม โดยปกติแล้ว ปัญหาของสังคมส่วนมากมักจะแก้ไข หรืออย่างน้อยที่สุดก็อาจทำให้บรรเทาเบาบางลงได้ ถ้าทุกฝ่ายร่วมมือกัน และตั้งใจที่จะแก้ไขจริง ๆ เช่น ปัญหาอากาศเป็นพิษในเขตกรุงเทพมหานคร เราอาจจะทำให้ความรุนแรงของปัญหาลดน้อยลงได้ ถ้าหากมีการยับยั้งมิให้ผู้คนหลังไหลเข้ามาอยู่กันอย่างหนาแน่นเกินไป เจ้าหน้าที่ผู้ใช้กฎหมายปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด ตลอดจนมีการวางผังเมืองที่ถูกต้องเหมาะสม ในทำนองเดียวกัน ปัญหาโสเภณีก็อาจจะทำให้บรรเทาเบาบางลงได้ ถ้าหากสถานะภาพของสตรีได้รับการยกระดับให้สูงขึ้น รัฐบาลพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศให้ดีขึ้น ส่งเสริมให้สตรีได้รับการศึกษาสูงขึ้น ตลอดจนเจ้าหน้าที่ของบ้านเมืองปฏิบัติตามตัวบทกฎหมายอย่างจริงจัง

3. ความเข้าใจผิดที่ว่า “ปัญหาของสังคมเป็นสิ่งที่มาจากพฤติกรรมที่ผิดปกติ หรือการปฏิบัตินอกถิ่นอกทางของบุคคล”

ปัญหาของสังคมหลายอย่างมีสาเหตุมาจากการประพฤติ การปฏิบัติที่ผิดปกติของบุคคลก็จริง เช่น ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาโสเภณี ปัญหาการใช้จ่ายเซฟติดให้โทษ ฯลฯ แต่ก็มีปัญหาอีกเป็นจำนวนมากไม่น้อยที่เกิดขึ้นทั้ง ๆ ที่บุคคลดำเนินชีวิตอย่างปกติธรรมดา โดยมีได้ประพฤติปฏิบัติตนให้อยู่ในกรอบกรอบของสังคมแต่ประการใด เช่น ปัญหาประชากร ปัญหาการจราจร ปัญหาการไม่รู้หนังสือ และปัญหาความยากจน เป็นต้น เพราะฉะนั้น การที่จะไปอ้างว่า พฤติกรรมที่ผิดปกติ หรือการปฏิบัตินอกถิ่นอกทางของมนุษย์ เป็นต้นเหตุของปัญหาจึงไม่เป็นการถูกต้องเสมอไป

4. ความเข้าใจผิดที่ว่า “ปัญหาของสังคมเกิดขึ้นจากการกระทำของคนชั่ว”

คนเราส่วนมากมักจะคิดว่า คนชั่ว หรือคนเลวเท่านั้นที่ทำให้ปัญหาของสังคมเกิดขึ้น ตามความเป็นจริงแล้ว คนดี ๆ ก็มีส่วนทำให้ปัญหาของสังคมเกิดขึ้นได้เหมือนกัน ตัวอย่างเช่น ปัญหาการจราจรของเมืองใหญ่ ๆ ผู้ใช้รถใช้ถนน ซึ่งเป็นคนดีแทบทั้งนั้น ที่เป็นตัวการทำให้การจราจรติดขัด ในทำนองเดียวกัน ปัญหาโสเภณีที่เป็นอยู่ในบ้านเมืองเราอาจจะกล่าวได้ว่า คนดีมีส่วนทำให้ปัญหาเกิดขึ้นอยู่ไม่น้อยทีเดียว ดังจะเห็นได้ว่า พวกผู้ที่มีเงิน ข้าราชการ และนักศึกษา เป็นลูกค้าที่สำคัญของโสเภณี ถ้าผู้ดีเหล่านี้ไม่ไปอุดหนุนสำนักโสเภณีอาจจะตั้งอยู่ไม่ได้ก็ได้

5. ความเข้าใจผิดที่ว่า “ทุกคนอยากให้เห็นปัญหาของสังคมได้รับการรักษาเยียวยา”

ทั้ง ๆ ที่ขณะนี้ มีผู้ติดยาเสพติดอยู่เป็นจำนวนหลายแสนก็ตาม นักเรียนอย่าคิดว่าทุกคนอยากจะทำให้ปัญหานี้หมดไป เป็นที่แน่นอนเหลือเกินว่า มีบุคคลบางพวกบางกลุ่มที่มีส่วนได้เสียอยู่กับการค้ายาเสพติด คงจะไม่ปรารถนาที่จะให้ผู้ขายยาเสพติดให้โทษหมดไป ปัญหาโสเภณีก็เข้าลักษณะเดียวกัน กล่าวคือ ผู้ที่ได้รับผลประโยชน์หรือทำมาหากินอยู่กับสำนักโสเภณียังต้องการที่จะให้โสเภณีคงอยู่ต่อไป

6. ความเข้าใจผิดที่ว่า “ปัญหาต่าง ๆ จะแก้ไขโดยตัวของมันเอง”

บุคคลบางพวกบางกลุ่มมีความเชื่อว่า เมื่อปัญหาต่าง ๆ ของสังคมเกิดขึ้นมาได้ก็ควรจะสูญหาย หรือสลายตัวไปด้วยตัวของมันเองได้เช่นกัน เปรียบประดุจก้อนน้ำแข็งใหญ่ที่ลอยลอยอยู่ในมหาสมุทร ในเมื่อมันเกิดเป็นก้อนน้ำแข็งขึ้นมาเองได้ วันหนึ่ง มันคงจะลอยลอยไปพบกับอากาศอบอุ่นก็ควรจะละลายเหลวเป็นน้ำไปได้เอง ใครก็ตามที่เชื่อว่า ปัญหาต่าง ๆ ของสังคมจะสูญหายไปโดยตัวของมันเอง โดยไม่ต้องมีใครไปทำอะไรมันนั้น นับว่า ผู้นั้นมีความคิดที่ไม่ถูกต้อง และไม่เหมาะสมอย่างยิ่ง ความคิดเช่นนั้นมักจะเป็นความคิดของบุคคลที่ชอบอ้างเหตุผลเพื่อที่จะอยู่เฉย ๆ โดยไม่คิดหาหนทางแก้ไขปัญหาของสังคม ปัญหาต่าง ๆ ที่มีอยู่ในสังคมแทบทั้งหมดไม่ได้มีลักษณะเป็นเช่นนั้น ดังนักเรียนจะเห็นได้จาก ตัวอย่างของปัญหาการใช้จ่ายยาเสพติดให้โทษในปี พ.ศ. 2514 มีผู้ใช้จ่ายยาเสพติดให้โทษประมาณ 250,000 คน พอมาถึงปี พ.ศ. 2520 มีผู้ติดยาเสพติดเพิ่มขึ้นเป็น 500,000 - 600,000 คน หรือราวเท่าตัว ถ้าทุกคนไม่ช่วยกันแก้ไข ปัญหาที่จะทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ จนในที่สุด บุคคลที่อยู่ในสังคมทั้งหลายจะได้รับความเดือดร้อนไปตาม ๆ กัน ไม่โดยทางตรงก็โดยทางอ้อม ด้วยเหตุนี้เองการที่เราจะไปหวังให้ปัญหาต่าง ๆ ของสังคมสลายตัวไปเอง โดยที่เราไม่เข้าไปเกี่ยวข้อง หรือช่วยกันแก้ไขนั้น จึงเป็นความหวังที่เลื่อนลอย และใช้ไม่ได้

สำหรับทราบความหมายของปัญหาของสังคม และตระหนักถึงความเข้าใจผิดต่าง ๆ เกี่ยวกับปัญหาสังคมอย่างเดียวกันไม่เป็นการเพียงพอ จำเป็นที่นักเรียนจะต้องทราบรายละเอียดของปัญหาของสังคมแต่ละปัญหาด้วย ซึ่งจะกล่าวในบทต่อ ๆ ไป การที่นักเรียนได้เรียนรู้ถึงปัญหาของสังคมไทยนั้น เป็นสิ่งที่มีประโยชน์อย่างยิ่งทั้งต่อนักเรียนเอง และต่อสังคมโดยรวม กล่าวคือ ทำให้นักเรียนได้ตระหนักถึงปัญหาที่มีอยู่ในสังคม รู้ข้อเท็จจริงของปัญหาต่าง ๆ โดยต้องแท้ เข้าใจถึงสาเหตุและแนวทางในการแก้ปัญหา ตลอดจนรู้จักมองปัญหาของสังคมตามสภาพความเป็นจริง อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ดี นักเรียนพึงจำไว้ว่า การที่สังคมไทยเราจะมีความสงบสุขได้นั้น ปัญหาที่มีอยู่ใน

สังคมจะต้องมีผู้น้อยที่สุด การที่จะให้เป็นเช่นนั้นได้ ทุกคนที่อยู่ในสังคมจะต้องร่วมมืออย่างเต็มที่กับเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบในการแก้ไขปัญหของสังคมโดยตรงด้วย ปัญหาของสังคมไม่ว่าจะเป็นปัญหาใด ไม่อาจจะแก้ไขโดยลำพังผู้เชี่ยวชาญ หรือเจ้าหน้าที่ของบ้านเมืองฝ่ายเดียวได้ จำต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจจากประชาชนทุกคนที่อยู่ในสังคมอย่างเลียงไม่พ่น ด้วยเหตุนี้ นักเรียนในฐานะที่เป็นสมาชิกคนหนึ่งของสังคมไทยจึงควรที่จะให้ความร่วมมือด้วยเหมือนกัน

ปัญหาการกระทำผิดของเด็ก และเยาวชน

ในปัจจุบันนี้ ปัญหาเรื่องเยาวชนเป็นปัญหาสังคมที่สำคัญอย่างหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาที่เกี่ยวกับความประพฤติ เนื่องจากเยาวชนวันนี้ คือผู้ที่จะเป็นกำลังของชาติในวันหน้า ถ้าสังคมไทยของเรามีเยาวชนที่มีความประพฤติ หรือการปฏิบัติที่ไม่เหมาะสมเป็นจำนวนมาก ๆ แล้ว การที่จะหวังให้ประเทศไทยมีความมั่นคง และเจริญก้าวหน้าในอนาคตเห็นจะหวังได้ยาก ปัญหาเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนจึงควรได้รับความสนใจ และความช่วยเหลือในการส่งเสริมเยาวชนให้เป็นพลเมืองดี มีคุณค่าแก่สังคมไทยทั้งในปัจจุบันและอนาคต

ความหมายของคำว่า “การกระทำผิดของเด็กและเยาวชน”

ก่อนที่จะเร้าจะพูดถึงเรื่องการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน เราควรหันมาสนใจ ความแตกต่างระหว่างคำว่า “เด็ก” และ “เยาวชน” เสียก่อน ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 “เด็ก” หมายถึง บุคคลที่มีอายุเกินกว่า 7 ปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่เกิน 14 ปีบริบูรณ์ ส่วน “เยาวชน” นั้น หมายถึง บุคคลอายุเกินกว่า 14 ปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่ถึง 18 ปีบริบูรณ์ แต่ไม่ให้ความหมายรวมถึงบุคคลผู้บรรลุนิติภาวะแล้วด้วยการสมรส พูดอีกนัยหนึ่ง ก็คือ ถ้าบุคคลใดมีอายุไม่ถึง 18 ปีก็จริง แต่ได้สมรสไปแล้ว บุคคลผู้นั้น กฎหมายหาได้ถือว่าเป็นเยาวชนแต่ประการใดไม่ เพราะการสมรสทำให้บุคคลผู้นั้นกลายเป็นผู้บรรลุนิติภาวะ

สำหรับความหมายของคำว่า “การกระทำผิดของเด็กและเยาวชน” นั้น ถ้าพูดกันให้สั้นที่สุดก็หมายถึง การกระทำผิดกฎหมายของเด็กและเยาวชนนั่นเอง ถ้าเป็นผู้ใหญ่กระทำความผิดกฎหมายถือว่าเป็น “อาชญากร” แต่ในกรณีที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิด กฎหมายไม่ถือว่าเป็น “อาชญากร” แต่ประการใด เพียงแต่เรียกว่า “ผู้กระทำความผิด” การที่กฎหมายไม่ถือว่าเป็นการกระทำความผิดของเด็กเป็นอาชญากรรมเหมือนกรณีของผู้ใหญ่ ก็เพราะว่าการกระทำความผิดกฎหมายของเด็กมักจะเกิดจากความต้อยในประสบการณ์ ความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ความบกพร่องในสภาพแวดล้อม ความดึกคะนอง ตลอดจนเกิดจากลักษณะพิเศษของเยาวชน หรือผู้ที่อยู่ในวัยรุ่น ซึ่งไม่เหมือนกับผู้ที่เป็นผู้ใหญ่ทั้งหลาย ด้วยเหตุนี้เอง เด็กที่กระทำความผิดจะได้รับการปฏิบัติแตกต่างไปจากอาชญากรทั่ว ๆ ไป

กล่าวโดยทั่ว ๆ ไปแล้ว การกระทำผิดของเด็กและเยาวชนมีมากมายหลายชนิด และผิดแผกแตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับว่าเด็กและเยาวชนนั้นอาศัยอยู่ในเขตเมือง หรือชนบท มาจากครอบครัวประเภทใด บิดามารดามีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมเป็นอย่างไร ฯลฯ ตัวอย่างของการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน ได้แก่ การลักทรัพย์ การทำร้ายร่างกาย การเล่นการพนัน การวิ่งราวทรัพย์ การกระทำอนาจารและข่มขืน การกระทำความผิดกฎหมายว่าด้วยอาวุธปืน การมั่วสุมในช่องโจร การปล้นทรัพย์ ฯลฯ

สำหรับประเทศที่เจริญแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสหรัฐอเมริกา นั้น สิ่งถือว่าเป็นการ “กระทำความผิด” ของเด็กและเยาวชนนั้น มีลักษณะที่ค่อนข้างจะเข้มงวด หรือเคร่งครัดกว่าที่เป็นอยู่ในบ้านเมืองเรา กล่าวคือ ในสหรัฐอเมริกา นั้น เยาวชนที่มีพฤติกรรม หรือกระทำการใด ๆ อย่างใดอย่างหนึ่งต่อไปนี้ ถือว่าเป็นผู้กระทำความผิด คือ

1. ละเมิดกฎหมายของรัฐ หรือเทศบัญญัติซึ่งหากเป็นผู้ใหญ่กระทำความผิดแล้ว ถือว่า เป็นความผิดมีโทษ
2. ประพฤติตนเป็นคนดื้อด้าน
3. คบค้าสมาคมกับโจร อาชญากร โสเภณี คนจรจัด หรือคนชั่ว
4. ประพฤติตนเป็นคนเกียจคร้าน โดยไม่สนใจต่อการทำงาน
5. การเข้าไปในสถานที่จำหน่ายสุรา หรือบ่อนการพนันเป็นประจำ โดยที่ตัวเองรู้ดีว่า เป็นสถานที่เช่นนั้น
6. การเข้าไปมั่วสุมในสถานที่ที่มีชื่อเสียงไม่ดี ทั้ง ๆ ที่ตนรู้ดีว่าเป็นสถานที่เช่นนั้น
7. การเที่ยวร่อนเร่พเนจรไปตามถนนหลวง
8. การเที่ยวร่อนเร่ เถลไถลไปตามสถานีรถไฟ หรือสนามบิน โดยไม่มีตั๋ว หรือมีธุระต้องไปรับส่งผู้ใด
9. การเขียนภาษาลามกตามสถานที่สาธารณะต่าง ๆ
10. การหลบหนีออกจากบ้านโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร หรือไม่ได้รับความยินยอมจากบิดามารดา หรือผู้ปกครอง
11. การไม่ประพฤติตามศีลธรรมอันดีของสังคม
12. การหนีโรงเรียนเป็นปกติวิสัย

สถิติเกี่ยวกับการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน

สถิติเกี่ยวกับการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน เป็นสถิติที่เราไม่อาจจะเชื่อถือได้อย่างเต็มที่ และมีความสับสนอยู่ไม่น้อย เพราะเป็นสถิติที่เก็บรวบรวมโดยบุคคลหลายประเภท และโดยหลายหน่วยงาน ตลอดจนเก็บด้วยวัตถุประสงค์ที่ไม่เหมือนกัน ในสังคมไทยเรานั้น ข้อมูลที่เกี่ยวกับอาชญากรรมที่ดี เกี่ยวกับความผิดของเด็กและเยาวชนที่ดีมักจะเก็บโดยหน่วยงานต่อไปนี้ คือ ตำรวจ อัยการ ศาล ราชทัณฑ์ และสถาบันวิจัยต่าง ๆ ยิ่งไปกว่านั้น บางทีเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องบางหน่วยไม่ทราบคดีความผิดที่เกิดขึ้น บางทีทราบดีแต่ก็ไม่ได้ทำการบันทึกเป็นทางการ ข้อมูลเกี่ยวกับการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนจึงไม่มีความถูกต้องอย่างสมบูรณ์แต่ประการใด

กล่าวโดยทั่ว ๆ ไปแล้ว ประเภทของการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนที่มีมากก็ได้แก่ การลักทรัพย์ การทำร้ายร่างกาย การพนัน การวิ่งราวทรัพย์ การกระทำอนาจารและข่มขืน การกระทำความผิดกฎหมายอาชญากรรม การมั่วสุมเป็นช่อโจร การปล้นทรัพย์ และการใช้ยาเสพติดให้โทษ สถิติการกระทำความผิดบางประเภทก็มีลักษณะขึ้น ๆ ลง ๆ กล่าวคือ บางปีสถิติพุ่งขึ้นสูง บางปีก็กลับลดต่ำลง ดังจะเห็นได้จากตารางที่ 1 นี้

ตารางที่ 1

จำนวนคดีที่เด็กและเยาวชนต้องหาในปีต่าง ๆ

ปี พ.ศ.	ประเภทของความผิด					
	ลักทรัพย์	ทำร้ายร่างกาย	การพนัน	ผิดกฎหมายอาวุธปืน	ชกโจร	ยาเสพติดให้โทษ
2508	383	244	208	*	*	38
2509	1,164	328	161	102	*	35
2510	1,109	373	200	*	207	29
2511	1,163	403	199	191	401	49
2512	1,218	405	181	*	557	59
2513	1,141	456	*	170	1,256	130
2514	1,092	403	182	*	1,502	154
2515	968	236	*	178	1,479	406
2516	1,325	292	*	195	1,090	746
2517	1,547	252	*	467	973	845
2518	1,225	271	158	302	757	755

ที่มาของข้อมูล : ศาลคดีเด็กและเยาวชนกลาง

* หมายถึงข้อมูลไม่มี

จากตารางนี้ นักเรียนจะเห็นได้ว่า ตั้งแต่ปี 2508 จนถึงปี 2518 คดีเกี่ยวกับการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนในแต่ละประเภทมีลักษณะขึ้น ๆ ลง ๆ คือ บางปีก็มีคดีมาก บางปีก็มีคดีน้อย แต่คดีที่ดูเหมือนว่าจะมีแนวโน้มสูงขึ้นเรื่อย ๆ โดยไม่ได้ลดลงเลย ก็คือ คดีเกี่ยวกับการใช้ยาเสพติดให้โทษ เป็นที่น่าสังเกตว่า ระหว่างปี พ.ศ. 2516 ถึง พ.ศ. 2518 คดีเกี่ยวกับการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนทุกประเภทอยู่ในระดับที่สูงกว่าช่วงระยะอื่น ๆ ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่า ช่วงนั้นโดยเฉพาะช่วงวันที่ 14 ตุลาคม 2516 (วันมหาวิปโยค) เป็นต้นมา จนถึงก่อนวันที่ 6 ตุลาคม 2519 อันเป็นวันที่มีการปฏิรูปการปกครอง ประชาชนทั่วไปรวมทั้งเด็กและเยาวชนมีเสรีภาพเกินไป จนกล้าทำความผิดประเภทต่าง ๆ อย่างไม่มีความเกรงกลัวต่อกฎหมายของบ้านเมือง สถิติการกระทำความผิดในช่วงนั้นจึงสูงกว่าปกติ ที่น่าสังเกตอีกประการหนึ่ง ก็คือ ในปี พ.ศ. 2515 สถิติจำนวนเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดในคดีต่าง ๆ ยกเว้น คดีการใช้ยาเสพติดให้โทษกลับลดน้อยลงกว่าปี 2514 และปีอื่น ๆ บางปี ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่า เยาวชนเกรงอำนาจคณะปฏิวัติในช่วงแรก ๆ จึงไม่กล้ากระทำความผิดก็ได้ ขณะนี้ประเทศไทย

เราปกครองโดยคณะปฏิรูปการปกครอง จึงอาจจะหวังได้ว่า การกระทำผิดของเด็กและเยาวชน รวมทั้งอาชญากรรมต่าง ๆ ที่กระทำโดยผู้อื่นที่มีใจเด็กและเยาวชนน่าจะลดลงไปด้วย

สำหรับสถิติเกี่ยวกับคดีการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนที่ปรากฏในตารางข้างต้นนั้น นักเรียนพึงระลึกว่าเป็นเพียงคดีที่มีการฟ้องร้องในศาลเท่านั้น จำนวนความผิดที่เกิดขึ้นจริง ๆ ในสังคมไทย โดยที่ไม่มีใครทราบและไม่มีการฟ้องร้องในศาลนั้นมีมากมายหลายเท่าตัว สถิติที่เสนอในตารางข้างบนนี้จึงเป็นเพียงเครื่องชี้แสดงให้เห็นถึงประเภทของความผิดและแนวโน้มของความผิดประเภทต่าง ๆ อย่างคร่าว ๆ เท่านั้นเอง

สาเหตุแห่งการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน ซึ่งวิเคราะห์โดยศาลคดีเด็กและเยาวชนกลาง พบว่า สาเหตุสำคัญแห่งการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนมีอยู่ 4 ประการด้วยกัน¹ คือ

1. สภาพทางครอบครัวแตกแยกและบรรยากาศภายในครอบครัวไม่ดี การที่บิดามารดาไม่อยู่ร่วมกันก็ดี หรืออยู่ร่วมกัน แต่ไม่มีความปรองดองต่อกัน มีแต่การทะเลาะเบาะแว้งเป็นประจำก็ดี ทำให้เด็กขาดความรักความอบอุ่น และขาดความมั่นคงทางด้านจิตใจ กล่าวคือ เมื่อพ่อแม่ทะเลาะกัน หรือมีความขัดแย้งกันบ่อย ๆ ทำให้เด็กไม่รู้ว่าตนควรจะเข้ากับฝ่ายใด ควรจะยึดพ่อหรือแม่ เป็นที่พึ่งกันแน่ ถ้าจะเข้ากับฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด โดยเฉพาะ ตัวเองในฐานะเป็นบุตรก็ย่อมจะเกิดความรู้สึกไม่สบายใจ ส่วนทางฝ่ายพ่อแม่เองการที่แยกกันอยู่ก็เข้ากันไม่ได้ก็ดี ทำให้ไม่สามารถจะให้ความรัก ความอบอุ่นและความสนใจแก่บุตรได้อย่างเต็มที่ เด็กจึงกลายเป็นเด็กที่มีปัญหา และไม่มีความมั่นคงทางด้านจิตใจ จึงหันเข้าไปสู่การประพฤติปฏิบัติที่ผิดกฎหมาย หรือศีลธรรมอันดีของสังคมไทยได้ง่าย ๆ ในปี พ.ศ. 2513 ปรากฏว่า เด็กและเยาวชนทำผิด เพราะปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับสาเหตุข้อที่ 1 ถึงร้อยละ 41

2. สิ่งแวดล้อมไม่ดี และการคบเพื่อนชั่ว สิ่งแวดล้อมที่ไม่ดีโดยปกติหมายถึง การที่เด็กอาศัยอยู่ในสถานที่บางแห่งที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการเป็นคนดี เช่น การอาศัยอยู่ในแหล่งเสื่อมโทรม อาศัยอยู่ใกล้ช่องโสเภณี ช่องโจร แหล่งการพนัน สถานอาบอบนวด ฯลฯ ในสิ่งแวดล้อมเหล่านั้น เด็กจะพบเห็นแต่สิ่งที่ไม่ดี ตัวอย่างที่ไม่ดี ตลอดจนมีโอกาสดังได้เพื่อนฝูงที่ไม่ดี สิ่งแวดล้อมที่เลวร้ายเหล่านั้นจะส่งเสริมให้เด็กหรือเยาวชนกระทำสิ่งที่เลวร้ายไปด้วย เช่น การลักทรัพย์ การเล่นการพนัน ตลอดจนการขายเสพติดให้โทษ ฯลฯ จากสถิติของผู้กระทำผิดในปี พ.ศ. 2513 ปรากฏว่า ในการกระทำผิดทุก ๆ 100 ราย มีสาเหตุมาจากการมีสิ่งแวดล้อมที่ไม่ดี และเพื่อนชั่วถึง 20 ราย

3. ความยากจน การที่เด็กขาดแคลนเงินใช้จ่าย หรือเป็นเด็กมาจากครอบครัวยากจน พ่อแม่ไม่อาจจะให้เงินทองใช้จ่ายอย่างเพียงพอได้ และไม่อาจจะหาเงินทอง โดยวิธีการที่สุจริตได้ ก็อาจจะคิดลักขโมยทรัพย์สินสมบัติของคนอื่น หรือหัดปล้นจี้ วิ่งราวทรัพย์ ฯลฯ ก็ได้ แต่ก็ไม่ได้หมายความว่า ความยากจนอย่างเดียวจะเป็นต้นเหตุ

¹ สำนักงานเยาวชนแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎามนตรี ข้อเท็จจริงและตัวเลขที่สำคัญเกี่ยวกับเยาวชนของประเทศไทย (กทม. :

ให้เยาวชนกระทำความผิดในลักษณะดังกล่าว จะต้องมียุติภัยอื่น ๆ เข้าประกอบด้วย เช่น เด็กผู้นั้นขาดการอบรมเลี้ยงดูที่ดีจากพ่อแม่ และไม่มีโอกาสเข้าโรงเรียน นอกจากนี้ผู้ที่ตกเป็นเหยื่อของการกระทำความผิดอาจจะเปิดช่องโหว่ให้ด้วยก็ได้ เช่น ไม่ระมัดระวังทรัพย์สินของตนเท่าที่ควร ไม่ปิดประตูหน้าต่างบ้านในยามค่ำคืน หรือตอนไม่อยู่บ้าน เหล่านี้เป็นต้น สาเหตุของการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนเพราะความยากจน ก็มีน้ำหนักพอ ๆ กับสาเหตุข้อที่ 2 กล่าวคือ คดีของการกระทำความผิดเพราะสาเหตุนี้มีราวร้อยละ 18

4. สภาพทางร่างกายและสภาพจิตที่บกพร่อง เด็กบางคนเกิดมาเป็นคนที่มีผิดปกติ หรือมีร่างกายที่ผิดปกติแตกต่างไปจากบุคคลทั่วไป เช่น เตี้ยแคระ สูงโย่ง ศีรษะโตผิดปกติ หูทาง ขาเป๋ วลีว สิ่งเหล่านี้อาจจะทำให้เด็กรู้สึกเป็นปมด้อย มีความวิตกกังวลว่าเพื่อนฝูงจะดูหมิ่นดูแคลน จึงพยายามหาทางชดเชยในรูปแบบต่าง ๆ เป็นต้นว่า ถ้าเป็นคนเตี้ยแคระ หรือตัวเล็กก็อาจจะแสดงพลัง และความเก่งกล้าสามารถของตนในรูปแบบของการปล้น การจี้ และการชอบชกต่อยต่อสู้กับผู้อื่น หรือการประพฤติตนเป็นเด็กเถรในแบบอื่น ๆ

เด็กบางคนเกิดมาไม่ได้ผิดปกติทางร่างกายแต่ประการใด แต่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูที่ไม่ถูกต้อง อาศัยอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ไม่ดี หรือเคยได้รับความกระทบกระเทือนทางร่างกาย และจิตใจอย่างรุนแรงบางอย่างในชีวิต จนทำให้เกิดเป็นโรคจิตบางอย่างขึ้น เมื่อบุคคลมีความผิดปกติทางด้านจิตใจก็ไม่ว่าว่าจะควบคุมความรู้สึก และการกระทำของตนได้ดีเหมือนคนทั่ว ๆ ไป จึงมีแนวโน้มที่จะทำผิดได้ง่าย ผลวิเคราะห์ข้อมูลของศาลคดีเด็กและเยาวชนกลาง พบว่า ร้อยละ 1 ของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด มีสาเหตุมาจากความบกพร่องทางด้านร่างกาย และจิตใจ

นอกจากสาเหตุ 4 ประการที่กล่าวมาแล้ว มีเด็กและเยาวชนอีกราวร้อยละ 20 กระทำความผิดเพราะสาเหตุอื่น ๆ เป็นต้นว่า ทำไปเพราะความตึกคะนอง ความสนุกสนานเพลิดเพลิน ความอยากรเด่นความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ความอยากทำหายกฎหมายของบ้านเมือง วลีว

ทฤษฎีการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน

ที่เราเพิ่งกล่าวมาแล้วข้างต้นเป็นสาเหตุของการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนไทย ที่จำแนกแยกแยะอย่างคร่าว ๆ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการที่จะป้องกัน หรือแก้ไขการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนต่อไปในวันหน้า ถ้าจะกล่าวกันให้ลึกซึ้ง และละเอียดไปกว่านั้น เราควรจะหันไปพิจารณาทฤษฎีต่าง ๆ ที่อธิบายสาเหตุของการกระทำความผิดของเยาวชนกันบ้าง เพราะทฤษฎีเป็นกฎเกณฑ์ที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าโดยนักวิชาการที่กระทำกันนานพอสมควร และใช้ข้อมูลอย่างมากมายไปวิเคราะห์ ยิ่งกว่านั้นวิธีการวิเคราะห์ก็อาศัยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ (Scientific Method) จึงจะสรุปผลออกมาเป็นทฤษฎี หรือกฎเกณฑ์ในที่สุด ทฤษฎีที่อธิบายถึงสาเหตุของการกระทำความผิดของบุคคล หรือการมีพฤติกรรมแบบอาชญากรรม จึงเชื่อถือได้มากกว่าคำอธิบายทั่ว ๆ ไป

ทฤษฎีที่อธิบายการกระทำความผิดของเด็ก หรือเยาวชนมีอยู่มากมายหลายทฤษฎีด้วยกัน ในที่นี้จะพิจารณาเฉพาะทฤษฎีบางทฤษฎีที่น่าสนใจเท่านั้น

1. ทฤษฎีทางชีวจิต (Psychobiological Theories) ทฤษฎีที่อยู่ในประเภทนี้ เน้นความสัมพันธ์ระหว่างกายภาพ และจิตใจ กับพฤติกรรมแบบพาลเถร หรือแบบอาชญากร ตัวอย่างของทฤษฎีประเภทนี้ ได้แก่

ก. ทฤษฎีของลอมโบโรโซ ซีแซร์ ลอมโบโรโซ (Cesare Lombroso) ซึ่งเป็นแพทย์ชาวอิตาลี ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพของบุคคลที่มีพฤติกรรมเป็นแบบอาชญากร เช่น ทำการวัดขนาดของกระโหลกศีรษะ และความยาวของกระดูกขากรรไกร เป็นต้น แล้วเขาก็อธิบายว่า พฤติกรรมของมนุษย์นั้นเป็นผลสืบเนื่องจากลักษณะทางชีวภาพ จากการศึกษาค้นคว้าโดยละเอียดหลายแง่หลายมุม ทำให้เขาดังทฤษฎีขึ้นมา ซึ่งสาระสำคัญของทฤษฎีของลอมโบโรโซ ก็คือว่า “บุคคลเป็นอาชญากร หรือมีพฤติกรรมพาลเกรแบบอาชญากรโดยกำเนิด” กล่าวอีกนัยหนึ่ง ก็คือ พ่อแม่ที่เป็นอาชญากรที่ดี เป็นโรคจิตที่ดี บุตรที่เกิดมาจะมีแนวโน้มที่จะเป็นอาชญากร หรือเป็นผู้กระทำผิด หรือมีจิตใจผิดปกติตามไปด้วย จากทฤษฎีของเขา ทำให้เราสามารถเห็นได้ว่า เขาเน้นพันธุกรรม (Heredity) เป็นสำคัญ นั่นคือ ลอมโบโรโซเชื่อว่า พันธุกรรมเป็นตัวกำหนดความเป็นอาชญากร อย่างไรก็ดี ในปัจจุบันนี้ ทฤษฎีของเขาไม่ได้รับความนิยมนัก เพราะทฤษฎีของเขามองข้ามความสำคัญของอิทธิพลของสิ่งแวดล้อม (Environment) ไปเสีย

ข. ทฤษฎีของฮูตัน เออร์เนสต์ ฮูตัน (Ernest Hooton) นักมานุษยวิทยาชาวอเมริกัน ได้ทำการวิเคราะห์ลักษณะทางร่างกายของนักโทษ หรืออาชญากรประมาณ 11,000 คน โดยเปรียบเทียบกับกลุ่มข้าราชการ ซึ่งเป็นพลเมืองดีจำนวนหนึ่ง โดยใช้เวลาศึกษาวิเคราะห์อยู่ถึง 13 ปี จนในปี พ.ศ. 2482 เขาก็สรุปผลการศึกษาวิจัยของเขาออกมาเป็นทฤษฎี ซึ่งมีใจความสำคัญ ดังนี้

1. พฤติกรรมที่มีลักษณะเป็นอาชญากรหรือพาลเกรของบุคคลนั้นเป็นผลที่เกิดจากความบกพร่องทางด้านชีวภาพ ซึ่งเป็นสิ่งที่ถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ
2. อาชญากรรมแต่ละประเภท มีสาเหตุมาจากความบกพร่องทางชีวภาพเฉพาะอย่าง
3. ในกลุ่มบุคคลที่มีเชื้อชาติแตกต่างกัน จะประกอบอาชญากรรมในลักษณะที่ผิดแผกแตกต่างกันด้วย²

ข้อบกพร่องของทฤษฎีของฮูตันก็เหมือน ๆ กับทฤษฎีของลอมโบโรโซในเรื่องที่ว่า ทฤษฎีของฮูตันไม่ให้ความสนใจต่ออิทธิพลของสภาพแวดล้อมที่มีต่อบุคคลลักษณะของบุคคลเท่าที่ควร เพราะมนุษย์เราบางคนถึงแม้จะมีพ่อแม่ที่ไม่ดี หรือมีพันธุกรรมไม่ดีก็ตาม ถ้าได้รับการเลี้ยงดูที่ดี หรือเจริญเติบโตภายใต้สิ่งแวดล้อมที่ดี ก็สามารถที่จะเป็นคนดีได้เหมือนกัน

2. ทฤษฎีทางจิตวิทยา (Psychological Theories) ทฤษฎีที่จัดอยู่ในประเภททฤษฎีทางจิตวิทยามีอยู่มากมายหลายทฤษฎี แต่เป็นทฤษฎีย่อย ๆ เล็กส่วนมาก หลักการทั่วไปของทฤษฎีทางจิตวิทยา ก็คือนักจิตวิทยาพยายามหาความสัมพันธ์ระหว่างความคิดปกติของจิตใจ กับการประกอบอาชญากรรม หรือการกระทำผิด ทฤษฎีต่าง ๆ ทางจิตวิทยา มักจะอธิบายว่า บุคคลที่ประกอบอาชญากรรม หรือกระทำผิด เป็นความผิดปกติทางด้านจิตใจประเภทเรื้อรัง ซึ่งความผิดปกตินั้น อาจเกิดจากโรคทางสมอง หรือสภาพความกดดันทางสิ่งแวดล้อม

¹ Robert K. Merton and Robert Nisbet Contemporary Social Problems (New York : Harcourt Brace Jovanovich, Inc., 1971), pp. 118 - 119.

² อรุณ สุวรรณบุบผา หลักอาชญาวิทยา (กทม. : บริษัทไทยวัฒนาพานิช จำกัด 2518), หน้า 87.

ล่อม เช่น สภาพความเสื่อมทรามภายในครอบครัวที่แตกแยก เป็นต้น ผู้ที่มีบุคลิกลักษณะพิการทางจิต (Psychopathic Personality) และมีแนวโน้มที่จะกระทำผิด หรือกระทำอาชญากรรมได้ง่ายนั้น มีลักษณะสำคัญดังนี้ คือ

1. มีความบกพร่องในจิตสำนึก ไม่รู้จักผิดชอบชั่วดี
2. ขาดความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับผู้อื่น ตลอดจนขาดความรัก หรือเคารพในเพื่อนมนุษย์ จึงทำให้ปฏิบัติต่อสิ่งแวดล้อม หรือต่อผู้อื่นในลักษณะที่รุนแรง และหยาบกระด้าง
3. ปฏิกริยาที่ตอบโต้ต่อสิ่งแวดลอมที่ดี ต่อผู้อื่นที่ดี จะเป็นไปในลักษณะที่ขาดการควบคุมตนเอง และทำไปด้วยความเห็นแก่ตัว
4. ปฏิกริยาตอบโต้จะเป็นไปในลักษณะฉับพลันทันทีทันใด ขาดความยั้งคิดและเป็นไปในลักษณะป่าเถื่อน ุร้าย¹

กล่าวโดยสรุปแล้ว นักวิชาการทางจิตวิทยาทั้งหลายมักจะลงความเห็นเหมือน ๆ กันว่า ผู้ที่กระทำผิดที่ดี ผู้ที่มีพฤติกรรมเยี่ยงอาชญากรที่ดี เป็นผู้ที่ป่วยทางจิต และมีความบกพร่องทางด้านอารมณ์อยู่ไม่มากก็น้อย แต่ก็ไม่ได้หมายความว่า ผู้ที่มีสภาพจิตที่บกพร่องทุกคนจะกระทำผิด และทำตนเป็นอาชญากรไปเสียทุกคน ย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยอื่นเข้าประกอบด้วย

3. ทฤษฎีทางสังคมวิทยา (Sociological Theories) ทฤษฎีต่าง ๆ ทางสังคมที่อธิบายสาเหตุของการกระทำผิดของเด็ก เป็นทฤษฎีที่ดูเหมือนว่าจะสมเหตุสมผลและอธิบายได้ผลกว่าทฤษฎีประเภทอื่น ๆ ที่กล่าวมาแล้ว ทฤษฎีทางสังคมวิทยาก็มีอยู่หลายทฤษฎีเช่นกัน ทฤษฎีที่เด่น ๆ ที่ควรจะให้ความสนใจเป็นพิเศษก็ได้แก่

ก. ทฤษฎีว่าด้วยการเกี่ยวข้องสัมพันธ์ที่ต่างกัน (Theory of Differential Association) เจ้าของทฤษฎีนี้ คือ เอ็ดวิน ซัทเธอร์แลนด์ (Edwin Sutherland) ทฤษฎีนี้เชื่อว่าบุคคลที่ประพฤติตนเป็นอาชญากร หรือพาลเกร มีลักษณะแตกต่างกับบุคคลที่ไม่ได้ประพฤติตนเป็นอาชญากรทั้งในเชิงปริมาณ และคุณภาพ พูดอีกนัยหนึ่งก็หมายความว่า เมื่อเปรียบเทียบกับผู้ที่ไม่เป็นอาชญากร ผู้ที่เป็นอาชญากรได้มีการเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับผู้ที่เป็นอาชญากรอยู่แล้วมากกว่า ได้พบเห็นพฤติกรรมแบบแผนปฏิบัติของผู้ที่เป็นอาชญากรมากกว่า ตลอดจนได้พบเห็นพฤติกรรมที่เป็นปฏิปักษ์ต่อสังคมมากกว่า - พฤติกรรมที่ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อสังคมเหล่านี้เป็นต้น ถ้าจะกล่าวกันให้ละเอียดยิ่งขึ้น ทฤษฎีนี้ประกอบด้วยเนื้อหาต่อไปนี้

1. พฤติกรรมแบบอาชญากร (หรือแบบพาลเกร) เป็นสิ่งที่ได้จากการเรียนรู้ (ไม่ใช่มาจากรมพันธุ์)
2. พฤติกรรมแบบอาชญากรเรียนรู้ได้จากผู้อื่นในระหว่างการติดต่อเกี่ยวข้องกับผู้อื่น
3. การเรียนรู้ในพฤติกรรมแบบอาชญากรส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นภายในกลุ่มที่มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดสนิทสนม

¹ อร์นีย์ สุวรรณบุบผา "เรื่องเดียวกัน" หน้า 102

4. การเรียนรู้พฤติกรรมแบบอาชญากรจะประกอบไปด้วย
 - ก. วิธีการในการประกอบอาชญากรรม ซึ่งอาจจะเป็นวิธีประกอบอาชญากรรมที่ยากมีความสลับซับซ้อนมากมาย หรือเป็นวิธีง่าย ๆ ก็ได้
 - ข. แรงจูงใจ แรงผลักดัน (ให้อยากทำ หรือไม่้อยากทำอาชญากรรม) วิธีการอ้างเหตุผล และทัศนคติ (ต่อการประกอบอาชญากรรม)
5. แรงจูงใจ และแรงผลักดันจะเป็นไปในแนวใด (อยากทำหรือไม่อยากทำอาชญากรรม) เป็นสิ่งที่บุคคลเรียนรู้ได้จากนิยาม หรือข้อบัญญัติที่ปรากฏอยู่ในกฎหมายแล้วแต่บุคคลจะมองว่าข้อบัญญัตินั้น นำปฏิบัติตามหรือไม่
6. เด็กที่กระทำความผิด หรือมีความประพฤติแบบอาชญากรนั้น เป็นเพราะเขาเห็นว่า บทบัญญัติกฎหมายเป็นสิ่งที่น่าฝ่าฝืน มากกว่าที่น่านำจะปฏิบัติตาม
7. การเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์ที่ต่างกันนั้น อาจแตกต่างกันในเรื่องของความบ่อย ระยะเวลาที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์ ลำดับก่อนหลัง และความลึกซึ้งของการเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์
8. กระบวนการเรียนรู้พฤติกรรมทางอาชญากรโดยการเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับแบบแผนพฤติกรรมที่มีลักษณะเป็นอาชญากร หรือมีลักษณะเป็นปฏิปักษ์ต่อการเป็นอาชญากรก็อาศัยกลไกต่าง ๆ (เช่น การถูกสั่งสอนโดยตรง การเลียนแบบ ฯลฯ) เหมือน ๆ กับการเรียนรู้ในเรื่องอื่น ๆ ทั้ง ๆ ไป
9. ถึงแม้ว่า การมีพฤติกรรมแบบอาชญากรจะแสดงออกให้เห็นถึงความต้องการ (Needs) และค่านิยม (Values) ทั้ง ๆ ไป ของบุคคลก็ตาม แต่เราก็ไม่อาจจะยึดถือเอาความต้องการ และค่านิยมเหล่านั้นมาเป็นเครื่องอธิบายสาเหตุของการมีพฤติกรรมแบบนั้นได้ เพราะบุคคลทั่ว ๆ ไป เขาก็มีความต้องการ และค่านิยมทั่ว ๆ ไป เหมือนกัน แต่ทำไมเขาจึงไม่มีพฤติกรรมแบบอาชญากรเช่นนั้น¹ กล่าวโดยสรุปแล้วทฤษฎีนี้เน้นทางด้านการเรียนรู้ การฝึกฝน อบรม หรืออิทธิพลของสิ่งแวดล้อมเป็นพิเศษ โดยไม่สนใจในเรื่องกรรมพันธุ์แต่ประการใด แต่ก็นับได้ว่าเป็นทฤษฎีที่มีประโยชน์มากทีเดียว

ข. ทฤษฎีว่าด้วยความขัดแย้งระหว่างกลุ่ม (Group - Conflict Theories) ทฤษฎีนี้พยายามอธิบายพฤติกรรมแบบพาลเกร หรือแบบอาชญากรในลักษณะของความขัดแย้งระหว่างกลุ่มชนที่มีอยู่ในสังคม ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจน ก็คือ ความขัดแย้งระหว่างชนกลุ่มน้อย (Minority groups) กับชนกลุ่มใหญ่ของสังคม นักเรียนอาจจะทราบแล้วว่าในสหรัฐอเมริกาที่มีชนกลุ่มน้อยอยู่หลายกลุ่ม เช่น พวกนิโกร และพวกอินเดียแดง เป็นต้น ชนกลุ่มน้อยเหล่านี้มีความรู้สึกว่า ตนถูกเหยียดหยามและถูกเอารัดเอาเปรียบจากชนกลุ่มใหญ่ คือ พวกผิวขาวอยู่ตลอดเวลาเมื่อชนกลุ่มน้อยมีความรู้สึกเช่นนั้น ก็ทำให้เกิดความคับแค้นใจ หรือความเคียดแค้นชิงชังอยู่ในใจ จึงหาทางระบายความคับแค้นต่าง ๆ ออกมาในรูปของการประพฤติตนเป็นอาชญากร และพาลเกรตลอดจนพยายามกระทำการสิ่งต่าง ๆ ที่มีลักษณะเป็นการท้าทายกฎหมายของบ้านเมือง เหล่านี้เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ในสหรัฐอเมริกาผู้ที่กระทำความผิดส่วนใหญ่มักจะเป็นชนกลุ่มน้อย

¹ Richard Quinney, "Crime : Phenomenon, Problem, and Subject of Study," in Erwin O. Smigel (Ed.), Handbook on the Study of Social Problems (Chicago : Rand MC Nally & Company, 1971), p. 227.

อย่างไรก็ตาม โดยสรุปแล้วเราสามารถกล่าวได้ว่า ทฤษฎีด้วยความขัดแย้งระหว่างกลุ่ม ก็สามารถอธิบายสาเหตุของการกระทำผิดบางชนิดเท่านั้น ไม่ใช่ความผิดทุกชนิดจะสามารถอธิบายได้ด้วยทฤษฎีนี้เสมอไป¹

กฎหมายเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด

นับตั้งแต่ศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมา ได้เกิดมีแนวความคิดใหม่ขึ้นว่า “เด็กที่กระทำความผิดกฎหมายไม่ควรจะถือว่าเป็นอาชญากร” ทั้งนี้ก็เพราะว่า การที่เด็กกระทำความผิดกฎหมายส่วนใหญ่เป็นเพราะความผิดพลาดจากความขาดประสบการณ์ หรือความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ เด็กที่กระทำความผิดจึงควรจะได้รับ การปฏิบัติในลักษณะที่แตกต่างกับผู้ใหญ่ ความคิดที่ว่านี่ที่จริงเป็นความคิดของประเทศตะวันตก ประเทศไทยเห็นว่า เป็นความคิดที่ดี มีความถูกต้องตามหลักวิชาการทั้งหลาย เช่น หลักวิชาอาชญาวิทยา จิตวิทยา เป็นต้น ประเทศเราจึงยอมรับปฏิบัติตามแนวความคิดที่ว่านี้ด้วย ในอดีตโดยเฉพาอย่างยิ่งก่อนปี พ.ศ. 2494 การปฏิบัติต่อเด็กที่กระทำความผิดมีลักษณะเหมือน ๆ กับลักษณะที่ปฏิบัติต่อผู้ใหญ่ นั่นคือ เน้นหนักถึง “การลงโทษ” มากกว่า “การแก้ไข การบำบัดรักษาหรือการฝึกอบรม” พอมาถึงปี พ.ศ. 2494 ก็ได้มีประกาศใช้พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494² นั้นก็หมายความว่า เกิดมีศาลสำหรับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดขึ้นโดยเฉพาะซึ่งแตกต่างกับศาลสำหรับผู้ใหญ่ ในขณะที่เดียวกันก็มีพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 ขึ้น เพื่อให้ความคุ้มครองและสงเคราะห์เด็กที่กระทำความผิด

นอกจากพระราชบัญญัติทั้ง 2 ฉบับ ดังที่กล่าวแล้ว ประมวลกฎหมายอาญาในปัจจุบัน ซึ่งประกาศใช้เป็นกฎหมายเมื่อปี พ.ศ. 2499 ก็ปรากฏว่าได้ระบุวิธีปฏิบัติต่อเด็กที่กระทำความผิดไว้ในมาตรา 56, 73, 74, 75 และ 76 ด้วย ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้

- (1) เด็กอายุไม่เกิน 7 ปี กระทำความผิดไม่ต้องรับโทษ
- (2) เด็ก 7 ปี แต่ยังไม่เกิน 14 ปี กระทำความผิดไม่ต้องรับโทษ แต่ศาลอาจใช้วิธีการเพื่อให้กลับตัวเป็นคนดีได้
- (3) เด็กที่มีอายุเกิน 14 ปี แต่ยังไม่เกิน 17 ปี กระทำความผิดให้ศาลพิจารณาถึงความรู้สึกรับผิดชอบ ถ้าเห็นควรลงโทษก็ให้ลงโทษได้ และให้ลดโทษที่กำหนดไว้ลงกึ่งหนึ่ง ถ้าเห็นว่าไม่ควรลงโทษก็ให้จัดการตามวิธีการเพื่อให้เด็กกลับตัวเป็นคนดี เช่นเดียวกับเด็กในข้อ (2)
- (4) ส่วนเด็กที่มีอายุ 17 ปี แต่ยังไม่เกิน 20 ปีกระทำความผิด ถ้าศาลเห็นควรลงโทษก็ให้ลงโทษ โดยลดโทษสำหรับความผิดนั้น 1 ใน 3 หรือกึ่งหนึ่งก็ได้
- (5) วิธีการเพื่อให้กลับตัวเป็นคนดีดังกล่าวในข้อ (2), (3) นั้น หมายถึงการว่ากล่าวตักเตือนแล้วปล่อยไป และถ้าเห็นสมควรจะเรียกบิดามารดา หรือผู้ปกครองมาตักเตือนด้วยก็ได้ หรือมอบตัวเด็กให้บิดามารดา หรือผู้

¹ Paul Horton and Gerald Leslie, The Sociology of Social Problems (New York : Appleton - Century - Crafts, 1970) p. 156.

² อรรถ สุวรรณบุบผา “เรื่องเดิม” หน้า 145 - 146

ปกครอง โดยมีเงื่อนไขให้เด็กปฏิบัติโดยใช้วิธีการคุมประพฤติได้ หรือมอบตัวเด็กให้อยู่กับบุคคล หรือองค์กรที่ศาลเห็นสมควรก็ได้

อย่างไรก็ดี ในเรื่องการปฏิบัติต่อเด็กที่กระทำความผิดอาญาตามประมวลกฎหมายอาญาที่กล่าวถึงนี้ ได้มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงเล็กน้อยตามคำสั่งของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 163 ลงวันที่ 15 มิถุนายน 2515 โดยกำหนดให้บุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 16-18 ปี เมื่อกระทำความผิดเกี่ยวกับเพศ ปล้นทรัพย์ หรือเกี่ยวกับชีวิต และทรัพย์สิน จะต้องถูกพิจารณาตัดสินศาลอาญาแทนที่จะพิจารณาตัดสินศาลคดีเด็ก และเยาวชนเช่นแต่ก่อน คณะปฏิวัติในครั้งนั้นได้ให้เหตุผลว่า เยาวชนในช่วงอายุดังกล่าว (16-18 ปี) มีความรู้สึกรับผิดชอบพอสมควร จนสามารถประกอบอาชญากรรมขั้นรุนแรงต่าง ๆ ได้ จึงเป็นการสมควรแก้ไขกฎหมายว่าด้วยการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนเสียใหม่โดยให้ความผิดของเยาวชนที่อยู่ในช่วงอายุดังกล่าว ได้รับการพิจารณาตัดสินจากศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีธรรมดา¹

ศาลคดีเด็กและเยาวชน

ตามที่กล่าวมาแล้วว่า ได้มีพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชนขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2494 วัตถุประสงค์หรือหลักการใหญ่ ๆ ของการจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชนมีสาระสำคัญ ดังนี้

ก. เพื่อให้ความคุ้มครองแก่เด็กในแนวทางของการแก้ไข ฝึกอบรม มิใช่การลงโทษ
ข. เพื่อให้ความยุติธรรมแก่เด็ก โดยพิจารณาถึงสาเหตุของการกระทำความผิด บุคลิกภาพ และสภาพแวดล้อม พร้อมทั้งหาทางช่วยเหลือที่เหมาะสม

ค. เพื่อเป็นการนำเอาความรู้จากวิทยาการสมัยใหม่ในสาขาต่าง ๆ เช่น สังคมวิทยา จิตวิทยา สังคมสงเคราะห์ การแพทย์ ฯลฯ เข้าช่วยเหลือ หรือทำความเข้าใจปัญหาของเด็กและแก้ไขฝึกอบรมเด็กเป็นรายบุคคล

กล่าวโดยทั่ว ๆ ไปแล้ว การดำเนินงานของศาลคดีเด็กและเยาวชนแตกต่างกับศาลอาญา หรือศาลจังหวัดที่พิจารณาคดีทั่ว ๆ ไป ในลักษณะที่ว่า การพิจารณาคดีจะไม่มีผู้พิพากษา นั่งบนบัลลังก์ และสวมเสื้อครุยเช่นศาลอื่น ๆ ในการพิจารณาคดี ผู้พิพากษากับผู้พิพากษาสมทบจะเป็นผู้ดำเนินการและการพิจารณาคดีจะดำเนินไปภายใต้บรรยากาศที่เป็นกันเองมาก เหตุที่จัดให้มีผู้พิพากษาสมทบเข้าร่วมในการพิจารณาคดีด้วย ก็เพราะว่า ต้องการให้การพิจารณาคดีเกี่ยวกับการกระทำความผิดของเด็กไม่จำกัดอยู่แต่ภายในขอบข่ายของกฎหมายเท่านั้น แต่ให้ครอบคลุมไปถึงสภาพสังคม แวดล้อม และบุคลิกภาพของเด็กด้วย ผู้ที่จะได้รับแต่งตั้งเป็นผู้พิพากษาสมทบนั้น นอกจากจะมีคุณสมบัติครบถ้วนที่จะเป็นข้าราชการพลเรือน หรือข้าราชการตุลาการสามัญได้แล้ว ยังจะต้องมีคุณสมบัติพิเศษอีกบางอย่าง กล่าวคือ จะต้องเป็นผู้ที่มีอายุไม่น้อยกว่า 30 ปี เคยมีบุตร มีประสบการณ์ในงานสังคมสงเคราะห์ ตลอดจนมีความรู้มีความเข้าใจเกี่ยวกับความมุ่งหมายของศาลคดีเด็กและเยาวชนเป็นอย่างดีด้วย

โดยปกติแล้ว การพิจารณาคดีของศาลคดีเด็กและเยาวชนจะถือเป็นความลับ บุคคลภายนอกจะเข้าไปฟังคดีไม่ได้เลย แม้แต่ผู้แทนสื่อมวลชน ที่ต้องทำเช่นนั้นก็เพื่อป้องกันชื่อเสียง เกียรติยศของเด็ก หรือป้องกันมิให้เด็กต้องมีประวัติต่างพร้อย อันอาจจะมีผลกระทบกระเทือนต่ออนาคตของเด็ก การปฏิบัติต่อเด็กที่กระทำความผิด

¹ อร์ญ สุวรรณบุบผา "เรื่องเดียวกัน" หน้า 147

ในศาลคดีเด็กและเยาวชน จึงมีลักษณะคล้ายคลึงกับการปฏิบัติต่อคนไข้ในสถานบำบัด ในเรื่องที่ว่า ศาลคดีเด็กและเยาวชนจะพึ่งเสียงในแง่ของการแก้ไข บำบัดรักษาผู้กระทำความผิด โดยพิจารณาถึงความเหมาะสมในการปฏิบัติเป็นรายตัวบุคคล

แนวทางการป้องกัน และแก้ไขปัญหาคาการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน

เนื่องจากเด็กและเยาวชนมีความสำคัญต่ออนาคตของประเทศชาติ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่เราจะต้องช่วยกันเสริมสร้างให้เยาวชนของเราในวันนี้ให้เป็นคนดี เป็นผู้ที่มีความประพฤติดี เพื่อประเทศชาติของเราจะได้มีความมั่นคง และมีความเจริญก้าวหน้ายิ่ง ๆ ขึ้นไป ตลอดจนหาทางป้องกันและแก้ไขปัญหาคาการกระทำผิด หรือพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนาให้มีน้อยที่สุดเท่าที่จะพึงกระทำได้

แนวทางการป้องกัน และแก้ไขปัญหาคาการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน อาจจะสรุปได้ดังนี้ คือ

1. สถาบันครอบครัว ครอบครัวเป็นผู้ที่มีความสำคัญที่สุดต่อเด็กในการที่จะให้เด็กมีบุคลิกภาพที่สมบูรณ์ มีความเจริญงอกงามในทางที่ดีในทุก ๆ ด้านนั้น พ่อแม่จะต้องมีความรักใคร่ และสมานสามัคคีกันเป็นอย่างดี มีเวลาที่จะให้ความเอาใจใส่ต่อเด็กอย่างเพียงพอ ให้ความรัก ความอบอุ่นแก่เด็กอย่างเต็มที่ ในการอบรมสั่งสอนเด็กก็ควรจะทำให้ถูกต้องตามหลักวิชาการ เป็นต้นว่า รู้จักยกย่องชมเชย หรือให้กำลังใจในพฤติกรรมที่ดีของเด็ก รู้จักยับยั้ง หรือตำหนิตนในพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนา ตลอดจนมีความรู้ มีความเข้าใจถึงความต้องการ (Needs) และความสนใจ (Interests) ของเด็กเป็นอย่างดี จะอบรมสั่งสอนเด็กในเรื่องใด พ่อแม่ไม่ควรจะยึดถือเอาตัวเองเป็นสำคัญ ควรจะรับฟังความคิดเห็นของบุตรของตนด้วยเหมือนกัน ยิ่งไปกว่านั้นควรจะให้เสรีภาพแก่เด็กพอสมควร ในการที่เรียนรู้ หรือตัดสินใจด้วยตนเองว่า อะไรผิดอะไรถูก อะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ กล่าวโดยสรุปแล้ว ครอบครัวใดที่พ่อแม่มีความรักใคร่กันดี หรือไม่มีลักษณะเป็นบ้านแตกเสียอย่างเดียว นับได้ว่า เป็นข้อที่ได้เปรียบอย่างยิ่งในการที่จะทำให้บุตรหลานของตนเป็นคนดี มีบุคลิกภาพที่สมบูรณ์ อันจะทำให้เด็กไม่สนใจในพฤติกรรมที่ไม่ดีทั้งหลายทั้งปวง

2. เพื่อนเล่น มีทฤษฎีทางสังคมวิทยาทฤษฎีหนึ่ง กล่าวว่า พฤติกรรมแบบอาชญากรหรือพาลเกรทั้งหลาย เป็นสิ่งที่เด็ก หรือเยาวชน เรียนรู้จากเพื่อนฝูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อนฝูงที่มีความสนิทสนมกันอย่างใกล้ชิด ด้วยเหตุนี้ นักเรียนจะต้องรู้จักคบเพื่อนที่ดีและพ่อแม่ หรือครูบาอาจารย์ ตลอดจนครูแนะแนวของโรงเรียนจะต้องแนะนำสั่งสอนให้บุตรหลาน หรือลูกศิษย์ของตนรู้จักคบเพื่อนที่ดีเท่านั้น นักเรียนจะเห็นได้ว่า นักเรียนคนใดที่คบเพื่อนฝูงที่เป็นนักการพนัน เขาก็จะกลายเป็นนักการพนันไปด้วย หรือนักเรียนคนใดคบค้าสมาคมอย่างใกล้ชิดกับผู้ขายยาเสพติดให้โทษ นักเรียนผู้นั้นจะตกเป็นทาสของยาเสพติดให้โทษไปด้วย

3. สถาบันทางการศึกษาและศาสนา โรงเรียนก็ดี วัดก็ดี ควรจะให้การอบรมปณิธานแก่เด็กในด้านศีลธรรมอย่างเอาจริงเอาจัง ถ้าเป็นไปได้ครูผู้สอนวิชาศีลธรรมควรจะร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับพระสงฆ์ในการปลูกฝังศีลธรรมอันดีให้เกิดขึ้นกับเยาวชนของไทย ในขณะเดียวกันผู้ที่ให้การอบรมสั่งสอนศีลธรรมไม่ว่าจะเป็นครูบาอาจารย์ หรือพระสงฆ์ก็ตามจะต้องปฏิบัติเป็นตัวอย่างที่ดีของนักเรียนด้วย ผู้ที่มีความเคร่งครัด หรือได้รับ

การปลูกฝังทางด้านศีลธรรมมาเป็นอย่างดี ย่อมจะเป็นผู้มีระเบียบวินัย มีความละเอียดใจ ละอายบาป ย่อมไม่กล้าที่จะประพฤติตนเป็นคนชั่วได้ง่าย ๆ ถ้าสังคมไทยของเรามีแต่ผู้ที่เคร่งครัดทางด้านศาสนา หรือมีศีลธรรมอันดี เรา ก็จะไม่มีการกระทำผิด หรืออาชญากรรมมากมายเช่นที่เป็นอยู่ในขณะนี้

4. สื่อสารมวลชน สื่อสารมวลชนอันได้แก่ วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ ภาพยนตร์ นับได้ว่ามีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการชักนำให้เยาวชนประพฤติตนในทางที่ดี หรือไม่ดีขึ้นอยู่กับเนื้อหาที่สื่อสารมวลชนเสนอออกไป ในบ้านเมืองเรามีอยู่บ่อย ๆ ที่การเสนอข่าวเป็นไปในลักษณะที่ตื่นเต้น สะเทือนใจเกินไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งข่าวเกี่ยวกับอาชญากรรม บางทีก็เสนอละเอียดเกินไป จนเป็นเสมือนชี้ช่องทาง และสั่งสอนให้ผู้อ่าน ผู้ดู รู้จักวิธีการในการประกอบอาชญากรรม หรือประพฤติชั่วต่าง ๆ เนื่องจากเด็ก หรือเยาวชนเป็นผู้ที่มีจิตใจอ่อนไหวได้ง่าย ควบคุมตัวเองไม่ได้ดีเท่าผู้ใหญ่ การเสนอข่าวของสื่อสารมวลชนบางที่ก่อให้เกิดผลเสียมากกว่าผลดี ด้วยเหตุนี้ การเสนอข่าวของสื่อสารมวลชนควรจะต้องมีความรอบคอบ และปฏิบัติตามจรรยาบรรณของอาชีพนักสื่อสารมวลชนอย่างเคร่งครัด ในขณะเดียวกัน สื่อสารมวลชนก็ควรที่จะเสนอรายการที่เป็นการส่งเสริมเยาวชนให้เป็นคนดี ตั้งแต่เยาว์วัยด้วย เช่น รายการ “เสาร์สโมสร” ของศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ เป็นต้น ปรากฏว่าในปัจจุบันนี้รายการวิทยุ โทรทัศน์ ที่เป็นการส่งเสริมเยาวชนให้เป็นคนดี มีความเจริญงอกงามในทางที่ดียังมีน้อยมาก

ทางด้านภาพยนตร์ที่ฉายตามโรงภาพยนตร์ต่าง ๆ นั้น บางเรื่องก็มีลักษณะที่ล่อแหลมอันตรายต่อเด็ก เป็นอันมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาพยนตร์เกี่ยวกับอาชญากรรม หรือเกี่ยวกับเพศ ควรจะได้มีการตรวจสอบอย่างรอบคอบเป็นพิเศษ

5. สถานที่สำหรับการนันทนาการ การจัดตั้งสโมสรสำหรับเด็กขึ้นก็ดี การมีสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ รวมทั้งสนามกีฬาของเด็กก็ดี ถ้าจัดให้มีขึ้นได้อย่างเพียงพอจะเป็นประโยชน์แก่เด็ก หรือเยาวชนอย่างยิ่ง เพราะสถานที่เหล่านั้นจะช่วยส่งเสริมการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์เป็นโอกาสให้เยาวชนได้รับความเพลิดเพลิน หรือผ่อนคลายความตึงเครียดทางอารมณ์ที่เด็กได้รับมาจากที่อื่น ตลอดจนช่วยให้เด็กได้แยกตัวเองออกจากสิ่งแวดล้อมที่ไม่ดีเป็นครั้งคราว โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กที่อาศัยอยู่ในแหล่งเสื่อมโทรมของเมือง เท่าที่เป็นอยู่ในขณะนี้ สถานที่สำหรับการนันทนาการของเยาวชนตามเมืองต่าง ๆ ในประเทศเรายังมีน้อยมาก จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องควรจะต้องจัดให้สถานที่เหล่านั้นมีมากขึ้น รวมทั้งเจ้าหน้าที่ที่ทำการควบคุมดูแลเยาวชนที่ไปพักผ่อนหาความเพลิดเพลินในสถานที่ดังกล่าว

6. แหล่งเสื่อมโทรม เนื่องจากแหล่งเสื่อมโทรมเป็นสถานที่ที่มีสิ่งแวดล้อมไม่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาการของเด็ก ไม่ว่าจะเป็นทางด้านร่างกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ หรือด้านใด ๆ ก็ตาม จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่เราจะต้องช่วยรัฐบาลในการกำจัดแหล่งเสื่อมโทรมให้ลดน้อยลงมากที่สุดเท่าที่จะพึงกระทำได้ เท่าที่รัฐบาลปัจจุบันกำลังกระทำอยู่อย่างหนึ่งขณะนี้ ก็คือ การสร้างอาคารสงเคราะห์สำหรับผู้ที่ยากจนอยู่ในแหล่งเสื่อมโทรม อันนั้นจะช่วยให้อาศัยอยู่ในแหล่งเสื่อมโทรมดีขึ้น อันจะเป็นผลทำให้สภาพความเป็นอยู่ของผู้ที่อยู่ในย่านแหล่งเสื่อมโทรมดีขึ้น และจะยังผลให้อาชญากรรม และอันธพาลวัยรุ่นทั้งหลายลดน้อยลงไปด้วย

7. ความยากจน ดังที่กล่าวแล้วว่า ความยากจนเป็นสาเหตุอันหนึ่งที่ทำให้เด็กและเยาวชนกระทำความผิด รัฐบาลจึงจำต้องแก้ไข เรื่องปากท้องของประชาชนโดยไม่ชักช้า ซึ่งขณะนี้รัฐบาลปัจจุบันก็กระทำอยู่อย่าง ชะมักเขม้น เช่น การเร่งการปฏิรูปที่ดิน การช่วยเหลือชาวไร่ชาวนาในเรื่องการชลประทาน เรื่องถนนหนทาง เรื่อง การให้กู้ยืมเงินประกอบการค้า เป็นต้น นอกจากนี้รัฐบาลกำลังเร่งพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศในรูปอื่น ๆ อีก หลายอย่าง เพื่อทำให้จำนวนผู้ว่างงานลดน้อยลง และรัฐบาลก็ได้พยายามหาทางลดช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจน ให้แคบลง ซึ่งเรื่องทั้งหมดนี้มีความเกี่ยวข้องกับการลดอาชญากรรม และการกระทำความผิดของเด็กด้วยเหมือนกัน

คำถาม

1. พระราชบัญญัติการจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชนได้ให้ความหมายของคำว่า “เด็ก” และ “เยาวชน” ไว้อย่างไร
2. ที่เรียกว่า “การกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน” นั้น ท่านเข้าใจว่าอะไร จงอธิบาย พร้อมทั้ง ตัวอย่าง
3. จงกล่าวถึงความเป็นไป หรือแนวโน้มของการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนในช่วงระยะเวลาก่อนการ ปฏิรูปการปกครอง (ระยะก่อนวันที่ 6 ตุลาคม 2519) มาพอเข้าใจ
4. จงอธิบายถึงสาเหตุสำคัญ ๆ ของการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนมาโดยละเอียด
5. ทฤษฎีว่าด้วย การกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนมีอะไรบ้าง จงหยิบยกขึ้นมาอธิบายสัก 2 ทฤษฎี
6. เกี่ยวกับเรื่องการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนนั้น กฎหมายระบุไว้อย่างไรบ้าง จงอธิบายมาพอเข้าใจ
7. จงระบุวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน ตลอดจนวิธีการพิจารณาตัดสินในศาลประเภท นี้มาโดยสังเขป
8. แนวทางการป้องกัน หรือแก้ไขการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนมีอะไรบ้าง จงแยกอธิบายเป็นข้อ ๆ สัก 4-5 ข้อ

หัวข้อสำหรับเลือกอภิปราย หรือข้อควรคิด

1. ในชุมชนของท่าน มีการกระทำความผิดประเภทใดที่เด็กและเยาวชนก่อให้เกิดขึ้นมากที่สุด จงอภิปราย ถึงสาเหตุและแนวทางการป้องกันการกระทำความผิดเหล่านั้น
2. สิ่งแวดล้อมของชุมชน มีส่วนส่งเสริม หรือยับยั้งการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนอย่างไรบ้าง จง อภิปราย
3. คำขวัญที่ว่า “เด็กดีเป็นศรีแก่ชาติ เด็กฉลาดชาติเจริญ” นั้น ท่านเข้าใจว่าอย่างไร จงอภิปราย
4. สมาคมต่าง ๆ ทางศาสนา เช่น พุทธสมาคมก็ดี ยูวพุทธสมาคมก็ดี มีส่วนช่วยในการป้องกันการ กระทำความผิดของเด็กและเยาวชนอย่างไร จงอภิปราย
5. การกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน ก่อให้เกิดความเสียหายทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ อย่างไรบ้าง จงอภิปราย

6. การเสนอข่าวในบางลักษณะของสื่อสารมวลชนต่าง ๆ เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ สามารถก่อให้เกิดผลเสียต่อพฤติกรรมของเยาวชนอย่างไรบ้าง จงอภิปราย
7. ท่านคิดว่า การมีสถานที่สำหรับพักผ่อนหย่อนใจ สำหรับเด็กและเยาวชน เป็นต้นว่า สนามเด็กเล่น สวนสาธารณะ และสโมสรสำหรับเยาวชนจะมีส่วนช่วยป้องกันการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนที่อาศัยอยู่ในเมืองบ้างหรือไม่ เพียงไร จงอภิปราย

ปัญหาอาชญากรรม

ปัญหาอาชญากรรมเป็นปัญหาที่น่าห่วงใยปัญหาหนึ่งของสังคมไทย ถึงแม้ว่าไม่ใช่คนไทยทุกคนจะตกเป็นเหยื่อของอาชญากรก็ตาม แต่การประกอบอาชญากรรมนั้น เป็นสิ่งที่คุกคามต่อสวัสดิภาพของทุกคนโดยไม่เลือกหน้า กล่าวคือ ทุกคนต่างก็มีความรู้สึกหวาดกลัวว่า ไม่วันใดก็วันหนึ่งตนก็อาจจะตกเป็นเหยื่อของอาชญากรได้เหมือนกัน จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่เราจะต้องช่วยกันศึกษาหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับอาชญากรรม เพื่อจะได้ดำเนินการป้องกันและแก้ไขต่อไป

ความหมายของอาชญากรรม

อาชญากรรมหมายถึง การกระทำความผิดเป็นการฝ่าฝืน หรือขัดกับสิ่งที่กฎหมายวางไว้ และผู้กระทำนั้นจะต้องได้รับโทษตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายอาชญากรรมเป็นการกระทำความผิดอกฎหมายที่มีโทษทางอาญา ซึ่งต่างกับการกระทำความผิดในทางแพ่งในแง่ที่ว่า การกระทำความผิดในทางอาญาถือว่า เป็นความผิดต่อสังคม และเจ้าหน้าที่ที่ดำเนินคดีต่อผู้กระทำความผิดนั้น ก็ถือว่าเป็นผู้แทนของสังคม ส่วนคดีแพ่งเป็นเรื่องระหว่างเอกชนต่อเอกชน ผู้เสียหายก็คือเอกชนคนใดคนหนึ่ง หรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยเฉพาะ แต่ในคดีอาญานั้น นอกจากผู้ที่ตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรมจะเป็นผู้เสียหายแล้ว ถือว่าสังคมส่วนรวมได้รับความเสียหายด้วย

อย่างไรก็ตาม เวลาที่คนทั่วไปพูดถึงอาชญากรรม มีบ่อยครั้งที่ใช้กันผิด ๆ พฤติกรรมบางอย่างในสายตาของเราอาจจะเห็นว่า เป็นอันตรายต่อสังคม เลยเรียกมันว่าเป็นอาชญากรรม ทั้ง ๆ ที่ผู้ออกกฎหมายไม่ได้ระบุหรือกำหนดให้พฤติกรรมนั้นเป็นอาชญากรรมแต่ประการใด เช่น การที่ร้านค้าต่าง ๆ โฆษณาสินค้าเกินความจริงเกินไปทำให้ผู้ซื้อหลงเชื่อและเสียเงินทองมากมาย น่าจะเป็นอาชญากรรม แต่กฎหมายก็ไม่ได้ถือว่าเป็นเช่นนั้น หรือในเทศกาลตรุษจีน ร้านค้าต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งร้านอาหารตามเมืองใหญ่ ๆ ปิดกันเกือบหมด ซึ่งสร้างความเดือดร้อนให้แก่ประชาชนผู้บริโภคอย่างยิ่ง น่าจะถือได้ว่า เป็นอาชญากรรม แต่กฎหมายก็มิได้ระบุไว้ให้เป็นเช่นนั้น ถ้าจะว่ากันตามความเป็นจริงแล้ว การให้คำจำกัดความของอาชญากรรมในแง่กฎหมายก็มีข้อบกพร่องอยู่บ้างเหมือนกันตรงที่ว่า การกระทำหรือพฤติกรรมบางอย่างได้ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่สังคมส่วนรวม แต่กฎหมายมิได้ระบุว่าเป็นอาชญากรรม ในขณะที่เดียวกัน พฤติกรรม หรือ การกระทำบางอย่างดูเหมือนว่าไม่ได้สร้างความเสียหายให้แก่สังคมมากนัก แต่กฎหมายก็ไประบุว่าเป็นอาชญากรรม

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับอาชญากรรม

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับอาชญากรรม หมายถึง การศึกษาค้นคว้าหาข้อเท็จจริงต่าง ๆ เกี่ยวกับอาชญากรรม เพื่อจะ “บรรยาย” และ “อธิบาย” ลักษณะความเป็นไปหรือปรากฏการณ์ต่าง ๆ เกี่ยวกับอาชญากรรม กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การศึกษาวิจัยเป็นการค้นคว้าหาคำตอบของคำถามต่าง ๆ เกี่ยวกับอาชญากรรมและการประกอบอาชญากรรม เป็นต้นว่า “อาชญากรรมมีลักษณะอย่างไร?” “ทำไมบุคคลบางประเภทดำเนินชีวิตเป็นอาชญากร”

“ผู้ที่เป็นอาชญากรมีพื้นฐานทางด้านเศรษฐกิจและสังคมอย่างไร” ฯลฯ ในการศึกษาวิชานั้น ผู้ที่ทำการศึกษาวิจัยใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ทั้งสิ้น เช่น มีการตั้งสมมติฐาน (Hypothesis) และมีการทดสอบสมมติฐานโดยใช้ข้อมูลยืนยัน เป็นต้น

ในการศึกษาวิจัย หรือค้นคว้าหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับปรากฏการณ์ต่าง ๆ ทางอาชญากรรมนั้น มีวิธีการศึกษาวิจัยอยู่ 5 - 6 วิธีด้วยกันคือ¹

1. การใช้วิธีการทางสถิติเพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างอาชญากรรมกับปัจจัยต่าง ๆ
ในวิธีนี้ ผู้ศึกษาวิจัยจะใช้ความรู้ทางสถิติเข้าวิเคราะห์ว่า อัตราของอาชญากรรมมีความเกี่ยวข้องกับปัจจัยบางอย่างอย่างไร เช่น สัมพันธ์กับปัจจัยทางภูมิศาสตร์และทางสังคมอย่างไรบ้าง ผู้ศึกษาวิจัยอาจจะต้องการหาความจริงว่า “การประทุษร้ายต่อชีวิต” มีมากที่สุด ในจังหวัดใด หรือภาคไหนของประเทศไทย ผู้ที่เป็นอาชญากรมาจากสังคมชั้นใดมากที่สุด ชั้นใดน้อยที่สุด เหล่านี้เป็นต้น

2. การใช้วิธีการทางสถิติวิเคราะห์ลักษณะเฉพาะตัวของอาชญากร วิธีนี้ เป็นการเปรียบเทียบคุณลักษณะบางอย่างของบุคคล ระหว่างผู้ที่เป็นอาชญากร กับผู้ที่ไม่เป็นอาชญากร อาจจะเปรียบเทียบบุคลิกลักษณะทั่วไป หรือลักษณะทางร่างกายก็ได้ เช่น เปรียบเทียบว่า คนมีลักษณะเยือกเย็นขรึม กับคนที่มีลักษณะร่าเริง ใครเป็นอาชญากรมากกว่ากัน คนอ้วนกับคนผอมใครมีแนวโน้มที่จะเป็นอาชญากรสูงกว่า ตลอดจนเปรียบเทียบว่าระหว่างกลุ่มที่เป็นอาชญากรกับกลุ่มที่ไม่เป็นอาชญากรนั้น มีคุณลักษณะเด่นอะไรบ้างที่แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด ในการเปรียบเทียบ ผู้วิจัยจะใช้หลักการของสถิติเข้าช่วยเหลือเพื่อให้ผลของการวิเคราะห์ที่ออกมาไว้วางใจได้

3. การศึกษาเฉพาะราย ในการศึกษาเฉพาะรายนี้ ผู้วิจัยจะใช้อาชญากรเพียงคนเดียว เพื่อการศึกษาหาข้อเท็จจริง ผู้วิจัยจะทำการสืบสาวเรื่องราวทั้งหมดของอาชญากรตั้งแต่เกิดจนกลายเป็นอาชญากร กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ผู้ศึกษาวิจัยจะค้นคว้าหาประวัติของอาชญากรที่เขาต้องการศึกษาวิจัยตั้งแต่วัยเด็กทีเดียว เช่น สืบประวัติว่าเขาเกิดที่ใด ในครอบครัวชนิดใด ได้รับการเลี้ยงดูจากพ่อแม่อย่างไร บ้านของเขามีสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างไร คบเพื่อนแบบไหน เริ่มมีพฤติกรรมในเชิงอาชญากรรมเมื่อไร เหล่านี้เป็นต้น ในการที่รู้เรื่องราวต่าง ๆ ที่ว่านี้ได้ ผู้วิจัยอาจจะสัมภาษณ์พ่อแม่ ญาติพี่น้อง หรือเพื่อนฝูงของอาชญากร และตัวอาชญากรเอง ตลอดจนอาศัยหลักฐานจากแหล่งอื่น ๆ เช่น สมุดบันทึกเกี่ยวกับชีวิต และสมุดรายงานประจำตัวนักเรียน เมื่อเอาข้อมูลจากหลายแหล่งมาประติดประต่อเข้าด้วยกัน ทำให้ผู้วิจัยสามารถรู้เรื่องเกี่ยวกับอาชญากรโดยละเอียดในทุกแง่ทุกมุม และสามารถอธิบายได้ว่าทำไมเขาจึงกลายเป็นอาชญากร

4. การทดลอง การศึกษาวิจัยแบบทดลองมักจะใช้ในทางด้านวิทยาศาสตร์มากกว่าทางด้านสังคมศาสตร์ อย่างไรก็ตามในการศึกษาหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับอาชญากรรมนั้น ผู้วิจัยอาจจะใช้วิธีการทดลองได้เหมือนกัน ตัวอย่างง่าย ๆ ของการทดลองก็คือ ให้เด็กสองกลุ่มดูภาพยนตร์ที่มีลักษณะต่างกัน ให้กลุ่มที่หนึ่ง ดูภาพยนตร์ประเภท

¹ Richard Quinney “Crime : Phenomenon, Problem, and Subject of Study” in Erwin O. Smigel (Ed.) Handbook on the Study of Social Problems (Chicago : Rand McNally and Company, 1971 p.229.

การต่อสู้หรือภาพยนตร์ควาบอย ส่วนกลุ่มที่สอง ให้ดูภาพยนตร์ประเภทตลกเฮฮา เมื่อให้เด็กทั้ง 2 กลุ่ม ด้ดูภาพยนตร์ชั่วระยะหนึ่งแล้วก็ทำการเปรียบเทียบว่า เด็กกลุ่มไหนมีพฤติกรรมแสดงออกในทางก้าวร้าวแบบอาชญากรมากกว่ากัน ถ้าผู้วิจัยพบว่า กลุ่มที่ดูหนังประเภทต่อสู้ มีพฤติกรรมที่ก้าวร้าวมากกว่ากลุ่มที่ดูภาพยนตร์ตลก ผู้วิจัยก็อาจจะสรุปว่า ภาพยนตร์บางประเภท เช่น ภาพยนตร์ประเภทที่มีการต่อสู้มีส่วนช่วยส่งเสริมให้เด็กประพฤติตนในทางพาลเกร หรือก้าวร้าวได้ ตัวอย่างของการทดลองอีกอันหนึ่ง ผู้ทดลองอาจจะใช้เด็กสองกลุ่มเป็นเครื่องทดลอง กลุ่มแรกเป็นพวกที่ไม่มีความมั่นคงทางด้านจิตใจ ส่วนกลุ่มที่สองเป็นพวกที่มีความมั่นคงทางด้านจิตใจ แล้วให้เด็กทั้งสองกลุ่มดูภาพยนตร์ประเภทต่อสู้ ต่อจากนั้นก็ทำการเปรียบเทียบว่า เด็กกลุ่มไหนมีพฤติกรรมก้าวร้าวมากกว่ากัน ถ้าพบว่า เด็กกลุ่มที่ไม่มีความมั่นคงทางจิตใจมีพฤติกรรมที่ก้าวร้าวมากกว่า ผู้วิจัยก็อาจจะสรุปได้ว่า เด็กที่ไม่มีความมั่นคงทางด้านจิตใจมีแนวโน้มที่จะประพฤติตนในทางก้าวร้าวหรือเสเพลมากกว่าเด็กที่มีความมั่นคงทางด้านจิตใจ จากผลการวิจัย 2 อันนี้ ทำให้ผู้วิจัยสามารถกล่าวอย่างกว้าง ๆ ได้ว่า ภาพยนตร์บางประเภท โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเภทต่อสู้ นั้น มีส่วนช่วยทำให้เด็กเป็นคนก้าวร้าว เกร และเป็นอาชญากรในอนาคตได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กที่ไม่มีความมั่นคงทางด้านจิตใจ

นักเรียนพึงระลึกว่า ในการศึกษาวิจัยแบบทดลองนั้น เวลาทำจริง ๆ มีลักษณะที่สลับซับซ้อนมาก ไม่ได้เป็นไปอย่างง่ายดายเหมือนกับที่กล่าวถึงในที่นี้

5. วิธีการอุปมาน วิธีการอุปมานเป็นวิธีที่ผู้วิจัย ทำการสังเกตปรากฏการณ์ทางอาชญากรรมหลาย ๆ กรณี พร้อม ๆ กับมีข้อสมมติฐานอยู่ในใจอย่างคร่าว ๆ เมื่อตรวจสอบปรากฏการณ์ทางอาชญากรรมมากขึ้น ผู้วิจัยก็ค่อย ๆ ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงแนวความคิดหรือข้อสมมติฐานไปเรื่อย ๆ จนในที่สุด เมื่อเห็นว่า ปรากฏการณ์ทางอาชญากรรมส่วนใหญ่ที่ตรวจสอบมาแล้วมีความสอดคล้องต้องกันกับสิ่งที่เราตั้งข้อสมมติฐานไว้ เราก็ยุติและทำการสรุปความจริงตามข้อสมมติดังกล่าว ตัวอย่างเช่น เราตั้งข้อสมมติฐานว่า อาชญากรน่าจะมาจากแหล่งเสื่อมโทรม (slum) มากกว่าแหล่งอื่น ๆ จากการสังเกต อาชญากรหลาย ๆ ราย เราพบว่าส่วนใหญ่มาจากแหล่งเสื่อมโทรมจริง เราก็อาจจะสรุปได้ว่า แหล่งเสื่อมโทรมมีส่วนช่วยส่งเสริมการเกิดอาชญากรรม

6. การศึกษาอาชญากรในสภาวะธรรมชาติ การศึกษาอาชญากรในสภาวะธรรมชาติ หมายถึง การที่ผู้ศึกษาวิจัยเข้าไปค้นคว้าหาข้อเท็จจริง โดยการที่ตัวเองเข้าไปคลุกคลี และอยู่ร่วมกับอาชญากร หรือเพื่อนฝูงของอาชญากร ระหว่างที่คลุกคลีอยู่กับกลุ่มอาชญากรนั้น ผู้วิจัยก็พยายามเก็บข้อมูล หรือหาข้อเท็จจริงต่าง ๆ เกี่ยวกับอาชญากร เป็นต้นว่า ลักษณะการดำเนินชีวิตของเขา วิธีการที่เขาประกอบอาชญากรรม เทคนิคในการหลบหนีเจ้าหน้าที่ตำรวจ ฯลฯ การศึกษาวิจัยอาชญากรในสภาวะตามธรรมชาตินั้น ในการทำจริง ๆ ไม่ใช่ทำได้ง่ายนัก เพราะผู้วิจัยอาจจะประสบปัญหาต่าง ๆ หลายประการ เช่น จะเข้าไปคลุกคลีกับพวกอาชญากรได้อย่างไร จะทำให้เขาเชื่อได้อย่างไรว่า เราเป็นเพื่อนของเขาคนหนึ่ง ไม่ใช่เป็นสายลับของตำรวจแต่ประการใด ฯลฯ โดยปกติแล้ว วิธีการศึกษาวิจัยแบบนี้มักจะใช้เพื่อเก็บข้อมูลบางอย่าง หรือศึกษาหาข้อเท็จจริงบางประเภทที่วิธีการศึกษาวิจัยแบบอื่น ๆ ไม่อาจจะกระทำได้

ประเภทต่างๆ ของอาชญากร ในการแบ่งประเภทอาชญากรนั้น มีการแบ่งไม่เหมือนกันขึ้นอยู่กับใครเป็นผู้แบ่ง และแบ่งเพื่อวัตถุประสงค์อะไร และในการแบ่งนั้น อาศัยสิ่งใดเป็นเกณฑ์ พอล ฮอร์ตัน (Paul Horton)¹ นักสังคมวิทยาชาวอเมริกัน ได้จำแนกอาชญากรออกเป็น 7 ประเภทด้วยกัน การแบ่งของเขายึดถือเอา “บุคลิกลักษณะ” เป็นเกณฑ์ในการแบ่ง และแบ่งเพื่อการศึกษาหาความจริงเกี่ยวกับอาชญากร อันอาจจะใช้เป็นแนวทางในการป้องกัน และแก้ไขการประกอบอาชญากรรม นักเรียนพึงระลึกว่า การแบ่งประเภทของอาชญากร และอาชญากรรมที่นักกฎหมายแบ่งนั้นจะไม่เหมือนกัน เพราะวัตถุประสงค์ของเขาแตกต่างกับนักวิชาการ กล่าวคือ ทางฝ่ายนักกฎหมายจำแนกแยกแยะประเภทเพื่อประโยชน์ในการปราบปราม หรือปฏิบัติการตามกฎหมายของบ้านเมือง ในขณะที่นักวิชาการมักแบ่งแยกประเภทเพื่อประโยชน์ในการศึกษา ทำความเข้าใจอาชญากรเท่านั้น ประเภทของอาชญากรที่ฮอร์ตัน นักวิชาการชาวอเมริกันแบ่งมีดังนี้คือ

1. **อาชญากรในแง่กฎหมาย (Legalistic criminals)** อาชญากรประเภทนี้ก็คือ บุคคลที่มีได้กระทำความผิดกฎหมายจริง ๆ หรือบุคคลที่ได้กระทำความผิดกฎหมายจริงแต่ผู้ทำผิดมิได้มี “เจตนา” ในการกระทำความผิดอันนั้น ตัวอย่างของอาชญากรประเภทนี้ได้แก่ผู้ที่มีชื่อเสียงไม่ดี ถูกเจ้าหน้าที่กลั่นแกล้งจับกุม เป็นต้น หรือการที่บุคคลปัญญาอ่อนกระทำความผิดกฎหมายโดยที่ตัวเองไม่รู้ว่ามีผิด ก็จัดอยู่ในอาชญากรประเภทนี้เหมือนกัน

2. **อาชญากรในแง่ศีลธรรม (Moralistic criminals)** อาชญากรในแง่ศีลธรรมได้แก่ ผู้ที่ประกอบอาชญากรรมโดยไม่มีเจตนา หรือไม่มีผู้ได้รับความเสียหายโดยตรง ผู้ที่ผลิตหนังสือลามกอนาจารก็ตี สร้างภาพยนตร์เกี่ยวกับเพศก็ตี ฯลฯ ถ้าพูดกันตามความเป็นจริงแล้วไม่ได้สร้างความเสียหายให้แก่ผู้ใด แต่การกระทำของเขาเป็นสิ่งที่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชนเท่านั้น ผู้ที่กระทำการใด ๆ เข้าลักษณะที่กล่าวนี้ ถือว่าเป็น “อาชญากรในแง่ศีลธรรม”

3. **อาชญากรที่มีความบกพร่องทางจิต (Psychopathic criminals)** บุคคลบางคนไม่สามารถที่จะควบคุมการประพฤติ การปฏิบัติของตนให้อยู่ในกรอบของกฎหมายได้ เนื่องจากมีความผิดปกติทางด้านจิตใจ อาชญากรที่จัดอยู่ในประเภทนี้ ได้แก่ ผู้วิกลจริต และผู้ที่เป็นโรคจิตบางประเภท บุคคลพวกนี้บางทีเขาก็รู้ดีว่า อะไรผิดอะไร ไม่ผิดกฎหมาย แต่เขายังทำ เนื่องจากความผิดปกติทางด้านจิตใจของเขาทำให้เขาไม่อาจจะยับยั้งความรู้สึก หรือความอยากจะทำของเขาได้ ในบางกรณีเขาทำไปเพื่อระบายออกซึ่งความรู้สึกบางอย่างที่เขาไม่อาจจะออกมันได้ ในขณะที่ “อาชญากรอาชีพ” ประกอบอาชญากรรมเพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งของบางอย่าง แต่อาชญากรประเภทนี้ทำเพื่อหาความตื่นเต้น หรือไม่ก็เพื่อระบายออกซึ่งความรู้สึกชั่วร้ายชั่วครวญมากกว่า

4. **อาชญากรรมที่ทำเป็นประจำ (Institutional criminals)** อาชญากรรมประเภทนี้ หมายถึงอาชญากรรมที่ทำซ้ำแล้วซ้ำอีกจนกลายเป็นเรื่องธรรมดาของกลุ่ม เช่น การฉ้อราษฎร์บังหลวงที่ข้าราชการบางส่วนทำกันเป็นประจำจนกลายเป็นเรื่องปกติ หรือการใช้แรงงานเด็ก ในวัยที่เด็กมีอายุต่ำกว่าอายุที่กฎหมายระบุ ตลอดจนการหลีกเลียงหนีภาษี โดยการปิดบังรายได้บางส่วนที่ต้องเสียภาษีเสีย เหล่านี้เป็นต้น การแก้ไขอาชญากรรมประเภทนี้อาจจะทำได้ยากมาก เนื่องจากเขาทำจนเคยชินจนใคร ๆ ไม่ได้ถือว่าเป็นเรื่องผิดปกติธรรมดาแต่ประการใด แม้แต่เจ้าตัวเองก็ไม่ได้ตระหนักว่า การกระทำของเขานั้นเป็นอาชญากรรมอย่างหนึ่ง

¹ Paul B. Horton and Gerald R. Leslie, The Sociology of Social Problems (New York : Appleton Century-Crafts, 1970), pp. 136 - 145.

5. อาชญากรที่ตกอยู่ในภาวะจำเป็นต้องทำ (Situational criminals) บุคคลส่วนมากไม่อยากจะประกอบอาชญากรรมใด ๆ ทั้งสิ้น แต่บางทีคนเรตกอยู่ในสภาวะการณ์ที่จำต้องทำ มิฉะนั้นแล้วตน หรือญาติพี่น้องของตนจะได้รับความเดือดร้อนอย่างแสนสาหัส ตัวอย่างของอาชญากรประเภทนี้ได้แก่ เจ้าหน้าที่การเงินชักยอกเงินไปในการผ่าตัดของภรรยาของตนในยามป่วยไข้ ข้าราชการที่เป็นนักการพนันมีหนี้สินล้นพ้นจนทำให้ต้องโกงเงินหลวงเพื่อไปใช้หนี้ นักธุรกิจที่ทำธุรกิจขาดทุนย่อยยับ แกล้งทำเป็นล้มละลายเพื่อหลบหนีหนี้สินและข้อผูกมัดต่าง ๆ ที่ทำไว้กับผู้อื่น ฯลฯ เนื่องจากอาชญากรประเภทนี้ ไม่ได้เป็นอาชญากรอย่างแท้จริง จึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องแก้ไขในแบบของการตัดสินคดี หรือแก้ไขโดยวิธีการทางอาชญาวิทยาแต่ประการใด

6. อาชญากรที่เป็นเพราะนิสัย (Habitual criminals) บุคคลบางคนเป็นผู้ที่ไม่มีเกียรติ ไม่มีศักดิ์ศรี และไม่ค่อยมีความหมายในชีวิตแต่ประการใด เมื่อเขาเห็นผู้ใดเปลือยตัวแล้ว เขามักจะฉวยโอกาสจัดการประจบอาชญากรรมทันที เช่น เห็นข้าวของผู้ใดลืมหิ้วไว้ เขาจะหยิบเอาไปเสีย อาชญากรพวกนี้นอกจากเป็นพวกที่ไร้เกียรติ ไร้ศักดิ์ศรี และไร้ความหมายแล้ว พวกนี้มักเป็นพวกที่มีรายได้ต่ำ แหล่งที่มาของรายได้ไม่มั่นคง ตลอดจนเป็นผู้ที่ไม่ค่อยมองเห็นอนาคตอันไกลในชีวิตแต่ประการใด สิ่งเหล่านี้ทำให้เขากล้าทำในสิ่งที่คนทั่ว ๆ ไปไม่กล้าทำ อย่างไรก็ตามอาชญากรพวกนี้มักจะประกอบอาชญากรรมในเรื่องเล็ก ๆ มากกว่า และไม่ได้ทำเป็นล่ำเป็นสันเหมือนอาชญากรอาชีพแต่ประการใด

7. อาชญากรอาชีพ (Professional criminals) อาชญากรประเภทนี้เป็นพวกที่ยึดถือเอาการประกอบอาชญากรรมเป็นอาชีพของเขา พวกเขายอมรับว่าตัวเขาเองเป็นอาชญากร การดำเนินชีวิตของเขาก็เป็นไปตามแบบฉบับของอาชญากร ไม่เหมือนกับการดำเนินชีวิตของคนธรรมดาทั่ว ๆ ไป ยิ่งไปกว่านั้น เขายังมีความภูมิใจในอาชีพของเขา อาชญากรอาชีพนี้เวลาจะประกอบอาชญากรรมก็มีการเตรียมการและวางแผนอย่างดี ลักษณะการประกอบอาชญากรรมก็ทำได้อย่างแนบเนียน ใช้ความรู้ความชำนาญพิเศษของเขาอย่างเต็มที่ ทั้งยังมีการรวมกลุ่มเป็นอย่างดีอีกด้วย ตัวอย่างของอาชญากรอาชีพก็ได้แก่ กลุ่มค้ายาเสพติดให้โทษ และกลุ่มนักล้วงกระเป๋า เป็นต้น เนื่องจากการประกอบอาชญากรรมของพวกนี้ได้มีการเตรียมการ และวางแผนอย่างดี พวกนี้จึงไม่ค่อยถูกเจ้าหน้าที่จับได้แต่ประการใด ในบางกรณีก่อนประกอบอาชญากรรม พวกนี้ได้ติดต่อกับเจ้าหน้าที่ตำรวจไว้ล่วงหน้า เพื่อความปลอดภัยของตนก็มี

สภาพของอาชญากรรมในประเทศไทยในปัจจุบัน

จากสถิติของกรมตำรวจระบุว่า ระหว่างปี พ.ศ. 2510 - 2517 มีคดีอาชญากรรมเกิดขึ้นโดยเฉลี่ยราว 2,000 ราย ต่อประชากร 1 แสนคน แนวโน้มของคดีอาชญากรรมสูงขึ้น ในอัตราร้อยละ 5.7 ต่อปี คดีต่าง ๆ มีแนวโน้มว่าจะสูงขึ้นเรื่อย ๆ ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คดีอุกฉกรรจ์ อันได้แก่ คดีฆ่าคนตาย คดีปล้นทรัพย์ ชิงทรัพย์ และวางเพลิง สภาพการณ์เช่นนี้ย่อมมีผลกระทบต่อความผาสุกของประชาชน ทำให้ประชาชนเกิดความรู้สึกหวาดกลัวอยู่ตลอดเวลา และประกอบอาชีพไม่สะดวก ถ้าหากว่า เราอมให้คดีอาชญากรรมเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศจะถูกทำให้เสื่อมโทรมลงไปเรื่อย ๆ อย่างเสี่ยงไม่พ้นอย่างไรก็ดี หลังจากได้มีการปฏิรูปการปกครองขึ้น เมื่อเดือนตุลาคม 2519 ทางราชการได้ประกาศห้ามออกนอก

บ้านตามเวลาที่กำหนดไว้ และได้ลงมือปราบปรามอาชญากรรมกันอย่างจริงจัง รวมทั้งการจับกุมบุคคลผู้เป็นภัยต่อสังคม ทำให้สถิติอาชญากรรมลดลงถึงประมาณ 30 - 50 % ในปัจจุบันมีผู้ต้องโทษอยู่ทั่วประเทศประมาณ 60,000 คน หากทางราชการสามารถเพิ่มกำลังตำรวจให้มากขึ้น และปรับปรุงประสิทธิภาพในการปราบปรามให้สูงขึ้นอีก คงจะช่วยทำให้อาชญากรรมลดลงได้ทางหนึ่ง¹

เนื่องจากประชากรของประเทศไทยส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในส่วนภูมิภาค จึงเป็นธรรมดาอยู่เองที่อาชญากรรมแทบทุกประเภทจะเกิดขึ้นในส่วนภูมิภาคมากกว่าในส่วนกลาง ดังจะเห็นได้จากตารางที่ 2 นี้

ตารางที่ 2

จำนวนคดีอุกฉกรรจ์ทั่วประเทศ

ประเภทของอาชญากรรม	ปี พ.ศ. 2516		ปี พ.ศ. 2518	
	ส่วนกลาง	ภูมิภาค	ส่วนกลาง	ภูมิภาค
ฆ่าคนตาย	314	7,056	449	10,909
ปล้นทรัพย์	313	3,671	490	5,263
ชิงทรัพย์	107	516	83	621
วางเพลิง	5	122	6	186
รวม	739	11,365	1,028	16,979

ที่มาของข้อมูล : กรมตำรวจ

ถ้านักเรียนพิจารณาดูตารางที่ 2 นี้ให้รอบคอบจะเห็นว่า ถึงแม้ว่าคดีอุกฉกรรจ์ส่วนใหญ่จะมีแนวโน้มสูงขึ้นก็ตาม แต่ก็มีอาชญากรรมอยู่ประเภทหนึ่งที่กลับลดลงคือคดีชิงทรัพย์ จะเห็นได้ว่าในปี พ.ศ. 2516 ในส่วนกลางมีคดีชิงทรัพย์เกิดขึ้น 107 คดี แต่พอมาถึงปี พ.ศ. 2518 คดีนี้ก็กลับลดลงเหลือ 83 คดี ส่วนคดีชิงทรัพย์ในส่วนภูมิกานั้นกลับเพิ่มขึ้น คือเพิ่มจาก 516 คดี ในปี พ.ศ. 2516 เป็น 621 คดี ในปี พ.ศ. 2518 อย่างไรก็ตามในเรื่องสถิติเกี่ยวกับอาชญากรรมก็ดี อาชญากรก็ดี นักเรียนพึงระลึกไว้ว่า เป็นสถิติที่เราไม่อาจจะเชื่อถือได้อย่างเต็มที่ ทั้งนี้ก็เป็นเพราะว่า มีอาชญากรรมเป็นจำนวนไม่น้อยที่ตำรวจไม่รู้ บางที่ตำรวจอาจจะรู้แต่ไม่รายงาน หรือไม่บันทึกเป็นทางการ เหล่านี้เป็นต้น ด้วยเหตุนี้สถิติเกี่ยวกับอาชญากร และอาชญากรรมนั้นเป็นเพียงเครื่องชี้บอกให้เราทราบอย่างคร่าว ๆ เท่านั้น แต่ถึงกระนั้นก็ตาม สำหรับในประเทศไทยเรานั้น เราอาจจะกล่าวได้ว่า

¹ พลโทอภิชาติ วีระธำรง ความมั่นคงของชาติ เอกสารประกอบคำบรรยายที่โรงเรียนสงครามจิตวิทยา เมื่อเดือนพฤษภาคม 2520, หน้า 19

คดีอาชญากรรมยังคงเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ นอกจากบางระยะที่ตำรวจทำการปราบปรามอย่างจริงจังเป็นพิเศษ เช่น หลังจากการปฏิรูปใหม่ ๆ อาชญากรรมอาจจะบรรเทาเบาบางลงไปบ้าง แต่ในที่สุดอาชญากรรมก็มีแนวโน้มที่จะสูงขึ้นอีกเช่นเคย

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชญากรรม

ถ้ามีผู้ถามว่า “อะไรเป็นต้นเหตุของอาชญากรรม” การที่เราจะตอบคำถามนี้ให้ตรงจุด ออกจะเป็นการยากอยู่ไม่น้อยทีเดียว เพราะอาชญากรรมไม่ได้มาจากสาเหตุเดียว ยิ่งไปกว่านั้น สาเหตุโดยตรงก็ไม่ค่อยมี ด้วยเหตุนี้เป็นการเหมาะสมกว่า ที่เราควรจะพูดว่า “มีปัจจัยอะไรบ้างที่มีส่วนโน้มน้าวให้บุคคลประกอบอาชญากรรม” หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ “มีปัจจัยอะไรบ้างที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดกับการประกอบอาชญากรรม” ปัจจัยสำคัญ ๆ ที่มีส่วนโน้มน้าวให้บุคคลประกอบอาชญากรรม หรือดำเนินชีวิตเป็นอาชญากรมีดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยทางด้านร่างกาย คนเราบางคนเกิดมาพิการหรือมีสัดส่วน เช่น เตี้ยแคระ สูงใหญ่ผิดปกติ หูทาบ ปากแหว่ง ขาเป๋ ตลอดจนมีหน้าตาน่าเกลียดน่ากลัวต่าง ๆ วลว สิ่งเหล่านี้ ทำให้บุคคลรู้สึกเป็นปมด้อย และเกรงกลัวว่า เพื่อนฝูงจะหัวเราะเยาะ หรือถูกดูแคลนจน ทำให้ต้องหาทางชดเชยในลักษณะต่าง ๆ กัน การหาทางชดเชยในบางวิธีก็นับว่าเป็นสิ่งที่ดี และมีประโยชน์ เช่น คนเตี้ยแคระหาทางชดเชยโดยการเป็นนักกีฬา เป็นต้น แต่ในบางกรณี การหาทางชดเชยทำไปในลักษณะที่ผิดทาง เช่น คนตัวเล็กพยายามจะแสดงให้เห็นว่า ตนมีความเก่งกล้าสามารถและมีพลังโดยการประทุษร้ายผู้อื่น หรือบุคคลที่มีหน้าตาน่าเกลียด หาทางชนะเพศตรงข้ามโดยการใช้กำลังกระหว่าเรา เหล่านี้เป็นต้น ถึงแม้ว่าผู้ที่มีร่างกายไม่สมประกอบจะไม่ได้เป็นอาชญากรไปทุกคนก็ตาม แต่เราอาจจะกล่าวได้ว่าความผิดปกติทางร่างกาย หรือปัจจัยทางร่างกายมีส่วนเกี่ยวข้องกับการเป็นอาชญากรอยู่ไม่น้อยทีเดียว

2. ปัจจัยทางด้านจิตวิทยา บุคคลบางคนเป็นผู้ที่มีความบกพร่องทางด้านจิตใจ เช่น มีปัญหาทางด้านอารมณ์ เป็นโรคจิต เป็นโรคประสาท ตลอดจนเป็นผู้วิกลจริต วลว บุคคลเหล่านี้ไม่สามารถที่จะควบคุมความรู้สึกของตนได้ดีเหมือนบุคคลปกติทั่วไป จึงมีแนวโน้มที่จะประกอบอาชญากรรมได้ง่ายกว่า ในบางกรณี ความผิดปกติทางด้านจิตใจของเขาทำให้เขาประกอบอาชญากรรมเพียงเพื่อความสนุกสนาน ความตื่นเต้น หรือเพื่อระบายความรู้สึกขุ่นข้องก็ได้

3. ปัจจัยทางด้านสังคม

3.1 ครอบครัว ครอบครัวมีบทบาทสำคัญต่อเด็กอย่างมากทีเดียว โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิธีการเลี้ยงดู การอบรมสั่งสอนบุตร และความสัมพันธ์ระหว่างพ่อกับแม่ ถ้าพ่อแม่ให้การอบรมสั่งสอนที่ดี ให้ความรัก ความอบอุ่น แก่เด็กอย่างเพียงพอ และพ่อแม่มีความรักใคร่สามัคคีกันดีแล้ว เด็กก็จะกลายเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในวันหน้า ในทางกลับกันถ้าครอบครัวใดพ่อแม่ไม่สนใจบุตร ไม่ให้ความรักความอบอุ่นแก่บุตร อบรมสั่งสอนบุตรในทางที่ผิด ๆ วางระเบียบวินัยเข้มงวดมากเกินไป หรือหย่อนยานเกินไป พ่อแม่ทะเลาะเบาะแว้งกันบ่อย ๆ หรือพ่อแม่แยกกันอยู่

เด็กที่อยู่ในครอบครัวนั้น มักจะเป็นเด็กที่มีปัญหา และมีแนวโน้มที่จะกลายเป็นอาชญากรในอนาคตได้ง่าย การศึกษาวิจัยมากมายยืนยันว่า อาชญากรมาจากครอบครัวที่มีปัญหา หรือครอบครัวที่มีความแตกแยก (Broken home) เป็นส่วนใหญ่

3.2 เพื่อนฝูง มีทฤษฎีสมัยใหม่ทางอาชญาวิทยาบางทฤษฎีอธิบายว่า การที่เด็กประพฤติดเป็นคนพาล เกเร่กดี การที่ผู้ใหญ่ประพฤติดเป็นคนอาชญากรที่ดี เป็นสิ่งที่เขาเรียนรู้จากเพื่อนฝูงแทบทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นเทคนิคในการประกอบอาชญากรรม การสร้างความกล้าหาญ หรือวิธีการหลบหลีกเจ้าหน้าที่ตำรวจก็ตาม ด้วยเหตุนี้การคบหาสมาคมกับเพื่อนฝูงจึงเป็นสิ่งสำคัญ ถ้าเราคบเพื่อนที่ดีเราก็ดีไปด้วย ถ้าเราคบกับเพื่อนที่เป็นนักเลงที่เป็นโจรหรือเป็นอาชญากร วันหนึ่งเราก็คงจะเป็นเช่นนั้นไปด้วย เด็กที่ดี ผู้ใหญ่ที่ดี ที่อาศัยอยู่ในบางเขตของเมือง เช่น อาศัยอยู่ในบริเวณแหล่งเสื่อมโทรมที่ดี ในแหล่งที่เป็นศูนย์รวมของอบายมุขที่ดี มักจะหาเพื่อนที่ดีไม่ค่อยจะได้ เด็กที่อาศัยอยู่ในเขตที่วุ่นวาย บางคนได้เรียนรู้เรื่องการประกอบอาชญากรรมมาตั้งแต่เด็กทีเดียว เมื่อโตเป็นผู้ใหญ่ เขาก็จะกลายเป็นอาชญากรที่เลวร้าย และยากที่จะแก้ไขได้ เพราะสิ่งใดก็ตามที่ติดมาตั้งแต่วัยเด็กจะติดฝังแน่นยิ่งกว่าติดตอนเป็นผู้ใหญ่มากนัก นักเรียนจึงควรรู้จักเลือกคบแต่เพื่อนที่ดีเท่านั้น

3.3 การอยู่อาศัยในบริเวณแหล่งเสื่อมโทรม แหล่งเสื่อมโทรม ได้แก่ บริเวณที่มีผู้คนอาศัยอยู่กันอย่างแออัดยัดเยียด เครื่องสาธารณูปโภคต่าง ๆ มีไม่พอ และผู้ที่อาศัยอยู่เป็นผู้ที่ยากจน ไม่ว่าในประเทศไทย หรือในต่างประเทศ แหล่งเสื่อมโทรม เป็นบ่อเกิดที่สำคัญของอาชญากร ที่เป็นเช่นนั้นก็เพราะว่า สิ่งแวดล้อมในแหล่งเสื่อมโทรม เป็นสิ่งที่ไม่ค่อยเอื้ออำนวยต่อการสร้างเสริมความเป็นคนดี เป็นต้นว่า ในแหล่งเสื่อมโทรมทั้งเด็กและผู้ใหญ่ไม่มีที่เล่นหรือที่พักผ่อนหย่อนใจ ทำให้ทั้งเด็กและผู้ใหญ่หันไปมัวสุมอยู่กับสิ่งที่เป็นอบายมุขต่าง ๆ ความแออัดของแหล่งเสื่อมโทรมทำให้ผู้อยู่อาศัยมีอารมณ์หงุดหงิดอยู่ตลอดเวลา ยิ่งไปกว่านั้น สภาพยากจนของพ่อแม่ที่อยู่ในแหล่งเสื่อมโทรมทำให้ไม่มีเวลาเอาใจใส่ต่อบุตรอย่างเพียงพอ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่ทำให้เด็กไม่อาจจะเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีได้ และมีส่วนช่วยให้บุคคลประพฤติดเป็นคนอันธพาลหรืออาชญากรได้ง่าย

3.4 ความเสื่อมโทรมทางด้านศีลธรรม ในปัจจุบันคนไทยไม่ค่อยเคร่งครัดในทางศาสนาเหมือนแต่ก่อน ทำให้ศีลธรรมของคนไทยต่ำลง ในขณะเดียวกันก็หันไปสนใจในเรื่องวัตถุมากขึ้น ในเมื่อคนไทยไม่ค่อยเคร่งครัดในเรื่องศีลธรรม และไม่ค่อยเชื่อในเรื่องบาปบุญคุณโทษเช่นนี้ สิ่งที่จะยับยั้งจิตใจไม่ให้ประกอบกรรมชั่ว รวมทั้งการประกอบอาชญากรรมก็ไม่ค่อยมี บุคคลจึงประกอบอาชญากรรมกันได้ง่าย เพียงเพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ตนต้องการ โดยมีได้คำนึงถึงความเดือดร้อน หรือความเสียหายของผู้อื่น

3.5 การเสนอข่าวอาชญากรรมที่ไม่เหมาะสม การเสนอข่าวเกี่ยวกับอาชญากรรมไม่ว่าจะโดยหนังสือพิมพ์ วิทยุ หรือโทรทัศน์ ก็ตาม ถ้าหากว่าเสนอข่าวในลักษณะที่ละเอียดเกินไปเพื่อให้ผู้อ่าน ผู้ฟัง ผู้ดูเกิดความสะเทือนใจ มันก็อาจจะก่อให้เกิดผลเสียมากกว่าผลดีก็ได้ กล่าวคือ การเสนอข่าวโดยละเอียด และในลักษณะเขย่าขวัญนั้น อาจจะทำให้เยาวชนได้ดูได้เห็นตัวอย่างที่ไม่ดี และอาจเลียนแบบได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเทคนิคในการประกอบอาชญากรรม ในทำนองเดียวกันภาพยนตร์ต่างประเทศเกี่ยวกับอาชญากรรมบางเรื่องที่ฉายในบ้านเรานั้น สอนให้เยาวชนและผู้ที่เป็นอาชญากรอยู่แล้วเรียนรู้เทคนิคในการประกอบอาชญากรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเทคนิคใหม่ ๆ ซึ่งเท่ากับเป็นการช่วยส่งเสริมให้ผู้ที่ที่ยังไม่ได้เป็นอาชญากรกลายเป็นอาชญากรมากขึ้น ส่วน

ผู้ที่ เป็นอาชญากรอยู่แล้ว ก็มีความเชี่ยวชาญชำนาญยิ่งขึ้น และรับเอาเทคนิคใหม่ ๆ เข้ามาใช้เรื่อย ๆ เราอาจจะกล่าวได้ว่า การเสนอข่าวอาชญากรรมที่ละเอียดเกินไปก็ดี ที่ตื่นตื่นหวาดเสียวเกินไปก็ดี ก็มีผลช่วยให้บุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนประพฤติดนในทางที่เป็นอาชญากรได้เหมือนกัน

3.6 ความขัดแย้งทางด้านค่านิยม ความขัดแย้งเป็นไปในลักษณะต่าง ๆ กัน เช่น คนไทยบางกลุ่ม ดำเนินชีวิตพึงพอใจแบบประเทศตะวันตก เช่น ต้องการมีรถยนต์ วิทยุ โทรทัศน์ เครื่องใช้ไม้สอยต่าง ๆ แบบทันสมัย ในขณะที่ตนเองมีรายได้น้อย หรือมีรายได้ไม่สูงเหมือนกับชนชาติในประเทศตะวันตก ตลอดจนไม่มีระเบียบวินัยในการทำงานเหมือนประเทศที่เจริญแล้วทั้งหลาย ความขัดแย้งอันนี้ อาจจะมีส่วนทำให้บุคคลประกอบอาชญากรรมได้ หรือถ้ามองภายในประเทศของเราเอง ความขัดแย้งในด้านค่านิยมก็มีอยู่ไม่น้อยเหมือนกัน เช่น ในโรงเรียนกวดวิชา ที่บ้านกวด นักเรียนได้รับการสั่งสอนให้เป็นคนดีมีศีลธรรม มีความซื่อสัตย์ มีความจงรักภักดีต่อกัน ฯลฯ แต่เมื่อนักเรียนไปเห็นสภาพการณ์นอกโรงเรียนเข้าก็รู้ความจริงว่า สิ่งที่คุณแม่ หรือ ครูบาอาจารย์สั่งสอนมานั้น เป็นความจริงเพียงครึ่งเดียวเท่านั้น ในที่สุดเขาก็พบว่า ผู้ที่มั่งคั่งร่ำรวยเป็นจำนวนมากไม่น้อยเป็นคนชั่ว เป็นคนคดโกง ไร้ความซื่อสัตย์ ตลอดจนมีความทรยศต่อกัน สิ่งเหล่านี้ทำให้บุคคลบางคนขาดความยับยั้งคิด และริเป็นอาชญากรบ้าง โดยคิดเสียว่า ในเมื่อผู้อื่นทำได้ทำไมเราจะทำบ้างไม่ได้ ผลก็คือ การประกอบอาชญากรรมชนิดต่าง ๆ เกิดขึ้นนั่นเอง

3.7 การเพิ่มของประชากรอย่างรวดเร็ว ดังที่กล่าวมาแล้ว การเพิ่มของประชากรก่อให้เกิดผลเสียหายมากมายหลายประการ รวมทั้งปัญหาอาชญากรรมด้วย การเพิ่มของประชากรอย่างรวดเร็ว มีส่วนก่อให้เกิดอาชญากรรมในแง่ที่ว่า การมีประชากรมาก ทำให้พื้นที่ทำกินลดน้อยลง ทรัพยากรธรรมชาติค่อยหมดไปเรื่อย ๆ นอกจากนี้ การมีประชากรมากทำให้คนเราต้องอยู่กันอย่างแออัดยัดเยียดมากยิ่งขึ้น ยังผลให้สุขภาพจิตเสื่อมโทรมลง เมื่อสภาพการณ์เป็นเช่นนี้ การทำมาหากินก็ยากลำบากยิ่งขึ้น แข่งขันมากขึ้น บุคคลบางพวกบางกลุ่มที่แข่งขันกันทำมาหากินในทางที่สุจริตไม่ได้ ก็หันไปใช้วิธีการทุจริต อันได้แก่ การปล้นจี้ ลักทรัพย์ ฉ้อโกง ขู่เข็ญ ริดเอาทรัพย์ เป็นต้น

4. ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ

4.1 ความยากจน คนทั่วไปมักจะเข้าใจว่า ความยากจนเป็นสาเหตุสำคัญของการประกอบอาชญากรรม แต่ตามความเป็นจริงแล้วหาได้เป็นเช่นนั้นไม่ เพราะอาชญากรที่มาจากครอบครัวที่มั่งคั่งก็มีอยู่ไม่น้อยเหมือนกันแน่นอนจำนวนอาชญากรที่มาจากครอบครัวที่ยากจน เมื่อเปรียบเทียบกับอาชญากรที่มาจากครอบครัวที่ร่ำรวยก็ย่อมจะต้องสูงกว่า

เหตุที่ความยากจนมีส่วนเกี่ยวพันกับการเป็นอาชญากรก็เพราะว่า ความยากจนทำให้บิดามารดาต้องขวนขวายทำมาหากิน หรือประกอบอาชีพจนแทบไม่มีเวลาจะอบรมสั่งสอนบุตร ไม่มีโอกาสที่ให้ความรักความอบอุ่นแก่บุตรเท่าที่ควร บางทีความบีบคั้นในเรื่องการทำมาหากินทำให้พ่อแม่มีอารมณ์หงุดหงิดฉุนเฉียวอยู่เป็นประจำ และไประบายอารมณ์ใส่ลูก ๆ ของตนอีก ทำให้เด็กหมดที่พึ่งทั้งทางจิตใจ และทางเศรษฐกิจ เด็กบางคนอาจจะหันไปคบหาเพื่อนฝูงนอกบ้านเพื่อหาความรักความอบอุ่น และสิ่งต่าง ๆ ที่ตนขาดอยู่รวมทั้งเงินทองสิ่งของต่าง ๆ เด็กเหล่านี้เมื่อรวมกลุ่มกันแล้ว ก็จะชักชวนกันไปในทางที่เสียหายได้ง่าย เป็นต้นว่า หัดลักเล็กขโมยน้อย สิ่งนี้เด็กฝึกหัดและเรียนรู้ในวัยเด็กนี้เอง จะเป็นแนวทางให้เขาเป็นอาชญากรในวัยผู้ใหญ่ได้

4.2 การว่างงาน ในปัจจุบันประชากรของประเทศไทยเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว แต่จำนวนงาน (Jobs) ที่มีให้ทำเพิ่มขึ้นอย่างเชื่องช้ามาก เป็นผลทำให้จำนวนคนว่างงานเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ทุก ๆ ปี เช่น ใน พ.ศ. 2517 มีคนว่างงานราว 3.9 % ของกำลังแรงงาน หรือราว 7 แสนคน พอถึงปี พ.ศ. 2518 จำนวนคนว่างงานเพิ่มขึ้นเป็น 5 % หรือราว 9 แสนคน¹ ขณะนี้มีจำนวนคนว่างงานกว่า 1 ล้านคน การที่มีจำนวนคนว่างงานมากมายเช่นนี้ ทำให้บุคคลหลายรายได้ไม่พอเพียงแก่การเลี้ยงชีพ ผลที่ตามมาก็คือ จะมีผู้ว่างงานบางคนอยู่ในสภาพที่ต้องประกอบอาชีพอาชญากรรมเพื่อให้ได้มาซึ่งเงินทอง หรือข้าวของสำหรับการเลี้ยงตัวเอง หรือครอบครัว อาชญากรบางคน ทั้ง ๆ ที่ถูกจำคุกชั่วระยะเวลาหนึ่งแล้วก็ตาม พอพ้นโทษออกจากคุกก็หันกลับไปประกอบอาชีพอาชญากรรมอีก ที่เป็นเช่นนั้นเพราะเขาไม่มีงานทำ ด้วยเหตุนี้ระหว่างที่อยู่ในคุก นักโทษที่ติดคุกอยู่นาน ๆ จึงมักจะได้รับการสั่งสอนวิชาชีพต่าง ๆ เพื่อให้เขาสามารถทำมาหากินได้ภายหลังออกจากคุกไปแล้ว ตราบดที่ประเทศไทยเราไม่สามารถจะลดจำนวนคนว่างงานลงได้ ตรานั้นเราก็ไม่อาจจะลดจำนวนอาชญากรลงได้เช่นกัน

ผลเสียหายที่เกิดจากอาชญากรรม

อาชญากรรมสร้างความเสียหายให้เกิดขึ้นแก่สังคมส่วนรวมมากมายหลายประการ และแม้แต่ผู้ประกอบอาชญากรรมเองก็ได้รับความเสียหายเช่นกัน ในแง่ที่ว่า ใครก็ตามเมื่อได้ชื่อว่าเป็นอาชญากรแล้ว ก็จะไม่ไม่มีใครอยากคบค้าสมาคมด้วย จะสมัครเข้าทำงานที่ใดก็ไม่มีการยินดีรับ ญาติพี่น้องของอาชญากรเองก็พลอยเสียชื่อเสียงไปด้วย วลากล่าวโดยทั่วไปแล้ว อาชญากรรมก่อให้เกิดความเสียหายแก่สังคมโดยส่วนรวมในลักษณะต่อไปนี้

1. การลงทุนและการประกอบอาชีพต้องชะงักงัน ในเขตใด หรือจังหวัดใดที่มีอาชญากรจำนวนมาก ไม่ว่าจะเป็นโจรผู้ร้ายธรรมดา หรือผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ (อาชญากรการเมือง) ผู้ลงทุนทั้งหลายจะไม่กล้าไปลงทุนในเขตนั้น ทำให้เศรษฐกิจของเขตนั้นไม่ก้าวหน้าไปเท่าที่ควร ส่วนประชาชนทั่วไปก็ไม่กล้าที่จะทำมาหากินอย่างเป็นล่ำเป็นสันได้ เพราะมีความหวาดกลัวต่อโจรผู้ร้าย วลว อาชญากรจึงเป็นตัวการที่ทำลายความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประเทศอย่างหนึ่ง

2. การสูญเสียชีวิต มนุษย์เป็นทรัพยากรที่สำคัญยิ่งของชาติ และค่าของมนุษย์ก็ไม่อาจจะประเมินเป็นเงินทองได้ ในการประกอบอาชญากรรมแต่ละครั้ง ผู้ที่ตกเป็นเหยื่อของอาชญากรมักได้รับบาดเจ็บและพิการ หรือไม่ก็สูญเสียชีวิต การบาดเจ็บก็ดี การสูญเสียชีวิตก็ดี ทำให้ผู้ที่อยู่ข้างหลัง เช่น สามี ภรรยา ลูก ๆ หรือญาติพี่น้อง ต้องได้รับความทุกข์ทรมาน และมีภาระที่จะต้องรับผิดชอบมากมาย

3. การสูญเสียทรัพย์สิน การประกอบอาชญากรรมนอกจากจะทำให้เจ้าทุกข์ต้องได้รับความบาดเจ็บหรือกลายเป็นคนพิการพิการไปแล้ว ยังต้องสูญเสียทรัพย์สินอีกด้วย ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนก็คือ ชาวไร่ชาวนาในชนบทที่ถูกโจรผู้ร้ายปล้น หรือขโมยวัวควาย หมู เป็ด ไก่ ก็ย่อมจะสูญเสียทรัพย์สินเหล่านี้ไป โดยเฉพาะอย่างยิ่ง วัว ควาย ถ้าสูญเสียไปแล้วก็เท่ากับสร้างความเดือดร้อนอย่างมากให้แก่ชาวไร่ชาวนา เพราะปราศจากเลี้ยงซึ่งวัว

¹ กองโครงการสังคม สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สถิติสังคมที่น่าสนใจ หน้า 17.

ควาย ชาวนาชาวไร่จะทำมาหากินไม่สะดวก กว่าหาเงินทองไปซื้อวัวควายใหม่ได้ บางทีฤดูทำนาเกือบจะหมดฤดูไปแล้ว ทำให้ชาวนาที่ยากจนอยู่แล้วต้องยากจนลงไปอีก อาชญากรรมบางประเภททำให้เจ้าทุกข์หมดเนื้อประดาตัวก็มี เช่น การลอบวางเพลิง

4. ประชาชนขาดความสงบสุข ไม่ว่าในเมืองหรือชนบท ถ้ามีอาชญากรรมมากมาย หรือโจรผู้ร้ายชุกชุม ประชาชนจะไปไหนมาไหนจะรู้สึกไม่ปลอดภัย จะมีความหวาดระแวงอยู่ตลอดเวลา แม้แต่เวลานอนก็ไม่อาจจะหลับสนิทได้ เพราะต้องคอยระแวงระวังโจรผู้ร้ายอยู่เสมอ ขวัญของประชาชนโดยทั่วไปจะตกต่ำ ตลอดจนขาดสมาธิในการทำมาหาเลี้ยงชีพ

5. ก่อให้เกิดความไม่มั่นคงทางสังคม การที่สังคมมีโจรผู้ร้ายมากก็ดี มีการค้ายาเสพติดมากก็ดี มีฆาตกรรมเกิดขึ้นบ่อย ๆ ก็ดี สิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่มีส่วนทำให้สังคมคลอนแคลนทั้งสิ้น ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนก็คือ การมีการค้ายาเสพติดให้โทษในบ้านเมืองของเรามากมาย ทำให้คนไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนติดยาเสพติดให้โทษเป็นแสน ๆ คนนั้น จะทำให้คุณภาพของคนไทยส่วนหนึ่งต้องสูญเสียไป ยังผลทำให้กำลังผลิตของบุคคลพวกนี้ต้องสูญเสียไปด้วย และนักเรียนก็ทราบดีแล้วว่า เยาวชนในวันนี้ก็คือผู้ใหญ่ในวันหน้า ถ้าเยาวชนถูกมอมเมาด้วยยาเสพติดให้โทษเช่นนี้แล้ว เราจะหวังให้เขาเป็นพลังของชาติ หรือช่วยสร้างชาติในวันหน้าได้อย่างไร ชาติของเราจะอ่อนแอ และขาดความมั่นคงได้ในวันหน้า ตราบใดที่เราที่ยอมให้อาชญากรรมนานาชนิดเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ดังเช่นที่เป็นอยู่ในขณะนี้

6. ทำให้รัฐบาลต้องเสียงบประมาณโดยไม่จำเป็น จำนวนอาชญากรยังมีมากเท่าใด รัฐบาลจะต้องใช้งบประมาณมากขึ้นเท่านั้น เพื่อใช้ในการป้องกันและปราบปรามในสังคมไทยเรามีหน่วยงานอยู่หลายหน่วยด้วยกันที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหาอาชญากรรม เป็นต้นว่า กรมตำรวจ ศาล กรมราชทัณฑ์ ฯลฯ ในการที่จะปราบปรามอาชญากรรมที่สูงขึ้นเรื่อย ๆ ให้ลดน้อยลงได้นั้น จำเป็นที่รัฐบาลจะต้องปรับปรุงหน่วยงานต่าง ๆ เหล่านี้ ตลอดจนหาทางเพิ่มจำนวนเจ้าหน้าที่ให้เพียงพอกับการปฏิบัติงานในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม นั่นก็หมายความว่า รัฐบาลจะต้องใช้งบประมาณมากขึ้นนั่นเอง ถ้าหากไม่มีอาชญากรรม รัฐบาลก็สามารถที่จะนำเอาเงินส่วนนั้นไปใช้จ่ายทางด้านอื่น ๆ ที่มีประโยชน์กว่า เช่น การสาธารณสุข และการศึกษา เป็นต้น

การป้องกันปัญหาอาชญากรรม

การป้องกันอาชญากรรม คือ การตัดโอกาสหรือจัดความสามารถของผู้ที่จะละเมิดกฎหมายอันเป็นการทำลายความปลอดภัยของสังคมและความสงบเรียบร้อย และศีลธรรมอันดีของประชาชน เพื่อให้ประชาชนมีความปลอดภัยในชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สิน ฯลฯ แนวทางในการป้องกันอาชญากรรมอาจจะกระทำโดยวิธีการต่อไปนี้ คือ

1. การพัฒนาเศรษฐกิจ มีอาชญากรเป็นจำนวนไม่น้อย ประกอบอาชญากรรมเพราะไม่มีงานทำ ไม่มีแหล่งที่มาของรายได้ เพื่อการยังชีพ จึงต้องประกอบอาชญากรรม ด้วยเหตุนี้รัฐบาลควรจะต้องพัฒนาเศรษฐกิจ และส่งเสริมการลงทุนให้มากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการลงทุนประเภทที่ใช้แรงงานมาก ๆ เพื่อตำแหน่งงาน (jobs) จะได้เพิ่มมากขึ้น ผู้ว่างงานจะได้มีน้อยลง อันจะยังผลให้อาชญากรรมลดลงด้วยโดยอัตโนมัติ

2. การกำหนดโทษให้หนักขึ้น เท่าที่เป็นอยู่ขณะนี้ กฎหมายของเรายังกำหนดโทษไม่รุนแรง ทำให้อาชญากรไม่ค่อยเข็ดหลาบ จึงยังคงประกอบอาชญากรรมอยู่เรื่อยไป อาชญากรรมบางประเภท เช่น การค้ายาเสพติดให้โทษ ควรจะลงโทษให้หนักถึงชีวิตทีเดียว เพราะอาชญากรของเขาได้มามนุษย์มากมายโดยทางอ้อม จึงควรที่จะให้เขาได้รับการกระทำของเขามาโดยการลงโทษขั้นประหารชีวิต ในทำนองเดียวกัน คดีฆ่าคนตาย ก็ควรจะได้รับโทษหนักถึงขั้นประหารชีวิตเช่นกัน เราไม่ควรจะถือว่า การลงโทษโดยวิธีการประหารชีวิตเป็นเรื่องป่าเถื่อนอีกต่อไป เพราะแม้แต่ประเทศที่เจริญแล้ว เช่น สหรัฐอเมริกาขณะนี้ก็กำลังดำริที่จะรื้อฟื้น กฎหมายที่ระบุโทษขั้นประหารชีวิต สำหรับคดีที่รุนแรงบางอย่างอยู่เหมือนกัน

3. การปฏิบัติการตามกฎหมายให้เคร่งครัดยิ่งขึ้น ในปัจจุบันนี้ การปฏิบัติการตามกฎหมายยังมีลักษณะไม่คงเส้นคงวาอยู่ กล่าวคือ ในคดีอาญาประเภทเดียวกัน มีความรุนแรงเท่ากัน ผู้กระทำความผิดเหมือนกัน ปรากฏว่า คนหนึ่งได้รับการลงโทษตามกฎหมาย แต่อีกคนหนึ่งได้รับยกเว้นให้พ้นผิดเหล่านี้เป็นต้น ซึ่งการกระทำเช่นนั้นเป็นการกระทำที่ไม่ยุติธรรม อาจจะทำให้กฎหมายหมดความศักดิ์สิทธิ์ไปในที่สุดก็ได้ ในบางกรณีเจ้าหน้าที่ผู้ใช้กฎหมายบางคนรับอามิสสินจ้างจากผู้ประกอบอาชญากรรมบางประเภท ทำให้ผู้กระทำความผิดไม่เกรงกลัวต่อกฎหมาย และกล้าทำผิดกฎหมายอยู่เรื่อย ๆ อาชญากรรมจึงมีอยู่ต่อไป ด้วยเหตุนี้เองในการที่จะให้ปัญหาอาชญากรรมลดลง จำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้รักษากฎหมายจะต้องปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด และปฏิบัติด้วยความยุติธรรมโดยไม่เห็นแก่หน้าผู้ใดทั้งสิ้น

4. ครอบครัวจะต้องให้การเลี้ยงดูและอบรมสั่งสอนบุตรในทางที่ถูกที่ควร ครอบครัวนับได้ว่าเป็นสถาบันที่มีความสำคัญที่สุดต่อการเสริมสร้างบุคลิกลักษณะของเด็กก่อนที่จะอบรมสั่งสอนเด็ก พ่อแม่จะต้องมีความสัมพันธ์อันดีเสียก่อน ถ้าพ่อแม่เองมีความแตกร้าง หรือทะเลาะเบาะแว้งกันเองอยู่เนื่อง ๆ การอบรมสั่งสอนบุตรของตนย่อมจะไม่ได้ผลเท่าที่ควร และที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งก็คือ พ่อแม่จะต้องให้ความรักความอบอุ่นแก่เด็กของตนอย่างเพียงพอ ในการอบรมสั่งสอน หรือเลี้ยงดูเด็ก ควรจะมุ่งให้เด็กมีความเจริญอย่างเต็มที่ในทางด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ พ่อแม่ควรจะต้องเลี้ยงดูอบรมสั่งสอนให้เด็กมีบุคลิกภาพที่ดี ไม่มีปมด้อย ไม่มีปัญหาทางด้านอารมณ์ ตลอดจนสามารถเข้ากับเพื่อนฝูงได้ดี รวมทั้งการปลูกฝังคุณธรรมที่ฝังามให้เกิดแก่ตัวเด็ก ถ้าเด็กในวันนี้เป็นเด็กที่มีบุคลิกภาพที่สมบูรณ์ ได้รับความรักความอบอุ่นจากพ่อแม่เพียงพอ โอกาสที่เด็กจะกลายเป็นอาชญากรในวันหน้าย่อมจะเกิดขึ้นได้ยาก

5. โรงเรียนจะต้องทำหน้าที่สร้างคนให้เป็นพลเมืองที่ดีของชาติ “การสร้างโรงเรียนดีกว่าการสร้างคุก” แน่นนอน อย่างไรก็ดีตามเราก็ไม่อาจจะมั่นใจได้อย่างเต็มที่ว่าเด็กที่จบการศึกษามาแล้วไม่ว่าจะเป็นระดับประถม หรือมัธยมก็ตามจะเป็นอาชญากรไม่ได้ โรงเรียนที่จะช่วยแก้ปัญหาอาชญากรรมได้นั้น จะต้องเป็นโรงเรียนที่มีครูที่เพียงพอ ครูมีคุณภาพสูง เอาใจใส่ต่อเด็กอย่างจริงจัง มีหลักสูตรที่เหมาะสมแก่ผู้เรียนพอสมควร ตลอดจนมีบริการแนะแนวของโรงเรียน เพื่อช่วยเหลือเด็กที่มีปัญหาส่วนตัว ปัญหาการเรียนหรือปัญหาอื่น ๆ ถ้าโรงเรียนสามารถที่จะช่วยให้เด็กประสบความสำเร็จในการเรียนได้ และมีบุคลิกภาพที่สมบูรณ์ได้ เราก็อาจจะหวังได้ว่า โอกาสที่เด็กจะกลายเป็นอาชญากรในวัยผู้ใหญ่ในอนาคตนั้นเห็นจะไม่มี

6. สถาบันศาสนาควรจะช่วยเหลือในด้านการอบรมสั่งสอนศีลธรรม อาจจะเป็นไปได้ว่า ในขณะที่ที่อาชญากรรมประเภทต่าง ๆ เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ นั้น ส่วนหนึ่งเป็นเพราะคนเราลืมศาสนาไปได้ ในการอบรมสั่งสอนทางด้านศีลธรรมควรจะทำตั้งแต่วัยเด็กทีเดียว และถ้าเป็นไปได้ควรจะให้พระสงฆ์เป็นผู้ทำหน้าที่นี้ การที่ขณะนี้เรามีโรงเรียนสอนศาสนาในวันอาทิตย์ก็ดี มีพุทธสมาคมก็ดี นับว่าเป็นสิ่งที่ดีและควรแก่การสรรเสริญอย่างยิ่ง เมื่อคนเรารู้จักบาปบุญคุณโทษ จะทำให้เราไม่กล้าทำความชั่วต่าง ๆ รวมทั้งการประกอบอาชญากรรมในเรื่องการอบรมสั่งสอนเรื่องศีลธรรมนั้น ในบางกรณีวัดควรจะมีมือกับโรงเรียนก็ได้ เพราะทำให้การสั่งสอนศีลธรรมเป็นไปในแนวเดียวกัน จะได้ไม่ก่อให้เกิดความสับสนแก่เด็ก ถ้าเด็กในวันนี้เป็นผู้ที่มีศีลธรรมอันดี เชื่อได้ว่าในวันหน้าเขาจะเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ

7. การเสนอข่าวของสื่อสารมวลชนจะต้องกระทำด้วยความรอบคอบ ในการเสนอข่าวบางอย่างโดยเฉพาะอย่างยิ่งข่าวอาชญากรรม สื่อสารมวลชนทั้งหลายไม่ว่าจะเป็นหนังสือพิมพ์ วิทยุ หรือโทรทัศน์ก็ตาม ควรจะพิจารณาให้รอบคอบเสียก่อน เช่น ในบางเรื่องไม่ควรจะเสนอละเอียดเกินไป หรือ เสนอเกินความจริงมากเกินไปเพียงเพื่อเรียกร้องความสนใจจากผู้ฟังหรือผู้อ่าน เพราะการกระทำเช่นนั้นเท่ากับเป็นการชี้แนะให้ผู้ที่เป็นอาชญากรอยู่แล้วรู้วิธีการประกอบอาชญากรรมดีขึ้น ในขณะที่เดียวกันทำให้เยาวชนบางคนโดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนที่มีปัญหาทางด้านจิตใจจะเลียนแบบตามอาชญากร และหัดประกอบอาชญากรรมดูบ้าง ซึ่งเท่ากับเป็นการส่งเสริมอาชญากรทางอ้อมนั่นเอง ภาพยนตร์ก็เช่นเดียวกัน ควรจะได้รับการตรวจสอบโดยรอบคอบทางที่ดีควรจะมีกฎหมายห้ามผู้เยาว์ดูภาพยนตร์บางประเภท เหมือนที่ในต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสหรัฐอเมริกาทำกันด้วยซ้ำไป

ในเวลาเดียวกัน สื่อสารมวลชนควรจะเสนอข่าว ข้อความและภาพที่เป็นประโยชน์ต่อเยาวชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิ่งที่จะช่วยทำให้เยาวชนเป็นคนดีด้วย

8. ความร่วมมือของประชาชน ประชาชนควรจะให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ของบ้านเมือง หรือ ตำรวจ เช่น ช่วยเป็นหูเป็นตา สอดส่องดูแล้ว ใครบ้างเป็นอาชญากร ใครบ้างเป็นภัยต่อสังคม ใครบ้างมั่วสุมอยู่กับอบายมุข แล้วก็แจ้งให้เจ้าหน้าที่ของบ้านเมืองทราบ เพื่อจะได้จัดการดำเนินการกับผู้กระทำผิดต่อไป ถ้าตราบไต่ประชาชนคนไทยยังคิดเสียว่า “ไม่ใช่ธุระของตน” ยอมปล่อยให้อาชญากรประกอบอาชญากรรมอยู่เรื่อย ๆ สักวันหนึ่งตัวท่านเองอาจจะตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรมนั้นบ้างก็เป็นได้ ท่านจึงควรป้องกันเสียในวันนี้ เพื่อความปลอดภัยและความผาสุกของท่านในวันหน้า

การแก้ไขอาชญากรรม

การแก้ไขอาชญากรรม เป็นการปฏิบัติหลังจากที่อาชญากรได้บังเกิดขึ้นแล้ว เพื่อช่วยให้เขากลับคืนเป็นคนดีเช่นเดิม อย่างไรก็ตามเราไม่สามารถจะกล่าวถึงแนวทางการแก้ไขโดยละเอียดในที่นี้ได้ เพราะการแก้ไขอาชญากรรมมีขอบข่ายกว้างขวางและเกี่ยวโยงกับหน่วยงานหลายหน่วยด้วยกัน แต่อาจจะกล่าวได้อย่างกว้าง ๆ ว่า “การแก้ไขอาชญากรรมเป็นการลงทุนที่แพงกว่าการป้องกันมาก” และจะต้องผ่านหลายขั้นตอน กล่าวคือ ตำรวจจับผู้กระทำผิด

ถ้ามีผู้กระทำผิดมากก็ต้องใช้กำลังตำรวจมาก เมื่อส่งอัยการเพื่อดำเนินการฟ้องร้องก็ต้องเพิ่มอัยการด้วย ในทำนองเดียวกัน ผู้พิพากษาผู้ทำการตัดสินก็ต้องมากไปด้วย ขึ้นต่อไปก็ส่งตัวไปเข้าเรือนจำ ในเรือนจำก็ต้องมีเจ้าหน้าที่ควบคุมดูแลผู้ต้องขังเรื่องไม่ได้ยุติลงแค่นั้น รัฐบาลยังจะต้องจัดหาเจ้าหน้าที่เพื่อช่วยแก้ไขพฤติกรรม หรือตัดสินคดีให้เขากลายเป็นคนดีต่อไปในวันหน้า ตลอดจนหาทางฝึกฝนอาชีพให้เขา เพื่อเขาจะได้มีอาชีพสำหรับเลี้ยงตัวเมื่อพ้นโทษ ในการนี้จำเป็นต้องใช้เจ้าหน้าที่หลายฝ่ายเข้าช่วยเหลือ เช่น จิตแพทย์ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ นักสอนศาสนา ครูสอนวิชาชีพ ฯลฯ การแก้ไขพฤติกรรมจำเป็นต้องเน้นเป็นรายบุคคลโดยการให้ความรู้ ฝึกอบรมจิตใจ และสอนวิชาชีพให้ จุดมุ่งหมายที่ต้องทำเช่นนั้น ก็เพื่อให้อาชญากรกลับกลายเป็นคนดี และเมื่อปล่อยไปแล้ว จะได้ไม่ต้องกลับเข้ามาอยู่ในคุกอีกต่อไป

คำถาม

1. จงอธิบายความหมายของอาชญากรรมมาพอเข้าใจ
2. การศึกษาวิจัย หรือการค้นคว้าหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับอาชญากรรมนั้น มีวิธีการอย่างไรบ้าง จงระบุมา 2 - 3 วิธี
3. ประเภทต่าง ๆ ของอาชญากรที่ พอล ฮอร์ตัน (Paul Horton) แบ่งนั้นมีอะไรบ้าง จงบอกมาสัก 4 - 5 ประเภท
3. จงกล่าวถึงสภาพของอาชญากรรมในประเทศไทยมาโดยสังเขป
4. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชญากรรมมีอะไรบ้าง ท่านคิดว่าปัจจัยอันใดมีส่วนส่งเสริมให้เกิดอาชญากรรมมากที่สุด
5. จงกล่าวถึงผลเสียของอาชญากรรมที่มีต่อสังคมมาพอเข้าใจ
6. การป้องกันอาชญากรรม สามารถจะกระทำได้โดยวิธีการใดบ้าง จงระบุมาสัก 5 - 6 วิธี

หัวข้อสำหรับเลือกอภิปรายและข้อควรคิด

1. ปัญหาที่เกิดขึ้นในประเทศไทยเรา กับในประเทศที่เจริญแล้ว เช่น สหรัฐอเมริกา มีลักษณะคล้ายคลึงกันหรือไม่ เพราะเหตุใด อภิปราย
2. ทำไมสถิติเกี่ยวกับอาชญากรรมมักจะเชื่อถือไม่ได้เต็มที่ มีปัจจัยอะไรบ้าง ที่มีส่วนทำให้สถิติเกี่ยวกับอาชญากรรมมีลักษณะเป็นเช่นนั้น อภิปราย
3. ผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ถือได้ว่า เป็นอาชญากรทางการเมือง ท่านคิดว่าเราจะปราบปรามอาชญากรประเภทนี้ได้อย่างไร อภิปราย

4. ผู้ทำหน้าที่ออกกฎหมาย อันได้แก่ นักกฎหมาย เป็นบุคคลที่อยู่ในชั้นหนึ่งของสังคม แต่ผู้ที่ปฏิบัติตามกฎหมายเป็นผู้ที่อยู่ในอีกชั้นหนึ่งของสังคม ท่านคิดว่า เป็นการยุติธรรมหรือไม่ ในการที่เราต้องปฏิบัติตามกฎหมายที่คนอีกชั้นหนึ่งไม่มีส่วนร่วมในการออกกฎหมายด้วย
5. ในชุมชนที่ท่านอาศัยอยู่ มีอาชญากรรมชนิดใดมากที่สุด ท่านคิดว่าจะมีวิธีการป้องกันและแก้ไขอาชญากรรมชนิดนั้นได้อย่างไร อภิปราย
6. การที่มีผู้กล่าวว่า “เจ้าหน้าที่บ้านเมืองบางพวกบางกลุ่ม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเจ้าหน้าที่ตำรวจก็มีส่วนช่วยทำให้อาชญากรรมบางประเภทเกิดขึ้น” นั้น ท่านเห็นด้วยกับคำกล่าวนี้อหรือไม่ อภิปราย

บทที่ 3

ปัญหาเสพติดให้โทษ

ปัญหาเสพติดให้โทษ เป็นปัญหาที่น่าวิตกอย่างยิ่งปัญหาหนึ่งของสังคมไทย จากสถิติที่เชื่อถือได้ปรากฏว่า ในปี พ.ศ. 2514 มีผู้ติดยาเสพติดให้โทษประมาณ 250,000 คน ในปี พ.ศ. 2518 มีผู้ติดยาเสพติดเพิ่มขึ้นเป็นราว 400,000 คน ในปี พ.ศ. 2520 คาดกันว่าจะมีจำนวนผู้ติดยาเสพติดประมาณ 500,000-600,000 คน ผู้ติดยาเสพติดให้โทษส่วนมากมักจะเป็นวัยรุ่น หรือผู้ที่อยู่ในวัย 9 - 25 ปี เนื่องจากผู้ที่อยู่ในวัยนี้ เป็นผู้ที่อยู่ในระหว่างการศึกษาเล่าเรียนส่วนใหญ่ จึงเป็นที่แน่นอนว่า ผู้ที่ติดยาเสพติดให้โทษนั้นได้แพร่กระจายอยู่ตามโรงเรียน วิทยาลัย และมหาวิทยาลัยแทบทุกแห่งโดยเฉพาะอย่างยิ่งตามสถาบันการศึกษาที่อยู่ในเมืองใหญ่ ๆ เช่น กรุงเทพมหานคร ถ้าเรายอมให้ปัญหาเสพติดให้โทษในเมืองไทยทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ เช่นนี้ สภาพเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ตลอดจนความมั่นคงของชาติจะถูกบ่อนทำลายลงไปเรื่อย ๆ อย่างแน่นอน

ความหมายของยาเสพติดให้โทษ

กล่าวโดยทั่ว ๆ ไปแล้ว ยาเสพติดให้โทษก็หมายถึง สารหรือยาซึ่งเมื่อเสพเข้าไปแล้วจะทำให้ผู้เสพเกิดความต้องการทั้งทางร่างกายและจิตใจต่อ ๆ ไปอีก โดยไม่สามารถจะหยุดได้ทั้งต้องเพิ่มปริมาณ ขึ้นเรื่อย ๆ จนเป็นอันตรายต่อร่างกาย และจิตใจในภายหลัง¹

คณะผู้เชี่ยวชาญองค์การอนามัยโลกได้อธิบายความหมายของยาเสพติดให้โทษไว้ว่า เป็นยาที่เสพเข้าไปแล้ว ทำให้เกิดสภาวะที่เรียกว่า “เสพติด” (Addiction) ในระยะเวลาต่อมา

“เสพติด” หมายถึง สภาวะที่ลักษณะต่อไปนี้

- (1) บุคคลมีความต้องการที่จะเสพหรือใช้อย่างแรงกล้า
- (2) มีแนวโน้มที่จะเพิ่มปริมาณ (Dose) ของยาขึ้นเรื่อย ๆ
- (3) ร่างกายและจิตใจต้องอาศัยยาเสพติด (ตกเป็นทาสของยาทั้งทางร่างกายและจิตใจ)
- (4) การใช้อีกก่อให้เกิดอันตรายแก่ตัวบุคคล และสังคม

เพราะฉะนั้นยาใดก็ตาม เมื่อใช้แล้ว ไม่ทำให้ผู้ใช้อยากเสพอย่างแรงกล้าในคราวต่อ ๆ ไป ก็ดี ไม่ทำให้ผู้ใช้ต้องเพิ่มปริมาณของยาขึ้นเรื่อย ๆ ก็ดี ไม่ทำให้ร่างกายและจิตใจต้องตกเป็นทาสของยา ตลอดจนการใช้อย่างใดก่อให้เกิดอันตรายแก่ผู้ใช้ หรือสังคมก็ดียาที่ว่านั้น จะไม่ได้ถือว่าเป็นยาเสพติดตามความหมายขององค์การอนามัยโลก

บุหรี่ยี่นักเรียนบางคนสูบจนติด เลิกไม่ได้ นั้น จึงไม่ถือว่าเป็นยาเสพติดแต่ประการใด เพราะไม่มีลักษณะครบถ้วนทั้ง 4 ประการตามที่กล่าวแล้ว

¹ นพ. ชงชัย อุ่นนอกกลาง “ยาเสพติดคืออะไร” ข่าวสาร ศ.อ.ศ. ปีที่ 1 ฉบับที่ 4 (กุมภาพันธ์ 2520) หน้า 4 - 5.

ประเภทของยาเสพติดให้โทษ

ถ้าจะจำแนกประเภทของยาเสพติดโดยเอา “ลักษณะของการออกฤทธิ์” ของยาเป็นเกณฑ์แบ่งเราสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ประเภท ดังต่อไปนี้

1. ยาเสพติดให้โทษประเภทกดประสาท (Depressants) ยาที่อยู่ในประเภทนี้ได้แก่ ฝิ่น (Opium) มอร์ฟีน (Morphine) และเฮโรอีน (Heroin)

1.1 ฝิ่น (Opium) เป็นสารที่สกัดได้จากยางของผลฝิ่นดิบ (Opium poppy) มีลักษณะเป็นยางเหนียว สีน้ำตาลไหม้ หรือสีดำ มีกลิ่นโดยเฉพาะ รสขมจัด นำเข้าสู่ร่างกายโดยวิธีสูบ หรือกิน

ในเนื้อฝิ่นมีแอลคาลอยด์ (Alkaloid) อยู่ประมาณ 25 ชนิด แอลคาลอยด์ที่เป็นสารเสพติด และออกฤทธิ์สำคัญที่สุดก็คือ มอร์ฟีน มอร์ฟีนที่มีอยู่ในฝิ่นมีปริมาณมากน้อยต่างกันแล้วแต่แหล่งกำเนิดของฝิ่น เช่น ฝิ่นในตุรกีมีมอร์ฟีนถึง 16 เปอร์เซ็นต์ แต่ในฝรั่งเศสมีมอร์ฟีนไม่ถึง 1 เปอร์เซ็นต์ เป็นต้น

ฝิ่นเป็นยาเสพติดที่มีโทษร้ายแรงมากกล่าวคือ การเสพฝิ่นมีผลทำให้วังงนอน หลงลืมความเป็นจริง ขาดความเข้าใจชีวิตจริง ๆ ในโลก ไม่มีความสำนึกในเรื่องราวและสถานที่ มีความรู้สึกเสมือนว่าตนนั้นอยู่ในอีกโลกหนึ่ง โดยปกติแล้วฝิ่นจะออกฤทธิ์ยาระาว 4-5 ชั่วโมง หลังจากหมดฤทธิ์ยาแล้วก็มีความปรารถนาอย่างรุนแรงที่จะเสพอีก เมื่ออาการเกิดขึ้นแล้ว ผู้เสพจะต้องหาทางเสพอยู่เรื่อย ๆ ในที่สุดสุขภาพจะค่อย ๆ เสื่อมโทรมลงตามลำดับ โรคต่าง ๆ ก็จะพากันแทรกซ้อนเข้ามาจนถึงกับเป็นอันตรายต่อชีวิต

1.2 มอร์ฟีน (Morphine) มอร์ฟีน เป็นแอลคาลอยด์ของฝิ่น มีฤทธิ์มากกว่าฝิ่น 8 - 10 เท่า สกัดได้จากฝิ่น ลักษณะเป็นผงสีขาว หรือเหลืองอ่อน ไม่มีกลิ่น รสขมจัด ละลายน้ำได้ง่าย มอร์ฟีนที่แพร่หลายอยู่ในปัจจุบันมักทำเป็นก้อน เม็ด ผง บรรจุในแคปซูล (Capsule) หรือซอง หรือไม้กละลายบรรจุหลอดสำหรับฉีด มอร์ฟีนนำสู่ร่างกายโดยวิธีกิน และฉีด

มอร์ฟีนเคยใช้กันอย่างกว้างขวางในวงการแพทย์ เพื่อระงับความเจ็บปวดที่รุนแรงบางอย่าง เช่น ความเจ็บปวดจากการผ่าตัด ความเจ็บปวดจากการแตกหักของกระดูก หรือความเจ็บปวดจากการถูกไฟไหม้ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม หลังจากที่มีการประดิษฐ์คิดค้นยาสังเคราะห์ และยาบรรเทาความเจ็บปวดบางชนิดขึ้นมา การใช้มอร์ฟีนเพื่อวัตถุประสงค์ดังกล่าวก็ได้ลดน้อยลงไปอย่างมาก

โทษร้ายแรงของมอร์ฟีนที่เกิดแก่ผู้เสพก็คือ ผู้ที่ติดมอร์ฟีนจะมีร่างกายซูบผอม เบื่ออาหาร ท้องผูก น้ำหนักลด สมองมึนงง หรือเสื่อมลง และเมื่อร่างกายของผู้เสพติดขาดมอร์ฟีนการถ่ายอุจจาระจะปรากฏออกมาเป็นเลือดทีเดียว

1.3 เฮโรอีน (Heroin) เฮโรอีน เป็นสิ่งที่แปรสภาพมาจากมอร์ฟีนนั่นเอง แต่มีฤทธิ์รุนแรงกว่ามอร์ฟีน 4 - 8 เท่าตัว และมีฤทธิ์รุนแรงกว่าฝิ่น อันเป็นต้นรากเดิมของยาเสพติดประเภทนี้ถึง 30 - 80 เท่าตัว ถ้าทำได้บริสุทธิ์อาจมีฤทธิ์แรงกว่าฝิ่นถึง 100 เท่าตัว จึงถือได้ว่าเป็นยาเสพติดที่ให้โทษร้ายแรงที่สุด

เฮโรอีนมีชื่อเรียกอีกหลายอย่าง เช่น ผงขาว แคป ไอระเหย เป็นต้น เฮโรอีน มีลักษณะเป็นเกล็ด หรือเป็นเม็ดคล้ายอิฐทุบป่น มีสีต่าง ๆ กัน เช่น ม่วง แดง ส้ม เทา น้ำตาล ดำ เฮโรอีนที่แพร่ระบาดมีอยู่ 2 ชนิดคือ

¹ คณะกรรมการปราบปรามยาเสพติดให้โทษ เอกสารการป้องกัน และเผยแพร่ (กทม. : โรงพิมพ์ตำรวจ 2519), หน้า 1 - 7.

(1) เฮโรอินบริสุทธิ์ (Pure heroin) เรียกว่า เบอร์ 4 มีลักษณะเป็นผงสีขาว ไม่มีกลิ่น รสขมจัด มักบรรจุในซองกระดาษ หรือพลาสติก นำเข้าสู่ร่างกายโดยวิธีกิน นึก ฉีด และผสมในบุหรี่สูบ

(2) เฮโรอินผสม (Mixed heroin) เรียกว่า เบอร์ 3 หรือ ไอระเหย ลักษณะเป็นเกล็ดสีต่าง ๆ เช่น สีม่วงอ่อน สีชมพูเข้ม สีดินลูกรัง สีเหลือง ไม่มีกลิ่น มักบรรจุในแคปซูล ในซองกระดาษ หรือพลาสติก แปรสภาพมาจากเฮโรอินบริสุทธิ์หรือจากมอร์ฟีน แต่ได้ผสมสารอื่นลงไปด้วย เช่น กรดน้ำส้มบริสุทธิ์ กรดประสมของน้ำกัญชาต้ม สีซึ่งมีส่วนประกอบของสารหนู เป็นต้น จึงทำให้เกิดสีต่าง ๆ กัน เฮโรอินผสมเสพยาเข้าสู่ร่างกายโดยการสูบไอระเหยเข้าไปอย่างง่าย ๆ หรือผสมในอาหาร เครื่องดื่ม และยา วลว

โทษของเฮโรอินมีมากมาย เช่น ทำให้สมองเสื่อมโทรม เชื่องซึม เบื่ออาหาร น้ำหนักลด หัวใจเต้นช้าลง ระบบต่าง ๆ ในร่างกายจะทำงานผิดปกติ เป็นต้น

1.4 เซโคบาร์บิทัล (Secobarbital) เป็นสิ่งที่ได้มาจากกรดบาบิทูริก (Barbituric acid) ซึ่งเป็นยาเสพติดให้โทษประเภทกดประสาท เซโคบาร์บิทัลมีชื่อเรียกในหมู่ผู้ชื่อว่า “เหล้าแห้ง” หรือ “ปีศาจแดง” ใช้กันมากในหมู่พวกทำงานกลางคืน เช่น พวกพาร์เทนอร์ นักร้อง หมอนวด บรรจุในแคปซูลสีแดงสด หรือสีแดงเข้ม ยานี้เป็นยาที่กดประสาทส่วนกลาง และสมอง ทำให้เกิดอาการมึนงง มีอาการแปรปรวน เลื่อนลอย ทางราชการได้ประกาศเป็นยาเสพติดตั้งแต่เดือนกันยายน 2515 ผู้ติดยานี้จะกลายเป็นคนขาดความรู้สึกผิดชอบชั่วดี เกิดความกล้าบ้าบิ่น มีอาการปฏิกิริยารุนแรง ชอบก้าวร้าวผู้อื่น ที่ร้ายที่สุดก็คือ พิษของยาเสพติดประเภทนี้ก่อให้เกิดการทำร้ายตนเอง เช่น ใช้มีดกรีดคอ กรีดท่อนแขน หรือกรีดหน้าของตนเอง จนถึงขั้นฆ่าตัวตาย

กล่าวโดยรวม ๆ แล้ว ยาเสพติดให้โทษประเภทกดประสาททั้ง 4 ที่กล่าวมานี้ โทษของมันเกิดเนื่องมาจากการกดประสาทหลังจากที่ยาออกฤทธิ์นั่นเอง เมื่อยาออกฤทธิ์การกดประสาทจะเป็นไปในลักษณะต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ :- ออกฤทธิ์กดศูนย์ประสาทส่วนสมอง “ทำให้สมองมึนงง หรือเสื่อมออกฤทธิ์กดศูนย์ประสาทการหายใจ” ทำให้หายใจช้าลง ออกฤทธิ์ต่อประสาทไขสันหลัง “ทำให้เกิดอาการกระตุก ออกฤทธิ์ต่อระบบทางเดินอาหาร” ทำให้กล้ามเนื้อหดตัว ทำให้ท้องผูก “ออกฤทธิ์ต่อระบบการไหลเวียนของโลหิต” ทำให้โลหิตหดตัว เหล่านี้เป็นต้น ด้วยเหตุดังกล่าว ยาเสพติดทั้ง 4 ชนิดนี้จึงจัดเป็นยา “ประเภทกดประสาท”

2. ยาเสพติดให้โทษประเภทกระตุ้นประสาท (Stimulants) ยาที่อยู่ในประเภทนี้ ได้แก่ แอมเฟตามีน และโคเคน เป็นต้น

2.1 แอมเฟตามีน (Amphetamine) มีลักษณะเป็นเม็ด ผง และแคปซูล ส่วนมากมีสีขาว ยานี้ นำเข้าสู่ร่างกายโดยการรับประทาน หรือผสมกับอาหาร เครื่องดื่ม ถ้าเป็นชนิดน้ำบรรจุในหลอดก็ใช้ฉีด ยานี้เรียกกันทั่ว ๆ ไปว่า ยาม้า ยาขยัน ยาแก้ง่วง วลว เป็นยาที่กระตุ้นประสาทส่วนกลาง ทำให้ประสาทตื่นอยู่ตลอดเวลา ร่างกายของผู้ใช้ไม่มีเวลาพักผ่อน เมื่อใช้ไปนาน ๆ สมองจะเสื่อมโทรม หัวใจจะเต้นเร็ว ความดันโลหิตจะขึ้นสูงเร็วแรงจะหมดไป และทำให้ผู้ใช้หมดสติตายได้ง่าย

แอมเฟตามีน นิยมใช้กันในหมู่นักศึกษาที่ต้องดูหนังสือดึก ๆ วิทยุที่ชอบเที่ยวกลางคืน คนขับรถ กรรมกร ขาวประมง หมอนวด พาร์เทนอร์ หญิงโสเภณี วลว

2.2 โคเคน (Cocaine) เป็นแอลคาลอยด์(Alkaloid)ที่สำคัญของใบโคคา(Coca leaf)ยาที่ใช้ครั้งแรกในต่างประเทศเมื่อราว 100 ปีมาแล้ว โดยใช้เป็นยาสลบ แต่ตอนหลังเมื่อมีการประดิษฐ์คิดค้นยาสลบชนิดใหม่ ๆ ขึ้น ความสำคัญของมันในด้านนี้ก็ลดลงไป ยานี้เมื่อใช้ไปในทางที่ผิด ผู้ใช้จะรู้สึกปวดศีรษะ หงุดหงิด กระวนกระวาย คุ้ยมาก วลว ในกรณีที่เสพมากเกินไป โคเคนอาจจะไปกดระบบการหายใจ และบังคับการทำงานของหัวใจซึ่งอาจทำให้ผู้ใช้ถึงแก่ชีวิตได้

3. ยาเสพติดให้โทษประเภทหลอนประสาท (Hallucinogens) ยาที่อยู่ในประเภทนี้ที่สำคัญก็ได้แก่ แอล.เอส.ดี.(L.S.D.)

แอล.เอส.ดี.(L.S.D.) แอล.เอส.ดี. หรือ L.S.D. ย่อมาจาก Lysergic acid diethylamine ซึ่งมาจากเดิมภาษาเยอรมันว่า Lysergsaure Diethylamid แอล.เอส.ดี. เป็นยาเสพติดประเภททำให้ประสาทหลอน มีรูปร่างลักษณะหลายอย่าง เช่น เป็นเม็ด เป็นน้ำ เป็นรูปก้อนน้ำตาล หรือ ผงบรรจุแคปซูล ไม่มีสี กลิ่น รสแต่ประการใด ยานี้ออกฤทธิ์ต่อระบบประสาทส่วนกลาง ฤทธิ์ของมันทำให้หัวใจเต้นเร็วขึ้น ความดันโลหิตและอุณหภูมิจะสูงขึ้น ม่านตาขยาย มือเท้าสั่น หายใจไม่สม่ำเสมอ มีความแปรเปลี่ยนทางด้านอารมณ์ ตลอดจนมีความบิดเบือนทางด้านการเห็น และการได้ยิน จนถึงขนาดที่ว่า ผู้เสพรู้สึกคล้ายกันว่า สิ่งที่อยู่รอบตัวเคลื่อนที่ได้ หรือนึกว่าตัวเองเป็นผู้มีอำนาจพิเศษ หากอยู่ในที่สูงก็อาจจะกระโดดลงมาได้โดยไม่มีความรู้สึกลัวตกแล้วแต่ประการใด เนื่องจากผู้ติดยาประเภทนี้ไม่อาจจะควบคุมตัวเองได้ และจิตประสาทถูกหลอนให้หลงผิด พวกนี้ จึงสามารถที่จะทำอันตรายชีวิตทั้งของตนและของผู้อื่นได้พอ ๆ กัน

4. ยาเสพติดให้โทษประเภทที่ออกฤทธิ์หลายอย่าง ยาเสพติดที่อยู่ในประเภทนี้ ได้แก่ กัญชา(Cannabis)กัญชาเป็นพืชไม้ล้มลุกขึ้นได้ทั่วไปในหลายประเทศ และมีชื่อเรียกต่าง ๆ กัน เช่น มารีฮวนนา (Marijuana)แฮชชิส (Hashish) พ็อท (Pot) ฯลฯ กัญชาได้ถูกใช้เพื่อวัตถุประสงค์ทางการแพทย์ การสังสรรค์ทางสังคม และเพื่อความรื่นเริงบันเทิงใจมาหลายพันปีแล้ว พอ ๆ กับผืนที่เดียว ดังจะเห็นได้ว่า ในหนังสือเกี่ยวกับเภสัชศาสตร์ของจีน ซึ่งเขียนขึ้นเมื่อ 2737 ปี ก่อนคริสตกาล (2737 B.C.) ก็ได้เอ่ยถึงกัญชาเหมือนกัน²

กัญชาเมื่อกออกฤทธิ์จะไปกดประสาท และกระตุ้นประสาทของผู้เสพ ทำให้ผู้เสพยาอาการต่าง ๆ เช่น อารมณ์แปรปรวน ความคิดสับสน ง่วงนอน เฉื่อยชา สติปัญญา และร่างกายเสื่อมโทรม ฯลฯ ในเมืองไทย กัญชาถือว่าเป็นยาเสพติดให้โทษ ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษปี พ.ศ. 2465

สารที่ทำให้กัญชาเป็นยาเสพติดให้โทษมีฤทธิ์สำคัญก็คือ Tetrahydrocannabinol ฤทธิ์ของกัญชาเมื่อเสพยาเข้าสู่ร่างกายจะแทรกซึมเข้าสู่สายเลือดอย่างรวดเร็วภายในเวลา 2 - 3 นาทีเท่านั้น และจะออกฤทธิ์ต่อประสาทและสมอง ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านอารมณ์ และทำให้ความรู้สึกนึกคิดขาดเป็นห่วง ๆ ไม่สามารถจะปะ

¹ United Nations, The United Nations and the Fight Against Drug Abuse, United Nations Publication, 1972, P. 21.

² Max M. Glatt, The Drug Scene in Great Britain (London : Edward Arnold Publishers, Ltd., 1969), p. 5.

ติดปะต่อกันได้ตามปกติ การเสพครั้งแรกจะทำให้ผู้เสพเกิดความรู้สึกตื่นเต้น ร่าเริง หรือเซื่องซึมหอยเหงาก็ได้ ขึ้นต่อไปจะเกิดความรู้สึกเปลี่ยนแปลงในเรื่องสี และโสตประสาททำให้เกิดอาการวิปริตทางสายตา ถ้าเสพเข้าไปมากจะทำให้เกิดอารมณ์ลง ภาพลวงตา และอาการหลอนตัวเอง ตลอดจนทำให้ร่างกายและสติปัญญาเสื่อมโทรม ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

ผลเสียหายของการใช้ยาเสพติดให้โทษที่มีต่อประเทศชาติ

ก. ผลเสียหายทางด้านเศรษฐกิจ การที่สังคมไทยมีผู้ติดยาเสพติดเป็นจำนวนแสน ทำให้วันหนึ่ง ๆ มีการซื้อขายเสพติดเป็นจำนวนเงินมหาศาลทีเดียว เนื่องจากการค้ายาเสพติดจะดำเนินโดยพ่อค้าต่างชาติ เสียส่วนมาก การซื้อขายเสพติดจึงเท่ากับเป็นการส่งเสริมให้เงินทองรั่วไหลออกนอกประเทศนั่นเอง นอกจากนี้ การซื้อขายเสพติดทำให้ร่างกายและจิตใจของผู้ที่ตกเป็นทาสของยาเสพติด ถูกบ่อนทำลายลงไปเรื่อย ๆ นั่นก็หมายความว่า คุณภาพของประชากรจำนวนหนึ่งต้องต่ำด้อยลง อันมีผลทำให้ผลผลิตของชาติตกต่ำลงไปด้วย ยิ่งไปกว่านั้น รัฐบาลเองต้องใช้เงินอย่างมากมาย เพื่อการปราบปรามการแพร่ระบาดของยาเสพติด และเพื่อการสงเคราะห์ผู้ติดยาเสพติดให้โทษ การซื้อขายเสพติดให้โทษจึงก่อให้เกิดความเสียหายอย่างมากต่อภาวะเศรษฐกิจของประเทศ

ข. ผลเสียหายทางด้านสังคม กล่าวโดยทั่ว ๆ ไปแล้ว ผู้ที่ติดยาโดยเฉพาะอย่างยิ่งวัยรุ่นมักจะรวมกลุ่มกันมั่วสุม (gangs) เพื่อร่วมมือกันหาหาเสพติด หรือร่วมมือกันกระทำการทุกอย่างเพื่อให้ได้เงินทองไปซื้อหาเสพติดโดยไม่คำนึงถึงกฎหมายของบ้านเมือง หรือหลักศีลธรรมแต่ประการใด ผลที่ตามมาก็คือ อาชญากรรมประเภทต่าง ๆ ของสังคมจะเพิ่มสูงขึ้น เช่น การฉกชิงวิ่งราว การปล้นการจี้ทรัพย์ การฆ่าคนตาย ฯลฯ

นอกจากนี้การติดยาเสพติดให้โทษ ทำให้ผู้เสพประพฤติ และปฏิบัติตนในทางที่ขัดต่อประเพณีและวัฒนธรรมอันดีของไทย เช่น การแสดงการก้าวร้าว หรือรังแกข่มเหงผู้อื่น การมั่วกามารมณ์ในลักษณะที่ผิดปกติ การใช้ชีวิตเสเพลมั่วสุมอยู่ตามสถานที่อื่นไม่เหมาะสม เช่น บาร์ ในที่ลับ สถานอาบอบนวด การเล่นการพนัน ฯลฯ

นักเรียนลองคิดดูว่า ถ้าบ้านเมืองเรามีบุคคลที่ประพฤติตนเช่นนั้นเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ เราจะอยู่กันอย่างสงบสุขได้หรือ ? คำตอบก็คือ เราจะอยู่อย่างสงบสุขไม่ได้ เราต้องตกอยู่ภายใต้ความกลัว อยู่ด้วยความหวาดระแวง และเสี่ยงต่อการรับเคราะห์กรรมอันเกิดจากการกระทำของบุคคลเหล่านั้น

ในกรณีที่ผู้ซื้อขายเสพติดให้โทษเป็นผู้ใหญ่ และเป็นหัวหน้าครอบครัว ครอบครัวนั้นจะเป็นผู้รับเคราะห์กรรมหนักโดยตรงทีเดียว กล่าวคือ ผู้ที่ติดยาจะขาดความรับผิดชอบต่อครอบครัว ไม่สามารถจะให้การอบรมสั่งสอนที่ดีแก่บุตรได้ ชำร่วยยังเป็นตัวอย่างที่เลวแก่คนในครอบครัวเสียอีก ครอบครัวจะตกอยู่ในสภาพบ้านแตก ภรรยาและบุตรจะขาดความรัก ความอบอุ่น และความเอาใจใส่จากหัวหน้าครอบครัว บุตรที่เติบโตในครอบครัวประเภทนี้จะกลายเป็นเด็กที่มีปัญหาต่อไปในอนาคต

ค. ผลเสียหายทางด้านการเมือง การที่มีคนติดยาเสพติดให้โทษเพิ่มขึ้นทุกวัน จนมีผู้ติดยาเป็นจำนวนหลายแสนคนเช่นที่เป็นอยู่ขณะนี้ ทำให้ฝ่ายคอมมิวนิสต์ใช้เป็นข้ออ้างในการโจมตี สังคมที่มีระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม (Capitalism) เช่นประเทศไทยเราได้ง่าย ยิ่งไปกว่านั้นการแพร่ระบาดของยาเสพติดให้โทษยังเป็นการช่องทางให้ฝ่ายคอมมิวนิสต์ถือโอกาสใส่ร้ายป้ายสีว่าชนชั้นปกครองมีส่วนร่วมรู้เห็นเป็นใจในการค้ายาเสพติดให้โทษก็ได้ ซึ่งเท่ากับเป็นการทำลายชื่อเสียงของชนชั้นผู้ปกครอง และความมั่นคงของชาตินั่นเอง

เมื่อพิจารณาในระดับนานาชาติ ประเทศไทยอาจจะเป็นเป้าให้ประเทศต่าง ๆ ที่ได้รับความเสียหายจากยาเสพติดโจมตีเอาได้ ทั้งนี้เพราะเป็นที่ทราบกันดีอยู่ทั่วโลกแล้วว่าแหล่งผลิตยาเสพติด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “ฝิ่น” ที่ใหญ่ที่สุดในโลก ก็ได้แก่เขตที่เรียกว่า “สามเหลี่ยมทองคำ” คือ พม่า ลาว และไทย นี้เอง ประมาณกันว่าในบริเวณ “สามเหลี่ยมทองคำ” ผลิตฝิ่นได้ปีละ 700 ตัน 600 ตัน จากจำนวนนี้ ใช้ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่เหลืออีก 100 ตัน ถูกส่งออกต่างประเทศ เมื่อการณเป็นเช่นนี้ ประเทศต่าง ๆ จะพึงเล็งประเทศของเราในฐานะที่เป็นต้นเหตุของการติดยา และต้นเหตุของอาชญากรรมอันร้ายแรงที่เกิดขึ้นในประเทศของเขา ผลก็คือ ทำให้ประเทศเราต้องเสื่อมเสียชื่อเสียง และมีผลเสียหายต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

ผลเสียหายของการใช้ยาเสพติดให้โทษที่มีต่อตัวผู้ใช้เอง

ที่กล่าวมาแล้วนั้นเป็นผลเสียหายการใช้ยาเสพติดที่มีต่อประเทศชาติหรือสังคมส่วนรวม ที่นี้เราลองมาพิจารณาถึงผลเสียหายที่จะเกิดกับผู้ใช้ยาเสพติด หรือผู้ติดยาเองบ้างว่ามีอย่างไร กล่าวโดยย่อ ๆ ก็พอจะสรุปได้ดังนี้

ก. โทษทางร่างกาย

1. โดยเหตุที่พิษภัยของยาเสพติดไปทำลายประสาทสมอง จึงทำให้ผู้ติดยามีอารมณ์และจิตใจผิดปกติ เกิดอาการเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์ได้ง่าย เช่น ก้าวร้าว เลื่อนลอย พึงชัน ไม่มีสมาธิในการทำงาน ฯลฯ
2. ร่างกายซูบซีด หมดเรี่ยวแรง ไม่มีความกระปรี้กระเปร่า รู้สึกเกียจคร้านต่อการงาน การเคลื่อนไหวของร่างกาย หรือกล้ามเนื้อต่าง ๆ จะทำงานผิดปกติไปหมด บุคลิกภาพของผู้ติดยาจึงเสียหายโดยสิ้นเชิง
3. เนื่องจากร่างกายของผู้ติดยาทรุดโทรมลงไปเรื่อย ๆ จึงเป็นทางให้เกิดโรคแทรกซ้อนได้ง่าย และยากที่จะรักษาพยาบาล ซึ่งทำให้ผู้ติดยาเสียชีวิตเร็วขึ้น
4. เนื่องจากร่างกายและจิตใจของผู้ติดยาผิดปกติ ไม่สามารถจะทำหน้าที่ของมันได้อย่างเต็มที่ จึงทำให้เกิดประสบอุบัติเหตุได้ง่าย ไม่ว่าจะเป็น ยืน เดิน นั่ง นอน เขาจะอยู่ในสภาวะที่เสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุเสมอ

ข. โทษทางครอบครัว

1. ผู้ติดยาเสพติด จะขาดความรับผิดชอบต่อครอบครัว ไม่เอาใจใส่ต่อบุตร หรือต่อสามีภรรยา ตลอดจนญาติพี่น้องของตน ผู้ที่เกิดในครอบครัวที่ติดยา จึงไม่อยู่ในฐานะที่จะมีความสุขได้เลย
2. ทำให้ต้องสูญเสียเงินทองในการซื้อขายยาเสพติดอย่างมากมาย จนไม่มีเงินที่จะเหลือไว้ใช้จ่ายอย่างอื่นในครอบครัว หรือไม่ก็ต้องเสียเงินในการรักษาตัวเองเพื่อให้หายจากการติดยา ครอบครัวจึงต้องยากจนหรืออยู่ด้วยความยากลำบาก
3. ทำงานไม่ได้เลยหรือทำไม่ได้เต็มเม็ดเต็มหน่วย ราชการ นายจ้าง และหน่วยงานทั่วไปจะหมดความไว้วางใจ จนเป็นผลทำให้ตนต้องออกจากงาน ขาดรายได้และนำความทุกข์ยากมาสู่ครอบครัวอีกในที่สุด

ก. ความเสียหายต่อสถานะภาพทางสังคมของผู้ใช้ยาเสพติดให้โทษ

1. เป็นการทำลายชื่อเสียง และเกียรติยศของตนเอง และของวงศ์ตระกูล จะไปที่ใดก็ไม่มีใครอยากคบค้าสมาคมด้วย มีแต่คนดูถูกเหยียดหยามรำไป

2. เนื่องจากผู้ติดยาเป็นผู้ที่ไม่สามารถจะควบคุมอารมณ์ และจิตใจของตนได้ เมื่อไม่มีเงินซื้อยาเสพติดขึ้นมา ก็มักจะกระทำในทุกวิถีทาง เพื่อที่จะหาเงินมาซื้อยาเสพติดให้ได้ บุคคลพวกนี้จึงสามารถที่จะประกอบอาชญากรรมต่าง ๆ ได้ทุกประเภท เช่น การฉกชิงวิ่งราว การปล้นการจี้ การฆ่าเจ้าทรัพย์ ฯลฯ การติดยาเสพติดจึงเป็นต้นเหตุของการประทุษร้ายต่าง ๆ นานาชนิด ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นการทำลายสถานะภาพทางสังคมของตนได้ทั้งสิ้น¹

สาเหตุของการติดยาเสพติดให้โทษ

สาเหตุของการติดยาเสพติดให้โทษมีมากมายหลายอย่าง สาเหตุที่สำคัญมีดังนี้

1. **ความอยากรู้อยากลอง** อันนี้เป็นสาเหตุใหญ่สำหรับเยาวชนว่ากันตามจริงแล้ว ความอยากรู้อยากเห็น (Curiosity) เป็นธรรมชาติอย่างหนึ่งของมนุษย์ แต่การอยากรู้อยากเห็น และอยากลองในบางสิ่งบางอย่างก็อาจเป็นอันตรายแก่ตนเองได้² เช่น การอยากรู้อยากลองในเรื่องยาเสพติดให้โทษ การที่เยาวชนอยากรู้อยากเห็นว่าหน้าตาและรสชาติของยาเสพติดเป็นอย่างไร ทำให้เขาทดลองเข้าไป การเสพเข้าไปแม้แต่เพียงครั้งหรือสองครั้งก็อาจทำให้ติดได้เหมือนกัน

2. **การถูกชักชวน** การชักชวนส่วนมากมาจากเพื่อนฝูง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เพื่อนฝูงที่ติดยาอยู่แล้ว เพื่อนฝูงจะบรรยายคุณภาพของยาเสพติดให้ฟังต่าง ๆ นานา ผู้รู้เท่าไม่ถึงการณ์ก็หลงเชื่อไปเสพเข้าจนติดยาขึ้น ยิ่งไปกว่านั้นคนเราที่อยู่กลุ่มเดียวกันเป็นเพื่อนกัน เวลาเพื่อนฝูงส่วนใหญ่เขาทำอะไรเรามักจะทำตามด้วย มิฉะนั้นเราจะอยู่ในกลุ่มร่วมกับเขาไม่ได้ สำหรับเยาวชนนั้นกลุ่มเพื่อนฝูง (Peer groups) เป็นสิ่งสำคัญต่อเขามากเหลือเกิน เขามักจะยอมทำตามทุกอย่าง ขอย่างเดียวอย่าให้เสียเพื่อนฝูง หรือต้องจากกลุ่มไปเท่านั้นเอง ด้วยเหตุนี้ ผู้ที่อยู่ในกลุ่มที่มีเพื่อนร่วมกลุ่มส่วนใหญ่เสพยาเสพติดให้โทษ ก็มักจะกลายเป็นผู้เสพยาเสพติดไปด้วยในที่สุด อันนี้ก็เป็นเพราะแรงผลักดันหรืออิทธิพลจากกลุ่ม (Peer group pressure or influence) นั่นเอง จากการศึกษาวิจัยเมื่อเร็ว ๆ นี้ พบว่า เยาวชนติดยาเสพติดเพราะการถูกชักชวนถึงร้อยละ 60 ของผู้ติดยาทั้งหมดที่ผู้ศึกษาวิจัยได้วิเคราะห์

3. **ความบกพร่องทางบุคลิกภาพ** บุคคลบางคนมีร่างกาย และจิตใจไม่สมประกอบ ไม่สามารถที่จะเข้าใจว่า อะไรผิดอะไรถูกได้ บางทีถึงแม้ว่าเขาพอจะรู้พอจะเข้าใจว่า อะไรผิดอะไรถูกแต่ก็ไม่สามารถที่จะยับยั้งจิตใจได้ จึงทำให้ประพฤติดันในทางผิดต่อกฎหมายของบ้านเมือง หรือขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีของชาติ รวมทั้งการเข้าไปเกี่ยวข้องกับพัวพันกับการใช้ยาเสพติดให้โทษ บุคคลประเภทนี้เป็นผู้ที่น่าสงสาร เพราะทำไปโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ หรือทำไปเพราะไม่อาจจะควบคุมสติของตนเองได้ เนื่องจากความผิดปกติทางร่างกาย หรือจิตใจของเขาซึ่งที่กล่าวแล้ว

¹ คณะกรรมการการปราบปรามยาเสพติดให้โทษ ยาเสพติดให้โทษ (กทม : โรงพิมพ์ตำรวจ 2516), หน้า 18, 28, 29.

² นพ. ธงชัย อุ่นเอกกลาง "เรื่องเดิม" หน้า 5

4. ปัญหาชีวิต เด็กวัยรุ่นบางคนมีความกตัญญู ในปัญหาชีวิต เช่นการไม่ได้รับความรัก ความอบอุ่น จากพ่อแม่เท่าที่ควร เนื่องจากพ่อแม่เป็นนักดื่ม นักการพนันหรือพ่อแม่หย่าร้างกัน เหล่านี้เป็นต้น เด็กก็อาจจะหันไปใช้ยาเสพติดเป็นเครื่องช่วย ในที่สุดก็กลายเป็นผู้ติดยาเสพติดไป ในบางกรณีเด็กที่ขาดความรัก ขาดความอบอุ่น จากพ่อแม่ หันไปหาความรักความอบอุ่นจากเพื่อนฝูง ถ้าได้เพื่อนที่ดีก็ดีไป ถ้าได้เพื่อนที่ไม่ดีก็อาจจะชักนำเขา ไปสู่อายุมขต่าง ๆ รวมทั้งการใช้ยาเสพติดให้โทษด้วย ปัญหาชีวิตที่มีสาเหตุมาจากสิ่งอื่นก็ได้แก่ ปัญหาที่อยู่อาศัยที่ไม่เหมาะสม ปัญหาเรื่องเงินทอง ปัญหาเรื่องความรัก ปัญหาเรื่องโรคเรื้อรังบางอย่าง ฯลฯ ล้วนแล้วแต่ ทำให้บุคคลรู้สึกผิดหวัง และหาทางออกโดยการเสพยาเสพติดให้โทษได้ทั้งสิ้น

5. ความเข้าใจผิดบางอย่างเกี่ยวกับคุณภาพของยาเสพติด บางคนเข้าใจผิดคิดว่าการเสพยาบางชนิดช่วยเพิ่มพลังทางเพศบ้าง ทำให้สติปัญญาเฉียบแหลมบ้าง มีความคิดแคล่วคล่องว่องไวบ้าง ฯลฯ ผู้ที่มีปัญหาเกี่ยวกับเรื่องความรู้สึกหย่อนทางเพศก็ดี มีสติปัญญาก็น่าจะดี ก็มีแนวโน้มที่จะไปลองใช้ยาเสพติดเพื่อแก้ปัญหาที่ว่านี้ ในที่สุดก็กลายเป็นผู้ติดยาไป นักเรียนจึงควรจะเรียนรู้ และเข้าใจถึงโทษของยาเสพติดประเภทต่าง ๆ ให้ต้องแท้จะได้ไม่เสพยาด้วยความเข้าใจผิด

6. การอยู่ใกล้ชิดกับแหล่งของยาเสพติด ผู้ที่อยู่อาศัยใกล้บริเวณการค้ายาเสพติดก็ดี อยู่ใกล้เคียงหรืออยู่ในครอบครัวเดียวกันกับผู้ติดยาเสพติดก็ดี มีโอกาสที่จะติดยาได้ง่าย แม้แต่แพทย์หรือเภสัชกรบางคนซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจเรื่องโทษของยาเสพติดอย่างดี แต่ก็กลายเป็นผู้ติดยาเสพติดไปได้เหมือนกัน เพราะเหตุที่ตนทำงานอยู่ใกล้ชิดสามารถหยิบใช้ได้สะดวกนั่นเอง ถ้าเป็นไปได้นักเรียนจึงควรหลีกเลี่ยงไม่ไปอยู่อาศัยหรือเข้าใกล้กับแหล่งของยาเสพติดให้โทษ หรือถ้าเลี่ยงไปอยู่ที่อื่นไม่ได้ จะเป็นเพราะเหตุใดก็แล้วแต่ ก็ควรจะแจ้งให้เจ้าหน้าที่ตำรวจในท้องที่ทราบ เพื่อจะได้จัดการกับผู้ที่เกี่ยวข้องพัวพันกับยาเสพติดต่อไป

7. การถูกหลอกลวง เนื่องจากยาเสพติดมีมากมายชนิด และผลผลิตออกมาในรูปต่าง ๆ กัน เช่น เป็นผง เป็นทอฟฟี่ เป็นแคปซูล หรือไม้ก่อกองไฟในบุหรี่ยุคใหม่ ผู้รับอาจจะเข้าใจว่าเป็นยาธรรมดา หรือขนมของกินธรรมดา หรือเป็นบุหรี่ยธรรมดา เมื่อเสพยาเข้าไปก็ทำให้ติดยาได้ มีพิษและสามเณรในบ้านเมืองเราเป็นจำนวนไม่น้อยติดยาเพราะเหตุดังกล่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่งติดจากยาเสพติดในบุหรี่ยุคใหม่ที่มีเจตนาร้ายได้ฉายให้

แนวทางการป้องกันการเข้ายาเสพติดให้โทษ

การเข้ายาเสพติดให้โทษ นับว่าเป็นภัยใหญ่หลวงต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่เราจะต้องช่วยกันป้องกันมิให้จำนวนผู้เสพติดเพิ่มขึ้นไปอีก ส่วนผู้ที่ติดยาเสพติดอยู่แล้วเราก็ต้องพยายามหาทางบำบัดรักษาให้แก่เขาอย่างเต็มกำลังความสามารถ

สำหรับแนวทางในการป้องกันการเข้ายาเสพติดนั้น อาจจะกล่าวสรุปได้ดังนี้

1. การเผยแพร่ความรู้เรื่องยาเสพติดให้โทษแก่เยาวชนและประชาชน การเผยแพร่ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับยาเสพติดอาจทำได้หลายทาง เช่น โดยเผยแพร่ทางวิทยุ โทรทัศน์และหนังสือพิมพ์ นอกจากนี้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและควบคุมยาเสพติดให้โทษ ควรจะจัดพิมพ์หนังสืออนุสรเกี่ยวกับเรื่อง

ยาเสพติด แจกจ่ายตามโรงเรียน และสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ตลอดจนประชาชนทั่วไป หรือจัดทำสไลด์ และภาพยนตร์แสดงอันตรายของยาเสพติดเพื่อใช้สำหรับฉายตามสถานที่ต่าง ๆ และในโอกาสต่าง ๆ ที่เห็นว่าเหมาะสม

2. ความร่วมมือระหว่างครูกับผู้ปกครอง ครูและผู้ปกครองจะต้องให้ความรัก ความอบอุ่น และความเอาใจใส่ต่อเด็กอย่างแท้จริง เมื่อเด็กมีปัญหาใด ๆ ครูก็ควรจะต้องจัดการแก้ไขหรือให้คำปรึกษาหารือแก่เด็ก ก่อนที่จะสายเกินแก้ รวมทั้งร่วมมือกับผู้ปกครองในการตัดไฟต้นลม ทางฝ่ายผู้ปกครองซึ่งมีความรับผิดชอบต่อนุสรหลานของตนโดยตรง จะต้องอบรมสั่งสอนให้เขามองเห็นภัย และทำตัวให้ห่างไกลจากยาเสพติด พ่อแม่จะต้องเป็นตัวอย่างที่ดีแก่บุตร โดยการไม่มั่วสุมในอบายมุขทุกชนิด และไม่สร้างบรรยากาศที่เป็นพิษเป็นภัยต่อบุคลิกภาพของเด็ก

3. การส่งเสริมให้เยาวชนใช้เวลาว่างในทางที่ถูกที่ควร มีเยาวชนเป็นจำนวนไม่น้อยที่ใช้เวลาว่างในทางที่ผิด กล่าวคือ ไปมั่วสุมกันสร้างอบายมุขประเภทต่าง ๆ เช่น เล่นการพนัน ดื่มสุรา สูบกัญชาฝิ่น เป็นต้น การที่เยาวชนจะใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ได้นั้น เป็นหน้าที่ของครูและผู้ปกครองที่จะต้องแนะนำเขาในขณะเดียวกันทางบ้านเมืองโดยเฉพาะอย่างยิ่งทางฝ่ายเทศบาลจะต้องจัดหาสถานที่ และเครื่องพักผ่อนหย่อนใจให้แก่เยาวชนด้วย เป็นต้นว่า ในแต่ละเขตเทศบาล ควรจะมีสนามเด็กเล่น สนามกีฬา สวนสาธารณะที่เพียงพอสิ่งเหล่านี้แหละจะเป็นเครื่องช่วยหันเหความสนใจของเยาวชนไม่ให้ไปหมกมุ่นอยู่กับอบายมุขต่าง ๆ ทั้งยังเป็นการส่งเสริมสุขภาพกาย และจิตของเยาวชนอีกด้วย

4. การเสียชี้อาทุกชนิดที่ขาดการแนะนำจากแพทย์ การที่เราไปซื้อยารับประทานเองโดยมิได้ปรึกษาแพทย์ก่อนเป็นอันตรายอย่างยิ่ง เพราะอาจจะไปซื้อเอายาเสพติดก็ได้ หรือไม่ก็อาจจะไปซื้อยาบางชนิดที่ติดได้ง่าย ยิ่งไปกว่านั้นการรับประทานยาบางประเภทผิดพลาดไปอาจนำเราไปสู่การรับประทานยาอีกประเภทหนึ่งที่รุนแรง และมีอันตรายยิ่งขึ้นก็ได้ นักเรียนและประชาชนทั้งหลายจึงต้องระวังในเรื่องนี้ให้มาก สำหรับในประเทศที่เจริญแล้ว เช่น สหรัฐอเมริกา การซื้อยาแทบทุกชนิดจะต้องมีใบสั่งแพทย์จึงจะซื้อได้ ถ้าไม่มีใบสั่งแพทย์เจ้าของร้านขายยาจะไม่ยอมขายให้เด็ดขาด เพราะผิดกฎหมายซึ่งผิดกับบ้านเมืองเราที่การซื้อขายยาเป็นไปอย่างเสรีมากเหลือเกินใครจะซื้อยาอะไร ก็ซื้อได้ตามใจชอบ ด้วยเหตุนี้ผู้คนในสังคมไทยเราเป็นจำนวนไม่น้อยได้รับความเสียหายจากการใช้ยาผิดพลาด

5. การให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ของบ้านเมือง ในฐานะที่เราเป็นพลเมืองที่ดีของชาติคนหนึ่ง เราจะต้องให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ของบ้านเมืองในการป้องกันการใช้ยาเสพติดให้โทษ ซึ่งอาจจะกระทำได้หลายทาง เป็นต้นว่า ถ้าเห็นผู้ใดผลิตยาเสพติดก็ดี ค้ายาเสพติดก็ดี หรือเสพยาเสพติดก็ดี เราควรจะแจ้งต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจโดยรีบด่วน ถ้าเราพบเห็นแต่มิได้จัดการอย่างหนึ่งอย่างใด ก็เท่ากับว่าเรายอมให้ภัยของยาเสพติดเข้ามาหาตัวเราในวันข้างหน้านั่นเอง

การแก้ไข และปราบปรามยาเสพติดให้โทษ

ที่กล่าวมาแล้วข้างต้นเป็นมาตรการป้องกัน คือ ป้องกันมิให้ปัญหาเกิดเพิ่มมากขึ้น ต่อไปนี้เราจะพิจารณากันว่า เมื่อปัญหาเกิดขึ้นแล้วหรือกำลังเกิดอยู่ เราควรจะแก้ไขและปราบปรามกันอย่างไร กล่าวโดยทั่วไปแล้ว แนวทาง

ในการแก้ไข และปราบปรามมีมากมายหลายอย่าง บางอย่างรัฐบาลของเราก็ได้ทำอยู่แล้ว บางอย่างก็ดำริที่จะทำ บางอย่างก็ยังมีได้ทำเลย แนวทางการแก้ไข และปราบปรามยาเสพติดให้โทษ สามารถจะจำแนกแยกแยะได้ดังต่อไปนี้คือ

1. ควรจะมีหน่วยงานสำหรับการป้องกัน และปราบปรามยาเสพติดให้โทษโดยเฉพาะ

เป็นที่น่าอินคือว่า ขณะนี้เรามีกฎหมายว่าด้วยการป้องกัน และปราบปรามยาเสพติดฉบับใหม่ล่าสุดขึ้นแล้ว นั่นคือ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2519 ซึ่งเป็นฉบับที่ได้รับการเปลี่ยนแปลงแก้ไข ให้เหมาะสมกับสภาพบ้านเมืองปัจจุบันและตามพระราชบัญญัตินี้ ได้มีการกำหนดให้มีสำนักงานคณะกรรมการป้องกัน และปราบปรามยาเสพติด (สำนัก ป.ป.ส.) ขึ้น¹ จึงเชื่อว่า ถ้าหน่วยงานนี้ปฏิบัติหน้าที่โดยไม่เกรงกลัวต่ออิทธิพลใด ๆ ก็จะสามารถจะช่วยเหลือแก้ปัญหาเสพติดได้มากทีเดียว

2. การส่งเสริมหน่วยงานต่าง ๆ ให้ช่วยกันต่อสู้ปัญหาเสพติด นอกเหนือจากการมี

หน่วยงานสำหรับการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดให้โทษโดยเฉพาะแล้ว รัฐบาลควรจะส่งเสริมให้หน่วยราชการและหน่วยงานเอกชนหลาย ๆ หน่วยได้ช่วยกันป้องกัน และปราบปรามยาเสพติดให้โทษตามความถนัดของหน่วยงานนั้น เช่น กรมประชาสัมพันธ์ก็ควรช่วยทำหน้าที่เผยแพร่ความรู้ในเรื่องยาเสพติดแก่ประชาชน สภาวิจัยแห่งชาติและโรงพยาบาลต่าง ๆ ก็ควรจะมีหน่วยวิจัยที่เกี่ยวกับการใช้ยาเสพติดให้โทษด้วย มหาวิทยาลัยต่าง ๆ ก็ควรมีวิชาที่เกี่ยวกับการใช้ยาเสพติดให้โทษ เหล่านี้เป็นต้น นอกจากนั้นก็ควรส่งเสริมให้มีสมาคม หรือขบวนการต่อต้านการใช้ยาเสพติดให้โทษ เพื่อกระตุ้นให้ประชาชนได้ตระหนักถึงภัยของยาเสพติดและร่วมกันช่วยเป็นหูเป็นตาให้แก่รัฐบาลในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดให้โทษ ที่สำคัญยิ่งไปกว่านั้นก็คือ หน่วยงานและสมาคมต่าง ๆ เหล่านั้นควรจะประสานงาน และสนับสนุนซึ่งกันและกันด้วย

3. การเสนอกฎหมายให้เพิ่มโทษหนักยิ่งขึ้น เมื่อเปรียบเทียบกับหลาย ๆ ประเทศ โทษตาม

กฎหมายสำหรับความผิดคดียาเสพติดให้โทษในประเทศไทย นับว่ายังเบามาก ดังจะเห็นได้ว่า ในปัจจุบันโทษขั้นประหารชีวิตสถานเดียวมีอย่างเดียวคือ ความผิดเกี่ยวกับ “การนำเข้า ส่งออก หรือผลิตเฮโรอิกเพื่อขาย” เท่านั้น ส่วนความผิดในกรณีอื่น ๆ มักจะปรับ หรือจำคุกส่วนใหญ่ ถ้าเราพิจารณาในแง่ที่ว่า ผู้ค้ายาเสพติดและผู้ผลิตเป็นตัวการสำคัญทำให้คนอื่นจำนวนมากต้องสูญเสียชีวิตเพราะยาเสพติด การลงโทษเขาเพียงแต่จำคุกหรือปรับนั้น ดูเหมือนว่าจะไม่เป็นการถูกต้องแต่ประการใด จึงควรที่จะเพิ่มโทษให้หนักยิ่งขึ้น

4. การเพิ่มกำลังเจ้าหน้าที่ในการป้องกันและปราบปราม ขณะนี้เรามีเจ้าหน้าที่ในการป้องกัน

และปราบปรามอยู่น้อยทีเดียว จึงควรที่จะเพิ่มให้เพียงพอแก่งานซึ่งกระจายอยู่ทั่วราชอาณาจักร สำหรับตามท่าอากาศยาน หรือท่าเรือหรือตามจุดสำคัญบางแห่งนั้นควรมีเจ้าหน้าที่มากเป็นพิเศษ สิ่งสำคัญที่รัฐบาลจะต้องพิจารณาเป็นพิเศษก็คือ เจ้าหน้าที่ที่จะได้รับการแต่งตั้งให้ทำหน้าที่ป้องกัน และปราบปรามจะต้องเป็นผู้ที่มีความสุจริตจริง ๆ และมีความรู้ความสามารถในการปราบปรามยาเสพติดเป็นอย่างดี

¹ ร่างพระราชบัญญัติป้องกัน และปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 เอกสารข่าวรัฐสภา ปีที่ 2 ฉบับที่ 37 (พฤศจิกายน 2519) หน้า 65-70

5. **การหาทางห้ามปลูกฝิ่น** เนื่องจากฝิ่นเป็นพิษมาของยาเสพติดหลายอย่าง เช่น มอร์ฟิน และเฮโรอีน จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่รัฐบาลไทยจะต้องส่งเสริมให้ชาวไร่โดยเฉพะอย่างยิ่งชาวเขาในภาคเหนือของไทยปลูกพืชไร่อย่างอื่นแทน อย่างที่ได้มี โครงการของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เช่น โครงการพัฒนาชาวเขา แนนอน รัฐบาลจะต้องจัดเงินอุดหนุน และส่งเจ้าหน้าที่ไปช่วยเหลือหรือให้คำแนะนำแก่ชาวเขาด้วย มิฉะนั้นแล้ว การส่งเสริมการปลูกพืชไร่อย่างอื่นแทนฝิ่นจะไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร

6. **การเพิ่มสถานที่บำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด** ขณะนี้ในประเทศเรามีสถานที่บำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดโดยตรงเพียง 4-5 แห่ง เท่านั้น คือ¹

- (1) โรงพยาบาลตำรวจ กรุงเทพมหานคร
- (2) โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า กรุงเทพมหานคร
- (3) ศูนย์บริการสาธารณสุข ลุมพินี สำนักอนามัย กรุงเทพมหานคร
- (4) โรงพยาบาลรัฐบุรุษ จังหวัดปทุมธานี
- (5) สำนักสงฆ์ วัดถ้ำกระบอก จังหวัดสระบุรี

ฉะนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องจัดหาสถานที่ให้มากกว่านี้ ตลอดจนเตรียมฝึกอบรมแพทย์ นางพยาบาลและผู้เกี่ยวข้องไว้ให้พร้อมสำหรับส่งไปประจำตามสถานบำบัดรักษาที่เพิ่มขึ้นใหม่

7. **การร่วมมือกับต่างประเทศ** การปราบปรามยาเสพติดเป็นเรื่องที่กว้างขวางมาก ซึ่งจะต้องใช้ความเพียรพยายามอย่างมากที่สุด และใช้เวลานานทีเดียว ยิ่งไปกว่านั้นการที่ประเทศหนึ่งประเทศใดดำเนินการป้องกัน และปราบปรามอยู่ลำพังประเทศเดียว ย่อมประสบความสำเร็จหาได้ไม่จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องร่วมมือกับประเทศอื่นด้วย เพราะยาเสพติดมักลักลอบเข้าประเทศหรือข้ามทวีปกันทีเดียว และสายใยของการลักลอบก็มีลักษณะสลับซับซ้อนมากทีเดียว

สำหรับประเทศไทยเรานั้น นอกจากเราจะได้ให้ความร่วมมือกับประเทศต่าง ๆ ในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดแล้ว เรายังลงนามสัญญาทำความตกลงกับสหรัฐอเมริกาอีกด้วย เพื่อให้สหรัฐอเมริกาช่วยเหลือในเรื่อง การปรับปรุงโครงการต่าง ๆ สำหรับบำบัดรักษาผู้ติดยา ให้การศึกษาแก่ประชาชน และส่งเสริมเศรษฐกิจในบริเวณที่เป็นภูเขาซึ่งเป็นที่มีการปลูกฝิ่นกันมาก ฯลฯ

คำถาม

1. จงอธิบายความหมายของ “ยาเสพติดให้โทษ” มาพอเข้าใจ
2. ยาเสพติดให้โทษ มีกี่ประเภท อะไรบ้าง
3. จงยกตัวอย่างของยาเสพติดให้โทษประเภทกดประสาท (Depressants) มา 2 ชนิด พร้อมด้วยลักษณะและโทษของมัน

¹ นพ. ธงชัย อุ่นเอกลาภ “เรื่องเดิม” หน้า 6

4. ท่านมีความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษต่อไปนี้หรือไม่บ้าง จงกล่าวมาโดยสังเขป
 - ก. แอมเฟตามีน (Amphetamine)
 - ข. แอล.เอส.ดี. (L.S.D.)
 - ค. กัญชา (Cannabis)
5. การใช้ยาเสพติดให้โทษก่อให้เกิดผลเสียหยาต่อประเทศชาติโดยส่วนรวมอย่างไรบ้าง อธิบาย
6. จงกล่าวถึงโทษของยาเสพติดที่มีต่อตัวผู้ติดยาเสพติดเอง มาโดยละเอียด
7. อะไรเป็นสาเหตุทำให้คนบางคนติดยาเสพติดให้โทษ
จงระบุถึงสาเหตุของการติดยาเสพติดมาสัก 4 - 5 ข้อ
8. ท่านจะมีวิธีการป้องกันมิให้บุคคลที่ยังไม่ติดยาเสพติด ตกเป็นทาสของยาเสพติดได้อย่างไรบ้าง
จงอธิบายเป็นข้อ ๆ
9. จงกล่าวถึงมาตรการในการแก้ไข และปราบปรามยาเสพติดให้โทษตามที่ท่านทราบ รวมทั้งเสนอแนะ
มาตรการใหม่ ๆ ที่ท่านคิดว่า ควรจะนำเอาไปใช้ในการแก้ไข และปราบปรามยาเสพติดที่มีอยู่ในสังคม
ไทยเราขณะนี้

หัวข้อสำคัญเลือกอภิปราย และข้อควรคิด

1. ผู้ติดยาเสพติดให้โทษในประเทศเราขณะนี้ประมาณ 5-6 แสนคน ท่านคิดว่าผู้ติดยาเสพติดให้โทษ
อยู่ในเขตใดมากที่สุด ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น อภิปราย
2. บุคลิกภาพและพื้นฐานทางสังคมของบุคคลมีความเกี่ยวข้องกับการติดยาเสพติดอย่างไร อภิปราย
3. เหตุใดการติดยาเสพติดมักจะชักนำให้ผู้ติดยาเสพติด ประกอบอาชญากรรมเสมอไม่ว่าอย่างใดก็อย่างหนึ่ง
4. เป็นที่ทราบกันดีแล้วว่า บริเวณ "สามเหลี่ยมทองคำ" เป็นแหล่งผลิตฝิ่นที่ใหญ่ที่สุดในโลก แต่ถึง
กระนั้นก็ตามก็ไม่มีประเทศใดสามารถที่จะทำลายแหล่งผลิตที่อยู่ในบริเวณนี้ได้ ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น
อภิปราย
5. ในการปราบปรามยาเสพติดให้โทษ ท่านคิดว่า ระหว่างฝ่ายผลิต กับฝ่ายบริโภค เราควรจะปราบปราม
ฝ่ายไหนก่อน
6. กล่าวกันว่า "การทุจริตของเจ้าหน้าที่บ้านเมืองเป็นสาเหตุสำคัญอันหนึ่งที่ทำให้ การปราบปรามยา
เสพติดให้โทษไม่ได้ผลเท่าที่ควร" ท่านคิดว่าคำกล่าวนี้เป็นจริงมากน้อยเพียงใด อภิปราย

บทที่ 4

ปัญหาโสเภณี

ปัญหาโสเภณี เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในแทบทุกประเทศของโลก และมีมาแล้วตั้งแต่อดีตกาลทีเดียว อาชีพโสเภณีนับได้ว่าเป็นอาชีพที่เก่าแก่ที่สุดของโลกอาชีพหนึ่ง ปัญหาโสเภณีไม่ได้เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างหญิงโสเภณี และลูกค้าของโสเภณีเหล่านั้น แต่ยังเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบกระเทือนไปยังสังคมโดยรวมอีกด้วย ฉะนั้นปัญหาโสเภณีจึงเป็นปัญหาที่ควรแก่การสนใจอย่างยิ่ง

“การค้าประเวณี” คืออะไร เมื่อเราพูดถึงโสเภณี เรามักจะหมายถึง ผู้หญิงมากกว่าผู้ชาย ทั้ง ๆ ที่ตามความเป็นจริงแล้ว การค้าประเวณีนั้น อาจจะกระทำโดยเพศหญิง หรือเพศชายก็ได้ ดังจะเห็นได้จากคำจำกัดความของการค้าประเวณีซึ่งระบุว่า “การค้าประเวณี หมายถึง การที่ผู้หญิง หรือผู้ชาย ยินยอมมีความสัมพันธ์ทางเพศกับผู้อื่นโดยไม่เลือกหน้า เพียงเพื่อแลกเปลี่ยนกับเงินทอง หรือสิ่งของบางอย่าง”

จากคำจำกัดความอันนี้ นักเรียนจะเห็นได้ว่า การค้าประเวณีเป็นกิจกรรมที่ไม่เลือกเฟ้นบุคคลในการร่วมประเวณี และกิจกรรมหรือการบริการทางเพศนั้นมีวัตถุประสงค์สำคัญก็คือ การให้ได้มาซึ่งเงินทอง หรือสิ่งของบางอย่างเท่านั้น ยิ่งไปกว่านั้น การบริการทางเพศอาจจะกระทำโดยเพศใดเพศหนึ่งก็ได้ ซึ่งไม่จำเป็นจะต้องเป็นเพศหญิงเสมอไป อย่างไรก็ตามในทุกสังคมเมื่อเราเอ่ยถึง โสเภณี เรามักจะหมายถึง โสเภณีที่เป็นผู้หญิง มากกว่าโสเภณีที่เป็นผู้ชาย ทั้งนี้อาจจะเพราะว่าการบริการทางเพศเพื่อเงิน หรือสิ่งของนั้น มักจะกระทำโดยผู้หญิงมากกว่าผู้ชาย ในบทนี้ทุกครั้งที่เราเอ่ยคำ “โสเภณี” ขอให้นักเรียนพึงเข้าใจว่าหมายถึง “โสเภณีผู้หญิง” ที่จริงคำว่า “โสเภณี” ซึ่งตามรูปศัพท์ในภาษาไทย จะเห็นได้ว่ามันชี้ไปยังเพศหญิงอยู่แล้ว ดังในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493 ได้บัญญัติไว้ว่า “โสเภณี เป็นคำที่ยืมมาจากคำว่า นครโสภณ ซึ่งแปลว่า หญิงงามเมือง”

ลักษณะทั่ว ๆ ไปของโสเภณี

โสเภณีในสังคมต่าง ๆ จะมีลักษณะหรือความเป็นไปอย่างไร มีจำนวนมากน้อยขนาดไหนขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการด้วยกัน เช่น ขึ้นอยู่กับการให้ความสำคัญต่อความบริสุทธิ์ (Virginity) ของสตรีก่อนแต่งงาน จำนวนผู้ชายที่ไม่ได้แต่งงาน และความเคร่งครัดทางศาสนา ตลอดจนฐานะทางเศรษฐกิจของประชาชนที่อยู่ในสังคมนั้น ๆ เป็นต้น

โดยปกติแล้ว ในสังคมใดก็ตามที่ไม่ยึดถือเอาความบริสุทธิ์ของสตรีก่อนแต่งงานเป็นเรื่องสำคัญ เช่นกรณีของประเทศสหรัฐอเมริกา นอร์เว สวีเดน การค้าประเวณีหรือจำนวนโสเภณีมักจะมีน้อย ทั้งนี้อาจจะเพราะว่า การร่วมประเวณีระหว่างชายและหญิง โดยเฉพาะผู้ที่เป็นผู้รักกัน เป็นตัวยับยั้งไม่ให้ผู้ชายโดยเฉพาะอย่างยิ่งคนหนุ่มไปหาทางออกทางเพศกับหญิงโสเภณี เนื่องจากผู้ชายที่ไปเที่ยวชอ้งโสเภณีมักจะเป็นคนโสด มากกว่าผู้ที่แต่งงานแล้ว เพราะฉะนั้น สังคมใดที่มีเปอร์เซ็นต์ของผู้ชายที่แต่งงานแล้วสูง สังคมนั้นมักจะมีโสเภณีน้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าผู้ชายแต่งงานเร็วด้วยแล้ว จำนวนโสเภณีก็ยิ่งจะน้อยลงไปอีก ดังจะเห็นได้ว่า ในประเทศ

อินเดีย ปากีสถาน ในสมัยก่อน ผู้ชายและผู้หญิงแต่งงานตอนอายุน้อยมาก และเปอร์เซ็นต์ของผู้ชายที่แต่งงานมีสูง โสเภณีในประเทศทั้งสองที่กล่าวนี้จึงมีจำนวนน้อย ยิ่งไปกว่านั้น ความเคร่งครัดทางศาสนาของประชาชน ในประเทศอินเดีย และปากีสถาน ก็มีผลช่วยให้การค้าประเวณีมีในวงจำกัด ในทางกลับกันประเทศใดที่มีเปอร์เซ็นต์ของผู้ชายที่ไม่แต่งงานสูง และยึดถือเอาความบริสุทธิ์ของสตรีเป็นเรื่องสำคัญ สังคมนั้นมักจะมีจำนวนโสเภณีอยู่ในระดับสูง

ในแทบทุกประเทศ การค้าประเวณีถือว่าเป็นเรื่องที่ผิดกฎหมาย และสตรีคนใดก็ตามที่ประพฤติตนเป็นโสเภณีมักจะถูกสังคมตราหน้าว่า เป็นคนชั่ว เป็นบุคคลที่น่ารังเกียจ การค้าประเวณีจึงมักจะดำเนินไปอย่างลับ ๆ และตัวโสเภณีเองจะพยายามปิดบังตัวเองจากสังคมภายนอก ชีวิตของโสเภณีจึงเป็นชีวิตที่มีลักษณะลึกลับซ่อนเร้น เนื่องจากโสเภณีใช้ชีวิตส่วนใหญ่อยู่กับเพื่อนโสเภณีด้วยกัน โดยไม่ได้เกี่ยวข้องกับสังคมภายนอกมากนัก วิธีการดำเนินชีวิตของเขาจึงเป็นแบบฉบับของโสเภณีอย่างเต็มที่ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องค่านิยม (Value) ความรู้สึกนึกคิด การพูดจา การแต่งตัว การปฏิบัติทางเพศ ฯลฯ ด้วยเหตุนี้เอง ผู้หญิงคนใดที่ตกไปเป็นโสเภณีแล้ว มักจะกลับตนเป็นคนดีได้ยาก ด้วยเหตุที่ว่า สิ่งที่เขาได้เรียนรู้ และได้ปฏิบัติระหว่างที่ดำเนินชีวิตเป็นโสเภณีนั่นย่อมติดแน่นยากที่จะแก้ไขในภายหลัง ยิ่งไปกว่านั้นการที่โสเภณีถูกตราหน้า หรือได้ชื่อติดตัวว่า “เป็นโสเภณี” แล้ว เมื่อออกมาสู่โลกภายนอก สังคมก็ยังปฏิบัติต่อเขาในลักษณะที่เหมือน ๆ หรือคล้ายคลึงกับตอนที่เขายังดำเนินชีวิตเป็นโสเภณีอยู่ เขาก็จะอยู่กับสังคมคนดีไม่ได้ เนื่องจากใครไม่ยอมรับเขา และไม่ปฏิบัติต่อเขาเหมือนกับคนดีทั่ว ๆ ไป ในที่สุดเขาก็อาจจะกลับไปเป็นโสเภณีอีกครั้งก็ได้ อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่า การทำตนเป็นคนดีของโสเภณีจะทำให้ได้ยากด้วยเหตุผลต่าง ๆ ดังที่กล่าวแล้ว แต่โสเภณีส่วนใหญ่ก็ไม่อาจจะใช้ชีวิตตลอดชีวิตเป็นโสเภณีอยู่ได้ เนื่องจากว่า รูปร่างสังขารเปลี่ยนไปตามวัย และสุขภาพก็เสื่อมถอยลง ทำให้การค้าประเวณีของตนทำไปได้ยาก จึงทำให้โสเภณีส่วนใหญ่ต้องออกจากอาชีพโสเภณี บางคนก็มีโอกาสได้กลับมาสู่โลกภายนอก และมีครอบครัวเป็นหลักแหล่ง แต่ส่วนมากมักจะเปลี่ยนจากอาชีพโสเภณีไปเป็นอาชีพอื่น ๆ ที่ยังเกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดกับอาชีพโสเภณีนั่นเอง เช่น เป็นแม่เล้า และอาชีพจำพวกบริการต่าง ๆ ¹

ปัญหาที่เกิดจากโสเภณี

พูดกันตามความเป็นจริงแล้ว การมีโสเภณีถึงแม้ว่าจะก่อให้เกิดผลเสียหลายแก่สังคมมากมายหลายประการก็ตาม ผลดีก็พอจะมีอยู่บ้างเหมือนกัน เป็นต้นว่า การมีโสเภณีช่วยบรรเทาปัญหาการข่มขืนกระทำชำเราให้น้อยลง และช่วยป้องกันการได้เสียก่อนแต่งงาน (Permarital coitus) ได้ทางหนึ่ง กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ โสเภณีเป็นทางออกทางเพศที่ดีของผู้ชายเป็นจำนวนไม่น้อย อย่างไรก็ตามเมื่อเทียบกับผลเสียของการมีโสเภณีแล้ว อาจจะกล่าวได้ว่า ผลเสียมีมากกว่าผลดีหลายเท่าตัว กล่าวโดยสรุปแล้ว ปัญหาหรือผลเสียที่เกิดจากการมีโสเภณีก็คือ

¹ John H. Gagnon, "Prostitution" International Encyclopedia of the Social Sciences Vol. 12 (1968), pp.

1. ปัญหาการโรค จำนวนผู้ป่วยด้วยกามโรคในประเทศไทย นับวันแต่จะเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ทุกปี จากสถิติของปี 2518 พบว่า ในคนไทยทุก ๆ แสนคนจะเป็นผู้ป่วยกามโรคเสีย 672 คน เมื่อเปรียบเทียบกับอังกฤษและสหรัฐอเมริกา ปรากฏว่า อังกฤษมีเพียง 126 คน และสหรัฐอเมริกา 420 คน ต่อประชากรแสนคน ซึ่งแสดงว่า ผู้ป่วยกามโรคของประเทศไทยมีมากกว่า สำหรับในเมืองใหญ่ ๆ ของประเทศไทย เช่น กรุงเทพมหานคร ปรากฏว่า จำนวนผู้ป่วยกามโรคมีมากเป็นพิเศษ โดยถัวเฉลี่ยแล้ว คนกรุงเทพฯ 100 คน จะเป็นกามโรคเสีย 13 คน (สถิติปี 2520) แหล่งที่มาของกามโรค ได้แก่ ช่องโสเภณี สถานอาบอบนวด ฯลฯ เฉพาะในกรุงเทพมหานครมีถึง 850 แห่ง และมีหญิงบริการถึง 5 หมื่นคน เฉลี่ยแล้วผู้หญิงกรุงเทพฯ ทุก ๆ 50 คน จะเป็นผู้หญิงบริการ (โสเภณี หมอนวด พาร์ทเนอร์) เสีย 1 คน ปัญหาการโรคจึงเป็นปัญหาที่น่าห่วงใยยิ่ง

2. ปัญหาอาชญากรรม โดยปกติแล้ว สถานที่ใดก็ตามที่มีการค้าประเวณี สถานที่นั้นก็จะมักจะเป็นที่มั่วสุมของอาชญากร นักเลงอันธพาล และนักการพนันด้วยเสมอ การทะเลาะวิวาทก็ดี การตีรันฟันแทงก็ดี มักจะเกิดขึ้นในสถานที่เหล่านั้นบ่อย ๆ ยิ่งไปกว่านี้ สิ่งแวดล้อมที่เลวร้ายเช่นนั้นยังส่งเสริมให้มีการซื้อขายและเสพยาเสพติดให้โทษอีกด้วย เมื่อมีการซื้อขายยาเสพติดให้โทษเกิดขึ้น ปัญหาอาชญากรรมแบบต่าง ๆ ก็ก็จะเกิดเพิ่มมากขึ้น ทำให้เรื่องราวทั้งหมดมีความสลับซับซ้อนยิ่งขึ้นไปอีก

3. ปัญหาความเสื่อมโทรมทางด้านศีลธรรม แม้ว่าผู้หญิงบางคนอาจจะจะเป็นโสเภณีด้วยความสมัครใจก็ตาม แต่ส่วนใหญ่มักจะถูกล่อลวง หรือถูกบังคับให้ค้าประเวณี และเมื่อผู้หญิงโสเภณีตกอยู่ภายใต้การควบคุมของแม่เล้าหรือแมงดาแล้ว จะได้รับการปฏิบัติเยี่ยงทาสทีเดียว ยิ่งไปกว่านั้นผู้หญิงที่เป็นโสเภณีจะถูกแลกเปลี่ยนซื้อขาย หรือโยกย้าย จากสำนักโสเภณีแห่งหนึ่งไปสู่อีกสำนักหนึ่ง เหมือนกับการซื้อขายวัตถุสิ่งของทั่วไป ความเป็นมนุษย์ของผู้ที่เป็นโสเภณีจึงสูญหายไป ดังนั้นการมีโสเภณีจึงเป็นเครื่องหมายสะท้อนให้เห็นถึงความเสื่อมทรามของศีลธรรมอย่างหนึ่ง จะเห็นได้ว่าสังคมใดที่ประชาชนมีความเคร่งครัดในทางศาสนา สังคมนั้นมักจะไม่ค่อยมีโสเภณี เพราะความเคร่งครัดทางศาสนาก็ดี และการดำเนินชีวิตอยู่ในกรอบของศีลธรรมก็ดี จะเป็นตัวยับยั้งไม่ให้มนุษย์เอารัดเอาเปรียบซึ่งกันและกัน ตลอดจนทำให้มนุษย์ไม่บูชาวัตถุมากไปกว่าคุณธรรม ตัวอย่างเช่น ในประเทศปากีสถาน ซึ่งเป็นประเทศมุสลิมที่เคร่งครัดในทางศาสนา มาก ปรากฏว่า โสเภณีแทบไม่มีเลย

4. ปัญหาเศรษฐกิจ การที่ประชาชนคนไทยเป็นกามโรคกันมากมายดังกล่าวแล้ว ทำให้รัฐบาลต้องใช้จ่ายเงินงบประมาณปีหนึ่ง ๆ เป็นจำนวนไม่น้อย เพื่อการป้องกันและรักษาโรคนี้ เช่นในปี 2517 รัฐบาลตั้งงบประมาณเพื่อโครงการควบคุมกามโรคไว้ถึง 20 ล้านบาท และมีแนวโน้มว่างบประมาณจะต้องเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ยิ่งไปกว่านั้น การที่บุคคลเป็นกามโรค ทำให้ร่างกายและจิตใจไม่มีความพร้อมในการทำงานอย่างเต็มที่ ทำให้ผลผลิตของการทำงานที่ออกมาอยู่ในระดับที่ต่ำกว่าปกติ ในบางกรณี ผู้เป็นกามโรคต้องหยุดงานไปชั่วคราว เพื่อรักษาตัวหรือหนีสังคม สิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่ก่อให้เกิดผลเสียหายทางเศรษฐกิจทั้งสิ้นไม่ทางตรงก็ทางอ้อม

5. ปัญหาเด็กที่เกิดจากโสเภณี โดยปกติแล้วโสเภณีมักจะไม่ค่อยมีครรภ์ เพราะโสเภณีส่วนมากมีความระมัดระวังเป็นพิเศษในด้านการป้องกันการมีครรภ์ อย่างไรก็ตาม โสเภณีที่มีครรภ์ และคลอดทารกออกมา

มีเหมือนกัน เด็กที่เกิดจากโสเภณีนับว่าเป็นเด็กที่น่าสงสารมาก เพราะเด็กพวกนั้นมักจะมีโอกาสที่จะติดเชื้อมารโรคจากมารดาได้ง่าย จึงทำให้เด็กเหล่านั้นมักจะมีคามผิดปกติทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ และมักจะมีสติปัญญาต่ำยิ่งไปกว่านั้น การที่เด็กเติบโตมาได้สิ่งแวดล้อมที่ไม่ดี และได้รับการเลี้ยงดูที่ไม่ถูกต้องจากมารดาที่เป็นโสเภณี ทำให้การพัฒนาการทางด้านสติปัญญา ร่างกาย อารมณ์ และสังคม มีความบกพร่อง เด็กเหล่านั้นก็จะกลายเป็นเด็กที่มีปัญหาในอนาคต เช่น กลายเป็นอันธพาลวัยรุ่น หรืออาชญากร เป็นต้น หรือถึงแม้ตัวเด็กอาจจะไม่ได้กลายเป็นอันธพาลวัยรุ่น หรืออาชญากรในวันหน้าก็ตาม แต่เด็กเหล่านั้นก็ไม่อาจจะดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขได้ กล่าวคือ การที่เขามีมารดาเป็นโสเภณีก็ดี ไม่มีบิดาก็ดี ย่อมทำให้เขาเป็นผู้มีปมด้อย ขาดความรัก ขาดความอบอุ่นในชีวิต และอาจจะถูกสังคมทั่วไปดูถูกเหยียดหยามอีกด้วย เด็กเหล่านั้นจึงต้องรับเคราะห์กรรมไปตลอดชีวิตทีเดียว

6. ปัญหาเกี่ยวกับชื่อเสียงของประเทศชาติ การที่บ้านเมืองเรามีจำนวนโสเภณีมากมาย และมีช่องโสเภณีอยู่ทั่วไปตามเมืองใหญ่ ๆ ของประเทศไทยเช่นที่เป็นอยู่ในขณะนี้ ทำให้นักท่องเที่ยวต่างชาติ ที่มาเมืองไทยมีโอกาสได้พบปะกับโสเภณีได้ง่าย และเห็นสภาพที่แท้จริงของโสเภณีไทย เมื่อนักท่องเที่ยวเหล่านั้นกลับไปสู่ประเทศของเขา พวกเขามักจะเล่าต่อ ๆ กันไป อาจจะโดยทางวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์หรือนิตยสารก็ได้ ดังจะเห็นได้ว่า หนังสือพิมพ์ในต่างประเทศ เช่น ในสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น และเยอรมัน เคยลงข่าวเกี่ยวกับโสเภณี และสถานบริการต่าง ๆ ในประเทศไทยเสมอ ๆ ข่าวเช่นนี้จะทำให้ชาวโลกมีภาพพจน์ที่ไม่ดีต่อสตรีไทย เช่น อาจจะเข้าใจผิดคิดว่า สตรีไทยใจง่าย เป็นผู้ไร้เกียรติ ไร้ศีลธรรม เห็นแก่ได้ ฯลฯ ในขณะที่เดียวกันชาวโลกอาจจะคิดว่า ประเทศไทยเป็นประเทศป่าเถื่อนในการที่ยอมให้มีการซื้อขายโสเภณีถึงการค้าทาสในสมัยก่อนอะไรต่าง ๆ ทำนองนี้ การมีโสเภณีจำนวนมากภายในบ้านเมืองเรา จึงสร้างความเสียหายแก่ชื่อเสียงของประเทศอย่างมากทีเดียว โดยเฉพาะอย่างยิ่งสตรีไทย

สาเหตุของการเป็นโสเภณี

สาเหตุที่เกี่ยวข้องกับการเป็นโสเภณี หรือการค้าประเวณีมีมากมายหลายประเภทด้วยกัน เช่น 1. สาเหตุที่เกี่ยวกับว่า เพราะเหตุใดโสเภณีจึงมีอยู่ในสังคมไทย 2. สาเหตุที่เกี่ยวกับว่า เพราะเหตุใดการค้าประเวณีดำเนินไปในหลายรูปแบบ 3. สาเหตุที่เกี่ยวกับว่า ทำไมจำนวนโสเภณีเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ 4. สาเหตุเกี่ยวกับการเข้าสู่อาชีพโสเภณีของผู้หญิงบางพวก บางกลุ่ม และ 5. สาเหตุที่ทำให้ผู้ชายบางคนเป็นแมงดา หรือผู้หญิงบางคนเป็นแม่เล้า อย่างไรก็ตามในที่นี้ เราจะขอกล่าวเฉพาะสาเหตุที่เกี่ยวกับการเข้าสู่อาชีพโสเภณี (ข้อ 4) เท่านั้น นั่นคือ สาเหตุที่ทำให้ผู้หญิงบางประเภทกลายเป็นโสเภณี กล่าวโดยกว้าง ๆ แล้ว มูลเหตุของการเป็นโสเภณีอาจจะมาจากตัวโสเภณีเอง หรือมาจากปัจจัยภายนอกอื่น ๆ ก็ได้ และนักเรียนพึงจำไว้ด้วยว่า การเป็นโสเภณีนั้นมักจะได้มาจากสาเหตุเดียว แต่ส่วนมากมักจะเกิดจากหลายสาเหตุประกอบกัน มูลเหตุของการเป็นโสเภณีเชื่อกันว่ามีสาเหตุสำคัญมาจากสิ่งต่อไปนี้คือ

1. ความบกพร่องทางการอบรมสั่งสอนของพ่อแม่ ครอบครัวบางครอบครัวให้การอบรมสั่งสอนแก่บุตรของตนในลักษณะที่ไม่ถูกต้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การอบรมสั่งสอนในเรื่องการปฏิบัติตนเกี่ยวกับเรื่องเพศ และการคบค้าสมาคมกับเพศตรงกันข้าม ยิ่งไปกว่านั้น สภาพแวดล้อมทางบ้านของเด็กในบาง

ครอบครัวกลับเป็นปัจจัยย่อย หรือส่งเสริมให้เด็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กผู้หญิงประพฤติดนเสื่อมเสีย หรือสาธอนทางเพศตั้งแต่อายุยังน้อย เด็กคนใดก็ตามที่ประพฤติดนเสื่อมเสียทางเพศ ตั้งแต่วัยรุ่น เมื่อโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ก็มักจะไม่มีถิ่นสถิตเดิมของตน ถ้ามีสาเหตุอื่นเข้ามาสมทบด้วย เช่น ความยากจน การขาดการศึกษา ฯลฯ ก็อาจจะทำให้เด็กเหล่านั้นกลายเป็นโสเภณีได้ง่ายและรวดเร็ว

2. ความผิดปกติทางจิตใจ ผลการศึกษาวิจัยต่าง ๆ เกี่ยวกับโสเภณี พบว่าผู้ที่เป็โสเภณีส่วนมากมักจะเป็นผู้ที่มีความผิดปกติทางด้านจิตใจ เช่น เป็นผู้ที่ไม่มีความมั่นคงทางด้านจิตใจ มีจิตใจอ่อนไหวง่าย ไม่สามารถจะควบคุมอารมณ์ของตน และมักจะมีความต้องการทางเพศสูงกว่าปกติ¹ ยิ่งไปกว่านั้น โสเภณีส่วนใหญ่ มักจะเป็นผู้มีระดับเชาว์ปัญญา (I.Q.) ต่ำ ลักษณะดังกล่าวนี้ทำให้เขาถูกหลอกลวงหรือถูกชักจูงให้เป็นโสเภณีได้ง่ายกว่าคนทั่วไป

3. การขาดการศึกษาที่ดี การศึกษาทำให้มนุษย์เราเป็นคนมีเหตุผล รู้จักผิดชอบชั่วดี รู้คุณค่าของความเป็นมนุษย์ ภูมิใจในเกียรติยศ หรือศักดิ์ศรีของตน สิ่งเหล่านี้จะเป็นตัวยับยั้งไม่ให้บุคคลเข้าสู่อาชีพโสเภณีหรือหญิงบริการได้ง่าย จากการศึกษาวิจัยอันหนึ่งของสภาวิจัยแห่งชาติพบว่า โสเภณีร้อยละ 97 เป็นผู้ที่ไม่รู้หนังสือหรือมีความรู้ต่ำกว่าระดับประถมศึกษา ส่วนผู้ที่ได้รับการศึกษาในระดับอุดมศึกษา หรือมหาวิทยาลัยไม่มีเลย

4. ครอบครัวที่มีปัญหา การที่พ่อแม่ของเด็กมีการทะเลาะเบาะแว้งกันบ่อย ๆ ก็ดี หรืออยู่ในสภาพของการแยกกันอยู่ หรือการหย่าร้างก็ดี ทำให้เด็กที่อยู่ในครอบครัวเช่นนั้นขาดความรัก ขาดความอบอุ่น และขาดความเอาใจใส่จากพ่อแม่ สภาพการณ์เช่นนี้อาจจะทำให้เด็กต้องไปแสวงหาความรัก ความอบอุ่นจากเพื่อนฝูงนอกบ้าน ถ้าได้เพื่อนที่ดีก็ดีไป แต่ถ้าไปพบเพื่อนที่ไม่ดีก็อาจจะถูกหลอกลวงหรือชักจูงไปในทางเสื่อมเสียต่าง ๆ ได้ เช่น การขายยาเสพติดให้โทษ และการเป็นโสเภณี ครอบครัวที่ดี หรือครอบครัวที่พ่อแม่สามารถให้ความรัก ความอบอุ่นแก่บุตรของตนได้อย่างเต็มที่ จึงนับได้ว่า เป็นครอบครัวที่พึงปรารถนา ครอบครัวที่ตินอกจากจะช่วยป้องกันมิให้บุคคลเป็นโสเภณีแล้ว ยังช่วยป้องกันปัญหาอื่น ๆ อีกมากมายหลายชนิดด้วย

5. หญิงที่เลิกกับสามี จากการศึกษาวิจัยของสภาวิจัยแห่งชาติเปิดเผยว่ามีหญิงเป็นจำนวนไม่น้อยไปเป็นโสเภณี และ “เมียเช่า” เพราะเลิกกับสามี หรือถูกสามีทอดทิ้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าผู้หญิงไม่มีความรู้ และไม่มืงานเป็นหลักแหล่งด้วยแล้ว การเลิกกับสามีทำให้ผู้หญิงเหล่านั้นหมดที่พึ่งทางใจและทางเศรษฐกิจ ทำให้ถูกชักจูงไปประกอบอาชีพต่าง ๆ ที่หาเงินคล่องได้ง่าย รวมทั้งการเป็นโสเภณี

6. ความยากจน เงินเป็นปัจจัยสำคัญที่จะให้ได้มาซึ่งความสุข และความสะดวกสบายต่าง ๆ ชาวชนบทบางคนเห็นว่า การทำไร่ทำนาไม่อาจจะเลี้ยงชีวิตให้มีความสุขได้ จึงคิดที่จะเปลี่ยนอาชีพเป็นอย่างอื่นที่มีโช่งงานเกษตรกรรม แต่เนื่องจากเขาเหล่านั้นมีความรู้ร้น้อยไม่อาจจะประกอบอาชีพที่ดีได้ ผู้หญิงบางคนจึงได้ตัดสินใจ

¹ Paul B. Horton and Gerald R. Leslie, The Sociology of Social Problems (New York : Appleton-Century Crofts, 1970), p. 518

เลือกเอาอาชีพที่ทำได้ง่าย ๆ ซึ่งแทบไม่ต้องใช้ความรู้อะไรเลย เช่น เป็นพาร์ทเนอร์ เมียเช่า และโสเภณี ชาวไร่ ชาวนาบางคนในบางจังหวัดของประเทศไทยมีความยากจนมาก จนถึงกับยอมขายลูกสาวให้ไปเป็นโสเภณี ผู้หญิงในเมืองใหญ่ ๆ ที่ครอบครัวยากจน หรือมีความต้องการเงินเพื่อไปเลี้ยงชีพ บางคนก็มีอาชีพเป็นโสเภณีเหมือนกัน ฉะนั้นความยากจนจึงเป็นสาเหตุสำคัญอันหนึ่งที่ทำให้ผู้หญิงบางคนต้องกลายเป็นโสเภณี

7. การถูกล่อลวง ผู้หญิงที่ถูกล่อลวงไปเป็นโสเภณีนั้น ส่วนมากจะเป็นหญิงที่มีอายุน้อย อยู่ในชนบทที่ห่างไกลจากความเจริญ มีการศึกษาดำ หรือไม่รู้หนังสือเลย ในการล่อลวงหญิงไปค้าประเวณีนั้น นักหลอกลวงจะใช้วิธีการต่าง ๆ กัน ขึ้นอยู่กับว่า ผู้หญิงที่เขาจะล่อลวงนั้นมีลักษณะอย่างไร และอยู่ในสภาพใด เช่น ถ้าเป็นหญิงบ้านนอก และไม่มั่งคั่งนัก นักหลอกลวงก็จะชักชวนให้ไปชมความเจริญของเมืองหลวง และหางานทำที่นั่น ถ้าผู้หญิงชอบเล่นการพนัน นักหลอกลวงก็จะชักชวนให้ไปเล่นการพนัน เมื่อผู้หญิงถลำตัวเข้าสู่วงการพนัน ทำให้หมดตัว และก่อหนี้สินจนไม่สามารถนำเงินไปใช้หนี้สินได้ จำต้องยอมเสียตัวเป็นการชားหนี้สิน ทำให้หญิงกลายเป็นโสเภณีไปในที่สุด¹ เหล่านี้เป็นต้น

8. สาเหตุอื่น ๆ นอกเหนือจากสาเหตุต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้ว 7 สาเหตุ ยังมีสาเหตุอื่น ๆ อีกที่เกี่ยวข้องกับการเป็นโสเภณี เช่น ขนบธรรมเนียมประเพณีที่ผู้ชายสามารถเข้าถึงตัวผู้หญิงได้ง่ายของบางภาค ความซื่อตรง และความใจกว้างของชาวชนบท เป็นต้น จากสถิติหลายแห่งเปิดเผยว่า เกินกว่าครึ่งหนึ่งของโสเภณีที่มีอยู่ในกรุงเทพมหานครมาจากจังหวัดในภาคเหนือ ส่วนโสเภณีที่มาจากภาคใต้มีเปอร์เซ็นต์ต่ำที่สุด สาเหตุอันหนึ่งที่อาจจะเป็นไปได้ก็คือ ผู้หญิงภาคเหนือมีขนบธรรมเนียมที่ผู้ชายสามารถจะเข้าถึงตัวผู้หญิง หรือคบค้าสมาคมกับผู้หญิงได้ง่ายกว่าในภาคอื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาคใต้ ในชนบทภาคใต้นั้น นอกจากผู้ชายจะเป็นมิตรกับผู้หญิงได้ยากแล้ว ชายหนุ่มที่เป็นคนแปลกหน้าหรือไม่แปลกหน้าก็ตาม ถ้าแสดงท่าทีไม่ค่อยจะสุภาพ เช่น จ้องมองลูกสาวหลานสาวของเขานาน ๆ ก็มักจะได้รับโทษอย่างใดอย่างหนึ่งอีกด้วย เช่นเป็นต้นว่า ถูกจามด้วยลูกขวาน หรือตีศีรษะ เพราะฉะนั้นโอกาสที่ผู้หญิงในชนบทภาคใต้จะถูกล่อลวงไปเป็นโสเภณีจึงเป็นไปได้ยากกว่าในภาคเหนือ กล่าวโดยสรุปแล้ว การที่ผู้หญิงในชนบทโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ภาคเหนือของประเทศไทย เป็นมิตรกับผู้ชายง่ายก็ดี เป็นคนซื่อเชื่อคนง่ายก็ดี และเป็นคนใจกว้างมีอารีารอบกดี ทำให้บางคนต้องตกเป็นเหยื่อของนักล่อลวงหญิงไปค้าโสเภณีได้ง่าย

การป้องกันและแก้ไขปัญหาโสเภณี

การจัดปัญหาโสเภณีให้หมดไปจากสังคมไทยโดยสิ้นเชิงนั้นย่อมเป็นไปได้ยาก แม้แต่ประเทศที่เจริญแล้ว และมีกฎหมายห้ามการค้าประเวณีอย่างเคร่งครัด เช่น สหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น ก็ยังปรากฏว่า ยังมีการลักลอบค้าในรูปแบบต่าง ๆ อยู่ เพราะฉะนั้นการป้องกัน และแก้ไขปัญหาโสเภณีจึงเป็นไปในลักษณะของการป้องกัน และแก้ไขให้การค้าประเวณีมีน้อยลงให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้มากกว่า แนวทางการป้องกัน และแก้ไขปัญหาโสเภณีในบ้านเมืองเราอาจจะกระทำได้โดยวิธีการดังต่อไปนี้คือ

¹ พลตำรวจตรี ชุมพล โลหะชาละ ปัญหาการล่อลวงหญิงเพื่อการค้าอันเป็นภัยต่อสังคม (กทม : อักษรสยามการพิมพ์ 2514) หน้า 14 - 18.

1. การให้การศึกษา ตามที่กล่าวแล้วว่า ผู้ที่ได้รับการศึกษาสูง เช่น ระดับอุดมศึกษา หรือมหาวิทยาลัย ปรากฏว่า เป็นโสเภณีน้อยหรือไม่มีเลย โสเภณีส่วนใหญ่เป็นผู้มีการศึกษาไม่เกินระดับประถมศึกษา หรือไม่ก็เป็นพวกไม่รู้หนังสือ เพราะฉะนั้นควรส่งเสริมให้เยาวชนในชนบทได้มีโอกาสรับการศึกษามากขึ้น และในระดับสูงขึ้น ในขณะเดียวกันในวิชาบางวิชา เช่น ศีลธรรมของระดับประถมหรือมัธยม ควรจะสอดแทรกเนื้อหาที่เกี่ยวกับการเลือกคู่สมรส และการครองชีวิตการสมรสตามจารีตประเพณี และศีลธรรมอันดีงามของไทย ควรจะเน้นเป็นพิเศษในเรื่องการไม่ชิงสุกก่อนห่าม การครองความบริสุทธิ์ และความซื่อสัตย์ต่อกันของคู่สมรส ตลอดจนชี้ให้เห็นถึงอันตรายและความเสียหายต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นจากการปล่อยตัวปล่อยใจในทางเพศ การอบรมสั่งสอนเยาวชนในเรื่องทำนองนี้ ถ้าจะให้ได้ผลจริงจริง พ่อแม่ผู้ปกครองซึ่งอยู่ใกล้ชิดกับเด็กมากกว่าครูอาจารย์ ควรจะต้องช่วยอบรมสั่งสอน และปลูกฝังอย่างจริงจังด้วย¹

2. การแก้ไขค่านิยมบางอย่าง มีค่านิยมหลายอย่างที่มีส่วนส่งเสริมให้ผู้หญิงกลายเป็นโสเภณีได้ง่าย เช่น ค่านิยมความสะดักสะบวย ทำให้คนเราชอบทำอะไรแบบมั่งง่าย เอาแต่ได้ ค่านิยมบูชาวัตถุ ทำให้บุคคลละเลยศีลธรรม รวมทั้งศีลธรรมทางเพศ ค่านิยมความหรูหราทำให้ใช้ชีวิตฟุ้งเฟ้อ ค่านิยมเหล่านี้ควรจะได้รับการเปลี่ยนแปลงแก้ไขเสียใหม่ และผู้ที่จะต้องรับผิดชอบในเรื่องนี้โดยตรงก็ได้แก่ พ่อแม่ ครูบาอาจารย์นั่นเอง ในเวลาเดียวกันผู้ใหญ่ก็ควรจะทำตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เยาวชนด้วย

3. การแก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชน การแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของประเทศ หรือการทำให้ผู้ยากไร้มีที่อยู่ที่ดีขึ้น นอกจากจะช่วยแก้ปัญหาสำคัญ ๆ ของประเทศ เช่น ปัญหาความมั่นคงของประเทศแล้ว ยังจะช่วยแก้ปัญหาโสเภณีได้อีกด้วย สิ่งที่จะต้องกระทำโดยรีบด่วนเพื่อยุทธฐานะเศรษฐกิจของคนไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกษตรกรก็คือ การเร่งปฏิรูปที่ดิน การจัดทำระบบชลประทานให้มีประสิทธิภาพ การช่วยเหลือในเรื่องปุ๋ย การสร้างถนนหนทางเข้าสู่ชนบท และการปราบปรามโจรผู้ร้าย ฯลฯ ถ้าผู้หญิงในชนบทของไทยทำเกษตรกรรมได้ผลมากขึ้น การเป็นอยู่ดีขึ้น การดิ้นรนแสวงหาอาชีพอื่น รวมทั้งการเปลี่ยนอาชีพเป็นโสเภณีก็จะน้อยลง

4. การใช้มาตรการทางกฎหมาย ในบ้านเมืองไทยเราถึงแม้ว่าผู้ที่มีอาชีพเป็นโสเภณี แม่เล้า และพวกแมงดา ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องกับการค้าประเวณี ถือว่า “เป็นภัยต่อสังคม” ก็ตาม แต่เจ้าหน้าที่ของบ้านเมืองก็มิได้ใช้กฎหมายจัดการกับพวกนี้โดยเด็ดขาดแต่ประการใด ในบางกรณีเจ้าหน้าที่ของบ้านเมืองโดยเฉพาะอย่างยิ่งตำรวจบางคนมีผลประโยชน์ร่วมกับเจ้าของสำนักโสเภณีอีกด้วย ปัญหาโสเภณีจึงมิได้บรรเทาเบาบางลงไป แต่กลับเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ โดยไม่หยุดยั้ง จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้รักษากฎหมายจะต้องปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัดโดยไม่เห็นแก่ผลประโยชน์ของตน นอกจากนี้ ควรจะมีการเพิ่มโทษทางกฎหมายให้สูงขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการลงโทษพวกนักล่อลวงหญิงไปค้าประเวณี

¹ พลตำรวจตรี ชุมพล โลหะชาละ “เรื่องเดียวกัน” หน้า 94 - 96.

5. การออกกฎหมายระบุให้โสเภณีเป็นอาชีพที่ถูกต้องตามกฎหมาย วิธีการอันนี้อาจจะไม่ช่วยให้จำนวนโสเภณีลดลงได้มากนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งโสเภณีที่เป็นด้วยความสมัครใจของตน การแก้ไข ปัญหาโสเภณีโดยวิธีการออกกฎหมายระบุให้โสเภณีเป็นอาชีพที่ถูกต้องตามกฎหมายนั้น ควรจะใช้เมื่อวิธีการป้องกัน และปราบปรามโดยวิธีอื่น ๆ ใช้ไม่ได้ผลเท่านั้น ปัจจุบันนี้ประเทศไทยก็มีพระราชบัญญัติปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2503 อยู่แล้ว ซึ่งตามพระราชบัญญัติถือว่าโสเภณีเป็นอาชีพที่ผิดกฎหมาย ถ้ากฎหมายนี้ไม่สามารถจะใช้ เป็นมาตรการในการลดจำนวนโสเภณีและป้องกันกามโรคได้ ก็สมควรที่จะลองออกกฎหมายใหม่โดยยอมให้โสเภณี เป็นอาชีพที่ถูกต้องตามกฎหมายดูบ้าง ซึ่งอาจจะควบคุมและป้องกันการค้าประเวณีได้ผลกว่ากฎหมายเก่าก็ได้

ข้อดีข้อเสียของการออกกฎหมายทำให้โสเภณีเป็นอาชีพที่ถูกต้องตามกฎหมาย

ข้อดี

การที่กฎหมายยอมรับว่า อาชีพโสเภณีเป็นอาชีพที่ถูกต้องตามกฎหมายนั้น อาจจะมีส่วนดีดังต่อไปนี้ คือ

ก. ช่วยป้องกันปัญหาเรื่องการล่อลวงและการบังคับขู่เข็ญให้หญิงไปค้าประเวณี ถ้า มีพระราชบัญญัติกำหนดว่า โสเภณีเป็นอาชีพที่ถูกต้องตามกฎหมาย ก็จะต้องมีข้อห้ามมิให้ใช้วิธีการล่อลวง หรือ บังคับขู่เข็ญผู้หญิงไปเป็นโสเภณีแน่นอน ผู้หญิงคนใดที่อยากจะจะเป็นโสเภณีก็น่าจะเป็นไปตามความสมัครใจของตน และเมื่ออาจจะเลิกอาชีพนี้ ก็เป็นสิทธิ์ของเธอเอง ใครจะไปขู่เข็ญ คุกขัง บังคับให้ทำอาชีพนั้นอยู่ต่อไปก็ไม่ได้ กฎหมายนี้จึงอาจจะช่วยคุ้มครองป้องกันผู้หญิงที่ไม่ต้องการเป็นโสเภณีได้เป็นอย่างดี

ข. ช่วยให้โสเภณีได้รับความเป็นธรรมมากยิ่งขึ้น ถ้ากฎหมายยอมรับว่าอาชีพโสเภณีเป็น อาชีพที่ถูกต้องตามกฎหมาย โสเภณีก็น่าไม่จำเป็นต้องตกอยู่ใต้การควบคุมของพ่อเล้าแม่เล้าอีกต่อไป การขูดรีดค่า แรงงาน และการกดขี่ทารุณจากแมงดาหรือแม่เล้าก็จะหมดไป โสเภณีก็น่าจะได้รับผลตอบแทนเต็มเม็ดเต็มหน่วยขึ้น นอกจากนั้น โสเภณีจะรู้สึกเป็นอิสระ และสบายกายสบายใจขึ้น

ค. ลดการทำผิดกฎหมายของเจ้าหน้าที่ตำรวจบางกลุ่มลง การที่เจ้าหน้าที่ตำรวจรู้้อยู่แก่ใจ ว่ามีช่องโสเภณีอยู่ในเขตของตน แต่ไม่ดำเนินการจับกุม ถือได้ว่า ตำรวจผู้นั้นทำผิดกฎหมาย เท่าที่เป็นอยู่ใน ปัจจุบันนี้ เจ้าของช่องโสเภณีจะต้องแบ่งรายได้ส่วนหนึ่งให้แก่เจ้าหน้าที่ตำรวจ เพื่อให้ตำรวจงดเว้นการปฏิบัติการ ตามกฎหมายปราบปรามการค้าประเวณี หรือไม่ดำเนินการจับกุมเจ้าของช่องโสเภณี ถ้ากฎหมายยอมให้อาชีพ โสเภณีเป็นอาชีพที่ถูกต้องตามกฎหมาย เจ้าหน้าที่ตำรวจบางกลุ่มก็ไม่อาจจะทำผิดกฎหมายเพราะเห็นแก่อำิสสินจ้าง รางวัลจากเจ้าของช่องโสเภณีเช่นที่เคยกระทำมาในอดีตได้อีกต่อไป

ง. ทำให้การควบคุมการแพร่เชื้อกามโรคสะดวกขึ้น ถ้ากฎหมายยอมรับว่าโสเภณีเป็นอาชีพ ที่ถูกต้องตามกฎหมาย ก็จะต้องมีการกำหนดให้โสเภณีทุกคนต้องตรวจโรคทุกช่วงหนึ่งของเวลา เช่น อาจจะเป็น ทุกสัปดาห์ เป็นต้น เมื่อโสเภณีปลอดจากกามโรค ลูกค้าที่ไปเที่ยวช่องโสเภณีก็น่าไม่มีโอกาสที่จะติดโรคจากโสเภณี

ได้ ในกรณีที่โสเภณีคนใดเป็นกามโรคขึ้นมาจะด้วยเหตุใดก็ตาม โสเภณีจะต้องรักษาโรคให้หายเสียก่อนจึงจะรับลูกค้าได้อีก ระหว่างนั้นแพทย์ก็จะต้องไม่ออกไปรับรองแพทย์ให้โสเภณี การทำเช่นนั้นจะช่วยทำให้โสเภณีเองต้องระวังตัวเป็นพิเศษไม่ให้เป็นกามโรค เช่น อาจจะตรวจดูอวัยวะเพศของผู้ชายก่อนการร่วมประเวณี เป็นต้น ทางฝ่ายลูกค้าเองก็มีสิทธิ์ที่จะขอไปรับรองแพทย์ของโสเภณี เมื่อต่างฝ่ายต่างระวังเพื่อความปลอดภัยของตนเช่นนั้น โอกาสที่กามโรคจะแพร่จากคนหนึ่งไปสู่อีกคนหนึ่งก็จะเกิดขึ้นได้ยาก

จ. ทำให้ผู้ไปเที่ยวซ่องโสเภณีปลอดภัยยิ่งขึ้น เท่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้ในแทบทุกซ่องโสเภณี จะมีพวกแมงดา หรือนักเลงคุมซ่องประจำอยู่ มีบ่อยครั้งที่พวกแมงดาหรือนักเลงคุมซ่องก่อเรื่องทะเลาะวิวาทกับผู้ที่ไปเที่ยวซ่อง บางคราวมีการประทุษร้ายร่างกายกันขึ้น ถ้ากฎหมายทำให้โสเภณีเป็นอาชีพที่ถูกต้องตามกฎหมาย การทะเลาะวิวาทหรือตีรันฟันแทงในซ่องโสเภณีอาจจะไม่เกิดขึ้นบ่อย ๆ อีกต่อไปก็ได้ เพราะเจ้าหน้าที่ตำรวจอาจจะช่วยควบคุมดูแลซ่องโสเภณีแทนพวกแมงดา หรือนักเลงคุมซ่อง เมื่อเป็นเช่นนั้นผู้ไปเที่ยวซ่องโสเภณีจะได้รับความปลอดภัยทางร่างกายมากขึ้น

ข้อเสีย

การออกกฎหมายทำให้โสเภณีเป็นอาชีพที่ถูกต้องตามกฎหมาย อาจจะก่อให้เกิดความเสียหายบางประการดังต่อไปนี้

ก. อาจทำให้เสียศักดิ์ศรีของประเทศ เนื่องจากประเทศส่วนใหญ่มีกฎหมายห้ามการค้าประเวณี ถ้าประเทศไทยเรายอมรับว่า โสเภณีเป็นอาชีพที่ถูกต้องตามกฎหมายเข้า ก็อาจจะทำให้ประเทศต่าง ๆ มองประเทศไทยในแง่ที่ไม่ดี ทำให้ประเทศชาติเสียศักดิ์ศรี หรือเสียชื่อเสียงได้

ข. อาจจะส่งเสริมให้มีผู้ประกอบอาชีพโสเภณีมากขึ้น ถ้าอาชีพโสเภณีถูกยอมรับว่าเป็นอาชีพที่ถูกต้องตามกฎหมาย ผู้หญิงที่ต้องการเป็นโสเภณีก็จะเป็นโสเภณีได้สะดวกโดยไม่ต้องเกรงกลัวกฎหมายของบ้านเมืองอีกต่อไป ก็อาจจะมีผู้หญิงเป็นโสเภณีมากขึ้นก็ได้ โดยปกติแล้วคนไทยเรารังเกียจผู้ที่เป็โสเภณีพยายามหลบหลีกไม่คบค้าสมาคมกับผู้หญิงที่ถูกตราหน้าว่า “เป็นโสเภณี” อย่างไรก็ตามถ้าผู้หญิงคนใดไม่รู้สึกละอายต่อความรังเกียจเด็ดฉันทที่สังคมมีต่อโสเภณี หรือไม่เกรงกลัวต่อการถูกตราหน้าว่า “เป็นโสเภณี” ผู้หญิงคนนั้นสามารถจะเป็นโสเภณีได้อย่างง่ายดาย ถ้าสังคมไทยเรามีผู้หญิงที่มีลักษณะเช่นว่านี้อยู่มาก จำนวนผู้หญิงที่จะกลายเป็นโสเภณีอาจจะเพิ่มมากขึ้นก็ได้ ในกรณีที่กฎหมายยอมรับว่า อาชีพโสเภณีเป็นอาชีพที่ถูกต้องตามกฎหมาย

คำถาม

1. จงอธิบายความหมายของคำว่า “การค้าประเวณี” มาพอเข้าใจ
2. ในสังคมหนึ่ง ๆ โสเภณีจะมีมากหรือน้อยเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับอะไรบ้าง อธิบาย
3. ปัญหาที่โสเภณีก่อให้เกิดขึ้นในสังคมไทยเรานั้น มีอะไรบ้าง

4. การที่ผู้หญิงไทยกลายเป็นโสเภณีนั้น มีสาเหตุมาจากอะไร จงระบุนามสัก 5 - 6 อย่าง
5. บ้านเมืองเรามีวิธีการป้องกัน และแก้ไขปัญหาโสเภณีอย่างไรบ้าง และท่านคิดว่าวิธีการใดน่าจะได้ผลมากที่สุด
6. ถ้ามีการออกกฎหมายทำให้อาชีพโสเภณีถูกต้องตามกฎหมายขึ้นในสังคมไทยจริง ๆ จะบังเกิดผลดี และผลเสียกับสังคมอย่างไรบ้าง จงแยกกล่าวเป็นข้อ ๆ

หัวข้อสำหรับเลือกอภิปราย และ ข้อควรคิด

1. การมีโสเภณีนั้น มิใช่จะก่อให้เกิดผลเสียไปทั้งหมด ผลดีของโสเภณีก็นิยมนับว่ามีอยู่บ้างเหมือนกัน ลองพิจารณา ดูว่า การมีโสเภณีนั้นมีประโยชน์ต่อสังคมในทางใดบ้าง อภิปราย
2. ท่านคิดว่า “การกำจัดโสเภณีให้หมดสิ้นไปจากสังคมไทยนั้น” มีทางที่จะเป็นไปได้หรือไม่เพียงไร อภิปราย
3. เพราะเหตุใดพระราชบัญญัติปราบปรามการค้าประเวณีที่มีอยู่ในปัจจุบันนี้ (พระราชบัญญัติปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2503) จึงใช้ไม่ได้ผลเท่าที่ควร อภิปราย
4. ในปีหนึ่ง ๆ มีผู้หญิงวัยรุ่นในชนบทถูกล่อลวงไปค้าประเวณีในนครหลวงเป็นจำนวนมากมาย ท่านคิดว่า ในการป้องกันมิให้ผู้หญิงถูกล่อลวงไปเป็นโสเภณีนั้น จะทำได้โดยวิธีใดบ้าง อภิปราย
5. เพราะเหตุใดคนส่วนใหญ่ (แม้แต่ผู้ที่ไปเที่ยวช่องโสเภณีเอง) จึงมีความรังเกียจเดียดฉันท์ หรือมีทัศนคติไม่ดีต่อโสเภณี อภิปราย
6. ในชุมชนหรือเมืองที่ท่านอาศัยอยู่มีปัญหาเรื่องโสเภณีบ้างหรือไม่ เพราะเหตุใด อภิปราย

บทที่ 5

ปัญหาประชากร

ปัญหาประชากรเป็นปัญหาที่ยิ่งใหญ่ของโลกปัญหาหนึ่ง ขณะนี้แทบทุกประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศด้อยพัฒนาทั้งหลายได้พยายามทุกวิถีทางที่จะยับยั้งการเพิ่มของประชากรโดยรีบด่วน ประเทศไทยเราก็เช่นกันได้ตระหนักถึงปัญหาประชากร และผลที่เกิดตามมาเป็นอย่างดี รัฐบาลไทยจึงได้ให้ความสนใจในเรื่องประชากรเป็นพิเศษ

ลักษณะการเพิ่มของประชากรไทย

การที่เราจะรู้ได้ว่า ประชากรของประเทศไทยมีมากน้อยเท่าใดนั้น เรารู้ได้จากผลของการสำมะโนประชากร ซึ่งกระทำโดยรัฐบาล ในประเทศไทยเรามีการสำมะโนประชากร หรือการนับประชากรครั้งแรก เมื่อวันที่ 1 เมษายน 2453 จากการสำมะโนครั้งนั้นพบว่า ประชากรของประเทศไทยในขณะนั้นมีเพียง 8.1 ล้านคน ตั้งแต่นั้นรัฐบาลก็ได้พยายามทำสำมะโนประชากรทุกช่วงระยะเวลา 10 ปี พุทธอีกนัยหนึ่ง ก็คือ ทุก ๆ 10 ปี รัฐบาลจะจัดให้มีการสำมะโนประชากรครั้งหนึ่ง ยกเว้นเสียแต่ว่า ถ้าช่วงไหนบ้านเมืองไม่อยู่ในภาวะปกติ หรือรัฐบาลมีอุปสรรคบางอย่าง การสำมะโนประชากรในช่วงนั้น ก็อาจจะไม่เป็นไปตามช่วงระยะ 10 ปี ที่กำหนดไว้ก็ได้ ตั้งแต่การสำมะโนประชากรครั้งแรก จนถึงขณะนี้ รัฐบาลได้ทำสำมะโนประชากรมาแล้วรวมทั้งสิ้น 7 ครั้ง (ดูตารางที่ 3) ในระหว่างปีสำมะโนประชากร ปรากฏว่า ประชากรของประเทศไทยได้เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ในช่วงต้น ๆ ประชากรเพิ่มขึ้นอย่างเชื่องช้ามาก แต่ในระยะหลัง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ตั้งแต่ราวหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา แนวโน้มของประชากรของไทยได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว

ตารางที่ 3

อัตราการเพิ่มของประชากรของประเทศไทยในระหว่างปีสำมะโนประชากร

สำมะโนครั้งที่	ปีสำมะโน	จำนวนประชากร	อัตราการเพิ่มคิดเป็นร้อยละ ¹
1	1 เมษายน 2453	8,149,487	
2	1 เมษายน 2462	9,207,355	1.6

1 การคิดอัตราการเพิ่มในที่นี้ อาศัยสูตร $r = \frac{P_2 - P_1}{n P_1}$

r = อัตราการเพิ่ม

P_1 ประชากรในตอนเริ่มต้น

P_2 ประชากรในเวลาต่อมา

n ช่วงระยะเวลาจาก P_1 ถึง P_2 คิดเป็นปี

เช่น นักเรียนต้องการทราบอัตราการเพิ่มระหว่างปีสำมะโน 2480 (ครั้งที่ 4) กับ ปีสำมะโน 2490 (ครั้งที่ 5) นักเรียนก็คำนวณค่า r ได้ดังนี้

$$r = \frac{17,442,689 - 14,464,105}{10 \times 14,464,105} = .02 \text{ หรือเท่ากับ } 2.0\%$$

สำมะโนครั้งที่	ปีสำมะโน	จำนวนประชากร	อัตราการเพิ่มคิดเป็นร้อยละ
3	1 กรกฎาคม 2472	11,506,207	2.4
4	23 พฤษภาคม 2480	14,464,105	3.3
5	23 พฤษภาคม 2490	17,442,689	2.0
6	25 เมษายน 2503	26,257,916	3.9
7	1 เมษายน 2513	34,397,374	3.1

ที่มา : หนังสืออุทิศประชากรศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล หน้า 75

ในปัจจุบัน (กลางปี 2519) คาดกันว่า ประชากรของประเทศไทยมีราว 43.3 ล้านคน เมื่อเปรียบเทียบกับเมื่อ 50 - 60 ปีก่อน เราจะเห็นได้ว่า จำนวนของประชากรแตกต่างกันมากเหลือเกิน กล่าวคือ เมื่อปี พ.ศ. 2453 เรามีประชากรเพียง 8 ล้านเท่านั้น ในอดีตโดยเฉพาะอย่างยิ่งก่อนปี พ.ศ. 2453 นั้น กว่าประเทศไทยเราจะมีประชากรได้ 8 ล้านคน ต้องใช้เวลาถึง 700 ปี แต่ขณะนี้ ประชากรของไทยเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วมาก คือ เพิ่มขึ้นปีละ 1 ล้านคนเศษ เพราะฉะนั้น การมีประชากร 8 ล้าน สมัยนี้ใช้เวลาเพียง 7 ปีเท่านั้น

ในอดีตกาล การที่ประชากรของไทยเพิ่มขึ้นอย่างเชื่องช้าก็เพราะว่าในสมัยนั้นถึงแม้ว่าเรามีอัตราการเกิดสูงก็จริง แต่การตายก็สูงเช่นกัน ประชากรที่เพิ่มขึ้นแต่ละปีจึงน้อยมาก ในระยะเวลาต่อมาเมื่อการแพทย์เจริญก้าวหน้าขึ้น อัตราการตายก็ลดลง แต่อัตราการเกิดก็ยังอยู่ในระดับค่อนข้างสูง เมื่อมีการเกิดมาก แต่มีการตายน้อยเช่นนั้น การเพิ่มของประชากรก็ย่อมจะสูงเป็นธรรมดา บางคนเข้าใจผิดคิดว่า คนไทยในปัจจุบันเกิดมากกว่าคนไทยในอดีต ความจริงหาเป็นเช่นนั้นไม่ คนในอดีต หรือปัจจุบันก็เกิดพอ ๆ กันนั่นเอง หรือแม้ปัจจุบันการเกิดจะลดลงบ้างก็ไม่มากนัก สิ่งที่เปลี่ยนไปมากในปัจจุบัน ก็คือ อัตราการตาย ในปัจจุบัน อัตราการตายต่ำกว่าในอดีตมากมายนัก จึงเป็นผลทำให้ประชากรของไทยเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วดังที่กล่าวแล้ว ความเจริญก้าวหน้าทางด้านการแพทย์ถือได้ว่า เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้อัตราการตายต่ำลง ยังผลให้ประเทศไทยมีประชากรมากมายดังเช่นที่เป็นอยู่ในขณะนี้

เพื่อที่นักเรียนจะได้มองเห็นถึงลักษณะการเพิ่มของประชากรไทยชัดเจนยิ่งขึ้น และจะได้ตระหนักว่าการเพิ่มของประชากรนำห้วงโยชนาคาไหน นักเรียนลองพิจารณาตารางที่ 4

ตารางที่ 4

ลักษณะการเพิ่มของประชากรไทยในปี พ.ศ. 2514

	จำนวนการเกิด	จำนวนการตาย	จำนวนที่เพิ่ม (จำนวนเกิด - จำนวนตาย)
ต่อปี	1,525,131	343,323	1,181,808
ต่อเดือน	127,094	28,610	98,484

	จำนวนการเกิด	จำนวนการตาย	จำนวนที่เพิ่ม (จำนวนเกิด-จำนวนตาย)
ต่อสัปดาห์	29,329	6,602	22,727
ต่อวัน	4,178	941	3,237
ต่อชั่วโมง	174	39	135
ต่อนาที	2.9	0.7	2.2

ที่มา : กองวางแผนกำลังคน สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

จากตารางที่ 4 นักเรียนจะเห็นว่า แต่ละวัน แต่ละเดือน แต่ละปี เรามีประชากรเพิ่มขึ้นอย่างมากมายทีเดียว

นักเรียนทุกคนเคยเรียนเรื่องดอกเบี้ยทบต้นมาแล้ว ลักษณะของการเพิ่มของประชากรก็เป็นไปในทำนองเดียวกัน นักเรียนเคยทราบในวิชาคณิตศาสตร์ว่า หากอัตราดอกเบี้ยทบต้นเป็น 1 % ในราว 70 ปี ผู้ให้กู้จะได้เงินเป็น 2 เท่า ของเงินต้น ในการคำนวณการเพิ่มของประชากรก็เช่นกัน ถ้าประชากรมีอัตราการเพิ่ม 1 % ก็หมายความว่า ภายในระยะเวลา 70 ปี ประชากรจะเพิ่มเป็น 2 เท่าของประชากรที่มีอยู่เดิม ถ้านักเรียนทราบอัตราการเพิ่มต่อปีเป็นเปอร์เซ็นต์ นักเรียนสามารถคำนวณจำนวนปีที่ประชากรจะเพิ่มเป็นเท่าตัวโดยการเทียบบัญญัติไตรยางค์ง่าย ๆ หรือ เอาจำนวนเปอร์เซ็นต์ไปหารจำนวน 70 นั้นเอง เช่น ขณะนี้ประเทศไทยมีอัตราการเพิ่มของประชากร (ปี พ.ศ. 2519) เท่ากับ 2.5 % เราเอา 2.5 ไปหาร 70 จะได้ 28 เพราะฉะนั้นเราอาจจะกล่าวได้ว่า ถ้าอัตราการเพิ่มของประชากรยังคงอยู่ในระดับนี้ ประเทศไทยจะมีประชากรเป็น 2 เท่า หรือราว 86 ล้าน ภายใน 28 ปี นับแต่ปี 2519 เป็นต้นไป ในทำนองเดียวกัน ขณะนี้ (กลางปี 2519) ประชากรของโลกมี 4,019 ล้านคน มีอัตราการเพิ่มต่อปีเท่ากับ 1.8 เปอร์เซ็นต์ ประชากรของโลกจะเพิ่มเป็นเท่าตัว หรือเป็น 8,038 ล้าน ภายในเวลา ราว 38 ปี ถ้าหากว่าอัตราการเพิ่มยังคงอยู่ในอัตรานี้โดยไม่มีการเปลี่ยนแปลง นักเรียนสามารถทราบระยะเวลาการเพิ่มเท่าตัวของประชากรตามอัตราต่าง ๆ ได้จากตารางที่ 5

ตารางที่ 5
ระยะเวลาการเพิ่มเท่าตัวของประชากรตามอัตราต่าง ๆ

อัตราเพิ่ม (% ต่อปี)	ระยะเวลาที่ประชากรเพิ่มเป็นเท่าตัว (จำนวนปี)
0.01	6,930
0.1	693

¹ 1976 World Population Data Sheet of the Population Reference Bureau, Inc., Washington, D.C. 20013, U. S. A.

อัตราเพิ่ม (% ต่อปี)	ระยะเวลาที่ประชากรเพิ่มเป็นเท่าตัว (จำนวนปี)
0.5	139
1.0	70
1.5	47
2.0	35
2.5	28
2.8	25
3.0	23
3.5	20
4.0	18

จาดตารางนี้ นักเรียนจะเห็นได้ว่า ยิ่งอัตราการเพิ่มของประชากรยิ่งสูงเท่าใด การเพิ่มทวีเป็นเท่าตัว ก็ใช้เวลาสั้นลงเท่านั้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ประเทศไทยเราจะต้องเร่งรัดการลดอัตราการเพิ่มของประชากรให้อยู่ในอัตราต่ำโดยเร็วที่สุด มิฉะนั้นแล้ว สังคมไทยจะเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ อย่างมากมาย อาทิ ปัญหาอาหารไม่พอ ปัญหาการว่างงาน ปัญหาที่ดินทำกิน ปัญหาที่อยู่อาศัย ปัญหาสุขภาพอนามัย และปัญหาสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการเพิ่มของประชากร

การเพิ่มของประชากรสามารถก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ นานาประการ ปัญหาใหญ่ ๆ ที่ประเทศทั้งหลายเกรงกลัวว่าจะเกิดขึ้น ถ้าหากไม่มีการควบคุมการเพิ่มของประชากร ก็คือ

1. การเพิ่มของประชากรในอัตราที่สูงเกินไปอาจจะเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ
2. ปัญหาการว่างงาน
3. ปัญหาที่เรียนไม่พอ
4. เปอร์เซนต์ของผู้ที่เป็นภาระของสังคม หรือจำนวนเด็กซึ่งต้องพึ่งพาอาศัยผู้อื่นจะสูงขึ้น
5. การบริการทางด้านสุขภาพ เป็นต้นว่า โรงพยาบาล จะไม่เพียงพอ
6. ที่อยู่อาศัยจะขาดแคลน
7. มาตรฐานการดำเนินชีวิต หรือคุณภาพของชีวิตจะต่ำลง
8. ความหนาแน่น หรือความแออัดจะมีสูง ถึงขั้นที่จะคุกคามสุขภาพจิตของประชาชนได้
9. อาหารการกินจะมีไม่พอกิน
10. ทรัพยากรธรรมชาติจะหมดไปอย่างรวดเร็ว
11. สิ่งแวดล้อมจะถูกทำลาย อันเป็นผลทำให้เกิดสิ่งแวดล้อมเป็นพิษต่าง ๆ ขึ้นได้ง่าย

สำหรับประเทศไทยเรานั้น ก็มีลักษณะคล้ายคลึงกับประเทศด้อยพัฒนาทั้งหลาย กล่าวคือ ถ้าเรายอมให้ประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วโดยไม่ได้รับความคุมอัตราการเพิ่มของประชากรให้ทันการ ปัญหาชนิดต่าง ๆ ที่กล่าวแล้วจะต้องเกิดขึ้นอย่างแน่นอน ส่วนปัญหาที่มีอยู่แล้วก็จะทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ ต่อไปนี้ขอให้เราลองพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างการเพิ่มของประชากรไทย กับ ปัญหา “ที่สำคัญ ๆ” บางปัญหาโดยละเอียด

1. การเพิ่มของประชากร กับ การพัฒนาเศรษฐกิจ

กล่าวโดยสรุปแล้ว อัตราการเพิ่มของประชากรที่อยู่ในระดับสูงนั้น จะมีผลกระทบกระเทือนต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศในลักษณะต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ คือ

(1) อัตราส่วนของผู้เยาว์จะเพิ่มขึ้น แต่อัตราส่วนของผู้ที่อยู่ในวัยทำงานจะลดน้อยลง การที่ผู้เยาว์หรือผู้ที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปี มีสัดส่วนมากขึ้น และผู้ที่อยู่ในวัยทำงานลดน้อยจะก่อให้เกิดผลกระทบกระเทือน 2 ประการ กล่าวคือ ประการแรก อัตราส่วนการเลี้ยงดูผู้เยาว์จะสูงขึ้น ตามสถิติปี 2513 ปรากฏว่าในประเทศไทยเรานั้น ผู้ที่อยู่ในวัยทำงาน 100 คน จะต้องมีการเลี้ยงดูผู้เยาว์ซึ่งหาเลี้ยงชีพด้วยตัวเองไม่ได้ถึง 89 คน เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศที่เจริญก้าวหน้า หรือที่พัฒนาแล้ว เช่น สวีเดน ปรากฏว่า ชาวสวีเดนที่อยู่ในวัยทำงาน 100 คน จะมีการเลี้ยงดูผู้เยาว์เพียง 32 คน¹ เท่านั้น การที่ประเทศไทยเรามีอัตราส่วนการเลี้ยงดูผู้เยาว์สูงมาก ทำให้แต่ละครอบครัวต้องใช้จ่ายไปในการบริโภค และเลี้ยงดูผู้เยาว์มาก ตลอดจนต้องเสียค่าเล่าเรียน ค่าเครื่องแต่งตัว และอื่น ๆ สูงขึ้น ผลก็คือ ทำให้ครอบครัวแต่ละครอบครัวไม่มีเงินสะสม หรือเงินออมที่จะใช้เป็นต้นทุนในการผลิตหรือประกอบธุรกิจใด ๆ ได้ ประการที่สอง อัตราส่วนของบุคคลในวัยทำงานต่ำลง การเพิ่มของประชากรในอัตราสูง นอกจากจะทำให้อัตราส่วนของผู้เยาว์สูงขึ้น ทำให้เป็นภาระในการเลี้ยงดูดังกล่าวแล้ว มักจะทำให้อัตราส่วนของผู้ที่อยู่ในวัยทำงานต่ำลงอีกด้วย เมื่ออัตราส่วนคนทำงานต่ำ แต่ต้องทำงานหาเงินมาเลี้ยงดูผู้เยาว์ซึ่งอยู่ในอัตราส่วนที่สูงเช่นนี้ ก็ทำให้ประเทศเรายากจนลงเรื่อย ๆ

(2) ขนาดของที่ดินต่อประชากรแต่ละคนจะลดลง ประชากรยิ่งเพิ่มมากขึ้นเท่าใด ขนาดของที่ดินเพื่อการเกษตรสำหรับเกษตรกรต่อคนจะลดน้อยลงเท่านั้น ในปี พ.ศ. 2497 ประเทศไทยเรามีเกษตรกรอยู่ 9 ล้านคน โดยเฉลี่ยแล้ว ขนาดของที่ดินเพื่อการเกษตรต่อคนเท่ากับ 10.6 ไร่ ในปี พ.ศ. 2513 เกษตรกรเพิ่มเป็น 12.5 ล้านคน ขนาดที่ดินลดลงเหลือ 7.6 ไร่ต่อคน คาดกันว่า ในปี พ.ศ. 2528 และปี 2543 จำนวนประชากรจะเพิ่มขึ้นเป็น 18.0 ล้าน และ 23 ล้านคนตามลำดับ จะเป็นผลทำให้ขนาดของที่ดินต่อเกษตรกรหนึ่งคนลดลงเหลือ 5.3 ไร่ และ 4.1 ไร่

เมื่อเป็นเช่นนี้ ถ้าประเทศไทยเราไม่รีบหาทางชะลอการเพิ่มของประชากรอย่างรีบด่วน ชาวไร่ชาวนาจะมีปัญหาเรื่องที่ดินทำกิน ถึงแม้ว่า เราจะปรับปรุงคุณภาพของเกษตรกรให้ดีขึ้น และพยายามให้เกษตรกรแต่ละคนมีเครื่องมือในการทำไร่ทำนาที่ทันสมัยยิ่งขึ้น เพื่อเพิ่มผลผลิตต่อไร่ให้สูงขึ้นก็ตาม แต่การทำเช่นนั้นย่อมมีขีดจำกัด

¹ Manpower Planning Division, National Economic Development Board, Population Growth in Thailand (Bangkok : Printing Press Department, the Cooperative Marketing and Purchasing Federation of Thailand, Co., Ltd., 1972), p. 17.

ของมัน¹ เช่น การที่เราจะทำไร่นาเพิ่มจาก 1 ครั้งต่อปี เป็น 2 หรือ 3 ครั้งต่อปี อาจจะได้ แต่เราจะเพิ่มเป็นปีละ 5 ครั้ง หรือ 6 ครั้งนั้นดูเหมือนว่าจะเป็นไปไม่ได้เลย ด้วยเหตุนี้จำเป็นที่เราควรจะต้องหาทางออกโดยการลดอัตราการเพิ่มของประชากร

2. การเพิ่มของประชากรกับปัญหาการว่างงาน

การว่างงานมีสาเหตุมาจากหลายอย่าง เช่น การเลิกงาน การขาดแคลนเงินทุน การตกต่ำในด้านการผลิตของประเทศ การทำงานได้เพียงบางฤดูกาล การเพิ่มของประชากรในอัตราที่สูง ฯลฯ

ในบรรดาสาเหตุของการว่างงาน อาจจะกล่าวได้ว่า การเพิ่มของประชากรในอัตราที่สูง เป็นสาเหตุที่สำคัญอย่างมากทีเดียว และดูเหมือนว่าจะเป็นสาเหตุที่สำคัญกว่าสาเหตุอื่น ๆ ด้วยซ้ำไป ตามสถิติของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ระบุว่า ในปี พ.ศ. 2519 มีคนว่างงานอยู่ราว 1,059,000 คน จากจำนวนผู้ที่อยู่ในกำลังแรงงาน (Labor force) 19,206,000 คน คิดเป็นอัตราว่างงานร้อยละ 5.5 นั่นก็หมายความว่าในจำนวนผู้ที่ทำงานได้ หรืออยู่ในกำลังแรงงาน 100 คน จะมีผู้ว่างงานอยู่ราว 5.5 คน ปัญหาการว่างงานของประเทศไทยนับได้ว่า เป็นปัญหาที่น่าห่วงใยยิ่งและปัญหานี้จะทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น ถ้าเรายอมให้ประชากรเพิ่มขึ้นในอัตราที่เร็วกว่าที่ระบบเศรษฐกิจของเราจะสร้างตำแหน่งงานได้

ถ้าเราพิจารณาลักษณะของการเพิ่มของแรงงานในประเทศไทยแล้ว เราจะเห็นได้ว่า ลักษณะการเพิ่มเป็นที่น่าสนใจอย่างยิ่ง ถ้าเราย้อนดูอดีตแล้วก็เปรียบเทียบกับอนาคต เราจะตระหนักได้ทันทีว่า การลดอัตรา การเพิ่มของประชากรเท่านั้น ที่จะช่วยบรรเทาปัญหาการว่างงานของประเทศไทยลงได้ วิธีการอย่างอื่นอาจจะช่วยได้ไม่มากนักตามสถิติของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ปรากฏว่า ในปี พ.ศ. 2513 แรงงานของประเทศไทยมีประมาณ 16.3 ล้านคน และคาดว่าจะในปี พ.ศ. 2523 และ พ.ศ. 2533 แรงงานของประเทศไทยจะเพิ่มขึ้นเป็น 21.7 ล้าน และ 29.4 ล้านคน ตามลำดับ เมื่อแรงงานเพิ่มมากขึ้นตำแหน่งของงานใหม่ (Jobs) ก็ควรจะต้องให้เพิ่มขึ้นด้วย กล่าวอีกนัยหนึ่ง ก็คือ ประเทศเราจะต้องสร้างจำนวนตำแหน่งงานใหม่ ให้ได้สัดส่วนกับจำนวนแรงงานที่เพิ่มขึ้น มิฉะนั้นแล้ว ปัญหาการว่างงานจะทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ จากประสบการณ์ที่ผ่านมาเราจะเห็นได้ว่า การพัฒนาเศรษฐกิจของไทยเราไม่อาจจะสร้างตำแหน่งงานใหม่ ๆ ให้เพียงพอกับการเพิ่มของแรงงานแต่ประการใด นอกจากอัตราเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงแผนพัฒนาฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2515 - 2519) จะมีอัตราค่อนข้างต่ำแล้ว การพัฒนาอุตสาหกรรมของไทยเรายังเน้นที่ใช้เครื่องจักร มากกว่าแบบที่ใช้แรงงานอย่างแท้จริงมาก (Labor intensive) เมื่อเป็นเช่นนั้น ถึงแม้จะมีการลงทุนพัฒนาอุตสาหกรรมไปมาก แต่การว่าจ้างงาน หรือการใช้แรงงานก็จะไม่เพิ่มมากขึ้นเท่าที่ควร ผลก็คือ การว่างงานในประเทศไทยจะเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ในเมื่อประเทศไทยเรา หรือระบบเศรษฐกิจของเราไม่สามารถจะสร้างตำแหน่งงานใหม่ ๆ ให้ทันกับการเพิ่มของแรงงานดังที่กล่าวแล้ว จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการควบคุมการเพิ่มของประชากร ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญของการว่างงานโดยรีบด่วน ในขณะเดียวกันก็พยายามหาทางแก้ไขปัญหาการว่างงาน

¹ อุกิต นาคสวัสดิ์ "ปัญหาเศรษฐกิจ" ใน ประชากรกับการอยู่รอด (กทม : มิตรนาการพิมพ์ 2518), หน้า 95

ในวิธีการอื่น ๆ ด้วย เช่น การปฏิรูปที่ดิน การกระจายการพัฒนาไปสู่ชนบท การกระจายรายได้สู่เกษตรกรโดยการช่วยให้เกษตรกรได้รับผลตอบแทนจากงานเกษตรกรรมเพิ่มขึ้น การพัฒนาอุตสาหกรรมโดยเน้นการใช้แรงงานมากกว่าเครื่องจักร ฯลฯ

8. การเพิ่มของประชากร กับปัญหาเรื่องสุขภาพอนามัยและการบริการสาธารณสุข

สุขภาพอนามัย และการบริการทางด้านสาธารณสุขเป็นสิ่งที่มีความสำคัญยิ่งอย่างหนึ่งต่อความอยู่รอดปลอดภัยของประเทศชาติ สังคมใดก็ตามที่ประชาชนมีสุขภาพไม่ดี สังคมนั้นจะมีความสุขไม่ได้ การพัฒนาเศรษฐกิจก็จะดำเนินไปได้ยาก เพราะคนในสังคมอ่อนแอ หรือไร้คุณภาพ การเพิ่มของประชากรที่รวดเร็วเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่จะก่อให้เกิดปัญหาเรื่องสุขภาพอนามัย และการบริการสาธารณสุข การเพิ่มของประชากรมีความเกี่ยวข้องกับปัญหาสุขภาพอนามัย และการบริการสาธารณสุขในลักษณะต่อไปนี้

(1) ภาวะโภชนาการ ในปัจจุบันนี้ในประเทศไทยเรา คนไทยที่ป่วยด้วยโรคขาดอาหารมีอยู่เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรคขาดโปรตีน โรคโลหิตจาง โรคคอพอก โรคเหน็บชา และโรคขาดวิตามินอื่น ๆ จากสถิติผู้ป่วยที่มาขอรับการรักษาพยาบาลจากสถานอนามัย และโรงพยาบาลต่าง ๆ ทั่วประเทศ พบว่า ในแต่ละปีมีผู้ป่วยด้วยโรคขาดอาหารไม่น้อยกว่า 100,000 คน¹ ถ้าเรายอมให้ประชากรเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ปัญหาโรคขาดอาหารจะทวีความรุนแรงขึ้นแน่นอน ถึงแม้ในอนาคตอัตราการเพิ่มผลผลิตทางเกษตรจะสูงขึ้นบ้างก็ตาม แต่อัตราการเพิ่มก็ตามไม่ทันอัตราการเพิ่มของประชากรอยู่หนึ่งเอง เพราะฉะนั้นถ้าเราต้องการให้ปัญหาเรื่องโรคขาดอาหารลดน้อยลง เราจะต้องหาทางลดการเพิ่มของประชากรอย่างรีบด่วน และในขณะเดียวกันก็หาทางการปรับปรุงเรื่อง การกระจายอาหารให้เป็นไปอย่างยุติธรรมด้วย

(2) การสุขาภิบาล ประชากรของไทยยิ่งเพิ่มมากเท่าใด ประชาชนจะหลั่งไหลเข้าไปอยู่ในเมืองใหญ่ ๆ มากยิ่งขึ้นเท่านั้น เนื่องจากผู้ที่ย้ายถิ่นเข้าไปอยู่ในเมืองมักจะเป็นผู้ที่ขาดความรู้และไร้ฝีมือ จึงมักประกอบอาชีพเป็นกรรมกรและเป็นผู้บริการซึ่งมีรายได้ต่ำ ทำให้เขาเหล่านั้นต้องอาศัยอยู่ในเขตที่แออัดยัดเยียด หรือในแหล่งเสื่อมโทรมเป็นส่วนใหญ่ ทำให้เกิดมีปัญหारेื่องการขาดแคลนน้ำประปา ปัญหาเรื่องการกำจัดขยะมูลฝอย ปัญหาการระบายน้ำโสโครก ฯลฯ ผลที่ตามมา ก็คือ ทำให้เกิดโรคต่าง ๆ เช่น โรคบิด โรคอุจจาระร่วง วัณโรค ไข้เลือดออก เป็นต้น

ในแหล่งเสื่อมโทรมต่าง ๆ ของเมืองใหญ่ นอกจากจะมีปัญหาเรื่องการสุขาภิบาลแล้ว ลักษณะการอยู่กันอย่างแออัดยัดเยียด ยังอาจก่อให้เกิดปัญหาอื่น ๆ อีกด้วย เช่น ปัญหาอุบัติเหตุไฟไหม้ ปัญหาการใช้ยาเสพติดให้โทษ ปัญหาโสเภณี ปัญหาสุขภาพจิต และปัญหาความเสื่อมทรามทางด้านศีลธรรม

(3) การอนามัยเด็ก และการอนามัยโรงเรียน ในประเทศไทยเราทุก ๆ ปีจะมีเด็กเกิดใหม่เพิ่มขึ้นราว 1 ล้าน 5 แสนคน เนื่องจากเด็กเหล่านี้จะเติบโตเป็นกำลังแรงงานของประเทศไทยในอนาคต จึงจำเป็นอย่างยิ่ง

¹ นายแพทย์ชัชชนะ สุวรรณเวช และคณะ "ผลของภาวะประชากรของประเทศไทยที่มีต่อสุขภาพอนามัยและบริการสาธารณสุข" ในหนังสืออุเทศ : ประชากรศึกษา (กทม : มงคลการพิมพ์, 2519) หน้า 263.

ที่รัฐบาลจะต้องพัฒนาให้เด็กเหล่านั้น เป็นผู้ที่มีย่างกายสมบูรณ์แข็งแรง และมีสุขภาพจิตที่ดี อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบัน ปรากฏว่า ในจำนวนคนตาย 3 คน จะเป็นเด็กอายุต่ำกว่า 5 ขวบ เสีย 1 คน หรือถ้าคิดเป็นจำนวนกึ่งศตวรรษจะ 120,000 คน เด็กเหล่านี้ส่วนใหญ่เสียชีวิตด้วยโรคติดต่อ และภาวะทางโภชนาการที่ไม่ดี เชื่อกันว่า การมีบุตรมากเกินไปในครอบครัวที่ยากจน เป็นมูลเหตุให้ทั้งเด็กทารกและเด็กวัยก่อนเข้าเรียนต้องเจ็บป่วยล้มตายเป็นจำนวนไม่น้อยดังกล่าว ปัญหาที่น่าคิดก็คือว่า “ควรจะต้องปล่อยให้เด็กเกิดมามาก และตายเสียก่อนถึงวัยอันสมควรเป็นจำนวนมาก หรือจะให้เด็กเกิดในจำนวนพอเหมาะพอที่บิดามารดาและรัฐบาลสามารถเลี้ยงดูให้รอดตาย และมีสุขภาพอนามัยดีจนเติบโตเป็นกำลังของชาติในอนาคตได้”¹ เราสามารถกล่าวได้ว่า คนส่วนมากจะต้องเลือกเอาแนวความคิดอันหลังแน่นอน นั่นคือ “ให้เกิดน้อยแต่รอดตาย และมีสุขภาพอนามัยดีจนเติบโตเป็นกำลังของชาติในอนาคต” ถ้าเราเลือกแนวคิดนี้ เราก็จะต้องช่วยกันควบคุมการเกิดโดยรีบด่วน

สำหรับปัญหาเกี่ยวกับอนามัยโรงเรียนนั้น ในขณะที่มีนักเรียนศึกษาอยู่ในโรงเรียนต่าง ๆ ทั่วราชอาณาจักร 30,000 โรงเรียน เป็นจำนวนถึง 6 ล้านคน การบริการทางด้านสุขภาพอนามัยรวมทั้งการสุขภาพ ยังไม่ยุติอยู่แล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชนบท ดังจะเห็นได้ว่า โรงเรียนชนบทส่วนมากส่วนมีไม่พอ น้ำสะอาดสำหรับนักเรียนไม่ใคร่จะมี อาหารกลางวันก็มักจะขาดไป เพราะฉะนั้นยิ่งประชากรเพิ่ม เด็กนักเรียนก็จะยิ่งมาก ปัญหาด้านอนามัยโรงเรียนก็จะเลวร้ายลงไปอีก

(4) การอนามัยของมารดา การที่ประชากรเพิ่มขึ้นในอัตราสูง หมายความว่า มารดาจะต้องคลอดบุตรบ่อยนั่นเอง การที่สตรีตั้งครรภ์บ่อย หรือคลอดบุตรในระยะถี่เกินสมควรย่อมเป็นอันตรายแก่สุขภาพและชีวิตของมารดาเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสตรีที่ตั้งครรภ์และคลอดบุตรเมื่ออายุเกิน 35 ปี จะมีโอกาสที่จะเสียชีวิตเนื่องจากการตั้งครรภ์ และการคลอดบุตรมากกว่าสตรีสาวหลายเท่า ในประเทศไทยเราปรากฏว่า ในบรรดามารดาที่ทำให้กำเนิดบุตรนั้นในปีหนึ่ง ๆ จะมีสตรีที่มีอายุเกิน 35 ปี อยู่ถึงร้อยละ 22 มารดาเหล่านี้จึงอยู่ในสภาพที่เสี่ยงต่อการเสียชีวิตทีเดียว

กล่าวโดยทั่ว ๆ ไปแล้ว สตรีที่ตั้งครรภ์บ่อย และคลอดบุตรบ่อย นอกจากจะเสี่ยงชีวิตในการคลอดแล้ว ยังทำให้มารดามีโอกาสที่จะประสบกับสภาวะที่เลวร้ายบางอย่าง เช่น ครรภ์เป็นพิษ การตั้งครรภ์นอกมดลูก และการเกาะตัวของรก เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่จะทำให้มีการตกเลือดอย่างรุนแรงถึงแก่ชีวิตได้ นอกจากนี้ในประเทศไทยเราสตรีชาวชนบทที่มีฐานะยากจน มีการคลอดบุตรสูงกว่าผู้ที่อยู่ในเมือง หรือผู้ที่มีฐานะดี โดยปกติสตรีที่ยากจนเหล่านั้นสุขภาพของเขาก็ไม่ค่อยจะดีอยู่แล้ว ยิ่งตั้งครรภ์บ่อย ๆ หรือคลอดบุตรบ่อย ๆ ยิ่งจะทำให้สุขภาพของเขาทรุดโทรมหนักยิ่งขึ้นไปอีก ยิ่งไปกว่านั้นการคลอดบุตรบ่อยครั้ง ยังเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้สตรีมีโอกาสป่วยเป็นโรคมะเร็งปากมดลูกได้ง่ายกว่าปกติ เนื่องจากการมีก้นขาของปากมดลูกบ่อยครั้งในระหว่างคลอดบุตร²

(5) การบริการทางด้านสาธารณสุข ตามสถิติของปี พ.ศ. 2513 ปรากฏว่าอัตราแพทย์ต่อประชากรอยู่ในอัตราที่ต่ำมาก เมื่อเปรียบเทียบกับมาตรฐานสากล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตชนบท กล่าวคือ ในเขตชนบทที่

¹ นายแพทย์นิพนธ์ สุวัฒน์ “ปัญหาสาธารณสุข” ใน ประชากรกับการอยู่รอด (กทม : มิตรนาการพิมพ์ 2518) หน้า 118

² นายแพทย์ชัยชนะ สุวรรณเวช “เรื่องเดิม” หน้า 266 - 267

ไม่ใช่ตัวเมืองหรือตัวจังหวัดของประเทศไทย มีแพทย์หนึ่งคนต่อประชากร 110,000 คน ในขณะที่ในเขตนครหลวงมีแพทย์ 1 คน ต่อประชากร 1,000 คน ซึ่งเป็นอัตราส่วนที่เท่ากับมาตรฐานสากล ปัญหาการขาดแคลนแพทย์ในชนบทของประเทศไทยจึงรุนแรงมาก เมื่อประชากรเพิ่มมากขึ้น ปัญหาที่เลวร้ายยิ่งขึ้นจะทวีความรุนแรงยิ่งขึ้นไปอีก การเพิ่มของประชากรไม่ได้ก่อให้เกิดปัญหาทางด้านแพทยอย่างเดียว แต่ยังก่อให้เกิดปัญหาเรื่องจำนวนโรงพยาบาลไม่พอ เครื่องไม้เครื่องมือในการให้บริการสาธารณสุขไม่พอ การบริการสาธารณสุขขาดคุณภาพอีกด้วย อย่างไรก็ตาม รัฐบาลได้ดำเนินการจัดตั้งโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชขึ้นในเขตทุรกันดารต่าง ๆ ของประเทศไทย เชื่อว่าคงจะช่วยบรรเทาปัญหาการบริการสาธารณสุขลงได้บ้าง อย่างไรก็ตามการแก้ไขที่ได้ผลกว่า และชะงัดขลังกว่า ก็คือการควบคุมการเพิ่มของประชากร

4. การเพิ่มของประชากร กับปัญหาการจัดบริการทางการศึกษา

การที่ประชากรของประเทศไทยเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วนั้น ก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ทางการศึกษาหลายประการ เช่น

(1) ทำให้เป็นอุปสรรคในการขยายการศึกษาภาคบังคับ รัฐบาลมีนโยบายที่จะขยายการศึกษาภาคบังคับ (ป. 1 - 6) ทั่วประเทศ ถ้าประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว หรือถ้ามีเด็กเกิดมาก ก็หมายความว่า เด็กที่อยู่ในวัยเรียนจะต้องเพิ่มมากขึ้นด้วย ในอดีตกาลที่ผ่านมาในขณะที่ประชากรของไทยยังไม่มากเกินไปนั้นปรากฏว่าจำนวนประชากรที่ไม่ได้รับการศึกษาก็มีมากอยู่แล้ว เพราะฉะนั้นเมื่อประชากรเพิ่มมากขึ้นไปอีกในอนาคต สัดส่วนของผู้ที่จะไม่ได้รับการศึกษา หรือได้รับการศึกษาแต่ต่ำกว่าภาคบังคับก็จะมีมากขึ้น ถึงแม้ว่าพ่อแม่ผู้ปกครองของเด็กต้องการที่จะให้บุตรหลานของตนเข้าเรียนก็ตาม แต่ในเมื่อสถานที่เรียนไม่พอ หรือรัฐบาลขยายสถานที่เรียนไม่ทันกับอัตราการเพิ่มของเด็กในวัยเรียน ก็จะทำให้เด็กที่ไม่มีที่เรียนเพิ่มขึ้นอย่างแน่นอน

(2) ค่าใช้จ่ายทางการศึกษาจะเพิ่มขึ้น ค่าใช้จ่ายในการศึกษาอันได้แก่ ค่าก่อสร้างอาคารเรียน เงินเดือนค่าจ้างครูสูง อุปกรณ์การศึกษา ฯลฯ จะต้องเพิ่มขึ้นตามอัตราการเพิ่มของประชากร จากการคาดคะเนของนักวิชาการบางท่าน¹ ระบุว่า ภายในช่วงระยะเวลา 20 ปี (ระหว่างปี พ.ศ. 2513 ถึง 2533) ค่าใช้จ่ายทางการศึกษาในระดับประถมจะเพิ่มขึ้นราว 3.4 เท่า ถ้าประชากรเพิ่มขึ้นในอัตราที่ค่อนข้างต่ำ แต่จะเพิ่มขึ้นถึง 4.3 เท่า ถ้าหากประชากรเพิ่มขึ้นในอัตราที่สูง ส่วนค่าใช้จ่ายในด้านการศึกษาสำหรับระดับมัธยมศึกษา นั้นยิ่งจะสูงขึ้นไปอีก กล่าวคือ ในช่วงระยะเวลา 20 ปี ดังกล่าว ค่าใช้จ่ายจะเพิ่มเป็น 5.3 เท่า หากอัตราการเพิ่มของประชากรอยู่ในระดับต่ำ และจะเป็น 5.8 เท่า ถ้าหากอัตราการเพิ่มอยู่ในระดับที่สูง การที่ค่าใช้จ่ายในด้านการศึกษาระดับมัธยมเพิ่มขึ้น ในลักษณะที่แตกต่างกับระดับประถม นั้น สาเหตุสำคัญก็เพราะว่า คาดกันว่าในอนาคตนั้น การเข้าเรียนในระดับมัธยมจะเป็นไปด้วยอัตราที่เร็วกว่าระดับประถม และอัตราการเกิดที่จะลดลงเรื่อย ๆ นั้น กว่าจะมีผลทำให้จำนวนผู้เข้าโรงเรียนมัธยมน้อยลงนั้นกินเวลานานกว่า หรือเห็นได้ชัดกว่าในระดับประถมศึกษา

¹ Gavin W. Jones "Educational Planning and Population Growth" in Warren C. Robinson (ed.) Educational and Development Planning (New York, N.Y. : the Population Council, 1975), pp. 83-84.

การที่ค่าใช้จ่ายในด้านการศึกษารisingขึ้นเช่นนั้น อัตราการเพิ่มของรายได้ของชาติอาจจะตามไม่ทันก็ได้ ถ้าเป็นเช่นนั้นแล้วจะก่อให้เกิดผลเสียหายหลายประการ เช่น อาคารเรียนจะไม่เพียงพอ เงินสำหรับว่าจ้างครูใหม่จะไม่พอ คุณภาพของการศึกษาจะต่ำลง เหล่านี้เป็นต้น หนทางที่ดี และปลอดภัยกว่า ก็คือ การหาทางควบคุมอัตราการเพิ่มของประชากรให้อยู่ในระดับต่ำสุดเท่าที่จะกระทำได้

(3) คุณภาพของการศึกษาจะด้อยลง เนื่องจากการเพิ่มของประชากรทำให้ค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษาเพิ่มสูงขึ้น ตามที่กล่าวแล้วข้างต้น ในเมื่อค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษาเพิ่มมากขึ้น ตามสัดส่วนการเพิ่มของประชากร รัฐบาลอาจจะไม่สามารถจัดสรรงบประมาณตามความจำเป็นของโครงการศึกษาก็ได้ ผลก็คือ ทำให้นักเรียนมีที่เรียนไม่พอ ครูไม่พอ อุปกรณ์การเรียนการสอนไม่พอ หนังสือแบบเรียนไม่พอ ฯลฯ ภายใต้สภาวะการณ์เช่นนั้น เราจะหวังให้คุณภาพของการศึกษาอยู่ในระดับที่ดั้นด้นย่อมหวังได้ยาก ดังจะเห็นได้ว่า ถ้าที่เรียนไม่พอก็ทำให้นักเรียนเป็นจำนวนมากต้องแออัดยัดเยียดเรียนในห้องเดียวกัน ครูจะเอาใจใส่ให้ทั่วถึงทุกคนย่อมเป็นไปได้ บรรยาการในการเรียนการสอนในห้องเรียนก็ไม่เหมาะสม ในบางกรณี que ที่เรียนไม่พอทำให้ต้องมีการเรียนการสอน 2 รอบ คือ รอบเช้า และบ่าย เป็นผลทำให้เวลาที่นักเรียนได้มีโอกาสพบกับครูบาอาจารย์น้อยลง ประสิทธิภาพการสอนของครูก็อาจจะต่ำลงถ้าครูผู้นั้นสอนทั้งรอบเช้าและบ่าย สิ่งเหล่านี้จะเป็นตัวการทำให้คุณภาพของการศึกษาของชาติต่ำลง

(4) ความไม่เสมอภาคทางการศึกษาจะมีมากขึ้น การที่ประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว นั้น ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจระหว่างประชาชนจะมีมากขึ้น กล่าวอีกนัยหนึ่ง ก็คือ การที่ประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว หมายความว่า มีการคลอดบุตรมาก และครอบครัวที่คลอดบุตรมากมักจะเป็นประชาชนผู้ยากจนในชนบท หรือผู้ยากจนที่อาศัยในแหล่งเสื่อมโทรมของเมืองใหญ่ การมีบุตรมากของครอบครัวที่ยากจนเหล่านั้น ทำให้ฐานะเศรษฐกิจที่เลวทรามของเขาต้องทรุดหนักลงไปอีก ทางด้านสุขภาพอนามัยก็เช่นกัน โดยปกติการมีบุตรมากทำให้สุขภาพของมารดาเลวลง จะส่งผลเสียหายไปยังบุตรที่คลอดออกมาอีกด้วย กล่าวคือ บุตรที่คลอดออกมาจะมีร่างกายที่ไม่สมบูรณ์เต็มที่ ความยากจนของครอบครัวทำให้เด็กขาดอาหารที่จำเป็นต่อการพัฒนาทางด้านร่างกาย และสติปัญญา ยิ่งไปกว่านั้นครอบครัวที่ยากจนมักจะเป็นผู้มีการศึกษาต่ำ ขาดความรู้ในเรื่องการเลี้ยงดูเด็ก ไม่รู้จักวิธีการส่งเสริมทางด้านแรงจูงใจ (Motivation) ในที่สุดเด็กเหล่านั้นจะมีผลการเรียนที่ไม่ดี ไม่มีโอกาสที่จะเรียนในระดับสูงๆ ได้ จากการศึกษาวิจัยอันหนึ่งพบว่า นักเรียนในชนบทมีอัตราการตกชั้นสูงกว่านักเรียนในเมือง ยิ่งไปกว่านั้นเด็กในเมือง หรือเด็กที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีกว่า มักจะได้มีโอกาสในการเข้าเรียนในโรงเรียนอนุบาล และชั้นเด็กเล็กมากกว่า อันนี้ก็เป็นเครื่องชี้บอกอย่างหนึ่งว่า ความไม่เสมอภาคทางการศึกษานั้นได้เริ่มขึ้นตั้งแต่วัยเด็ก หรือวัยก่อนเข้าเรียนทีเดียว ยิ่งถ้าครอบครัวที่ยากจนมีบุตรมาก หรือขาดการควบคุมการเกิดด้วยแล้ว คุณภาพของการศึกษาของเด็กที่มาจากครอบครัวเหล่านั้นจะด้อยลงและจะทำให้เสียเปรียบในเรื่องโอกาสทางการศึกษามากยิ่งขึ้นไปอีก

5. การเพิ่มของประชากร กับปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัย

ปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัยในประเทศไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งตามเมืองใหญ่ ๆ จะทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ ที่เป็นเช่นนั้นก็เพราะว่า เมื่อประชากรเพิ่มมากขึ้น การย้ายถิ่นของชาวชนบทมาสู่เมืองใหญ่ก็จะมีมากขึ้น นอกจาก

นั้นเมืองใหญ่แต่ละเมืองก็มีประชากรที่เพิ่มมากขึ้นตามธรรมชาติอยู่แล้ว เมื่อชาวชนบทย้ายถิ่นเข้าไปอาศัยอยู่ตามเมืองใหญ่ ๆ อีก ประชากรของเมืองต่าง ๆ ของประเทศไทยก็จะเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ดังจะเห็นได้ว่า เมื่อปี พ.ศ. 2510 กรุงเทพมหานครมีประชากรเพียง 2,600,000 คน เท่านั้น แต่ 10 ปีต่อมา ประชากรได้เพิ่มขึ้นเป็น 4 ล้านคนเศษ การที่ประชากรของกรุงเทพมหานครเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วเช่นนี้ ทำให้รัฐบาลต้องเร่งรีบปลูกสร้างที่อยู่อาศัยให้พอกับความต้องการของประชาชน แต่การทำเช่นนั้นไม่ใช่จะทำได้ง่ายนักเพราะรัฐบาลต้องประสบปัญหาสำคัญ คือ เงินทุนที่จะใช้ในการก่อสร้างมีไม่พอ และที่ดินที่จะใช้ในการก่อสร้างก็ขาดแคลน หรือไม่ก็มีราคาแพงเกินไป

สำหรับในกรุงเทพมหานครนั้น คณะกรรมการสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แถลงเมื่อปี พ.ศ. 2516 ว่า จำนวนที่อยู่อาศัยที่ขาดแคลนมีถึง 100,000 หน่วย (Units) ซึ่งเป็นจำนวนขาดแคลนที่สะสมมาจากอดีต และคาดกันว่าราวปี พ.ศ. 2526 จำนวนที่อยู่อาศัยที่ขาดแคลนจะเพิ่มขึ้นเป็น 170,000 หน่วย และจำนวนที่อยู่อาศัยที่ขาดแคลนจะเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ตามสัดส่วนการเพิ่มของประชากรของกรุงเทพมหานคร ยิ่งไปกว่านั้นในขณะที่ยังคงเศรษฐกิจเจริญก้าวหน้าขึ้น ขนาดของครัวเรือน (Households) มีแนวโน้มจะเล็กลง หรือพูดอีกนัยหนึ่ง ก็คือ ในอนาคตในครัวเรือนหนึ่ง ๆ จะมีจำนวนผู้อยู่อาศัยน้อยลง ความนิยมในเรื่องครอบครัวแบบเดี่ยว (Nuclear family) จะมีมากขึ้น¹ สภาพการณ์เช่นนั้นก็จะเป็นสาเหตุอันหนึ่งที่ทำให้ต้องอาศัยจำนวนที่อยู่อาศัยมากขึ้น ในขณะเดียวกัน ถ้ารัฐบาลส่งเสริมหรือปลูกสร้างอาคารสงเคราะห์ตามเมืองใหญ่ ๆ มาก ๆ และประสบความสำเร็จด้วยดี ความสำเร็จนั้นอาจจะกลายเป็นเครื่องชักจูงให้ชาวชนบทหลั่งไหลเข้าไปสู่ตัวเมืองมากยิ่งขึ้นไปอีก ในที่สุดปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัยในเมืองก็จะกลายเป็นเรื่องสลบซับซ้อน และยากที่จะแก้ไขก็ได้

กล่าวโดยทั่วไปแล้วในประเทศไทยเรา ปัญหาเรื่องขาดแคลนที่อยู่อาศัยไม่ได้เกิดแต่ในเมืองใหญ่ ๆ หรือในกรุงเทพมหานครแห่งเดียว ในต่างจังหวัดก็เผชิญกับปัญหานี้เช่นกัน แต่ทว่าปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัยในต่างจังหวัดไม่รุนแรงเหมือนกับในเมืองใหญ่ ๆ เท่านั้นเอง เป็นที่น่าอินตียิ่งที่รัฐบาลปัจจุบัน มีความห่วงใยเรื่องที่อยู่อาศัยของประชาชนเป็นพิเศษ และในปี 2520 สร้างที่อยู่อาศัยให้ผู้อยู่อาศัยในกรุงเทพมหานคร 40,000 หน่วยต่างจังหวัด 10,000 หน่วย อย่างไรก็ตาม ในการแก้ปัญหาที่อยู่อาศัยให้ได้ผลอย่างสมบูรณ์นั้น รัฐบาลจะต้องส่งเสริมการควบคุมการเพิ่มของประชากร และหาทางยับยั้งการย้ายถิ่นเข้าสู่เมืองใหญ่ของประชาชนด้วย

6. การเพิ่มของประชากร กับปัญหาสิ่งแวดล้อม

นักเรียนทราบดีแล้วว่า ประเทศไทยเราเป็นประเทศที่ยากจน หรือด้อยพัฒนา การที่ประเทศเรายากจนนี้เอง ทำให้ประเทศเราจำต้องพัฒนาในด้านต่าง ๆ เพื่อปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ของเราให้ดีขึ้น เช่น เราต้องพัฒนาการเกษตร เพื่อเพิ่มผลผลิตให้เพียงพอกับประชากรที่เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ในการพัฒนาเกษตรนั้น มักจะต้องมีการสร้างเขื่อนชลประทาน การหักล้างอ่างพง หรือทำลายป่า การใช้ปุ๋ยเคมี และยาปราบศัตรูพืช ฯลฯ ในการกระทำเช่นนั้นถึงแม้ว่าจะมีส่วนช่วยเพิ่มผลผลิตในการเกษตรก็ตาม แต่ในขณะเดียวกันก็ก่อให้เกิดสิ่งแวดล้อมเป็นพิษชนิดต่าง ๆ เป็นต้นว่า น้ำเป็นพิษ อากาศเป็นพิษ ดินเป็นพิษ ฯลฯ ยิ่งประชากรเพิ่มมากขึ้น ความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาเกษตรก็จะมีมากขึ้น ผลที่ตามมา ก็คือ ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษจะทวีความรุนแรงขึ้น

¹ Ralph Thomlinson, Thailand's Population (Bangkok : Thai Watana Panich Press, 1971), p. 87.

ในทำนองเดียวกัน การที่มีประชากรเพิ่มขึ้นนั้น การหลังไหลเข้าสู่ตัวเมืองของชาวชนบทจะมีมากขึ้น เมื่อประชาชนเข้าไปอยู่อาศัยแออัดกันตามเมืองใหญ่ ๆ มาก ๆ การบริโภคที่ดี การอุปโภคที่ดี การทิ้งของเสียที่ดีจะมีมากตามไปด้วย ตัวอย่างเช่น การที่ประชากรของกรุงเทพมหานครเพิ่มขึ้นเป็น 4 ล้านเศษกว่านั้น ทำให้ปริมาณของขยะมูลฝอยที่ประชากรของกรุงเทพมหานครทิ้งออกมาแต่ละวันมีถึง 10,000 ลูกบาศก์เมตร หรือราว 2,000 ตันต่อวัน จึงสร้างความสกปรกให้แก่อากาศ น้ำ และถนนหนทางของกรุงเทพมหานครอย่างมหาศาลทีเดียว ตัวอย่างอีกอันหนึ่งที่นักเรียนเห็นได้ชัด ก็คือ การที่กรุงเทพมหานครมีประชากรมากทำให้การใช้รถใช้ถนนมากตามไปด้วย เมื่อมีการใช้ยานพาหนะต่าง ๆ มากมาย อากาศเสียที่ปล่อยออกสู่บรรยากาศก็ย่อมจะมากตามไปด้วยอย่างเลี่ยงไม่พ้น การเพิ่มขึ้นของประชากรจึงก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมทั้งในเขตเมือง และเขตชนบททีเดียว นอกจากลักษณะของปัญหา และความรุนแรงของปัญหาอาจจะแตกต่างกันบ้างเท่านั้น อย่างไรก็ตามนักเรียนพึงระลึกว่า ปัญหาสิ่งแวดล้อมไม่ได้มีสาเหตุมาจากการเพิ่มของประชากรแต่อย่างเดียว แต่มาจากสาเหตุอื่น ๆ ด้วยอีกหลายอย่าง ซึ่งเราจะกล่าวถึงโดยละเอียดต่อไปในบทที่ห้าด้วย “ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ”

7. การเพิ่มของประชากร กับปัญหาเรื่องอาหาร

กล่าวโดยทั่ว ๆ ไปแล้ว การเพิ่มของประชากรเป็นไปในอัตราที่เร็วกว่าอัตราการเพิ่มของอาหาร สิ่งที่มีมาลทัส (Malthus) นักประชากรศาสตร์ชาวอังกฤษกล่าวไว้เมื่อเกือบ 200 ปีก่อน ก็ดูเหมือนว่า ยังเป็นความจริงอยู่¹ ในทฤษฎีว่าด้วยประชากรนั้น มาลทัสอธิบายว่า การเพิ่มของประชากรจะเป็นในแบบสัดส่วนเรขาคณิต (A geometric ratio) คือ 1, 2, 4, 8, 16, 32, 64, ส่วนปริมาณอาหารจะเพิ่มขึ้นในแบบสัดส่วนเลขคณิต (An arithmetic ratio) คือ 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ในเมื่ออัตราการเพิ่มของอาหารเป็นไปอย่างเชื่องช้ากว่า อัตราการเพิ่มของประชากรมากมายเช่นนี้ แน่แน่นอนเหลือเกินว่า ถ้าเรายอมให้ประชากรเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ โดยไม่รับชะลอการเพิ่มของประชากรให้ทันการ ปัญหาเรื่องอาหารการกินจะต้องตามมา

ไม่ว่าในสังคมไทยหรือสังคมใด ๆ ก็ตาม วิธีการเพิ่มผลผลิตทางเกษตร หรืออาหารนั้น มักจะกระทำกันโดยวิธีการต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ คือ ปรับปรุงพันธุ์พืชให้ดีขึ้น ใช้ปุ๋ย ใช้ยาปราบศัตรูพืช ใช้เครื่องจักร และควบคุมเรื่องน้ำ นักวิชาการทั้งหลายต่างก็ยืนยันแล้วว่า ถึงแม้ว่าเราจะใช้วิธีการต่าง ๆ เหล่านี้เต็มที่ก็ตาม เราก็ไม่สามารถจะเพิ่มผลผลิตให้ได้หลายเท่าตามที่เรากำลังต้องการได้ เพราะการเพิ่มผลผลิตในทางเกษตรนั้นมันมีขีดจำกัดของมัน ดังจะเห็นได้ว่า ถ้าทุกอย่างพร้อมเราอาจจะทำนาได้ปีละ 2-3 ครั้ง แต่จะเพิ่มให้เป็น 5-6 ครั้ง หาได้ไม่ยิ่งไปกว่านั้น การใช้ปุ๋ยมากเกินไปก็ดี การใช้ยาปราบศัตรูพืชมากเกินไปก็ดี จะไปก่อให้เกิดสิ่งแวดล้อมเป็นพิษที่รุนแรงขึ้น เช่น อากาศเป็นพิษ น้ำเป็นพิษ ดินเป็นพิษขึ้นมา ฯลฯ ในที่สุดมนุษย์เราจะเป็นผู้รับเคราะห์กรรมจากสิ่งแวดล้อมเป็นพิษเหล่านั้น ถ้าเราจะหันไปพึ่งอาหารจากแหล่งอื่น ๆ เช่น จากทะเล ไม่ว่าจะเป็นสัตว์น้ำ หรือพืชทะเลก็ตาม เราก็ไม่อาจจะพึ่งพาอาศัยได้มากนัก เพราะปริมาณของสัตว์น้ำมีอยู่นั้นได้ลดน้อยลงทุกวัน เนื่องจากการจับสัตว์น้ำกระทำการเร็วเกินไปจนสัตว์น้ำเติบโตไม่ทัน ในทำนองเดียวกัน การที่เราจะไปเพาะปลูกพืชทะเล เช่น สาหร่ายทะเลเพื่อใช้เป็นอาหารเหมือนกับที่ชาวญี่ปุ่นกระทำอยู่ในประเทศของเขานั้น อาจจะแพงเกินไป และ

¹ Kenneth C. W. Kammeyer, An Introduction to Population (San Francisco : Chandler Publishing Company, 1971), p. 10 - 13.

รสชาติของมันอาจจะทำให้เราไม่ยอมรับประทานก็ได้ ยิ่งไปกว่านั้นถ้าน้ำทะเลปนไปด้วยน้ำเสีย หรือน้ำสกปรก ก็เป็นการยากที่จะเพาะปลูกพืชทะเลเพื่อใช้เป็นอาหารของคนและสัตว์น้ำได้ ดังนั้น ความหวังที่ไปพึ่งอาหารจาก แหล่งทะเลจึงเลือนลางเต็มที่

ในเมื่อการเพิ่มผลผลิตในทางเกษตรทำได้ในวงจำกัด และโอกาสที่จะพึ่งพาอาศัยอาหารจากแหล่งอื่น ๆ มีน้อยดังที่กล่าวแล้ว จึงเป็นการเหมาะสมกว่าที่เราควรจะหาทางลดอัตราการเพิ่มของประชากรให้อยู่ในระดับที่ การผลิตอาหารพอจะตามทัน

ปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเพิ่มของประชากร เราก็ได้กล่าวมาแล้ว 7 ปัญหาด้วยกัน ซึ่งปัญหาเหล่านี้ เป็นปัญหาที่สำคัญ และมีความเกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดกับการเพิ่มของประชากร อย่างไรก็ตามนักเรียนพึงระลึกว่า นอกจากปัญหาดังกล่าวแล้ว การเพิ่มของประชากรในประเทศไทยยังก่อให้เกิดปัญหาสำคัญอื่น ๆ อีกหลายอย่าง ซึ่งเราไม่อาจจะกล่าวไว้ในนี้ได้ เช่น ปัญหาเรื่องทรัพยากรธรรมชาติจะหมดไป ปัญหาเรื่องความมั่นคงทางการเมือง และสังคม และปัญหาเรื่องคุณภาพของชีวิต เป็นต้น

นโยบายประชากรของประเทศไทย

หลังจากที่รัฐบาลไทยได้พิจารณาข้อมูล หรือข้อเท็จจริงเกี่ยวกับประชากรของประเทศไทยโดยละเอียด และได้ตระหนักถึงปัญหาต่าง ๆ ที่จะเกิดตามมากับการเพิ่มของประชากร รัฐบาลของเราจึงได้ประกาศนโยบาย ประชากรระดับชาติขึ้นเมื่อเดือนมีนาคม 2513 โดยมีข้อความว่า “รัฐบาลไทยมีนโยบายที่จะสนับสนุนการวางแผน ครอบครัวด้วยระบบสมัครใจ เพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับอัตราการเพิ่มของประชากรสูงมากที่จะเป็นอุปสรรค ต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ” ในขณะเดียวกัน คณะรัฐมนตรีได้มีมติแต่งตั้งกรรมการการศึกษา และประสานงานการดำเนินตามนโยบายประชากรที่รัฐบาลกำหนดไว้ คณะกรรมการชุดนี้ประกอบด้วย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขเป็นประธาน รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงสาธารณสุข และเลขาธิการสภา พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เป็นรองประธาน ผู้แทนระดับกระทรวง เลขาธิการ และผู้อำนวยการของ องค์การรัฐบาล และเอกชนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเป็นกรรมการ โดยมีเจ้าหน้าที่ของกระทรวงสาธารณสุข และสำนักงาน สภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ทำหน้าที่เป็นเลขานุการ หลังจากที่มีรัฐบาลประกาศนโยบายประชากร ออกมาแล้ว จึงได้ตั้ง “โครงการวางแผนครอบครัวแห่งชาติ” ขึ้นในกระทรวงสาธารณสุขตั้งแต่ปีที่ประกาศนโยบาย เป็นต้นมา

วัตถุประสงค์ของโครงการวางแผนครอบครัวแห่งชาติมีดังนี้

- ก. เพื่อลดอัตราการเพิ่มของประชากรจากราว 3.0 % (อัตราของปี 2513) ลงเป็น 2.5 % ตอนสิ้นปี 2519
- ข. เพื่อให้ความรู้เรื่องการวางแผนครอบครัวแก่สตรีไทยโดยอาศัยเครื่องมือสื่อสารมวลชนต่าง ๆ
- ค. เพื่อให้บริการครอบครัวพร้อมที่จะบริการได้ทั่วประเทศ

และ ง. เพื่อรวมเอางานวางแผนครอบครัว และงานบริการด้านสุขภาพอนามัยของแม่และเด็กเข้าด้วยกัน งาน จะได้ดำเนินควบคู่กันไปโดยสะดวกและได้ผล¹

¹ โครงการวางแผนครอบครัว กระทรวงสาธารณสุข การเพิ่มประชากรและการวางแผนครอบครัวในประเทศไทย (กทม : โรงพิมพ์พัฒนศิลป์ 2516), หน้า 55.

กล่าวโดยทั่ว ๆ ไปแล้ว มาตรการสำคัญที่สุดที่รัฐบาลใช้ในการลดอัตราการเพิ่มของประชากร ก็คือ การวางแผนครอบครัว นักเรียนบางคนอาจจะไม่เข้าใจความหมายที่แท้จริงของ “การวางแผนครอบครัว” ก็ได้ จึงขอให้เรามาทำความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายของมันเสียก่อน การวางแผนครอบครัวนั้น กล่าวโดยสั้นที่สุด ก็หมายถึง “การจำกัดจำนวนบุตรและการเว้นระยะการมีบุตรให้เหมาะสมแก่ฐานะเศรษฐกิจ สังคม และภาวะอนามัยของครอบครัว”

การดำเนินงานวางแผนครอบครัวของโครงการวางแผนครอบครัวแห่งชาติของกระทรวงสาธารณสุขนั้น ไม่มีการบังคับทั้งในทางตรงและทางอ้อม ได้ยึดหลักการที่จะอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนที่มาขอรับบริการด้วยความสมัครใจเท่านั้น การโฆษณาจึงให้ประชาชนวางแผนครอบครัวก็กระทำด้วยความระมัดระวัง โดยไม่ให้ประเจิดประเจ้อ หรือเป็นภัยต่อศีลธรรมอันดีของประชาชนแต่ประการใด วิธีการป้องกันการปฏิสนธิที่สำคัญ ซึ่งโครงการวางแผนครอบครัวได้แนะนำและเผยแพร่แก่ประชาชนนั้น มีอยู่ 3 วิธีด้วยกัน คือ 1. ยาคุมกำเนิดชนิดรับประทาน 2. ห่วงอนามัย และ 3. การผ่าตัดทำหมัน ในบรรดาวิธีการป้องกันการปฏิสนธิทั้ง 3 วิธีนี้ ปรากฏว่าวิธีที่ 1 หรือการใช้ยาคุมกำเนิดชนิดรับประทานได้รับความนิยมจากประชาชนมากที่สุด รองลงมาได้แก่การใช้ห่วงอนามัย และการผ่าตัดทำหมันตามลำดับ

มาตรการอีกอันหนึ่งที่รัฐบาลได้ใช้ในการส่งเสริมการลดอัตราการเพิ่มของประชากร ก็คือ “โครงการประชากรศึกษา” ประชากรศึกษาเป็นขบวนการทางการศึกษาที่มุ่งประสงค์จะช่วยให้บุคคลได้เรียนรู้ และเข้าใจเกี่ยวกับประชากร และผลที่สืบเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของประชากร รวมทั้งปัญหาที่เกี่ยวข้องที่มีผลต่อครอบครัว ชุมชน ประเทศและโลก จุดมุ่งหมายสำคัญของประชากรศึกษาก็เพื่อ สร้างความตระหนัก เพิ่มพูนความรู้และเสริมสร้างทัศนคติในเรื่องประชากรแก่ประชาชน ตลอดจนรู้จักปฏิบัติในลักษณะที่รับผิดชอบเพื่อปรับปรุงคุณภาพของประชาชนทั้งในปัจจุบันและอนาคต

ขณะนี้โครงการประชากรศึกษาที่รัฐบาลของเรากระทำอยู่มีทั้งโครงการในโรงเรียน และโครงการนอกโรงเรียน โครงการในโรงเรียนก็ได้แก่ การสอดแทรกเนื้อหาทางด้านประชากรลงไปในวิชาต่าง ๆ เช่น วิชาชีววิทยา วิทยาศาสตร์ และวิชาสังคมศึกษา เป็นต้น และการเปิดวิชาประชากรศึกษาให้นักเรียนเรียนโดยตรง ส่วนโครงการประชากรศึกษานอกโรงเรียนก็ได้แก่ โครงการให้ความรู้เรื่องประชากรแก่ประชาชน โดยสถาบันอื่น ๆ ที่อยู่นอกโรงเรียน เช่น โครงการการศึกษาผู้ใหญ่ที่อบรมให้รู้หนังสือ หน่วยพัฒนาชุมชนและกิจกรรมลูกเสือ เป็นต้น นอกจากนี้ ประชากรศึกษาอาจจะออกมาในรูปของการจัดนิทรรศการเคลื่อนที่ การแสดงละคร การออกรายการวิทยุ หนังสือการ์ตูน ฯลฯ โครงการประชากรศึกษานับได้ว่า มีส่วนช่วยทำให้ประชาชนเข้าใจปัญหาประชากร และมีทัศนคติที่ดีต่อการมีครอบครัวขนาดเล็ก ตลอดจนช่วยหนุนให้ประชาชนสนใจในเรื่องการวางแผนครอบครัวมากยิ่งขึ้น

ในการแก้ไขปัญหาประชากร หรือทำให้อัตราการเพิ่มของประชากรลดลงอย่างรวดเร็วนั้น นอกจากวิธีการทั้งสอง อันได้แก่ การวางแผนครอบครัว และโครงการประชากรศึกษาดังกล่าวแล้ว ยังมีวิธีการ หรือมาตรการอื่น ๆ อีกหลายอย่างที่ประเทศเราควรจะใช้ควบคู่กับโครงการวางแผนครอบครัว อาทิเช่น การปรับปรุงเรื่องภาษี และสวัสดิการที่เอื้ออำนวยต่อการมีบุตรมาก การออกกฎหมายกำหนดให้อายุการแต่งงานของบุรุษและสตรีสูงขึ้น

การยกสถานภาพของสตรี การส่งเสริมให้สตรีทำงานที่ไม่เกี่ยวกับงานเกษตรกรรมมากขึ้น และการอนุญาตให้สตรีบางประเภททำแท้งได้ ฯลฯ

กล่าวโดยสรุปแล้ว ไม่ว่าเราจะใช้มาตรการใดในการควบคุมประชากร จะเป็นโครงการวางแผนครอบครัวก็ดี หรือมาตรการอื่นที่มีใช้โครงการวางแผนครอบครัวก็ดี สิ่งที่จะต้องจำไว้ให้พร้อม ก็คือ เครื่องมือในการคุมกำเนิด ถ้าปราศจากเสียซึ่งเครื่องคุมกำเนิดแล้ว การควบคุมการเกิดนั้นย่อมจะเป็นไปได้ยาก หรือไม่ก็เป็นไปไม่ได้เลย

คำถาม

1. จงกล่าวถึงลักษณะการเพิ่มของประชากรของประเทศไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมาพอเข้าใจ
2. การเพิ่มของประชากรมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างไรบ้าง จงอธิบายมาพอเข้าใจ
3. การเพิ่มของประชากรในอัตราที่สูงจะก่อให้เกิดปัญหาเรื่องสุขภาพอนามัย และการบริการด้านสาธารณสุขในลักษณะใดบ้าง อธิบาย
4. การเพิ่มของประชากรจะมีส่วนทำให้เกิดปัญหาต่อไปนี้หรือไม่
 - ก. ปัญหาการจัดบริการทางการศึกษา
 - ข. ปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัย
 - ค. ปัญหาสิ่งแวดล้อม
 - ง. ปัญหาเรื่องอาหาร
 - จ. ปัญหาการว่างงาน
 จงกล่าวอย่างสั้น ๆ พอเข้าใจ
5. จงสรุปนโยบายประชากรของประเทศไทยมาให้ดู

หัวข้อสำหรับเลือกอภิปราย และข้อควรคิด

1. การมีประชากรน้อยเกินไปก็ไม่ดี การมีประชากรมากเกินไปก็ไม่ดี ท่านคิดว่า ประเทศไทยควรจะมีประชากรเท่าใดจึงจะเหมาะสม ในการพิจารณาว่า ประชากรขนาดใดเหมาะสมนั้น ท่านคิดว่าเราควรคำนึงถึงปัจจัยอะไรบ้าง อภิปราย
2. เรามักจะเฝ้าอ้างเสมอว่า การเพิ่มของประชากรเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ ตามความเป็นจริงแล้ว การมีประชากรมากก็มีประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจอยู่เหมือนกัน ลองพิจารณาดูว่า ส่วนดีของประชากรที่มีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจนั้น มีอะไรบ้าง
3. ท่านคิดว่า การพัฒนาชนบทของประเทศไทยจะมีส่วนช่วยยับยั้งไม่ให้ชาวชนบทหลังไถลเข้าไปอยู่ในเมืองใหญ่ ๆ ได้มากน้อยเพียงไร อภิปราย

4. การเพิ่มของประชากรอย่างรวดเร็ว จะมีผลกระทบต่อ “คุณภาพ” ของประชากรไทยอย่างไรบ้าง อภิปราย
5. นอกจากการวางแผนครอบครัวแล้ว ท่านคิดว่า มีมาตรการใดอีกบ้างที่สามารถช่วยลดอัตราการเพิ่มของประชากรได้เป็นอย่างดี อภิปราย
6. ผลการวิจัยหลายอันระบุว่า สตรีที่อยู่ในเมืองมักจะมีบุตรน้อยกว่าสตรีที่อยู่ในชนบท ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น อภิปราย
7. การบังคับให้พ่อบ้าน หรือแม่บ้านวางแผนครอบครัวนั้น ท่านคิดว่า มีผลดีผลเสียอย่างไรบ้าง ท่านเห็นว่า สังคมไทยมีความจำเป็นที่จะต้องใช้วิธีการบังคับหรือไม่ อภิปราย

บทที่ 6

ปัญหาการไม่รู้หนังสือ

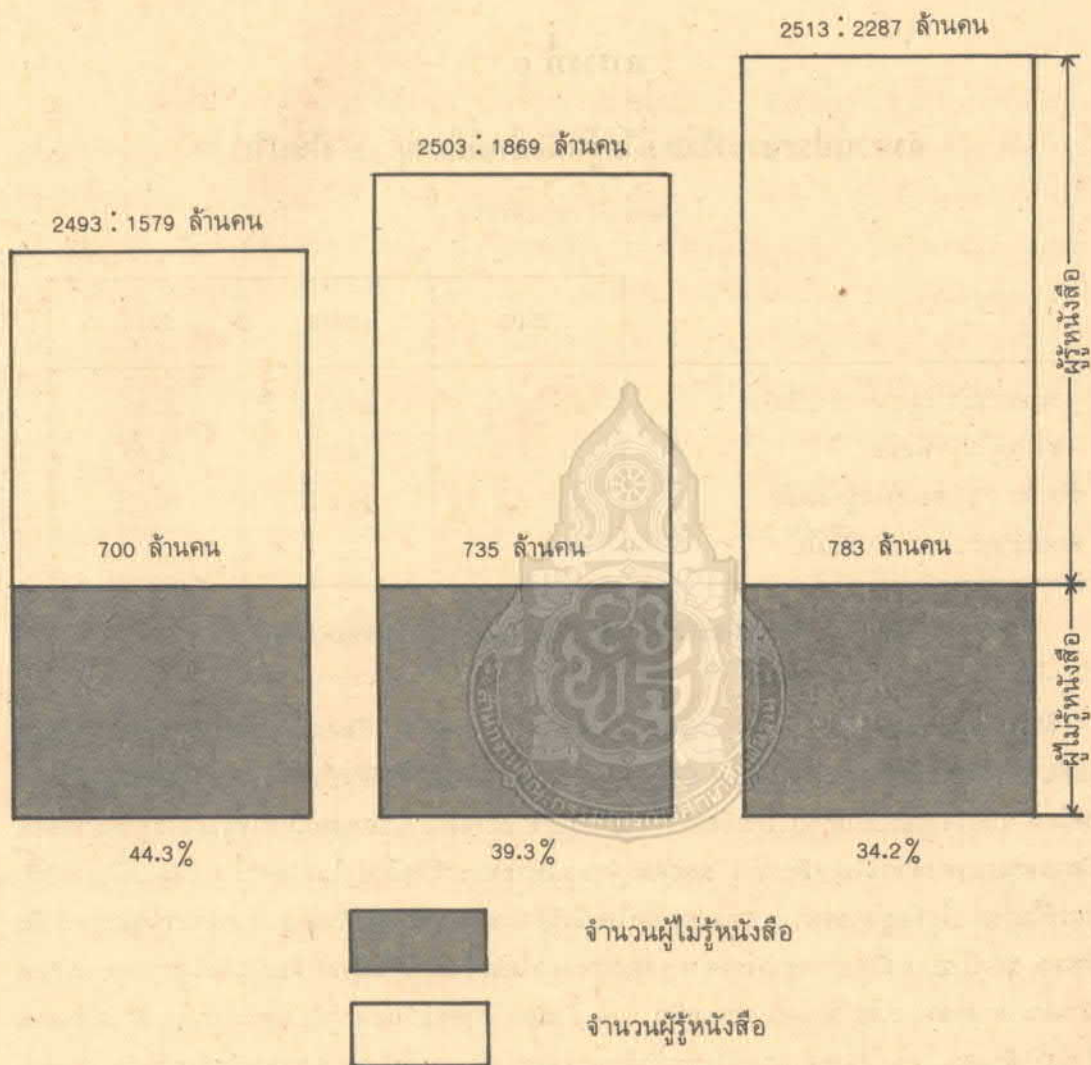
ปัญหาการไม่รู้หนังสือเป็นปัญหาที่ยิ่งใหญ่ระดับโลกทีเดียว ประเทศยิ่งด้อยพัฒนามาก เปอร์เซนต์ของ ผู้ไม่รู้หนังสือก็มักจะมากตามไปด้วย ส่วนประเทศที่พัฒนาแล้วนั้น จำนวนผู้ที่ไม่รู้หนังสือแทบจะไม่มีเลย หรือ ถ้ามีก็น้อยนัก

ก่อนที่จะเราจะพูดถึง ปัญหาการไม่รู้หนังสือกันต่อไป ขอให้นักเรียนทำความเข้าใจกับคำว่า “ไม่รู้หนังสือ” เสียก่อน โดยปกติแล้วเวลาเราพูดถึง “คนไม่รู้หนังสือ” เรามักจะหมายถึง คนที่ไม่สามารถจะอ่านออกหรือเขียนได้ จะเป็นภาษาใดก็ได้ และมักจะหมายถึงผู้ใหญ่มากกว่าเด็ก ซึ่งคำว่าผู้ใหญ่นี้โดยทั่ว ๆ ไปก็คือ ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป อย่างไรก็ตาม สำหรับประเทศไทยเรานั้น ในการสำมะโนประชากรทั่วประเทศของสำนักงานสถิติแห่งชาติได้ให้คำจำกัดความ “ผู้รู้หนังสือ” ไว้ว่า “ผู้รู้หนังสือ คือ ผู้ที่มีอายุ 10 ขวบ หรือ 10 ขวบขึ้นไป ที่สามารถอ่านออก และเขียนได้ ในภาษาใดภาษาหนึ่ง” เพราะฉะนั้นผู้ที่ไม่รู้หนังสือก็คือ ผู้ที่มีอายุ 10 ขวบ หรือ 10 ขวบขึ้นไป ที่ไม่สามารถจะอ่านหรือเขียนภาษาใด ๆ ได้นั่นเอง การที่สำนักงานสถิติแห่งชาติกำหนดเอา บุคคลในวัยดังกล่าวเป็นเกณฑ์ อาจจะเป็นเพราะว่า ในประเทศไทยเรา โดยปกติแล้วเด็กเริ่มเข้าเรียนในโรงเรียน ประถมศึกษาตอนอายุ 7 ปีบริบูรณ์ พอถึงวัย 10 ขวบ ผู้เรียนก็ควรจะอ่านออกเขียนได้ หรือคิดเลขได้พอสมควรแล้ว เพราะฉะนั้นบุคคลใดก็ตามที่มีอายุถึง 10 ขวบแล้ว แต่ยังอ่านหนังสือไม่ออก หรือเขียนหนังสือไม่ได้ ก็น่าจะถือได้ว่า บุคคลผู้นั้นเป็นผู้ไม่รู้หนังสือ

สภาพทั่วไปเกี่ยวกับการไม่รู้หนังสือในประเทศไทย

ถ้าจะมองในระดับโลก เราจะพบความจริงว่า จำนวนประชากรที่ไม่รู้หนังสือของโลกเพิ่มจำนวนขึ้นเรื่อย ๆ ตามสัดส่วนการเพิ่มของประชากร เป็นต้นว่า ในปี 2493 ประชากรของโลกที่เป็นผู้ใหญ่ หรือมีอายุ 15 ปีขึ้นไป มีประมาณ 1,579 ล้านคน เป็นประชากรที่ไม่รู้หนังสือเสีย 700 ล้านคน หรือเท่ากับร้อยละ 43.3 แต่พอมาถึง ปี 2513 จากประชากรที่เป็นผู้ใหญ่ทั้งหมด 2,287 ล้านคน เป็นผู้ไม่รู้หนังสือเสีย 783 ล้านคน หรือราวร้อยละ 34.2 ของประชากรที่เป็นผู้ใหญ่ทั้งหมด นักเรียนจะเห็นได้ว่า ในช่วงระยะเวลา 20 ปี ระหว่างปี 2493-2513 จำนวน ผู้ไม่รู้หนังสือเพิ่มขึ้นถึง 708 ล้านคน แต่ถ้าดูจากเปอร์เซ็นต์แล้ว จะเห็นได้ว่า จำนวนเปอร์เซ็นต์ของผู้ไม่รู้หนังสือ ได้ลดลงจากเดิม กล่าวคือ ในปี พ.ศ. 2493 มีผู้ไม่รู้หนังสือร้อยละ 44.3 แต่ในปี พ.ศ. 2513 เปอร์เซนต์ได้ ลดเหลือเพียง 34.2 เปอร์เซนต์ หรือถ้าจะคิดเป็นสัดส่วนระหว่างผู้ไม่รู้หนังสือกับผู้รู้หนังสือของปี 2493 และ 2513 จะได้เป็น 44.3 : 55.7 และ 34.2 : 65.8 ตามลำดับ แต่เนื่องจากประชากรของโลกได้เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ทุก ๆ ปี จำนวนผู้ที่ไม่รู้หนังสือจึงสูงตามไปด้วย ทั้ง ๆ ที่เปอร์เซ็นต์ของผู้ไม่รู้หนังสือได้ลดลง (ดูแผนภูมิหน้า 69)

แผนภูมิ : ประชากรที่เป็นผู้ใหญ่ (อายุ 15 ปีขึ้นไป) ที่ไม่รู้หนังสือของโลก ในปี พ.ศ. 2493, 2503 และ 2513

ที่มาของข้อมูล: คัดจากหนังสือ "Youth and Literacy" ซึ่งเขียนโดย Arthur Gillette และจัดพิมพ์โดย UNESCO เมื่อปี พ.ศ. 2515 หน้า 15.

สำหรับประเทศไทยเรานั้น สภาพการไม่รู้หนังสือมีลักษณะผิดแผกแตกต่างจากสภาพการไม่รู้หนังสือของโลกบ้างเล็กน้อย กล่าวคือ จำนวนผู้ไม่รู้หนังสือในประเทศไทยได้อยู่ในลักษณะที่ค่อนข้างจะคงที่ หรือไม่ก็ ลดลงจากเดิมเล็กน้อย ดังจะเห็นได้ว่า จำนวนผู้ไม่รู้หนังสือที่มีอายุ 10 ปีขึ้นไป ในปี พ.ศ. 2503 มีอยู่ 5.27 ล้านคน จากจำนวนประชากรอายุ 10 ปีขึ้นไป 18.03 ล้านคน พอมาถึงปี พ.ศ. 2513 จำนวนผู้ไม่รู้หนังสือลดลงเหลือ

4.26 ล้านคน จากประชากร (ที่อยู่ในวัย 10 ปีขึ้นไป) 23.45 ล้านคน ครั้นถึงปี พ.ศ. 2518 จำนวนผู้ไม่รู้หนังสือลดลงเล็กน้อยเหลือ 4.20 ล้านคน จากประชากร (ที่อยู่ในวัยอายุสูงกว่า 10 ปีขึ้นไป) 26.00 ล้านคน (ดูตารางที่ 6)

ตารางที่ 6

จำนวนประชากรไทยที่ไม่รู้หนังสือที่มีอายุ 10 ปีขึ้นไป

(คิดเป็นจำนวนล้าน)

	2503	2513	2518
จำนวนประชากรอายุ 10 ปีขึ้นไป	18.03	23.45	26.00
จำนวนผู้ไม่รู้หนังสือ	5.27	4.26	4.20
ร้อยละ (%) ของผู้ไม่รู้หนังสือ ต่อประชากรอายุ 10 ปีขึ้นไป	29.2 %	18.2 %	16.1 %

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ถึงแม้ว่าทั้งจำนวนผู้ไม่รู้หนังสือ และเปอร์เซ็นต์ของผู้ไม่รู้หนังสือได้ลดลงบ้างก็ตาม แต่จำนวนผู้ไม่รู้หนังสือที่แท้จริงก็ยังอยู่ในระดับสูงนั่นเอง ปัญหาเรื่องการไม่รู้หนังสือจึงเป็นปัญหาที่น่าห่วงใยอย่างหนึ่งของประเทศไทย เนื่องจากประชากรของไทยที่กระจัดกระจายอยู่ตามภาคต่าง ๆ ของประเทศไทยอยู่ในสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์และทางสังคมไม่เหมือนกัน ตลอดจนจำนวนประชากรที่อยู่อาศัยในภาคต่าง ๆ ก็มีความน้อยต่างกัน ประชากรที่ไม่รู้หนังสือที่อยู่ในเขตต่าง ๆ ของประเทศไทยจึงมีจำนวนมากน้อยต่างกันด้วย จากจำนวนผู้ไม่รู้หนังสือ 4.26 ล้านคน ของปี 2513 นั้น ปรากฏว่า เขตต่าง ๆ ของประเทศไทยมีจำนวนผู้ไม่รู้หนังสือเป็นดังนี้ กรุงเทพมหานคร 0.23 ล้านคน ภาคกลาง 0.85 ล้านคน ภาคเหนือ 1.34 ล้านคน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 1.13 ล้านคน และภาคใต้ 0.71 ล้านคน¹ นอกจากจำนวนผู้ไม่รู้หนังสือจะแตกต่างกันออกไป ตามสภาพภูมิศาสตร์แล้ว จำนวนผู้ไม่รู้หนังสือยังแตกต่างกันออกไปตามเพศอีกด้วย กล่าวคือ จำนวนผู้ไม่รู้หนังสือที่เป็นเพศหญิงมีมากกว่าเพศชาย ตามสถิติของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ปรากฏว่า ในปี พ.ศ. 2513 มีจำนวนผู้ไม่รู้หนังสือที่เป็นหญิง 2.98 ล้านคน เป็นชาย 1.28 ล้านคน หรือจำนวนผู้ไม่รู้หนังสือหญิง มากกว่าจำนวนผู้ไม่รู้หนังสือชาย 1.70 ล้านคนนั่นเอง เหตุที่จำนวนผู้ไม่รู้หนังสือหญิงสูงกว่า ผู้ไม่รู้หนังสือชาย อาจจะ เป็นเพราะว่า ในอดีตพ่อแม่ไม่นิยมส่งบุตรหญิงให้เข้าโรงเรียน เหมือนเช่นที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้

¹ กองโครงการสังคม สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สถิติสังคมที่น่าสนใจ และสรุปแผนพัฒนา ฉบับที่ 4 หน้า 10.

ผลเสียหายที่เกิดจากการไม่รู้หนังสือ

กล่าวโดยทั่ว ๆ ไปแล้ว การไม่รู้หนังสือก่อให้เกิดความเสียหายหลายประการ ทั้งต่อตัวบุคคลที่ไม่รู้หนังสือ และต่อสังคมโดยรวม ผลเสียหายที่เกิดจากการไม่รู้หนังสือ อาจจะกล่าวเป็นข้อ ๆ ได้ดังนี้

1. ทำให้การดำเนินชีวิตเป็นไปด้วยความไม่สะดวก ยิ่งสังคมเจริญมากเท่าใด การรู้หนังสือและการศึกษาเป็นสิ่งที่มีความสำคัญมากยิ่งขึ้นเท่านั้น ที่เป็นเช่นนั้นก็เพราะว่า เมื่อสังคมเจริญยิ่งขึ้น การดำเนินชีวิตก็มีลักษณะสลับซับซ้อนยิ่งขึ้น การรู้หนังสือที่ดี การได้รับการศึกษาก็ดี จะทำให้บุคคลสามารถปรับตัวได้อย่างเหมาะสม และดำเนินชีวิตได้ง่ายขึ้น นักเรียนลองคิดดูว่า ถ้าเราไม่รู้หนังสือ หรืออ่านหนังสือไม่ออก เขียนหนังสือไม่ได้ เราจะมีปัญหาอะไรบ้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าเราอาศัยอยู่ในเมือง สิ่งที่เห็นได้ชัดเจนก็คือ การเดินทางไปในไหนมาไหนจะไม่สะดวก เพราะถนนหนทางต่าง ๆ ในเมืองเขียนด้วยตัวหนังสือทั้งสิ้น จะขึ้นรถโดยสารประจำทางก็ทำได้ไม่สะดวก เพราะเมื่อเราอ่านหนังสือไม่ออก เราก็ไม่สามารถจะรู้ได้ว่า รถแต่ละสายไปที่ไหน นอกจากจะถามคนอื่น จะไปซื้อสิ่งต่าง ๆ ก็ทำได้ไม่สะดวกนักเช่นเดียวกัน เพราะเราไม่สามารถอ่านป้ายหน้าร้านได้ว่า เป็นร้านขายสินค้าประเภทใด นอกจากใช้สายตาสังเกตเอา การไปติดต่อกับส่วนราชการก็อาจจะประสบความยุ่งยากบางประการ เช่น กรอกแบบฟอร์มต่าง ๆ ไม่ได้ เพราะเราเขียนหนังสือไม่เป็น เวลาเจ็บไข้ได้ป่วยจะไปรักษาพยาบาลตามโรงพยาบาลต่าง ๆ ก็ไม่รู้ว่าจะกรอกแบบฟอร์ม หรือจะทำบัตรผู้ป่วยอย่างไร เหล่านี้เป็นต้น ยิ่งถ้าบุคคลที่ไม่รู้หนังสืออาศัยอยู่ในประเทศที่เจริญก้าวหน้า และสมัยใหม่ซึ่งการสื่อสารข่าวสารต่าง ๆ ส่วนใหญ่ต้องอาศัยตัวอักษรด้วยแล้ว บุคคลนั้นจะประสบปัญหายุ่งยากต่าง ๆ นับไม่ถ้วนทีเดียว ยิ่งไปกว่านั้น การที่บุคคลอ่านหนังสือไม่ออก หรือไม่สามารถจะอ่านหนังสือพิมพ์ได้ทำให้ไม่สามารถจะทราบความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ของบ้านเมืองได้ดีเท่าที่ควร จึงทำให้บุคคลมีลักษณะเป็นเสมือนคนตาบอด

ถึงแม้ว่าการดำเนินชีวิตในชนบทจะไม่สลับซับซ้อนเหมือนในเมืองก็ตาม การรู้หนังสือก็เป็นสิ่งสำคัญเหมือนกัน ตัวอย่างที่เห็นได้ง่าย ๆ ก็คือ ชาวานที่ไม่รู้หนังสือ เวลาเซ็นสัญญาซื้อขายที่ดิน หรือกู้ยืมเงินก็ตี อาจจะถูกเจ้าของที่ดิน หรือเจ้าหนี้ฉ้อโกงเอาได้ ในทำนองเดียวกัน ถ้าชาวชนบทอ่านหนังสือไม่ออก เขียนหนังสือไม่ได้ เวลาซื้อยารักษาโรคไปใช้ก็ตี ซื้อเครื่องมือเครื่องมือนานอย่างจากในเมืองไปใช้ที่บ้านก็ตี อาจจะใช้ผิด ๆ ถูก ๆ เพราะอ่านฉลาก หรือคำแนะนำในการใช้ไม่ออกซึ่งอาจก่อให้เกิดอันตรายได้ เหล่านี้เป็นต้น

2. ทำให้เสียเปรียบในเรื่องโอกาสทางอาชีพ ในทุกประเทศรวมทั้งประเทศไทยด้วย ผู้ที่ไม่รู้หนังสือจะเป็นผู้เสียเปรียบในเรื่องโอกาสทางอาชีพ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ หน่วยงานต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเอกชนหรือรัฐบาล มักจะไม่รับบุคคลที่ไม่รู้หนังสือเข้าทำงาน บุคคลที่ไม่รู้หนังสือจึงมักจะหางานทำไม่ค่อยได้ ถ้าหางานได้ก็มักจะเป็นงานที่ต่ำต้อย หรืองานที่ต้องใช้กำลังกายมาก ยิ่งไปกว่านั้น เงินเดือน หรือค่าแรงงาน ที่ได้รับจะต่ำไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพ ตัวอย่างที่นักเรียนเห็นได้ง่าย ๆ ก็คือ แม้แต่ตำแหน่งนักการภารโรงตามส่วนราชการต่าง ๆ ยังต้องการบุคคลที่มีความรู้อย่างน้อยระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จึงจะมีสิทธิ์สมัครงานได้ ผู้ที่ไม่รู้หนังสือถ้าทำงานตามเมืองใหญ่ ๆ ก็มักจะเป็นกรรมกรก่อสร้าง แบกหาม กรรมกรของโรงงาน พนักงานทำความสะอาดอาคาร

สถานที่ หรือไม่ก็เป็นพนักงานบริการต่าง ๆ ตามห้างร้าน บริษัท กวดาการ โรงแรม เหล่านี้เป็นต้น งานประเภทดังกล่าวนอกจากจะเป็นงานต่ำ และรายได้ก็น้อยแล้ว ความมั่นคงในอาชีพก็แทบจะไม่มีอีกด้วย ผู้ทำงานที่อ่านหนังสือไม่ออกจึงมักจะอยู่ในสภาพที่ต้องเปลี่ยนงานไปเรื่อย ๆ ไม่มีที่สิ้นสุด

3. ทำให้สถานภาพทางสังคมต่ำต้อย ในสังคมแทบทุกสังคม ผู้ที่มีการศึกษามักจะได้รับการยกย่องนับถือจากผู้อื่นมากกว่าผู้ที่ไม่มีการศึกษา ที่เป็นเช่นนั้นอาจจะเป็นเพราะว่า ผู้ที่ได้รับการศึกษา หรือรู้หนังสือนั้น เป็นผู้ที่มีความรอบรู้ มีความสามารถในการปฏิบัติงาน และปรับตัวในชีวิตได้ดีกว่า จะคิดจะทำอะไรก็มีเหตุผลผลกว่า และมักจะมีความซื่อสัตย์กว่าผู้ไร้การศึกษา ฯลฯ ในทางตรงกันข้าม ผู้ที่ไม่รู้หนังสือ หรือไร้การศึกษานั้น มักจะมีความคิดในวงแคบ จะปฏิบัติงานสิ่งใดก็มักจะขาดหลักการที่ดี และไม่มี ความเชื่อมั่นในตัวเอง จึงทำให้ผู้อื่นไม่ยกย่องนับถือ บางครั้งสังคมยังกลับไปดูหมิ่นดูแคลนผู้ไร้การศึกษาว่าเป็นพวกโง่เขลาเบาปัญญาเสียอีกด้วยซ้ำไป แม้แต่ตัวผู้ไม่รู้หนังสือเอง บางทีก็อดที่จะไปตำหนิตัวเองด้วยความน้อยเนื้อต่ำใจ หรือความรู้สึกเป็นปมด้อยไม่ได้ เมื่อเป็นเช่นนั้น สถานภาพทางสังคมของผู้ไม่รู้หนังสือจึงต้อยกว่าผู้รู้หนังสือ และผู้ได้รับการศึกษาทั้งหลาย

4. ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการเสริมสร้างระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย เมื่อพิจารณาถึงผลเสียหายที่มีต่อสังคม เราจะเห็นได้ว่า สภาพการไม่รู้หนังสือที่เป็นอยู่ในปัจจุบันมีผลเสียหายต่อสังคมหลายประการ ที่เห็นได้ชัดเจนอย่างหนึ่งก็คือ สภาพการไม่รู้หนังสือ หรือการที่ประชาชนได้รับการศึกษาต่ำนั้น ก่อให้เกิดอุปสรรคต่อการเสริมสร้างการปกครองแบบประชาธิปไตยอย่างยิ่ง การที่ประชาชนไม่รู้หนังสือ หรือมีการศึกษาต่ำทำให้ประชาชนไม่อาจจะเข้าใจความหมายที่แท้จริงของการปกครองแบบประชาธิปไตยได้ เช่น ไม่เข้าใจว่า สิทธิ และเสรีภาพนั้นคืออะไร ยิ่งไปกว่านั้นสภาพการไม่รู้หนังสือ และการได้รับการศึกษาน้อยของประชาชนยังทำให้ประชาชนถูกชักจูงไปเป็นเครื่องมือของนักการเมืองบางพวกบางกลุ่มได้ง่าย ทำให้ประชาชนไม่สามารถเป็นตัวของตัวเองได้ ดังจะเห็นได้ว่า ในประเทศไทยเราในช่วงที่มีการเลือกตั้งผู้แทนราษฎรนั้น ราษฎรบางส่วนในบางท้องที่ถูกนักการเมืองซื้อเสียงด้วยเงินทองเพียงเล็กน้อยได้ ถ้าการเลือกตั้งเป็นไปในลักษณะนั้น ประชาธิปไตยที่แท้จริงย่อมจะเกิดขึ้นไม่ได้อย่างแน่นอน

5. เป็นอุปสรรคต่อการเพิ่มผลผลิตทางเกษตร เนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศกสิกรรม มีกสิกรรมอยู่ราว 4 ใน 5 ของประชากรทั้งประเทศ การที่เกษตรกรของไทยเป็นจำนวนไม่น้อยเป็นผู้ไม่รู้หนังสือนั้น ย่อมก่อให้เกิดอุปสรรคบางประการต่อการพัฒนาทางการเกษตร หรือการเพิ่มผลผลิตในทางเกษตรในลักษณะต่าง ๆ เป็นต้นว่า ไม่สามารถจะอ่านคำแนะนำเกี่ยวกับการใช้ปุ๋ย และการใช้พันธุ์พืชชนิดใหม่ ๆ ได้ ไม่สามารถที่จะคำนวณปริมาณของปุ๋ย หรือพันธุ์พืชที่จะใช้ได้ ไม่สามารถที่จะเข้าใจ หรือใช้บริการต่าง ๆ เกี่ยวกับการเกษตร เช่น สินเชื่อในทางเกษตรได้ ตลอดจนไม่รู้จักสร้างนิสัยการเก็บหอมรอมริบเงินทองเพื่อย้ายกิจการเพิ่มผลผลิตทางเกษตรของตน เหล่านี้เป็นต้น

นอกจากที่กล่าวแล้ว การไม่รู้หนังสือยังทำให้บุคคลมีเจตคติ และความคิดแบบเก่า ๆ ไม่ทันสมัย ซึ่งบางทีก็เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการเกษตรได้เช่นกัน เช่น ความรู้สึกไม่กล้าลองใช้สิ่งใหม่ ๆ อันได้แก่ เครื่อง

ทุนแรงทางการเกษตร ยาปราบศัตรูพืช ฯลฯ หรือมีเงินนั้นก็รับของใหม่มาใช้โดยไม่รู้วิธีใช้ จนเกิดอันตรายถึงแก่ชีวิตก็ได้ เช่น การใช้ยาฆ่าแมลงปราบศัตรูพืช หรือพูดอีกนัยหนึ่งก็คือ ผู้ที่ไม่รู้หนังสือ มักจะไม่ค่อยมีความคิดอะไรใหม่ ๆ หรือไม่กล้าริเริ่มทำสิ่งใหม่ ๆ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร¹

6. ทำให้การพัฒนาเศรษฐกิจเป็นไปอย่างเชื่องช้า โดยปกติแล้ว สังคมใดที่มีเปอร์เซ็นต์ของผู้รู้หนังสืออยู่ในระดับสูง สังคมนั้นมักจะมีระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจสูงไปด้วย สังคมใดที่มีเปอร์เซ็นต์ผู้ไม่รู้ตัว สังคมนั้นมักจะล่าช้าในทางด้านเศรษฐกิจ แต่ทั้งนี้ก็ไม่ได้หมายความว่า ประเทศที่มีเปอร์เซ็นต์ผู้ไม่รู้หนังสืออยู่ในระดับสูงจะก้าวหน้าทางเศรษฐกิจไม่ได้ เพราะถ้าดูสภาพความเป็นจริงในอดีตแล้ว เราจะพบว่าประเทศอังกฤษ และฝรั่งเศส เมื่อกลางศตวรรษที่ 19 นั้น มีระดับการพัฒนาเศรษฐกิจอยู่ในระดับที่นำพอใจรายได้ต่อหัวของประชากรก็ค่อนข้างสูง ทั้ง ๆ ที่ในตอนนั้นในประเทศทั้งสองมีจำนวนผู้รู้หนังสือเพียงประมาณร้อยละ 50 เท่านั้นเอง อย่างไรก็ตาม ในอดีตการพัฒนาเศรษฐกิจของบางประเทศอาจจะมาก่อนการพัฒนาการศึกษา หรือการรู้หนังสือของประชาชน ดังเช่นที่เคยเกิดขึ้นในอังกฤษ และฝรั่งเศส ตอนกลางศตวรรษที่แล้ว แต่สำหรับในสมัยปัจจุบันนี้นั้น ดูเหมือนว่าการรู้หนังสือ หรือการศึกษาของประชาชนจะต้องพัฒนาให้เกิดขึ้นก่อน ก่อนที่การพัฒนาเศรษฐกิจจะเป็นไปได้อย่างสะดวก ประเทศที่มีความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจอยู่ในระดับนำในปัจจุบันอันได้แก่ สหรัฐอเมริกา เยอรมันตะวันตก และญี่ปุ่น ที่สามารถพัฒนาเศรษฐกิจของตนไปได้อย่างรวดเร็วในส่วนหนึ่งก็เป็นเพราะประชาชนของประเทศเหล่านั้นได้รับการศึกษาดี หรือมีเปอร์เซ็นต์ผู้รู้หนังสือสูงนั่นเอง²

นักวิชาการในประเทศตะวันตกบางท่านได้ศึกษาวิจัยพบความจริงว่า ประเทศใดก็ตามที่จะเริ่มต้นมีความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจได้นั้น จะต้องมีการรู้หนังสืออยู่ในช่วง 30-50 เปอร์เซ็นต์ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ในปัจจุบันประเทศที่มีประชากรรู้หนังสือต่ำกว่าร้อยละ 30 หรือ 40 ไม่อาจจะก้าวหน้าทางเศรษฐกิจได้นั่นเอง แต่ในขณะเดียวกันก็ไม่ได้หมายความว่า ประเทศทุกประเทศที่มีผู้รู้หนังสือเกินกว่าร้อยละ 40 จะมีความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจเสมอไป³ ตัวอย่างเช่น ประเทศไทยมีผู้รู้หนังสืออยู่ในระดับที่ค่อนข้างสูง แต่ประเทศก็ไม่ได้มีความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจเท่าที่ควร เป็นต้น

อย่างไรก็ตามกล่าวโดยทั่ว ๆ ไปแล้ว การรู้หนังสือเป็นเงื่อนไขสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจ หรือความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจทีเดียว

7. เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาทางด้านสังคมทั่ว ๆ ไป โดยปกติแล้ว ผู้ที่ไม่รู้หนังสือมักจะมีโลกทัศน์ที่แคบและมีลักษณะอนุรักษนิยม ไม่ยอมรับการเปลี่ยนแปลงง่าย ๆ ตลอดจนมีคุณลักษณะอื่น ๆ ที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศ ตัวอย่างที่เห็นได้ง่าย ๆ ก็คือ ตอนที่รัฐบาลส่งเสริมให้มีการวางแผนครอบครัวใหม่ ๆ นั้น ผู้ที่ไร้การศึกษามีความสงสัยอย่างมาก ไม่เต็มใจที่จะให้ความร่วมมือในการคุมกำเนิดไม่ว่าในแบบใด

¹ H.M. Phillips Literacy and Development (Switzerland : Art Graphiques Coop. Suisse, 1970), pp. 39-49.

² Ibid., pp. 32-33

³ Ibid., p. 31

รัฐบาลจะต้องใช้เวลาเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการวางแผนครอบครัวนานพอสมควรจึงจะทำให้ผู้ได้รับการศึกษา หรือ ผู้ไม่รู้หนังสือยอมทำตาม ซึ่งผิดกับผู้รู้หนังสือ หรือผู้มีการศึกษาดี รัฐบาลไม่ต้องโฆษณาเผยแพร่อะไรมากนัก ก็พร้อมที่จะวางแผนครอบครัว ในทำนองเดียวกันเวลาพัฒนาการไปส่งเสริมให้ชาวบ้านผู้ไม่รู้หนังสือในชนบทสร้าง ส้วมที่ดี ให้ทำคอกสัตว์เลี้ยงไว้นอกบ้านแทนที่จะเอาไว้ใต้ถุนบ้านก็ดี ชาวบ้านก็มักจะไมยอมทำตามจนกว่าพัฒนาการ จะได้ออกเล่า และอธิบายซ้ำแล้วซ้ำอีกเป็นเวลานานปี ชาวบ้านจึงจะยอมปฏิบัติ ในบางหมู่บ้านในชนบท ชาวบ้าน ผู้ได้รับการศึกษาที่ยังมีความเชื่อถือในเรื่องไสยศาสตร์อยู่ เวลาที่เจ้าหน้าที่อนามัยชี้แจงชักจูงให้ใช้ยาสมัยใหม่รักษาโรค มีบ่อยครั้งที่ชาวบ้านไมยอมคล้อยตาม แต่กลับต้อนที่จะรักษาโรคตามแนวไสยศาสตร์อยู่เช่นเดิม ตัวอย่างทั้งหมด ที่กล่าวมานี้ย่อมชี้ให้เห็นว่า การไม่รู้หนังสือที่ดี การได้รับการศึกษาดำกัที่ดีเป็นปัจจัยอันหนึ่งที่เป็นอุปสรรคต่อการ พัฒนาทางด้านสังคม

สาเหตุของการไม่รู้หนังสือ

นักเรียนได้รู้ถึงผลเสียของการไม่รู้หนังสือที่มีต่อบุคคล และต่อสังคมมาแล้วพอสมควร ปัญหาต่อไปที่ เราควรจะพิจารณาก็คือ “ทำไมคนจึงไม่รู้หนังสือ” หรือ “การไม่รู้หนังสือเกิดจากสาเหตุอะไร” กล่าวโดย สรุปแล้ว ปัจจัยที่มีส่วนทำให้บุคคลไม่รู้หนังสือมีดังต่อไปนี้

1. **สถานที่เรียนไม่พอ** ในอดีตท้องถิ่นชนบทที่ห่างไกลออกไป มักจะไม่มีโรงเรียนอยู่เลย ถึงแม้ว่า ในบางท้องถิ่น อาจจะใช้ศาลาวัดเป็นสถานที่เรียนได้ แต่ก็มีปัญหาขาดครูผู้สอนอีก ซึ่งผิดกับในปัจจุบันนี้ ที่มีผู้มี คุณวุฒิทางครู และพร้อมที่จะเป็นครูได้มากมายจนรัฐบาลไม่มั่งบประมาณที่จะบรรจุเป็นครูได้หมด การที่ในอดีต มีสถานที่เรียนไม่พอก็ดี ขาดครูสอนก็ดี ทำให้ผู้ใหญ่ในชนบทในปัจจุบันไม่รู้หนังสือเป็นจำนวนมากมาย

2. **พ่อแม่ไม่นิยมส่งบุตรหลานเข้าโรงเรียน** ในอดีตพ่อแม่ส่วนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชนบท มักจะไม่นิยมส่งบุตรหลานเข้าโรงเรียน ทั้ง ๆ ที่บางทีในท้องถิ่นของตนมีสถานที่เรียนพร้อม การที่พ่อแม่ไม่ส่งบุตร หลานเข้าเรียน อาจจะเป็นเพราะว่าพ่อแม่มักไม่ค่อยรู้คุณค่าของการศึกษา มีความกลัวในบางสิ่งบางอย่าง ตลอดจน มีเจตคติที่ผิด ๆ บางประการ แม้แต่ในปัจจุบันนี้ สิ่งเหล่านี้ก็ยังมีอยู่บ้างในท้องถิ่นที่อยู่ห่างไกลออกไป โดยเฉพาะ อย่างยิ่งบุตรหญิง มักจะไม่ได้รับการส่งเสริมให้เข้าเรียน ไม่ว่าจะเป็นระดับประถมศึกษาหรือมัธยมศึกษา ทั้งนี้ก็เพราะว่า พ่อแม่บางคนเกรงว่า หากบุตรหญิงได้รับการศึกษาแล้วจะมีความคิด และการปฏิบัตินอกกรอบการยอมรับ ตลอดจน เสียคนได้ง่าย เหล่านี้เป็นต้น

3. **ปัญหาทางเศรษฐกิจ** บางทีถึงแม้ว่า สถานที่เรียนจะมี และพ่อแม่ก็เห็นคุณค่าของการศึกษา ก็ตาม แต่พ่อแม่บางคนไม่มีเงินทองที่จะใช้เป็นค่าเสื้อผ้า หรือค่าสมุดดินสอของบุตร ก็ทำให้พ่อแม่ไม่ยอมส่ง บุตรหลานเข้าโรงเรียนได้เช่นกัน บางครอบครัวที่หัวหน้าครอบครัวยากจนมาก ๆ พ่อแม่ต้องการที่จะให้บุตรของตน ช่วยทำงานมากกว่าที่จะไปโรงเรียน สิ่งเหล่านี้บางทีทำให้พ่อแม่บางคนต้องหาทางหลีกเลี่ยงกฎหมายของบ้านเมือง ที่กำหนดให้เด็กที่มีอายุในเกณฑ์ต้องเรียนหนังสือด้วยซ้ำไป

4. ขาดปัจจัยที่จะช่วยส่งเสริมไม่ให้ล้มหนังสือ ในบางท้องถิ่นของประเทศไทยที่อยู่ห่างไกล

การคมนาคม คุณภาพการศึกษามักจะต่ำ ซึ่งเกิดจากสาเหตุหลายประการ เช่น ขาดครูที่มีคุณวุฒิ อุปกรณ์การสอน หรือเครื่องไม้เครื่องมือในการเรียนการสอนไม่มี ครูไม่ไปทำงานตามเวลา นักเรียนมีสุขภาพไม่ดีไปโรงเรียนได้ไม่สม่ำเสมอ ฯลฯ นอกจากนี้เด็กที่จบจากโรงเรียนประถมศึกษาจะมีคุณภาพต่ำด้วยเหตุผลดังกล่าวแล้ว ในท้องถิ่นที่ห่างไกลหลายแห่งของประเทศไทยขาดสิ่งต่าง ๆ ที่ช่วยป้องกันการล้มหนังสือ เป็นต้นว่า ไม่มีหนังสือพิมพ์ และเครื่องรับวิทยุ ตลอดจนไม่มีสถานที่อ่านหนังสือ หรือห้องสมุดประจำหมู่บ้าน ฯลฯ เป็นธรรมดาอยู่เองที่ผู้ที่จบจากโรงเรียนไปแล้วจะค่อย ๆ ลืมหนังสือไปเรื่อย ๆ ตามกาลเวลา และกลายเป็นเหมือนผู้อ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ อีกครั้งหนึ่ง ผู้ใหญ่ในชนบทที่อยู่ห่างไกลเป็นจำนวนไม่น้อย กลายเป็นผู้ไม่รู้หนังสือ เพราะสาเหตุที่กล่าวนี้

แนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาการไม่รู้หนังสือ

การป้องกันและการแก้ไขปัญหาการไม่รู้หนังสือในสังคมไทย อาจจะทำได้ในลักษณะต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. การให้ความเสมอภาคทางการศึกษา เนื่องจากในบางท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในท้องถิ่นทุรกันดารมักจะไม่มีโรงเรียนประถมศึกษา หรือมีแต่ขาดแคลนครูที่มีคุณวุฒิ ตลอดจนขาดอุปกรณ์การสอนต่าง ๆ ทำให้เด็กในท้องถิ่นเหล่านั้นไม่มีที่เรียนหนังสือ หรือมีที่เรียนแต่โรงเรียนสอนโดยครูที่ไม่มีคุณวุฒิ จึงจำเป็นต้องมีรัฐบาลจะต้องเร่งจัดการศึกษาภาคบังคับให้ประชาชนอย่างทั่วถึงกันทุกท้องถิ่น ตลอดจนหาทางกระจายครูที่มีคุณวุฒิออกไปประจำตามโรงเรียนในเขตทุรกันดารด้วย พร้อมทั้งอุปกรณ์การเรียน การสอนที่จำเป็น ถ้าหากว่ารัฐบาลสามารถจัดให้มีโรงเรียนประถมศึกษาได้ทั่วถึงทุกท้องถิ่นในชนบท และปรับปรุงคุณภาพของการศึกษาให้ดีขึ้นในทุกท้องถิ่นของประเทศไทย ก็เชื่อได้ว่าเด็กไทยของเราในวันนี้จะไม่เป็นผู้ใหญ่ที่ไม่รู้หนังสือในวันหน้าเป็นจำนวนมากเหมือนเช่นที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้

2. การส่งเสริมการศึกษาผู้ใหญ่ และการศึกษานอกโรงเรียน เนื่องจากยังมีผู้ใหญ่เป็นจำนวนมากที่ไม่เคยได้เข้าโรงเรียนเลย และมีเป็นจำนวนไม่น้อยที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 แล้วแต่อ่านหนังสือไม่ออก เพราะไม่มีโอกาสได้ฝึกฝนเป็นเวลาดติดต่อกัน ฉะนั้นจึงจำเป็นต้องส่งเสริมการศึกษาผู้ใหญ่ และการศึกษานอกโรงเรียนอย่างจริงจัง โดยเน้นหนักทางด้านอาชีพ ในขณะที่เดียวกันก็ให้ความรู้ในด้านหนังสือด้วย เป็นที่น่ายินดีที่ขณะนี้ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ กำลังเร่งรัดพัฒนาการศึกษาในด้านนี้อย่างรีบเร่ง¹ เนื่องจากการศึกษานอกโรงเรียน สามารถจัดได้ในหลายรูปแบบตามความสนใจ ความจำเป็น และความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นต่าง ๆ การศึกษานอกโรงเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับผู้ใหญ่นอกจากจะช่วยแก้ไขปัญหาการไม่รู้หนังสือแล้ว ยังจะช่วยพัฒนาชีวิตของผู้ไม่รู้หนังสืออีกด้วย

¹ กระทรวงศึกษาธิการ รายงานการสัมมนาการศึกษานอกระบบโรงเรียน (กทม.: โรงพิมพ์อักษรบัณฑิต 2517), หน้า 104.

3. การส่งเสริมให้องค์การที่มีใช้รัฐบาล เข้ามีบทบาทในการแก้ปัญหาการไม่รู้หนังสือมากยิ่งขึ้น เนื่องจากผู้ไม่รู้หนังสือมีอยู่ทั่วประเทศไทย แม้แต่ในบางเขตของนครหลวง เช่น ตามแหล่งเสื่อมโทรมต่าง ๆ ก็มีผู้ไม่รู้หนังสืออยู่เป็นจำนวนมาก การที่จะให้รัฐบาลทำฝ่ายเดียวย่อมจะเป็นการยากลำบากยิ่งที่จะทำให้จำนวนผู้ไม่รู้หนังสือลดลงอย่างรวดเร็ว จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ควรส่งเสริมให้องค์การเอกชน หรือองค์การที่มีใช้รัฐบาลเข้าไปมีส่วนร่วมด้วย เช่น องค์การทางศาสนา สมาคมสตรี องค์การนิสิตนักศึกษา ฯลฯ แม้แต่บริษัทธุรกิจต่าง ๆ ก็อาจจะช่วยแก้ปัญหาการไม่รู้หนังสือได้เหมือนกัน เช่น โดยการจัดหลักสูตรพิเศษสำหรับผู้ไม่รู้หนังสือขึ้นในโรงงาน หรือบริษัทของตนเพื่อช่วยให้พนักงานของบริษัทได้รู้หนังสือ เป็นต้น อย่างไรก็ตามในกรณีที่หน่วยเอกชนเป็นผู้จัด รัฐบาลก็ควรจะได้ให้ความช่วยเหลือบ้างตามความเหมาะสม เช่น ในเรื่องอุปกรณ์การเรียน การสอน ในขณะที่เดียวกันรัฐบาลก็ควรจะต้องส่งดูแลให้หน่วยงานเอกชน หรือสมาคมดังกล่าวใช้โครงการสอนผู้ไม่รู้หนังสือ เป็นเครื่องมือปลูกฝังวิถีชีวิตการเมืองอื่นที่ไม่เป็นที่พึงปรารถนาของคนไทย

4. การใช้สื่อสารมวลชนบางประเภทเข้าช่วยในการให้การศึกษาแก่ผู้ใหญ่ที่ศึกษาไม่ครบระบบชั้นเรียน เนื่องจากจำนวนผู้ที่ไม่รู้หนังสือมีจำนวนมาก และกระจายอยู่ทั่วประเทศ การที่จะไปสอนทีละ 20 - 30 คน ตามสถานที่ต่าง ๆ นั้น จะทำให้เสียเวลา และต้องอาศัยผู้สอนเป็นจำนวนมาก จึงสมควรที่จะใช้สื่อสารมวลชนบางประเภทเข้าช่วยด้วย ในปัจจุบันนี้ประเทศไทยมีวิทยุ และโทรทัศน์กันอย่างกว้างขวางทั้งในเมืองและชนบท โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิทยุ นั้น จากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติเมื่อปี พ.ศ. 2517 พบว่า ร้อยละ 70.9 ของครัวเรือนในประเทศไทยมีวิทยุฟังกัน¹ ด้วยเหตุนี้จึงควรที่จะมีรายการเพื่อการศึกษาผู้ใหญ่บางรายการทางวิทยุ หรือโทรทัศน์ รายการที่จัดนั้นควรจะเป็นรายการที่จะช่วยเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถแก่ประชาชนที่ไม่มีโอกาสศึกษาเล่าเรียนในโรงเรียนภาคปกติ และเป็นรายการที่จะช่วยให้ชาวชนบทผู้ได้รับการศึกษาได้รับความรู้ต่าง ๆ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีพของเขา

5. การจัดสร้างที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน ในบางท้องถิ่นของประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งท้องถิ่นที่ชาวบ้านไม่ค่อยมีวิทยุ หรือโทรทัศน์ ควรจะจัดให้มีที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน ในที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน ควรจะมีหนังสือชนิดต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หนังสือที่ให้ความรู้เกี่ยวกับอาชีพ การอนามัย กฎหมายในชีวิตประจำวัน ศีลธรรม ฯลฯ และสิ่งที่ขาดไม่ได้ก็คือ หนังสือพิมพ์รายวัน การมีที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการป้องกันการลืมนหนังสือของชาวบ้าน โดยปกติแล้ว ผู้ที่อยู่ในชุมชนห่างไกลถึงแม้ว่าอาจจะจบการศึกษาระดับประถมศึกษาไปแล้วก็ตาม ถ้าไม่มีโอกาสได้อ่านหนังสือนาน ๆ ก็อาจจะลืมการอ่าน การเขียนได้ง่าย และกลายเป็นผู้ไม่รู้หนังสือไปในที่สุด ด้วยเหตุนี้ ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านจึงเป็นสิ่งจำเป็น และสามารถจะช่วยลดจำนวนผู้ไม่รู้หนังสือได้ทางหนึ่ง

¹ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ข่าวปฏิบัติการศึกษา ปีที่ 1 ฉบับที่ 5 (สิงหาคม 2519), หน้า 7.

คำถาม

1. การไม่รู้หนังสือคืออะไร จงอธิบายมาพอเข้าใจ
2. จงกล่าวถึงสภาพการไม่รู้หนังสือของโลก และของประเทศไทยมาโดยสังเขป พร้อมด้วยข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับจำนวนผู้รู้และไม่รู้หนังสือ
3. การไม่รู้หนังสือก่อให้เกิดผลเสียหายต่อบุคคล และต่อสังคมโดยส่วนรวมอย่างไรบ้าง จงระบุนมาเป็นข้อ ๆ
4. การไม่รู้หนังสือมีสาเหตุสำคัญมาจากอะไรบ้าง จงชี้แจงถึงสาเหตุของการไม่รู้หนังสือมาสัก 2-3 ข้อ
5. ในการป้องกัน และแก้ไขการไม่รู้หนังสือในประเทศไทยเรา นั้น เราสามารถจะใช้วิธีการอะไรได้บ้าง อธิบาย

หัวข้อสำหรับเลือกอภิปราย และข้อควรคิด

1. ผู้ใหญ่ที่ไม่รู้หนังสืออาจจะเป็นเพราะไม่เคยเข้าโรงเรียนเลยในวัยเด็ก หรืออาจจะเคยเข้าโรงเรียนมาแล้ว แต่เกิดลืมหนังสือในตอนหลัง เพราะการทอดทิ้งหนังสือเป็นเวลานาน ท่านคิดว่ารัฐบาลควรจะแก้ไข ผู้ใหญ่ไม่รู้หนังสือประเภทไหนก่อน อภิปราย
2. ในชุมชนของท่าน มีผู้ไม่รู้หนังสือมากน้อยเพียงใด ท่านคิดว่าสถาบัน หรือหน่วยงานต่าง ๆ ที่อยู่ในชุมชนสามารถจะช่วยแก้ปัญหาการไม่รู้หนังสือของผู้ไม่รู้หนังสือที่มีอยู่ในชุมชนของท่านได้อย่างไรบ้าง อภิปราย
3. ท่านคิดว่า ในโรงงานหนึ่ง ๆ ผลผลิตที่ได้จากคนงานที่รู้หนังสือ กับคนงานที่ไม่รู้หนังสือจะแตกต่างกัน หรือเหมือนกัน อย่างไรบ้าง โดยเฉพาะในเรื่อง (ก) ความรวดเร็วในการทำงาน (ข) ปริมาณผลผลิตที่ออกมา (ค) ความสามารถในการใช้เครื่องจักร (ง) การทำวัตถุดิบให้สูญเสียไปโดยเปล่าประโยชน์ (จ) การมาทำงาน (ฉ) การป้องกันอุบัติเหตุ และ (ช) การให้ความร่วมมือกับผู้ร่วมงาน อภิปราย
4. การไม่รู้หนังสือเป็นอุปสรรคต่อการเสริมสร้างระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยอย่างไรบ้าง อภิปราย
5. สภาพการไม่รู้หนังสือในประเทศไทยก่อให้เกิดผลเสียต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างไรบ้าง อภิปราย
6. อาจจะมีผู้ไม่รู้หนังสือบางพวกบางกลุ่มไม่ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการรู้หนังสือ และทำให้ไม่อยากจะเรียนหนังสือ ท่านคิดว่าเราจะมีการสร้างแรงจูงใจ และชักจูงให้บุคคลเหล่านั้นเรียนหนังสือได้ด้วยวิธีการใดบ้าง อภิปราย

บทที่ 7

ปัญหาเรื่องที่ดินทำกิน

ในตำราเรียนระดับชั้นประถมศึกษาในอดีตกาล มีข้อความอยู่ตอนหนึ่ง กล่าวบรรยายถึงแผ่นดินไทยไว้ว่า “เมืองไทยใหญ่อุดม ดินดีสมเป็นนาสวน” จากข้อความนี้ทำให้นักเรียนตีความหมายได้ว่า ในอดีตนั้น เมืองไทยมีพื้นที่ดินมากมาย และพื้นที่ดินเหล่านั้นก็อุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเพาะปลูก แต่ในปัจจุบันนี้ ประเทศไทยของเราหาได้มีลักษณะเป็นเช่นนั้นไม่ เกษตรกรซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ มีปัญหาเรื่องที่ดินทำกิน กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ชาวไร่ชาวนามีที่ดินสำหรับทำการเกษตรไม่เพียงพอ เมื่อเป็นเช่นนั้น เกษตรกรของประเทศไทยจึงอยู่ในสภาพที่ยากจน และไม่อาจจะดำเนินชีวิตอย่างสงบสุขได้ ถ้าเรายอมให้สภาวะการนี้ทำนองนี้คงอยู่เรื่อยไปโดยไม่มีการแก้ไขอย่างรีบด่วน ก็อาจจะทำให้ความมั่นคงของประเทศชาติคลอนแคลนได้ ปัญหาเรื่องที่ดินทำกินจึงเป็นปัญหาใหญ่ปัญหาหนึ่งของบ้านเมืองเรา และเราทุกคนควรจะได้พิจารณาทำความเข้าใจอย่างต้องแท้ เพื่อจะได้ช่วยกันแก้ไขปัญหานี้ต่อไป

สถานการณ์เกี่ยวกับการใช้ที่ดินในประเทศไทย

ผลจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจ และการเพิ่มของประชากรในอัตราที่ค่อนข้างสูงในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา ทำให้การใช้ที่ดินของประเทศไทยเราเปลี่ยนแปลงไปมาก ดังจะเห็นได้จากพื้นที่ทั้งหมดของประเทศ 321 ล้านไร่ ในปี พ.ศ. 2516 พื้นที่ 109 ล้านไร่ หรือร้อยละ 34 ถูกนำไปใช้ในการเกษตร 119 ล้านไร่ หรือร้อยละ 37 มีสภาพเป็นป่า ที่เหลืออีก 93 ล้านไร่ หรือร้อยละ 29 เป็นพื้นที่ที่เป็นน้ำ หนองบึง ที่รกร้างว่างเปล่า ที่อยู่อาศัย และอื่น ๆ

จากพื้นที่ที่ทำการเกษตรประมาณ 109 ล้านไร่นั้น เป็นพื้นที่ซึ่งอยู่ในเขตโครงการชลประทานประมาณ 20 ล้านไร่ ซึ่งส่วนใหญ่ (หรือราว 12 ล้านไร่) อยู่ในภาคกลาง อีก 8 ล้านไร่ อยู่ในเขตชลประทานต่าง ๆ ซึ่งกระจายอยู่ในภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ ที่ดินที่อยู่ในเขตชลประทานส่วนใหญ่ถูกใช้ไปเพื่อการปลูกข้าว สำหรับที่ดินซึ่งอยู่นอกเขตชลประทานซึ่งมีอยู่ 89 ล้านไร่ นอกจากจะใช้ปลูกข้าวเป็นส่วนใหญ่แล้วยังเป็นพื้นที่สำหรับพืชไร่ชนิดต่าง ๆ เช่น ข้าวโพด อ้อย มันสำปะหลัง ฝ้าย ฯลฯ อีกด้วย ตลอดจนใช้เป็นพื้นที่เพาะปลูกไม้ยืนต้น ผลไม้ และที่เลี้ยงสัตว์

สาเหตุที่ก่อให้เกิดปัญหาเรื่องที่ดินทำกิน

ในประเทศเราประชากรราว 4 ใน 5 เป็นเกษตรกร ที่ดินทำกินจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีพของเกษตรกร การที่เกษตรกรไม่มีที่ดินทำกินที่เพียงพอที่ดี หรือมีที่ดินไม่เหมาะกับการเพาะปลูกที่ดี มีสาเหตุมาจากหลายประการด้วยกัน ซึ่งอาจจะกล่าวได้ดังนี้

1. การเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของประชากร ในปัจจุบันนี้ประเทศไทยมีประชากรเพิ่มขึ้นปีละล้านคนเศษ เป็นผลทำให้จำนวนครอบครัวของเกษตรกรเพิ่มมากขึ้นด้วยทุก ๆ ปี ซึ่งทำให้ความต้องการที่ดินทำกินมีมากขึ้น ยิ่งไปกว่านั้น การแบ่งแยกที่ดินที่มีอยู่ให้ลูกหลานก็ทำให้ขนาดการถือครองที่ดินทำกินเล็กลงเรื่อย ๆ จากการคาดคะเนของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ในระหว่างปี พ.ศ. 2518 - 2528 จำนวนครอบครัวของเกษตรกรจะเพิ่มขึ้นอีกราว 1.7 ล้านครอบครัว จากจำนวนครอบครัวที่มีอยู่ในปี 2518 รว 5,060,000 ครอบครัว การที่ครอบครัวเกษตรกรที่มีอยู่เดิมส่วนใหญ่มีปัญหาเรื่องที่ดินอยู่แล้ว และจะมีครอบครัวเกษตรกรเพิ่มขึ้นใหม่อีกเป็นจำนวนมากเช่นนั้น ปัญหาที่ดินทำกินจะทวีความรุนแรงขึ้นไปอีกอย่างแน่นอน

2. การเปลี่ยนแปลงสภาพการเกษตร ในอดีตกาล ชาวไร่ชาวนา ทำไร่ทำนาเพียงเพื่อเลี้ยงตนเองเป็นส่วนใหญ่ ไม่ได้ผลิตเพื่อการค้าแต่ประการใด แต่ในปัจจุบันนี้ สภาพการเกษตรได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม กล่าวคือ ลักษณะของสังคมปัจจุบันทำให้เกษตรกรต้องผลิตเพื่อการค้าขาย ทหารายได้ให้แก่ครอบครัวด้วย ทำให้เกษตรกรต้องการที่ดินทำกินมากขึ้นเพื่อเพิ่มผลผลิตทางเกษตรกรรมให้สูงขึ้น ความต้องการในที่ดินทำกินจึงต้องเพิ่มขึ้น แต่เนื่องจากที่ดินที่รัฐจะเพิ่มขยายให้เป็นที่ทำกินของราษฎรมีอยู่จำกัด เกษตรกรจึงไม่อาจจะมียี่ที่ดินเพียงพอตามความต้องการของตนได้

3. การถูกเอารัดเอาเปรียบจากผู้ให้เช่าที่ดิน เกษตรกรบางส่วนอาจจะถูกเอารัดเอาเปรียบจากนายทุน หรือจากผู้ที่มีฐานะดีกว่า ทำให้ที่ดินทำกินที่มีน้อยอยู่แล้ว กลับลดน้อยลงไปอีก ในขณะที่ผู้ที่มีที่ดินมากหรือค่อนข้างมาก กลับมียี่ที่ดินทำกินเพิ่มมากยิ่งขึ้นไปอีก เป็นผลให้เกิดความไม่สมดุลย์ในเรื่องที่ดินทำกินระหว่างเกษตรกรทั้งสองประเภทนี้ได้

โดยปกติแล้วเกษตรกรที่มีที่ดินทำกินน้อย มักจะเช่าที่ดินทำกิน ในปีใดดินฟ้าอากาศไม่อำนวย ชาวไร่ชาวนาทำไร่ทำนาไม่ได้ผลทำให้ไม่สามารถเสียดค่าเช่าหนี้สินก็จะเกิดขึ้น ในบางรายมีหนี้สินเรื้อรัง และพอกพูนขึ้นเรื่อย ๆ ทุก ๆ ปี จนชาวไร่ ชาวนาไม่อาจจะเปลื้องหนี้สินได้ ผลสุดท้ายจะกลายเป็นช่องทางให้ผู้ให้เช่าถือโอกาสยึดที่ดินทำกินของเกษตรกรไปเสีย เกษตรกรที่เคยมีที่ดินทำกินอยู่บ้างก็จะกลายเป็นผู้ที่ไม่มียี่อะไรเหลืออยู่เลย อย่างไรก็ตามถ้าผู้เช่าที่ดินบังเอิญได้เช่าที่ดินจากผู้ที่มีความเห็นอกเห็นใจชาวไร่ชาวนา ก็อาจจะได้รับการผ่อนผันจากผู้ให้เช่าที่ดิน ทำให้ผู้เช่ารอดพ้นจากการถูกยึดที่ดิน หรือการเอารัดเอาเปรียบจากผู้ให้เช่าได้เหมือนกัน

4. การขาดความอุดมสมบูรณ์ของดิน ถึงแม้ว่าเกษตรกรบางกลุ่มมีที่ดินทำกินเป็นจำนวนหลายไร่ก็ตาม ก็อาจจะประสบปัญหาเรื่องที่ดินทำกินได้เหมือนกัน ถ้าหากที่ดินของเขาเหล่านั้นไม่มีความอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเพาะปลูก ตัวอย่างเช่น เกษตรกรในบางจังหวัดของภาคกลางตอนใต้ มีปัญหาเกี่ยวกับดินเปรี้ยว ไม่อาจจะทำนาได้ผลเต็มที่ประมาณกันว่าพื้นที่ของภาคกลางจำนวน 5.2 ล้านไร่ มีลักษณะเป็นดินเปรี้ยวเขตที่มีดินเปรี้ยวมากที่สุด ได้แก่ทุ่งรังสิต 1.3 ล้านไร่ พื้นที่ในอำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 0.9 ล้านไร่ และในจังหวัดฉะเชิงเทรา 0.9 ล้านไร่ ในเขตดังกล่าวสามารถจะผลิตข้าวได้เพียง 8 - 15 ถังต่อไร่ แทนที่จะเป็น

¹ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4

ราว 40 ดังต่อไปนี้ เหมือนเขตอื่น ๆ ของภาคกลาง ปัญหาของดินเปรี้ยวจึงเป็นปัญหาหนึ่งที่ทำให้เกษตรกรมีรายได้ไม่พอเลี้ยงครอบครัว และก่อกวนสันจนกระทั่งที่ดินตกเป็นกรรมสิทธิ์ของนายทุนไปเป็นจำนวนไม่น้อย

5. การใช้ที่ดินไม่ถูกหลัก เนื่องจากเกษตรกรของไทยส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีระดับการศึกษาต่ำ ไม่มีความรู้ทางการเกษตรแผนใหม่ดีพอ จึงมักจะใช้ที่ดินไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการเกษตรเป็นต้นว่า ไม่เคยใช้ปุ๋ยเลย หรือใช้ปุ๋ยแต่ไม่รู้ว่าควรใส่ปุ๋ยให้แก่ดินเป็นจำนวนเท่าใด ใส่เวลาใดและอย่างไร เหล่านี้เป็นต้น ในทำนองเดียวกัน การไถย่ำปราบศัตรูพืช ถ้าทำไม่ถูกวิธีก็อาจจะก่อให้เกิดผลเสียมากกว่าผลดี โดยที่เกษตรกรขาดความรู้ในเรื่องต่าง ๆ ดังกล่าว อาจจะทำให้ที่ดินของตนเสื่อมโทรม และไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ในทางเกษตรมากเท่าที่ควร เกษตรกรก็อาจจะมีปัญหาเรื่องที่ดินทำกินไปในที่สุด

6. ที่ดินถูกนำไปใช้ด้านที่ไม่ใช่เกษตรกรรม ความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและสังคม ทำให้ที่ดินถูกใช้เพื่อสนองความต้องการของสังคมในด้านอื่น ๆ เพิ่มมากขึ้น เช่น การก่อสร้างอาคาร บ้านเรือน ถนนหนทาง การสร้างเขื่อน เป็นต้น จากสถิติของปี พ.ศ. 2512 พบว่า เฉพาะในเขตเทศบาลอย่างเดียว ที่ดินที่ถูกใช้ไปเป็นอาคารบ้านเรือนมีเนื้อที่ถึง 1,554,860 ไร่ ในขณะที่เดียวกันที่ดินที่ถูกใช้เป็นถนนหนทางทั่วประเทศมีราว 831,073 ไร่ ถึงแม้ว่าพื้นที่ที่ถูกใช้ไปในด้านเหล่านี้จะไม่มากนัก เมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนพื้นที่ทั่วประเทศ 321,244,240 ไร่ ก็ตาม แต่การใช้ที่ดินเพื่อสนองความต้องการของสังคมในลักษณะนั้นก็มิได้มีผลกระทบกระเทือนต่อปัญหาเรื่องที่ดินทำกินอยู่ไม่น้อยเหมือนกัน

ที่กล่าวมาแล้วทั้งหมดเป็นสาเหตุสำคัญ ๆ 6 ประการ ที่ก่อให้เกิดปัญหาที่ดินทำกินในประเทศไทยเรา สาเหตุอื่น ๆ ที่มีส่วนทำให้เกิดปัญหาเรื่องที่ดินทำกิน แต่ไม่อาจจะกล่าวรายละเอียด ในที่นี้ได้แก่ การสะสมที่ดินไว้โดยไม่ทำให้เกิดประโยชน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งนายทุนบางกลุ่ม ที่ชอบกว้านซื้อที่ดินไว้เฉย ๆ นอกจากนี้ที่ดินที่เป็นที่ต่ำเกินไปที่มีน้ำขัง หรือน้ำท่วมอยู่บ่อย ๆ ก็อาจจะไม่เหมาะกับการเกษตร ซึ่งก็สามารถก่อให้เกิดปัญหาเรื่องที่ดินทำกินได้เหมือนกัน

ผลอันเกิดจากปัญหาเกี่ยวกับที่ดินทำกิน

กล่าวโดยทั่ว ๆ ไปแล้ว การที่เกษตรกรของเรามีปัญหาเกี่ยวกับที่ดินทำกินนั้นก่อให้เกิดผลเสียหาย หรือสิ่งที่ไม่พึงปรารถนาหลายประการตามมา อาทิเช่น

1. การเช่าที่ดินทำกินเพิ่มขึ้น เมื่อเกษตรกรมีที่ดินทำกินไม่เพียงพอต่อการเพาะปลูก ก็เป็นธรรมดาอยู่เองที่เกษตรกรจะต้องดิ้นรนขวนขวาย เพื่อให้ได้มาซึ่งที่ดินทำกินเพิ่มขึ้นโดยวิธีใดวิธีหนึ่ง เป็นต้นว่า โดยการเช่าที่ดินของผู้อื่น จากสถิติของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ปรากฏว่า ในภาคกลาง มีผู้เช่าที่ดินกว่า 2 แสนครอบครัว ภาคเหนือมีผู้เช่าที่ดินกว่าแสนครอบครัว ภาคใต้มีผู้เช่าที่ดินราว 5 หมื่นครอบครัว ภาคตะวันออกเฉียงเหนือราว 3 หมื่นครอบครัว การเช่าที่ดินทำกินจากผู้อื่นทำให้รายได้ส่วนหนึ่งถูกใช้ไปเป็นค่าเช่า โดยปกติชาวไร่ชาวนามีรายได้ต่ำอยู่แล้ว การที่ต้องเสียค่าเช่าที่ดินอีก ทำให้ฐานะความเป็นอยู่ของชาวไร่ชาวนาต่ำต้อยลงไปอีก ยิ่งไปกว่านั้นการเช่านาของผู้อื่น ทำให้เกษตรกรไม่มีแรงจูงใจที่จะปรับปรุง หรือพัฒนาให้ที่ดินอุดมสมบูรณ์ขึ้นอย่างเต็มที่เหมือนกับการมีที่ดินเป็นของตนเอง

2. การบุกรุกทำลายป่าไม้รุนแรงยิ่งขึ้น จากการสำรวจของทางราชการพบว่า เนื้อที่ป่าที่ถูกบุกรุกมีถึง 2.2 ล้านไร่ จำนวนราษฎรบุกรุกมีถึง 222,775 ราย เนื้อที่ป่าไม้ที่ถูกบุกรุกมากที่สุดได้แก่ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และรองลงมาได้แก่ ภาคเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ ตามลำดับ

จากการสำรวจด้วยภาพถ่ายทางอากาศเมื่อปีพ.ศ. 2504 พบว่า เนื้อที่ป่าไม้ของประเทศมีอยู่ประมาณร้อยละ 57 ของเนื้อที่ทั้งประเทศ แต่ในการสำรวจเมื่อ พ.ศ. 2517 ปรากฏว่าพื้นที่ป่าเหลืออยู่ ประมาณร้อยละ 37 ของเนื้อที่ทั้งประเทศ แสดงว่าเนื้อที่ป่าถูกทำลายประมาณร้อยละ 20 หรือ 63 ล้านไร่ ภายใน 13 ปี การที่ราษฎรต้องบุกรุกและทำลายป่าสงวนก็เพื่อต้องการที่จะมีที่ดินทำกินนั่นเอง ปัญหาเรื่องไร่ที่ดินมีความรุนแรงมากเท่าใด การบุกรุกที่ดินก็จะมากยิ่งขึ้นเท่านั้น

3. ความขัดแย้งเรื่องที่ดินทำกินมีมากขึ้น ปัญหาและความขัดแย้งในเรื่องที่ดินทำกิน ส่วนใหญ่มักจะเป็นปัญหาและความขัดแย้งระหว่างชาวไร่ชาวนาผู้สูญเสียกรรมสิทธิ์ในที่ดินให้แก่เจ้านายทุน ปัญหาเรื่องทำนองนี้เป็นปัญหาที่สะสมกันเป็นเวลาราวนานแล้ว และได้เริ่มมีการร้องเรียนขอให้ทางราชการช่วยแก้ปัญหาในเรื่องนี้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2514 เป็นต้นมา ปรากฏว่ารัฐบาลก็ได้พยายามช่วยเหลือชาวไร่ชาวนาอย่างที่สุด นับถึงวันที่ 31 มีนาคม 2519 รัฐบาลได้ไกล่เกลี่ย ประนีประนอมเรื่องหนี้สิน และที่ดินทำกิน ทำให้ชาวไร่ชาวนา กับเจ้านายทุนตกลงกันได้และยินยอมให้ชาวนาซื้อ หรือไถ่ถอนที่ดินคืน มีรวมทั้งสิ้น 446,618 ไร่ ในเขตจังหวัดต่าง ๆ 47 จังหวัด¹

4. ทำให้ชาวไร่ชาวนาตกเป็นเหยื่อของการโฆษณาชวนเชื่อของฝ่ายคอมมิวนิสต์ได้ง่าย การที่ชาวไร่ชาวนาของไทยมีปัญหาที่ดินทำกินนี้เอง ฝ่ายคอมมิวนิสต์จะถือโอกาสโฆษณาชวนเชื่อให้ชาวไร่ชาวนาไปเข้ากับฝ่ายของคอมมิวนิสต์ โดยอาจจะให้คำมั่นสัญญาหลอก ๆ ว่าฝ่ายคอมมิวนิสต์สามารถช่วยให้ชาวไร่ชาวนามีที่ดินทำกิน เป็นของตนเองได้ทั้ง ๆ ที่ตามความเป็นจริงแล้วในสังคมคอมมิวนิสต์ไม่มีราษฎรคนใดสามารถมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินได้เลย ชาวไร่ชาวนาบางคนที่ไม่เข้าใจถึงวิธีการของคอมมิวนิสต์ก็อาจจะเชื่อ และสนับสนุนคอมมิวนิสต์ได้ ปัญหาเรื่องที่ดินของชาวไร่ชาวนาจึงมีความเกี่ยวโยงกับความมั่นคงของชาติ หรือความมั่นคงของระบอบประชาธิปไตยของไทยเราอยู่ไม่น้อยทีเดียว

การปฏิรูปที่ดิน กับปัญหาเรื่องที่ดินทำกิน

ในการแก้ไขปัญหาระบบที่ดินทำกินอาจจะกระทำได้หลายทาง แต่วิธีการแก้ไขปัญหาระบบที่ดินทำกินที่ดีที่สุดก็เห็นจะได้แก่ การปฏิรูปที่ดินนั่นเอง เนื่องจากการปฏิรูปที่ดินเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่ง จึงจำเป็นต้องกล่าวถึงโดยละเอียดพอสมควร

เมื่อเอ่ยถึงคำว่า “การปฏิรูปที่ดิน” นักเรียนที่รับฟังวิทยุ และอ่านหนังสือพิมพ์บ่อย ๆ อาจจะคุ้นกับคำนี้แล้วก็ได้ แต่อย่างไรก็ตามก็อาจจะยังไม่เข้าใจความหมายของมันอย่างต้องแท้หนักก็ได้

¹ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ Ibid., หน้า 138.

ในพระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 มาตรา 4 ระบุไว้ว่า “การปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม” หมายถึง “การปรับปรุงเกี่ยวกับสิทธิ และการถือครองในที่ดินเพื่อเกษตรกรรม รวมตลอดถึงการจัดที่อยู่อาศัยในที่ดินเพื่อเกษตรกรรม โดยรัฐนำที่ดินของรัฐเอง หรือรัฐจัดซื้อ หรือเวนคืนจากเจ้าของที่ดินซึ่งมิได้ทำประโยชน์ในที่ดินนั้นด้วยตนเอง หรือมีที่ดินเกินสิทธิตามพระราชบัญญัตินี้ เพื่อจัดให้แก่เกษตรกรผู้ไม่มีที่ดินของตนเอง หรือเกษตรกรที่มีที่ดินเล็กน้อยไม่เพียงพอแก่การครองชีพ และสถาบันเกษตรกรได้เช่าซื้อ เช่า หรือเข้าทำประโยชน์โดยรัฐให้ความช่วยเหลือในการพัฒนาอาชีพเกษตรกร การปรับปรุงทรัพยากรและปัจจัยการผลิต ตลอดจนการผลิตและการอำนวยความสะดวกให้เกิดผลดียิ่งขึ้น”¹ กล่าวอีกนัยหนึ่ง การปฏิรูปที่ดิน ก็คือ การกระจายที่ดินอันเป็นปัจจัยสำคัญให้แก่เกษตรกร ผู้เช่า ผู้ไร้ที่ดินทำกินหรือให้แก่เกษตรกรที่มีที่ดินไม่เพียงพอแก่การทำกินให้มีที่ดินเป็นของตนเอง หรือเป็นของสถาบันเกษตรกรอันรวมถึงสหกรณ์ หรือกลุ่มเกษตรกรต่าง ๆ โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญดังนี้

1. เพื่อช่วยให้เกษตรกรมีที่ดินทำกิน หรือหาทางให้เกษตรกรมีโอกาสเป็นเจ้าของที่ดินทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม
2. เพื่อส่งเสริมให้เกษตรกรใช้ที่ดินให้เกิดประโยชน์มากที่สุด โดยการปรับปรุงที่ดิน และวางแผนการผลิตโดยเหมาะสม
3. เพื่อจัดระบบการผลิต และจำหน่ายผลผลิตผลเกษตรกรรม เพื่อให้เป็นธรรมแก่เกษตรกร
4. เพื่อลดความเหลื่อมล้ำของบุคคลในทางเศรษฐกิจและสังคม และ
5. เพื่อสร้างสวัสดิภาพทางเศรษฐกิจและสังคมแก่เกษตรกร

นักเรียนจะเห็นได้ว่า การปฏิรูปที่ดินนั้นมิใช่เป็นเพียงแต่การจัดสรรที่ดินแก่เกษตรกรเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการปรับปรุงที่ดิน พัฒนาอาชีพ และการจัดระบบการผลิต การจำหน่าย ตลอดจนการจัดสาธารณูปโภคต่าง ๆ อันจะทำให้เกษตรกรมีความเป็นอยู่ และมีสวัสดิการในทางสังคมดีขึ้นด้วย

ในการดำเนินงานการปฏิรูปที่ดินนั้น ประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ มากมายอย่างไรก็ตาม ถ้าจะกำหนดขั้นตอนอย่างกว้าง ๆ ก็อาจจะกำหนดได้ 3 ขั้นตอนด้วยกันดังนี้

ขั้นที่ 1 สำรวจจริงวัดการถือครองที่ดิน จำแนกประชากรที่อยู่ในภาคเกษตรกรรมตามกรรมสิทธิ์ครอบครองที่ดิน

ขั้นที่ 2 ดำเนินการจัดซื้อ หรือเวนคืนที่ดินในแต่ละอำเภอที่ประกาศเป็น “เขตปฏิรูปที่ดิน”

ขั้นที่ 3 จัดพัฒนาด้านต่าง ๆ ใน “เขตปฏิรูปที่ดิน” เพื่อนำมาแบ่งขายหรือให้เช่าแก่เกษตรกรในราคาหรืออัตราที่ไม่เกินกำลังความสามารถของเกษตรกร ทั้งนี้โดยกำหนดระดับขั้นต่ำสุดของรายได้สุทธิจากการเกษตรซึ่งเกษตรกรแต่ละครอบครัวพึงได้รับในมาตรฐานการครองชีพที่เหมาะสมในชนบท

¹ กังวาล เทพหัสดิน ณ อยุธยา “สาระสำคัญของการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมตามพระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518” วารสารนันทิ ปีที่ 13 (ธันวาคม 2518), หน้า 63 - 79.

เนื่องจากงานปฏิรูปที่ดินเป็นงานที่ใหญ่มาก และเป็นเรื่องใหม่ที่ยังไม่เคยมีมาก่อนในบ้านเมืองเรา เป็นธรรมดาอยู่เองที่งานนี้จะต้องประสบกับปัญหาและอุปสรรคนานาประการเป็นต้นว่า งบประมาณและกำลังเจ้าหน้าที่จะไม่เพียงพอที่จะดำเนินการอย่างกว้างขวางได้ อาจจะก่อให้เกิดปฏิกิริยาจากเกษตรกรในเขตอื่น ๆ ที่ยังไม่มีงานปฏิรูปที่ดินซึ่งจะเรียกร้องให้เข้าไปดำเนินการบ้าง ปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ การต่อต้านจากกลุ่มผู้เสียผลประโยชน์บางกลุ่ม แรงต่อต้านเหล่านั้นจะทำให้การดำเนินการขัดข้อง หรือเป็นไปอย่างเชื่องช้า ไม่ทันการ จึงจำเป็นที่รัฐบาลจะต้องทำการประชาสัมพันธ์ชี้แจงให้กลุ่มผู้เสียผลประโยชน์เข้าใจถึงความจำเป็นที่จะต้องมีการเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม และในบางกรณีอาจจะต้องมีการใช้มาตรการที่เด็ดขาดควบคู่ไปด้วย

การปฏิรูปที่ดิน ถ้าหากว่าดำเนินการไปด้วยดี และประสบความสำเร็จตามเจตนารมณ์ของรัฐบาล จะก่อให้เกิดผลประโยชน์อย่างมหาศาลแก่เกษตรกร กล่าวโดยกว้าง ๆ ผลที่จะได้รับจากการปฏิรูปที่ดินมีดังนี้คือ

1. ผลทางเศรษฐกิจ

1.1 ทำให้ผู้เช่ามากกว่า 5 แสนครอบครัว และชาวนาที่มีที่ดินทำกินต่ำกว่า 15 ไร่ กว่า 2 ล้านครอบครัว ได้สิทธิทำกินเป็นของตนเอง

1.2 ที่ดินตามโครงการปฏิรูปที่ดินหลายล้านไร่จะได้รับการปรับปรุง และพัฒนาให้มีความอุดมสมบูรณ์ยิ่งขึ้น เพื่อประโยชน์ทางการเกษตร

1.3 ทำให้เกษตรกรขึ้นเลิกรอดพ้นจากความยากจน การเป็นหนี้สิน และไม่ตกเป็นเหยื่อของพ่อค้าคนกลาง ที่ฉลาดกว่า หรือมีอิทธิพลทางเศรษฐกิจได้อีกต่อไป

1.4 ยับยั้งมิให้ที่ดินตกเป็นกรรมสิทธิ์แก่ผู้ที่ไม่ได้เป็นเกษตรกร หรือมิได้ทำการเกษตรด้วยตนเอง

1.5 ป้องกันและยับยั้งการบุกรุกทำลายป่าสงวนอันเป็นต้นน้ำลำธาร เพื่อมิให้เกิดความแห้งแล้ง เกษตรกรที่เป็นผู้เช่าเป็นผู้ไร้ที่ทำกิน และผู้บุกรุกทำลายป่า วนว จะได้รับที่จัดสรรจากรัฐทำให้ไม่ต้องไปบุกรุกทำลายป่าอีกต่อไป

1.6 การปฏิรูปที่ดินจะนำไปสู่การปรับปรุงการบริการต่าง ๆ ทางเกษตรในชนบท เช่น การตลาด สินเชื่อ เกษตร การขนส่ง การแปรรูป การส่งเสริมเกษตร การสหกรณ์ นิคมสหกรรม การวิจัย ค้นคว้า วนว อันเป็นบริการครบถ้วนสมบูรณ์ ซึ่งเกษตรกรจำเป็นจะต้องมีเพื่อให้เกษตรกรประกอบธุรกิจของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.7 การปฏิรูปที่ดินจะช่วยกระจายชุมชนที่หนาแน่นในเมืองออกไปสู่ชนบท และทำให้ชนบทมีความเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น

2. ผลทางสังคม

2.1 การปฏิรูปที่ดินจะก่อให้เกิดความเป็นธรรมในสังคมมากขึ้น ความเหลื่อมล้ำในเรื่องรายได้ อันเป็นสาเหตุทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมในสังคมจะหมดไป ความไม่สงบต่าง ๆ ในชนบทที่เคยมี เช่น การปล้นสดมภ์ หรือการประกอบอาชญากรรม เพราะการไม่มีจะกินจะไม่บังเกิดขึ้นอีกต่อไป

2.2 เมื่อเกษตรกรส่วนใหญ่มีรายได้สูงขึ้น การศึกษา การอนามัย และมาตรฐานการครองชีพ ก็จะต้องสูงตามไปด้วย ทำให้สังคมเกษตรกรเป็นสังคมที่ก้าวหน้าไม่ล้าหลังอีกต่อไป

2.3 ชาวไร่ชาวนาในชนบทจะมีความภาคภูมิใจและมีศักดิ์ศรีเท่าเทียมกับอาชีพอื่น ๆ ทำให้กลายเป็นราษฎรที่ดีมีความเข้มแข็ง สามารถสร้างสรรค์สังคม และชุมชนของตนให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไปอีก

2.4 การปฏิรูปที่ดินจะเป็นหนทางหนึ่งที่จะช่วยยับยั้งมิให้ชาวชนบทย้ายถิ่นเข้าไปอยู่ในเมืองใหญ่ ๆ มากเกินไป อันจะก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ มากมาย แก่เมืองใหญ่ที่มีชาวชนบทหลั่งไหลเข้าไปอยู่อย่างหนาแน่น

3. ผลทางการเมือง

3.1 การปฏิรูปที่ดินจะช่วยกำจัด หรือป้องกันความขัดแย้งระหว่างชาวนาชาวไร่ กับเจ้าของที่ดิน และรัฐบาลได้เป็นอย่างดี

3.2 ช่วยยับยั้งการโฆษณาชวนเชื่อของฝ่ายคอมมิวนิสต์ที่พยายามจะชักจูงเกษตรกรที่ยากจนให้หลงผิดไปเข้ากับฝ่ายนั้น

3.3 ป้องกันมิให้เจ้าของที่ดินรายใหญ่ ๆ ใช้ที่ดินเป็นเครื่องมือทางการเมืองหรือสร้างอิทธิพลทางการเมืองเหนือชาวนาชาวไร่ได้อีกต่อไป

3.4 การปฏิรูปที่ดินจะช่วยทำให้การปกครองและการเมืองมีเสถียรภาพมั่นคงเกษตรกรซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศจะมีอนาคตที่แจ่มใส อันจะเป็นรากฐานทำให้ความรักผืนแผ่นดินไทย ความรักชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ตลอดจนความนิยมในระบอบประชาธิปไตยคงอยู่อย่างมั่นคงตลอดไป¹

คำถาม

1. จงกล่าวถึงสถานการณ์เกี่ยวกับการใช้ที่ดินในประเทศไทยมาโดยสังเขป
2. อะไรเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดปัญหาเรื่องที่ดินทำกิน
3. ผลอันเกิดตามมาจากกรณีที่เกษตรกรไม่มีที่ดินทำกินนั้น มีอะไรบ้าง จงกล่าวระบุเป็นข้อ ๆ
4. การปฏิรูปที่ดินคืออะไร จงอธิบายอย่างสั้น ๆ พอเข้าใจ
5. ขั้นตอนต่าง ๆ ของการปฏิรูปที่ดินมีอะไรบ้าง จงระบุมาเป็นข้อ ๆ
6. การปฏิรูปที่ดิน ถ้าทำได้สำเร็จจะก่อให้เกิดผลดี ทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ของประเทศไทยอย่างไรบ้าง จงอธิบาย

หัวข้อสำหรับเลือกอภิปราย และ ข้อควรคิด

1. ในชุมชนของท่าน เกษตรกรมีปัญหาดินทำกินหรือไม่เพียงไร มีสาเหตุมาจากอะไร อภิปราย
2. ประเทศไทยเรามีความจำเป็นที่จะต้องมีการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรรมากน้อยเพียงไร อภิปราย

¹ เอกสารประกอบการสัมมนา เรื่อง “การปฏิรูปที่ดินในประเทศไทย” ซึ่งจัดขึ้นโดย คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อเดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2520

3. ท่านคิดว่า การปฏิรูปที่ดินแบบไทยๆ ควรจะกระทำในลักษณะใด อภิปราย.
4. ในการปฏิรูปที่ดินในประเทศที่เจริญแล้วทั้งหลาย มักจะไม่ให้กรรมสิทธิ์ ในที่ดินโดยเด็ดขาด แต่ให้เกษตรกรเช่าทำมาหากินได้ตลอดไป トラบเท่าที่ยังสามารถทำให้ที่ดินนั้นให้ผลผลิตอยู่ และสิทธิในการประกอบอาชีพในที่ดินนั้นตกทอดไปถึงลูกหลานได้ ท่านคิดว่า การไม่ให้กรรมสิทธิ์ที่ดินโดยเด็ดขาดนั้น มีข้อดีอย่างไรบ้าง อภิปราย
5. ในการปฏิรูปที่ดินนั้น เวลาปฏิบัติจริง ๆ ท่านคิดว่า น่าจะมีปัญหา และอุปสรรคอะไรบ้าง อภิปราย

บทที่ 8

ความยากจน

ความหมายของคำว่ายากจน

นักเรียนทุกคนคงได้ยินคำว่า “ความยากจน” (Poverty) จนชินหูแล้ว แต่อาจจะไม่เข้าใจความหมายของมันอย่างลึกซึ้งก็ได้ กล่าวโดยทั่วไปแล้ว สิ่งที่เราเรียกว่า “ความยากจน” นั้น มีหลายสิ่งหลายอย่างที่เดียว ขึ้นอยู่กับว่าสภาวะการณนั้นเกิดขึ้นเมื่อไร ที่ไหน กับใคร เช่น ถ้าเรามีเงินเดือนเดือนละ 1,800 บาท ในสมัยนี้อาจจะถือว่าเรายากจน แต่ถ้าเป็นสมัยเมื่อ 20-30 ปีก่อน อาจจะกล่าวได้ว่า เราอยู่ในระดับที่พออยู่พอกินทีเดียว ในขณะที่เดียวกัน เราอาจจะมีเงินเดือน 1,800 บาทก็จริง ถ้าเราไม่ได้อาศัยอยู่ในเมืองใหญ่ ๆ เช่น กรุงเทพฯ แต่อยู่ในหมู่บ้านเล็ก ๆ ไกลจากความเจริญออกไป เงินจำนวนนี้อาจจะถือว่าเป็นจำนวนมหาศาลก็ได้ หรือเราอยู่ในเมืองไทยมีเงินเดือนถึง 6,000 บาท ซึ่งรู้สึกว่าจะอยู่ในฐานะที่ค่อนข้างดีทีเดียว แต่ถ้าเราไปอาศัยอยู่ในสหรัฐอเมริกา เงินจำนวนนี้แทบจะไม่มีมีความหมายอะไรเลย เราจะกลายเป็นคนยากจนแร้นแค้นขึ้นมาทันที

ในบางกรณี ความยากจนแทบไม่เกี่ยวข้องกับระดับรายได้ของบุคคลเลยก็มี เช่น บุคคลอาจจะมียาได้สูงถึงเดือนละ 6,000 บาท หรือ 8,000 บาท ซึ่งเพียงพอแก่การประทังชีพ แต่บุคคลผู้นั้นอาจจะรู้สึกว่าเป็นคนอยู่ในสภาวะที่ยากจนก็ได้ ถ้าคนตกอยู่ในสภาวะบางอย่าง เช่น รู้สึกว่าอาชีพของตนต่ำต้อยไม่มีเกียรติ รู้สึกว่าตนถูกเอารัดเอาเปรียบจากผู้อื่นมากเกินไป รู้สึกว่าตนไม่สามารถที่จะหาความสุขในชีวิตได้มากเท่าที่ควรทั้ง ๆ ที่ตนมียาได้ค่อนข้างสูงก็ตาม เหล่านี้เป็นต้น ดังจะเห็นได้ว่า หญิงบริการบางประเภท มีรายได้เดือนละหลายพันบาท แต่ลักษณะอาชีพของเขาคือเป็นที่ถูกเหยียดหยามของสังคม เขาจะไปติดต่อทำธุระในเรื่องใดก็มักจะได้รับการปฏิบัติในทางลำเอียง ยิ่งไปกว่านั้นการได้รับการศึกษาน้อย หรือความไม่รู้หนังสือของเขา ทำให้เขาไม่อยู่ในฐานะที่จะหาความสุขให้แก่ชีวิตได้มากเท่าที่ควรได้ ถึงแม้เขาจะมีรายได้มากพอ สภาวะการณที่กล่าวนี้เรียกได้ว่า เป็น “ความยากจน” อย่างหนึ่งเหมือนกัน กล่าวโดยสรุปแล้ว “ความยากจน” นั้น เราสามารถจะพิจารณาได้ทั้งในแง่เศรษฐกิจ และสังคม “ความยากจน” ที่สังคมส่วนใหญ่กล่าวถึง มักจะเป็นความยากจนในความหมายทางเศรษฐกิจมากกว่าความหมายทางสังคม

สภาวะที่เรียกว่า ความยากจน ที่แท้จริง และเป็นสิ่งที่รัฐบาลของประเทศต่าง ๆ รู้สึกห่วงใยนั้นมักหมายถึง “สภาวะที่มนุษย์เราขาดสิ่งที่จำเป็นต่อร่างกายอย่างรุนแรง เช่น การอดอาหาร หรือ การขาดอาหารบางอย่างอันเป็นต้นเหตุให้เกิดโรคบางชนิดได้ การขาดเสื้อผ้าและที่อยู่อาศัยอันเหมาะสม ตลอดจนการขาดยารักษาโรค” นั่นเอง สภาวะเช่นนี้มักจะปรากฏในประเทศด้อยพัฒนาแทบทุกประเทศ รวมทั้งประเทศไทยด้วย

ปัญหาต่อไปที่เราควรจะสนใจก็คือ เราจะวัดความยากจนกันได้อย่างไร ในการวัดความยากจนนั้น ส่วนมากผู้ที่ทำการวัดมักจะอาศัยข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับรายได้ ค่าครองชีพ การว่างงาน ค่าใช้จ่ายของผู้บริโภค ลักษณะของที่อยู่อาศัย ฯลฯ ความยากจนที่วัดได้ง่ายนั้น มักจะเป็นความยากจนในความหมายทางเศรษฐกิจ หรือความยากจนที่เกี่ยวกับสิ่งที่เป็วัตถุ (Material poverty) เป็นต้นว่า เราต้องการทราบว่ ในสังคมไทยใครเป็นผู้ยากจนบ้าง

หรือจำนวนผู้ยากจนมีเท่าใด เราอาจจะใช้ปริมาณของอาหารที่ร่างกายมนุษย์ต้องการ หรือมาตรฐานทางโภชนาการขั้นต่ำ (A minimum nutritional standard) เป็นเกณฑ์วัดก็ได้ กล่าวคือ เราทราบว่ามีมนุษย์เราต้องการปริมาณอาหารจำนวนหนึ่ง ซึ่งมักคิดเป็นจำนวนแคลอรี การที่ร่างกายของเราจะทำหน้าที่ของมันได้โดยปกตินั้น เราจะต้องรับประทานอาหารในจำนวนหนึ่งเป็นอย่างต่ำ ใครก็ตามที่ไม่อยู่ในฐานะที่จะหาอาหารมารับประทานในจำนวนแคลอรีดังกล่าวนี้ได้ ถือว่าผู้นั้นเป็นผู้ยากจน หรือถ้าจะวัดระดับความยากจนให้ง่ายกว่านั้น เราอาจจะยึดถือเอาค่าจ้างขั้นต่ำที่รัฐบาลกำหนดสำหรับผู้ใช้แรงงานเป็นเกณฑ์ในการวัดก็ได้ โดยปกติแล้วรัฐบาลกำหนดค่าจ้างขั้นต่ำในระดับที่ทำให้ผู้ใช้แรงงานสามารถเลี้ยงดูตนเอง และสมาชิกในครอบครัวอีก 2 คนได้ ใครก็ตามที่ทำงานมีรายได้ต่ำกว่าอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ ถือว่าเป็นผู้ยากจน เหล่านี้เป็นต้น

ส่วนความยากจนที่ไม่เกี่ยวกับวัตถุ (Nonmaterial poverty) หรือความยากจนในแง่สังคมนั้น เป็นสิ่งที่วัดได้ยากทีเดียว เช่น ความยากจนที่เกี่ยวกับความต่ำต้อยน้อยหน้าในสังคม ความต้อยในเกียรติยศ ความเสียเปรียบในโอกาสทางด้านการศึกษา หรืออาชีพ อย่างไรก็ตาม นักวิชาการทั้งหลายพยายามวัดอยู่เหมือนกัน ซึ่งมักจะวัดทางอ้อม กล่าวคือ วัดจากสิ่งอื่นที่พอจะเป็นตัวแทนของสิ่งที่เราต้องการจะวัดจริงได้

สภาพความยากจนในประเทศไทย

การที่เราทราบว่า ประเทศไทยเรามีความยากจนมากน้อยเท่าใดและมีอยู่ในส่วนใดของประเทศบ้างนั้น เราจำเป็นต้องหาเกณฑ์หรือมาตรฐานในการวัดให้ได้เสียก่อน เมื่อเร็วๆ นี้ มีนักเศรษฐศาสตร์ของไทยสองท่าน¹ ชื่อ จินตนา เชิญศิริ และ เมธี ครองแก้ว ได้ใช้ระดับรายได้เป็นเครื่องวัดสภาพความยากจนของประเทศในขั้นแรก นักเศรษฐศาสตร์ทั้งสองก็ได้หาระดับรายได้ที่ชื่อว่า “ยากจน” 2 ประเภท คือ “ระดับรายได้เสมอตัว” (Break-even income) และ “ระดับรายได้ประทังชีวิต” (Subsistence income) ระดับรายได้เสมอตัว หมายถึง ระดับรายได้ที่เพียงพอแก่การใช้จ่ายในการบริโภคพอดี หรือพูดอีกนัยหนึ่งก็คือ ระดับรายได้ที่สามารถจ่ายค่าอาหารการกิน และสิ่งจำเป็นขั้นมูลฐานของชีวิตได้พอดี โดยไม่มีเงินเหลือสำหรับการเก็บหอมรอมริบเลย ระดับรายได้เสมอตัวนี้ ถือว่าเป็น “ระดับความจนขั้นสูง” (Upper limit of poverty band) ส่วนระดับรายได้ประทังชีวิตนั้น หมายถึง ระดับรายได้ที่เพียงพอเฉพาะแต่การซื้ออาหารเท่านั้น ไม่สามารถที่จะซื้อสิ่งจำเป็นขั้นมูลฐานของชีวิตประเภทอื่น ๆ ได้ ระดับรายได้ประทังชีวิตนี้ ถือว่าเป็น “ระดับความจนขั้นต่ำ” (Lower limit of poverty band) จากการศึกษาวิจัยของบุคคลทั้งสองพบว่า โดยเฉลี่ยทั้งประเทศ ระดับความจนขั้นสูง (ต่อเดือน) ของครอบครัวที่อยู่ในเขตเทศบาลเท่ากับ 2,081.49 บาท และระดับความจนขั้นต่ำ (ต่อเดือน) เท่ากับ 1,083.63 บาท สำหรับครอบครัวที่อยู่นอกเขตเทศบาลนั้น ระดับความจนขั้นสูงเท่ากับ 1,226.22 บาท ระดับความจนขั้นต่ำเท่ากับ 719.91 บาท (ดูตารางที่ 7) พูดอีกนัยหนึ่งก็คือ ถ้าครอบครัวเราขนาดปานกลางอาศัยอยู่ในเขตเทศบาล และมีรายได้แค่เดือนละ 1,083 บาท เราสามารถใช้เงินจำนวนนี้ซื้ออาหารประทังชีพได้อย่างเดียวเท่านั้น แต่ถ้าครอบครัวเรามีรายได้เดือนละ 2,081 บาทต่อเดือน เราก็สามารถที่จะซื้ออาหาร และสิ่งจำเป็นขั้นมูลฐานของ

¹ จินตนา เชิญศิริ และ เมธี ครองแก้ว “การวัดระดับความจนในประเทศไทย” วารสารธรรมศาสตร์ ปีที่ 5 เล่มที่ 1 (มิถุนายน - กันยายน 2518) หน้า 48-67.

ชีวิตได้ด้วย แต่ก็ไม่มีเงินเหลือไว้เก็บหอมรอมริบเลย ในทำนองเดียวกันถ้าเราอยู่ในเขตชนบท หรือนอกเขตเทศบาล ถ้าครอบครัวเรามีรายได้แค่เดือนละ 719 บาท เราก็พออยู่ได้โดยไม่อดตาย แต่จะไม่มีเงินเหลือสำหรับซื้อสิ่งที่จำเป็นแก่ชีวิตอย่างอื่นนอกจากอาหารเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ถ้าเรามีรายได้เดือนละ 1,226 บาท เราสามารถจะซื้ออาหารและสิ่งจำเป็นขั้นมูลฐานของชีวิตได้ แต่ก็ไม่สามารถจะมีเงินออม (Savings) ได้เลย คือยังยากจนอยู่นั่นเอง แต่อยู่ในระดับความจนขั้นสูง ซึ่งดีกว่าระดับความจนขั้นต่ำ

นักวิชาการทั้งสองยังได้พบว่า ระดับความยากจนไม่ว่าขั้นสูงหรือขั้นต่ำ ของแต่ละภาคนั้น มีความผิดแผกแตกต่างออกไปมากมาย (ดูรายละเอียดจากตารางที่ 7) เช่น ในขณะที่ระดับความจนขั้นต่ำต่อครอบครัวในเขตเทศบาลของภาคกลางเท่ากับ 930 บาทต่อเดือน แต่ในเขตเทศบาลของภาคใต้ระดับความจนขั้นต่ำเป็น 1,209 บาทต่อเดือน เป็นต้น

ตารางที่ 7

รายได้ซึ่งแสดงระดับความจนขั้นสูง และขั้นต่ำ ของครอบครัวไทยโดยเฉลี่ย (คิดเป็นจำนวนบาท)

(มกราคม - พฤษภาคม 2517)

	ภาค	ในเขตเทศบาล	นอกเขตเทศบาล
1	เฉลี่ยทั่วประเทศ		
	ขั้นสูง	2,081.49 บาท	1,226.22 บาท
	ขั้นต่ำ	1,083.63 บาท	719.91 บาท
2	ภาคเหนือ		
	ขั้นสูง	1,911.13 บาท	1,273.79 บาท
	ขั้นต่ำ	1,021.70 บาท	741.35 บาท
3	ภาคกลาง		
	ขั้นสูง	1,665.14 บาท	1,125.36 บาท
	ขั้นต่ำ	930.51 บาท	628.06 บาท
4	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ		
	ขั้นสูง	1,883.17 บาท	1,251.17 บาท
	ขั้นต่ำ	1,023.13 บาท	761.34 บาท

	ภาค	ในเขตเทศบาล	นอกเขตเทศบาล
5	ภาคใต้ ชั้นสูง ชั้นต่ำ		
		2,329.33 บาท	1,386.32 บาท
		1,209.15 บาท	806.84 บาท
6	กรุงเทพ - ธนบุรี ชั้นสูง ชั้นต่ำ		
		2,193.52 บาท	1,256.52 บาท
		1,109.92 บาท	698.75 บาท

ที่มา : จินตนา เชื้อศิริ และ เมธี ครองแก้ว “การวัดความจนในประเทศไทย” วารสารธรรมศาสตร์ ปีที่ 5 เล่มที่ 1 (มิถุนายน - กันยายน 2518) หน้า 59.

จากการที่ผู้ศึกษาวิจัยทั้งสองค้นพบ ระดับความจนชั้นสูงและชั้นต่ำนี้เอง ทำให้เขาสามารถคำนวณต่อไปได้ว่า จำนวนครอบครัวที่ยากจนในประเทศไทยมีจำนวนมากน้อยเท่าใด เมื่อยึดถือเอาระดับรายได้ของระดับความจนชั้นต่ำ อันถือว่าเป็นความยากจนแร้นแค้นจริง ๆ เป็นเกณฑ์ปรากฏว่า ในระหว่างปี พ.ศ. 2511-2512 นั้น ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีครอบครัวที่ยากจนถึง 1,415,617 ครอบครัว จากจำนวนครอบครัวที่ยากจนทั่วประเทศ 2,762,291 ครอบครัว หรือเท่ากับร้อยละ 51.2 นั้นเอง รองลงไปได้แก่ ภาคเหนือ และภาคใต้ ตามลำดับ ถ้าหากพิจารณากันแต่เฉพาะในเขตเทศบาลจะพบว่า เขตเทศบาลกรุงเทพ - ธนบุรี เป็นเขตที่มีครอบครัวยากจนอยู่มากที่สุด รองลงไปได้แก่ เขตเทศบาลในภาคเหนือ และภาคใต้ สำหรับเขตเทศบาลในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นั้น กลับปรากฏว่า เป็นเขตที่มีครอบครัวที่ยากจนน้อยที่สุด เมื่อหันไปพิจารณาดูนอกเขตเทศบาล พบว่าจำนวนครอบครัวที่ยากจนมีมากที่สุดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รองลงไปได้แก่ ภาคเหนือ และภาคใต้ (ดูตารางที่ 8)

ตารางที่ 8

จำนวนครอบครัวที่ยากจน ปี 2511 - 2512 จำนวนตามภาค

ภาค	ในเขตเทศบาล	นอกเขตเทศบาล	รวม
1. ทั่วประเทศ	85,032	2,677,259	2,762,291
2. ภาคเหนือ	18,099	632,874	650,973
3. ภาคกลาง	12,408	260,477	272,885
(ไม่รวมกรุงเทพ-ธนบุรี)			

ภาค	ในเขตเทศบาล	นอกเขตเทศบาล	รวม
4. ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	9,628	1,405,989	1,415,617
5. ภาคใต้	16,257	370,234	386,491
6. กรุงเทพฯ-ธนบุรี	28,640	7,685	36,325

ที่มา : จินตนา เชิญศิริ และ เมธี ครองแก้ว อ้างอิงแล้ว

ตามสถิติปี 2511 - 2512 ปรากฏว่า ในประเทศไทยมีจำนวนครอบครัวทั้งสิ้น 5,908,473 ครัวเรือน เมื่อเป็นครอบครัวที่อยู่ในเกณฑ์ที่ยากจนเสีย 2,762,291 ครัวเรือน (ดูตารางที่ 2) ก็หมายความว่า ราวเกือบครึ่งหนึ่งของครอบครัวที่มีอยู่ในประเทศไทย มีความยากจนนั่นเอง หรือถ้าคิดเป็นเปอร์เซ็นต์ก็เท่ากับ 46.8%

เมื่อจำแนกเป็น “ในเขตเทศบาล” และ “นอกเขตเทศบาล” แล้ว ปรากฏว่า ในเขตเทศบาลมีครอบครัวที่ยากจนอยู่ร้อยละ 11.2 ของครอบครัวทั้งหมดที่อยู่ในเขตเทศบาล ส่วนนอกเขตเทศบาลนั้น มีครอบครัวที่ยากจนอยู่ถึงร้อยละ 51.9 ของครอบครัวทั้งหมดที่อยู่นอกเขตเทศบาล หรือเขตชนบท เราจึงสามารถกล่าวได้ว่า สภาพความยากจนในสังคมไทยนั้น ตกอยู่กับชาวชนบท หรือชาวไร่ชาวนาเสียส่วนใหญ่ ถ้าคิดเป็นจำนวนคนแล้ว เราพบว่า ในปี พ.ศ. 2517 มีคนจนอยู่ราว 18.6 ล้าน จากประชากรทั้งหมดราว 41 ล้าน ในปี 2518 มีคนจนอยู่ราว 19 ล้านคน จากประชากรทั้งหมดราว 42 ล้าน ซึ่งเป็นจำนวนมหาศาลทีเดียว

ความยากจนในสังคมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งความยากจนในชนบทนับวันแต่จะขยายตัวเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จำเป็นอย่างยิ่งที่รัฐบาลจะต้องเร่งแก้ไขโดยด่วน เมื่อเร็ว ๆ นี้ มีนักวิชาการของสภาพพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติผู้หนึ่ง¹ ได้ใช้ระดับรายได้ 6,000 บาท ต่อครอบครัวต่อปี เป็นเกณฑ์ในการวัดระดับความยากจนของครอบครัวไทยในภาคต่าง ๆ พบว่า ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคเหนือ เป็นภาคที่มีครอบครัวที่ยากจนอยู่มากที่สุด กล่าวคือ ในระหว่างปี 2514 - 2516 ร้อยละ 74.7 ของครอบครัวที่มีอยู่ในภาคนี้ทั้งหมดอยู่ในเกณฑ์ที่ยากจน หรือมีรายได้ต่ำกว่า 6,000 บาทต่อปี ส่วนภาคเหนือนั้นในช่วงระยะเดียวกัน ร้อยละ 63.6 ของครอบครัวที่มีอยู่ในภาคนี้มีรายได้อยู่ในระดับที่ยากจน ยิ่งไปกว่านั้นยังพบว่าสภาพความยากจนในทุกภาคยกเว้นภาคใต้และเขตกรุงเทพฯ-ธนบุรี ได้แปรเปลี่ยนไปในทางที่เลวลง นั่นคือ เปอร์เซนต์ของครอบครัวที่ยากจนได้เพิ่มสูงขึ้น (ดูตารางที่ 9) อาทิเช่น ในปี พ.ศ. 2512 เพียงร้อยละ 25.1 ของครอบครัวในภาคกลางอยู่ในเกณฑ์ที่ยากจน แต่ในปี พ.ศ. 2514 - 2516 เปอร์เซนต์ได้เพิ่มขึ้นเป็น 34.9 ในทำนองเดียวกัน เปอร์เซนต์ของครอบครัวที่ยากจนในภาคเหนือได้เพิ่มจาก 51.9 เป็น 63.6 ส่วนภาคตะวันออกเฉียงเหนือนั้นถึงแม้เปอร์เซนต์ของครอบครัวที่ยากจนจะสูงอยู่แล้วก็ตาม แต่เปอร์เซนต์ก็ยังเพิ่มสูงขึ้นอีก คือ เพิ่มจาก 73.2 เป็น 74.7

¹ ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ “ปัญหาความยากจนในชนบทและการกระจายรายได้” วารสารเศรษฐกิจและสังคม ปีที่ 13 ฉบับที่ 4 (กรกฎาคม - สิงหาคม 2519) หน้า 2 - 4.

ตารางที่ 9

สัดส่วนของครอบครัวที่ยากจนในภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย

ภาค	ร้อยละของครอบครัวที่มีรายได้น้อยกว่า 6,000 บาทต่อปี	
	ปี พ.ศ. 2512	ปี พ.ศ. 2514 — 2516
กรุงเทพ - ธนบุรี	10.0	4.8
ภาคกลาง	25.1	34.9
ภาคใต้	53.8	45.2
ภาคเหนือ	51.9	63.6
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	73.2	74.7

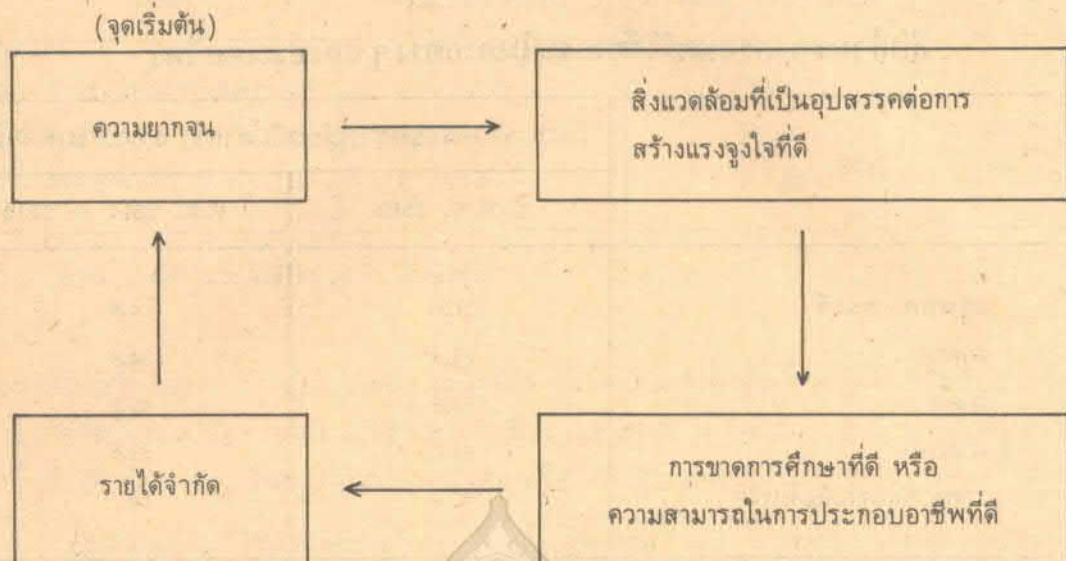
ที่มา :- สำนักงานสถิติแห่งชาติ

กล่าวโดยสรุปแล้ว ในสังคมไทยเรานั้นมีจำนวนคนยากจนอยู่ในระดับที่สูงมาก ดังที่มีตัวเลข หรือข้อมูลยืนยันแล้ว ส่วนความยากจนชนิดที่ไม่ค่อยมีใครได้วัดกัน หรือวัดได้ยาก อันได้แก่ ความยากจนประเภทที่ไม่เกี่ยวกับวัตถุ (Nonmaterial poverty) นั้น ก็มิอยู่ในสังคมไทยไม่น้อยเหมือนกัน ดังจะสังเกตเห็นได้ว่า มีคนไทยเป็นจำนวนไม่น้อย ได้แสดงออกซึ่งความรู้สึกในทำนองว่า ตนมีความต่ำต้อยในชีวิต เสียเปรียบหรือยากจนในด้านโอกาสทางการศึกษาและอาชีพ เหล่านี้เป็นต้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่เราทุกคนจะต้องร่วมมือร่วมใจกับรัฐบาล ในการแก้ไขสภาพความยากจนทุกประเภทให้บรรเทาเบาบางลง เพื่อทุกคนจะได้ดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขทั่วกัน

สาเหตุของความยากจน

ความยากจนเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในสังคมมานานแล้ว บางทีเราไม่รู้ด้วยซ้ำไปว่า จุดเริ่มต้นของความจนอยู่ที่ใด หรือเริ่มเมื่อไร อย่างไรก็ตามเมื่อความยากจนเกิดขึ้นแล้ว “ตัวความยากจนนั้นแหละที่เพาะให้เกิดความยากจนขึ้นอีกเรื่อย ๆ (Poverty breeds poverty) ที่เป็นเช่นนั้น ก็เพราะคนเราเมื่อยากจนขึ้นมาแล้ว สภาพความยากจนจะนำไปสู่อุปสรรคอย่างอื่นอีก นั่นคือ ขาดแรงจูงใจ (Motivation) หรือแรงผลักดันที่จะผลักดันให้เราไปสู่ความสำเร็จต่าง ๆ ในชีวิต ดังจะเห็นได้ว่า ครอบครัวใดก็ตามที่ยากจน ความยากจนของเขาทำให้เขาต้องตกอยู่ภายใต้สิ่งแวดล้อมที่ไม่ดี หรือสภาวะที่เสียเปรียบ เช่น มีพ่อแม่ที่ไร้การศึกษา ไม่สามารถจะให้การอบรมสั่งสอนที่ดีแก่บุตรได้ มีอาหารการกินไม่เพียงพอ มีที่อยู่อาศัยที่ไม่เหมาะสม ฯลฯ สิ่งเหล่านี้จะไปทำลายแรงจูงใจ หรือลดแรงผลักดันเพื่อความก้าวหน้าเสีย เมื่อไม่มีแรงจูงใจ (Motivation) หรือแรงผลักดันก็ทำให้ผู้นั้นไม่มีโอกาสที่จะได้รับการศึกษาที่ดี หรือมีความสามารถที่จะประกอบอาชีพที่ดีแต่ประการใด เมื่อเป็นเช่นนั้นโอกาสที่จะมีรายได้สูงก็ย่อมไม่มี ในที่สุดเขาก็วกไปสู่ความยากจนอีกนั่นเอง ดังจะเห็นได้จากวัฏจักรของความยากจนในหน้า 92

วัฏจักรของความยากจน

วัฏจักรของความยากจนนี้จะดำเนินไปเรื่อย ๆ จากชั่วอายุคนหนึ่งไปสู่ชั่วอายุคนหนึ่งที่เดียว

ถึงแม้ว่าจะเป็นการยากที่จะอธิบายว่า ความยากจนเกิดขึ้นได้อย่างไร และเกิดเมื่อใดก็ตาม แต่ก็ได้มีนักวิชาการหลายท่านอธิบายถึงสาเหตุของความยากจนไว้ ซึ่งสามารถกล่าวเป็นข้อ ๆ ได้ดังนี้

1. การกระจายอำนาจในทางเศรษฐกิจและสังคมที่ไม่ยุติธรรม วิวัฒนาการของสังคมไทย ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทำให้ฐานะทางเศรษฐกิจของคนไทยแตกต่างกันมาก ดังจะเห็นได้ว่ามีบุคคลบางกลุ่ม บางพวกมีที่ดิน และเงินทองมากมาย การที่บุคคลพวกนี้ได้เปรียบทางด้านเศรษฐกิจเช่นนี้ ทำให้เขาได้เปรียบในทางด้านสังคมอีกด้วย นั่นคือ มีโอกาสในด้านการศึกษาและอาชีพดีกว่า มีอภิสิทธิ์มากกว่า เหล่านี้เป็นต้น ผลเสียหายร้ายแรงอย่างหนึ่งก็คือ ทำให้เขาเหล่านั้นอยู่ในฐานะที่จะหลีกเลี่ยงการเสียภาษีให้แก่รัฐได้ไม่มากนักน้อย จึงทำให้ผู้ที่ร่ำรวยอยู่แล้วร่ำรวยยิ่งขึ้นไปอีก และความมั่งคั่งของพวกเขาทำให้การใช้จ่ายเงิน หรือการบริโภคสิ่งของ เป็นไปอย่างฟุ่มเฟือย ซึ่งจะส่งผลทำให้ค่าครองชีพ หรือราคาสินค้าของต่าง ๆ สูงขึ้น จนผู้มีรายได้น้อยต้องตกอยู่ในสภาพที่ยากจนดังกล่าวแล้ว

นอกจากนี้ การได้เปรียบเสียเปรียบทางเศรษฐกิจ และสังคม มากเกินไป ทำให้คนส่วนใหญ่ไม่สามารถที่จะบริโภคอาหารที่จำเป็นต่อร่างกายได้ ไม่สามารถที่จะได้รับการรักษาพยาบาลที่ดีได้ ตลอดจนมีความเสียเปรียบในด้านการศึกษา ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ของชาติมีคุณภาพต่ำ ไม่สามารถที่จะทำงาน หรือเพิ่มผลผลิตให้แก่ประเทศอย่างเต็มที่ได้ กลายเป็นผลร้ายต่อการพัฒนาเศรษฐกิจในที่สุด ในทางกลับกัน ถ้าประชาชนส่วนใหญ่ได้รับความเท่าเทียมทางเศรษฐกิจ และสังคมพอสมควร คุณภาพของคนส่วนใหญ่จะดีขึ้น และสมรรถภาพในการเพิ่มผลผลิตให้แก่ชาติจะสูงขึ้นด้วย อันจะนำไปสู่ความสุข ความสมบูรณ์แก่คนในชาติทั่วกัน¹

¹ Gunnar Myrdal, The Challenge of World Poverty (New York : Random House Inc., 1970), p.54.

2. ความเฮอร์ดเอาเปรียบจากประเทศมหาอำนาจ โดยปกติแล้วประเทศไทยเป็นประเทศเล็ก

มีทรัพยากรธรรมชาติ (Natural resources) ค่อนข้างน้อย แต่ถึงกระนั้นก็ยังถูกประเทศมหาอำนาจทั้งหลาย เฮอร์ดเอาเปรียบ กล่าวคือ ประเทศเหล่านั้นชนเฮอร์พยากรธรรมชาติอันเป็นวัตถุดิบสำคัญของประเทศของเราไปผลิตเป็นสินค้าอุตสาหกรรม แล้วส่งกลับมาขายในประเทศของเราด้วยราคาที่แพงกว่าหลายเท่าตัว เหตุที่ประเทศมหาอำนาจเฮอร์ดเอาเปรียบได้สะดวก อาจจะเป็นเพราะคนไทยไม่มีความรู้ ความชำนาญในด้านเทคโนโลยีอย่างแท้จริง ทำให้ต้องพึ่งพาอาศัยชาวต่างชาติเป็นสำคัญ นอกจากนั้นการคอร์รัปชั่นของข้าราชการบางพวกบางกลุ่มเป็นเหตุให้วิสาหกิจในการส่งสินค้าออกก็ดี ธุรกิจขนาดใหญ่ก็ดี ถูกครอบงำโดยนายทุนของประเทศมหาอำนาจเสียส่วนมาก ภาวการณ์เช่นนั้นไม่ทำให้เราสูญเสียทรัพยากรธรรมชาติอย่างเดียวนั่น แต่ยังทำให้ต่างชาติสามารถทำการผูกขาดในระบบเศรษฐกิจของไทยอีกด้วย ผลสุดท้ายก็คือ ทำให้เราไม่สามารถที่จะพัฒนาเศรษฐกิจของเราได้อย่างเต็มที่ ประชาชนส่วนใหญ่ที่ยากจนอยู่แล้วก็จะยากจนต่อไปอีก

3. การขยายตัวของประชากรที่เร็วเกินไป เมื่อ 4 - 5 ปีก่อน เรามีอัตราการเพิ่มของประชากร

สูงถึง 3 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งเป็นอัตราที่สูงมากทำให้จำนวนประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ขณะนี้เรามีประชากรราว 43 ล้านคน ซึ่งมากเกินไปสำหรับประเทศไทย ในตอนนี้ถึงแม้อัตราการเพิ่มของประชากรจะลดลงเหลือ 2.5 เปอร์เซ็นต์แล้วก็ตาม แต่จำนวนประชากรก็ยังจะเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ อยู่แน่นอน เพราะสังคมเรามีจำนวนคนหนุ่มคนสาวในสัดส่วนที่สูง และคนหนุ่มคนสาวเหล่านั้นก็จะต้องแต่งงาน มีบุตรกันทั้งสิ้น การที่เรามีประชากรมากเกินไปเช่นนี้ ทำให้ผลผลิตที่เกิดจากน้ำมือของประชากรหมดไป กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การมีประชากรมาก ทำให้มีการบริโภคมากจนเรามีอาจจะเพิ่มผลผลิตให้ทันกับความต้องการได้ ในที่สุดประชาชนก็จะจนลง เปรียบเสมือนกับครอบครัวที่มีบุตรมาก ๆ ถึงแม้จะหาเงินได้มาก หรือทำได้มากเท่าใดก็ตามบุตรก็จะบริโภคไปหมดสิ้น จนกลับกลายเป็นครอบครัวที่ยากจนไป ดังนั้นการที่เราจะแก้ไขปัญหาคความยากจนได้นั้น เราจำเป็นต้องควบคุมอัตราการขยายตัวของประชากรด้วยพร้อม ๆ กับการเร่งรัดพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ

4. สภาพธรรมชาติที่ไม่เอื้ออำนวย สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ หรือสภาพภูมิศาสตร์ อันได้แก่

ดินฟ้าอากาศ และภัยธรรมชาติก็มีส่วนทำให้เกิดความยากจนได้เหมือนกัน ดังจะเห็นได้ว่า ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยได้เกิดภาวะแห้งแล้งบ่อย ๆ จนทำให้ชาวไร่ชาวนามีอาจจะทำไร่นาตามฤดูกาลได้ ยิ่งไปกว่านั้นในบางปี ฝนตกมากเกินไป จนเกิดน้ำท่วม ทำลายพืชผล และทรัพย์สินของราษฎรเสียหายอย่างมากมาย เราทราบดีแล้วว่าชาวไร่ชาวนามีรายได้ส่วนใหญ่จากผลผลิตทางเกษตรกรรม เมื่อสภาพธรรมชาติไม่อำนวยเช่นนั้น ก็ย่อมทำให้ราษฎรอยู่ในสภาพที่ยากจนตลอดมา ปรากฏการณ์เช่นนี้ไม่ได้มีแต่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยเท่านั้น ภาคอื่น ๆ เช่น ภาคใต้ ภาคเหนือก็มีเหมือนกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาคใต้มักจะมีปัญหาเรื่องน้ำท่วมมากกว่าความแห้งแล้ง อย่างไรก็ตามประเทศไทยยังโชคดีกว่าหลาย ๆ ประเทศในแง่ที่ว่า ภัยธรรมชาติที่ยิ่งใหญ่จริง ๆ เช่น แผ่นดินไหวที่รุนแรง หรือน้ำท่วมใหญ่ถึงกับทำให้ผู้คนเสียชีวิตมาก ๆ นั้น ประเทศไทยเราไม่ค่อยมี นอกจากนี้ ภัยธรรมชาติที่เกิดขึ้นในบ้านเมืองเรา มักจะเป็นประเภทที่มนุษย์ควบคุมได้ เช่น กรณีน้ำท่วม ถ้ารัฐบาลให้ความช่วยเหลือจริง ๆ ในด้านการสร้างเขื่อน การป้องกันการทำลายป่า ฯลฯ ก็จะช่วยป้องกันน้ำท่วมได้มากที่สุดทีเดียว

5. สาเหตุที่มาจากตัวของผู้อพยพเอง เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศในกลุ่มสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ ประเทศไทยเรายังมีความอุดมสมบูรณ์กว่ามากมายนัก คำกล่าวที่ว่า “เมืองไทยเป็นอู่ข้าวอู่น้ำ” ดูเหมือนว่าจะยังใช้ได้คืออยู่ แต่ถึงกระนั้น คนไทยส่วนใหญ่ก็ยังอยู่ในสภาพที่ยากจน เพราะเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น? คำตอบก็คือ นอกจากสาเหตุต่าง ๆ ที่กล่าวแล้วข้างต้น ลักษณะหรือคุณลักษณะของคนไทยเองเป็นสาเหตุที่สำคัญอีกอันหนึ่งที่จะทำให้เรายากจน ดังจะเห็นได้ว่า คนไทยเรานิยมที่ไม่เหมาะสมหลายอย่าง ได้แก่ ค่านิยมความสะดวกสบาย หรือการไม่ชอบทำงานหนัก ค่านิยมความหรูหรา หรือการไม่รู้จักประหยัด ฯลฯ นอกจากนี้ คนไทยส่วนมากยังขาดระเบียบวินัยที่ดี มีนิสัยและเจตคติหลายอย่างที่มีส่วนช่วยให้เกิดความยากจน นั่นคือ คนไทยส่วนมากขาดความขยันขันแข็ง ไม่มีความอดทน เป็นคนเลือกงาน ทำงานอย่างไม่มีระเบียบวินัยที่ดี นักจะทำเมื่อไรก็ทำ นักจะเลิกเมื่อไรก็เลิก ตลอดจนขาดความรู้ความสามารถที่จำเป็นต่อการประกอบอาชีพ

ในเมืองไทยเรานั้น ถ้าเราพยายามเปลี่ยนแปลงแก้ไขค่านิยม นิสัยและการประพฤติการปฏิบัติบางอย่างเสียแล้ว เราไม่มีทางที่จะเป็นคนยากจนได้ง่าย ๆ เลย เช่น ถ้าเราไม่เลือกงาน มีความขยัน รู้จักประหยัด เราก็สามารถจะดำรงชีพได้อย่างสบายทีเดียว นักเรียนจะเห็นได้ว่า มีชาวต่างชาติมากมาย เป็นต้นว่า ชาวจีน และชาวอินเดีย ตอนที่เขาเข้ามาอาศัยอยู่ในเมืองไทยใหม่ ๆ นั้น แทบไม่มีอะไรติดตัวเลย แต่อาศัยที่เขาเป็นคนขยันขันแข็งหนักเอาเบาสู้ ไม่เลือกงาน และรู้จักกระหมัดกระหม่อมในการใช้จ่าย ในที่สุด เขาก็กลายเป็นผู้มั่งคั่งไปตาม ๆ กัน

แนวทางในการแก้ไขความยากจน

ความยากจนของสังคมไทย เป็นปัญหาที่ยิ่งใหญ่อันหนึ่ง ซึ่งถ้าหากแก้ไขไม่ตก นอกจากจะทำให้ประชาชนในชาติไม่มีความสุขแล้ว ยังจะก่อให้เกิดผลร้ายต่อความมั่นคงของชาติอีกด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งความยากจนในชนบทของไทย มีลักษณะที่รุนแรงมาก ควรที่จะได้รับการเอาใจใส่จากรัฐบาลเป็นพิเศษ

กล่าวโดยทั่ว ๆ ไปแล้ว การแก้ไขปัญหาคความยากจนของสังคมไทย อาจจะกระทำได้ในแนวทางต่อไปนี้ คือ

1. การกระจายอำนาจทางการเมือง เงื่อนไขที่สำคัญอันหนึ่งในการที่จะแก้ปัญหาความยากจนก็คือ รัฐบาลและชนชั้นผู้ปกครองจะต้องมีความตั้งใจจริง และมีเจตนาบริสุทธิ์ในการที่จะแก้ไขปัญหาคความยากจนของประชาชน ถ้าหากรัฐบาลและชนชั้นผู้ปกครองมีเจตนาบริสุทธิ์ไม่คำนึงแต่ผลประโยชน์ของตนฝ่ายเดียว รัฐบาลและชนชั้นผู้ปกครองก็ย่อมจะเต็มใจที่จะกระจายอำนาจการเมือง นั่นก็คือ การยอมให้มีการปกครองที่มีรากฐานอยู่บนระบอบประชาธิปไตยที่แท้จริงเกิดขึ้น ในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มาจากการเลือกตั้งนั้น รัฐบาลจะทำทุกอย่างเพื่อประชาชนส่วนใหญ่ รวมทั้งการแก้ไขปัญหาคความยากจนของราษฎร ถ้าหากรัฐบาลไม่สนใจที่จะแก้ไขปัญหานี้อย่างจริงจัง เขาจะไม่ได้รับเลือกขึ้นมาอีก ประชาชนก็จะเลือกบุคคลกลุ่มอื่นที่ตั้งใจจะแก้ปัญหาของประชาชนต่อไป ในที่สุดปัญหาคความยากจนก็จะได้รับแก้ไขไม่ช้าก็เร็ว

2. ใครเกิดมามีน้อย รัฐต้องหยิบยื่นให้มาก ในการกำหนดนโยบายของรัฐบาล รัฐบาลควรจะยึดถือหลักการที่ว่า “ใครเกิดมามีน้อย รัฐต้องหยิบยื่นให้มาก” เป็นต้นว่า นโยบายการใช้จ่ายของรัฐบาล ควรจะ

มุ่งให้ประโยชน์แก่คนยากจนเป็นสำคัญ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ไม่ว่ารัฐบาลจะใช้เงินเพื่อการพัฒนาประเทศที่ดี หรือเพื่อการจัดสรรบริการสาธารณะต่าง ๆ ก็ดี ควรจะคำนึงถึงคนยากจนก่อนบุคคลประเภทอื่น สำหรับผู้ยากจนในระดับพอประทังชีพนั้น บริการสาธารณะต่าง ๆ ที่รัฐบาลจัดสรรควรจะเป็นไปในรูปของการให้เปล่า ในการนี้ สังคมไทยควรจะดำเนินการไปในลักษณะของรัฐสวัสดิการ (Welfare state) เช่น ประเทศนอร์เวย์ สวีเดน และเดนมาร์ก มากยิ่งขึ้น รัฐบาลควรจะให้ผู้ที่อยู่ในฐานะปานกลาง และฐานะดีซึ่งได้รับผลประโยชน์จากบริการสาธารณะที่รัฐบาลจัดสรรบางอย่างเหมือนกันรับภาระรายจ่ายเพิ่มขึ้น ตลอดจนให้บุคคลประเภทนี้เสียภาษีสูงขึ้น นอกจากนี้ การเก็บภาษีของรัฐบาล ควรจะยึดถือเงินได้ และทรัพย์สินเป็นหลัก ภาษีบางอย่างที่ไม่เคยเก็บ ก็ควรริเริ่มจัดเก็บเสีย อาทิ ภาษีมรดก และ ภาษีทรัพย์สินที่ได้มาโดยเสนหา เป็นต้น การเก็บภาษีที่ถูกต้องเหมาะสมนั้น จะสามารถช่วยกระจายรายได้ประชาชาติให้เป็นธรรมยิ่งขึ้น และทำให้ผู้ยากจนทั้งหลายรับภาระหนักน้อยลง¹

3. การพัฒนาชนบท ในสังคมไทยเรานั้นสภาพความยากจนปรากฏในชนบทมากกว่าในเขตเมือง ร้อยละ 85 ของประชากรไทยเป็นเกษตรกร อาศัยกระจุกกระจายอยู่ตามท้องถิ่นชนบททั่วประเทศ เกษตรกรที่มีฐานะค่อนข้างดี และระดับปานกลางพอมีพอกินก็มีอยู่ไม่น้อย แต่เปอร์เซ็นต์ส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรผู้ยากจน การพัฒนาชนบทเป็นวิธีการแก้ไขปัญหความยากจนในชนบทโดยตรง เพราะการพัฒนาชนบทเป็นขบวนการที่มุ่งส่งเสริมความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น การพัฒนาชนบทนั้นจะต้องพัฒนาทั้งทางด้านวัตถุ และทางด้านที่ไม่ใช่วัตถุ ทางด้านวัตถุ ได้แก่ การสร้างเขื่อนชลประทาน ถนนหนทาง โรงพยาบาล และไฟฟ้า เป็นต้น ส่วนทางด้านที่ไม่ใช่วัตถุ ได้แก่ การพัฒนาทางด้านคุณภาพของบุคคลให้สูงขึ้น นั่นคือ การสร้างคนให้เป็นคนมีความรู้ ความสามารถ มีระเบียบวินัย มีเหตุมีผล มีความขยันหมั่นเพียร มีความอดทน เลื่อมใสในศาสนาในทางที่ขบด้วยเหตุผล ตลอดจนเปลี่ยนแปลงแก้ไขค่านิยมที่ไม่ดีบางอย่างเสีย เหล่านี้เป็นต้น

4. การปฏิรูปที่ดิน ในประเทศเรามีชาวไร่ชาวนาทั้งสิ้นประมาณ 5,000,000 ครอบครัว ในจำนวนนี้ 4,000,000 ครอบครัวเศษ เป็นลูกหนี้ผู้อื่นในอัตราตัวเฉลี่ยครอบครัวละ 4,000 บาทเศษ รวมเป็นหนี้สินของชาวไร่ชาวนาทั้งสิ้นประมาณ 16,000,000,000 บาท ในต้นเงินจำนวนนี้ชาวไร่ชาวนาต้องเสียดอกเบี้ยถึงร้อยละ 29 ต่อปี การที่ชาวไร่ชาวนาต้องจ่ายดอกเบี้ยในอัตราสูงมากนี้ ทำให้ชาวไร่ชาวนาต้องสูญเสียที่ดินให้แก่เจ้าหนี้ปีละหลายหมื่นไร่² ขณะนี้ชาวนาไทยต้องเช่าเขาทำนากว่า 500,000 ไร่ ซึ่งมีนาเช่าเองต่ำกว่า 15 ไร่ ก็มีจำนวนกว่า 2,000,000 ไร่ ครอบครัวชาวนายังต้องเช่านา หรือมีที่ทำนาเกินไม่เพียงพอเช่นนี้ ชาวนานั้นเขาก็มีอาจจะหนีความยากจนไปได้ เพราะต้องเอารายได้จากการขายผลผลิตทางเกษตรไปใช้หนี้สิน และเสียค่าเช่านาแก่เจ้าของที่ดินอยู่เรื่อย ๆ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่รัฐบาลจะต้องจัดการปฏิรูปที่ดิน รวมทั้งการช่วยปลดหนี้บางส่วนโดยรับด่วน ซึ่งจะเป็นการช่วยบรรเทาความยากจนของชาวนาชนบท โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวนาได้ทางหนึ่ง

5. การสร้างงานให้ประชาชนได้ทำกันมากที่สุด งานที่เป็นที่มาของรายได้ เมื่อไม่มีงานรายได้ก็ย่อมไม่มี การไม่มีรายได้ก็หมายถึง ความยากจนนั่นเอง จึงสมควรอย่างยิ่งที่รัฐบาลควรจะต้องสร้างงานให้แก่

¹ รัสสรค์ ธนะพรพันธุ์ กลยุทธ์ในการแก้ปัญหาความยากจนในประเทศไทย (กทม : กรุงเทพมหานครพิมพ์, 2518), หน้า 55-58.

² ธาณินทร์ กรัยวิเชียร กฎกับทางอยู่ของสังคมไทย (กทม : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว 2519), หน้า 28.

ประชาชนคนไทย เมื่อประชาชนมีงานทำอย่างบริบูรณ์ และมีรายได้ดีแล้ว ประชาชนก็ย่อมจะมีกำลังซื้อสูง และอยู่ในวิสัยที่จะจ่ายได้มากขึ้น ซึ่งเท่ากับเป็นการสร้างบรรยากาศในการลงทุนทางธุรกิจต่าง ๆ ให้ดีขึ้นโดยทางอ้อมนั่นเอง การสร้างงานให้ประชาชนจึงไม่เพียงช่วยบรรเทาความยากจนของราษฎรอย่างเดียว แต่ยังจะเป็นการส่งเสริมให้การลงทุน และการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศได้เจริญก้าวหน้าอีกด้วย

สำหรับในสังคมไทยเรานั้น ว่ากันตามความเป็นจริงแล้ว การสร้างงานโดยเฉพาะอย่างยิ่งงานสำหรับชาชนบทนั้นทำได้ไม่ยากนัก ถ้ารัฐบาลยินดีที่จ่ายค่าจ้างแก่เขาบ้างตามสมควร เพราะโดยปกติแล้วชาวไร่ชาวนา ถ้าพอจะมีงานทำบ้างเขาก็ไม่ยากที่จะอยู่เฉย ๆ งานง่าย ๆ ที่รัฐบาลอาจจะให้เขาทำได้แก่ งานที่ใช้กำลังกายนั่นเอง เช่น การทำสะพาน กุ คลอง ถนน ฝายกั้นน้ำ เป็นต้น นอกจากจะทำให้ราษฎรมีงานทำเพิ่มรายได้บ้างเล็กน้อยแล้ว ยังเป็นการสร้างความเจริญให้แก่ท้องถิ่นด้วย การสร้างงานในแบบอื่น ๆ ที่รัฐบาลอาจจะทำได้ก็คือ การส่งเสริมให้มีการลงทุนในต่างจังหวัดมากขึ้น โดยการยกเว้นภาษีบางอย่างเป็นพิเศษแก่ธุรกิจที่จัดตั้ง และดำเนินการในชนบท นอกจากนั้นก็ควรที่จะส่งเสริม และพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวในต่างจังหวัดให้มากขึ้น เพราะกิจการการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่สามารถสร้างงานให้คนทำได้มากอย่าง และหลายสาขาทีเดียว

การส่งเสริมการลงทุนของชาวต่างประเทศก็เป็นวิธีการสร้างงานที่ดีอย่างหนึ่งให้แก่คนไทย อย่างไรก็ตาม ใ้การลงทุนของต่างชาติที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อประเทศไทยอย่างแท้จริงนั้น จะต้องเป็นการลงทุนที่ผู้ลงทุนนำเงินทุน และวิทยาการสมัยใหม่จากประเทศของเขา แต่ใช้วัตถุดิบ และคนงานของเรา นอกจากนั้น เทคนิคที่ใช้ในการผลิตควรจะเป็นเทคนิคที่อาศัยแรงงานคนมาก ๆ แต่อาศัยเครื่องจักรน้อย ๆ เพราะเทคนิคการผลิตประเภทนี้ จะช่วยให้มีการจ้างคนจำนวนมาก หรือสร้างงาน (Jobs) ได้มากนั่นเอง

6. การให้การศึกษาก่อนวัยฉกรรจ์ การศึกษาเป็นสิ่งที่สำคัญและจำเป็นต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศ การศึกษาเท่านั้นที่จะทำให้บุคคลมีความคิดเห็นกว้างขวาง มีเหตุผล และเป็นคนใจกว้างพอที่จะรับสิ่งใหม่ ๆ หรือการเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ บางอย่างที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม การที่ชาชนบทล้าหลังเลตต่อการปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัวก็ดี การใช้ปุ๋ยเคมีก็ดี การใช้เครื่องมือเครื่องมือใหม่ ๆ ก็ดี หรือแม้แต่การใช้ส้วมแบบใหม่ก็ดี ส่วนมากเป็นเพราะเขาขาดการศึกษานั้นเอง จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้การศึกษาอย่างน้อยที่สุดขั้นมูลฐานแก่เยาวชน ในทุกท้องถิ่นของสังคมไทยโดยทั่วถึงกัน ในระดับคุณภาพที่ทัดเทียมกัน

ในการที่จะใช้การศึกษาเป็นมรรควิธีในการแก้ปัญหาความยากจนนั้น การศึกษาจะต้องให้ทั้งแก่เด็ก และผู้ใหญ่ การศึกษาจะต้องให้ความรู้ทั้งความรู้ทั่วไป และความรู้ที่จะเอาไปใช้ประกอบอาชีพได้ การศึกษาจึงต้องจัดให้เหมาะสมแก่สภาพของท้องถิ่นของประเทศ สำหรับการศึกษของผู้ใหญ่นั้น ควรจะจัดในแบบการศึกษานอกโรงเรียนโดยสอนเน้นหนักไปในทางด้านการผลิต การจำหน่าย การจัดการไร่นา รวมทั้งการสหกรณ์ และการตลาดด้วย

ถ้าทำได้เป็นผลสำเร็จ ปัญหาต่าง ๆ ในชนบทรวมทั้งปัญหาความยากจนจะต้องลดลงอย่างแน่นอน

7. การควบคุมการขยายตัวของประชากร นักเรียนคงจะทราบแล้วว่า สังคมใดก็ตามที่มีประชากรมาก ปัญหาต่าง ๆ ก็จะมีมากตามไปด้วย ทั้งนี้เพราะการมีประชากรมาก หมายถึง การบริโภคมาก การใช้สิ่งของต่าง ๆ

มาก นั่นเอง ส่วนดีของการมีประชากรมากก็มีอยู่ไม่น้อยเหมือนกัน (ดังกล่าวก่อนในบทต้น ๆ) แต่การเพิ่มของประชากรที่เร็วเกินไป หรือมีประชากรมากเกินไปนั้น กลับจะเป็นผลเสียมากกว่าผลดี ปัญหาที่เห็นได้ชัดอย่างหนึ่งก็คือ การมีประชากรมากเกินไป ทำให้เกิดสภาพยากจน ในสังคมไทยเรานั้น การมีประชากรมากนอกจากจะทำให้อัตราการผลิตอาหารตามไม่ทันแล้ว ยังทำให้ที่ดินทำกินของชาวนาชาวไร่ต้องลดน้อยถอยลงไปอีกด้วย ดังจะเห็นได้ว่า ที่ดินทำกินของชาวนาไทยต่อคนได้ลดลงจาก 10.6 ไร่ ในปี พ.ศ. 2497 เป็น 7.6 ไร่ ในปี พ.ศ. 2513 และคาดกันว่า จะลดลงเหลือแค่ 5.3 ไร่ ในปี 2528¹ ถ้าประชากรยังเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ที่ดินทำกินโดยเฉลี่ยของชาวนาแต่ละคนจะลดลงไปอีกเรื่อย ๆ เช่นกัน จึงเป็นที่แน่นอนว่า ประชาชนคนไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่อยู่ในชนบทคงจะอยู่ในสภาพที่ยากจนอีกต่อไป เพื่อช่วยแก้ไขปัญหายากจน และปัญหาอื่น ๆ ที่มีสาเหตุมาจากการเพิ่มของประชากร จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่รัฐบาลจะต้องควบคุมการเพิ่มของประชากรอย่างเร่งด่วน เป็นที่น่ายินดีที่อัตราการเพิ่มของประชากรไทยได้ลดลงจาก 3.0% (อัตราการเพิ่มของปี 2514) เป็น 2.5% แล้ว เมื่อปี 2519 แต่ถึงกระนั้นก็ตามทางที่ดี เราควรจะควบคุมให้อัตราการเพิ่มของประชากรลดลงไปอีก

คำถาม

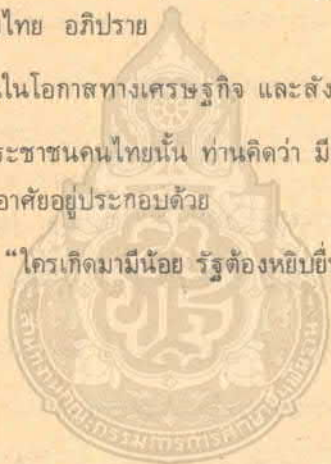
1. จงอธิบายความหมายของคำว่า “ความยากจน” มาพอเข้าใจ
2. ในการวัด “ความยากจน” เราอาจจะทำได้โดยวิธีการใดบ้าง อธิบาย
3. จงกล่าวถึงสภาพความยากจนของประเทศไทยมาอย่างคร่าว ๆ
4. สาเหตุของความยากจนมีอะไรบ้าง จงระบุมาสัก 4 - 5 ข้อ พร้อมด้วยคำอธิบาย
5. วัฏจักรของความยากจน หมายความว่าอะไร อธิบาย
6. จงอธิบายถึงสาเหตุของความยากจนที่เกิดจากตัวผู้ยากจนเองมาโดยละเอียด ถ้าท่านไม่ต้องการจะอยู่ในสภาพที่ยากจน ท่านควรจะต้องปรับปรุงแก้ไขตัวท่านเองในด้านใดบ้าง
7. ในการแก้ไขปัญหายากจนของสังคมไทย เราอาจจะกระทำได้อย่างไรบ้าง จงกล่าวถึงแนวทางในการแก้ไขความยากจนมาสัก 5 ข้อ พร้อมด้วยคำอธิบาย

หัวข้อสำหรับเลือกอภิปราย และข้อควรคิด

1. ความยากจนที่เกี่ยวกับสิ่งที่เป็นวัตถุ (Material poverty) กับความยากจนที่ไม่เกี่ยวกับสิ่งที่เป็นวัตถุ (Nonmaterial poverty) มีความสำคัญทั้งคู่ แต่ทำไมคนเรามักจะสนใจแต่ความยากจนประเภทแรก อภิปราย

¹ Manpower Planning Division, NEDB. Population Growth in Thailand (Bangkok : The Cooperative Marketing and Purchasing Federation of Thailand, Co. Ltd., Printing Press Department, 1972) p.30.

2. การที่เปอร์เซ็นต์ของครอบครัวที่มีรายได้ต่ำกว่า 6,000 บาทต่อปี ที่อยู่ในภาคกลาง ภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้สูงขึ้น หรือมีผู้ยากจนในภาคต่าง ๆ เหล่านี้เพิ่มขึ้นในปี 2516 เมื่อเทียบกับปี 2512 นั้น ท่านคิดว่าน่าจะมีสาเหตุมาจากอะไร อภิปราย
3. วัฏจักรของความยากจนที่นักเรียนเห็นได้จากแผนผังที่ปรากฏอยู่ในบทนี้ มีอยู่ 4 ชั้น หรือ 4 ตอนด้วยกัน ท่านคิดว่า การตัดวัฏจักรของความยากจนเพื่อไม่ให้มันวนเวียนอยู่อีกต่อไป เราควรจะต้องทำอะไร ๕ ข้อ จุดใดก่อน
4. กล่าวกันเสมอว่า การเอารัดเอาเปรียบของประเทศมหาอำนาจทำให้ประเทศด้อยพัฒนาทั้งหลายรวมทั้งประเทศไทยด้วยตกอยู่ในสภาพที่ยากจนตลอดมา จะมีมาตรการอะไรบ้างที่เราจะป้องกันการเอารัดเอาเปรียบที่ว่านี้ได้ อภิปราย
5. ในการปฏิรูปที่ดิน เพื่อช่วยบรรเทาความทุกข์ยากของราษฎรในชนบทนั้น ท่านคิดว่า ควรจะทำในรูปใดจึงจะเหมาะสมกับสังคมไทย อภิปราย
6. การให้ความเท่าเทียมกันในโอกาสทางเศรษฐกิจ และสังคมนั้น มีความจำเป็นอย่างไร จงอภิปราย
7. ในการสร้างงานให้แก่ประชาชนคนไทยนั้น ท่านคิดว่า มีหนทางที่จะทำได้อย่างไรบ้าง จงพิจารณาจากสภาพท้องถิ่นที่ท่านอาศัยอยู่ประกอบด้วย
8. จงอภิปรายหลักการที่ว่า “ใครเกิดมามีน้อย รัฐต้องหยิบยื่นให้มาก”

บทที่ 9

ปัญหาการขาดอาหาร

การขาดอาหารเป็นปรากฏการณ์อย่างหนึ่งของประเทศด้อยพัฒนา เนื่องจากร้อยละ 72 ของประชากรโลกอาศัยอยู่ในเขตด้อยพัฒนา จำนวนประชากรที่ขาดอาหารของโลกจึงอยู่ในระดับสูง อย่างไรก็ตามการขาดอาหารในประเทศที่พัฒนาแล้วก็มีอยู่บ้างเหมือนกัน ต่างกันแต่ว่าในประเทศพัฒนานั้น ปัญหาการขาดอาหารไม่มีลักษณะรุนแรงเหมือนในประเทศด้อยพัฒนา สำหรับประเทศไทยเราซึ่งเป็นประเทศที่ด้อยพัฒนาประเทศหนึ่ง ถึงแม้จะมีความอุดมสมบูรณ์กว่าหลายประเทศในเอเชียก็ตามแต่ก็ประสบกับปัญหาการขาดอาหารอยู่ไม่น้อยเหมือนกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปรากฏว่าสภาพการขาดอาหารมีความรุนแรงมากกว่าในภาคอื่น ๆ ของประเทศ ก่อนที่เราจะกล่าวถึงรายละเอียดเกี่ยวกับปัญหาการขาดอาหารกันต่อไปขอให้นักเรียนทำความเข้าใจกับความหมายของคำว่า “การขาดอาหาร” เสียก่อน

ความหมายของ “การขาดอาหาร”

โดยปกติแล้ว การที่ร่างกายของมนุษย์เราจะมีสุขภาพแข็งแรงได้เป็นปกตินั้น ร่างกายจะต้องอาศัยอาหารจำพวกต่าง ๆ เป็นจำนวนหนึ่ง เช่น ไขมัน คาร์โบไฮเดรต แร่ โปรตีน และวิตามิน ถ้าหากว่าบุคคลขาดอาหารบางอย่างไป หรือร่างกายได้รับน้อยเกินไป ทำให้บุคคลผู้นั้นไม่สามารถที่จะเจริญเติบโตอย่างเต็มที่ ได้ และไม่สามารถที่จะมีผลนามัยอย่างสมบูรณ์ บุคคลผู้นั้นได้ชื่อว่า “ขาดอาหาร” หรือ “เป็นโรคขาดอาหาร” นักเรียนพึงระลึกว่า “การขาดอาหาร” (Malnutrition) ต่างกับ “การขาดแคลนอาหาร” (Food shortage) การขาดอาหารเป็นสภาพที่ร่างกายมนุษย์ขาดอาหารอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือมากกว่าหนึ่งอย่างที่เป็นต่อการเจริญเติบโต และสุขภาพที่แข็งแรง แต่การ “ขาดแคลนอาหาร” เป็นลักษณะที่อาหารที่จะใช้บริโภคมีไม่เพียงพอกับความต้องการของประชากร การขาดแคลนอาหารมักจะเป็นเหตุสำคัญทำให้เกิดปัญหาการขาดอาหาร หรือเป็นโรคขาดอาหาร แต่ทั้งนี้ก็ไม่ได้หมายความว่า ประเทศหรือสังคมที่มีอาหารเพียงพอจะไม่มีปัญหาการขาดอาหาร สังคมที่มีอาหารเพียงพอจะมีปัญหาการขาดอาหารได้เหมือนกัน ถ้าประชากรในสังคมนั้นมีวัฒนธรรมหรือความเชื่อในเรื่องอาหารการกินที่ไม่ถูกต้อง เช่น รับประทานแต่อาหารบางจำพวกโดยเฉพาะเป็นประจำ โดยไม่สนใจต่ออาหารจำพวกอื่น ซึ่งมีความจำเป็นต่อร่างกายเหมือนกัน

กล่าวโดยทั่ว ๆ ไปแล้ว สภาพการขาดอาหารมักจะพบในบุคคลบางพวกบางกลุ่ม เช่น ประชาชนที่ยากจน ผู้ไม่รู้หนังสือ ผู้ติดยาเสพติดให้โทษ ผู้เป็นโรคพิษสุราเรื้อรัง และผู้ป่วยเป็นโรคจิต เป็นต้น ดังจะเห็นได้ว่า ในเขตชนบทในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยมีผู้เป็นโรคขาดอาหารกันมาก เนื่องจากประชาชนบางส่วนยากจนมีอาหารไม่ค่อยเพียงพอต่อการบริโภค ยิ่งไปกว่านั้นความไม่รู้หนังสือ ทำให้บุคคลไม่สามารถจะรู้ หรือเข้าใจได้ว่าอาหารสิ่งใดจำเป็นหรือไม่จำเป็นต่อร่างกาย จึงไม่อาจจะรับประทานอาหารตามที่ร่างกายต้องการได้ จนทำให้เกิดกลายเป็นโรคขาดอาหารไปในที่สุด

สภาพการขาดอาหารในประเทศไทย

ถึงแม้ว่าในปัจจุบันนี้ ประเทศไทยเราสามารถจะผลิตอาหารได้พอเลี้ยงประชากรและยังมีเหลือส่งไปขายต่างประเทศก็ตาม แต่ปรากฏว่า ประเทศไทยเรายังเผชิญกับปัญหาการขาดอาหาร ดังจะเห็นได้ว่า คนไทยเป็นโรคขาดอาหารอยู่ในอัตราที่สูง โดยเฉพาะโรคขาดโปรตีน โรคโลหิตจาง โรคคอพอก โรคเหน็บชา และโรคขาดวิตามินอื่น ๆ¹ จากสถิติผู้ป่วยที่ไปขอรับการรักษาพยาบาลจากสถานือนามัย และโรงพยาบาลต่าง ๆ ทั่วประเทศ พบว่า มีผู้ป่วยด้วยโรคขาดสารอาหารอยู่เป็นจำนวนไม่น้อยกว่า 100,000 คน ในแต่ละปี²

ประชากรกลุ่มที่มีปัญหาทางด้านอาหารและโภชนาการมากที่สุด ได้แก่ กลุ่มเด็กวัยก่อนเรียน ทารก และเด็กวัยเรียนตามลำดับ กลุ่มที่รองลงไป คือ กลุ่มหญิงมีครรภ์และแม่ลูกอ่อน ทั้งนี้เนื่องมาจากเหตุผลสำคัญ 2 ประการ ประการแรก ลักษณะของอาหารที่บริโภคซึ่งมีข้าวเป็นหลักนั้น ถึงแม้จะมีโปรตีนคุณภาพดีก็ตาม แต่ปริมาณโปรตีนในข้าวไม่เพียงพอกับความต้องการของร่างกายของประชากรในกลุ่มดังกล่าวได้ ประการที่สอง ประเพณีการบริโภคอาหารของคนไทยด้วยวิธีร่วมสำรับ ทำให้โอกาสที่จะจัดสรรโปรตีนในระหว่างสมาชิกในครอบครัวเป็นไปได้ยาก การเพิ่มอาหารโปรตีนให้กับเด็กด้วยวิธีจัดสรรอาหารในครอบครัวจึงเป็นสิ่งที่อาจจะทำได้ในระยะเวลานี้³

เนื่องจากแต่ละภาคของประเทศไทย มีความอุดมสมบูรณ์ในด้านอาหารไม่เหมือนกัน และวิธีการดำเนินชีวิตมีความแตกต่างกันอยู่บ้าง ประชากรที่อาศัยอยู่ในแต่ละภาคจึงมีปัญหาเรื่องการขาดอาหารไม่เหมือนกัน ประชากรในภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีปัญหาเรื่องโรคขาดอาหารอยู่ในระดับที่สูงกว่าภาคอื่น ๆ เด็กที่เพิ่งอดนม และเด็กในวัยก่อนเข้าเรียน ป็นจำนวนมากขาดแคลนโปรตีน วิตามินเอ และวิตามินบี เป็นเหตุให้เกิดเป็นโรคโลหิตจาง มูลเหตุสำคัญที่ทำให้เด็กในภาคทั้งสองขาดโปรตีนมีอยู่หลายอย่างด้วยกัน เป็นต้นว่า บิดามารดามีฐานะยากจน และได้รับการศึกษาน้อย การรับประทานข้าวเสียส่วนใหญ่ อัตราการเกิดสูง โรคติดต่อมีแพร่หลายตลอดจนมีขนบธรรมเนียม และความเชื่อถือบางอย่างที่เป็นอุปสรรคต่อการบริโภคอาหารที่ถูกต้องเหมาะสม ถึงแม้ว่าในระยะหลังนี้ ปริมาณของอาหารจะเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาหารจำพวกปลา เนื้อ ไข่ ผัก และผลไม้ก็ตาม แต่ปริมาณอาหารที่จะให้โปรตีนแก่เด็กที่อยู่ในภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ก็ยังไม่พอเพียงอยู่นั่นเอง⁴ สำหรับในภาคอื่น ๆ ของประเทศ เช่นภาคกลาง และภาคใต้ ถึงแม้จะมีปัญหาเรื่องการขาดอาหารเหมือนกัน แต่ก็ไม่รุนแรง หรือมีจำนวนเด็กขาดโปรตีนมากเหมือนในภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่าภาคกลางและภาคใต้ค่อนข้างจะมีความอุดมสมบูรณ์ทางด้านอาหารการกินมากกว่า

¹ มนัสวี อุณหนันท์ "ปัญหาประชากรกับการสาธารณสุข" ปัญหาจากการเพิ่มประชากรของไทย (กทม : ศ.ส.การพิมพ์ 2516), หน้า 28.

² "เรื่องเดียวกัน หน้าเดียวกัน"

³ กองโภชนาการ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข ข้อเสนอแนะเรื่อง นโยบายอาหารและโภชนาการสำหรับประเทศไทย กทม : มิตรนราการพิมพ์ 2515), หน้า 21.

⁴ พัทยา สายหู "การพิจารณาภาวะเศรษฐกิจและสังคมของเยาวชนและเด็กในประเทศไทยในปัจจุบัน" เอกสารประกอบการสัมมนาเด็กและเยาวชนในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ณ หอสมุดแห่งชาติ วันที่ 2 - 6 พฤศจิกายน 2513. หน้า 23.

ผลเสียหายที่เกิดจากปัญหาการขาดอาหาร

สภาพการขาดอาหารก่อให้เกิดผลเสียหายทั้งต่อตัวบุคคลและสังคมโดยรวม ดังนี้

1. **ทำให้ประชากรเป็นโรคต่าง ๆ** การที่บุคคลบางพวกบางกลุ่ม ไม่สามารถจะบริโภคอาหารได้ทุกชนิด ครบตามที่ร่างกายต้องการได้นั้น ทำให้บุคคลเป็นโรคนิโคตต่าง ๆ กันขึ้นอยู่กันว่า บุคคลขาดสารอาหารประเภทใด ตัวอย่างเช่น ถ้าบุคคลขาดแร่ไอโอดีนจะเป็นโรคคอพอก ขาดแร่ฟลูอีนจะเป็นโรคฟันผุ ขาดแร่เหล็กจะเป็นโรคโลหิตจาง ขาดวิตามินเอจะเป็นโรคตาบอดแสง ขาดวิตามินบีหนึ่งจะเป็นโรคเหน็บชา เหล่านี้เป็นต้น¹

2. **ทำให้การพัฒนาการทางร่างกายและสติปัญญาบกพร่อง** การที่เด็กไม่ได้รับประทานอาหารครบถ้วนตามที่ร่างกายต้องการ ทำให้ร่างกายของเด็กเจริญไม่เต็มที่ และอาจจะทำให้การเจริญของสมอง บกพร่องได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการขาดอาหารจำพวกโปรตีน โดยปกติแล้วร่างกายของเด็กจะเจริญเติบโตมีขนาด เป็นราว 20 เปอร์เซ็นต์ของขนาดของผู้ใหญ่ ภายในช่วง 3 ปีแรก และภายในช่วงระยะเวลาเดียวกัน สมองก็ เจริญเติบโตได้ราว 80 เปอร์เซ็นต์ ของขนาดผู้ใหญ่ การที่สมองจะเจริญเติบโตได้อย่างรวดเร็วนี้ ส่วนใหญ่ เป็นผลมาจากการสังเคราะห์โปรตีน (Protein synthesis)² ถ้าหากเด็กไม่ได้รับอาหารจำพวกโปรตีนในวัยที่ กำลังเจริญเติบโต ก็ทำให้สมองเจริญไม่เต็มที่ ซึ่งมีผลทำให้สติปัญญาของเด็กต่ำกว่าปกติ ในทางร่างกายก็เช่นกัน การขาดอาหารทำให้ร่างกายเจริญไม่เต็มที่ มีผลนานาที่มีไม่สมบูรณ์ซึ่งอาจจะเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินชีวิต ตอนเป็นผู้ใหญ่

3. **ทำให้ประสิทธิภาพในการทำงานต่ำ** โดยปกติแล้วบุคคลที่เป็นโรคขาดอาหารไม่สามารถที่จะ ทำงานได้เต็มที่เหมือนกับบุคคลทั่วไป ที่เป็นเช่นนั้น ก็เนื่องจากโรคขาดอาหารทำให้ร่างกายและจิตใจของบุคคล ไม่มีความพร้อมในการทำงาน เป็นเหตุให้บุคคลขาดความกระตือรือร้น และไม่มีกำลังใจคล่องแคล่วว่องไวในการทำงาน ถ้าผู้ที่เป็นโรคขาดอาหาร เป็นเด็กนักเรียน ก็จะไม่มีความสามารถในการเรียน เรียนไม่ได้ผลดี และอาจจะสอบตกบ่อย ๆ ในกรณีที่เป็นผู้ใหญ่ จะมีความเกียจคร้านในการทำงาน ทำงานเชื่องช้ากว่าปกติ ผลงานที่ออกมาจะมีคุณภาพต่ำ स्वास्थ्यการขาดอาหารจึงเป็นสิ่งที่ทำลายเศรษฐกิจของประเทศอย่างหนึ่ง

4. **สภาพการขาดอาหารทำให้คุณภาพของประชากรด้อยลงไป** กล่าวโดยทั่ว ๆ ไปแล้ว ประเทศใดก็ตามจะเจริญก้าวหน้าได้นั้น ประชากรของประเทศนั้นจะต้องมีคุณภาพที่ดีพอสมควร เช่น ได้รับการศึกษาดี และมีผลานามัยที่ดี ฯลฯ ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นว่า สภาพการขาดอาหารทำให้บุคคลเป็นโรคต่าง ๆ ได้ง่าย และมีความต้านทานต่อโรคต่าง ๆ ต่ำ การที่ประชากรของประเทศไทยเป็นโรคขาดอาหารเป็นจำนวนมาก หรือมีผลานามัยไม่สมบูรณ์นั้นก็เท่ากับว่าประชากรของชาติมีคุณภาพต่ำลงนั่นเอง การที่ประชากรมีคุณภาพต่ำ

¹ นวลจันทร์ แก้วทับทิม การสังคมสงเคราะห์กับการขาดอาหารในเด็ก วิทยานิพนธ์ปริญญาโทสาขาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (2518) หน้า 7.

² Paul R. Ehrlich and Anne H. Ehrlich Population Resources Environment (San Francisco : W.H. Freeman and Company, 1972) pp. 92-93.

จะก่อให้เกิดผลเสียหายแก่ประเทศเป็นอย่างมาก เช่น ทำให้กำลังคนส่วนหนึ่งต้องสูญเสียไป ผลผลิตของชาติต่ำ กำลังทางทหารอ่อนแอ บุคคลมีแนวโน้มที่จะประกอบอาชญากรรมได้ง่าย เป็นต้น

สาเหตุของการขาดอาหาร

การขาดอาหาร หรือการเป็นโรคขาดอาหารที่เป็นอยู่ในประเทศไทยเรานั้น มีสาเหตุมาจากหลายอย่างต่าง ๆ กัน ถึงแม้ว่าการขาดแคลนอาหารจะเป็นสาเหตุสำคัญของการขาดอาหารก็ตาม แต่สาเหตุอื่น ๆ ที่ทำให้บุคคลเป็นโรคขาดอาหารนั้นก็ยังมีอยู่มากมายเหมือนกัน สาเหตุของการขาดอาหาร เมื่อกล่าวคลุมรวมทั้งหมดก็มีดังนี้

1. การขาดแคลนอาหาร ถึงแม้ว่าประเทศเราสามารถผลิตอาหารได้พอเพียงกับความต้องการของประชาชนก็ตาม แต่อาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการ และมีโปรตีนสูง เช่น เนื้อ นม ไข่ นั้น การผลิตอาหารของเรายังอยู่ในระดับต่ำ ดังนักเรียนจะเห็นได้ว่า อาหารพวกนี้ที่มีจำหน่ายในท้องตลาดนั้นมีราคาสูงมาก การขาดแคลนอาหารในประเทศไทยเรามีสาเหตุมาจากหลายอย่าง เช่น

1.1 ความยากจน ถึงแม้ว่าอาหารบางชนิดอาจจะมีขายในท้องตลาดก็ตาม แต่ครอบครัวบางครอบครัวมีความยากจนมาก ก็ไม่อาจจะซื้ออาหารไปเลี้ยงครอบครัวของตนได้ ทำให้ต้องบริโภคอาหารไปตามมีตามเกิด เด็กที่เกิดจากครอบครัวที่ยากจนจึงมีโอกาที่จะเป็นโรคขาดอาหารได้ง่ายกว่า

1.2 ผลผลิตทางการเกษตรต่ำ ในบางภาคของประเทศไทย เช่น ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ดินฟ้าอากาศไม่ค่อยอำนวย การทำไร่ทำนาจึงไม่ค่อยได้ผลเท่าที่ควร ราษฎรจึงมีอาหารบริโภคไม่เพียงพอ

1.3 การมีบุตรมาก ครอบครัวไทยบางครอบครัวโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตชนบทมีบุตรมากเกินไป จนพ่อแม่ไม่อาจจะให้อาหารแก่บุตรทุก ๆ คนอย่างเหมาะสมได้ บุตรบางคนอาจจะได้รับการกินอาหารครบถ้วนตามที่ร่างกายต้องการ ในขณะที่บุตรบางคนกินอาหารไม่เพียงพอ ครอบครัวที่มีบุตรมากนี้ถ้าเป็นครอบครัวที่ยากจนด้วยแล้ว ปัญหาเรื่องอาหารการกินจะมีมาก

1.4 ระบบการตลาดไม่ดี ถึงแม้บางเขตของประเทศไทยมีผลผลิตทางการเกษตรต่ำก็ตาม แต่ถ้าระบบการตลาดดี การคมนาคมสะดวก ก็อาจจะทำให้อาหารกระจายจากแหล่งที่อุดมสมบูรณ์ไปสู่เขตที่ขาดแคลนได้เหมือนกัน เนื่องจากระบบการตลาดในบ้านเมืองเรายังไม่ดีพอ และการคมนาคมในบางท้องที่ไม่ดี จึงทำให้มีปัญหาขาดแคลนอาหารในบางท้องถิ่น

2. การขาดความรู้ในเรื่องโภชนาการ

2.1 ความไม่รู้ในเรื่องอาหาร เช่น ไม่รู้ว่าอาหารมีความเกี่ยวข้องกับสุขภาพอย่างไร อาหารชนิดต่าง ๆ มีประโยชน์ต่อร่างกายอย่างไร การบริโภคอาหารควรจะมีสัดส่วนอย่างไร เป็นต้น

2.2 การไม่รู้จักปรุงอาหาร การที่แม่บ้านบางคนไม่รู้จักประกอบอาหารที่ถูกต้องเหมาะสมนั้น จะทำให้อาหารเสียคุณค่าไปขณะปรุง ในขณะเดียวกันการปรุงอาหารโดยไม่สะอาดเท่าที่ควรก็ทำให้ผู้บริโภคไม่ได้รับประโยชน์จากอาหารเต็มที่เช่นกัน

2.3 การขาดความรู้ในเรื่องการรักษาอาหาร การไม่รู้จักเก็บรักษาอาหาร ทำให้อาหารเกิดบูดเสีย หรือมีเชื้อจุลินทรีย์ปะปนเข้าไป ทำให้คุณค่าของอาหารเสียไป ซึ่งจะไม่มีประโยชน์ต่อผู้บริโภคแต่ประการใด บางครั้งยังกลับเป็นอันตรายแก่ผู้บริโภคด้วยซ้ำไป

3. การมีความเชื่อผิด ๆ ในเรื่องอาหาร การมีความเชื่อผิด ๆ และความไม่เข้าใจในเรื่องอาหารที่มีส่วนทำให้เกิดโรคขาดอาหารก็ได้แก่

3.1 การห้ามหญิงแม่ลูกอ่อนกินอาหารอื่นนอกจากข้าวกับเกลือ ในชนบทบางแห่งของประเทศไทยยังมีความเชื่อกันว่า มารดาที่มีลูกอ่อนควรจะได้รับประทานแต่ข้าวกับเกลือเท่านั้น การปฏิบัติเช่นนั้นทำให้น้ำนมมารดาน้อยลง หรือหยุดไหลได้ ตลอดจนทำให้น้ำนมมารดามีคุณภาพต่ำซึ่งจะเป็นผลทำให้ทารกขาดสารโปรตีนได้

3.2 การห้ามไม่ให้หญิงมีครรภ์และทารกกินไข่ ไข่เป็นอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการสูง การห้ามไม่ให้หญิงมีครรภ์และทารกกินไข่ จึงเท่ากับไปทำลายอาหารที่มีประโยชน์ที่ผู้หญิงมีครรภ์ และทารกควรจะได้รับนั่นเอง

3.3 การกินอาหารดิบ หรืออาหารที่ไม่ปรุงให้สุกเสียก่อน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยนิยมกินอาหารดิบ ๆ ทำให้ผู้บริโภคนั้นเป็นโรคพยาธิใบไม้ในตับกันมาก การปฏิบัติเช่นนั้นจึงไม่ถูกต้อง และไม่ก่อให้เกิดผลดีต่อสุขภาพอนามัยของตนแต่ประการใด

4. ประเพณีของการรับประทานอาหารในครอบครัวไม่เหมาะสม ในสังคมไทยเราโดยเฉพาะอย่างยิ่งในชนบท บิดาผู้เป็นหัวหน้าครอบครัวมักจะเป็นคนแรกที่รับประทานอาหารต่อจากนั้นก็จะเป็นมารดาและบุตร การปฏิบัติเช่นนั้นทำให้บุตรหรือเด็กไม่อาจจะได้รับอาหารที่มีคุณค่าเหมือนบิดามารดา ถึงแม้บางครั้งครอบครัวอาจจะมีกรกินร่วมสำหรับ โดยพ่อแม่และสมาชิกในครอบครัวทุกคนรับประทานร่วมกันก็ตาม เด็กก็มักจะอยู่ในฐานะที่เสียเปรียบอยู่นั่นเอง ในแง่ที่ว่าเด็กมักจะเลือกกินแต่อาหารที่ตนชอบ ซึ่งอาจจะไม่มีคุณค่าทางอาหารก็ได้ ถ้าครอบครัวใดพ่อแม่มีความรู้ มีความเข้าใจในเรื่องโภชนาการพอสมควร และช่วยควบคุมดูแลให้บุตรกินอาหารหลาย ๆ อย่าง ต่าง ๆ กัน ก็อาจจะช่วยทำให้เด็กได้รับประโยชน์จากการกินอาหารที่ถูกสัดส่วนมากยิ่งขึ้น แต่ถ้าครอบครัวใดพ่อแม่ไม่มีความรู้เรื่องโภชนาการเลย ตลอดจนปล่อยให้บุตรของตนเลือกหยิบอาหารกินตามใจชอบแล้วให้เร่ร่อนเด็กในครอบครัวนั้นก็ย่อมจะมีโอกาสที่เป็นโรคขาดอาหารได้ง่าย

5. การป่วยเป็นโรคบางอย่าง การที่ประชาชนป่วยเป็นโรคบางชนิดก็มักมีปัญหาบางอย่างทางสรีระที่ดี ทำให้เป็นโรคขาดอาหารได้เหมือนกัน เช่น

5.1 บางคนมีร่างกายไม่สมบูรณ์ ทำให้ร่างกายใช้ประโยชน์จากอาหารได้ไม่เต็มที่

5.2 สุขภาพอนามัยไม่ดีทำให้เมื่ออาหารรับประทานอาหารไม่ได้

5.3 การเป็นโรคเกี่ยวกับระบบทางเดินอาหารบางอย่าง

ตัวอย่างเกี่ยวกับการเป็นโรคที่เห็นได้ชัดเจนก็คือ การที่บุคคลบางคนมีพยาธิลำไส้อยู่มาก พยาธิเหล่านั้นจะดูดเลือดในลำไส้ไปใช้ ทำให้บุคคลต้องสูญเสียอาหารบางส่วนที่รับประทานเข้าไปโดยไม่ได้รับประโยชน์อะไรเลย

มาตรการป้องกัน และแก้ไขปัญหาคาดอาหาร

ในการที่จะป้องกันและแก้ไขปัญหาคาดอาหารที่ดี หรือปัญหาเรื่องโภชนาการที่ดี ถ้าจะให้ได้อย่างจริงจัง ต้องอาศัยความร่วมมือจากหลาย ๆ ฝ่าย และใช้เวลานานพอสมควร มาตรการที่อาจจะใช้ในการป้องกัน และแก้ไขปัญหาคาดอาหารกล่าวโดยกว้าง ๆ มีดังนี้

¹ นวลจันทร์ แก้วทับทิม "เรื่องเดิม" หน้า 8-14.

1. การให้ความรู้แก่ประชาชนในเรื่องโภชนาการ เนื่องจากประชากรเป็นจำนวนไม่น้อยเป็นโรคขาดอาหาร เพราะขาดความเข้าใจเกี่ยวกับโภชนาการ จึงจำเป็นที่จะต้องหาทางส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ มีความเข้าใจในเรื่องอาหาร เช่นให้รู้ว่ อาหารชนิดใดมีคุณค่าอย่างไร ได้มาจากไหน ควรจะบริโภคในสัดส่วนเท่าใด เก็บรักษาอาหารอย่างไร ฯลฯ การให้ความรู้แก่ประชาชนจะต้องครอบคลุมถึง การปลูกฝังเจตคติที่ถูกต้องเกี่ยวกับอาหาร การสร้างความเชื่อที่ผิด ๆ ในเรื่องอาหาร ตลอดจนการเปลี่ยนนิสัยในการปฏิบัติบางอย่างที่ไม่เหมาะสมเกี่ยวกับการบริโภคอาหารด้วย การให้ความรู้ในเรื่องโภชนาการ ถ้าจะให้ได้ผลควรจะให้แก่นบุคคลทั้งที่อยู่ในระบบและนอกระบบโรงเรียน

2. การส่งเสริมให้มารดาในครอบครัวที่มีรายได้น้อยเลี้ยงลูกด้วยน้ำนมตนเอง ไม่มีน้ำนมใดเป็นอาหารที่ดีที่สุดสำหรับทารกเท่านั้นมารดา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระยะ 4 เดือนที่ทารกคลอดออกมา น้ำนมมารดาจะช่วยให้เด็กได้รับภูมิคุ้มกันโรคติดเชื้อ และการเจ็บป่วย การสนับสนุนให้มารดา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้ที่ยากจนหรือมีรายได้น้อยเลี้ยงลูกด้วยน้ำนมมารดา จึงสามารถช่วยป้องกันการเป็นโรคขาดอาหารของเด็กได้ทางหนึ่ง แต่ในระยะหลัง ๆ มารดาก็ควรจะหาอาหารเสริมให้แก่ทารกด้วย เพราะลำพังน้ำนมอย่างเดียวอาจจะไม่สามารถให้พลังงาน และให้สารอาหารอื่นที่เพียงพอกับความเจริญเติบโตของทารกในช่วงหลัง ๆ ได้ อย่างไรก็ดี สำหรับมารดาที่อาศัยอยู่ในเมืองใหญ่ ๆ นั้น ถึงแม้จะมีรายได้น้อยก็ตาม ส่วนมากอาจจะไม่สามารถที่จะเลี้ยงทารกด้วยน้ำนมตนเองก็ได้ เพราะลักษณะการทำงานนอกบ้านจะเป็นอุปสรรคในการที่จะปฏิบัติดังกล่าว การเลี้ยงลูกด้วยน้ำนมมารดาจึงน่าจะเหมาะสมกับมารดาที่อยู่ในชนบทมากกว่า

3. การจัดโครงการอาหารเสริมสุขภาพของเด็ก วัยเด็กเป็นวัยที่สำคัญมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เด็กวัยก่อนเข้าเรียน และวัยเรียนชั้นประถมศึกษา หากเด็กได้รับอาหารอย่างถูกต้องในวันนี้ การพัฒนาการทางร่างกาย และสมองก็จะเป็นไปตามปกติ แต่ถ้าเด็กขาดอาหาร การพัฒนาจะไม่สมบูรณ์ ทำให้ร่างกายของเด็กไม่แข็งแรง และสติปัญญาดูต่ำกว่าปกติได้ จึงควรที่จะจัดโครงการบริการอาหารแก่เด็กวัยก่อนเข้าเรียน และวัยเรียน เช่น การจัดโครงการอาหารกลางวันสำหรับนักเรียน เป็นที่น่ายินดีที่ขณะนี้โครงการที่ว่านี้ได้ดำเนินการแล้วในโรงเรียนหลายแห่ง และหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐบาล เช่น กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงศึกษาธิการ และกระทรวงมหาดไทย ก็ได้ดำเนินการเกี่ยวกับโภชนาการของเด็กอยู่ จึงอาจจะหวังได้ว่า ปัญหาการเป็นโรคขาดอาหาร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การขาดอาหารในเด็กจะบรรเทาลง

4. การส่งเสริมให้ใช้อาหารทดแทน เนื่องจากในบางท้องถิ่นของประเทศไทยไม่สามารถผลิตอาหารบางอย่างที่มีคุณค่าทางโภชนาการสูงได้ หรืออาหารที่มีคุณค่าทางอาหาร เช่น เนื้อหมู เนื้อวัว นม ไข่ อาจจะมีขาย แต่ราคาแพงเกินไปจนผู้มีรายได้น้อยไม่สามารถจะซื้อได้ ในกรณีที่เป็นเช่นนั้น เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการโภชนาการของรัฐบาลควรจะหาทางแนะนำ และส่งเสริมให้ผู้มีรายได้น้อยเหล่านั้นได้ใช้อาหารประเภทอื่นไปทดแทน¹ เช่น อาหารที่ได้จากพืช โดยเฉพาะอย่างยิ่งพืชที่มีปริมาณโปรตีนสูง

5. การส่งเสริมการผลิตโปรตีนในระดับหมู่บ้าน เนื่องจากอาหารจำพวกเนื้อ นม ไข่ เป็นอาหารที่มีค่าทางโภชนาการสูง จึงควรที่จะส่งเสริมให้ชาวชนบทเลี้ยงเป็ด ไก่ ปลา ฯลฯ เป็นอันดับแรก ทั้งนี้เพราะ

¹ ชาญชัย พัฒนะอิม "การแก้ไขปัญหาโภชนาการในชนบท", สักคนพัฒนา ปีที่ 5 ฉบับที่ 4 (มิถุนายน 2520) หน้า 3-9.

ว่าเป็นสิ่งที่ชาวชนบททำได้ง่าย สิ่งที่ชาวชนบทควรจะทำต่อไปก็คือ การปลูกพืชประเภทหัว เพราะหัวก็ให้โปรตีนสูงเช่นกัน อย่างไรก็ตามการปลูกพืชอาจจะกระทำได้ดีมากกว่าการเลี้ยงเปิด ไก่ ปลา วัว เพราะต้องอาศัยสภาพแวดล้อมหลายประการ เช่น ปริมาณน้ำ เนื้อที่เพาะปลูก ลักษณะของดิน ฤดูกาล และเมื่อปลูกไปแล้ว ประชาชนอาจจะไม่นิยมใช้เป็นองค์ประกอบของตำรับอาหารไทย เช่น เปิด ไก่ ก็ได้ จึงจำเป็นที่รัฐบาล หรือเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องจะต้องอธิบายชี้แจงให้ประชาชนในชนบทเห็นความสำคัญของพืชประเภทหัวด้วย ประชากรกลุ่มที่ควรได้รับการเสริมระดับโปรตีนให้สูงขึ้นก่อนกลุ่มอื่น ก็คือ เด็กวัยก่อนเข้าเรียน เพราะวัยนี้เป็นวัยที่เด็กกำลังเจริญเติบโต และต้องการอาหารชนิดต่าง ๆ อย่างครบถ้วน เพื่อการพัฒนาการที่สมบูรณ์ของเด็ก

6. การเพิ่มผลผลิตทางอาหารให้สูงขึ้น การเพิ่มอาหารของประเทศไทยอาจจะกระทำได้หลายทาง เช่น การขยายพื้นที่ทำการเพาะปลูก การปรับปรุงการชลประทาน การส่งเสริมการเกษตรฤดูแล้ง การใช้ปุ๋ยช่วย การใช้เครื่องทุ่นแรง การพัฒนาการสหกรณ์แผนใหม่ ฯลฯ สิ่งที่สำคัญมากอีกอย่างหนึ่งในการเพิ่มอาหารก็คือ การแสวงหาพืชพันธุ์ธัญญาหารใหม่ที่ให้ผลผลิตสูง และให้คุณค่าทางอาหารสูง เช่น ข้าว ก็ควรจะศึกษาวิจัยหาพันธุ์ข้าวชนิดที่ให้ผลผลิต และปริมาณสูงกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ยิ่งไปกว่านั้นควรจะส่งเสริมให้มีการผลิตอาหารจากแหล่งอื่น ๆ อันเป็นที่มาของโปรตีนด้วย อาหารโปรตีนอาจจะไม่จำเป็นต้องมาจากเนื้อสัตว์เสมอไป ในทำนองเดียวกัน อาหารที่ให้แคลอรีสูงก็ไม่จำเป็นต้องมาจากอาหารจำพวกแป้งเพียงอย่างเดียว อย่างไรก็ตาม การที่จะรู้แหล่งใหม่ ๆ อันเป็นที่มาของอาหารได้นั้นจำเป็นต้องอาศัยการศึกษาวิจัย หรือค้นคว้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากผู้เชี่ยวชาญด้านการเกษตรและโภชนาศาสตร์อย่างมากทีเดียว

7. การควบคุมอัตราการเพิ่มของประชากร ประชากรเป็นตัวการสำคัญที่ทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ รวมทั้งปัญหาการขาดแคลนอาหาร ขณะนี้ประชากรของประเทศไทยมีราว 43 ล้านคนมีอัตราการเพิ่มราว 2.5 เปอร์เซ็นต์ต่อปี ถ้าอัตราคงอยู่ในระดับนี้เรื่อยไปอีกราว 28 ปี ประชากรจะเพิ่มเป็นเท่าตัว หรือเป็นราว 86 ล้านคน ซึ่งจะก่อให้เกิดปัญหาการขาดแคลนอาหารอย่างรุนแรงก็ได้ เพราะถึงเวลานั้น การพัฒนาทางด้านเกษตรกรรมอาจจะถึงจุดอิ่มตัวจนไม่อาจจะทำอะไรได้อีกก็ได้ นักเรียนพึงระลึกเสมอว่า การเพิ่มผลผลิตทางเกษตรนั้น มีขีดจำกัดของมัน เราจะเพิ่มโดยไม่มีขีดจำกัดไม่อาจจะทำได้ ดังจะเห็นได้ว่าในขณะนี้การขยายเนื้อที่เพาะปลูกทำได้น้อยมาก เพราะจำเป็นต้องอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติไว้ ในกรณีการใช้ปุ๋ยก็เช่นกัน ถ้าเราใช้มากเกินไป ก็อาจจะก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษอย่างรุนแรง ซึ่งกลับจะเป็นผลเสียมากกว่าผลดี เหล่านี้เป็นต้น

การควบคุมการเพิ่มของประชากรจึงเป็นมาตรการที่จะต้องกระทำโดยรีบด่วน เป็นที่น่ายินดีที่ขณะนี้รัฐบาลก็ได้ดำเนินการในเรื่องนี้อย่างแข็งขันอยู่แล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งเสริมให้ประชาชนวางแผนครอบครัว

คำถาม

1. การขาดอาหาร (Malnutrition) คืออะไร ? แตกต่างกับการขาดแคลนอาหาร (Food shortage) อย่างไร อธิบาย
2. จงกล่าวถึงสภาพการขาดอาหารในประเทศไทยมาโดยสังเขป

3. สภาพการขาดอาหารก่อให้เกิดผลเสียต่อบุคคล และต่อสังคมโดยส่วนรวมอย่างไรบ้าง
4. จงระบุสาเหตุของการขาดอาหาร หรือการเป็นโรคขาดอาหารมาสัก 3-4 ข้อ พร้อมด้วยคำอธิบาย
5. จงอธิบายแนวทางในการป้องกัน และแก้ไข การเป็นโรคขาดอาหารมาตามที่ท่านทราบ

หัวข้อสำหรับเลือกอภิปราย และข้อควรคิด

1. ทำไมการขาดอาหารในวัยเด็กมักได้รับความสนใจมากกว่าการขาดอาหารในวัยอื่น ๆ อภิปราย
2. ในชุมชนของท่านมีสภาพการขาดอาหาร หรือโรคขาดอาหารหรือไม่เพียงใด และจะมีวิธีการแก้ไขอย่างไร อภิปราย
3. ในชุมชนของท่าน มีขนบธรรมเนียม หรือการปฏิบัติ ตลอดจนความเชื่อใดบ้าง ที่มีส่วนทำให้เกิดโรคขาดอาหารในประชาชน อภิปราย
4. ท่านคิดว่า ในโรงเรียนประถมศึกษา และมัธยมศึกษา นักเรียนควรจะเรียนรู้อะไรบ้างเกี่ยวกับโภชนาการ และครูควรจะสอนอย่างไร จึงจะเกิดผลดีที่สุด อภิปราย
5. การให้การศึกษาในเรื่องโภชนาการแก่ประชาชนที่อยู่นอกระบบโรงเรียนนั้น อาจจะกระทำได้อย่างไรโดยการใดบ้าง อภิปราย
6. การดำเนินโครงการการผลิตโปรตีนในหมู่บ้านของท่าน มีทางทำได้หรือไม่ เพียงไร และจะมีอุปสรรคอะไรบ้าง อภิปราย
7. ในการที่จะกระจายอาหารให้ไปถึงทุกท้องถิ่นของประเทศไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่ง เขตที่ขาดแคลนอาหารนั้น เราสามารถจะทำได้อย่างไรบ้าง อภิปราย

บทที่ 10

การย้ายถิ่นของชาชนบทสู่ตัวเมือง

ปัญหาเรื่องการย้ายถิ่นของชาชนบทเข้าสู่ตัวเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเข้าสู่กรุงเทพมหานครนั้นเป็นปัญหาที่น่าห่วงใยปัญหาหนึ่ง การที่เมืองต่าง ๆ มีปัญหามากมายหลายชนิดเช่นที่เป็นอยู่ในขณะนี้ สาเหตุสำคัญก็เป็นเพราะว่า เมืองใหญ่ ๆ แทบทุกเมืองของประเทศไทยมีประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว และการที่ประชากรของเมืองเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ก็มีสาเหตุสำคัญมาจากการย้ายถิ่นของชาชนบทนั่นเอง การย้ายถิ่นจึงเป็นเรื่องที่นักเรียนควรจะศึกษา และทำความเข้าใจอย่างยิ่ง

ความหมาย

กล่าวโดยทั่ว ๆ ไปแล้ว การย้ายถิ่น (Migration) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยอันมีลักษณะค่อนข้างถาวร การย้ายถิ่นเป็นลักษณะที่บุคคล หรือกลุ่มบุคคลเคลื่อนย้ายจากที่อยู่อาศัยแห่งหนึ่งไปอยู่ ณ ที่อยู่อาศัยอีกแห่งหนึ่ง โดยมีความตั้งใจที่จะไปอยู่อาศัย ณ ที่ใหม่เป็นเวลายาวนานพอสมควร และการย้ายถิ่นมักจะหมายถึงการย้ายข้ามเขตการปกครอง หรือเขตทางภูมิศาสตร์ เช่น จากอำเภอ หรือจังหวัดหนึ่งไปสู่อีกอำเภอหรือจังหวัดหนึ่ง แทนที่จะย้ายจากหมู่บ้านหนึ่ง ไปสู่อีกหมู่บ้านหนึ่ง หรือจากฟากถนนหนึ่งไปสู่อีกฟากถนนหนึ่ง ตัวอย่างของการย้ายถิ่น เช่น นาย ก. เดินทางจากบ้านเดิมที่อุดรธานี ไปทำมาหากินและอาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานครเป็นเวลา 1 ปี แต่้านาย ก. เดินทางไปกรุงเทพมหานครและพักอยู่กับญาติครั้งเดือน ในกรณีหลังนี้ไม่ถือว่าเป็นการย้ายถิ่น แต่ประการใด ควรจะถือว่าเป็นการไปเยี่ยมเยียนมากกว่า ในทำนองเดียวกัน นาย ข. เป็นชาวกรุงเทพมหานคร เดินทางไปเที่ยวเชียงใหม่ 2 สัปดาห์ ถึงแม้ว่า นาย ข. จะเดินทางจากจังหวัดหนึ่งไปสู่อีกจังหวัดหนึ่งก็ตาม เราไม่ถือว่า นาย ข. เป็นผู้ย้ายถิ่น แต่ควรจะเป็นนักท่องเที่ยวมากกว่า เพราะนาย ข. ไม่มีความตั้งใจจะไปอาศัยอยู่ที่นั่น และช่วงระยะเวลาที่เขาอยู่ที่นั่นสั้นเกินไป

ประเภทต่าง ๆ ของการย้ายถิ่น

นักประชากรศาสตร์ชาวอเมริกัน ชื่อ ปีเตอร์เซน (Petersen) ได้จำแนกประเภทของการย้ายถิ่นเป็น 4 ประเภทด้วยกัน¹ คือ

1. การย้ายถิ่นแบบดั้งเดิม (Primitive Migration) การย้ายถิ่นประเภทนี้เป็นการย้ายถิ่นที่มีสาเหตุมาจากการบีบคั้นทางธรรมชาติ บุคคลย้ายถิ่นก็เพื่อความอยู่รอด หรือหนีความตายนั่นเอง ตัวอย่างของการย้ายถิ่นแบบดั้งเดิม ก็ได้แก่ การที่ชาชนบทย้ายถิ่นเข้าไปอยู่ในเมืองภายหลังจากประสบกับความแห้งแล้งทำไร่นาไม่ได้ผลมาเป็นเวลายาวนาน การร่อนเร่พเนจรเพื่อหาที่ทำกินของคนบางชาติในบางประเทศในสมัยโบราณ การท่องเที่ยวของชาวยุโรปจากเกาะหนึ่งไปสู่อีกเกาะหนึ่งเป็นระยะทางเป็นพัน ๆ ไมล์ เหล่านี้เป็นต้น

¹ William Petersen, cited in Kenneth Kammeyer's book, An Introduction to Population (San Francisco : Chandler Publishing Company, 1971), pp. 56 - 58.

2. การย้ายถิ่นแบบถูกบังคับหรือแบบจายอม (Forced or Impelled Migration) การย้ายถิ่นแบบดั้งเดิม เป็นการย้ายถิ่นที่บุคคลถูกบังคับโดย “สภาวะทางธรรมชาติ” แต่การย้ายถิ่นแบบถูกบังคับ หรือแบบจำใจ ผู้ย้ายถิ่นถูกบังคับโดย “สถาบันทางสังคม หรือสภาวะทางสังคม” ตัวอย่างของการย้ายถิ่นประเภทนี้ ได้แก่ การย้ายถิ่นที่เกิดจากการบังคับของรัฐบาล หรืออำนาจทางการเมือง การย้ายถิ่นของทาสในสมัยที่มีการค้าทาส (Slave trade) การย้ายถิ่นไปตามแหล่งงาน ฯลฯ การย้ายถิ่นแบบบังคับต่างกับการย้ายถิ่นแบบจายอมตรงที่ว่า การย้ายถิ่นแบบบังคับนั้น ผู้ย้ายถิ่นไม่มีทางเลือกเลย แต่การย้ายถิ่นแบบจายอม ผู้ย้ายถิ่นยังมีอำนาจหรือสิทธิที่จะเลือกอยู่บ้างว่าจะไปหรือไม่ไป สมมุติว่า นาย ก. เป็นกรรมกรของโรงงานแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร บังเอิญโรงงานนั้นต้องย้ายไปอยู่จังหวัดสระบุรี นาย ก. ก็ตกอยู่ในภาวะจายอมหรือจำใจที่จะต้องย้ายไปตามแหล่งงาน หรือที่ที่โรงงานตั้งอยู่ ไม่เช่นนั้น นาย ก. ก็ต้องลาออกจากงานนั้น ซึ่งเป็นสิทธิของ นาย ก. ที่จะเลือกทำได้ การย้ายถิ่นไปตามแหล่งงานจึงเป็นการย้ายถิ่นที่บุคคลอยู่ในสภาวะจำใจหรือจายอมมากกว่าที่จะถูกบังคับโดยตรง

3. การย้ายถิ่นแบบเสรี (Free Migration) การย้ายถิ่นประเภทนี้ เป็นการย้ายถิ่นที่ผู้ย้ายไม่ได้ถูกบังคับให้ย้าย เพราะแรงบีบของสภาวะทางธรรมชาติ หรือของสถาบันทางสังคมหรือสิ่งอื่นใดแต่ประการใด แต่การโยกย้ายเกิดจากความรู้สึกนึกคิดของผู้ย้ายเอง หรือพูดอีกนัยหนึ่ง ก็คือ การโยกย้ายเป็นเรื่องส่วนตัวของบุคคล ตัวอย่างของการย้ายถิ่นประเภทนี้ ก็ได้แก่ การย้ายถิ่นของชาวยุโรปไปสู่สหรัฐอเมริกาในช่วงศตวรรษที่ 19 พวกที่ย้ายไปมักจะเป็นคนหนุ่มที่มีพื้นฐานทางสังคม และวัฒนธรรมที่ดีงาม มีอุดมการณ์ที่สูงส่งและแน่นอนประกอบกับความรู้สึกเบื่อหน่ายต่อสภาพของสังคมในยุโรปในช่วงนั้น บุคคลดังกล่าวซึ่งมีจำนวนไม่มากนักได้ย้ายถิ่นข้ามน้ำข้ามทะเลไปยังสหรัฐอเมริกา แต่ตั้งถิ่นฐานอยู่ที่นั่นอย่างเป็นหลักเป็นแหล่ง พวกนี้ถือได้ว่าเป็นพวกบุกเบิก (pioneers) และแผ้วถางทางให้ผู้ที่ย้ายข้างหลัง อันได้แก่ พ่อแม่ เพื่อนฝูง ฯลฯ โยกย้ายตามไปในเวลาต่อมา ตัวอย่างอื่น ๆ ของการย้ายถิ่นแบบเสรีที่อาจจะเห็นได้ในประเทศไทยเรา ก็คือ การที่ชาวกรุงบางคนย้ายถิ่นไปอยู่ในบางจังหวัดทางภาคเหนือของประเทศไทยเพื่อหลีกเลี่ยงความแออัดของนครหลวง และการที่ชาวนบพย้ายถิ่นจากเมืองหนึ่งไปสู่อีกเมืองหนึ่ง ด้วยความสมัครใจของตนเอง เหล่านี้เป็นต้น

กล่าวโดยสรุปแล้ว ลักษณะสำคัญของการย้ายถิ่นแบบเสรี ก็คือ จำนวนผู้ย้ายถิ่นมีไม่มากนัก และการย้ายถิ่นไม่ได้เกิดจากสภาวะทางธรรมชาติ หรือการบีบบังคับของสถาบันทางสังคมแต่ประการใด

4. การย้ายถิ่นแบบเป็นกลุ่มก้อน (Mass Migration) การย้ายถิ่นแบบเป็นกลุ่มก้อน มีลักษณะเหมือนกับการย้ายถิ่นแบบเสรี ต่างกันตรงที่ว่า การย้ายถิ่นแบบเป็นกลุ่มก้อนกระทำโดยคนหมู่มาก แทนที่จะทำโดยคนจำนวนน้อย นอกจากนี้การย้ายถิ่นแบบเป็นกลุ่มก้อนไม่ได้เกิดจากแรงจูงใจของบุคคลเหมือนเช่นการย้ายถิ่นแบบเสรี หากแต่เกิดจากพลังทางสังคมเป็นสำคัญ¹ นั่นคือ การเลียนแบบการเอาอย่างกัน ตัวอย่างของการย้ายถิ่นประเภทนี้ก็ได้แก่ การที่ชาวไร่ชาวนาเป็นจำนวนมาก ๆ ย้ายถิ่นจากจังหวัดหนึ่ง หรืออำเภอหนึ่ง ไปบุกเบิกป่าสงวนและตั้งถิ่นฐานอยู่ในอีกจังหวัดหนึ่ง หรืออำเภอหนึ่ง โดยปกติแล้วการย้ายถิ่นแบบเป็นกลุ่มก้อนมักจะเริ่มต้นด้วย

¹ William Petersen, "A General Typology of Migration", in Clifford J. Jansen (ed.) Readings in the Sociology of Migration (London : Pergamon Press, 1970), pp. 62 - 63.

คนไม่กี่คนย้ายถิ่นไปอยู่ก่อน และไปประสบความสำเร็จพอสมควร ทำให้คนอื่น ๆ เป็นจำนวนมากมาย้ายข้างหลังย้ายถิ่นตามไปด้วยในเวลาต่อมา การที่ชาวชนบทย้ายถิ่นไปสู่เมืองใหญ่ ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรุงเทพมหานคร เป็นจำนวนมาก ๆ นั้น ก็เข้าลักษณะการย้ายถิ่นแบบเป็นกลุ่มก้อนเหมือนกัน

สาเหตุและลักษณะทั่วไปของการย้ายถิ่น

กล่าวโดยกว้าง ๆ แล้ว บุคคลย้ายถิ่นเพราะสาเหตุต่าง ๆ กัน สาเหตุทั้งหลายก็มักจะเกี่ยวข้องกับปัจจัยผลักดัน (Push factors) ของภูมิสำเนาเดิม และปัจจัยดึงดูด (Pull factors) จากสถานที่ใหม่ สมมุติว่า นาย ก. เป็นชาวนาจังหวัดขอนแก่นและคิดจะย้ายถิ่นไปทำงานอะไรอย่างหนึ่งในกรุงเทพมหานคร ปัจจัยผลักดันที่จะผลักดันให้นาย ก. ย้ายถิ่นจากขอนแก่น อาจจะได้แก่ การขาดแคลนที่ดินทำกิน ภัยธรรมชาติ และความเบื่อหน่ายในการทำงาน เป็นต้น ส่วนปัจจัยดึงดูดจากกรุงเทพมหานครที่อาจจะเป็นแรงดึงดูดให้นาย ก. ย้ายถิ่นเข้ากรุงเทพมหานคร ก็ได้แก่อาชีพที่ดีกว่า รายได้ที่ดีกว่า อาหารการกินที่อุดมสมบูรณ์กว่า ฯลฯ ถ้าทั้งแรงผลักดันและแรงดึงดูดมีกำลังมากพอก็อาจจะทำให้ นาย ก. ย้ายถิ่นเข้าไปอยู่ในกรุงเทพมหานครจริง ๆ ก็ได้

ถึงแม้ว่าบุคคลที่อยู่ในสังคมต่าง ๆ หรือในประเทศต่าง ๆ ของโลกจะมีเหตุผลในการย้ายถิ่นไม่เหมือนกันก็ตาม แต่กล่าวโดยทั่ว ๆ ไปแล้ว สาเหตุที่ทำให้บุคคลย้ายถิ่นมักจะมีไม่พ้นสาเหตุ หรือลักษณะต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. สภาวะที่ช่วยกระตุ้นให้บุคคลย้ายถิ่น สภาวะที่มีส่วนทำให้บุคคลย้ายถิ่นก็ได้แก่ การแต่งงานหรือการไม่ได้แต่งงาน งานที่จะได้ทำ การเปลี่ยนงาน การถูกออกจากงาน รายได้ต่ำ การถูกเกณฑ์ทหาร การถูกจำคุก ภัยธรรมชาติ การถูกกดขี่ ใจรั่วร้ายชุกชุม การถูกบังคับให้ย้ายถิ่น ฯลฯ

2. ปัจจัยที่ทำให้บุคคลเลือกสถานที่ที่จะย้ายถิ่นไปอยู่ ปัจจัยที่ทำให้บุคคลเลือกย้ายถิ่นไปอยู่ ณ ที่หนึ่ง แทนที่จะไปอีกที่หนึ่งนั้นมีดังนี้ ค่าเสียในการเคลื่อนย้าย การมีญาติหรือเพื่อนฝูงอยู่ที่นั่น ความสวยงามของที่ใหม่ ความคุ้นเคย หรือรู้เรื่องเกี่ยวกับสถานที่ ชื่อเสียงของที่ใหม่ และการไม่มีทางเลือกถิ่นที่จะไป ฯลฯ

3. สภาวะทางเศรษฐกิจ และสังคมที่ช่วยส่งเสริม หรือยับยั้งการย้ายถิ่นของประชากร สภาวะทางเศรษฐกิจและสังคมบางอย่างมีลักษณะเป็นตัวการส่งเสริมให้ประชากรย้ายถิ่น บางอย่างก็เป็นตัวการที่คอยป้องกันมิให้มีการย้ายถิ่น สภาวะทางเศรษฐกิจ และสังคมที่มีผลต่อการย้ายถิ่นของประชากรมีดังต่อไปนี้ สภาวะการลงทุน ความชบเซาทางธุรกิจการค้า ลักษณะของตลาดแรงงาน ลักษณะการจัดเรื่องสวัสดิการ ค่าครองชีพ สภาพความเป็นอยู่ ความแตกต่างและความคล้ายคลึงทางด้านวัฒนธรรม ฯลฯ¹

ปัจจัยที่กล่าวมาแล้วทั้งหมดนี้ เป็นปัจจัยที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการย้ายถิ่นของบุคคลและของประชากรโดยส่วนรวม ตลอดจนเป็นเหตุผลที่ทำให้บุคคลเลือกย้ายถิ่นไป ณ สถานที่หนึ่ง แทนที่จะไปอีกสถานที่หนึ่ง ปัจจัยที่ระบุมานี้ข้างต้นเป็นเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้น ปัจจัยที่ทำให้บุคคลหรือประชากรย้ายถิ่น หรือไม่ย้ายถิ่นมีมากกว่านั้น และขึ้นอยู่กับแต่ละประเทศ หรือแต่ละสังคมอีกด้วย

¹ John I. Clarke, Population Geography (Oxford : Pergamon Press, 1965), pp. 132 - 133.

สภาพการย้ายถิ่นในประเทศไทย

โดยทั่ว ๆ ไปแล้วในประเทศไทยเรา เขตจังหวัด หรือเขตภาคมักจะถูกใช้เป็นเกณฑ์กำหนดเขตย้ายมากกว่าเขตอำเภอ และตำบล กล่าวอีกอย่างหนึ่ง ก็คือ เวลาที่นักวิชาการพยายามจะศึกษาวิจัยหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการย้ายถิ่น นักวิชาการส่วนมากมักจะยึดเอาเขตจังหวัด หรือเขตภาคเป็นเกณฑ์ มีนักวิชาการเพียงไม่กี่คนเท่านั้นที่ใช้เขตอำเภอและตำบลเป็นเขตกำหนดการย้าย ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่าการย้ายระหว่างตำบล หรืออำเภออาจจะไม่สำคัญเหมือนการย้ายถิ่นระหว่างภาคหรือจังหวัด ยิ่งไปกว่านั้นข้อมูลเกี่ยวกับการย้ายถิ่นระหว่างตำบล หรืออำเภออาจจะหาได้ยากกว่าก็ได้

ในช่วงระยะเวลาระหว่างปี พ.ศ. 2508-2513 ปรากฏว่า จังหวัดที่มีผู้ย้ายถิ่นเข้าไปอยู่มากที่สุด ได้แก่ จังหวัดที่มีความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและสังคมอยู่ในระดับสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งจังหวัดพระนคร มีผู้ย้ายถิ่นเข้ามากที่สุด คือ 298,772 คน รองลงมาได้แก่จังหวัดธนบุรี ซึ่งมีผู้ย้ายถิ่นเข้า 183,636 คน จังหวัดอื่น ๆ ที่มีจำนวนผู้ย้ายถิ่นเข้าอยู่ในระดับสูงรองลงไปได้แก่ จังหวัดอุดรธานี เพชรบูรณ์ นครราชสีมา กำแพงเพชร ชลบุรี หนองคาย นครสวรรค์ และบุรีรัมย์ ฯลฯ (ดูตารางที่ 10)

ตารางที่ 10

กระแสนการย้ายถิ่นระหว่างจังหวัดในช่วง 5 ปี ระหว่างปี พ.ศ. 2508-2513

(20 จังหวัดแรกที่มีจำนวนผู้ย้ายถิ่นเข้ามากที่สุด)

ลำดับ	จังหวัด	จำนวนผู้ย้ายเข้า
1	พระนคร	298,772
2	ธนบุรี	183,636
3	อุดรธานี	130,695
4	เพชรบูรณ์	84,996
5	นครราชสีมา	84,312
6	กำแพงเพชร	78,675
7	ชลบุรี	70,953
8	หนองคาย	68,901
9	นครสวรรค์	67,444
10	บุรีรัมย์	63,035
11	เชียงราย	61,901

ลำดับ	จังหวัด	จำนวนผู้ย้ายเข้า
12	ลพบุรี	61,168
13	ขอนแก่น	48,452
14	ประจวบคีรีขันธ์	43,506
15	พิษณุโลก	42,486
16	ระยอง	38,470
17	ชัยภูมิ	37,847
18	สมุทรปราการ	37,155
19	สกลนคร	36,604
20	นนทบุรี	36,319

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนะโนประชากรและเคหะ พ.ศ. 2513 รายจังหวัด ตารางที่ 8

ถ้าเราพิจารณาเป็นรายภาค เราจะเห็นได้ว่า ในภาคกลางนั้นจังหวัดพระนคร และธนบุรี (ปัจจุบันนี้เรียกว่า กรุงเทพมหานคร) มีจำนวนผู้ย้ายถิ่นเข้ามามากที่สุด ทั้งนี้เพราะเป็นจังหวัดที่มีความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและสังคมมากที่สุด และเป็นนครหลวงของประเทศไทย ส่วนในภาคตะวันออกเฉียงเหนืออันจังหวัดอุดรธานี และนครราชสีมาเป็นจังหวัดที่มีจำนวนผู้ย้ายถิ่นเข้าสู่สูงสุดของภาค นอกจากความเจริญทางเศรษฐกิจและสังคมจะเป็นแรงจูงที่สำคัญแล้ว การที่ 2 จังหวัดนั้นเคยเป็นที่ตั้งของฐานทัพอเมริกันสมัยสงครามเวียดนาม ก็อาจจะมีส่วนทำให้ผู้ย้ายถิ่นหลังไหลไปสู่อำนาจดังกล่าวเพื่อแสวงหางานทำ และเป็นผลทำให้จำนวนผู้ย้ายถิ่นมีมากกว่าจังหวัดอื่น ๆ ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือในที่สุด ส่วนจังหวัดหนองคายซึ่งเป็นจังหวัดที่มีจำนวนผู้ย้ายถิ่นสูงรองจากจังหวัดอุดรธานี และนครราชสีมา นั้น นอกจากจะมีการเปลี่ยนแปลงคลี่คลายทางด้านเศรษฐกิจไปในทางที่ดีแล้ว ความอุดมสมบูรณ์ของจังหวัดอาจจะเป็นสาเหตุอันหนึ่งที่ดึงดูดผู้ย้ายถิ่นเข้าไป

สำหรับในภาคเหนืออัน จังหวัดเพชรบูรณ์ กำแพงเพชร และเชียงใหม่ มีจำนวนผู้ย้ายถิ่นเข้าสู่สูงสุดของภาค ใน 3 จังหวัดนี้ กำแพงเพชรเป็นจังหวัดที่มีความอุดมสมบูรณ์ของดินสูง ซึ่งอาจจะมิพบบาทต่อการย้ายถิ่นเข้าสู่จังหวัดก็ได้¹ ส่วนสาเหตุที่มีผู้ย้ายถิ่นเข้าสู่จังหวัดเพชรบูรณ์ และเชียงใหม่สูงนั้น ยังไม่เป็นที่แน่ชัดนัก แต่เชื่อว่าความเจริญทางด้านเศรษฐกิจและสังคมอาจจะเป็นตัวการสำคัญเช่นจังหวัดอื่น ๆ

ถ้านักเรียนสังเกตดูในตาราง นักเรียนจะเห็นว่าในบรรดา 20 จังหวัดแรกที่มีจำนวนผู้ย้ายถิ่นเข้ามาที่สุดนั้น ปรากฏว่า ไม่มีจังหวัดใด ๆ ของภาคได้รวมอยู่ด้วยเลย แสดงให้เห็นว่า เมื่อเปรียบเทียบกับภาคอื่น ๆ แล้ว

¹ สุวลลีย์ เปี่ยมปิติ "การเปลี่ยนแปลงรูปแบบของการย้ายถิ่นที่อยู่ในประเทศไทย" พัฒนบริหารศาสตร์ ปีที่ 16 ฉบับที่ 3 (กรกฎาคม 2519) หน้า 385 - 413.

ภาคใต้เป็นภาคที่มีการย้ายถิ่นน้อยที่สุด การที่ประชากรในภาคใต้มีการย้ายถิ่นน้อยกว่าภาคอื่น ๆ อาจจะเป็นเพราะว่าวัฒนธรรมของภาคใต้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งของจังหวัดสตูล ยะลา ปัตตานี และนราธิวาส แตกต่างจากภาคอื่น ๆ มากก็ได้¹ ยิ่งไปกว่านั้นจังหวัดในภาคใต้ส่วนมากเป็นจังหวัดที่อุดมสมบูรณ์พอ ๆ กัน จึงทำให้ประชาชนไม่มีความจำเป็นที่จะต้องย้ายถิ่นมากนักเหมือนบางจังหวัดในภาคอื่น ๆ ของประเทศ

เมื่อพิจารณาถึงกระแส และทิศทางของการย้ายถิ่นระดับภูมิภาค ปรากฏว่าทุก ๆ กระแสของการย้ายถิ่นจะมีกระแสการย้ายถิ่นต่อต้าน กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ในแต่ละภาคจะมีทั้งผู้ย้ายถิ่นออกไป และผู้ย้ายถิ่นเข้ามา ภาคกลางเป็นภาคที่มีผู้นิยมย้ายถิ่นเข้ามาจากภาคอื่น ๆ ทุกภาค แต่ในขณะเดียวกันผู้ที่เกิดในภาคกลางก็ย้ายถิ่นไปอยู่อาศัยในภาคอื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคเหนือเหมือนกัน สำหรับผู้ที่เกิดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นั้น นิยมย้ายถิ่นไปสู่ภาคกลางมากที่สุด ส่วนผู้ที่เกิดในภาคเหนือนิยมย้ายถิ่นไปภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือมากกว่าภาคใต้ และสำหรับผู้ที่เกิดในภาคใต้นิยมย้ายถิ่นไปสู่ภาคกลาง และภาคเหนือมากกว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือ²

การย้ายถิ่นไม่ว่าจะย้ายไปในทิศทางใด หรือภาคใดของประเทศ ปรากฏว่าเพศชายย้ายถิ่นมากกว่าเพศหญิง ซึ่งความจริงข้อนี้ขัดแย้งกับทฤษฎีประชากรของโลกตะวันตกบางทฤษฎี ซึ่งระบุว่าเพศหญิงย้ายถิ่นมากกว่าเพศชาย ในภาคกลางเพศชายประมาณร้อยละ 20 ย้ายถิ่นไปจากจังหวัดที่เกิด ส่วนเพศหญิงมีเพียงร้อยละ 19 เท่านั้นที่ย้ายถิ่นไปจากจังหวัดที่เกิดของตน ในทำนองเดียวกันในภาคเหนือเพศชายที่ย้ายถิ่นมีร้อยละ 13 ในขณะที่เพศหญิงที่ย้ายถิ่นมีเพียงร้อยละ 12³ การที่ผู้ย้ายถิ่นเพศหญิงมีน้อยกว่าผู้ย้ายถิ่นเพศชาย สะท้อนให้เห็นว่าในสังคมไทยนั้น สิทธิเสรีภาพของผู้หญิงมีน้อยกว่าผู้ชาย หรือสถานะภาพของผู้หญิงยังต่ำกว่าของผู้ชายอยู่ นอกจากนั้นขนบธรรมเนียมประเพณีบางอย่างอาจมีส่วนทำให้ผู้หญิงไม่สามารถที่จะย้ายถิ่นได้อย่างเสรีเหมือนผู้ชาย

สาเหตุของการย้ายถิ่นเข้าสู่เขตเมือง

ในการย้ายถิ่นในประเทศไทยนั้น อาจจะเป็นไปในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง ดังนี้

1. การย้ายถิ่นจากชนบทสู่ชนบท
2. การย้ายถิ่นจากชนบทเข้าสู่เมือง
3. การย้ายถิ่นจากเมืองสู่ชนบท
4. การย้ายถิ่นจากเขตเมืองสู่เขตเมือง

การย้ายถิ่นที่ก่อให้เกิดปัญหามากที่สุด และควรจะให้ความสนใจเป็นพิเศษ ก็คือ การย้ายถิ่นจากชนบทเข้าสู่เมือง หรือเขตเมือง สำหรับในสังคมไทยเรานั้นสาเหตุการย้ายถิ่นเข้าสู่เขตเมือง โดยเฉพาะเมืองใหญ่ ๆ มีดังต่อไปนี้

¹ สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ "การย้ายถิ่น และการขยายความเป็นเมือง" หนังสือนี้ออก : ประชากรศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล (กทม. : มงคลการพิมพ์ 2519), หน้า 663.

² "เรื่องเดียวกัน" หน้า 665

³ "เรื่องเดียวกัน" หน้า 664

1. การเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของประชากร ในช่วงระยะเวลา 20 - 30 ปีที่ผ่านมา ประชากรของประเทศไทยเพิ่มขึ้นสูงมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชนบทมีอัตราการเพิ่มสูงกว่าในเขตเมือง ในขณะที่ที่ดินทำกินในชนบทมิได้เพิ่มขึ้นตามไปด้วย นอกจากที่ดินที่เกิดจากการบุกรุกป่าสงวนเท่านั้น ทำให้คนหนุ่มคนสาวซึ่งอยู่ในวัยทำงานย้ายถิ่นเข้าสู่เขตเมืองเพื่อหางานทำ หรือหนีความยากจนในชนบทเนื่องจากเขตเมืองเป็นที่ที่โอกาสทางเศรษฐกิจดีกว่าชนบท เมืองต่าง ๆ จึงดึงดูดชาวชนบทให้หลั่งไหลเข้าไปจนทำให้เมืองใหญ่ ๆ ของประเทศไทยแออัดไปด้วยผู้คนและประสบปัญหานานาชนิด

2. เหตุผลทางเศรษฐกิจการเกษตร เนื่องจากประชากรของไทยราวร้อยละ 80 เป็นเกษตรกร ปัจจัยที่ทำให้เกษตรกร หรือชาวไร่ชาวนาต้องย้ายถิ่น จึงมักจะมาจากปัญหาทางเศรษฐกิจการเกษตรเป็นสำคัญ เช่น ที่ดินสำหรับการเพาะปลูกไม่เพียงพอ ที่ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ ภาวะหนี้สินและโรคระบาดพืช เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ทำให้ชาวไร่ชาวนาไม่สามารถจะประกอบกิจการเกษตรอยู่ ณ ที่เดิมได้อีกต่อไป ทำให้ต้องย้ายถิ่นไปสู่เขตอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเขตเมือง

3. สภาพอุตสาหกรรมในเมือง ในบ้านเมืองเรา โรงงานอุตสาหกรรมส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในเมือง หรือใกล้บริเวณเมืองใหญ่ แทนที่จะไปตั้งอยู่ในชนบท ขนาดของโรงงานอุตสาหกรรมก็ใหญ่กว่า มีเครื่องมือเครื่องมือนานกว่า และทันสมัยกว่าโรงงานอุตสาหกรรมในชนบท ในชนบทถึงแม้จะมีอุตสาหกรรมอยู่บ้างก็มักจะเป็นอุตสาหกรรมภายในครอบครัว ไม่เปิดโอกาสให้มีการทำงานเต็มที่ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพศชาย อุตสาหกรรมภายในครอบครัวส่วนใหญ่มักจะเป็นงานที่เหมาะสมกับเพศหญิง เช่น การเลี้ยงตัวไหม การทอผ้าไหม การปั่นด้าย การย้อม และเย็บเสื้อผ้า เป็นต้น การที่เมืองใหญ่ ๆ มีความเจริญก้าวหน้าทางอุตสาหกรรมมากกว่า มีอัตราการจ้างแรงงานสูงกว่า มีสวัสดิการต่าง ๆ ดีกว่า มีเครื่องอำนวยความสะดวกมากกว่า เหล่านี้ล้วนแต่เป็นปัจจัยที่ดึงดูดให้ชาวชนบทโดยเฉพาะคนหนุ่มคนสาวซึ่งอยู่ในวัยทำงานย้ายถิ่นเข้าสู่เมืองใหญ่ทั้งสิ้น

4. สภาพทางเศรษฐกิจทั่วไปของเมือง การย้ายถิ่นเข้าเมืองหรือออกจากเมือง มีความเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์กับความสัมพันธ์กับเมืองด้วย ในช่วงระยะที่เศรษฐกิจของเมืองรุ่งเรือง ความต้องการแรงงานจะเพิ่มมากขึ้น ทำให้การย้ายถิ่นจากชนบทมีสูง ในทางกลับกัน ช่วงใดที่เศรษฐกิจของเมืองตกต่ำ และธุรกิจต่าง ๆ ชบเซา ความต้องการของแรงงานก็ย่อมจะมีน้อย การย้ายถิ่นเข้าเมืองก็จะต่ำ บางทีผู้ที่ย้ายเข้าไปแล้ว ต้องย้ายออกก็มีเพราะหางานทำไม่ได้ หรือต้องรอคอยงานนานเกินไป

5. การคมนาคม ในปัจจุบันนี้ การคมนาคมสะดวกกว่าสมัยก่อนมากมาย ถนนหนทางเข้าถึงแทบทุกท้องถิ่นของประเทศไทย ทำให้การเดินทางไปไหนมาไหนเป็นไปด้วยความง่ายดาย ประชาชนในปัจจุบันจึงนิยมการเดินทางมากขึ้น การคมนาคมจึงเป็นปัจจัยอันหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมให้มีการย้ายถิ่นอย่างกว้างขวาง

6. การศึกษา คนไทยปัจจุบันนิยมส่งบุตรหลานเข้าศึกษาเล่าเรียนทั้งในระดับมัธยม และอุดมศึกษากันมาก เนื่องจากสถาบันการศึกษาที่มีชื่อเสียงส่วนมากไม่ว่าจะเป็นระดับมัธยม หรืออุดมศึกษา มักจะตั้งอยู่ในเมืองใหญ่ ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรุงเทพมหานคร จึงทำให้นักเรียนและนักศึกษาวัยหนุ่มสาวย้ายถิ่นจากชนบทเข้า

¹ นิพนธ์ เทพวัลย์ ประชากรศาสตร์ (กทม. : ไทยวัฒนาพานิช 2514), หน้า 220.

สู่ตัวเมือง และเข้าสู่กรุงเทพมหานครปีละมาก ๆ จนทำให้สภาพที่เรียนในเมืองใหญ่ ๆ ไม่ค่อยจะพอ ในขณะที่โรงเรียนมัธยมในต่างอำเภอ หรือเมืองเล็ก ๆ บางแห่งมีที่ว่างมากมาย

7. เหตุผลบางอย่างทางจิตวิทยา เป็นธรรมชาติของมนุษย์ที่มีความอยากรู้อยากเห็นในสิ่งใหม่ ๆ แปลก ๆ เนื่องจากเมืองใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรุงเทพมหานครมีความเจริญก้าวหน้าทางวัตถุมาก และมีสิ่งใหม่ ๆ เกิดขึ้นบ่อย ๆ หรือพูดอีกอย่างหนึ่ง เมืองเป็นสถานที่ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ชาวชนบทที่อยากรู้อยากเห็นความเจริญ หรือแสงสีแห่งอารยธรรมของเมือง จึงเดินทางไปท่องเที่ยวในเมืองใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่มิมีญาติพี่น้อง หรือเพื่อนฝูงอยู่ที่นั่น บางส่วนก็หาทางอยู่อาศัยในตัวเมืองต่อไปโดยไม่ยอมกลับไปสู่ชนบทอีกก็มี

8. ภัยจากโจรผู้ร้าย ในท้องถิ่นบางแห่งของประเทศไทยมีโจรผู้ร้ายชุกชุม โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าปีไหนการทำอะไรทำไม่ได้ผล ราษฎรไม่ค่อยมีจะกิน โจรผู้ร้ายมักจะชุกชุมกว่าปกติ ใครที่พอจะมีทรัพย์สินสมบัติ หรือข้าวของอยู่บ้างก็มักจะถูโจรปล้นเอาไปเสีย วัว ควาย เป็นสัตว์เลี้ยงในชนบทที่โจรผู้ร้ายชอบปล้นมากที่สุด ชาวชนบทที่พอจะมีกินอยู่บ้างก็มักจะหาหนทางหลบหลีกภัยจากโจรผู้ร้าย โดยย้ายถิ่นเข้าไปอยู่ในตัวเมือง หรือตัวอำเภอเสีย การย้ายถิ่นเข้าไปอยู่ในเมือง หรือในตัวอำเภอทำให้ผู้ย้ายถิ่นเหล่านั้นได้อยู่ใกล้เคียงกับครอบครัวอื่น ๆ มากขึ้น แทนที่จะอยู่เป็นบ้านโดด ๆ เหมือนในชนบท ซึ่งเป็นช่องทางให้โจรผู้ร้ายปล้นได้ง่าย ยิ่งไปกว่านั้น การอยู่ในเมือง หรือตัวอำเภอ ถึงแม้ว่าจะจะเป็นเมืองเล็ก ๆ ก็ตาม ทำให้ผู้ย้ายถิ่นได้อยู่ใกล้ชิดกับเจ้าหน้าที่ของบ้านเมือง เช่น ตำรวจ มากยิ่งขึ้น ทำให้ผู้ย้ายถิ่นรู้สึกอุ่นใจ และปลอดภัยขึ้น

ผลดี และผลเสียของการย้ายถิ่นเข้าสู่เมือง

ผลดี

1. การย้ายถิ่นเป็นกระบวนการที่สร้างความเสมอภาคทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างหนึ่ง ผู้ย้ายถิ่นบางคนหากอยู่อาศัยในท้องถิ่นเดิมในชนบทอาจจะไม่มีงานทำ หรือไม่มีรายได้ แต่เมื่อย้ายไปอยู่ในเขตเมือง ซึ่งโอกาสในการทำงานดีกว่า รายได้สูงกว่า บุคคลอาจจะได้ทำงานและสะสมเงินทองบางส่วนส่งกลับไปยังครอบครัว หรือญาติพี่น้องที่อยู่ข้างหลังในชนบท ทำให้ฐานะของตน และครอบครัวที่อยู่ข้างหลังเชิบสูงขึ้น ในกรณีที่ผู้ย้ายถิ่นเป็นนักเรียนหรือนักศึกษา ทำให้ผู้ย้ายถิ่นได้มีโอกาสศึกษาเล่าเรียนสูงขึ้นกว่าเดิม และมีคุณภาพทางการศึกษาทัดเทียมกับผู้ที่อยู่ในเมืองทั้งหลาย ซึ่งเท่ากับเป็นการทำให้ความเสมอภาคทางสังคมได้บังเกิดขึ้น

2. การย้ายถิ่นเป็นเสมือนกลไกอันหนึ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เนื่องจากผู้ย้ายถิ่นที่เข้ามาอยู่ในเมืองมักจะส่งข่าวสาร หรือเล่าความเป็นไปต่าง ๆ ของเมืองให้ครอบครัวหรือญาติพี่น้องทางบ้านทราบอยู่เสมอ บางทีผู้ย้ายถิ่นก็กลับไปเยี่ยมญาติเฒ่าเป็นครั้งคราว บางรายก็ย้ายถิ่นกลับบ้านเกิดของตนอย่างถาวร สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ทำให้ผู้ที่อยู่ในชนบทได้เกิดมีความรู้ มีความคิดใหม่ ๆ หรือกลายเป็นคนทันสมัยขึ้น ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงบางสิ่งบางอย่างคล้อยตามสังคมเมืองไปด้วย ขบวนการย้ายถิ่นจึงเป็นเสมือนกลไกที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างหนึ่งของสังคมชนบท

3. การย้ายถิ่นเป็นกลไกที่ช่วยลดอัตราการเพิ่มตามธรรมชาติของประชากรโดยทาง

อ้อม เนื่องจากผู้ย้ายถิ่นจากชนบทที่ย้ายเข้าสู่เขตเมือง ได้มีโอกาสพบกับสื่อสารมวลชนต่าง ๆ ในเมือง เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์ ตลอดจนได้สัมผัสกับองค์กรต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดความทันสมัย (Modernizing agents) อื่น ๆ อีกมากมาย ในที่สุดผู้ย้ายถิ่นจะมีความรู้สึกนึกคิดแบบทันสมัย รวมทั้งความคิดเกี่ยวกับเรื่องการคุมกำเนิด ยิ่งไปกว่านั้น ผู้ย้ายถิ่นที่อยู่ในเมืองส่วนมากมักทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม หรืองานอื่น ๆ ที่มีใช้เกษตรกรรม ลักษณะงานที่เขาทำ และชีวิตความเป็นอยู่ในเมืองทำให้ผู้ย้ายถิ่นไม่ว่าจะมีบุตรมากมายเหมือนผู้ที่อยู่ในเขตชนบทได้ ทำให้ผู้ย้ายถิ่นจำใจต้องควบคุมการมีบุตร หรือการวางแผนครอบครัว เมื่อผู้ย้ายถิ่นปฏิบัติเช่นนั้นเป็นจำนวนมาก อัตราการเพิ่มโดยธรรมชาติของประชากรก็จะลดลงโดยอัตโนมัติ

ผลเสียของการย้ายถิ่น

ถึงแม้การย้ายถิ่นเข้าสู่เมืองจะมีผลดีอยู่บ้างบางประการดังที่กล่าวแล้วข้างต้นก็ตาม การย้ายถิ่นเข้าสู่เมืองก็ก่อให้เกิดผลเสียอยู่มากเหมือนกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการย้ายถิ่นที่มีปริมาณสูงเหมือนเช่นที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้ ผลเสียของการย้ายถิ่นเข้าสู่เมืองมีดังนี้

1. **ก่อให้เกิดปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัย** ในเมืองใหญ่ ๆ ของประเทศไทย เช่น กรุงเทพมหานคร มีปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัยมากอยู่แล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อย การที่มีผู้ย้ายถิ่นเข้าไปอีก ทำให้ปัญหาการขาดแคลนที่อยู่อาศัยซึ่งเลวร้ายอยู่แล้วกลับยิ่งเลวร้ายลงไปอีก ปัญหาของที่อยู่อาศัยไม่ได้อยู่ที่ปริมาณอย่างเดียว แต่อยู่ที่คุณภาพด้วย ในปัจจุบันนี้ที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อยในเขตกรุงเทพมหานคร นอกจากจะมีจำนวนไม่พอเพียงแล้ว คุณภาพของที่อยู่อาศัยที่มีอยู่ส่วนใหญ่ยังต่ำกว่ามาตรฐานอีกด้วย

2. **ก่อให้เกิดปัญหาแหล่งเสื่อมโทรม** การที่มีผู้ย้ายถิ่นเข้าสู่ตัวเมืองมาก ๆ ประกอบกับในเมืองขาดที่อยู่อาศัยดังกล่าวแล้ว ทำให้ผู้ย้ายถิ่นต้องไปอยู่กันอย่างแออัดยัดเยียด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริเวณที่เสียค่าเช่าต่ำที่สุด หรือไม่ต้องเสียค่าเช่าเลย บางทีก็มีการบุกรุกที่ดินสาธารณะเข้าไปอยู่เฉย ๆ ทำให้เกิดแหล่งเสื่อมโทรมขึ้น ลำพังกรุงเทพมหานครแห่งเดียวขณะนี้มีแหล่งเสื่อมโทรมถึง 350 แห่ง และมีผู้อยู่อาศัยอยู่ในเขตแหล่งเสื่อมโทรมถึง 6 แสนคน หรือราวร้อยละ 15 ของผู้ที่อยู่ในเขตกรุงเทพมหานครทั้งหมด สาเหตุสำคัญอันหนึ่งของการเกิดแหล่งเสื่อมโทรมก็เนื่องมาจากการย้ายถิ่นเข้าสู่กรุงเทพมหานครนั่นเอง

3. **ปัญหาอาชญากรรม** การที่มีผู้ย้ายถิ่นเข้าไปสู่ตัวเมืองมาก ๆ เท่ากับเป็นการนำเอาผู้คนจากท้องถิ่นต่าง ๆ ซึ่งมีความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรมไปอยู่รวมกันในพื้นที่เดียวกัน จึงทำให้เกิดปัญหาการปรับตัวขึ้น และเกิดความขัดแย้งระหว่างกลุ่มคนที่มีพื้นเพเดิมไม่เหมือนกันขึ้น ประกอบกับการอยู่อาศัยในเมืองใหญ่ บุคคลต้องดิ้นรนต่อสู้และแข่งขันกันมาก จึงทำให้อาชญากรรมประเภทต่าง ๆ เกิดขึ้นได้ง่าย เช่น การปล้น การฉ้อ การชิงทรัพย์ การฆาตกรรม ฯลฯ

4. **ปัญหาการจราจร** โดยปกติตามเมืองใหญ่ ๆ ของประเทศไทย มีปัญหาเรื่องการจราจรอยู่แล้ว เนื่องจากมีถนนน้อยสาย แต่รถยนต์พาหนะมาก การที่มีผู้ย้ายเข้าไปอยู่อีกก็เท่ากับไปเพิ่มจำนวนผู้ใช้รถใช้ถนนให้มากขึ้น ยิ่งไปกว่านั้นผู้ย้ายถิ่นบางส่วน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้เพิ่งย้ายเข้าไปใหม่ ๆ มักจะไม่รู้จักข้อควรปฏิบัติเกี่ยวกับ

ผู้เดินเท้า เช่น ไม่รู้จักข้ามถนนในที่ที่ควรข้าม ไม่ขึ้นลงรถโดยสารประจำทางในที่ที่ควรจะขึ้นลง ฯลฯ เหล่านี้ล้วนมีส่วนทำให้ปัญหาการจราจรที่มีความรุนแรงอยู่แล้ว กลับรุนแรงยิ่งขึ้นไปอีก

5. การขาดแคลนผู้มีความรู้ความสามารถในชนบท โดยปกติแล้วการย้ายถิ่นเข้าสู่เมืองไม่ได้เป็นไปแบบสงัด แต่เป็นไปในลักษณะเหมือนถูกเลือกสรร กล่าวคือ คนหนุ่มคนสาวที่มีความทะเยอทะยาน รักความก้าวหน้า ผู้ที่ได้รับการศึกษาดี และผู้มีฐานะค่อนข้างดีเท่านั้นที่มักย้ายถิ่นเข้าสู่เขตเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเข้าสู่เขตนครหลวง ส่วนผู้ที่ได้รับการศึกษาหรือมีฐานะเศรษฐกิจที่ต่ำต้อย ตลอดจนผู้ที่อยู่ในวัยอื่นที่มีโช้วหนุมสาว มักจะย้ายถิ่นเข้าสู่เขตเมืองน้อยกว่า นอกจากนี้ผู้ย้ายถิ่นที่เป็นนักเรียน หรือนักศึกษาส่วนมากหลังจากจบการศึกษาในระดับสูงแล้วมักจะไม่กลับไปทำงานในบ้านเกิดของตน หรือในต่างจังหวัด เมื่อเขตชนบทขาดแคลนผู้ที่มีความรู้ความสามารถไปในลักษณะดังกล่าว จึงเป็นธรรมดาอยู่เองที่การพัฒนาชนบทเป็นไปอย่างเชื่องช้า ยกเว้นในบางท้องถิ่นที่รัฐบาลให้ความสนใจเป็นพิเศษ

6. การขาดแคลนแรงงานในชนบท เนื่องจากผู้ย้ายถิ่นเข้าสู่เขตเมือง มักจะเป็นคนหนุ่มคนสาววัยทำงาน ดังนั้นถ้าในท้องถิ่นใดมีผู้ย้ายออกมาก ผู้ที่เหลืออยู่ในท้องถิ่นนั้นก็จะเป็นเด็กกับผู้ชราเสียส่วนใหญ่ ซึ่งจะไม่เป็นผลดีต่อการเกษตรกรรมแต่ประการใด เพราะเด็กและผู้ชราไม่สามารถจะทำงานด้านเกษตรกรรมได้เต็มที่เหมือนคนหนุ่มสาว การย้ายถิ่นเข้าสู่ตัวเมืองจึงอาจก่อให้เกิดปัญหาขาดแคลนแรงงานในชนบทได้ ยิ่งในบ้านเมืองเราเครื่องทุ่นแรงบางอย่าง เช่นรถแทรกเตอร์ไถนามีน้อยด้วยแล้ว การขาดแคลนแรงงานจะทำให้ผลิตผลในทางเกษตรของท้องถิ่นนั้น ๆ ต่ำลง ซึ่งจะเป็นผลเสียหายทั้งต่อท้องถิ่นนั้น ๆ และต่อสังคมโดยรวม

7. การย้ายถิ่นเข้าสู่เมืองก่อให้เกิดปัญหาอื่น ๆ นอกเหนือไปจากปัญหาต่าง ๆ ที่กล่าวแล้ว การย้ายถิ่นเข้าสู่ตัวเมืองยังก่อให้เกิดปัญหาอื่น ๆ อีกหลายประการ ซึ่งเราไม่ควรจะมองข้ามไปเสีย นั่นคือก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ ปัญหาสุขภาพอนามัย ปัญหาบริการสาธารณูปโภค ปัญหาโสเภณี ปัญหาที่เรียนไม่พอ ปัญหาความเสื่อมโทรมของจิตใจและปัญหาเยาวชน

มาตรการแก้ไขปัญหาการย้ายถิ่นของชาวชนบทเข้าสู่ตัวเมือง

การย้ายถิ่นมีทั้งผลดี และผลเสีย อย่างไรก็ตาม ผลเสียที่จะเกิดจากการย้ายถิ่นมีมากกว่าผลดีมากมายหลายเท่าตัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่มีจำนวนผู้ย้ายถิ่นมากเกินไป เช่น การย้ายถิ่นเข้าสู่กรุงเทพมหานคร ดังนั้น จึงควรมีมาตรการป้องกันการย้ายถิ่นไม่ให้มีมากเกินไปหรือเป็นไปอย่างรวดเร็วเกินไป ในกลุ่มประเทศพัฒนาทั้งหลายนั้น การย้ายถิ่นเข้าสู่เมือง และอัตราการขยายความเป็นเมือง (Urbanization) เป็นไปอย่างเชื่องช้า ควบคู่ไปกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของเมือง แต่ในประเทศไทยเราเห็น การย้ายถิ่นเข้าสู่เมือง หรือ อัตราการขยายความเป็นเมืองเป็นไปอย่างรวดเร็วมาก จนอัตราการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของเมืองตามไม่ทัน จึงก่อให้เกิดปัญหานานัปการดังที่กล่าวแล้ว ในการที่ยังยังไม่ให้การย้ายถิ่นเข้าสู่เมืองเป็นไปอย่างรวดเร็วนั้น อาจจะกระทำได้โดยอาศัยมาตรการต่าง ๆ ต่อไปนี้

1. การวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชนบท การวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชนบทนั้น ควรจะต้องมีจุดหมายที่สำคัญ คือ การสร้างความเจริญให้แก่ชนบท ในขณะนี้มีหน่วยงานของ

รัฐบาลหลายหน่วยงานที่รับผิดชอบในการพัฒนาชนบท เช่น สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท และกรมการพัฒนาชุมชน เป็นต้น อย่างไรก็ตามในการที่จะทำให้ความเจริญในชนบทเกิดขึ้นได้อย่างจริงจังนั้น การวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชนบทจะต้องทำอย่างใหญ่โตมาก หน่วยงานแต่ละหน่วยที่เกี่ยวข้องจะต้องประสานงานกันอย่างจริงจังและที่สำคัญที่สุดรัฐจะต้องถือเอาแผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมชนบทเป็นนโยบายหลักด้วย

2. การกระจายอุตสาหกรรมต่าง ๆ ออกจากเขตนครหลวง ตามที่กล่าวแล้วโรงงานอุตสาหกรรมใหญ่ ๆ ในประเทศมักจะแออัดอยู่ในเขตนครหลวง และโรงงานอุตสาหกรรมเป็นแรงดึงดูดสำคัญให้ชาวชนบทหลั่งไหลเข้าสู่นครหลวง จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องกระจายโรงงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ ให้ไปอยู่ในเขตชนบทต่าง ๆ บ้าง ในขณะที่เดียวกันก็ต้องหาทางป้องกันไม่ให้เกิดการกระจายโรงงานอุตสาหกรรมไปก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษขึ้นในชนบทอีก

3. การย้ายสถาบันการศึกษาออกสู่เขตชนบท เนื่องจากนักเรียน และนักศึกษาเดินทางเข้าไปศึกษาในตัวเมืองใหญ่ ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรุงเทพมหานครในแต่ละปีเป็นจำนวนมากมาย การย้ายสถาบันการศึกษาออกสู่เขตชนบทจะช่วยยับยั้งกระแสการย้ายถิ่นของคนหนุ่มสาวที่อยู่ในวัยเรียนได้เป็นอย่างดี สถาบันการศึกษาที่ควรจะย้ายออกสู่เขตชนบทก็ได้แก่ มหาวิทยาลัย วิทยาลัย และสถาบันวิชาชีพต่าง ๆ

4. การย้ายหน่วยงานราชการ และองค์การธุรกิจบางอย่างออกไปจากใจกลางเมือง ตามเมืองใหญ่ ๆ มีประชาชนเป็นจำนวนไม่น้อยทำงานกับหน่วยงานราชการและองค์การธุรกิจ เพราะฉะนั้นถ้าย้ายหน่วยราชการ หรือองค์การธุรกิจบางหน่วยออกไปจากใจกลางเมืองได้ ก็จะช่วยลดความแออัดของเมืองได้มากทีเดียว และที่สำคัญก็คือจะช่วยป้องกันมิให้ผู้ย้ายถิ่นมุ่งตรงมาสู่ตัวเมืองโดยเฉพาะ

5. การสร้างศูนย์แห่งความเจริญในชนบท ในชนบทบางแห่งอาจจะพัฒนาให้เป็นศูนย์แห่งความเจริญ โดยรวมเอาสถาบันต่าง ๆ ทางด้านบริหาร การศึกษา สังคม และเศรษฐกิจ ไว้ในที่เดียวกัน และสร้างตำแหน่งงานให้เกิดขึ้น เพื่อให้ชาวชนบทได้ทำงาน การทำเช่นนั้นจะช่วยทำให้ชาวชนบทหลั่งไหลไปสู่ตัวเมืองใหญ่น้อยลง เพราะศูนย์เหล่านี้ช่วยดึงดูดผู้ย้ายถิ่นส่วนหนึ่งเอาไว้ได้

6. การพัฒนาการเกษตร เนื่องจากประชากรของไทยร้อยละ 85 อาศัยอยู่ในชนบท และผู้ที่อยู่ในชนบทแทบทั้งหมดประกอบอาชีพทางเกษตรกรรม จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่รัฐบาลจะต้องเร่งรัดพัฒนาการเกษตร เพื่อให้ชาวไร่ชาวนามีรายได้พอสมควร และมีกำลังใจที่จะอยู่อาศัยในถิ่นเดิมโดยไม่ย้ายถิ่นไปไหน ในการพัฒนาการเกษตรนั้น อาจจะทำได้หลายอย่าง เช่น การสร้างถนนหนทาง การสร้างคูระบายน้ำ การแนะนำให้ราษฎรปลูกพืชพันธุ์ดี การส่งเสริมให้ชาวไร่ชาวนาใช้ปุ๋ยเข้าช่วย การให้บริการสินเชื่อทางเกษตร การประกันราคาสินค้าผลผลิตทางเกษตร การตั้งสหกรณ์เกษตร เหล่านี้เป็นต้น

ในขณะนี้รัฐบาลกำลังเร่งรัดพัฒนาการเกษตรอย่างเต็มที่อยู่แล้ว จึงเชื่อว่าฐานะความเป็นอยู่ของเกษตรกรไทยจะดีขึ้นในอนาคตอันใกล้

7. การให้ความปลอดภัยแก่ชาวชนบท เนื่องจากในเขตชนบทบางแห่งของประเทศไทยมีภัยหลายอย่าง เช่น ภัยจากโจรผู้ร้าย ภัยจากคอมมิวนิสต์ ภัยจากการกดขี่ของเจ้าหน้าที่บ้านเมือง ฯลฯ รัฐบาลจะต้องช่วยคุ้มครองป้องกันให้ชาวชนบทรอดพ้นจากภัยเหล่านี้ โดยเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลจะต้องทำตนเป็นข้าราชการที่ดี และทำหน้าที่บริการประชาชนอย่างแท้จริง

คำถาม

1. จงอธิบายความหมายของ “การย้ายถิ่น” มาพอเข้าใจ
2. ประเภทของการย้ายถิ่นมีอะไรบ้าง จงอธิบายพร้อมด้วยตัวอย่าง
3. มีสภาวะอะไรบ้าง ที่กระตุ้นให้บุคคลย้ายถิ่น และเลือกจุดหมายปลายทางที่ตนจะย้ายไป จงอธิบาย
4. จงกล่าวถึง สภาพการย้ายถิ่นในประเทศไทยมาโดยสังเขป
5. การที่มีผู้ย้ายถิ่นเข้าสู่ตัวเมืองใหญ่ ๆ เช่น กรุงเทพมหานครเป็นจำนวนมากมานั้น มีสาเหตุมาจากอะไร จงกล่าวถึงสาเหตุสำคัญ ๆ ที่ทำให้มีการย้ายถิ่นเข้าสู่ตัวเมือง
6. จงกล่าวถึงผลดี และผลเสียของการย้ายถิ่นเข้าสู่ตัวเมือง
7. ในการที่จะทำให้ชาวชนบทย้ายถิ่นเข้าสู่ตัวเมืองน้อยลงนั้นจะสามารถทำได้โดยวิธีการใดบ้าง จงระบุเป็นข้อ ๆ

หัวข้อสำหรับเลือกอภิปราย และข้อควรคิด

1. ทำไมในอดีตกาล การย้ายถิ่นเข้าสู่ตัวเมืองมีไม่มากเหมือนเช่นปัจจุบันนี้ อภิปราย
2. ในสังคมไทยเรา มีอุปสรรค หรือสิ่งขัดขวางอะไรบ้าง ที่ทำให้บุคคลไม่ต้องการย้ายถิ่นเข้าสู่ตัวเมือง อภิปราย
3. ระบบเครือญาติในประเทศไทยมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับการย้ายถิ่นอย่างไรบ้าง อภิปราย
4. ในชุมชนของท่าน มีบุคคลย้ายถิ่นเข้าและออกมากน้อยเพียงใด และก่อให้เกิดผลดี และผลเสียแก่ชุมชนของท่านอย่างไรบ้าง อภิปราย
5. ในสังคมไทยเรา ทำไม
 - (1) เพศชายย้ายถิ่นมากกว่าเพศหญิง และ
 - (2) คนวัยหนุ่มสาวย้ายถิ่นมากกว่าผู้อยู่ในวัยอื่น อภิปราย
6. การที่จะให้โรงงานต่าง ๆ ไปตั้งอยู่ในเขตชนบทนั้น ท่านคิดว่าในทางปฏิบัติจริง ๆ จะมีอุปสรรคอะไรบ้าง และการที่จะส่งเสริมให้โรงงานออกไปอยู่ในชนบทนั้น ท่านคิดว่ารัฐบาลควรจะให้ความช่วยเหลือในด้านใดบ้าง อภิปราย
7. การพัฒนาชนบทเพื่อยับยั้งการย้ายถิ่นของชาวชนบท ควรจะทำในลักษณะใด จึงจะก่อให้เกิดผลมากที่สุด อภิปราย
8. ในบ้านเมืองเรา ถ้าจะใช้กฎหมายเป็นมาตรการอันหนึ่งในการลดอัตราการย้ายถิ่นเข้าสู่ตัวเมืองนั้น เราสามารถกระทำได้น้อยเพียงใด อภิปราย

ปัญหาการจราจร

ปัญหาการจราจรเป็นปัญหาที่สำคัญอย่างหนึ่งในสังคมไทยปัจจุบัน นักเรียนคงทราบแล้วว่า การจราจรนั้น มีทั้งการจราจรทางน้ำ ทางอากาศ และทางบก ปัญหาการจราจรที่รุนแรงมากนั้นได้แก่ ปัญหาการจราจรทางบก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปัญหาการจราจรทางบก ตามเมืองใหญ่ต่าง ๆ ของประเทศไทย ในบทนี้เราจะกล่าวเน้นถึงปัญหาการจราจรทางบกที่เกิดขึ้นในเมือง มากกว่าที่จะกล่าวถึงการจราจรทางน้ำ หรือทางอากาศ ทั้งนี้ก็เพราะว่า ปัญหาการจราจรทางบกตามเมืองใหญ่ทั้งหลายของประเทศไทย เป็นปัญหาที่น่าห่วงใยอย่างยิ่ง ส่วนปัญหาการจราจรทางน้ำ หรือทางอากาศนั้นถึงแม้จะมีปัญหาอยู่บ้าง แต่ก็ไม่รุนแรงอะไร จึงจะไม่กล่าวโดยละเอียดในที่นี้

เวลาเราเอ่ยถึงคำว่า “การจราจร” เรามักจะหมายถึง การสัญจรไปมาของคน สัตว์ และยานพาหนะทุกชนิดที่เคลื่อนที่ด้วยแรงของคน สัตว์ หรือเครื่องจักร การสัญจรไปมานั้นอาจเกิดขึ้นในน้ำ บนบก หรือในอากาศก็ได้ เนื่องจากในบทนี้เราจะพูดถึงการจราจรทางบกมากกว่าอย่างอื่น การจราจรในบทนี้จึงหมายถึง “การสัญจรไปมาของยานพาหนะต่าง ๆ บนท้องถนน และของคนเดินเท้าเท่านั้น”

การจราจรบนท้องถนนและบนทางหลวงของประเทศไทยในปัจจุบันนี้ ประกอบไปด้วยยานพาหนะมากมายหลายชนิด และคนเดินเท้า ถ้าเป็นถนนในเขตกรุงเทพมหานคร การจราจรบนท้องถนนจะประกอบไปด้วยคนเดินเท้า และยานพาหนะต่าง ๆ ที่ขับเคลื่อนด้วยเครื่องจักรแทบทั้งสิ้น แต่ตามเมืองต่าง ๆ ในต่างจังหวัดนั้น การจราจรค่อนข้างจะผิดแผกแตกต่างออกไปเล็กน้อย กล่าวคือ นอกจากจะมีคนเดินเท้า และยานพาหนะที่เคลื่อนที่ด้วยเครื่องจักรแล้ว ยังมียานพาหนะที่ใช้แรงคน และสัตว์อีกด้วย เป็นต้นว่า รถจักรยานสองล้อ รถถีบสามล้อ และเกวียน

กล่าวโดยทั่ว ๆ ไปแล้ว สังคมยังมีความเจริญก้าวหน้ามากเท่าใด การใช้ยานพาหนะที่ลากจูงด้วยแรงสัตว์ จะมีน้อยลงเท่านั้น ในทางกลับกันประเทศใดหรือสังคมใด ที่มีความเจริญก้าวหน้าน้อย การใช้ยานพาหนะที่ลากจูงด้วยแรงสัตว์จะมีมาก ตัวอย่างเช่น ในสหรัฐอเมริกา การใช้ยานพาหนะที่ลากจูงด้วยแรงสัตว์ไม่มีเลย นอกจากรถม้าสำหรับบริการนักท่องเที่ยวเพียงไม่กี่คันในนครนิวโอริลีน (New Orleans) มลรัฐลุยเซียนา (Louisiana) เท่านั้น ส่วนในประเทศอินเดีย และปากีสถาน ซึ่งเป็นประเทศที่ด้อยพัฒนา หรือมีความเจริญอยู่ในระดับต่ำ ปรากฏว่า มียานพาหนะที่ลากจูงด้วยแรงสัตว์ เช่น โค และแพะ เป็นจำนวนมากมาย แม้แต่ในเมืองใหญ่ ๆ ของประเทศทั้งสองนี้ก็เช่นเดียวกัน

สำหรับประเทศไทยเรานั้น ความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีในโลกตะวันตกที่ก้าวหน้าไปมากในช่วงระยะเวลา 50-60 ปี ที่ผ่านมานี้ ทำให้ประเทศไทยเราสั่งซื้อยานพาหนะชนิดต่าง ๆ ที่เคลื่อนที่ด้วยเครื่องจักรจากต่างประเทศเข้ามาใช้เป็นจำนวนมากมาย และเมื่อไม่นานมานี้ ก็มีโรงงานประกอบรถยนต์เกิดขึ้นในประเทศไทยอีกด้วย ผลที่ตามมาก็คือ ทำให้ท้องถนนตามเมืองใหญ่ ๆ ของประเทศ แออัดไปด้วยยานพาหนะชนิดต่าง ๆ อย่างชนิดที่ไม่เคยมีในประเทศไทยมาก่อนเลย ลำพังในเขตกรุงเทพมหานครแห่งเดียวนั้น ปรากฏว่า ในปี พ.ศ. 2517

มีรถยนต์ถึง 340,000 คัน ในขณะที่ความยาวของถนนหนทาง และตรอกซอยต่าง ๆ เมื่อรวมกันแล้วมีเพียง 900 กิโลเมตรเท่านั้น การจราจรของกรุงเทพมหานครจึงติดขัดอยู่ตลอดเวลา และกลายเป็นปัญหาเรื้อรังที่แก้ไม่ตกอยู่จนกระทั่งขณะนี้

สาเหตุของปัญหาจราจร

กล่าวโดยทั่ว ๆ ไปแล้ว สาเหตุของปัญหาการจราจรในเขตกรุงเทพมหานครกับในเขตตัวเมืองอื่น ๆ ของประเทศไทยอาจจะไม่เหมือนกันทีเดียว เช่น ในตัวเมืองของบางจังหวัดในประเทศราชนคร ทำให้ถนนเป็นหลุมเป็นบ่อ ซึ่งอาจจะเป็นสาเหตุสำคัญอันหนึ่งด้วยก็ได้ ในขณะที่ตัวเมืองของบางจังหวัด หรือบางภาคฝนไม่ค่อยตก ดังนั้นฝนก็ไม่ได้เป็นสาเหตุสำคัญของปัญหาการจราจรแต่ประการใด ถ้าพิจารณาถึงสาเหตุทั่ว ๆ ไปของปัญหาการจราจรโดยไม่คำนึงถึงว่า จะเป็นในกรุงเทพมหานคร หรือในตัวเมืองของต่างจังหวัดแล้ว เราอาจจะพูดได้อย่างกว้าง ๆ ว่า สาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาการจราจรมีดังต่อไปนี้

1. การเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของยานพาหนะชนิดต่าง ๆ ตามเมืองใหญ่ ๆ ของประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรุงเทพมหานครจำนวนยานพาหนะต่าง ๆ เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ในขณะที่พื้นที่ถนนไม่ได้เพิ่มขึ้นมากนัก ตัวอย่างเช่น ในปี พ.ศ. 2512 ในเขตกรุงเทพมหานครมีจำนวนรถยนต์รวมทั้งสิ้นประมาณ 270,000 คัน ครั้นถึงปี พ.ศ. 2517 จำนวนรถยนต์ได้เพิ่มขึ้นเป็น 340,000 คัน หรือเพิ่มขึ้นราว 7 หมื่นคัน ในช่วงระยะเวลาเพียง 5 ปี ซึ่งเป็นอัตราการเพิ่มที่สูงมาก การที่กรุงเทพมหานครมีรถยนต์ และยานพาหนะประเภทอื่น ๆ เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วจนทำให้พื้นที่ถนนเพิ่มตามไม่ทันนั้น เป็นสาเหตุสำคัญอันหนึ่งที่ทำให้การจราจรของกรุงเทพมหานครต้องติดขัด ในเขตเมืองใหญ่อื่น ๆ ในต่างจังหวัด เช่น หาดใหญ่ เชียงใหม่ โคราซ วลา ก็มีลักษณะคล้ายคลึงกับกรุงเทพมหานครในแง่ที่ว่า ยานพาหนะประเภทต่าง ๆ เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในต่างจังหวัดนั้น ยานพาหนะประเภทที่มีราคาถูกลง เช่น รถจักรยานยนต์ และรถจักรยานสองล้อก็เพิ่มขึ้นรวดเร็วมากด้วย ฉะนั้นการเพิ่มขึ้นของยานพาหนะไม่ว่าจะเป็นยานพาหนะประเภทใด ก็มีส่วนทำให้เกิดปัญหาการจราจรได้ทั้งสิ้น

2. การเพิ่มขึ้นของประชากรตามเมืองต่าง ๆ กล่าวโดยทั่ว ๆ ไปแล้ว เมืองใหญ่ ๆ ของประเทศไทยทุกแห่งมีประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว สาเหตุสำคัญของการเพิ่มก็คือ การย้ายถิ่นเข้าสู่ตัวเมืองของชาวชนบท โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตกรุงเทพมหานคร ประชากรได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วมาก กล่าวคือ ในปี พ.ศ. 2503 ประชากรของกรุงเทพมหานครมี 1.8 ล้านคน ในปี พ.ศ. 2513 เพิ่มขึ้นเป็น 2.9 ล้านคน และในปี 2520 ประชากรเพิ่มขึ้นเป็นราว 4.4 ล้านคน การที่ประชากรของเขตกรุงเทพมหานครเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วเช่นนั้น เท่ากับเป็นการเพิ่มจำนวนผู้ขับขี่ยานพาหนะต่าง ๆ รวมทั้งผู้เดินถนนให้แก่กรุงเทพมหานครนั่นเอง ซึ่งจะทำให้ปัญหาการจราจรของนครหลวงทวีความรุนแรงขึ้นไปเรื่อย ๆ โดยไม่มีที่สิ้นสุด

3. ความบกพร่องของถนน ความบกพร่องของถนนก็มีส่วนก่อให้เกิดปัญหาการจราจรอยู่ไม่น้อยเหมือนกัน เช่น บางถนนในเมืองมีเขตทางเดินเท้ากว้าง แต่ผิวจราจรที่รถสามารถวิ่งได้แคบไม่พอกับการจราจร แม้แต่ในถนนสายเดียวกัน บางทีความกว้างของผิวจราจรในตอนต่าง ๆ ของถนนก็ไม่เหมือนกัน บางตอนแคบ หรือมี

คอคอดหลายแห่ง ในขณะที่บางตอนมีความกว้างพอดีกับการจราจร นอกจากนี้ผิวจราจรของถนนบางสายในบางเมืองของประเทศไทย มีคุณภาพในการรับน้ำหนักไม่ดี ทำให้เกิดเป็นหลุมเป็นบ่อได้ง่ายเมื่อมีฝนตกหนักหรือน้ำท่วม สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนแต่เป็นอุปสรรคต่อการจราจรทั้งสิ้น

4. ความบกพร่องบางประการของระบบการขนส่งมวลชน ในเมืองใหญ่ ๆ ของประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในกรุงเทพมหานครปรากฏว่า การขาดการวางแผนที่ดีทำให้รถโดยสารหลายสายรับผู้โดยสารซ้ำซ้อนกัน เป็นเหตุให้บางสายมีรถโดยสารประจำทางมากเกินความจำเป็น ในขณะที่ถนนบางสายรถโดยสารไม่พอ นอกจากนั้น การที่รถโดยสารประจำทางบางสายบริการไม่ดีพอก็ดี ไม่มีการรักษาความสะอาดของรถเท่าที่ควรก็ดี ทำให้ผู้โดยสารที่มีรายได้อยู่ในระดับปานกลางเป็นจำนวนมากนิยมหันไปซื้อรถยนต์นั่งส่วนบุคคลแบบผ่อนส่งเพื่อความสะดวกสบายของตน และเป็นการตัดความรำคาญต่าง ๆ ในการโดยสารรถประจำทาง ซึ่งเท่ากับการเพิ่มจำนวนรถยนต์บนท้องถนนของกรุงเทพมหานครโดยไม่จำเป็น อันจะส่งผลกระทบต่อกระเทือนไปสู่ระบบการจราจรของนครหลวงในที่สุด

5. ปัญหาเรื่องที่ดินจอดรถ ในเมืองใหญ่ ๆ ของประเทศไทย เราบางเมือง จำนวนรถยนต์เพิ่มขึ้นแต่สถานที่สำหรับจอดรถยนต์ไม่ได้เพิ่มขึ้นตามสัดส่วนที่ควรจะเป็น ทำให้เจ้าของรถยนต์เป็นจำนวนไม่น้อย ต้องใช้ถนนเป็นที่จอดรถยนต์ ในบางกรณีเจ้าของรถยนต์จอดรถเป็นเวลานานถึงหลายชั่วโมงทีเดียว เช่น เจ้าของรถยนต์ที่ทำงานตามสำนักงานบางแห่ง ซึ่งในสมัยก่อนกฎหมายไม่ได้ระบุให้เจ้าของสำนักงานต้องสร้างสถานที่จอดรถยนต์ไว้ในบริเวณสำนักงานของตนเหมือนเช่นที่เป็นอยู่ในขณะนี้ เมื่อเจ้าของรถยนต์ใช้บางส่วนของผิวถนนเป็นสถานที่จอดรถยนต์เช่นนั้น ก็เท่ากับไปทำให้การเคลื่อนไหวของการจราจรไม่สะดวกเท่าที่ควร นักเรียนลองคิดดูง่าย ๆ ว่า ถ้าผิวการจราจรของถนนสายหนึ่งมี 4 ช่อง และมีรถจอดเกาะกะอยู่หนึ่งฟากถนน ผิวจราจรจะเสียไปราว 1 ใน 4 หรือ 25% ถ้าจอดพร้อมกัน 2 ฟากของถนนก็จะเสียผิวจราจรไปราว 2 ใน 4 หรือ 50% ซึ่งจะทำให้การจราจรในถนนสายนั้นเป็นไปอย่างไม่สะดวกแน่นอน

6. ความหย่อนยานในเรื่องการรักษากฎหมาย และระเบียบข้อบังคับการจราจร มีผู้ขับขี่รถยนต์เป็นจำนวนไม่น้อยที่ไม่มีความเคร่งครัดในการรักษากฎหมาย และระเบียบข้อบังคับการจราจร ตลอดจนไม่มีมารยาทในการขับขี่เท่าที่ควร ตัวอย่างเช่น ในเขตกรุงเทพมหานคร ผู้ขับขี่จักรยานยนต์ และผู้ขับรถรับจ้างแท็กซี่บางคนชอบขับรถแซง หรือตัดหน้ารถคันอื่น ๆ ทำให้การจราจรเคลื่อนไหวไม่คล่องตัว แม้แต่คนเดินเท้าบางคนก็ชอบข้ามถนนตามใจชอบ โดยไม่คำนึงถึงว่า จุดที่ตนข้ามนั้นเป็นทางข้ามหรือไม่ หรือเป็นจังหวะที่ควรข้ามหรือไม่ เหล่านี้ก็มีส่วนทำให้เป็นอุปสรรคต่อการเคลื่อนไหวของการจราจรได้ทั้งสิ้นไม่มากก็น้อย

7. การขาดความสัมพันธ์ระหว่างการใช้ที่ดินกับระบบการคมนาคม ลักษณะการขาดความสัมพันธ์ระหว่างการใช้ที่ดิน กับระบบการคมนาคม อาจจะได้จากสภาพความจริงที่ว่า ตามเมืองใหญ่หลายเมือง เขตที่เป็นที่อยู่อาศัยกับเขตที่เป็นสถานที่ทำงานอยู่ห่างไกลกันมาก หรือสถานที่ศึกษาเล่าเรียนกับที่อยู่อาศัยของเด็กนักเรียนตั้งอยู่คนละทิศคนละทาง ทำให้การเดินทางระหว่างที่พักอาศัยกับสถานที่ทำงานที่ดี หรือสถาบันการศึกษาที่ดี ต้องเสียเวลามาก และยังทำให้เกิดปัญหาการจราจรได้อีกด้วย

8. ปรากฏการณ์ตามธรรมชาติบางอย่าง ในต่างประเทศโดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศที่มีหิมะตก เช่น ในสหรัฐอเมริกาและแคนาดา การตกของหิมะจะเป็นอุปสรรคต่อการจราจรอย่างยิ่ง และทำให้เกิดอุบัติเหตุได้ง่าย ถึงแม้ในประเทศเหล่านั้นจะมีรถสำหรับกวาดหิมะก็ตาม แต่ก็ไม้อาจจะแก้ปัญหาเรื่องถนนลื่นอันเกิดจากหิมะได้โดยสิ้นเชิง สำหรับในประเทศไทยเรานั้น ตามเมืองใหญ่ ๆ ในบางภาคของประเทศ การที่มีฝนตกชุกอยู่เสมอ ทำให้ถนนลื่น หรือน้ำท่วมบางตอนของถนน เป็นเหตุให้ถนนชำรุดเป็นหลุมเป็นบ่อ ก่อให้เกิดความไม่สะดวกในการจราจรไม่น้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นเมืองที่ตั้งอยู่บนที่ต่ำ เมื่อใดที่เกิดมีฝนตกขึ้นมา เมื่อนั้นน้ำมักจะท่วมถนน หรือถนนกลายเป็นหลุมเป็นบ่อ ยากที่จะทำให้การจราจรเป็นไปโดยสะดวกได้ ยิ่งถ้าเป็นถนนที่อยู่ในเขตที่มีท่อระบายน้ำไม่ค่อยดี หรือไม่มีท่อระบายน้ำด้วยแล้ว การจราจรของกรุงเทพมหานครในช่วงนั้นจะกลายเป็นอัมพาตไปทีเดียว

ที่กล่าวมาแล้วทั้งหมดเป็นสาเหตุสำคัญ ๆ ที่มีส่วนทำให้เกิดปัญหาการจราจรของเมือง สาเหตุอื่น ๆ ที่มีส่วนทำให้การจราจรเป็นไปไม่คล่องตัวก็ได้แก่ อุบัติเหตุที่เกิดบนท้องถนน และยานพาหนะบางคันที่เกิดเสียขึ้นในถนนที่มีการจราจรคับคั่ง เป็นต้น

ผลเสียที่เกิดจากปัญหาการจราจร

นักเรียนพอจะเข้าใจแล้วว่า อะไรบ้างเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาการจราจร คราวนี้ขอให้นักเรียนลองพิจารณาว่า การที่การจราจรติดขัดก็ดี หรือเคลื่อนไหวไปไม่ได้ไม่คล่องตัวก็ดีจะก่อให้เกิดผลเสียหยาอะไรบ้าง กล่าวโดยกว้าง ๆ แล้ว ผลเสียที่เกิดจากปัญหาการจราจร มีดังต่อไปนี้

1. ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพ โดยปกติแล้ว ตามจุดต่าง ๆ ของเมืองที่มีการจราจรคับคั่ง จะมีปริมาณของอากาศเสียที่ปล่อยออกมาจากรถยนต์มากกว่าจุดที่มีการจราจรไม่คับคั่ง อากาศเสียที่ปล่อยจากรถยนต์ก็มี อาทิ ก๊าซคาร์บอนมอนนอกไซด์ ซัลเฟอร์ออกไซด์ ไนโตรเจนออกไซด์ ไฮโดรคาร์บอน เบนโซไพรีน และสารผสมของกรดตะกั่ว ฯลฯ ซึ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นอันตรายต่อมนุษย์ทั้งสิ้น บางชนิดถึงกับทำให้ผู้ที่สูดหายใจเข้าไปบ่อย ๆ เป็นโรคมะเร็งบางประเภทได้ อย่างไรก็ตาม สิ่งที่นักเรียนสามารถจะมองเห็นได้ง่ายที่สุดก็คือ การจราจรที่เคลื่อนไหวไปไม่สะดวกนั้น มีผลกระทบต่ออารมณ์ของคน ก่อให้เกิดความหงุดหงิด หรือความตึงเครียดทางอารมณ์ให้แก่ผู้ใช้รถ ผู้ใช้ถนนเป็นอันมากทีเดียว

2. เกิดความสูญเสียทางเศรษฐกิจ กล่าวกันว่าในปีหนึ่ง ๆ ประเทศไทยเราต้องสูญเสียเงินทองเป็นจำนวนนับเป็นพันล้านบาท เพราะสาเหตุจากการจราจรติดขัด การจราจรที่เคลื่อนไหวไปอย่างเชื่องช้านี้ทำให้เกิดการสิ้นเปลืองน้ำมันเชื้อเพลิงเพิ่มมากขึ้น การใช้น้ำมันเพิ่มมากขึ้นเกินความจำเป็นก็หมายถึง การสูญเสียเงินทองค่าน้ำมันโดยใช่เหตุนั่นเอง ถ้าสภาพการติดขัดของการจราจรเกิดขึ้นบ่อย ๆ และเกิดขึ้นในหลาย ๆ เมือง การสูญเสียเงินทองโดยเปล่าประโยชน์ก็จะเป็นเงาตามตัวมากขึ้น ยิ่งกว่านั้น การจราจรติดขัดยังเป็นเหตุให้เครื่องยนต์ของยานพาหนะสึกหรอเร็วกว่าปกติอีกด้วย ซึ่งก็เป็นผลเสียหายทางเศรษฐกิจอย่างหนึ่งเหมือนกัน

3. ทำให้สูญเสียเวลา และพลังงาน การจราจรติดขัดทำให้การเดินทางไปถึงที่ทำงาน หรือ การกลับถึงที่พักอาศัยใช้เวลามากกว่าปกติ เช่น แทนที่จะใช้เวลา 1 ชั่วโมง อาจจะต้องเสียเวลาถึง 2 หรือ 3 ชั่วโมง เป็นต้น ในเดือนหนึ่ง ๆ หรือปีหนึ่ง ๆ ผู้ที่ประสบกับสภาพการจราจรติดขัดจะต้องเสียเวลาในการทำมาหากินเป็นอันมากทีเดียว นอกจากนั้นยังต้องเหนื่อยเปลืองทั้งทางกายและใจ ทำให้ประสิทธิภาพของงานที่จะต้องตกต่ำลงอีกด้วย นักเรียนจะสังเกตเห็นได้ว่า วันไหนที่นักเรียนเดินทางผ่านเส้นทางที่มีการจราจรติดขัดมาก ๆ ไม่ว่านักเรียนจะนั่งอยู่ในรถโดยสารประจำทาง หรือในรถส่วนบุคคลก็ตาม พอไปถึงโรงเรียน นักเรียนจะไม่มีสมาธิในการศึกษาเล่าเรียนเหมือนปกติ บางทีถึงกับทำให้ต้องง่วงเหงาหาวนอน และหลังในชั้นเรียนเอาง่าย ๆ ก็มี ที่เป็นเช่นนั้นสาเหตุส่วนหนึ่งก็เป็นเพราะความอ่อนเปลี้ยทั้งทางร่างกายและจิตใจที่เกิดจากการจราจรติดขัดระหว่างทางนั่นเอง

4. ทำให้อุบัติเหตุเกิดขึ้นได้ง่าย ตามที่กล่าวแล้วข้างต้นว่า ในสภาพที่มีการจราจรติดขัดนั้น ผู้ขับขี่ยานพาหนะมักจะรู้สึกหงุดหงิด หรือมีความตึงเครียดทางอารมณ์ ตลอดจนมีความรู้สึกอ่อนเปลี้ยเพลียแรงในภาวะการณ์เช่นนั้น สมาธิของผู้ขับขี่รถจะมีน้อยลง ซึ่งอาจจะทำให้การขับขี่ยานพาหนะประสบอุบัติเหตุได้ง่ายกว่าปกติ ยิ่งไปกว่านั้นในขณะที่มีการจราจรติดขัด หรือเคลื่อนไหวน้อย ไม่เคลื่อนไหวน้อย นอกจากนั้น ผู้เดินเท้าก็มักจะถือโอกาสข้ามถนนตัดหน้ายานพาหนะตามจุดต่าง ๆ โดยเข้าใจผิดคิดว่า ยานพาหนะจะหยุดอยู่กับที่ ซึ่งก็ล่อแหลมต่ออันตรายอันจะทำให้เกิดอุบัติเหตุได้เช่นกัน

หลักการทั่วไปในการควบคุมการเคลื่อนไหวยานพาหนะของการจราจร

กล่าวอย่างกว้าง ๆ แล้ว ในการที่จะให้การจราจรดำเนินไปอย่างคล่องตัว หรือการดำเนินงานทางด้าน การควบคุมการจราจรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพได้นั้น มีเทคนิคหรือวิธีการสำคัญ ๆ อยู่ 3-4 ประการด้วยกัน¹ ดังนี้

1. การกำหนดเส้นทางการจราจร เส้นทางการจราจรอาจจะมีการกำหนดว่า ถนนสายใดกำหนดให้วิ่งทางเดียว (One - way street) ในช่วงเวลาใด และถนนสายไหนให้รถแล่นได้สองทาง (Two - way street) ในช่วงเวลาใด การใช้ระบบให้วิ่งทางเดียว มักจะใช้ในเมืองที่มีการจราจรคับคั่งเท่านั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในจุดที่เป็นย่านการค้าของเมือง เช่น ในกรุงเทพมหานครจะมีถนนบางสายแถวเยาวราช ถูกกำหนดให้ยานพาหนะต่าง ๆ วิ่งทางเดียว ถนนบางสายอาจจะกำหนดให้เป็นถนนสำหรับวิ่งทางเดียวเฉพาะในช่วงตอนเช้าและเย็นเท่านั้น ในช่วงเวลาอื่นนอกจากช่วงเวลาดังกล่าว จะให้รถวิ่งได้สองทาง เหล่านี้เป็นต้น การใช้ระบบให้รถวิ่งทางเดียวจะช่วยทำให้รถวิ่งได้เร็วขึ้นเกือบเท่าตัว ในขณะที่เดียวกันก็ช่วยลดอุบัติเหตุที่อาจจะเกิดจากการจราจรคับคั่ง ดังที่กล่าวแล้วในตอนต้นอีกด้วย

2. การวางระเบียบข้อปฏิบัติเกี่ยวกับการจราจร การวางระเบียบข้อปฏิบัติเกี่ยวกับการจราจร ก็ได้แก่ ออกกฎข้อบังคับเกี่ยวกับการจราจรโดยระบุว่า ผู้ขับขี่ยานพาหนะจะจอดยานพาหนะของตนได้ที่ไหนบ้าง รับส่งผู้โดยสารได้ ณ จุดใด ตลอดจนเส้นทางใดเลี้ยวขวาหรือซ้ายได้หรือไม่ได้ เหล่านี้เป็นต้น โดยปกติแล้ว

¹ Mickle D. Grant, "Traffic and Traffic Control", The Encyclopedia Americana Vol. 26 (1963), pp. 755-759.

ถนนที่มีการจราจรติดขัดมาก มักจะห้ามไม่ให้จอดรถข้างถนน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในตอนเช้าและตอนเย็นระหว่างเวลาไปทำงานและกลับจากทำงาน จอดรับส่งคนโดยสารก็เช่นกัน มักจะมีการกำหนดไว้แน่นอนว่า จุดใดบ้างที่ผู้โดยสารสามารถลงจากรถโดยสารหรือขึ้นรถโดยสารได้ ทั้งนี้ก็เพื่อป้องกันมิให้การขึ้นและลงของผู้โดยสาร และการจอดรับส่งผู้โดยสารไปกีดขวางการเคลื่อนไหวของการจราจร การเลี้ยวรถตามสี่แยกที่สำคัญ ๆ บางแห่งก็อาจจะเป็นอุปสรรคต่อการจราจร จึงได้มีการห้ามเลี้ยวรถตามสี่แยกบางแห่ง การวางระเบียบข้อปฏิบัติเกี่ยวกับการจราจรสำหรับผู้บริโภคใช้ถนนจึงเป็นหนทางหนึ่งที่จะช่วยทำให้การควบคุมการเคลื่อนไหวของการจราจรเป็นไปด้วยความคล่องตัว

3. การใช้เครื่องหมายควบคุมการจราจร ในการควบคุมการจราจรในทุกประเทศจะมีการใช้สัญญาณ สัญลักษณ์ หรือเครื่องหมายต่าง ๆ เพื่อช่วยในการจราจร เช่น เครื่องหมายชี้บอกว่า ถนนสายใดเป็นถนนให้รถวิ่งทางเดียว ตอนใดของถนนเป็นทางโค้ง หรือสะพาน ตอนใดมีการจำกัดความเร็ว ฯลฯ เครื่องหมายที่ใช้ควบคุมการจราจรในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกมักจะมีรูปร่างสีสันแบบเดียวกัน ทั้งนี้ก็เพื่อช่วยให้ชาวต่างประเทศที่เดินทางไปประเทศต่าง ๆ สามารถเข้าใจได้ง่าย และปฏิบัติตามในเรื่องการขับขี่ได้อย่างถูกต้อง องค์การสหประชาชาติได้พยายามอย่างยิ่งที่จะส่งเสริมให้ประเทศทั้งหลายในโลก ได้ใช้เครื่องหมายจราจรแบบเดียวกัน เพื่อประโยชน์ดังกล่าว

4. การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงลักษณะบางอย่างของถนน ในบางกรณีเพื่อเป็นการช่วยให้การจราจรเคลื่อนไหวได้สะดวกขึ้น ก็อาจจะต้องสร้างเกาะบนถนน หรืออนุสาวรีย์บางอย่างตามจุดที่มีถนนตัดกันหลายสาย เช่น ตามสี่แยกหรือห้าแยกของถนน การทำเช่นนั้นจะเป็นการช่วยให้ยานพาหนะต่าง ๆ เข้าเส้นทางของตนได้ถูกต้อง หรือสะดวกยิ่งขึ้น และสามารถช่วยป้องกันอุบัติเหตุจากการจราจรที่สับสนวุ่นวายได้ทางหนึ่ง

หลักการทั่ว ๆ ไปที่ใช้ในการควบคุมการเคลื่อนไหวของการจราจรทั้ง 3-4 ประการที่กล่าวแล้ว เป็นหลักสากลที่ใช้กันแทบทุกประเทศรวมทั้งในประเทศไทยเราด้วย

การแก้ปัญหา และการวางแผนจราจร

ในการแก้ไขปัญหาจราจรนั้น จะใช้มาตรการใดย่อมขึ้นอยู่กับลักษณะเฉพาะ หรือสภาพของเมืองนั้น ๆ เป็นสำคัญ เช่น ในการแก้ไขปัญหาการจราจรของกรุงเทพมหานคร นอกเหนือไปจากมาตรการอื่น ๆ แล้ว อาจจะต้องมีการสร้างสะพานข้ามแม่น้ำเจ้าพระยาเพิ่มขึ้นอีก 2-3 จุด เป็นต้น ในขณะที่เมืองใหญ่อื่น ๆ เช่น ตัวเมืองอุดรธานี หรือตัวเมืองขอนแก่น ไม่ได้มีแม่น้ำสายใหญ่ผ่านตัดตัวเมืองแต่ประการใด จึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องสร้างสะพานข้ามแม่น้ำเพื่อประโยชน์ในการแก้ปัญหาจราจรแต่ประการใด ในทำนองเดียวกันเนื่องจากกรุงเทพมหานครเป็นเมืองใหญ่มาก มีประชากรกว่า 4 ล้านคน และมีปัญหาจราจรที่รุนแรง ในอนาคตอาจจะต้องสร้างรถลอยฟ้า หรือรถใต้ดิน เพื่อแก้ปัญหาจราจรก็ได้ ในขณะที่เมืองต่าง ๆ ในต่างจังหวัดไม่มีความจำเป็นที่จะต้องทำเช่นนั้น เพราะขนาดของเมืองยังไม่ใหญ่โตพอ หรือปัญหาการจราจรยังไม่รุนแรงเกินไป เหล่านี้เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม มาตรการทั่ว ๆ ไปในการแก้ไขปัญหาการจราจรที่อาจจะใช้ได้ทั้งในนครหลวง และในตัวเมืองใหญ่ ๆ ของประเทศไทยก็มีอยู่หลายอย่างด้วยกัน ในที่นี้จะกล่าวถึงมาตรการแก้ไขการจราจรทั่ว ๆ มากกว่าที่จะกล่าวถึงมาตรการแก้ไขปัญหาการจราจรเฉพาะเมือง แต่ถึงกระนั้นก็ตาม เนื่องจากกรุงเทพมหานครเป็นเมืองที่ใหญ่โตมาก และมีปัญหาการจราจรที่รุนแรงก็จำเป็นอยู่เองที่จะกล่าวพาดพิงถึงมากกว่าเมืองอื่น ๆ ของประเทศไทย

ในการแก้ปัญหาการจราจรของเมืองต่าง ๆ ของประเทศไทยนั้น อาจจะแบ่งได้เป็น 2 อย่าง คือ การแก้ปัญหาเฉพาะหน้าหรือระยะสั้น และการแก้ไขปัญหาระยะยาว หรือการวางแผนแก้ไขปัญหาการจราจรระยะยาว

1. การแก้ปัญหาจราจรเฉพาะหน้า การแก้ปัญหาการจราจรเฉพาะหน้า เป็นการแก้ปัญหาในระยะสั้น เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการใช้ถนน และบริการสาธารณะทางด้านการคมนาคมที่มีอยู่แล้วให้สูงขึ้น อันจะทำให้การจราจรเคลื่อนไหวได้คล่องตัวยิ่งขึ้น การแก้ปัญหาเฉพาะหน้าอาจจะทำได้ดังต่อไปนี้

1.1 การสร้างที่จอดรถในเมืองให้เพียงพอ ตามที่กล่าวมาแล้วว่า การใช้ผิวถนนเป็นสถานที่จอดรถจะทำให้การจราจรเคลื่อนไหวไม่สะดวก จึงควรที่จะสร้างที่จอดรถให้เพียงพอ ในการสร้างที่จอดรถนั้นควรจะสร้างขึ้นเพื่อผู้ใช้ยานพาหนะ 3 ประเภท¹ คือ

- ก. ที่จอดรถสำหรับผู้โดยสารมาปฏิบัติงานประจำในเมือง
- ข. ที่จอดรถสำหรับผู้โดยสารมาติดต่อในช่วงระยะเวลาหนึ่ง
- ค. ที่จอดรถสำหรับผู้ที่มีที่พักอาศัยอยู่ในเมืองโดยตรง

ในการสร้างที่จอดรถ ควรจะสร้างตามแนวตั้งมากกว่าแนวนอน เพราะเป็นการประหยัดพื้นที่ของเมือง กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือการสร้างที่จอดรถควรจะสร้างเป็นชั้น ๆ ตามแนวตั้ง และมีการเก็บเงินค่าธรรมเนียมจอดรถในอัตราพอสมควร ในขณะที่เดียวกันก็ควรมีเจ้าหน้าที่ประจำคอยควบคุมดูแลสถานที่จอดรถอยู่ตลอดเวลาตลอดคืน การทำเช่นนั้น นอกจากจะเป็นการช่วยบรรเทาปัญหาการจราจรแล้ว ยังช่วยป้องกันการโจรกรรมรถยนต์อีกด้วย

1.2 การขยายและปรับปรุงผิวจราจรของถนนในเมือง ถนนบางแห่งที่สามารถขยายให้กว้างได้ก็ควรจะมีการขยายขึ้น ถนนใดที่มีหลุมมีบ่อ หรืออยู่ในสภาพที่ใช้การไม่ได้ดี ก็จะต้องมีการซ่อมแซม และปรับปรุงผิวจราจรให้เหมาะกับการใช้รถ การก่อสร้างปรับปรุง และขยายถนนหนทางต่าง ๆ ของเมืองย่อมจะช่วยบรรเทาการติดขัดของการจราจร และลดความหนาแน่นของยานพาหนะบนท้องถนนได้ทางหนึ่ง

1.3 การปรับปรุงแก้ไขทางแยกทางร่วมต่าง ๆ การปรับปรุงแก้ไขทางแยกทางร่วมของถนนต่าง ๆ ของเมืองนั้น อาจจะทำได้โดยการปรับปรุงสัญญาณไฟจราจร หรือการสร้างวงเวียนให้ถูกต้องตามหลักวิชาการวิศวกรรมจราจร ก็อาจจะช่วยทำให้การจราจรที่ติดขัดไหลคล่องตัวขึ้น วิธีการนี้เป็นการลงทุนที่ค่อนข้างต่ำ แต่สามารถจะเพิ่มประสิทธิภาพของการจราจรได้มาก

¹ ร.ต.อ.ประสพ ชุณหะมาน ประมวลข้อเสนอแนะหลักการและวิธีการเบื้องต้น ประกอบการพิจารณาของคณะอนุกรรมการสำรวจแก้ไขเขตขัดข้อง และวางแผนการจราจรทางบก : เอกสารประกอบการสัมมนาของสำนักผังเมือง กระทรวงมหาดไทย หน้า 2.

1.4 การห้ามใช้รถยนต์ในบางเขตของเมือง ในบางเขตของเมืองใหญ่ ๆ เช่น เขตที่เป็นศูนย์การค้า หรือใจกลางเมือง ควรจะมีการห้ามไม่ให้รถเข้าไป ทั้งนี้ก็เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดหลังไหลเข้าสู่ใจกลางเมือง และยังเป็น การป้องกันปัญหาอากาศเสียไปในตัวด้วย นครหลวงต่าง ๆ ในหลายประเทศได้เริ่มใช้วิธีนี้กันแล้ว สิ่งที่จะต้อง ทำควบคู่ไปกับการห้ามรถเข้าไปในเขตดังกล่าวก็คือ การปรับปรุงบริเวณศูนย์เมือง หรือศูนย์การค้าให้มีบรรยากาศ ร่มรื่นพอที่ผู้คนจะเดินเล่น หรือพักผ่อนได้บ้าง เช่น โดยการปลูกต้นไม้ และทำสวนดอกไม้หย่อม เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ก็ดีในเมืองต่าง ๆ ของประเทศไทย มักจะไม่มีศูนย์การค้าหลักที่แน่ชัด ธุรกิจการค้ามักจะกระจายอยู่ทั่วไป ดังนั้น การห้ามรถยนต์เข้าเขตศูนย์การค้านั้น ในทางปฏิบัติจริง ๆ อาจจะทำได้ยากทีเดียว

1.5 การปรับปรุงการบริการของรถยนต์โดยสารประจำทาง ในการปรับปรุงการบริการของรถโดยสาร ประจำทางนั้น ควรจะกระทำในหลาย ๆ ด้าน พร้อม ๆ กัน เช่น จัดให้มีรถโดยสารประจำทางแต่ละสายอย่าง เพียงพอ การมีบริการที่ดี เช่น รถมีสมาสะอาดเรียบร้อยพอสมควร และให้ความปลอดภัยแก่ผู้โดยสารอย่างเต็มที่ เป็นต้น สำหรับในเขตกรุงเทพมหานครนั้น ขณะนี้ได้มีบริการพิเศษอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นใหม่ คือ การมีรถประจำทาง ปรับอากาศไว้บริการแก่ผู้โดยสาร โดยคิดอัตราค่าโดยสารสูงกว่ารถโดยสารประจำทางธรรมดา โดยปกติแล้วทั้ง ผู้ขับ และพนักงานเก็บเงินของรถโดยสารประจำทางประเภทนี้มีมารยาทในการขับรถดีกว่า และให้การบริการดีกว่า รถโดยสารประจำทางธรรมดา การปรับปรุงการบริการของรถยนต์โดยสารประจำทางจะช่วยแก้ปัญหาจราจรใน แท่งทั่วทำให้คนนิยมโดยสารรถประจำทางมากขึ้น แทนที่จะไปซื้อรถยนต์ส่วนตัวมาใช้เอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่ อยู่ในฐานะปานกลาง หรือรายได้ค่อนข้างน้อย อย่างไรก็ตามการที่จะดึงดูดให้ผู้คนหันไปใช้บริการรถยนต์ประจำทาง มากขึ้น และใช้รถยนต์ส่วนตัวน้อยลงนั้น โดยมีบริการที่ดีอย่างเดียวอาจจะไม่พอ จำเป็นที่จะต้องช่วยกันเปลี่ยนแปลง ค่านิยมบางอย่างของคนไทยด้วย เช่น ค่านิยมในเรื่องความสะดวกสบาย ค่านิยมในเรื่องความหรูหราฟุ่มเฟือย ฯลฯ ด้วย รัฐบาลได้ให้คนไทยยังคิดถึงแต่เรื่องความสะดวกสบาย และคิดว่า การมีรถยนต์ใช้เป็นสิ่งโก้หรูแล้วไซ้ รัฐบาล นั้นก็ยากที่จะให้ผู้คนเลิกคิดซื้อรถยนต์ส่วนตัว และหันไปใช้บริการรถโดยสารประจำทาง

1.6 การจัดรถรับส่งบริการนักเรียนของแต่ละโรงเรียนรวมทั้งรถรับ-ส่งข้าราชการ พนักงาน ของส่วนราชการ และองค์การ การจัดรถรับ-ส่ง บริการ นอกจากจะเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน สวัสดิการ และความปลอดภัยให้แก่นักเรียน ข้าราชการ หรือพนักงานแล้ว ยังเป็นการช่วยผ่อนคลายนปัญหาการจราจรในช่วง เวลาเร่งด่วน (Rush hours) ตอนเช้าและเย็นได้อีกด้วย ทั้งนี้ก็เพราะว่า การบริการรับ-ส่งโดยรถของโรงเรียน หรือของส่วนราชการ หรือองค์การดังกล่าวจะช่วยลดความหนาแน่นของผู้ใช้รถใช้ถนนลงได้มาก กล่าวอีกนัยหนึ่ง ก็คือ บริการรถรับ-ส่งช่วยให้พ่อแม่ผู้ปกครองของนักเรียนที่มีรถบริการไม่จำเป็นต้องเดินทางไปรับส่ง หรือ ขับรถส่วนตัวไปรับ-ส่งบุตรหลานของตน ส่วนข้าราชการ หรือพนักงานเอง ที่มีรถยนต์ส่วนตัวก็ไม่ต้องมีความจำเป็นต้องเอารถส่วนตัวไป เพราะได้ใช้บริการของรถรับ-ส่งอยู่แล้ว ผู้ที่มีรายได้อยู่ในระดับปานกลางที่คิดจะซื้อรถส่วนตัวใช้ ก็ไม่จำเป็นที่จะต้องทำเช่นนั้นอีกต่อไป ขณะนี้ตามเมืองใหญ่ ๆ ก็ได้มีบริการรถรับ-ส่งนักเรียน และข้าราชการ หรือพนักงานแล้วหลายแห่ง อย่างไรก็ตาม ในการที่จะช่วยบรรเทาปัญหาการจราจรได้อย่างจริงจังนั้น ควรจะต้องมี การบริการรถรับ-ส่งมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้อีกหลายเท่า

1.7 การจัดเวลาเริ่ม และเลิกงานประจำวันของหน่วยงาน และโรงเรียนไม่ให้ตรงกัน ตามเมืองใหญ่ ๆ ของประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีโรงเรียนและหน่วยงานต่าง ๆ มากมาย ถ้าสามารถจัดเวลาเริ่มต้น และเลิกของโรงเรียนและหน่วยงานให้ต่างกัน จะทำให้นักเรียน และผู้เดินทางไปทำงาน และกลับที่พักอาศัยในเวลาต่างกัน ซึ่งจะทำให้ความหนาแน่นของคน และรถในเส้นทางต่าง ๆ ลดลง การจราจรก็จะคล่องตัวได้คล่องตัวยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ รัฐบาลจะต้องส่งเสริมให้นักเรียนได้เข้าเรียนในโรงเรียนที่ตั้งอยู่ใกล้ที่พักอาศัยมากที่สุด แทนที่จะไปเข้าโรงเรียนที่อยู่ไกล ๆ เพราะการที่นักเรียนได้เข้าเรียนในโรงเรียนใกล้ที่พักอาศัยของตนนั้น เป็นการอำนวยความสะดวกทางการไปโรงเรียน และกลับบ้านให้สั้นลง ซึ่งเป็นการช่วยลดความสับสน แออัดของการจราจรได้ทางหนึ่ง อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่ายินดีว่า ขณะนี้กระทรวงศึกษาธิการได้ริเริ่มโครงการการส่งเสริมให้นักเรียนได้เข้าเรียนในโรงเรียนที่อยู่ใกล้บ้านของตนแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักเรียนที่อยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร

1.8 การรักษากฎหมาย และข้อบังคับของการจราจรโดยเคร่งครัด ถึงแม้ว่าเราจะสร้างถนนหนทาง หรือสร้างที่จอดรถได้เพียงพอ ตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ที่เป็นอุปสรรคต่อการจราจรได้ก็ตาม ถ้าหากว่าผู้ใช้รถใช้ถนน หรือคนเดินเท้า ไม่รักษากฎหมายและข้อบังคับของการจราจรอย่างเคร่งครัด ปัญหาการจราจรก็จะมีอยู่เช่นเดิม เช่น สมมุติว่าผู้ขับขี่ชอบแซงหรือตัดหน้ารถคันอื่น ๆ ชอบแฉะรับ-ส่งผู้โดยสารโดยไม่เลือกที่ หรือไม่ปฏิบัติตามเครื่องหมายและสัญญาณไฟจราจร สิ่งเหล่านี้ ก็สามารถทำให้การจราจรติดขัดและเกิดอันตรายได้ในทำนองเดียวกันถ้าผู้เดินเท้าทั้งหลายไม่ปฏิบัติตามระเบียบว่าด้วยการข้ามถนน เช่น ไม่ข้ามถนนตามทางม้าลาย ข้ามถนนผิดสัญญาณไฟ ไม่เดินบนทางเท้า ฯลฯ การปฏิบัติเช่นนั้นก็มีส่วนก่อความยุ่งยากให้แก่การจราจรได้เช่นกัน¹

ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้ใช้รถใช้ถนนทั้งหลายจะต้องปฏิบัติตามกฎหมาย และข้อบังคับของการจราจรโดยเคร่งครัด

1.9 การให้ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการจราจรแก่ประชาชน การให้ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการจราจรแก่ประชาชน หรือผู้ใช้รถใช้ถนนก็เป็นปัจจัยสำคัญอันหนึ่งที่จะช่วยแก้ปัญหาการจราจรได้ มีประชาชนเป็นจำนวนมากไม่น้อยทำผิดไปเพราะความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเผยแพร่ความรู้เรื่องการจราจรแก่ประชาชน โดยอาศัยสื่อสารมวลชนต่าง ๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์เข้าช่วย ในการให้ความรู้แก่ประชาชนควรจะเน้นถึงหน้าที่และความรับผิดชอบที่ทุกคนพึงปฏิบัติเมื่อใช้รถใช้ถนน ตลอดจนอันตรายที่จะเกิดจากการฝ่าฝืนกฎหมาย และระเบียบข้อบังคับของการจราจร อย่างไรก็ตามถ้าจะให้ได้ผลดีเลิศ การให้ความรู้เรื่องการจราจรควรจะเริ่มต้นตั้งแต่ในโรงเรียนทีเดียว

สำหรับเมืองใหญ่ ๆ ที่มีการจราจรคับคั่งนั้น นอกจากการให้ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการจราจรดังกล่าวแล้ว ในแต่ละวันสถานีวิทยุ ควรจะรายงานความเป็นไปของการจราจรตามถนนต่าง ๆ ให้ทราบเป็นระยะ ๆ ไปด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อผู้ขับขี่รถยนต์ต่าง ๆ เช่น รายงานว่าถนนสายไหนมีรถหนาแน่นมากน้อยเท่าใด ถนนสายใดมีอุบัติเหตุเกิดขึ้น เขตใดมีน้ำท่วม ฯลฯ เพื่อผู้ขับขี่รถยนต์จะได้เลี่ยงไม่ไปในถนนสายที่มีการจราจรคับคั่ง หรือ

¹ ปัญญา-ศิริ "จะแก้ไขการจราจรที่ติดขัดกันอย่างไร" สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ ปีที่ 24 ฉบับที่ 7 (สิงหาคม 2520) หน้า 22.

อุบัติเหตุ ในขณะที่ในกรุงเทพมหานครมีสถานีวิทยุบางแห่งได้รายงานการจราจรเป็นประจำวันอยู่แล้ว ซึ่งนับว่าเป็นประโยชน์ต่อการแก้ไขความแออัดของการจราจรได้ไม่น้อย

2. การแก้ไขปัญหาการจราจร หรือการวางแผนแก้ไขปัญหาการจราจรระยะยาว ในการแก้ปัญหาการจราจรในระยะยาวนั้น หลักการใหญ่ ๆ ก็คือ การวางแผนที่ดี ซึ่งจะต้องคำนึงถึงองค์ประกอบหลายสิ่งหลายอย่างด้วยความรอบคอบ วิธีการแก้ไขปัญหาการจราจร หรือการวางแผนโครงการแก้ไขปัญหาการจราจรระยะยาวอาจจะกล่าวได้ดังนี้

2.1 การกระจายสถานที่ราชการบางหน่วยออกนอกกลางเมือง การย้ายอาคารราชการต่าง ๆ ไปอยู่บริเวณชานเมือง หรือรอบ ๆ ชุมชนหนาแน่น ถ้าทำได้ จะช่วยลดปัญหาการจราจรที่ติดขัดได้มากที่สุดทีเดียว อย่างไรก็ตามในการย้ายจะต้องใช้เวลา และงบประมาณอยู่ไม่น้อย การย้ายอาคารราชการจึงควรพิจารณาในแง่ความเหมาะสมว่าส่วนราชการใดควรย้ายก่อนหลัง โดยหลักทั่วไปแล้ว ส่วนราชการที่ไม่เกี่ยวข้องกับการบริการประชาชนโดยตรงควรจะย้ายออกไปก่อนพวกอื่น เช่น ในกรณีของกรุงเทพมหานคร สถาบันวิจัย มหาวิทยาลัย วิทยาลัยของทหาร ตำรวจ เอกชน ควรจะย้ายไปสู่ชานเมืองก่อนอื่น การย้ายอาคารราชการออกนอกเมือง ถ้าทำได้จะช่วยผ่อนคลายความแออัดของการจราจรของกรุงเทพมหานครได้มากที่สุดทีเดียว

2.2 การวางแผนปรับปรุงระบบถนน ในปัจจุบันนี้การพัฒนาในเรื่องยานพาหนะเป็นไปอย่างรวดเร็ว ยานพาหนะเพิ่มขนาด น้ำหนัก และความเร็วสูงขึ้น ดังนั้นในการวางแผนปรับปรุงระบบถนนในระยะยาวจะต้องคำนึงถึงการเปลี่ยนแปลง และการพัฒนาของยานพาหนะด้วย ในการที่จะป้องกันปัญหาการจราจรในอนาคตได้นั้น ผู้วางแผนในการปรับปรุงระบบถนนจะต้องพิจารณาถึงขนาดของถนน ความกว้างของทางวิ่ง ประโยชน์ของถนนแต่ละประเภท ตลอดจนทางลอด ทางข้ามด้วย

2.3 การลดปริมาณการใช้รถส่วนบุคคล ถ้าหากรัฐบาลมีนโยบายที่จะลดปริมาณรถส่วนบุคคล รัฐบาลก็ต้องกำหนดนโยบายเอาไว้ล่วงหน้า เป็นต้นว่า เพิ่มภาษีการซื้อขาย ภาษีทะเบียนรถ ภาษีน้ำมัน ค่าธรรมเนียมในการจอดรถบนท้องถนน และการส่งเสริมให้สร้างที่จอดรถเสียเงินภายในเมืองขึ้น ในขณะเดียวกันก็ต้องหาทางเปลี่ยนค่านิยมบางอย่างเสีย เช่น ค่านิยมความสะดวกสบายและค่านิยมในเรื่องความฟุ่มเฟือย ฯลฯ

2.4 การปรับปรุงการขนส่งมวลชน สำหรับในเขตกรุงเทพมหานครนั้น ปัจจุบันนี้กระทรวงคมนาคมได้รวมรถยนต์โดยสารประจำทางเข้าด้วยกันอยู่ภายใต้องค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีประโยชน์อย่างยิ่งในการช่วยจัดปัญหาการวิ่งทับเส้นทาง และการขัดแย้งกันเพื่อแย่งรับผู้โดยสาร อย่างไรก็ตามวิธีการอื่น ๆ ที่อาจจะนำมาใช้ในการปรับปรุงการขนส่งมวลชนของเมืองต่าง ๆ ในประเทศไทยนั้นมีอยู่หลายประการด้วยกัน เป็นต้นว่า

(ก) จัดทางเฉพาะสำหรับรถโดยสาร (Special bus - lane) หรือทางที่รถโดยสารมีสิทธิใช้ก่อน (Priority bus - lane) ทั้งนี้ก็เพื่อให้รถโดยสารเคลื่อนตัวได้อย่างไม่ติดขัด และรับผู้โดยสารได้มากขึ้น

(ข) จัดสร้างบริการสาธารณะสำหรับผู้โดยสาร เป็นต้นว่า ที่จอด และที่พักผู้โดยสาร สิ่งเหล่านี้มีความสำคัญยิ่งในการที่จะอำนวยความสะดวกสบายแก่ผู้โดยสาร¹

¹ อาทร์ สุพโปฏก "รายงานการสัมมนาและฝึกอบรม เรื่อง การวางแผน และการบริหารเกี่ยวกับการเจริญเติบโตของเมือง" ข่าวสารสำนักผังเมือง ฉบับที่ 29 (ตุลาคม 2516), หน้า 11 - 23.

นอกเหนือไปจากประโยชน์อย่างอื่นแล้ว การปรับปรุงการขนส่งมวลชนยังช่วยดึงดูดให้ประชาชนนิยมใช้บริการรถโดยสารประจำทางมากขึ้น และลดการใช้รถส่วนบุคคลลงอีกด้วย

2.5 การกำหนดที่ตั้ง ขนาด และจำนวนของโรงเรียน ตามเมืองใหญ่ของประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรุงเทพมหานคร การเดินทางของนักเรียนตอนเช้าเย็น เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้การจราจรติดขัด โดยเหตุนี้เองการวางแผนกำหนดที่ตั้ง ขนาด และจำนวนนักเรียนของโรงเรียนมัธยม ประถม และอนุบาล ในแขวงและเขตหนึ่ง ๆ ในลักษณะที่เหมาะสมจึงจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะจะเป็นการช่วยย่นระยะทางการเดินทางไปโรงเรียน และกลับที่พักอาศัยให้สั้นลง ซึ่งจะเป็นการช่วยบรรเทาความแออัดของการจราจรได้ทางหนึ่ง

2.6 การให้การศึกษาแก่ประชาชนในเรื่องการใช้รถใช้ถนน การที่ทำให้ประชาชนมีความรู้ มีความเข้าใจกฎหมาย และข้อบังคับต่าง ๆ ของการจราจร อาจจะไม่กินเวลานานนัก แต่การที่จะปลูกฝังนิสัย และมารยาทที่ดีแก่ประชาชนในเรื่องการใช้รถใช้ถนนได้นั้น จะต้องใช้เวลามากทีเดียว จึงเป็นการเหมาะสมอย่างยิ่งที่ควรจะบรรจุเนื้อหาเกี่ยวกับการจราจรลงในหลักสูตรของการสอนในโรงเรียน ในการวางแผนเกี่ยวกับเรื่องนี้ จะต้องพิจารณาให้รอบคอบว่า ถ้าตัดสินใจบรรจุลงในหลักสูตร ควรจะบรรจุในระดับประถม หรือมัธยม ควรจะแทรกเนื้อหาไว้ในวิชาอื่น ๆ หรือควรจะมีวิชาของมันโดยเฉพาะ ถ้าเป็นวิชาเฉพาะ ควรจะให้ เป็นวิชาบังคับ หรือวิชาเลือก เหล่านี้เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่ต้องอาศัยการเตรียมการไว้ล่วงหน้าแทบทั้งสิ้น

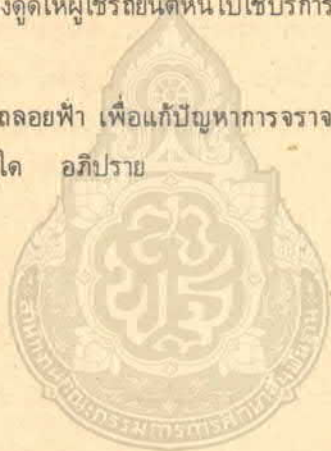
คำถาม

1. "การจราจร" หมายความว่าอะไร จงอธิบายพร้อมด้วยตัวอย่าง
2. ปัญหาการจราจร เกิดมาจากสาเหตุอะไร จงแยกอธิบายเป็นข้อ ๆ
3. ผลเสียหายที่เกิดจากการจราจรติดขัดมีอะไรบ้าง อธิบาย
4. หลักการใหญ่ ๆ ของการควบคุมการจราจร หรือการควบคุมการเคลื่อนไหวของยานพาหนะต่าง ๆ บนท้องถนนนั้น มีอะไรบ้าง จงกล่าวระบุเป็นข้อ ๆ มาพอเข้าใจ
5. จงสรุปแนวทางการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า และปัญหาระยะยาวของการจราจรมาให้อู

หัวข้อสำหรับเลือกอภิปราย และข้อควรคิด

1. ในฐานะที่นักเรียนเป็นสมาชิกคนหนึ่งของสังคมเมือง ท่านคิดว่า ท่านจะช่วยป้องกันปัญหาการจราจรได้โดยวิธีใดบ้าง อภิปราย
2. ในชุมชนของท่านมีปัญหาการจราจรประเภทใด (ปัญหาการจราจรทางน้ำ หรือทางบก) เกิดขึ้นบ้าง สาเหตุมาจากอะไร มีแนวทางแก้ไขอย่างไร อภิปราย

3. การย้ายสถานที่ราชการออกนอกกลางเมือง เพื่อแก้ปัญหาการจราจรนั้น ควรจะกระทำหรือไม่ เพียงใด อภิปรายโดยยึดเอาสภาพความเป็นจริงของเมืองที่ท่านอาศัยอยู่เป็นหลัก
4. เนื่องจากการเดินทางไปโรงเรียน และกลับที่พักอาศัยของนักเรียนเป็นสาเหตุอันหนึ่งที่ทำให้การจราจรติดขัด ท่านคิดว่าในเมืองที่ท่านอยู่ โรงเรียนควรมีจำนวนมากน้อยเท่าใด ขนาดไหน และตั้งอยู่จุดใดของเมือง จึงจะช่วยย่นระยะทางไปกลับของนักเรียน อันจะเป็นการช่วยแก้ปัญหาการจราจรได้ทางหนึ่ง อภิปราย
5. ในเมืองที่ท่านอาศัยอยู่นั้น ท่านคิดว่าการจัดเวลาเริ่ม และเลิกของหน่วยงานต่าง ๆ และโรงเรียนไม่ให้ตรงกัน เพื่อแก้ปัญหาการจราจรนั้น สมควรจะทำหรือไม่ เพียงใด อภิปราย
6. เพราะเหตุใด คนไทยที่อยู่ในเมืองใหญ่ ๆ จึงนิยมซื้อรถยนต์ส่วนบุคคลใช้ ทั้ง ๆ ที่บางทีผู้ซื้อเองก็มีรายได้อยู่ในระดับปานกลาง หรือค่อนข้างต่ำด้วยซ้ำไป เราจะมีวิธีการป้องกันไม่ให้คนนิยมซื้อรถยนต์ได้อย่างไร และเราจะดึงดูดให้ผู้ซื้อรถยนต์หันไปใช้บริการรถโดยสารประจำทางได้ด้วยวิธีการใดบ้าง อภิปราย
7. การสร้างรถใต้ดิน หรือรถลอยฟ้า เพื่อแก้ปัญหาการจราจรของกรุงเทพมหานครนั้น ท่านคิดว่าควรจะทำหรือไม่ เพราะเหตุใด อภิปราย

บทที่ 12

การนัดหยุดงานประท้วง

ปัญหาการนัดหยุดงานประท้วงเป็นปัญหาของสังคมที่ไม่มีในบรรพกาล ผิดกับปัญหาอื่น ๆ บางปัญหา เช่น ปัญหาโสเภณี ปัญหาการขาดอาหาร ปัญหาความยากจน และปัญหาการไม่รู้หนังสือ ซึ่งมีมานานแล้ว การหยุดงานประท้วงเริ่มเกิดขึ้นในโลกตะวันตกเป็นครั้งแรก เมื่อราว ค.ศ. 1800 กว่า ๆ หรือหลังการปฏิวัติอุตสาหกรรมไม่นานนัก เมื่อการอุตสาหกรรมมีความเจริญก้าวหน้าขึ้น มีโรงงานขนาดใหญ่เพิ่มขึ้น และจำนวนคนงานของแต่ละโรงงานมากขึ้น ตลอดจนการรวมตัวของคนงานดีขึ้น การนัดหยุดงานก็มีมากขึ้น และทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น จนกลายเป็นปัญหาอันหนึ่งของสังคมอุตสาหกรรมสมัยใหม่แทบทุกสังคม ถึงแม้ว่าประเทศไทยจะมีได้เป็นประเทศที่มีความเจริญก้าวหน้าทางอุตสาหกรรมเหมือนประเทศอุตสาหกรรมในโลกตะวันตกก็จริง แต่ประเทศเราก็มีปัญหาเรื่องการหยุดงานประท้วงอยู่เหมือนกัน เพราะตามเมืองใหญ่ ๆ ในประเทศเรา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตกรุงเทพมหานครมีจำนวนโรงงานอุตสาหกรรมประเภทต่าง ๆ อยู่เป็นจำนวนไม่น้อย

ความหมายของ “การนัดหยุดงาน”

การนัดหยุดงาน (Strike) ก็คือ การที่ลูกจ้างร่วมกันไม่ทำงาน เพื่อให้นายจ้างปฏิบัติ หรือดเว้นปฏิบัติเกี่ยวกับ “ข้อพิพาทแรงงาน”¹ ข้อพิพาทแรงงาน ในที่นี้ก็หมายถึง ข้อขัดแย้งระหว่างนายจ้างกับลูกจ้าง เกี่ยวกับสภาพการจ้างนั่นเอง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งการนัดหยุดงาน หมายถึง การที่ลูกจ้างร่วมกันไม่ทำงาน เพื่อเรียกร้องบางสิ่งบางอย่าง เช่น เพิ่มอัตราค่าจ้างจากนายจ้าง หรือไม่ก็เพื่อต่อต้านมิให้นายจ้างกระทำการบางสิ่งบางอย่างที่จะมีผลกระทบกระเทือนต่อพวกของตน การนัดหยุดงานเป็นอาวุธที่สำคัญอันเดียวที่ลูกจ้างทั้งหลายจะใช้จัดการกับนายจ้างได้ โดยปกติแล้ว การนัดหยุดงานจะเกิดขึ้นได้ก็จะต้องมีปัจจัยสำคัญ 2 ประการ คือ ประการแรก ลูกจ้างจะต้องมีความต้องการร่วมกัน และ ประการที่สอง มีการนัดหมายวัน เวลา อันสามารถทำให้มีการหยุดงานได้อย่างพร้อมเพรียง ส่วนสิ่งที่ตนเรียกร้องจากนายจ้างจะได้ผลหรือไม่นั้น เป็นอีกเรื่องหนึ่ง

ชนิดต่าง ๆ ของการนัดหยุดงาน

การนัดหยุดงานมีอยู่หลายชนิดด้วยกัน แต่ชนิดที่สำคัญ ๆ มีดังนี้

1. การนัดหยุดงานทั่วไป (General strike) การหยุดงานทั่วไป เป็นการนัดหยุดงานที่เกี่ยวข้องกับคนงานทั้งหมดภายในโรงงานอุตสาหกรรมใดอุตสาหกรรมหนึ่ง หรือคนงานทั้งหมดที่อยู่ในชุมชนใดชุมชนหนึ่ง วัตถุประสงค์สำคัญของการนัดหยุดงานทั่วไปก็เพื่อต้องการที่จะแสดงแสนยานุภาพของตนต่อนายจ้างของ

¹ กรมแรงงาน กระทรวงมหาดไทย สถิติแรงงาน 2518 : เอกสารทางวิชาการฉบับที่ รง./156/19 (กทม. : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น 2519) หน้า 55.

โรงงานอุตสาหกรรมที่ตนทำงานอยู่ เช่น การนัดหยุดงานของคนงานในเมืองแร่ถ่านหินในประเทศอังกฤษในปี ค.ศ. 1926 ซึ่งทำให้ประเทศอังกฤษทั้งประเทศต้องเป็นอัมพาตอยู่ถึง 9 วัน หรือในบ้านเมืองเราที่เห็นได้ชัด ก็คือ การนัดหยุดงานของกรรมกรทั่วประเทศที่ชักจูงโดยกลุ่มนักการเมืองฝ่ายตรงข้ามรัฐบาลสมัยก่อนการปฏิรูปการปกครองเพื่อที่จะข่มขู่รัฐบาลให้กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง การนัดหยุดงานประเภทนี้ มักจะมีการวางแผนไว้ล่วงหน้าเป็นอย่างดี แต่การนัดหยุดงานทั่วไปนี้ก็ไม่ได้กระทำกันบ่อยนัก

2. การนัดหยุดงานโดยคนงานไม่ยอมออกจากโรงงาน (Sit - down strike) การนัดหยุดงานประเภทนี้ กระทำที่โรงงานแทนที่จะเป็นที่อื่น คนงานไม่ยอมออกจากที่ทำงาน แต่ในขณะเดียวกันก็ไม่ทำงาน หรือไม่ยอมให้คนงานอื่น ๆ ทำงาน จนกว่าข้อเรียกร้องของพวกเขาจะได้รับการตอบสนองจากนายจ้าง การนัดหยุดงานประเภทนี้ในบางประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกาถือว่าผิดกฎหมาย ศาลสูงสุดของสหรัฐอเมริกา (United States Supreme Court) ได้ออกประกาศเมื่อวันที่ 27 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2482 ให้การนัดหยุดงานที่ว่าเป็นผิดกฎหมาย¹

3. การนัดหยุดงานโดยการทำงานให้ช้าลง (Slow - down strike) ในการนัดหยุดงานประเภทนี้ คนงานยังคงอยู่กับที่ทำงาน และควบคุมเครื่องจักรที่ตนทำงานอยู่ แต่พยายามทำงานอย่างช้า ๆ หรือทำให้สินค้าผลิทยาน้อยกว่าที่เคยผลิตได้ จนถึงกับทำให้นายจ้างต้องขาดทุน การปฏิบัติเช่นนั้น นายจ้างอาจจะแก้เผ็ดเอาได้ โดยการปิดงานงดจ้างเสีย

4. การนัดหยุดงานอย่างผิดหลักเกณฑ์ (Wildcat strike) การนัดหยุดงานประเภทนี้เป็นการกระทำอย่างกระตือรือร้น และที่สำคัญที่สุด ก็คือ เป็นการนัดหยุดงานที่ผิดไปจากแนวที่ควรปฏิบัติในแง่ที่ว่า ผู้นัดหยุดงานกระทำไปโดยมิได้รับการอนุมัติจากสหภาพแรงงานเสียก่อน การนัดหยุดงานจึงอาจผิดข้อบังคับของสหภาพแรงงาน หรือผิดเงื่อนไขสัญญาจ้างแรงงาน คนงานที่เข้าร่วมในการนัดหยุดงานประเภทนี้ จึงอาจถูกนายจ้างหรือสหภาพแรงงานลงโทษอย่างหนักได้

5. การนัดหยุดงานแบบเห็นอกเห็นใจเพื่อนคนงานด้วยกัน (Sympathy strike) การนัดหยุดงานประเภทนี้ คนงานผู้นัดหยุดงาน ไม่มีข้อผิดพลาดหรือมุ่งหวังอะไรกับนายจ้างของตน แต่ทำการหยุดงานประท้วงนายจ้างเพราะความเห็นอกเห็นใจคนงานอื่น ๆ ที่หยุดงานซึ่งอยู่ที่โรงงานอื่นหรือที่อื่น การทำเช่นนั้นจะช่วยให้การนัดหยุดงานของคนอื่น ๆ มีน้ำหนักยิ่งขึ้น ในบางประเทศการนัดหยุดงานแบบนี้ถือว่าผิดกฎหมายเช่นกัน²

สถานการณ์เกี่ยวกับการนัดหยุดงานในประเทศไทย

กล่าวโดยทั่วไปแล้ว การนัดหยุดงานในประเทศไทยเรานั้น มีลักษณะขึ้น ๆ ลง ๆ ตามความผันแปรของการเมือง เช่น ในยุคไหนที่รัฐบาลมาจากการเลือกตั้ง การนัดหยุดงานมักจะมีบ่อยมาก ในยุคใดที่ปกครองโดยรัฐบาลที่มาจากการปฏิวัติรัฐประหาร การนัดหยุดงานมักจะต่ำ เช่น ในช่วงปี พ.ศ. 2514 ถึงปี พ.ศ. 2516 ซึ่งเป็นช่วงที่ประเทศปกครองโดยคณะปฏิวัติ อันมี จอมพลถนอม กิตติขจร เป็นนายกรัฐมนตรี การนัดหยุดงานมีน้อยมาก

¹ Donald W. Craig "Strikes and Lockouts" *Encyclopedia Americana* Volume 25, (1963), pp. 735-737.

² เมธี ดุลยจินดา *จงมาทันหน้าเข้าหากันเถอะ* (กทม. : โรงพิมพ์พิณเนศ 2518), หน้า 94.

คือ ในปี พ.ศ. 2514 มีการนัดหยุดงานทั้งหมด 27 ครั้ง ในปี พ.ศ. 2515 34 ครั้ง มีจำนวนคนงานที่เข้าร่วมในการนัดหยุดงาน 5,153 คน และ 7,803 คน ตามลำดับ ตั้งแต่ปลายปี พ.ศ. 2516 หลังจากรัฐบาลคณะปฏิวัติของจอมพลถนอม กิตติขจร สิ้นสุดลงเมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2516 เป็นต้นมา จนถึงเดือนตุลาคม 2519 ซึ่งเป็นช่วงที่ประเทศปกครองโดยรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งเป็นสำคัญ ปรากฏว่าการนัดหยุดงานได้เพิ่มขึ้นอย่างมาก เช่น ในปี พ.ศ. 2516 มีการนัดหยุดงาน 501 ครั้ง และมีลูกจ้างที่เข้าร่วมในการนัดหยุดงานถึง 177,887 คน ในปี พ.ศ. 2517 มีการนัดหยุดงาน 357 ครั้ง และมีลูกจ้างเข้าร่วม 105,883 คน ซึ่งลดลงจากปีก่อนเล็กน้อย¹ ตั้งแต่ได้มีการปฏิรูปการปกครองแผ่นดินเมื่อวันที่ 6 ตุลาคม 2519 เป็นต้นมาจนถึงขณะนี้ ปรากฏว่ายังไม่มีมีการนัดหยุดงานเกิดขึ้นเลย ทั้งนี้เป็นเพราะว่าระหว่างนี้ประเทศใช้กฎอัยการศึกอยู่ ดังนั้นลูกจ้างจะทำการนัดหยุดงานไม่ได้ และกลุ่มนักการเมืองฝ่ายซ้ายก็ไม่สามารถที่จะปลุกปั่นยุยงกรรมกรได้ง่ายเหมือนเมื่อ 2-3 ปีก่อนการปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน

การนัดหยุดงานในประเทศไทย นอกจากจะผันแปรไปตามความผันผวนทางการเมืองแล้ว ยังเป็นไปตามปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจอีกด้วย ดังจะเห็นได้ว่า ข้อเรียกร้องของลูกจ้างที่นัดหยุดงานส่วนมากจะเป็นเรื่องขอเพิ่มค่าจ้าง และค่าครองชีพ กล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือ ราคาสินค้าได้ถีบตัวสูงขึ้นเรื่อย ๆ แต่ค่าจ้างโดยทั่วไปมิได้ปรับปรุงให้สมดุลกัน การนัดหยุดงานจึงเกิดขึ้น ในช่วงระยะเวลา 2-3 ปีก่อนมีการปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ปรากฏว่า ลูกจ้างคนงานต่างก็ได้จัดตั้งสหภาพแรงงานกันมากมาย และมีการแสดงออกในรูปของการนัดหยุดงานประท้วงอย่างกว้างขวางยิ่งกว่าสมัยใด ทำให้เศรษฐกิจของประเทศซึ่งไม่ค่อยสู้ดีอยู่แล้ว กลับเลวร้ายลงไปอีก การนัดหยุดงาน และการประท้วงในรูปต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นแต่ละครั้งนั้นได้สร้างความสับสนกังวลใจแก่ฝ่ายจัดการและผู้ลงทุน ตลอดจนฝ่ายปกครองของประเทศอย่างมาก ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะมีผลกระทบกระเทือนต่อเศรษฐกิจของประเทศในที่สุด²

ผลดีและผลเสียของการนัดหยุดงานประท้วง

โดยปกติแล้ว การนัดหยุดงานแต่ละครั้งมักจะก่อให้เกิดผลเสียไม่มากนัก การที่จะพิจารณาว่า การนัดหยุดงานมีผลเสียหายมากน้อยเพียงไรนั้น เราควรจะพิจารณาถึงสิ่งต่าง ๆ ประกอบกัน เช่น

1. จำนวนครั้งและความถี่ของการนัดหยุดงาน
2. จำนวนคนงานที่เข้าร่วมนัดหยุดงาน
3. ระยะเวลาของการนัดหยุดงานแต่ละครั้ง

โดยปกติแล้วการนัดหยุดงานที่กระทำค่อนข้างบ่อยครั้ง มีจำนวนคนงานเข้าร่วมมาก และกินเวลานานวัน มักจะก่อให้เกิดผลเสียหายมากกว่า การนัดหยุดงานที่นาน ๆ เกิดครั้งและมีผู้เข้าร่วมน้อย หรือกินเวลาสั้น แต่ทั้งนี้ก็ได้หมายความว่า การหยุดงานประเภทหลังจะก่อให้เกิดผลเสียหายอย่างรุนแรงไม่ได้ การหยุดงานบางอย่าง

¹ กรมแรงงาน กระทรวงมหาดไทย สถิติแรงงาน 2518 (กทม. : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น 2519), หน้า 57.

² นิคม จันทรวิฑูร “ปัญหาและนโยบายด้านแรงงาน” รายงานสัมพันธ์ ฉบับที่ 9-10 (กันยายน-ตุลาคม 2519), หน้า

ไม่ได้เกิดขึ้นบ่อย แต่พอเกิดขึ้นแล้ว แม้แต่เกิดขึ้นเพียงวันสองวัน ก็สร้างความเสียหายให้ประชาชนอย่างมากก็มี เช่น การนัดหยุดงานประท้วงของพนักงานโดยสารรถประจำทางทั่วกรุงเทพมหานครก่อนสมัยการปฏิรูปการปกครองได้ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ผู้ใช้บริการรถโดยสารประจำทางไปตาม ๆ กัน หรือถ้าพนักงานไฟฟ้าในเขตนครหลวงทำการนัดหยุดงานประท้วงเมื่อใด แม้แต่เพียงวันเดียวก็จะก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ผู้ใช้ไฟฟ้า และโรงงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ ที่อยู่เขตนครหลวงอย่างใหญ่หลวงทีเดียว

ถึงแม้ว่า การนัดหยุดงานแต่ละครั้งจะก่อให้เกิดผลเสียหายก็จริง แต่ผลดีก็มีอยู่เหมือนกัน เมื่อพิจารณาโดยรอบคอบในทุกแง่ทุกมุมแล้ว อาจจะกล่าวได้ว่าการนัดหยุดงานประท้วงมีผลดีและผลเสียดังนี้

ผลดี

1. ทำให้ฝ่ายนายจ้างได้เห็นความบกพร่องของตน นายจ้างบางคนดำเนินธุรกิจโดยคำนึงถึงประโยชน์ของตนแต่ฝ่ายเดียว ไม่ได้ให้ความเอาใจใส่ต่อคนงานเท่าที่ควร เช่น ไม่สนใจว่าสภาพการทำงานของคนงานปลอดภัยหรือไม่ ค่าจ้างของคนงานเหมาะสมกับงานที่คนงานทำหรือไม่ ฯลฯ การนัดหยุดงานจึงเป็นวิธีการอันหนึ่งที่จะช่วยทำให้นายจ้างเห็นข้อบกพร่องต่าง ๆ ของตน และจัดการแก้ไข หรือหาทางช่วยเหลือให้ลูกจ้างของตนได้รับความเป็นธรรมยิ่งขึ้น จากผลของการนัดหยุดงาน ปรากฏว่า ในปี พ.ศ. 2516 ทำให้ลูกจ้างทั่วประเทศกว่า 200,000 คน ได้รับค่าจ้างเพิ่มขึ้น

2. เป็นการกระตุ้นเตือนให้ฝ่ายนายจ้าง และรัฐบาลได้ตระหนักถึงความสำคัญของคนงาน การที่คนงานจำนวนเป็นพันเป็นหมื่น รวมตัวกันเดินขบวนประท้วงก็ดี นัดหยุดงานประท้วงก็ดี ทำให้ทั้งฝ่ายนายจ้าง รัฐบาล และแม้แต่ประชาชนทั่วไปได้เห็นแสนยานุภาพของคนงานอย่างชัดเจน อันจะก่อให้เกิดผลดีต่อคนงานหลายประการ เช่น ทำให้หลาย ๆ ฝ่ายยอมรับสถานะภาพ และศักดิ์ศรีของคนงาน เห็นความสำคัญของคนงานที่มีต่อความเจริญก้าวหน้าของสังคม ตลอดจนทำให้รัฐบาลมองเห็นถึงอิทธิพลของกลุ่มคนงานที่มีต่อการเมือง

3. การนัดหยุดงานของคนงานเป็นพลังต่อรองที่สำคัญของคนงาน การนัดหยุดงานประท้วงเป็นอาวุธที่สำคัญของคนงาน ถ้าปราศจากเสียงซึ่งการรวมตัวกันนัดหยุดงานก็ดี หรือการร่วมกันจัดตั้งองค์การเพื่อรักษาผลประโยชน์ เช่น สหภาพแรงงานก็ดี ย่อมจะเป็นการยากที่คนงานจะทำการต่อรองในเรื่องใด ๆ กับนายจ้างได้ การนัดหยุดงานจึงเป็นสิ่งที่ช่วยทำให้อำนาจการต่อรองของคนงานมีสมรรถภาพสูง สามารถที่จะเรียกร้องสิ่งต่าง ๆ ที่เขาควรจะได้รับตามที่กฎหมายแรงงานระบุไว้ได้ ยิ่งไปกว่านั้นการนัดหยุดงานเป็นเหตุให้นายจ้างจำต้องปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัดยิ่งขึ้น

4. การหยุดงานประท้วง เป็นการระบายออกซึ่งความคับแค้นใจที่ได้อย่างหนึ่ง ลักษณะการทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมที่ซ้ำ ๆ ซาก ๆ เป็นเวลานานวัน ทำให้คนงานรู้สึกเบื่อหน่าย และสุขภาพจิตอาจจะเลวลงไปบ้าง ถ้าโรงงานมีสภาพการทำงานที่ไม่ดี สวัสดิการต่าง ๆ ไม่ดี และให้ค่าจ้างต่ำ ตลอดจนนายจ้างเองเอารัดเอาเปรียบลูกจ้างเกินไปด้วยแล้ว ความคับแค้นใจ หรือความไม่สบายใจต่าง ๆ จะสะสมมากขึ้น การนัดหยุดงานประท้วงซึ่งมีการอภิปราย การโจมตี และการเดินร่ำทำเพลงควบคู่ไปด้วยนั้น จึงเป็นการระบายออกซึ่งความคับแค้นใจที่ได้อย่างหนึ่งของคนงาน ถึงแม้ว่าคนงานอาจจะไม่ได้รับอะไรจากการเรียกร้องของตน แต่สิ่งที่คน

งานได้รับจากการนัดหยุดงานประท้วง ก็คือ ความรู้สึกโล่งใจ หรือสบายใจไปชั่วเวลาหนึ่ง หลังจากที่ได้ระบายออกซึ่งความคับแค้นใจต่าง ๆ ไปหมดแล้ว

ผลเสีย

1. ก่อให้เกิดผลเสียหายในทางด้านจิตใจ โดยปกติแล้วนายจ้างกับลูกจ้างจะต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และจะต้องอยู่ร่วมกันเป็นเวลานานปีทีเดียว การนัดหยุดงานประท้วงนายจ้างเท่ากับเป็นการทำให้บรรยากาศทางด้านจิตใจระหว่างนายจ้างและลูกจ้างต้องสูญเสียไป ถึงแม้ว่า การนัดหยุดงานอาจจะทำให้ลูกจ้างได้รับสิ่งที่ตนต้องการบางอย่างจากนายจ้างก็ตาม แต่สัมพันธภาพอันดีระหว่างนายจ้างกับลูกจ้างจะต้องสูญเสียไปอย่างแน่นอน กล่าวคือ จะทำให้ต่างฝ่ายต่างอยู่ร่วมกันด้วยความหวาดระแวง สงสัย และไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกัน ตลอดเวลาที่ลูกจ้างทำงานกับนายจ้าง ความระแวงสงสัยจะหมดไปก็ต่อเมื่อลูกจ้างออกไป หรือนายจ้างเลิกจ้างเท่านั้น

2. อาจจะทำให้นายจ้างหาทางแก้เผ็ด ในบางกรณีถ้าการนัดหยุดงานก่อให้เกิดความเสียหายแก่นายจ้างอย่างรุนแรงในระยะเวลาต่อมา หลังจากการนัดหยุดงานยุติลงแล้ว นายจ้างอาจจะหาทางแก้เผ็ดลูกจ้างในรูปแบบต่าง ๆ ก็ได้ เช่น โดยการปิดกิจการ (งดจ้าง) ชั่วคราว ซึ่งนายจ้างจะห้ามมิให้คนงานเข้าไปในโรงงานของตนชั่วคราวระยะเวลาหนึ่ง เพื่อ “แก้สำ” ฝ่ายคนงานที่นัดหยุดงาน - หรือที่ทำการเรียกร้องบางอย่าง ถ้านายจ้างทำเช่นนั้น ลูกจ้างจะได้รับความเดือดร้อนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าการปิดกิจการกินเวลานานพอควร นอกจากนั้น การปิดกิจการ (งดจ้าง) จะก่อให้เกิดความยุ่งยากทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศอย่างมากทีเดียว¹

3. ก่อให้เกิดผลเสียหายในทางเศรษฐกิจ ในการนัดหยุดงานถ้ามีคนงานเข้าร่วมเป็นจำนวนมาก และการนัดหยุดงานกินเวลานานวัน จะก่อให้เกิดผลเสียหายต่อเศรษฐกิจของประเทศโดยรวมอย่างใหญ่หลวงทีเดียว ในช่วงระยะเวลา 2-3 ปีก่อนการปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ซึ่งเป็นช่วงที่มีการนัดหยุดงานมากที่สุดนั้น ปรากฏว่า เฉพาะในปี พ.ศ. 2517 ปีเดียว จำนวนวันทำงานที่สูญเสียไปเพราะการนัดหยุดงาน (Mandays lost) มีถึง 507,607 วัน ซึ่งทำให้รายได้ขาดไปเป็นจำนวนมหาศาล นอกจากนั้นความเสียหายที่เกิดจากการทุบตีทำลายเครื่องจักร อุปกรณ์ และทรัพย์สินต่าง ๆ ของโรงงานก็มีอีกเป็นจำนวนไม่น้อย

4. สร้างความเดือดร้อนให้แก่ประชาชน การนัดหยุดงานแต่ละครั้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนัดหยุดงานที่กินเวลายาวนาน มักจะก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ประชาชนอย่างมาก เช่น ในกรณีที่พนักงานรถไฟประท้วงก็ดี พนักงานรถเมล์นัดหยุดงานประท้วงก็ดี ประชาชนที่ใช้บริการจะได้รับความเดือดร้อนทั่วกัน ผู้คนจะเดินทางไปไหนมาไหนก็ไม่สะดวก การขนส่งสินค้าบางชนิดจะหยุดชะงักเป็นผลให้พ่อค้าฉวยโอกาสขึ้นราคาสินค้าบางอย่าง เหล่านี้เป็นต้น

5. ก่อให้เกิดความเสียหายต่อการลงทุน การลงทุนไม่ว่าจะโดยนักธุรกิจของไทย หรือโดยชาวต่างประเทศก็ตาม ถือได้ว่าเป็นสิ่งที่ดีที่มีประโยชน์ต่อความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจของประเทศไทย เป็นต้นว่า ช่วยทำให้คนไทยได้มีงานทำมากขึ้น อย่างไรก็ตามถ้าการนัดหยุดงานเกิดขึ้นบ่อยครั้ง นักธุรกิจทั้งหลายจะรู้สึกลังเล

¹ เมธี คุลยจินดา “เรื่องเดิม” หน้า 97.

ในการลงทุน เพราะเป็นการเสี่ยงกับการขาดทุน ยิ่งนักลงทุนต่างชาติด้วยแล้ว จะไม่ยอมเสี่ยงมาลงทุนในประเทศไทยโดยไม่จำเป็น การนัดหยุดงานที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งในช่วงระยะเวลาตั้งแต่วันที่ 14 ตุลาคม 2516 จนถึงวันที่ 6 ตุลาคม 2519 นั้น ทำให้การลงทุนในประเทศไทยซบเซาลงอย่างมาก นอกจากนักลงทุนต่างชาติจะไม่ค่อยกล้าเข้ามาลงทุนในประเทศไทยแล้ว การนัดหยุดงานบ่อยครั้งในช่วงระยะเวลาดังกล่าว ยังมีผลทำให้นักธุรกิจของไทยบางคนขนเอาเงินทองไปลงทุนในประเทศอื่น ๆ ที่ปลอดภัยอีกด้วย ซึ่งเป็นผลเสียหายต่อเศรษฐกิจของไทยยิ่งนัก

6. การนัดหยุดงานมีผลกระทบต่อความมั่นคงทางการเมือง การนัดหยุดงานที่เกิดขึ้นบ่อยครั้ง และมีคนงานเข้าร่วมเป็นจำนวนมากนั้น ถึงแม้ว่า คนงานจะมีเจตนาบริสุทธิ์ ในการหยุดงานก็ตาม แต่ก็อาจจะล่อแหลมต่อการแทรกแซงของฝ่ายตรงข้ามรัฐบาลได้ ในช่วงระยะก่อนการปฏิรูปการปกครองแผ่นดินเมื่อวันที่ 6 ตุลาคม 2519 ปรากฏว่าการหยุดงานบางครั้งเป็นผลจากการยุยงส่งเสริม หรือแทรกแซงของฝ่ายตรงข้ามกับรัฐบาล เมื่อเป็นเช่นนั้นความวุ่นวายต่าง ๆ ของบ้านเมืองก็จะเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา ทำให้ต้องมีการเปลี่ยนตัวรัฐมนตรีและรัฐบาลอยู่เรื่อย ๆ ภายในช่วงระยะเวลาไม่นาน นั่นก็คือความมั่นคงทางการเมืองไม่ค่อยมี ซึ่งจะเป็ผลเสียหายต่อสังคมไทยโดยรวมในที่สุด

สาเหตุของการนัดหยุดงาน

การนัดหยุดงานมีสาเหตุมาจากหลายประการ สาเหตุที่สำคัญ ๆ มีดังต่อไปนี้

1. สภาพทางเศรษฐกิจ ในปัจจุบันราคาสินค้าต่าง ๆ สูงขึ้นอย่างรวดเร็วทำให้รายได้ของคนงานไม่เพียงพอกับค่าครองชีพ ดังที่นักเรียนจะเห็นได้ว่า เมื่อไม่นานมานี้ข้าวสารมีราคาถึงละแว 50 บาท แต่ปัจจุบันนี้ราคาพุ่งขึ้นเป็นถึงละ 70-80 บาท หรือ 100 กว่าบาทก็มีแล้วแต่ชนิดของข้าวสาร ในทำนองเดียวกัน ไข่เคียวขายกันพอละ 75 สตางค์ แต่ขณะนี้ราคาเพิ่มขึ้นเป็น 1 บาท หรือ 1.25 บาท เป็นต้น ส่วนค่าแรงงานของคนงานยังอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ กล่าวคือ กฎหมายระบุอัตราค่าจ้างขั้นต่ำไว้เท่ากับ 25 บาทต่อวัน ถึงกระนั้นก็ตามยังมีโรงงานบางแห่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรงงานขนาดเล็กยังไม่ยอมปฏิบัติตามกฎหมายโดยจ่ายค่าจ้างต่ำกว่าอัตราค่าจ้างที่กฎหมายกำหนดไว้ด้วยซ้ำไป การที่อัตราค่าจ้างคนงานอยู่ในระดับต่ำ และเพิ่มขึ้นอย่างเชื่องช้า ไม่ทันกับการขึ้นราคาสินค้านี้เอง ทำให้คนงานบางส่วนที่ทนต่อสภาวะกดดันทางเศรษฐกิจไม่ได้ ร่วมกันนัดหยุดงานประท้วงเพื่อขอเพิ่มค่าจ้าง

2. การปฏิบัติต่อคนงานในลักษณะที่ไม่เป็นธรรม ในโรงงานบางแห่ง นายจ้างไล่คนงานออกโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร บางแห่งนายจ้างใช้อำนาจกับคนงานมากเกินไป ตลอดจนแสดงอาการดูหมิ่นดูแคลนลูกจ้าง สิ่งเหล่านี้ทำให้ลูกจ้างมีความรู้สึกเคียดแค้นอยู่ในใจ นาน ๆ เข้า ความรู้สึกเช่นนั้นจะสะสมมากขึ้น เมื่อได้โอกาสเหมาะคนงานก็จะร่วมกันทำการแก้แค้นนายจ้างในรูปใดรูปหนึ่ง เช่น การนัดหยุดงานประท้วง เป็นต้น

3. ความบกพร่องเกี่ยวกับสวัสดิการ และสภาพการทำงาน ตามโรงงานบางแห่ง นายจ้างไม่ยอมให้ลูกจ้างพักผ่อนประจำปี ไม่ให้ความช่วยเหลือในเรื่องการเจ็บไข้ได้ป่วย อาหารการกิน รถรับส่ง ที่พักอาศัย ฯลฯ ในบางกรณีนายจ้างอาจจะช่วยเหลือในเรื่องสวัสดิการบางอย่างจริง แต่ปรากฏว่า สิ่งที่ใช้บริการนั้นอยู่

ในสภาพที่เลวมาก เช่น โรงงานบางแห่งมีหอพักให้คนงานที่มาจากต่างจังหวัดอยู่อาศัย แต่ปรากฏว่า ห้องภายในหอพักนั้นอากาศชื้น อับ อุดอู และคับแคบจนทำให้คนงานไม่สามารถจะนอนได้สะดวก หรือมีความปลอดภัย

นอกจากความบกพร่องทางด้านสวัสดิการแล้ว สภาพการทำงานของโรงงานบางอย่างอยู่ในลักษณะที่เป็นอันตรายต่อคนงาน เช่น บริเวณที่ทำงานในโรงงานคับแคบ กันด้วยสังกะสี ทำให้คนงานรู้สึกเหมือนกับอยู่ในเตาอบ โรงงานบางประเภท เช่น โรงงานทอผ้าบางแห่งจะมีเศษผ้าฟุ้งกระจายทำให้แสบตา และเป็นอันตรายต่อปอด ในเวลาเดียวกันเสียงเครื่องจักรก็ดังกระหึ่มตลอดทั้งวัน อันอาจจะเป็นอันตรายต่อระบบฟังเสียงของหูได้ เหล่านี้เป็นต้น

ความไม่พอใจของคนงานในเรื่องสวัสดิการ และสภาพของการทำงานจึงเป็นเหตุอันหนึ่งที่ทำให้คนงานนัดหยุดงานประท้วงเพื่อเรียกร้องให้มีการปรับปรุงในเรื่องดังกล่าว

4. การไม่ปฏิบัติตามกฎหมายของนายจ้าง ในบางกรณีลูกจ้างทำการนัดหยุดงานเพื่อที่จะบีบบังคับให้นายจ้างปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วยแรงงาน หรือข้อตกลงบางอย่างที่นายจ้างขัดเคืองไม่ยอมปฏิบัติตาม สิ่งที่นายจ้างมักจะเลยเพิกเฉยไม่ปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วยแรงงานก็มี อาทิ การให้ลูกจ้างทำงานเกินกว่าจำนวนชั่วโมงที่กฎหมายกำหนดโดยมิได้รับค่าตอบแทนพิเศษ การจ่ายค่าจ้างต่ำกว่าอัตราที่กฎหมายระบุ การให้คนงานทำงานโดยไม่มีวันหยุดพักผ่อน การใช้แรงงานเด็กอายุต่ำกว่า 12 ปี เหล่านี้เป็นต้น

5. ปัญหาทางด้านวัฒนธรรม เนื่องจากคนงานส่วนใหญ่มาจากชนบทซึ่งมีจารีตประเพณี และแนวการปฏิบัติไม่เหมือนกับผู้ที่อยู่ในเขตเมือง ในขณะที่คนงานอยู่ในชนบทในฐานะเป็นเกษตรกรนั้น ตนเองมีความเป็นอิสระจะทำอะไรก็ได้ตามชอบใจไม่ต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ หรือระเบียบวินัยใด ๆ ทั้งสิ้น ตลอดจนไม่ต้องเป็นลูกจ้างของใคร แต่เมื่อบุคคลเข้าไปทำงานในโรงงานตามเมืองใหญ่ สภาพการณ์ก็เปลี่ยนไป กล่าวคือผู้ที่เป็ลูกจ้างทุกคนจะต้องตรงต่อเวลา ปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับของโรงงาน จะต้องทำงานอย่างขยันขันแข็ง วลว สิ่งเหล่านี้อาจจะขัดกับความรู้สึกและการปฏิบัติเดิมของตนทำให้ลูกจ้างที่มาจากชนบทบางคนทนไม่ได้ และมีเจตคติที่ไม่ดีต่อนายจ้าง ซึ่งอาจจะนำไปสู่การประท้วงนายจ้างในที่สุด

แนวการป้องกันการนัดหยุดงานประท้วง

การนัดหยุดงานประท้วงเป็นสิ่งที่ไม้อาจจะห้ามโดยเด็ดขาดได้ เพราะผลดีของการนัดหยุดงานประท้วงก็มีอยู่หลายประการดังที่กล่าวแล้ว สิ่งที่จะต้องช่วยกันป้องกันและร่วมมือกันกระทำ ก็คือ “ทำอย่างไร จึงจะทำให้การนัดหยุดงานดำเนินไปด้วยความเหมาะสมไม่เกินเลยขอบเขต และกระทำไปตามขั้นตอนที่กฎหมายกำหนดไว้?” แนวทางที่ควรปฏิบัติเพื่อให้บรรลุถึงซึ่งเป้าหมายที่ว่านี้ รวมทั้งไม่ให้เกิดขึ้นบ่อยครั้งจนเป็นที่เสียหายต่อเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ อาจจะทำดังนี้

1. การปรับปรุงอัตราค่าจ้าง ในการป้องกันการหยุดงานนั้น นายจ้างควรจะปรับปรุงอัตราค่าจ้าง ค่าตอบแทน และผลประโยชน์ต่าง ๆ ให้แก่ลูกจ้างได้รับพอที่จะนำไปครองชีพ และเลี้ยงครอบครัวได้ตามอัตภาพ และเท่าเทียมกับกิจการอื่น ๆ ซึ่งมีลักษณะการทำงานคล้ายคลึงกัน ที่สำคัญที่สุดก็คือ นายจ้างจะต้องจ่ายค่าจ้าง

แก่คนงานอย่างน้อยที่สุดไม่ต่ำกว่า อัตราค่าจ้างที่กฎหมายว่าด้วยแรงงานกำหนดไว้ ในปัจจุบันนี้กฎหมายกำหนดอัตราค่าจ้างขั้นต่ำวันละ 25 บาท ซึ่งเป็นอัตราที่ต่ำมากอยู่แล้ว ถ้านายจ้างยังฝืนจ่ายต่ำกว่านั้นอีกก็ย่อมเป็นการยากที่จะห้ามคนงานประท้วง

2. การให้สวัสดิการแก่ลูกจ้าง นายจ้างของโรงงานบางแห่งไม่ได้ให้สวัสดิการแก่ลูกจ้างเท่าที่ควร ถึงแม้ว่ากฎหมายจะกำหนดให้นายจ้างต้องจัดบริการบางอย่างแก่ลูกจ้างแล้วก็ตาม แต่ปรากฏว่านายจ้างบางแห่งกลับละเลยเพิกเฉยเสีย จึงเป็นเหตุให้ลูกจ้างที่เกิดความไม่พอใจอย่างรุนแรงรวมหัวกันนัดหยุดงานประท้วงดังที่กล่าวแล้วข้างต้น ดังนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่นายจ้างควรจะต้องปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับเรื่องสวัสดิการของคนงานอย่างเคร่งครัด เป็นต้นว่า จัดให้มีน้ำสะอาดสำหรับดื่ม มีห้องน้ำห้องส้วมที่ถูกต้องตามสุขลักษณะ มีบริการช่วยเหลือลูกจ้างเมื่อประสบอันตราย หรือเจ็บไข้ได้ป่วย จัดให้มีเครื่องป้องกันอันตรายที่อาจเกิดขึ้นในระหว่างการปฏิบัติงาน เหล่านี้เป็นต้น ในขณะที่เดียวกันเจ้าหน้าที่ของบ้านเมืองที่เกี่ยวข้องก็ควรจะต้องตรวจตราดูแล และตักเตือนให้นายจ้างทั้งหลายปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับเรื่องสวัสดิการของคนงานอย่างสม่ำเสมอด้วย

3. การส่งเสริมความปลอดภัยในการทำงาน ในการส่งเสริมความปลอดภัยของลูกจ้าง ทั้งฝ่ายรัฐบาล และนายจ้างควรจะร่วมมือกัน การส่งเสริมความปลอดภัยในการทำงานสามารถทำได้หลายวิธี เช่น

ก. นายจ้างออกระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับการรักษาความปลอดภัยในโรงงาน เพื่อให้คนงานที่อยู่ในโรงงานนั้นได้ปฏิบัติตาม

ข. หน่วยงานของรัฐบาลที่เกี่ยวข้องควรกำหนดมาตรฐาน เครื่องมือ หรือเครื่องจักรที่โรงงานต่าง ๆ จะนำไปใช้ในการผลิตสินค้า

ค. การแนะนำสั่งสอนให้คนงานรู้จักใช้เครื่องมือป้องกันอันตรายที่อาจเกิดขึ้นในระหว่างการปฏิบัติงาน สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้จะช่วยทำให้คนงานได้รับความปลอดภัย และทำงานด้วยความมั่นใจ ตลอดจนไม่อาจจะเอาความบกพร่องในเรื่องทำนองนี้ไปเป็นข้ออ้างในการนัดหยุดงานประท้วงได้

4. การให้การศึกษาอบรมแก่นายจ้างและลูกจ้าง เป็นหน้าที่ของรัฐบาลที่จะต้องพยายามหาทางให้การศึกษาอบรมแก่ทั้งฝ่ายนายจ้าง และลูกจ้าง เพื่อให้ทั้งสองฝ่ายได้เรียนรู้ และเข้าใจวิธีเรียกร้อง วิธีเจรจาต่อรองกัน วิธีการนัดหยุดงานที่มีระเบียบวินัยโดยไม่ทำผิดกฎหมายอาญา ฯลฯ การที่ฝ่ายนายจ้าง และฝ่ายลูกจ้างได้มีความรู้ในสิ่งเหล่านี้อย่างถูกต้อง จะทำให้ทั้งสองฝ่ายสามารถปฏิบัติต่อกันในลักษณะที่เป็นธรรม และทำความเข้าใจในปัญหาข้อพิพาทเกี่ยวกับแรงงาน และการนัดหยุดงานได้ง่ายขึ้น

5. การส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างนายจ้าง และลูกจ้าง รัฐบาลควรจะส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างฝ่ายนายจ้าง และลูกจ้าง โดยรัฐบาลอาจจะเชิญนายจ้าง องค์การนายจ้างต่าง ๆ ลูกจ้าง และองค์การลูกจ้างทั้งหลาย ไปประชุมสัมมนาร่วมกันเป็นครั้งคราว เพื่อให้แต่ละฝ่ายเข้าใจหน้าที่ และบทบาทของตนอย่างถูกต้อง และหาทางช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เช่น นายจ้างไม่ควรจะเอาโรคเอาเปรียบลูกจ้างมากเกินไป และควรจะเฉลี่ยผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมแก่ลูกจ้าง ซึ่งอาจจะมาในรูปสวัสดิการ โบนัส เบี้ยขยัน เป็นต้น ในขณะที่เดียวกันลูกจ้างก็ควรจะต้องมีความเห็นอกเห็นใจนายจ้าง โดยไม่เอาสาเหตุเพียงเล็กน้อยเป็นข้ออ้างในการประท้วง หรือการนัดหยุดงาน หรือสร้างความเสียหายให้แก่ฝ่ายนายจ้าง

คำถาม

1. การนัดหยุดงาน (Strike) คืออะไร? จงอธิบายความหมายของ “การนัดหยุดงาน” มาพอเข้าใจ
2. จงระบุถึงชนิดต่าง ๆ ของการนัดหยุดงานมาสัก 3-4 ชนิด พร้อมด้วยคำอธิบาย
3. จงกล่าวถึง สถานการณ์การนัดหยุดงานในประเทศไทยมาโดยสังเขป
4. การนัดหยุดงาน มีผลดี และผลเสียอย่างไรบ้าง อภิปราย
5. ในการที่จะป้องกันไม่ให้เกิดการนัดหยุดงานเกิดขึ้นบ่อย ๆ ก็ดี หรือทำให้การนัดหยุดงานเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนดไว้ก็ดี อาจจะกระทำได้โดยวิธีการใดบ้าง จงอธิบาย

หัวข้อสำหรับเลือกอภิปราย และข้อควรคิด

1. สหภาพแรงงานมีความเกี่ยวข้องกับการนัดหยุดงานอย่างไรบ้าง อภิปราย
2. ท่านคิดว่า การนัดหยุดงานประท้วงควรจะกระทำในลักษณะใดจึงจะก่อให้เกิดความเสียหายทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของประเทศน้อยที่สุด ในขณะที่เดียวกัน ลูกจ้างก็ได้รับผลประโยชน์จากการนัดหยุดงานนั้นด้วย อภิปราย
3. การใช้มาตรการทางกฎหมายเพียงอย่างเดียว เพื่อห้าม หรือจำกัดการนัดหยุดงานนั้น ปรากฏว่า มักจะไม่ได้ผลเต็มที่ ทำให้ไม่จึงเป็นเช่นนั้น อภิปราย
4. ท่านคิดว่า นายจ้างควรจะแก้ไขข้อบกพร่องของตนในด้านใดบ้างจึงจะช่วยทำให้การนัดหยุดงาน หรือ การเรียกร้องต่าง ๆ ของคนงานมีน้อยลง อภิปราย
5. การนัดหยุดงานของกรรมกรในประเทศไทยในช่วงระยะก่อนการปฏิรูปการแผ่นดิน 2-3 ปีนั้น ท่านคิดว่า มีกลุ่มนักการเมืองฝ่ายซ้ายเข้าแทรกแซงมากน้อยเพียงใด อภิปราย
6. ท่านคิดว่า การนัดหยุดงานมีผลกระทบกระเทือนต่อการภาวะการลงทุนในประเทศไทยอย่างไรบ้าง อภิปราย

บทที่ 13

ปัญหาแหล่งเสื่อมโทรม

ความหมาย

นักเรียนอาจจะได้ยินคำว่า “แหล่งเสื่อมโทรม” มาจนชินหูแล้วก็ได้ แต่ก็คงจะยังไม่เข้าใจความหมายที่แท้จริงของมันนัก คำว่า แหล่งเสื่อมโทรม (Slum) นั้น ถ้าจะกล่าวให้สั้นที่สุด ก็หมายถึง “เขตของเมืองที่มีอาคารบ้านเรือนหนาแน่น และอาคารเหล่านั้นส่วนมากมีสภาพไม่เหมาะกับการที่จะใช้เป็นที่อยู่อาศัยในแง่ที่ว่าสภาพของอาคารบ้านเรือน รวมทั้งสิ่งแวดล้อมมีลักษณะเป็นอันตรายต่อสุขภาพ ความปลอดภัยและศีลธรรมอันดีของผู้ที่อยู่อาศัย” จากคำจำกัดความนี้เราจะเห็นได้ว่า แหล่งเสื่อมโทรมมักจะอยู่ในเมือง ส่วนในชนบทนั้น แหล่งเสื่อมโทรมแทบจะไม่มีเลย เพราะลักษณะการอยู่อาศัยในชนบทไม่แออัดยัดเยียดแต่ประการใด ถ้าจะพูดถึงความหมายของ “แหล่งเสื่อมโทรม” ให้ละเอียดลงไปอีก เราก็พอจะกล่าวได้ว่า สถานที่หรือบริเวณที่เรียกว่า “แหล่งเสื่อมโทรม” นั้น จะต้อง มีลักษณะเด่น ๆ ต่อไปนี้คือ

1. **มีอาคารบ้านเรือนหนาแน่น** ในแหล่งเสื่อมโทรมทั้งหลาย ไม่ว่าในกรุงเทพมหานคร หรือตามตัวเมืองในต่างจังหวัด จะมีอาคารบ้านเรือนมากหลัง ปลูกสร้างแบบง่าย ๆ ในพื้นที่จำกัด และมักจะปลูกด้วยวัสดุราคาถูก อาคารบ้านเรือนจึงอยู่ในระดับที่ต่ำกว่ามาตรฐานทั่ว ๆ ไป
2. **อาคารบ้านเรือนส่วนมากอยู่ในสภาพชำรุดทรุดโทรม** เนื่องจากอาคารบ้านเรือนในแหล่งเสื่อมโทรม ปลูกแบบง่าย ๆ ด้วยวัสดุราคาถูก อาคารบ้านเรือนจึงชำรุดทรุดโทรม หรือดูเก่าแก่กว่าปกติ เนื่องจากผู้ที่อยู่อาศัยในแหล่งเสื่อมโทรม เป็นคนยากจนหรือผู้มีรายได้น้อยเสียส่วนใหญ่จึงไม่สามารถที่จะซ่อมแซมอาคารบ้านเรือนที่ชำรุดทรุดโทรมเหล่านั้นได้ ทำให้ต้องทนอาศัยอยู่ในอาคารบ้านเรือนที่มีสภาพเช่นนั้นต่อไปเรื่อย ๆ
3. **มีคนอยู่อาศัยอย่างแออัด** ในแหล่งเสื่อมโทรมนอกจากจะมีอาคารบ้านเรือนมากหลังแล้ว การอยู่อาศัยก็มีลักษณะที่แออัดยัดเยียดอีกด้วย กล่าวคือ ในบ้านหลังหนึ่ง ๆ จะมีจำนวนผู้อยู่อาศัยหลาย ๆ คน เมื่อถึงเวลาพักผ่อนนอนหลับในยามค่ำคืน ก็มักจะนอนรวม ๆ กัน โดยไม่มีการแบ่งห้องนอนเป็นสัดส่วนแต่ประการใด
4. **เครื่องสาธารณูปการและสาธารณูปโภคต่าง ๆ ขาดแคลน** ในแหล่งเสื่อมโทรมทั้งหลาย เครื่องสาธารณูปการและเครื่องสาธารณูปโภคต่าง ๆ มักจะมีไม่เพียงพอ หรือไม่ก็ขาดแคลนอย่างมาก เช่น ถนนหนทางไม่ค่อยมี น้ำประปา และไฟฟ้าไม่ค่อยพอใช้ โรงเรียน และสนามเด็กเล่นแทบจะไม่มีเลย ถ้ามีก็เป็นโรงเรียน หรือสนามเด็กเล่นที่มีคุณภาพต่ำ เหล่านี้เป็นต้น
5. **สภาวะทางด้านสุขภาพและอนามัยย่ำแย่** เนื่องจากลักษณะความเป็นอยู่ในแหล่งเสื่อมโทรมอยู่ในสภาพที่ไม่เหมาะสมมากมายหลายประการดังที่กล่าวแล้ว สภาวะทางด้านสุขภาพ และอนามัยของประชาชนจึงมักจะเลวทรามไปด้วย กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การที่มีคนอยู่อาศัยมาก ๆ ในสถานที่คับแคบ และขาดเครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ทำให้ผู้อยู่อาศัยเจ็บไข้ได้ป่วยได้ง่ายกว่าปกติ แหล่งเสื่อมโทรมจึงเป็นแหล่งที่เกิดของโรคชนิดต่าง ๆ อีกด้วย กล่าวโดยทั่ว ๆ ไปแล้ว จำนวนผู้ป่วยด้วยโรคต่าง ๆ ตลอดจนอัตราการตายของทารก มักจะสูงกว่าในเขตอื่น ๆ ที่มีใช่เป็นแหล่งเสื่อมโทรม

ที่กล่าวมาแล้วนี้เป็นลักษณะสำคัญ 5 ประการ ของแหล่งเสื่อมโทรม นักเรียนจะเห็นได้ว่า แหล่งเสื่อมโทรมเป็นเขตที่มีความเลวร้ายไปเสียแทบทุกอย่าง ผู้ที่อยู่อาศัยในแหล่งเสื่อมโทรมจึงเป็นผู้ที่ควรแก่การได้รับความสนใจจากรัฐบาลอย่างยิ่ง

ประโยชน์บางประการของแหล่งเสื่อมโทรม

ถึงแม้แหล่งเสื่อมโทรมจะมีสภาพที่ไม่น่าพึงปรารถนาไปเสียแทบทุกด้านก็ตาม แต่ถ้าพิจารณาให้รอบคอบแล้ว เราจะพบว่าแหล่งเสื่อมโทรมก็มีส่วนดี หรือประโยชน์อยู่บ้างเหมือนกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตนั่น ประโยชน์ของแหล่งเสื่อมโทรมที่มีต่อผู้อยู่อาศัยมีดังนี้¹

ก. เป็นที่พักพิงของคนยากจน และผู้ย้ายถิ่นจากชนบท โดยปกติแล้ว แหล่งเสื่อมโทรมมักจะมีอยู่ในเขตเมืองหรือตัวจังหวัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมืองใหญ่ที่สุดของประเทศไทย อันได้แก่ กรุงเทพมหานคร นั้นมีแหล่งเสื่อมโทรมมากที่สุด คือมีถึง 350 แห่ง แหล่งเสื่อมโทรมเหล่านี้จะเป็นสถานที่ที่ช่วยรับผู้ย้ายถิ่นจากต่างจังหวัดซึ่งยากจนได้เป็นอย่างดี กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การที่ผู้ย้ายถิ่นจากต่างจังหวัดย้ายเข้ามาอยู่ในกรุงเทพมหานครนั้น มีเป็นจำนวนไม่น้อยที่ไม่อาจจะไปอาศัยอยู่ในเขตอื่น ๆ ที่มีค่าเช่าแพง ๆ ได้ บุคคลเหล่านี้จึงต้องอาศัยแหล่งเสื่อมโทรมเหล่านี้เป็นที่พักพิงชั่วคราว จนกว่าฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้น จึงค่อยขยับขยายที่อยู่อาศัยกันใหม่ ถ้าเมืองต่าง ๆ ของประเทศไทยไม่มีแหล่งเสื่อมโทรมเลย อาจจะทำให้ชาวชนบทไม่มีโอกาสได้ไปเห็นความเจริญของเมืองใหญ่ ๆ เลยก็ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวชนบทที่ยากจน และไม่มีญาติพี่น้อง หรือเพื่อนฝูงอยู่ในเมืองเหล่านั้น

ข. เป็นที่ส่งเสริมการรวมกลุ่ม เนื่องจากแหล่งเสื่อมโทรมมีอาคารบ้านเรือนหนาแน่น และผู้คนอาศัยอยู่กันอย่างแออัดยัดเยียด อาจจะเป็นไปได้ว่า ผู้ที่มาจากอำเภอหรือตำบลเดียวกัน สามารถจะไปอยู่รวมด้วยกัน ในสถานที่เดียวกันได้ ทำให้มีความสัมพันธ์ฉันท์พี่น้องเกิดขึ้นได้ ตลอดจนมีความรู้สึกผูกพันต่อชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ก็ได้ ถึงแม้ว่าชุมชนที่เป็นแหล่งเสื่อมโทรมนั้นอาจจะเป็นที่ไม่น่าดู ไม่น่าอยู่อาศัยในสายตาของบุคคลภายนอกก็ตาม การรวมกลุ่มของผู้ที่มีความคล้ายคลึงกันไม่ว่าจะเป็นความคล้ายคลึงทางด้านภูมิฐานะเดิมก็ดี ทางด้านภาษาที่ดี ทางด้านวัฒนธรรมที่ดี นับว่า เป็นสิ่งที่ดีในแง่ที่ว่า ทำให้ผู้อยู่อาศัยมีความสบายใจ และง่ายต่อการปรับตัว ด้วยเหตุนี้เองผู้ที่อยู่ในแหล่งเสื่อมโทรมบางพวก บางกลุ่ม อาจจะมี ความสบายใจก็ได้ ทั้ง ๆ ที่มีที่อยู่อาศัย และสิ่งแวดล้อมที่ไม่ค่อยจะเจริญหูเจริญตาเลยก็ตาม

ค. ทำหน้าที่เป็นเสมือน "โรงเรียน" ที่สอนวิถีชีวิตแบบเมืองให้แก่ผู้ย้ายถิ่นมาจากชนบทใหม่ ๆ โดยปกติแล้ว ชีวิตชนบทต่างกับชีวิตในเมืองเป็นอันมาก การที่ชาวชนบทที่เป็นผู้ได้รับการศึกษา ย้ายถิ่นเข้าไปอยู่ในเมืองใหญ่ทันทีทันใดนั้นย่อมจะมีปัญหาด้านการปรับตัวอย่างยิ่ง เพราะฉะนั้นการที่ชาวชนบทที่ยากจนและได้รับการศึกษาได้ไปอาศัยพักพิงอยู่ในแหล่งเสื่อมโทรมก่อนที่จะโยกย้ายไปอยู่ในเขตอื่น ๆ ของเมืองที่ดีกว่านั้น นับว่าเป็นความเหมาะสมอยู่ไม่น้อยทีเดียว เพราะระหว่างที่พำนักอยู่ในแหล่งเสื่อมโทรมทำให้เขาได้มีโอกาสค่อย ๆ เรียนรู้วิธีการดำเนินชีวิตในเมืองอย่างถูกต้อง และเป็นไปตามขั้นตอนในขณะเดียวกันก็หางาน หรือรอกองงานไปด้วย อย่างไรก็ตาม ถ้าผู้ย้ายถิ่นเข้ามาใหม่ตั้งรกรากอยู่ในแหล่งเสื่อมโทรมตลอดไป โดยไม่มีโอกาสโยกย้ายไปอยู่ในเขตที่ดีกว่าของ

¹ Marshall B. Clinard, Slums and Community Development (New York : The Free Press, 1966), pp.17 - 19.

เมืองได้แล้วไซ้ การที่ชาวชนบทย้ายถิ่นเข้ามาอยู่ในเมืองมากขึ้น ก็เท่ากับไปทำให้จำนวนแหล่งเสื่อมโทรมมีมากขึ้น และทำให้สภาพแหล่งเสื่อมโทรมที่เลวร้ายอยู่แล้ว กลับเลวร้ายยิ่งขึ้นไปอีกอย่างเสี่ยงไม่พ่น

ปัญหาที่เกิดจากแหล่งเสื่อมโทรม

ถึงแม้ว่า แหล่งเสื่อมโทรมจะมีประโยชน์ต่อผู้อยู่อาศัยบางประการดังกล่าวแล้วก็ตาม แต่เมื่อเปรียบเทียบกับผลเสียหายนี้อาจจะเกิดจากแหล่งเสื่อมโทรมนั้น ปรากฏว่า ปัญหาหรือความเสียหายที่จะเกิดตามมานั้นมากมายเหลือเกิน จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่รัฐบาลจะต้องหาทางป้องกัน และแก้ไขไม่ให้เขตต่าง ๆ ของเมืองต้องกลายเป็นแหล่งเสื่อมโทรมไป

สำหรับปัญหา หรือผลร้ายที่อาจจะเกิดจากแหล่งเสื่อมโทรมนั้น มีดังต่อไปนี้

1. ปัญหาการศึกษา เนื่องจากผู้ที่อาศัยอยู่ในแหล่งเสื่อมโทรมเป็นผู้อาจจะต้องทำงานหาเช้ากินค่ำ จึงมักจะไม่สามารถส่งลูกหลานไปโรงเรียนได้ จากหลักฐานการสำรวจแหล่งเสื่อมโทรมคลองเตย ซึ่งเป็นแหล่งเสื่อมโทรมที่ใหญ่ที่สุดของกรุงเทพมหานครหรือของประเทศไทย ปรากฏว่า ร้อยละ 31 ของเด็กที่อยู่ในวัยเรียน (7 - 15 ปี) ไม่ได้เรียนหนังสือ¹ สาเหตุสำคัญที่ไม่ได้เรียนหนังสือก็เพราะว่า พ่อแม่ไม่สามารถที่จะเสียค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ในการเรียนได้ ยิ่งไปกว่านั้น เด็กที่อาศัยอยู่ในแหล่งเสื่อมโทรมส่วนมากไม่ได้รับการเอาใจใส่จากพ่อแม่เท่าที่ควร ตลอดจนขาดแรงจูงใจในการศึกษาเล่าเรียน เด็กในแหล่งเสื่อมโทรมจึงไม่มีความกระตือรือร้นที่จะเรียนเหมือนเด็กในเขตอื่น ๆ ที่มีในแหล่งเสื่อมโทรม

2. ปัญหาอาชญากรรม เมื่อเปรียบเทียบกับเขตอื่น ๆ ของเมืองปรากฏว่า แหล่งเสื่อมโทรมมักจะมีอาชญากรรมมากชนิด และเกิดขึ้นบ่อยกว่าในเขตอื่น ๆ ทั้งยังเป็นแหล่งมั่วสุมของนักการพนัน ผู้ขายยาเสพติดให้โทษ และโสเภณี อีกด้วย เด็ก ๆ ในแหล่งเสื่อมโทรมมักจะรู้จักลักเล็กขโมยน้อย และเล่นการพนันตั้งแต่เยาว์วัยทีเดียว กล่าวโดยทั่ว ๆ ไปแล้ว สิ่งแวดล้อมที่ไม่ดีของแหล่งเสื่อมโทรม เอื้ออำนวยต่อการประกอบอาชญากรรมอย่างยิ่ง และมีส่วนส่งเสริมให้เด็กประพฤติชั่วในรูปแบบต่าง ๆ ตั้งแต่เกิดก็ว่าได้ นอกจากสิ่งแวดล้อมที่ไม่ดีแล้ว ชีวิตความเป็นอยู่ที่ยากจนของพ่อแม่ทำให้พ่อแม่ไม่มีเวลามาดูแลสั่งสอนบุตรของตนได้อย่างเพียงพอ อันนี้ก็มีส่วนทำให้เด็กประพฤติตนในทางเสียหายได้เช่นกัน

3. ปัญหาเรื่องสุขภาพ เมื่อเปรียบเทียบกับเขตอื่น ๆ ของเมืองจำนวนผู้ที่มีโรคภัยไข้เจ็บ ไม่ว่าทางร่างกาย หรือจิตใจ จะอยู่ในระดับที่สูงกว่า สาเหตุที่เกิดโรคภัยไข้เจ็บส่วนใหญ่ก็เนื่องมาจากมีสิ่งแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม และขาดความรู้ ความเข้าใจในเรื่องสุขภาพอนามัย กล่าวโดยทั่ว ๆ ไปแล้ว อาคารบ้านเรือนในแหล่งเสื่อมโทรมปลูกกันอย่างแออัด หลังคาติดกันไปหมด ท่อระบายน้ำก็ไม่ค่อยมี การทิ้งขยะก็มักจะทิ้งได้ทุ่น หรือบริเวณข้างเคียงทำให้รอบบริเวณสกปรก และชื้นแฉะ กลายเป็นบ่อเกิดของเชื้อโรคนานาชนิด เด็กและผู้ใหญ่ที่อาศัยอยู่ในแหล่งเสื่อมโทรมจึงเป็นโรคต่าง ๆ ได้ง่ายกว่า ผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตอื่น ๆ ที่มีสภาพแวดล้อมดีกว่า

¹ คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ รายงานข้อมูลทางสถิติที่สำคัญ ๆ เกี่ยวกับการสำรวจแหล่งเสื่อมโทรมคลองเตย (เมษายน 2514) หน้า 22.

4. ปัญหาเกี่ยวกับความปลอดภัยของผู้อยู่อาศัย แหล่งเสื่อมโทรมมีสภาพที่ล่อแหลมต่ออันตรายหลายอย่าง เช่น การทรุด หรือการพังทลายของบ้านและการเกิดอัคคีภัยเป็นต้น นักเรียนทราบแล้วว่า อาคารบ้านเรือนในแหล่งเสื่อมโทรมนั้น สร้างด้วยวัสดุราคาถูก เก่า หรือผุพังไปแล้วบางส่วน โอกาสที่มันจะพังลงมาก็ดี โอกาสที่จะถูกไฟไหม้ก็ดี ย่อมจะมีมากกว่าในเขตอื่น ๆ ของเมือง ยิ่งไปกว่านั้น ในกรณีที่เกิดอัคคีภัยขึ้น รดับเพลิงก็มักจะเข้าไปไม่ถึง เพราะในแหล่งเสื่อมโทรมทั้งหลาย มีแต่ตรอกซอยแคบ ๆ หรือสะพานไม้เล็ก ๆ เท่านั้น เมื่อใดก็ตามที่เกิดไฟไหม้ขึ้น อาคารบ้านเรือนที่อยู่ในแหล่งเสื่อมโทรมที่มีหลังคาติดกัน หรืออยู่ในบริเวณใกล้เคียงมักจะถูกไฟไหม้จนหมดเกลี้ยง

5. ปัญหาความเสื่อมทรามทางด้านศีลธรรม สิ่งแวดล้อมและลักษณะความเป็นอยู่ในแหล่งเสื่อมโทรม อาจทำให้ผู้ที่อยู่อาศัยในบริเวณแหล่งเสื่อมโทรมมีศีลธรรมต่ำช้าได้ ดังที่นักเรียนทราบแล้วว่า แหล่งเสื่อมโทรมเป็นแหล่งมั่วสุมของการพนัน การค้าประเวณี การขายเสพติดและอบายมุขต่าง ๆ แหล่งเสื่อมโทรมยังเป็นสถานที่ที่ผู้อยู่อาศัยส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาต่ำ มีการประพฤติดและการปฏิบัติตนไปในทางที่ไม่เหมาะสม เช่น การใช้เวลาที่หยาบคายไม่สุภาพ การซบเซาซึมเศร้า การเมาสุราอาละวาด และการปฏิบัติทางเพศในสถานที่ที่ไม่มิดชิดพอ เหล่านี้เป็นต้น การที่เยาวชนได้พบเห็นกับสิ่งแวดล้อมที่ไม่ดี หรือตัวอย่างที่ไม่ดีเช่นนั้นบ่อย ๆ ก็ย่อมจะเป็นการยากที่เราจะหวังให้เยาวชนมีความประพฤติที่ถูกต้อง และมีศีลธรรมอันดีงาม แหล่งเสื่อมโทรมจึงเป็นสถานที่ที่มีส่วนทำให้เยาวชนมีศีลธรรมเสื่อมทรามอย่างมากทีเดียว

สาเหตุที่ทำให้เกิดแหล่งเสื่อมโทรม

สาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดแหล่งเสื่อมโทรมขึ้นในเมืองใหญ่ ๆ ของประเทศไทยเรามีดังต่อไปนี้

1. การย้ายถิ่นเข้าสู่เมืองใหญ่ เนื่องจากชาวชนบทของไทยส่วนใหญ่เป็นผู้ที่ยากจน ทำไร่นานานไม่ค่อยได้ผล มีชาวไร่ชาวนาบางส่วนพยายามย้ายถิ่นเข้าสู่เมืองหลวงหรือเมืองใหญ่ ๆ เพราะโอกาสในการทำมาหากินดีกว่าในชนบท การเข้าไปอยู่ในเมืองในตอนแรกก็มีปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัย ตลอดจนไม่มีงาน หรือรายได้แต่ประการใด จึงจำเป็นต้องหาที่อยู่อาศัยที่มีราคาถูก หรือไม่ต้องเสียค่าเช่าเลย หรืออยู่กับญาติ หรือเพื่อนฝูงที่มาอยู่ก่อนแล้ว เมื่อต่างคนต่างย้ายถิ่นเข้าสู่เมืองต่าง ๆ และไปอยู่ในสภาพเช่นนั้นมาก ๆ เข้า แหล่งเสื่อมโทรมก็จะเกิดตามมา

2. การขาดแคลนที่อยู่อาศัยราคาถูก ถึงแม้รัฐบาลปัจจุบันจะพยายามจัดสร้างที่อยู่อาศัย หรืออาคารสงเคราะห์สำหรับผู้มีรายได้น้อย ทั้งในกรุงเทพมหานคร และในตัวเมืองในต่างจังหวัดก็ตาม แต่ก็ไม่เพียงพอกับความต้องการของผู้มีรายได้น้อยอยู่แน่นอน เพราะผู้มีรายได้น้อย หรือผู้ยากจนมีเป็นจำนวนมากเหลือเกิน ยิ่งไปกว่านั้นถึงแม้ว่า รัฐบาลจะสร้างที่อยู่อาศัยจำนวนหนึ่งให้เช่าซื้อในราคาถูกก็ตาม ผู้มีรายได้น้อยบางพวก บางกลุ่ม ก็ยังไม่สามารถเก็บเงินเพื่อเช่าซื้ออาคารสงเคราะห์ราคาถูกของรัฐบาลแต่ประการใด เพราะแม้แต่รายได้ที่จะเลี้ยงครอบครัวในวันหนึ่ง ๆ ก็แทบจะไม่พออยู่แล้ว ถ้าจะให้ไปเช่าซื้ออาคารสงเคราะห์ หรือบ้านจัดสรรของรัฐบาลอีก ฐานะทางเศรษฐกิจของผู้ยากจนเหล่านั้นก็ยิ่งจะเลวร้ายยิ่งขึ้น ด้วยเหตุนี้ผู้ยากจนส่วนใหญ่จึงยอมทนอยู่ในแหล่งเสื่อมโทรมเช่นเดิมต่อไปจนกว่าจะถูกรัฐบาลบังคับให้ออกไปเท่านั้น

3. การบุกรุกที่ดินสาธารณะ หรือที่ดินของทางราชการ ที่ดินสาธารณะ หรือที่ดินที่เป็นกรรมสิทธิ์ของทางราชการบางแห่ง เนื่องจากเจ้าหน้าที่ของบ้านเมืองไม่สามารถจะดูแลทั่วถึงได้ ทำให้ราษฎรที่ยากจนถือโอกาสบุกรุกเข้าไปอยู่โดยมิชอบด้วยกฎหมาย เมื่อราษฎรเข้าไปอยู่เป็นจำนวนมากเข้า และได้ครอบครองในที่ดินบุกรุกเป็นเวลานานปี รัฐบาลก็ไม่อาจจะทำอะไรกับราษฎรเหล่านั้นได้มากนัก ที่ดินที่ถูกบุกรุกดังกล่าวจึงกลายเป็นแหล่งเสื่อมโทรมไปในที่สุด ตัวอย่างเช่น คลองเตย ซึ่งเป็นแหล่งเสื่อมโทรมที่ใหญ่ที่สุดในกรุงเทพมหานคร เป็นแหล่งเสื่อมโทรมที่เกิดจากราษฎรบุกรุกที่ดินของการท่าเรือแห่งประเทศไทย จากการสำรวจของคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พบว่า ในปี พ.ศ. 2514 มีประชาชนเข้าไปอาศัยอยู่กว่า 25,000 คน หรือกว่า 4,500 ครอบครัว ราวครึ่งหนึ่งของราษฎรที่อาศัยอยู่ในบริเวณนั้น ได้เข้าไปอยู่ในอาศัยนานกว่า 10 ปีแล้ว และที่เพิ่งย้ายเข้าไปอยู่ใหม่ ๆ ก็มีอยู่หลายร้อยครอบครัว

4. การใช้ที่ดินในลักษณะที่ไม่เหมาะสม ที่ดินของเอกชนบางราย ถึงแม้จะอยู่ในเมืองก็จริง แต่อาจจะไม่เหมาะที่จะนำไปใช้ในการปลูกสร้างอาคารบ้านเรือนอย่างถาวร เช่น ที่ลุ่ม หรือบริเวณที่ยังไม่ได้ถมดิน เจ้าของที่ดินจึงปล่อยทิ้งไว้เฉย ๆ ราษฎรที่ยากจน ไม่มีที่อยู่อาศัยบางคนอาจจะเข้าไปปลูกกระท่อม หรือบ้านเล็ก ๆ เป็นแบบชั่วคราว โดยยินดีที่จะจ่ายค่าเช่าที่ดินเล็ก ๆ น้อย ๆ แก่เจ้าของที่ดิน เมื่อมีผู้เข้าไปอยู่อาศัยในที่นั้นเป็นจำนวนมาก ๆ เข้า บริเวณนั้นก็จะกลายเป็นแหล่งเสื่อมโทรมไปในที่สุด ในบางกรณีเจ้าของที่ดินอาจจะปลูกบ้านจัดสรรแบบง่าย ๆ ราคาถูก ๆ สำหรับผู้มีรายได้น้อย ลงไปในที่ดินโดยไม่มีการถมดินเสียก่อน แล้วก็เปิดให้ราษฎรซื้อตัวบ้าน แต่เช่าที่ดินจากเจ้าของที่ดิน เนื่องจากเจ้าของที่ดินอาจจะมุ่งหากำไรเกินไป จึงปลูกบ้านกันอย่างแออัดตลอดจนไม่มีการสร้างถนน หรือทางระบายน้ำแต่ประการใด พื้นที่เหล่านั้นจึงสามารถกลายเป็นแหล่งเสื่อมโทรมได้ง่าย

5. การขาดการวางผังเมืองที่ดี ในอดีตเมืองต่าง ๆ ของประเทศไทยรวมทั้งกรุงเทพมหานคร ไม่ได้มีการวางผังเมืองที่แน่นอนว่า จะให้เมืองขยายตัวออกไปในทิศทางใด เขตไหนจะเป็นเขตที่อยู่อาศัย เขตไหนจะเป็นเขตอุตสาหกรรม ฯลฯ ผลที่ตามมาก็คือ ทำให้การก่อสร้างอาคารบ้านเรือนเป็นไปตามใจชอบ ในบางเขตของเมืองมีการปลูกสร้างบ้านเรือนอย่างแออัดยัดเยียดในพื้นที่จำกัด และปลูกด้วยวัสดุราคาถูก ยิ่งไปกว่านั้น ถ้าเป็นบริเวณที่เป็นที่อยู่อาศัยของผู้มีอาชีพหาเช้ากินค่ำด้วยแล้ว บ้านเรือนจะถูกปล่อยให้ชำรุดทรุดโทรมไปตามกาลเวลา โดยแทบจะไม่มีการซ่อมแซมเลย เพราะราษฎรผู้หาเช้ากินค่ำเหล่านั้นไม่สามารถที่จะเก็บหอมรอมริบเงินทองไว้เป็นค่าวัสดุอุปกรณ์ในการซ่อมแซมได้ จนในที่สุดก็กลายเป็นแหล่งเสื่อมโทรมไป

6. การเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของราคาที่ดิน ราคาของที่ดินที่อยู่ริมถนนของเมืองใหญ่ทั้งหลาย มักจะสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้เจ้าของที่ดินนิยมสร้างตึกแถวทำเป็นร้านค้า ผู้มีฐานะยากจนที่เคยอยู่อาศัยในเขตเหล่านั้นมาก่อนจำต้องโยกย้ายจากริมถนนใหญ่เข้าไปอยู่หลังอาคารลึกเข้าไป ซึ่งมีราคาถูกกว่า แต่มักจะขาดเครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เช่น ถนนหนทาง และน้ำประปา ฯลฯ เมื่อกาลเวลาล่วงเลยไป และมีคนย้ายเข้าไปอยู่มากยิ่งขึ้น ก็ทำให้พื้นที่บริเวณหลังตึกแถวเหล่านั้นกลายเป็นสภาพที่ไม่เหมาะต่อการอยู่อาศัยอีกต่อไป

7. การขาดการทำนุบำรุง และซ่อมแซมอาคารบ้านเรือน เจ้าของอาคารบ้านเรือนบางพวก บางกลุ่ม ไม่มีความสนใจในการทำนุบำรุง และการซ่อมแซมอาคารบ้านเรือนทั้งภายนอกและภายใน รวมทั้งบริเวณ

โดยรอบ ยิ่งไปกว่านั้นคนไทยนิยมให้บุตรหลานที่มีครอบครัวแล้วอาศัยอยู่รวมกัน จึงทำให้จำนวนสมาชิกในครอบครัวใหญ่มาก อยู่อาศัยกันอย่างแออัดยัดเยียดเกินไป จนทำให้บริเวณนั้นกลายเป็นแหล่งเสื่อมโทรมไปในที่สุด¹

การแก้ไข และป้องกันปัญหาแหล่งเสื่อมโทรม

ถึงแม้ว่า แหล่งเสื่อมโทรมจะมีประโยชน์อยู่บ้างตามที่กล่าวแล้วข้างต้นก็ตาม แต่แหล่งเสื่อมโทรมสามารถก่อให้เกิดความเสียหาย หรือผลร้ายมากกว่าผลดีหลายเท่าตัว จึงจำเป็นต้องจัดการเรื่องปัญหาแหล่งเสื่อมโทรมโดยรีบด่วน แนวทางการแก้ไขและป้องกัน ปัญหาแหล่งเสื่อมโทรมอาจจะกระทำได้โดยวิธีการดังต่อไปนี้

1. การยับยั้งการย้ายถิ่นเข้าสู่เมืองของชาวชนบทให้ลดน้อยลง ในปีหนึ่ง ๆ มีชาวชนบท

หลังไหลเข้าไปอยู่ในเมืองต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเมืองหลวงเป็นจำนวนมากมาย สาเหตุสำคัญของการย้ายถิ่นเข้าสู่เมือง ก็คือ ความยากจนของชาวชนบทอันเกิดจากการทำไร่นาไม่ได้อะไร เมื่อประชาชนเข้าไปอยู่อาศัยในเมืองเป็นจำนวนมากก็ทำให้บางเขตของเมืองกลายเป็นแหล่งเสื่อมโทรม เพราะฉะนั้นในการที่จะป้องกันไม่ให้เกิดแหล่งเสื่อมโทรมขึ้นในเมืองต่าง ๆ ทั่วประเทศ รัฐบาลจะต้องหาทางยับยั้งไม่ให้ชาวชนบทหลังไหลเข้าสู่ตัวเมืองมากเกินไป วิธีการยับยั้งการย้ายถิ่นเข้าสู่เมืองที่เหมาะสมที่สุดเห็นจะได้แก่ การช่วยเหลือชาวชนบทในเรื่องการเกษตร ซึ่งขณะนี้ รัฐบาลก็ได้เร่งช่วยเหลือราษฎรในเรื่องนี้ และถนนหนทางอย่างรีบด่วนอยู่แล้ว ตลอดจนพัฒนาชนบทในด้านอื่น ๆ ด้วย จึงเชื่อได้ว่า เมื่อชาวไร่ชาวนาทำไร่นาได้ผลและมีความเป็นอยู่ดีพอสมควร การหลังไหลเข้าสู่ตัวเมืองก็จะลดลงโดยอัตโนมัติ ซึ่งจะเป็นการช่วยป้องกันการเกิดของแหล่งเสื่อมโทรมในเมืองโดยทางอ้อมอย่างหนึ่ง

2. การสร้างอาคารสงเคราะห์สำหรับผู้มีรายได้น้อย การขาดที่อยู่อาศัยราคาถูกทำให้ผู้มีรายได้น้อย

ที่อาศัยอยู่ในเมืองใหญ่ทั้งหลายต้องอยู่อาศัยกันอย่างแออัดยัดเยียด และมักอาศัยอยู่ในบริเวณที่ค่าเช่าบ้านมีราคาถูก จึงจำเป็นต้องยิ่งที่รัฐบาลจะต้องสร้างอาคารสงเคราะห์สำหรับผู้มีรายได้น้อยเช่าซื้อ เพื่อป้องกันไม่ใหราษฎรไปอยู่กันอย่างหนาแน่น ณ บริเวณใดบริเวณหนึ่งของเมืองจนเป็นเหตุให้เกิดแหล่งเสื่อมโทรมขึ้น

ที่จริงแล้วโครงการสร้างอาคารสงเคราะห์สำหรับครอบครัวผู้มีรายได้น้อย (ครอบครัวที่มีรายได้เดือนละต่ำกว่า 1,500 บาท) รัฐบาลก็ได้ดำเนินการอยู่แล้วในขณะนี้ แต่เนื่องจากมีปัญหาติดขัดทางด้านงบประมาณ จึงไม่สามารถที่จะสร้างอาคารสงเคราะห์สำหรับเช่าซื้อสำหรับผู้มีรายได้น้อยทุกครอบครัวได้ อย่างไรก็ตาม โครงการอาคารสงเคราะห์สำหรับผู้มีรายได้น้อยนับว่าเป็นวิธีการที่สามารถจะช่วยแก้ปัญหาแหล่งเสื่อมโทรมได้วิธีหนึ่ง สำหรับโครงการสร้างอาคารสงเคราะห์ของปี พ.ศ. 2519 นั้น ปรากฏว่า การเคหะแห่งชาติได้มีแผนการที่จะสร้างอาคารสงเคราะห์สำหรับผู้มีรายได้น้อยหลายแห่ง ทั้งในเขตกรุงเทพมหานครและในต่างจังหวัด เช่น ในกรุงเทพมหานคร ที่รังสิตมีการสร้างอาคารสงเคราะห์เป็นแบบบ้านแถว จำนวน 1,428 หน่วย ที่คลองเตยสร้างเป็นแฟลต 5 ชั้น 2,093 หน่วย ที่คลองจั่นสร้างเป็นแฟลต 5 ชั้น 3,400 หน่วย เหล่านี้เป็นต้น ส่วนในต่างจังหวัดนั้น ในปี พ.ศ. 2519 รัฐบาลได้จัดสร้างอาคารสงเคราะห์สำหรับผู้มีรายได้น้อย ที่สงขลาเป็นแฟลต 5 ชั้น จำนวน 120 หน่วย ที่หาดใหญ่สร้างเป็นแฟลต 5 ชั้น เช่นกัน เป็นจำนวน 552 หน่วย และสร้างที่นครราชสีมาเป็นบ้านเดี่ยวชั้นเดียว 470 หน่วย²

¹ จรัสศรี ทีปวิรัช "การปรับปรุงแหล่งเสื่อมโทรม" ข่าวสารสำนักผังเมือง กระทรวงมหาดไทย ฉบับที่ 25 (ตุลาคม 2514), หน้า 65 - 70.

² การเคหะแห่งชาติ ที่ระลึกครบรอบ 4 ปี (กทม. : บริษัทพิมพ์จำกัด 2520) หน้า 20.

3. การปรับปรุง หรือบูรณะแหล่งเสื่อมโทรม วัตถุประสงค์ของการปรับปรุงหรือบูรณะแหล่งเสื่อมโทรม ก็เพื่อให้แหล่งเสื่อมโทรมมีสภาพแวดล้อม และบรรยากาศทางเศรษฐกิจและสังคมดีขึ้น ในการปรับปรุงแหล่งเสื่อมโทรมนั้น ในปัจจุบันนี้ ทั้งฝ่ายรัฐบาลและเอกชนได้ให้ความอนุเคราะห์ช่วยเหลือในรูปต่าง ๆ หลายอย่างด้วยกัน เช่น การพัฒนาชุมชนแหล่งเสื่อมโทรมการสงเคราะห์ทางด้านสุขภาพอนามัย การช่วยสอนหนังสือ การฝึกสอนอาชีพ การจัดสร้างที่พักผ่อนหย่อนใจ การสร้างท่อระบายน้ำโสโครก ฯลฯ หน่วยงานที่มีส่วนในการปรับปรุงแหล่งเสื่อมโทรมโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตกรุงเทพมหานครนั้นมีอยู่หลายหน่วยงานด้วยกัน เป็นต้นว่า กรมประชาสงเคราะห์ กรมแรงงาน การเคหะแห่งชาติ กรมพัฒนาชุมชน กรุงเทพมหานคร กระทรวงสาธารณสุข มหาวิทยาลัย และมูลนิธิการกุศลต่าง ๆ

4. การรื้อถอนแหล่งเสื่อมโทรม แหล่งเสื่อมโทรมใดที่มีขนาดใหญ่ มีผู้อาศัยอยู่มาก และมีบ้านเรือนที่อยู่ในสภาพที่เสื่อมโทรมอย่างมากก็ควรจะได้รับการรื้อถอนเสีย ในขณะเดียวกันรัฐบาลก็ต้องจัดสร้างอาคารสงเคราะห์ขึ้นใหม่ในบริเวณเดิมโดยให้ประชาชนที่อยู่ในแหล่งเสื่อมโทรมได้เช่าซื้อจากรัฐบาล ซึ่งขณะนี้ในกรุงเทพมหานคร รัฐบาลได้มอบหมายให้การเคหะแห่งชาติดำเนินการรื้อถอนแหล่งเสื่อมโทรมบางแห่งอยู่ และจะมีการสร้างอาคารสงเคราะห์แบบแฟลต (Flat) ขึ้นแทนในที่เดิม การที่จะต้องสร้างอาคารสงเคราะห์ขึ้นแทนในที่เดิม แทนที่จะไปปลูกสร้างในที่อื่นก็เพราะว่า ผู้ที่อาศัยอยู่เดิมในแหล่งเสื่อมโทรมเป็นผู้หาเช่ากินค่าส่วนใหญ่ และแหล่งทำมาหากินมักจะอยู่ใกล้กับที่อยู่อาศัย การที่จะไปปลูกสร้างอาคารสงเคราะห์ในเขตอื่นให้อยู่อาจจะทำให้ราษฎรเหล่านั้นไม่ตามไปอยู่อาศัยก็ได้

คำถาม

1. ที่เรียกว่า “แหล่งเสื่อมโทรม” นั้น ท่านเข้าใจว่าอะไร
2. คนส่วนมากมักจะมองแต่ส่วนเสียของแหล่งเสื่อมโทรม ที่จริงแหล่งเสื่อมโทรมก็มีประโยชน์อยู่บ้างเหมือนกัน จงระบุถึงประโยชน์ของแหล่งเสื่อมโทรมมาให้รู้สึก 2 - 3 ข้อ
3. แหล่งเสื่อมโทรมก่อให้เกิดผลเสียต่อผู้อยู่อาศัย และต่อสังคมโดยส่วนรวมอย่างไรบ้าง จงอธิบาย
4. อะไรเป็นสาเหตุทำให้เกิดแหล่งเสื่อมโทรม จงแยกอธิบายเป็นข้อ ๆ พอเข้าใจ
5. ในการป้องกัน และแก้ไขปัญหาลแหล่งเสื่อมโทรม นั้น เราสามารถจะทำได้โดยวิธีใดบ้าง จงแยกอธิบายเป็นข้อ ๆ

หัวข้อสำหรับเลือกอภิปราย และข้อควรคิด

1. ในชุมชนของท่าน มีปัญหาแหล่งเสื่อมโทรมหรือไม่ ถ้ามี ในฐานะที่ท่านเป็นนักเรียน ท่านสามารถที่จะช่วยแก้ไข หรือปรับปรุงแหล่งเสื่อมโทรมนั้นได้อย่างไรบ้าง จงอภิปราย

2. มีผู้กล่าวว่า “การที่นักสังคมสงเคราะห์ที่ดี ผู้ใจบุญใจกุศลที่ดี ได้ให้ความช่วยเหลือ หรือให้บริการต่าง ๆ แก่ผู้ที่อยู่ในแหล่งเสื่อมโทรมมากเกินไปนั้น เท่ากับเป็นการส่งเสริมให้แหล่งเสื่อมโทรมคงอยู่ต่อไปเรื่อย ๆ ท่านเห็นด้วยกับคำกล่าวอันนี้หรือไม่ เพียงใด จงอภิปราย
3. นักวิชาการอเมริกันบางท่านกล่าวว่า “เด็กนักเรียนที่มาจากแหล่งเสื่อมโทรม มักจะมีระดับสติปัญญา ต่ำกว่า เด็กนักเรียนที่มาจากเขตอื่นที่ไม่ใช่แหล่งเสื่อมโทรม” ท่านเห็นด้วยกับคำกล่าวนี้หรือไม่ จงอภิปราย
4. ในชนบท แหล่งเสื่อมโทรมมีโอกาที่จะเกิดขึ้นได้โดยวิธีการใดบ้าง จงอภิปราย พร้อมด้วยตัวอย่าง ประกอบ
5. ในสังคมไทยเรา มีขนบธรรมเนียม หรือการปฏิบัติอันใดบ้าง ที่มีส่วนส่งเสริมให้เกิดแหล่งเสื่อมโทรม ขึ้นตามเมืองใหญ่ ๆ ของประเทศ จงอภิปราย
6. ที่ว่า “แหล่งเสื่อมโทรมเป็นบ่อเกิดของอาชญากรรมประเภทต่าง ๆ นั้น ท่านคิดว่า คำกล่าวนี้มีความจริง มากน้อยเพียงใด จงอภิปราย

บทที่ 14

ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ

ก่อนที่จะพูดถึง ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ ขอให้นักเรียนมาทำความเข้าใจกับคำ 2 คำ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับเรื่องนี้เสียก่อน คำแรกก็คือคำว่า “สิ่งแวดล้อม” (Environment) ส่วนคำที่สองได้แก่ คำว่า “นิเวศวิทยา” (Ecology) เวลาที่นักเรียนอ่านหนังสือพิมพ์ที่ดี ฟังข่าววิทยุที่ดี ที่มีข่าวเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ นักเรียนมักจะได้ยินคำ 2 คำนี้เสมอ

โดยทั่ว ๆ ไปแล้ว “สิ่งแวดล้อม” หมายถึง สิ่งทั้งหลายที่อยู่รอบตัวมนุษย์ ซึ่งอาจจะแบ่งได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1. **สิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติ** สิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติก็ได้แก่ สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (Physical environment) อันได้แก่ ดิน น้ำ แสงสว่าง ฯลฯ และสิ่งแวดล้อมทางชีวภาพ (Biological environment) อันได้แก่ สิ่งที่มีชีวิตทั้งหลาย อันได้แก่ พืช และสัตว์ต่าง ๆ

2. **สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น**มาทีหลังเพื่อสนองความต้องการต่าง ๆ ของมนุษย์ สิ่งแวดล้อมประเภทนี้ เป็นสิ่งที่เกี่ยวกับวัฒนธรรม และสังคม หรือสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม และสังคม (Sociocultural milieu) นั่นเอง อันได้แก่ อาคารบ้านเรือน โรงงาน ถนนหนทาง ฯลฯ

ส่วนคำว่า “นิเวศวิทยา” (ecology) หมายถึง การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตกับสิ่งแวดล้อมทั้งหลาย ถ้าเราศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม เรามักจะเรียกว่า มนุษยนิเวศวิทยา (Human ecology) แทนที่จะเรียกว่า นิเวศวิทยาเฉย ๆ อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ดี เมื่อเราเอ่ยถึงคำ “นิเวศวิทยา” มีบ่อยครั้งเหลือเกินที่เราหมายความรวมถึงมนุษยนิเวศวิทยาด้วย

ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่จริงก็เป็นเรื่องของนิเวศวิทยา หรือมนุษยนิเวศวิทยานั้นเอง เพราะปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม

สิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งที่มิอิทธิพลต่อมนุษย์ตั้งแต่โบราณกาลทีเดียว ในสมัยที่มนุษย์ยังอาศัยอยู่ในถ้ำนั้น มนุษย์ก็ไม่ได้แตกต่างกับสัตว์ชั้นสูงอื่น ๆ มากนัก การยังชีวิตในสมัยนั้นอาศัยการล่าสัตว์ และการเก็บผักผลไม้เป็นสำคัญ การดำเนินชีวิตตามแบบที่ว่านี้ จึงไม่ได้สร้างความเสียหายให้เกิดแก่ธรรมชาติ หรือสิ่งแวดล้อมแต่ประการใด กล่าวได้ว่า มนุษย์ในยุคนั้นเป็นส่วนหนึ่งของระบบธรรมชาติ และสามารถเข้ากับธรรมชาติได้ดีที่สุด ต่อมาในยุคนี้สมัยนี้วิธีการดำเนินชีวิตของมนุษย์มีความสลับซับซ้อนมากมาย มนุษย์มีความเจริญทางเทคโนโลยีสูง จำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้น ตลอดจนมนุษย์บางพวก บางกลุ่ม หลงผิดคิดว่า การเอาชนะธรรมชาติได้มากเท่าใด ยิ่งดีเท่านั้น สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ ทำให้มนุษย์ขาดความยับยั้ง แล้วเข้าจัดการ หรือบงการสิ่งแวดล้อมอย่างเต็มที่ จนทำให้เกิดสิ่งแวดล้อมเป็นพิษขึ้นมา ดังที่เราเห็นอยู่ทั่วไปในขณะนี้

กล่าวโดยสรุปแล้ว สิ่งแวดล้อมเป็นพิษ หมายถึง สิ่งที่อยู่รอบ ๆ ตัวเราก่อเป็นพิษเป็นอันตรายขึ้นมา อันมีสาเหตุสำคัญมาจากการกระทำของมนุษย์ หรือความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม

ปัญหาสิ่งแวดล้อม หรือสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ เราสามารถจะแบ่งออกได้เป็น 3 ระดับ¹ คือ 1. ปัญหาระดับโลก 2. ปัญหาระดับเขต 3. ปัญหาระดับท้องถิ่น (หรือระดับประเทศ)

1. ปัญหาระดับโลก (Global Problems) ได้แก่ ปัญหาของสิ่งแวดล้อมที่มีผลกระทบกระเทือนต่อหลายประเทศ ตัวอย่างเช่น เศษที่เหลือของยามาแมลง อาจจะถูกลมหรือน้ำพัดพาไปจากประเทศหนึ่งสู่อีกประเทศหนึ่งได้ ในทำนองเดียวกันการเผาไหม้ของน้ำมันเชื้อเพลิง สามารถที่จะไปทำให้ คาร์บอนไดออกไซด์ (CO_2) และซัลเฟอร์ไดออกไซด์ (SO_2) ในบรรยากาศของโลกสูญเสียคุณภาพได้ ในทำนองเดียวกัน การที่น้ำมันเชื้อเพลิงไหลลงไปในทะเลหลวงก็ดี เรือบรรทุกน้ำมันจมลงในทะเลก็ดี ย่อมมีส่วนทำให้น่านน้ำของประเทศอื่น ๆ ต้องสกปรกไปด้วย

2. ปัญหาระดับเขต (Regional Problems) เป็นปัญหาที่กระทบกระเทือนต่อประเทศกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งที่มีความเกี่ยวข้องกันทางด้านกายภาพ และชีวภาพเท่านั้น ส่วนประเทศอื่น ๆ นอกกลุ่มจะไม่ได้รับผลกระทบกระเทือนแต่ประการใด ตัวอย่างของปัญหาสิ่งแวดล้อมระดับเขต ก็ได้แก่ ปัญหาสิ่งแวดล้อมซึ่งเกิดจากการพัฒนาลุ่มน้ำที่มีหลายประเทศเป็นเจ้าของแม่น้ำร่วมกัน

3. ปัญหาระดับท้องถิ่น (Local Problems) ได้แก่ ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่จำกัดวงอยู่ภายในเขตแดนของประเทศใดประเทศหนึ่งเท่านั้น เช่น การที่มีผู้ลักลอบตัดไม้หรือทำลายป่าในบางภาคของประเทศไทย ปัญหาสิ่งแวดล้อมจะเกิดขึ้นกับประเทศเราเท่านั้น ประเทศอื่น ๆ จะไม่ได้รับผลกระทบกระเทือนแต่ประการใด

ประเภทของสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ

สิ่งแวดล้อมเป็นพิษมีอยู่มากมายหลายชนิด แต่ละชนิดก็มีสาเหตุของการเกิดต่างกัน และมีโทษต่อมนุษย์ในลักษณะที่ไม่เหมือนกัน สิ่งแวดล้อมเป็นพิษที่สำคัญ ๆ และสมควรที่นักเรียนควรจะศึกษาในระดับนี้ก็ได้แก่ อากาศเป็นพิษ น้ำเป็นพิษและเสียงเป็นพิษ

อากาศเป็นพิษ (Air Pollution)

อากาศเป็นพิษ หมายถึง การที่อากาศบริสุทธิ์ได้รับการเจือปนด้วยก๊าซอื่น ๆ ที่มีส่วนผสมประกอบปกติของอากาศบริสุทธิ์ หรือ เจือปนด้วยฝุ่นละอองต่าง ๆ มากเกินไป โดยปกติแล้วที่เรียกว่า อากาศบริสุทธิ์นั้น หมายถึง อากาศที่มีส่วนผสมของก๊าซต่าง ๆ ผสมอยู่ในสัดส่วน หรือเปอร์เซ็นต์ที่ค่อนข้างจะคงที่ดังนี้ ออกซิเจนราว 20.94 % ไนโตรเจนราว 78.09 % อาร์กอนราว 0.93 % คาร์บอนไดออกไซด์ราว 0.03 % และก๊าซอื่น ๆ อันได้แก่ ฮีเลียม มีเทน นีออน ไฮโดรเจน ไอโซน ปนอยู่อีกราว 0.01 % เมื่อใดก็ตามที่ก๊าซบางอย่างเจือปนอยู่เกินสัดส่วนที่กล่าวนี้ ในปริมาณที่อาจจะก่อให้เกิดอันตรายแก่มนุษย์ สัตว์ และพืชได้ เมื่อนั้นเราเรียกว่า “อากาศเป็นพิษ”

จากการศึกษาวิจัยของนักวิจัยหลายท่าน พบว่า ในบางจุดของเมืองใหญ่ ๆ เช่น กรุงเทพมหานคร มีก๊าซคาร์บอนมอนนอกไซด์ (CO_2) และซัลเฟอร์ไดออกไซด์ (SO_2) สูงรณยน์เป็นตัวการสำคัญที่ทำให้เกิดก๊าซ

¹ World Bank, Environment and Development. World Bank Publication (June 1975), P. 6

ทั้งสองชนิดนี้ขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งรถยนต์ที่มีเครื่องยนต์ไม่สมบูรณ์ ก๊าซคาร์บอนมอนนอกไซด์ที่ไม่มีสี มองไม่เห็น ไม่มีกลิ่น แต่เป็นก๊าซที่อันตรายมาก ก๊าซชนิดนี้สามารถรวมตัวกับเฮโมโกลบิน (Hemoglobin) ในเม็ดโลหิตได้ดีกว่า ออกซิเจนถึง 200 เท่า แม้แต่จะมีก๊าซนี้อยู่เพียงเล็กน้อย เช่น 10 - 15 ส่วน ในอากาศส่วนส่วน ก็อาจจะทำให้ผู้ที่หายใจเข้าไปเกิดอาการวิงเวียนคลื่นไส้ได้ ถ้าหายใจเข้าไปมาก ๆ และบ่อย ๆ ทำให้เกิดโรคหัวใจได้ ส่วนก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์นั้น เป็นก๊าซที่ไม่มีสี แต่มีกลิ่นเหม็น และก่อให้เกิดความระคายเคืองต่อระบบการหายใจ เมื่อเข้าไปอยู่ในอากาศจะรวมตัวกับอนุภาคเล็ก ๆ (Particles) ที่มีอยู่ในอากาศ เมื่อเราหายใจเข้าไปอยู่ในปอด และได้รับความชื้นจากปอดจะกลายเป็นกรดซัลฟริก (H_2SO_4) ซึ่งก่อให้เกิดความระคายเคืองต่อปอดอย่างยิ่ง

ที่กล่าวมานี้ก็เป็นตัวอย่างอันหนึ่งที่ชี้ให้เห็นว่า อากาศเป็นพิษนั้นสามารถเกิดขึ้นได้ด้วยวิธีใดบ้าง และเมื่อเกิดขึ้นแล้วจะมีโทษต่อมนุษย์อย่างไร ต่อไปนี้เราจะกล่าวถึง สาเหตุของอากาศเป็นพิษโดยละเอียด รวมทั้งโทษของมัน

สาเหตุของอากาศเป็นพิษ

กล่าวโดยทั่ว ๆ ไปแล้ว อากาศเป็นพิษ (Air pollution) มาจากสาเหตุหลายประการ ซึ่งอาจจำแนกได้ดังต่อไปนี้

ก. ยานพาหนะที่ขับเคลื่อนด้วยเครื่องยนต์ (Motor vehicles) เมื่อราว 10 ปีที่แล้ว ปรากฏว่า ในสหรัฐอเมริกา มีรถยนต์ประมาณ 90 ล้านคัน ยานพาหนะเหล่านั้นได้ปล่อยก๊าซต่าง ๆ ออกสู่บรรยากาศ ดังนี้ คือ.- ปล่อยก๊าซคาร์บอนมอนนอกไซด์ออกไปเท่ากับ 66 ล้านตัน ก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์ 1 ล้านตัน ในโตรเจนออกไซด์ 6 ล้านตัน และไฮโดรคาร์บอน 12 ล้านตัน¹ จากตัวเลขอันนี้ก็สามารถที่จะชี้ให้เห็นได้ว่า ปีหนึ่ง ๆ ยานพาหนะปล่อยก๊าซเสียออกมาในบรรยากาศของประเทศอเมริกาเป็นจำนวนมหาศาลทีเดียว

สำหรับประเทศไทยเรานั้น เรายังไม่ได้คำนวณกันว่า ในปีหนึ่ง ๆ อากาศเสียที่เกิดจากยานพาหนะต่าง ๆ มีมากน้อยเท่าใด แต่เราก็ก้าวได้ว่า ยานพาหนะเป็นสาเหตุสำคัญอันหนึ่งที่ก่อให้เกิดอากาศเป็นพิษ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตกรุงเทพมหานครและเมืองใหญ่ ๆ ทั้งหลาย ในปี พ.ศ. 2517 ปรากฏว่า ในเขตกรุงเทพมหานครมีจำนวนรถยนต์อยู่ถึง 340,000 คัน ในขณะที่ความยาวของถนน ตรอกซอยต่าง ๆ เมื่อรวมเข้าด้วยกันแล้วมีเพียง 900 กิโลเมตรเท่านั้น เป็นผลทำให้การจราจรของกรุงเทพมหานครติดขัดอยู่ตลอดเวลา การที่การจราจรติดขัดนี้เอง ทำให้การเผาไหม้ของเชื้อเพลิงมีมากกว่าปกติ และปล่อยอากาศเสียออกมามากกว่าเท่าที่ควร ผลที่ตามมาก็คือ อากาศของกรุงเทพมหานครมีปริมาณของก๊าซบางอย่างอันเป็นตัวการทำให้เกิดอากาศเป็นพิษอยู่มากมาย อาทิ ก๊าซคาร์บอนมอนนอกไซด์ ซัลเฟอร์ออกไซด์ ไนโตรเจนออกไซด์ ไฮโดรคาร์บอน เป็นไซไพริน สารผสมของกรดตะกั่วและควันท้า เป็นต้น จากการศึกษาวิจัยอันหนึ่งพบว่า บริเวณที่มีการจราจรคับคั่ง เช่น บริเวณหน้าสถานีรถไฟหัวลำโพง ย่านเยาวราช และย่านประตูน้ำ จะมีปริมาณของอากาศเสียมากกว่าเขตอื่น ๆ ที่มีการจราจรคับคั่งน้อยกว่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งก๊าซคาร์บอนมอนนอกไซด์นั้นมีปริมาณสูงกว่ามาตรฐานในต่างประเทศถึง 10 - 20 เท่า ซึ่งน่ากลัวอันตรายมาก

¹ Paul R. Ehrlich and Anne H. Ehrlich, Population Resources Environment (San Francisco : W. H. Freeman and Company, 1972) p. 147.

ก๊าซต่าง ๆ ที่ปล่อยออกมาจากท่อไอเสียของรถยนต์ล้วนแต่ก่อให้เกิดอันตรายแก่มนุษย์ทั้งสิ้น ดังที่เรา กล่าวในตอนต้นแล้วว่า ก๊าซคาร์บอนมอนนอกไซด์นั้น สามารถทำให้เรามีอาการวิงเวียน คลื่นไส้ และเป็นโรคหัวใจ ได้ ส่วนก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์นั้น ก่อให้เกิดความระคายเคืองต่อปอด และเยื่อปอดอักเสบต่าง ๆ สำหรับก๊าซอื่น ๆ ที่พ่นออกมาจากท่อไอเสียรถยนต์อันได้แก่ ไนโตรเจนออกไซด์ ไฮโดรคาร์บอน และควีนดำนัน ๆ ก่อให้เกิดอันตราย แก่มนุษย์เราในลักษณะต่าง ๆ กันดังนี้ คือ. ไนโตรเจนออกไซด์ (NO) เป็นก๊าซที่ทำให้เยื่อปอดอักเสบต่าง ๆ ระคายเคือง ไฮโดรคาร์บอน (HC) ทำให้เกิดการเวียนศีรษะ และหัวใจเต้นแรงมากกว่าปกติ ส่วนควีนดำ (c) นั้น นอกจากจะทำให้อากาศสกปรกดูเป็นสีดำนแล้ว ยังสร้างความระคายเคืองแก่ระบบหายใจของเราอีกด้วย ก๊าซที่เป็นอันตรายและน่ากลัวมากอีกชนิดหนึ่งที่ปล่อยออกมาจากท่อไอเสียของรถยนต์เหมือนกันก็คือ เบนโซไพรีน สารนี้เป็นต้นเหตุให้เกิดมะเร็งสูงมากทีเดียว จากการทดลองฉีดเบนโซไพรีนเข้าไปในตัวหนู ในปริมาณพอ ๆ กับที่ร่างกายมนุษย์จะได้รับจากอากาศสกปรกของเมืองใหญ่ ๆ ผลปรากฏว่า หนูเกิดเป็นมะเร็ง จึงเชื่อว่าสารนี้สามารถ ทำให้เกิดมะเร็งในมนุษย์ได้เช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง มะเร็งที่ปอด

ข. โรงงานอุตสาหกรรม โรงงานอุตสาหกรรมนับได้ว่าเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้อากาศเป็นพิษ สังคมใดก็ตามที่มีความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสูง และมีโรงงานอุตสาหกรรมมากมาย อากาศเป็นพิษก็ย่อมจะมีมากตามไปด้วยอย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้น โรงงานที่เป็นต้นเหตุสำคัญก็ได้แก่ โรงงานทำกระดาษ โรงงานเหล็กกล้า โรงกลั่นน้ำมัน โรงงานถลุงเหล็ก และโรงงานเคมีต่าง ๆ ฯลฯ โรงงานเหล่านี้ปล่อยก๊าซพิษชนิดต่าง ๆ ออกไปสู่บรรยากาศ เช่น ก๊าซคาร์บอนมอนนอกไซด์ ซัลเฟอร์ไดออกไซด์ ไนโตรเจนออกไซด์ ไฮโดรคาร์บอน และฝุ่นละอองต่าง ๆ เป็นต้น

อากาศเสียที่ปล่อยออกมาจากโรงงานอุตสาหกรรมอาจกล่าวได้ว่ามี 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ ประเภทแรกเกิดจากการเผาไหม้ของเชื้อเพลิงไม่สมบูรณ์ (Incomplete combustion of fuels) ประเภทที่สองเกิดจากกระบวนการอุตสาหกรรม (Industrial process) การเผาไหม้ของเชื้อเพลิงต่าง ๆ ที่ใช้ในโรงงานอุตสาหกรรมเป็นแหล่งกำเนิดที่สำคัญของควีนพิษ หรืออากาศเสีย การที่โรงงานอุตสาหกรรม จะปล่อยก๊าซพิษชนิดใด และปล่อยออกมาอย่างน้อยเท่าใดขึ้นอยู่กับว่าโรงงานนั้นใช้เชื้อเพลิงอะไร เช่น ถ้าโรงงานใช้ถ่านหินก็จะปล่อยก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์ (SO_2) ในปริมาณที่มากกว่าการใช้ถ่านหินเชื้อเพลิงธรรมชาติ เป็นต้น ก๊าซพิษนอกจากเกิดจากการเผาไหม้ของเชื้อเพลิงแล้ว ยังเกิดจากกระบวนการอุตสาหกรรมอีกด้วย กระบวนการอุตสาหกรรมก็หมายถึงกระบวนการทางเคมีต่าง ๆ ซึ่งใช้ในการผลิตอุตสาหกรรมนั้น ๆ นั่นเอง ก๊าซที่ถูกปล่อยออกมา เนื่องจากกระบวนการทางอุตสาหกรรมจะเป็นก๊าซประเภทไหนก็ขึ้นอยู่กับประเภทอุตสาหกรรม เช่น อุตสาหกรรมเกี่ยวกับน้ำกรด ก็จะมีไอของน้ำกรดออกมา อุตสาหกรรมผลิตแอมโมเนียก็จะปล่อยแอมโมเนียออกมา ถ้าเป็นโรงกลั่นน้ำมันก็จะปล่อยก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์ (SO_2) หรือถ้าเป็นโรงงานแบตเตอรี่ก็จะมีไอของตะกั่วออกมา เหล่านี้เป็นต้น¹

¹ ชัยเวช นุชประยูร "ผลกระทบของโรงงานอุตสาหกรรมต่อความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม" รายงานการสัมมนา : ปัญหาสภาวะแวดล้อมกับการอุตสาหกรรม เอกสารหมายเลข 1 (กทม. หน่วยผลิตเอกสารมหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2519) หน้า 84 - 85.

โรงงานต่าง ๆ ในประเทศไทยที่มีส่วนทำให้เกิดอากาศพิษ ก็มีอาทิเช่น โรงงานทำถ่านไฟฉาย ซึ่งมักจะปล่อยผงแร่และก๊าซแมงกานีสออกมา ทำให้คนงานซึ่งอยู่ใกล้ชิดกว่าคนอื่น ๆ เกิดอัมพาตได้ ส่วนโรงงานกลั่นน้ำมันซึ่งปล่อยก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์ออกมานั้นมักจะทำให้ผู้สูดกลิ่นของมันเข้าไปมีอาการปวดท้องและปวดหัว ในกรณีที่เป็นคนแพ้กลิ่นมาก ๆ อาจจะถ่ายอุจจาระทุกครั้งที่ได้รับกลิ่นก็ได้ โรงงานอื่น ๆ ที่ปล่อยก๊าซออกมาทำให้เกิดอากาศเสีย ก็คือ โรงงานปูนซีเมนต์ ซึ่งระบายฝุ่นละอองปูนซีเมนต์ออกมา โรงงานหลอมตะกั่วดิบ ระบายละอองโลหะซึ่งเป็นพิษออกสู่บรรยากาศ โรงงานปลาปนระบายกลิ่นเหม็นซึ่งเป็นละอองให้ล่องลอยอยู่ในอากาศ นอกจากนี้โรงงานไม้หิน โรงงานทอกระสอบ โรงงานผลิตไบยาสูบ โรงงานต้มกระดูกสัตว์ ฯลฯ ก็ล้วนแล้วแต่ปล่อยฝุ่นละออง และอากาศเสียสู่บรรยากาศทั้งสิ้น ซึ่งก่อให้เกิดอันตรายและความเสียหายต่อมนุษย์ สัตว์ และพืช ในลักษณะต่าง ๆ กัน

ก. การกำจัดขยะมูลฝอย ขยะมูลฝอยถ้าเราแบ่งตามคุณสมบัติทางเคมี เราอาจจะแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ ขยะมูลฝอยประเภทอินทรีย์วัตถุ (Organic waste) ซึ่งเป็นวัตถุที่เน่าเปื่อยได้ง่าย เช่น อาหาร พืช ผักต่าง ๆ เป็นต้น และขยะมูลฝอยประเภทอนินทรีย์วัตถุ (Inorganic waste) ซึ่งเป็นวัตถุประเภทไม่เน่าเปื่อย แต่ผุพังตามสภาวะแวดล้อม เช่น แก้ว อิฐ วัตถุจำพวกโลหะ ฯลฯ แหล่งที่ทำให้เกิดขยะมูลฝอยมีอยู่หลายแห่ง อาทิ อาคารบ้านเรือน โรงแรม สถานที่ราชการ โรงงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ ตลาดสด และย่านสรรพสินค้า เป็นต้น ประชากรยิ่งมากเท่าใด ขยะมูลฝอยก็ยิ่งจะมากขึ้นเท่านั้น ดังจะเห็นได้ว่า ในปี พ.ศ. 2518 ประชากรของกรุงเทพมหานครมี 4 ล้านเศษ และมีบ้านหรืออาคารราว 592,227 หลัง คิดง่าย ๆ ว่าคนหนึ่ง ๆ ทิ้งขยะมูลฝอยวันละ 2.5 ลิตร หรือเท่ากับ $1/400$ ลูกบาศก์เมตร ประชาชน 4 ล้านกว่าคน จะทิ้งขยะรวมกันถึงวันละ 10,000 ลูกบาศก์เมตร ซึ่งเป็นปริมาณที่มากมายทีเดียว หรือถ้าคำนวณเป็นน้ำหนักโดยคิดว่าคนหนึ่ง ๆ ทิ้งขยะราววันละ $\frac{1}{2}$ กิโลกรัม วันหนึ่ง ๆ ประชาชนในกรุงเทพมหานครจะทิ้งขยะรวมกันหนักถึง 2,000 ตัน ขยะเหล่านี้จะส่งกลิ่นเหม็นสู่บรรยากาศทำให้อากาศเป็นพิษ นอกจากนั้นถ้ามีการทำลายขยะมูลฝอยโดยวิธีการเผา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเผาในที่โล่งแจ้งจะก่อให้เกิดเขม่าทำควมสกปรกให้แก่บรรยากาศไม่น้อยทีเดียว โดยปกติแล้วการเผาขยะมูลฝอยในที่โล่งแจ้งจะมีเขม่าราว 8 กิโลกรัม ต่อขยะ 1 ตัน ซัลเฟอร์ไดออกไซด์ราว 0.5 กิโลกรัมต่อตัน คาร์บอนมอนนอกไซด์ 42.5 กิโลกรัมต่อตัน ไฮโดรคาร์บอน 15 กิโลกรัมต่อตัน และไนโตรเจนไดออกไซด์ 3 กิโลกรัมต่อตัน¹ ด้วยเหตุนี้การกำจัดขยะมูลฝอย ถ้ากระทำในลักษณะที่ไม่เหมาะสมแล้วก็จะก่อให้เกิดอากาศพิษได้มากเหมือนกัน

การเผาหญ้า เผาฟาง หรือเผาใบไม้แห้งของชาวไร่ชาวนาในชนบท โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังฤดูเก็บเกี่ยว ก็เป็นต้นเหตุของอากาศพิษอย่างหนึ่งที่เราไม่ควรจะมองข้ามไปเสีย

ง. แหล่งกำเนิดของอากาศเสียอื่น ๆ สิ่งอื่น ๆ ที่อาจจะมีส่วนทำให้เกิดอากาศเป็นพิษก็ได้แก่ พายุ ไฟป่า การหมักหมมเน่าเปื่อยของซากสัตว์ และพืชต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ การแพร่กระจายของละอองเกสรดอกไม้ และการระเหยต่าง ๆ

¹ ภัฏจน์ นาคามดี "สถานะปัจจุบันของอากาศเสีย" รายงานการสัมมนา : ปัญหาสภาวะแวดล้อมกับการอุตสาหกรรม เอกสารหมายเลข 1 (กทม. : หน่วยผลิตเอกสารมหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2519) หน้า 18.

สำหรับการระเหยนั้น สิ่งที่นักเรียนสามารถสังเกตเห็นได้ง่าย ๆ ก็คือ การระเหยจากการทาสี การทาแลคเกอร์ (Lacquer) การพ่นสีรถยนต์ และการระเหยของน้ำมันเชื้อเพลิงในถังตามปั้มน้ำมันต่าง ๆ การระเหยเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นตัวการทำให้อากาศแปรเปลี่ยนได้ทั้งสิ้น

เราจะช่วยไม่ให้อากาศเป็นพิษได้อย่างไร

เราได้กล่าวถึงโทษของอากาศเป็นพิษ และสาเหตุของมันมาพอสมควรแล้ว ต่อไปนี้ขอให้เราหันมาพิจารณาถึงแนวทางการป้องกัน และควบคุมอากาศเป็นพิษกันต่อไป นักเรียนพึงระลึกว่ามาตรการบางอย่างเราสามารถที่จะใช้ป้องกัน และควบคุมปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษชนิดอื่น ๆ เช่น น้ำเป็นพิษ เสียงเป็นพิษ ดินเป็นพิษ ฯลฯ ได้ด้วย ในขณะที่มาตรการบางอย่างใช้ได้เฉพาะกับปัญหาอากาศเสียอย่างเดียวเท่านั้น กล่าวโดยทั่ว ๆ ไปแล้ว แนวทางในการแก้ไข และควบคุมอากาศเป็นพิษ สามารถจะจำแนกได้ดังต่อไปนี้ คือ

1. การเผยแพร่ความรู้ และให้การศึกษาแก่ประชาชน จำเป็นอย่างยิ่งที่รัฐบาลจะต้องเร่งรัดให้ประชาชนได้เข้าใจถึงอันตรายของอากาศเป็นพิษ และมาตรการป้องกัน ถ้าเป็นไปได้ควรจะมีการสอนเรื่อง ปัญหาสิ่งแวดล้อมกันตั้งแต่ระดับประถม หรือมัธยมศึกษาทีเดียว ยิ่งถ้ามีวิชาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะก็จะเป็นการดียิ่ง แต่ถ้าเปิดเป็นวิชาเฉพาะไม่ได้ก็ควรจะมีเนื้อหาแทรกอยู่ในวิชาบางวิชา ขณะนี้เนื้อหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมก็มีอยู่บ้างแล้วในตำราชั้นประถมและมัธยม แต่ควรจะมีมากกว่านั้น

สื่อสารมวลชนต่าง ๆ อันได้แก่ หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ก็อาจจะช่วยเผยแพร่ความรู้ในเรื่องสิ่งแวดล้อมเป็นพิษได้อย่างมากทีเดียว สำหรับในประเทศที่มีความเจริญก้าวหน้าบางประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกานั้น สถานีวิทยุต่าง ๆ นอกจากจะเผยแพร่ความรู้เรื่องอากาศเป็นพิษแล้ว ยังรายงานสภาวะอากาศเป็นพิษเป็นประจำวันควบคู่ไปกับการรายงานอากาศอีกด้วย เพื่อให้ประชาชนได้ทราบว่า เขตไหนของเมืองมีอากาศเสียมากน้อยเท่าใด ประเทศไทยเราไม่จำเป็นต้องทำถึงขั้นนั้นก็ได้ แต่ก็ควรรายงานสภาวะอากาศเป็นพิษให้ประชาชนทราบบ้างในบางโอกาส และที่สำคัญที่สุดก็คือ ให้ประชาชนทั่วไปมีความรู้มีความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องปัญหาอากาศเป็นพิษอย่างดี เพื่อจะได้ช่วยกันแก้ไขและป้องกันอากาศเป็นพิษร่วมกับรัฐบาลได้

2. การปราบปรามผู้ฝ่าฝืนกฎหมายให้ได้ผล เราอาจจะกล่าวได้ว่า ขณะนี้การปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับเรื่องอากาศเป็นพิษยังไม่ได้ผลเท่าที่ควร เพราะว่ากฎหมายระบุโทษต่ำเกินไป ยกตัวอย่างเช่น ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 16 เมื่อวันที่ 9 ธันวาคม 2514 ได้ระบุโทษผู้ก่อความเดือดร้อนรำคาญแก่ประชาชนด้วยรถที่มีเสียงดัง และมีควันพิษ โดยการต้องระวางโทษปรับเพียง 500 บาท สำหรับรถยนต์ และ 100 บาท สำหรับรถจักรยานยนต์เท่านั้น เงินจำนวนนี้เจ้าของรถยนต์เสียได้ไม่ยากนัก และไม่สามารถทำให้ผู้ขายรถยนต์ต้องเกรงกลัวต่อการถูกปรับแต่ประการใด การละเมิดกฎหมายจึงมีอยู่เรื่อยไป จึงสมควรที่จะเพิ่มโทษปรับให้หนักขึ้น และเจ้าหน้าที่ผู้รักษากฎหมายเองก็ต้องปฏิบัติในลักษณะที่เข้มแข็ง และเฉียบขาดพอที่จะทำให้ผู้ขายรถยนต์ทั้งหลายมีความเกรงกลัวต่อการกระทำความผิด

3. การตรวจสภาพยานพาหนะประจำปีอย่างจริงจัง ตามเมืองใหญ่ ๆ มียานพาหนะเป็นจำนวนไม่น้อยที่พ้นควันพิษออกมาสกปรกผิดปกติ สาเหตุอันหนึ่งก็คือ ยานพาหนะเหล่านั้นอยู่ในสภาพที่เก่า หรือ

ชำรุดมากเกินไปนั่นเอง จึงเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ฝ่ายตรวจสอบยานพาหนะที่จะต้องตรวจตราอย่างรอบคอบ และจริงจัง ยานพาหนะใดอยู่ในสภาพที่ไม่เข้ามาตรฐานก็ไม่ควรจะอนุญาตให้ออกไปวิ่งบนถนนอีกต่อไป เจ้าหน้าที่ฝ่ายตรวจสอบจะต้องไม่เห็นแก่เอมสินจ้าง หรือเห็นแก่หน้าผู้ใดโดยเด็ดขาด อย่างไรก็ตาม การตรวจสอบยานพาหนะประจำปี ถ้าจะให้ละเอียดถี่ถ้วนและได้ผลอย่างจริงจังจะต้องมีเจ้าหน้าที่ในการนี้อย่างเพียงพอด้วย ตราบใดที่เรายังมีเจ้าหน้าที่จำกัด ในขณะที่จำนวนยานพาหนะเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ตราบนั้นการตรวจสอบอย่างจริงจังย่อมจะเกิดขึ้นได้ยาก

4. การปรับปรุงระบบการจัดโรงงานใหม่ โรงงานอุตสาหกรรมทั้งหลายไม่ว่าจะมีขนาดเล็กหรือใหญ่ก็ตาม จะต้องรับผิดชอบในเรื่องการติดตั้งเครื่องกรองควันพิษ เพื่อไม่ให้มีการปล่อยควันพิษ หรืออากาศเสียเช่นที่แล้ว ๆ มา ในขณะเดียวกันกระทรวงอุตสาหกรรมก็ควรจะมีอำนาจเด็ดขาดในการบังคับให้เจ้าของโรงงานต้องติดตั้งเครื่องกรองควันพิษ หรือเครื่องกำจัดน้ำเสียประจำโรงงานก่อนที่จะอนุญาตให้เปิดกิจการได้ ในเมื่อผู้ประกอบการอุตสาหกรรมสามารถแสวงหาเงินทุนเป็นจำนวนมากเพื่อประกอบการอุตสาหกรรมได้ โรงงานก็ควรที่จะติดตั้งเครื่องดังกล่าวได้เช่นกัน ถ้าโรงงานใดที่ไม่ยอมปฏิบัติตาม โรงงานนั้นก็ไม่ควรจะได้รับอนุญาตให้เปิดดำเนินกิจการ

5. การกำหนดผังเมืองที่เหมาะสม ไม่ว่าเมืองเล็กหรือเมืองใหญ่ ควรจะได้มีการแยกเขตอุตสาหกรรมกับเขตที่อยู่อาศัยออกจากกัน การมีเขตอุตสาหกรรมโดยเฉพาะ ทำให้สะดวกแก่เจ้าหน้าที่ในการที่จะเข้าไปตรวจสอบการดำเนินงาน ทั้งในด้านการผลิต และวิธีการรักษาความสะอาดเรียบร้อยของโรงงาน นอกจากนี้ ถ้าโรงงานปล่อยอากาศเสีย หรือน้ำเสียออกไปไม่ว่ามากหรือน้อย ประชาชนก็จะไม่ได้รับอันตรายมากเท่ากับการที่โรงงานอุตสาหกรรมอยู่ปะปนกับบ้านเรือนของประชาชน

6. การขอความร่วมมือจากประชาชน นอกจากมาตรการต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น การขอร้องของรัฐบาลให้ประชาชนงดเว้นการกระทำบางอย่างก็อาจจะช่วยป้องกันปัญหาอากาศเป็นพิษได้ไม่น้อยเหมือนกัน เป็นต้นว่า การขอร้องไม่ให้ประชาชนทิ้งขยะลงบนถนนหนทาง ไม่เผาสิ่งปฏิกูลต่าง ๆ ในที่โล่งแจ้ง หรือใกล้ทางหลวง ไม่สูบบุหรี่ในสถานที่บางแห่ง ฯลฯ ในฐานะที่นักเรียนเป็นพลเมืองดีคนหนึ่งของชาติ ก็ควรจะให้ความร่วมมือกับรัฐบาล ทั้งนี้ก็เพื่อความสะอาดเรียบร้อยของบ้านเมือง และเพื่อสุขภาพของท่านเอง

น้ำเป็นพิษ (Water Pollution)

น้ำเป็นสิ่งแวดล้อมที่มีความสำคัญต่อทุกชีวิตทีเดียว ไม่ว่าจะเป็นมนุษย์ สัตว์ หรือพืช ร่างกายของสิ่งมีชีวิตประกอบด้วยน้ำประมาณ 80-95 % เนื้อที่ผิวโลกที่เป็นน้ำ 2 ใน 3 ส่วน มนุษย์ใช้น้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค การเกษตร การอุตสาหกรรม การคมนาคม และเพื่อประโยชน์อื่น ๆ น้ำจึงเป็นสิ่งที่สำคัญและจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ตั้งแต่อดีตกาลมาทีเดียว

ในปัจจุบันประชากรเพิ่มมากขึ้น ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีสูงขึ้น การอุตสาหกรรมมีมากมายหลายชนิด ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่มีส่วนถ่ายทอดสิ่งสกปรก หรือสิ่งปฏิกูลต่าง ๆ ลงสู่แหล่งน้ำ ทำให้น้ำกลายเป็นน้ำเน่าได้ทั้งสิ้น นักเรียนจะเห็นได้ว่า การที่มนุษย์ทิ้งขยะมูลฝอยลงในแม่น้ำลำคลองก็ดี โรงงานอุตสาหกรรมปล่อยน้ำเสียลงสู่แม่น้ำลำคลองก็ดี หรือชาวไร่ชาวนาใช้ปุ๋ยเคมีก็ดี ในที่สุด น้ำในแหล่งน้ำต่าง ๆ อันได้แก่ แม่น้ำ

ล้าคลอง หนอง บึง จะเจือปนไปด้วยสิ่งสกปรก หรือสารเคมี จนเป็นอันตรายแก่สิ่งที่มีชีวิตทั้งหลาย รวมทั้งมนุษย์ด้วย นั่นคือ ถ้ามนุษย์ดื่มน้ำเสียจากแหล่งน้ำเหล่านี้เข้าไป มนุษย์ก็อาจจะเป็นโรคบิด อหิวาตกโรค ไข้รากสาด และแม้แต่โรคมะเร็งได้ ในทำนองเดียวกันสัตว์น้ำก็จะมีชีวิตอยู่ไม่ได้ เพราะในน้ำเสียมียอกซิเจนอยู่น้อย ไม่เพียงพอต่อความต้องการของมัน หรือถ้ามีชีวิตอยู่ได้ร่างกายของสัตว์น้ำเหล่านั้น จะมีสารพิษบางอย่างเจือปนอยู่ เมื่อมนุษย์บริโภคสัตว์น้ำเข้าไป มนุษย์ย่อมจะได้รับอันตรายจากสารพิษนั้นด้วย

สาเหตุของน้ำเป็นพิษ

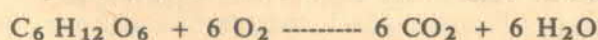
การเกิดของน้ำเป็นพิษ หรือน้ำสกปรกนั้น มีสาเหตุมาจากหลายอย่างด้วยกัน สาเหตุที่สำคัญ ก็ได้แก่

ก. สิ่งปฏิจุลจากโรงงานอุตสาหกรรม โรงงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ มักจะถ่ายน้ำเสียหรือน้ำทิ้งลงในแม่น้ำลำคลองเสมอ โดยธรรมชาติ แม่น้ำ ลำคลอง สามารถที่จะรับน้ำทิ้งจากโรงงานอุตสาหกรรมได้จำนวนหนึ่งก่อนที่จะเกิดการเน่าเสียขึ้นนั้น เหตุที่แม่น้ำลำคลองเกิดการเน่าเสียขึ้นนั้นก็เนื่องจากโรงงานอุตสาหกรรมปล่อยน้ำเสียลงไปมีปริมาณมาก จนเกินความสามารถที่แม่น้ำจะรับไว้ได้ จึงเกิดสภาพเน่าเสีย หรือเป็นพิษขึ้นมาโดยปกติแล้ว น้ำทิ้งที่ปล่อยออกจากโรงงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ ลงสู่แม่น้ำลำคลองนั้น มักจะเจือปนด้วยสิ่งปฏิจุลต่าง ๆ ต่อไปนี้คือ¹

1. เกลืออนินทรีย์ (Inorganic Salts) เกลือประเภทนี้ จะทำให้น้ำกลายเป็นน้ำกระด้าง (Hard water) นักเรียนทราบดีแล้วว่า น้ำกระด้างไม่เหมาะกับการกลักรวม การอุปโภค หรือการบริโภคแต่ประการใด เพราะฉะนั้น ถ้าโรงงานปล่อยน้ำเสียลงสู่แม่น้ำลำคลองมาก ๆ ก็เท่ากับทำให้น้ำในแม่น้ำลำคลอง กลายเป็นน้ำกระด้างนั่นเอง จึงจะสร้างความเดือดร้อนแก่ผู้ใช้ น้ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวไร่ชาวนาที่อาศัยน้ำจากแม่น้ำลำคลองเพื่อการเพาะปลูก

2. กรด หรือ ด่าง (Acids or Alkalis) กรด และด่างมักจะปนอยู่ในน้ำเสียที่ปล่อยจากโรงงานอุตสาหกรรมเคมี และโรงงานอื่น ๆ บางประเภท เช่น โรงงานย้อมผ้า น้ำทิ้งจากโรงงานอุตสาหกรรมที่มีสภาพเป็นกรดที่ดี หรือเป็นด่างที่ดี เมื่อระบายลงสู่แม่น้ำเป็นจำนวนมาก จะก่อให้เกิดอันตรายแก่ชีวิตของสัตว์น้ำและการแพร่พันธุ์ของมัน หรือถ้ามนุษย์ใช้น้ำนั้นอาบก็มักจะทำให้เกิดความระคายเคืองตามผิวหนัง หรือนัยนี้ตา

3. สารอินทรีย์ (Organic Matter) สารอินทรีย์เป็นสิ่งปฏิจุลที่สำคัญในการก่อให้เกิดสภาพน้ำเน่าขึ้นในแม่น้ำลำคลอง เราอาจจะกล่าวได้ว่า น้ำทิ้งที่ปล่อยจากโรงงานอุตสาหกรรมแทบทั้งหมดมักจะมีสารอินทรีย์ละลายปนออกมาด้วย สารอินทรีย์นี้เองที่เป็นตัวการทำให้ปริมาณออกซิเจน (O_2) ที่อยู่ในน้ำลดน้อยลง ที่เป็นเช่นนั้นก็เพราะว่า จุลชีพต่าง ๆ ต้องการออกซิเจนที่จะละลายอยู่ในน้ำไปย่อยสารอินทรีย์นั่นเอง นักเรียนสามารถจะดูปฏิกิริยาการย่อยสารอินทรีย์ได้จากสมการเคมีข้างล่างนี้

สารอินทรีย์ + ออกซิเจน ----- คาร์บอนไดออกไซด์ + น้ำ

¹ สุทธิรักษ์ สุจิตตานนท์ "สิ่งปฏิจุลจากโรงงานอุตสาหกรรม" รายงานการสัมมนา: ปัญหาสภาวะแวดล้อมกับการอุตสาหกรรม เอกสารหมายเลข 1 (กทม. : หน่วยผลิตเอกสารมหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2519) หน้า 101-108

การลดปริมาณของออกซิเจนที่ละลายอยู่ในน้ำเป็นสาเหตุสำคัญที่สุดในการเกิดของน้ำเน่า และเมื่อออกซิเจนในน้ำมีไม่เพียงพอ สัตว์น้ำทั้งหลายก็จะดำรงชีวิตอยู่ไม่ได้

4. ของแข็งและของเหลวที่ลอยน้ำ (Floating solids and liquids) โรงงานอุตสาหกรรมบางประเภทปล่อยของแข็งบางอย่าง เช่น เศษไม้ ออกมาพร้อมกับน้ำทิ้งจากโรงงาน ในขณะที่โรงงานอุตสาหกรรมบางประเภทปล่อยของเหลวที่ลอยน้ำได้อันได้แก่ น้ำมัน น้ำมันเครื่องออกมาสู่แม่น้ำลำคลอง ของแข็งและของเหลวที่ลอยน้ำเหล่านี้ นอกจากจะทำให้ทัศนียภาพของแม่น้ำลำคลองเสียไปแล้ว ยังไปกีดกันมิให้แสงอาทิตย์ส่องลงไปใต้น้ำได้อีกด้วย เป็นผลทำให้พืชน้ำไม่สามารถเจริญเติบโตได้เต็มที่ ตลอดจนไปขัดขวางการรับออกซิเจนของน้ำในแม่น้ำซึ่งเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ในที่สุดก็จะเกิดสภาวะน้ำเน่า และสัตว์น้ำบางชนิดไม่อาจจะดำรงชีพอยู่ได้

5. สี (Color) น้ำทิ้งที่ปล่อยออกมาจากโรงงานบางประเภท เช่น โรงงานย้อมผ้า โรงงานฆ่าสัตว์ จะมีสีปนอยู่ด้วย สีเหล่านี้จะมีผลกระทบกระเทือนต่อแม่น้ำ คือ สีชนิดต่าง ๆ จะดูดแสงอาทิตย์บางส่วนเอาไว้ และสะท้อนบางส่วนกลับไปสู่บรรยากาศ ทำให้แสงอาทิตย์ไม่สามารถส่องลงสู่พื้นน้ำได้เต็มที่ พืชน้ำก็จะทำการสังเคราะห์แสงไม่สะดวกจะต้องเน่าเปื่อย และทำให้เกิดน้ำเน่าขึ้น สัตว์น้ำที่อาศัยพืชน้ำเป็นอาหารก็จะได้รับความเสียหายด้วย

6. สารเคมีที่เป็นพิษ (Toxic chemicals) สารเคมีที่มีพิษ ทั้งที่เป็นสารอินทรีย์ และสารอนินทรีย์ ที่ปะปนออกมาในน้ำทิ้ง หรือน้ำเสียของโรงงานอุตสาหกรรมสามารถที่จะก่อให้เกิดอันตรายแก่ปลา และสัตว์น้ำต่าง ๆ ได้เสมอ ถึงแม้ว่าสารเหล่านั้นอาจจะมีความเข้มข้นในระดับต่ำก็ตาม ถ้าความเข้มข้นมีมากพอสมควร มนุษย์ที่รับประทานสัตว์น้ำเข้าไปจะพลอยได้รับอันตรายไปด้วย ตัวอย่างของสารเคมีเป็นพิษที่ติดมากับน้ำทิ้งของโรงงานก็ได้แก่ ปปรอท และยาฆ่าแมลงจำพวกดีดีที ในระหว่างปี พ.ศ. 2496 - 2503 มีชาวญี่ปุ่นในประเทศญี่ปุ่นกว่า 100 คน ตาย หรือป่วยหนัก เพราะกินปลาในอ่าวมินามาตะ (Minamata Bay) ซึ่งโรงงานพลาสติกทิ้งของเสียพวกปรอทลงไป ยิ่งไปกว่านั้นยังพบว่าเด็กญี่ปุ่น 22 คน ที่เกิดจากมารดา ซึ่งรับประทานปลาที่จับได้จากอ่าวนี้ในขณะที่ตั้งครรภ์เป็นเด็กปัญญาอ่อน คนญี่ปุ่นจึงกลัวโรคมินามาตะ (Minamata disease) มากถึงกับตั้งชื่อปรอทว่าเป็น “นรกที่มองไม่เห็น” ผู้ที่ป่วยเป็นโรคนี้จะมีอาการเริ่มตั้งแต่ มือไม้ชา ตาจะเห็นไม่ชัด ถ้าอาการหนักก็อาจจะถึงพิการ กลายเป็นคนวิกลจริต และเป็นอันตรายถึงแก่ชีวิตในที่สุด

โรงงานอุตสาหกรรมนอกจากจะปล่อยน้ำเสียที่เจือปนด้วยสิ่งปฏิกูลชนิดต่าง ๆ 5-6 ชนิดดังที่กล่าวมาแล้ว ยังมีสิ่งปฏิกูลอีกหลายอย่างที่ปะปนออกมาในน้ำทิ้งของโรงงานอุตสาหกรรม และอาจเป็นอันตรายต่อสัตว์น้ำและมนุษย์ได้เหมือนกัน อาทิเช่น สารที่ทำให้เกิดฟอง (Foam producing matter) สารกัมมันตภาพรังสี (Radioactive materials) และน้ำร้อน (Heated water) ที่ระบายออกจากโรงงานอุตสาหกรรม

ข. การใช้สารเคมีเพื่อการเกษตรกรรม การใช้สารเคมีในทางเกษตรนับได้ว่าเป็นสาเหตุสำคัญอีกอันหนึ่งที่ทำให้เกิดน้ำเป็นพิษขึ้นในบ้านเมืองเรา การใช้สารเคมีในรูปของยาปราบศัตรูพืชเพื่อช่วยเพิ่มผลผลิตในการเกษตรได้ก่อให้เกิดความเสียหายต่อระบบนิเวศน์ของน้ำ และทำให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมหลายประการ อันตรายที่อาจจะเกิดต่อมนุษย์ ก็คือ สารเคมีที่ว่านี้ สามารถทำให้เกิดความผิดปกติขึ้นในร่างกาย และเป็นสาเหตุของการเกิด

เซลมะเร็ง หรือไมก็อาจจะไปลดภูมิต้านทานของร่างกาย นอกจากนี้ สารเคมีที่นำไปใช้ในการปราบศัตรูพืชยังเป็นอันตรายต่อระบบสืบพันธุ์ของสิ่งที่มีชีวิตทั้งหลายอีกด้วย

สารเคมีที่ใช้กันแพร่หลายในทางเกษตรและเป็นตัวการทำให้น้ำเป็นพิษมี 2 ประเภท คือ ไฮโดรคาร์บอน ที่มีส่วนประกอบของ คลอรีน (Chlorinated hydrocarbon) และฟอสเฟสอินทรีย์ (Organic phosphate) สารเคมีทั้งสองประเภทนี้ จะเข้าไปสู่แหล่งน้ำ โดยติดไปกับดินซึ่งน้ำฝนชะล้าง สารไฮโดรคาร์บอนที่มีส่วนประกอบของคลอรีนนั่น ได้แก่ ดีดีที ดีลดริน และอาลดริน ซึ่งเป็นที่รู้จักกันแพร่หลายมาก สารเคมีเหล่านี้เป็นอันตรายต่อปลามาก เพราะสารประเภทนี้ ส่วนใหญ่จะไม่สลายตัวและสามารถคงอยู่ในเนื้อเยื่อของปลา หรือสัตว์น้ำอื่น ๆ ได้นาน จากการศึกษาวิจัยของกรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตร พบว่า ปลาน้ำจืดหลายชนิดที่ขายอยู่ในท้องตลาดของกรุงเทพมหานครมีสารเคมีประเภทนี้ผสมอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ดีดีที ปลาที่มีปริมาณของ ดีดีที มากที่สุดได้แก่ ปลาสวาย รองลงไปได้แก่ ปลากด ปลานิล ปลาชุกชุก ปลาทราย ปลาหมอไทย ฯลฯ เมื่อเรารับประทานปลาเหล่านี้เข้าไป ดีดีทีก็เข้าสู่ร่างกายได้ ซึ่งถ้าร่างกายเราสะสมเอาดีดีที ไว้มากพอ ก็จะกลายเป็นอันตรายแก่ชีวิตของเราในที่สุด สันนิษฐานกันว่า สารพิษชนิดนี้อาจจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับการเกิดของมะเร็งบางชนิดด้วย

สำหรับฟอสเฟสอินทรีย์ หรือยาฆ่าแมลง และยาปราบศัตรูพืชที่มีพวกฟอสฟอรัสผสมอยู่ด้วยนั้น ที่ใช้กันแพร่หลายในบ้านเมืองเรา ก็คือ ยาฆ่าแมลงที่รู้จักกันในนามยา “หัวกะโหลกไขว้” เครื่องหมายหัวกะโหลกไขว้ เป็นเครื่องหมายที่เตือนให้ผู้ใช้อย่างระมัดระวังเป็นพิเศษ เพราะเป็นยาอันตราย สิ่งที่มีพิษที่มีอยู่ในยานี้ ก็คือ พาราไรออน ฟอสตริน และโฟลิดอน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พาราไรออนนั้น ผู้ที่ได้รับพิษของมันมักจะมียาอาการปวดท้อง คลื่นไส้ อาเจียน ท้องเสีย อ่อนเพลีย ปวดศีรษะ แน่นอก น้ำลายออกมาก ต่างกับอาหารเป็นพิษ หรือท้องเสียทั่ว ๆ ไป ต่อไปผู้ป่วยจะมีอาการหน้าเขียว กล้ามเนื้อชักกระตุก ชัก และตายได้ ถ้าได้รับสารนี้เป็นจำนวนมาก สารเคมีเหล่านี้ นอกจากจะเข้าสู่ร่างกายของเราโดยการหายใจเข้าไปแล้ว มันอาจจะปะปนอยู่ในแหล่งน้ำ เช่น ลำคลอง หนอง บึง อีกด้วย เมื่อเราอาบน้ำ หรือดื่มเข้าไป เราจะได้รับอันตรายต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว ในปัจจุบันนี้ น้ำในแม่น้ำ ลำคลอง หนอง บึง ในชนบทโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตที่มีการใช้สารเคมีเพื่อการเกษตรนั้น เป็นน้ำที่เป็นพิษเสียส่วนใหญ่ เราจำเป็นต้องรอบคอบ และมีความระมัดระวังเป็นพิเศษในเรื่องการใช้น้ำ ไม่ว่าจะใช้อาบ ดื่ม ล้างภาชนะ หรือล้างหน้าก็ตาม แม้แต่น้ำที่ชาวไร่ชาวนาเก็บไว้ในโอ่งน้ำนั้นก็หาใช่จะปลอดภัยเสมอไปไม่ เพราะบางทีฝุ่นละอองของยาปราบศัตรูพืชอาจจะถูกลมพัดพาไปตกอยู่ในภาชนะที่ใช้รองรับน้ำฝนได้เหมือนกัน

ก. การทิ้งสิ่งปฏิกูลต่าง ๆ ลงในแม่น้ำลำคลอง ประชาชนที่อาศัยอยู่ตามริมฝั่งแม่น้ำ หรือลำคลองมักจะทิ้งขยะมูลฝอย หรือสิ่งปฏิกูลต่าง ๆ ลงในแม่น้ำลำคลองเสมอแม้แต่การสร้างส้วม บางแห่งสร้างกันริมแม่น้ำลำคลองทีเดียว ในทำนองเดียวกัน ผู้ที่อาศัยอยู่ตามชายทะเลก็มักจะทิ้งของเหลือ ของเดน กากซาก และขยะมูลฝอยต่าง ๆ ลงในทะเล ริมฝั่งแม่น้ำ ลำคลอง หรือฝั่งทะเลใดที่มีผู้คนอาศัยอยู่น้อย การทิ้งสิ่งปฏิกูลต่าง ๆ ก็ย่อมน้อยในกรณีเช่นนั้นแหล่งน้ำย่อมสามารถรับได้ และช่วยชักฟอกสิ่งปฏิกูลให้สะอาดได้เองตามธรรมชาติของมัน (Natural purification) แต่ตามริมฝั่งแม่น้ำลำคลอง หรือทะเลบางแห่งที่มีผู้คนอาศัยอยู่กันอย่างหนาแน่น การทิ้งของเสียลงในแม่น้ำ หรือทะเล มักจะมีมากในสภาวะการณ์เช่นนั้น แหล่งน้ำไม่สามารถจะจัดการกับสิ่งปฏิกูลเหล่านั้นได้ น้ำจึงเกิดเป็นพิษขึ้น จากการสำรวจน้ำสกปรกตลอดแนวฝั่งทะเลของจังหวัดชลบุรี โดยสถาบันเทคโนโลยี

แห่งเอเชีย (Asian Institute of Technology) เมื่อปี พ.ศ. 2516 ได้พบว่าเฉพาะในจังหวัดชลบุรีนั้น สิ่งปฏิภูลที่ถูกโยนทิ้งในทะเลนั้น ปีหนึ่ง ๆ มีมากกว่า 19,000,000 กิโลกรัม ด้วยเหตุนี้เอง น้ำชายฝั่งทะเลของจังหวัดชลบุรีจึงสกปรก และตาดำดินไปด้วยสิ่งที่ไม่เจริญตาเจริญใจ

แนวทางในการป้องกัน และแก้ไขน้ำเป็นพิษ

การป้องกัน และแก้ไขน้ำเป็นพิษนั้น เป็นเรื่องที่ยุ้งยากมากทีเดียว แม้แต่ประเทศที่เจริญก้าวหน้าแล้ว ทั้งหลายก็ยังประสบปัญหาความยุ่งยากต่าง ๆ เหมือนกัน โดยหลักการทั่ว ๆ ไป การป้องกัน และแก้ไขสภาพน้ำเสีย ก็คือ การป้องกันมิให้แหล่งน้ำมีปริมาณของสิ่งสกปรกเจือปนอยู่มากเกินกว่าที่แหล่งน้ำจะรับได้นั่นเอง แนวทางในการป้องกันและแก้ไขสภาพน้ำเป็นพิษอาจจะกระทำได้ดังนี้ คือ

1. การใช้กฎหมายบังคับ การแก้ไขปัญหาสภาพน้ำเสีย จะต้องอาศัยกฎหมายเข้าช่วยเหลือ และเจ้าหน้าที่ผู้ใช้กฎหมายก็ต้องปฏิบัติตามกฎหมายอย่างแท้จริง เช่น โรงงานใดก่่าจัดสิ่งโสโครกออกจากโรงงาน ไม่ถูกต้องตามกฎหมาย เจ้าหน้าที่ปราบปรามก็จะต้องลงไปตามตักกฎหมายระบุไว้ เป็นต้น ขณะนี้ประเทศไทยเรามีกองควบคุมสิ่งแวดล้อมโรงงาน กรมโรงงานอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม เป็นผู้รับผิดชอบในการดูแลในเรื่องนี้ ซึ่งถ้าหากเจ้าหน้าที่ปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด เชื่อว่าจะช่วยป้องกันปัญหาสภาพน้ำเสียได้อย่างมากทีเดียว

อย่างไรก็ตามกฎหมายก็ดี ข้อบังคับต่าง ๆ ก็ดี จะต้องเป็นกฎหมาย หรือข้อบังคับที่เป็นธรรมสามารถปฏิบัติได้ และเหมาะสมกับสภาพสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยีของประเทศไทย ตัวอย่างง่าย ๆ ก็คือ ข้อบังคับที่ห้ามเท หรือทิ้งขยะลงในแม่น้ำลำคลองก็ดี การถ่ายอุจจาระ หรือปัสสาวะลงในแม่น้ำลำคลองก็ดี ไม่จำเป็นต้องห้ามทุกเขต ทุกท้องที่ของประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเขตที่ประชากรไม่ได้อาศัยอยู่อย่างหนาแน่น ก็ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องห้ามสิ่งเหล่านี้ เป็นต้น ในทำนองเดียวกัน โรงงานที่มีขนาดเล็กเกินไป หรืออยู่ห่างจากชุมชนก็อาจจะไม่จำเป็นต้องมีกฎหมายห้ามเรื่องการก่่าจัดน้ำเสียก็ได้ เพราะการมีกฎหมายห้ามโรงงานขนาดเล็กเท่ากับทำให้โรงงานต้องเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มมากขึ้นจนไม่อาจจะดำเนินกิจการได้ สำหรับโรงงานขนาดใหญ่จำเป็นต้องมีกฎหมายเข้าควบคุมอย่างเข้มงวด เพราะถ้าโรงงานมีเงินทุนสามารถตั้งโรงงานขนาดใหญ่ได้ โรงงานก็ควรจะมีเงินทุนสำหรับติดตั้งเครื่องก่่าจัดน้ำทิ้งได้เช่นกัน

2. การกำหนดมาตรฐานน้ำทิ้ง การกำหนดมาตรฐานน้ำทิ้งก็เป็นวิธีการป้องกันน้ำเป็นพิษได้ อย่างหนึ่ง โดยปกติแล้ว เป็นหน้าที่ของส่วนราชการที่เกี่ยวข้องจะต้องกำหนดมาตรฐานว่า ในแต่ละแหล่งน้ำ ในแต่ละย่านการใช้ที่ดิน และแต่ละประเภทอุตสาหกรรม โรงงานอุตสาหกรรม สามารถจะปล่อยน้ำทิ้งที่มีความเข้มข้นเท่าใด อย่างไรก็ตาม ในการกำหนดมาตรฐานน้ำทิ้งนั้นจะต้องมีความยืดหยุ่นพอสมควร ไม่ใช่กำหนดลงไปตายตัวว่า สิ่งปฏิภูลที่ออกมาจากแต่ละโรงงานจะต้องไม่เกินเท่านั้นเท่านี้ ทั้งนี้ก็เพราะว่าในโรงงานแต่ละประเภท การลงทุนเพื่อก่่าจัดสิ่งปฏิภูลให้ได้ถึงมาตรฐานที่ต้องการนั้นแตกต่างกันมาก กล่าวคือ กิจการหนึ่งอาจจะมีสิ่งปฏิภูลที่ก่่าจัดได้ง่าย ลงทุนแต่เพียงเล็กน้อยก็สามารถก่่าจัดสิ่งปฏิภูลได้เกือบหมด ในขณะที่กิจการอีกอันหนึ่งต้องลงทุนมากมาย จึงจะก่่าจัดสิ่งปฏิภูลให้ถึงระดับมาตรฐานได้

3. การควบคุมการขายตัวของชุมชน และการอุตสาหกรรม เมืองใด หรือชุมชนใดที่มีขนาดใหญ่มาก และมีประชากรมาก การถ่ายเทของเสียก็ย่อมจะมากตามไปด้วย ด้วยเหตุนี้รัฐบาลจึงควรควบคุมขนาดของเมืองหรือชุมชนไม่ให้มีขนาดใหญ่โตเกินไป หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง ก็คือ พยายามหาทางไม่ให้ประชากรไปอยู่อาศัยกันอย่างแออัดยัดเยียดในชุมชนใดชุมชนหนึ่งโดยเฉพาะ แต่ควรส่งเสริมให้ประชากรกระจายไปอยู่ตามเมืองต่าง ๆ ตามความเหมาะสมกับทรัพยากร ตัวอย่างเช่น ในปัจจุบันนี้ กรุงเทพมหานครมีประชากร 4 ล้านเศษ ประชากรขนาดนี้สามารถจะก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมชนิดต่าง ๆ อย่างรุนแรงจนมีอาจะแก้ได้ ถ้าแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมชนิดหนึ่งได้ กระบวนการการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมชนิดนั้น อาจจะก่อให้เกิดปัญหาอีกชนิดหนึ่งตามมาอีกเป็นลูกโซ่ ซึ่งจะต้องแก้ไขกันโดยไม่มีที่สิ้นสุด

สำหรับทางด้านโรงงานอุตสาหกรรมนั้น รัฐบาลก็ควรจะควบคุมดูแลอย่างใกล้ชิดเพื่อให้โรงงานได้ตั้งอยู่ในทำเลที่เหมาะสม หรือไม่ก็จัดย่านนิคมอุตสาหกรรมขึ้นในเขตที่จะไม่ก่อให้เกิดน้ำเสียขึ้น โรงงานอุตสาหกรรมประเภทใด ถ้าสร้างขึ้นมาแล้วจะก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมมากเกินไป หรือเกิดผลเสียมากกว่าผลดี รัฐบาลก็ควรจะห้ามไม่ให้เปิดโรงงานประเภทนั้นขึ้นโดยเด็ดขาด

4. การใช้วิชาการใหม่ ๆ เข้าช่วยเหลือ การแก้ไขปัญหาสภาพน้ำเสีย จะต้องอาศัยผู้ที่มีความรู้ความสามารถในหลายสาขาวิชา นักวิชาการแต่ละด้านจะต้องช่วยกันศึกษาวิจัยเพื่อค้นคว้าหาวิธีใหม่ ๆ หรือดัดแปลงเอาเทคโนโลยีชนิดใหม่ ๆ ที่ค้นพบในต่างประเทศเข้ามาใช้แก้ปัญหาสภาพน้ำเสียในบ้านเมืองเรา เหล่านี้เป็นต้น เช่น วิธีการแปรรูปน้ำสกปรกให้เป็นน้ำสะอาด การแปรรูปของที่ใช้แล้วบางอย่างให้สามารถใช้ได้อีก (Recycling) ตลอดจนการมีเครื่องบดสิ่งปฏิกูลประจำบ้านเพื่อบดสิ่งปฏิกูลต่าง ๆ ให้ละเอียด จนถึงขั้นที่สามารถจะนำไปทิ้งลงในท่อบายอุจจาระได้ ฯลฯ

5. การสร้างโรงงานกำจัดน้ำโสโครก (Sewage treatment plant) ตามเมืองใหญ่ ๆ การสร้างโรงงานกำจัดน้ำโสโครกนั้นอาจจะแพงมาก และใช้เวลาหลายปี แต่ถ้าสามารถทำได้ก็จะแก้ปัญหาน้ำเสียได้อย่างดีทีเดียว วิธีการกำจัดน้ำโสโครกโดยอาศัยโรงงานกำจัดน้ำโสโครก ก็คือ ก่อนอื่นจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงระบบระบายน้ำโสโครกทั้งหมดของเมืองนั้น ๆ ให้น้ำเสียจากครัว ห้องน้ำ และห้องส้วมของทุก ๆ บ้าน ไหลสู่ท่อบาย ผ่านเข้าสู่โรงงานกำจัด น้ำโสโครก แล้วโรงงานก็จะทำการลดสารอินทรีย์ให้น้อยลง และทำการแยกเอาสิ่งปฏิกูลต่าง ๆ ออกก่อนที่จะระบายทิ้งลงสู่แม่น้ำ โดยวิธีการอันนี้ น้ำในแม่น้ำจะไม่สามารถเปลี่ยนสภาพเป็นน้ำนำไปได้ เพราะความสกปรกของน้ำหลังจากผ่านโรงงานกำจัดน้ำโสโครกแล้วอยู่ในระดับที่แม่น้ำสามารถจะรับได้ หรือจัดการได้โดยวิธีการฟอกให้บริสุทธิ์ตามธรรมชาติ (Natural purification)

6. ความร่วมมือของประชาชน ในการที่จะให้ประชาชนร่วมมือในการป้องกันและแก้ไขน้ำเป็นพิษได้นั้น ก่อนอื่นรัฐบาลจะต้องให้การศึกษาแก่ประชาชนทั่วไปในเรื่องน้ำเสียก่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องอันตรายที่เกิดจากน้ำเสีย แล้วรัฐบาลจึงจะขอร้องให้ประชาชนช่วยกันรักษาความสะอาดของแหล่งน้ำโดยการงดเว้นไม่ทิ้งสิ่งปฏิกูลต่าง ๆ ลงใน แม่น้ำ ลำคลอง และทะเล ตลอดจนระมัดระวังในการใช้ยาฆ่าแมลง และยาปราบศัตรูพืช ยิ่งไปกว่านั้นรัฐบาลก็ควรจะขอความร่วมมือจากประชาชนทั่วไปให้ช่วยกันเป็นหูเป็นตาสอดส่องดูแลการดำเนินงานของโรงงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ ถ้าเห็นว่า โรงงานอุตสาหกรรม ร้านค้า หรือ เจ้าของกิจการใด ๆ ไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย

ข้อบังคับของการกำจัดน้ำเสีย ก็ควรจะแจ้งให้เจ้าหน้าที่ของบ้านเมืองทราบเพื่อเจ้าหน้าที่จะได้ดำเนินการว่ากล่าว ตักเตือน หรือลงโทษตามกฎหมายต่อไป

เสียงเป็นพิษ (Noise Pollution)

เสียงเป็นสิ่งที่มองไม่เห็น แต่ก็อาจจะก่อให้เกิดอันตรายได้ต่าง ๆ นานา ถ้าเสียงนั้นเป็นเสียงที่อึกทึก กรึกโครม หรือเสียงที่ไม่น่าฟังปรารภณา ตัวอย่างเช่น เด็กวัยรุ่นที่ฟังดนตรีประเภทร็อกมิวสิก (Rock music) ที่ดังมาก ๆ บ่อย ๆ มักจะกลายเป็นคนหูตึงไปในที่สุด หรือคนงานที่ทำงานในโรงงานที่มีเครื่องจักรดังสนั่นหวั่นไหว อยู่ตลอดเวลา ก็อาจจะกลายเป็นคนหูหนวกหูตึง หรือหูพิการไปได้

ตามความเป็นจริงแล้ว เสียงเป็นส่วนหนึ่งของสิ่งแวดล้อมของมนุษย์เรา ในการที่เราจะระบุว่า เสียงเป็น สิ่งแวดล้อมที่เป็นพิษหรือไม่นั้น โดยปกติเรามักจะคิดในแง่ที่ว่า ความดังของเสียงมีส่วนก่อให้เกิดความเสียหายต่อ สุขภาพ (Health) ของเราหรือไม่ ถ้าระดับเสียงดังมากถึงขีดที่จะเป็นอันตรายต่อสุขภาพของเราเมื่อนั้นเราอาจจะ พูดยืนยันได้ว่า เสียงได้กลายไปสู่สภาวะที่เรียกว่า “เสียงเป็นพิษ” (Noise pollution) ขึ้นแล้ว กล่าวอย่างกว้าง ๆ เสียงมีความเกี่ยวข้องกับสุขภาพของคนเราในสองลักษณะ คือ ประการแรก เสียงอาจจะก่อให้เกิดอันตรายแก่ ร่างกายของเรา หรือก่อให้เกิดความเสียหายทางด้านสรีระ เช่น เสียงที่ดังมากเกินไปทำให้เกิดหูหนวก เป็นต้น ประการที่สอง เสียงอาจเป็นสิ่งที่สร้างความรำคาญ (Annoyance) ให้แก่เรา เป็นต้นว่า ทำให้เราเสียสมาธิ และ เกิดอารมณ์เสีย ความเสียหายประการที่สองนี้ อาจเรียกว่า ความเสียหายทางด้านจิตใจก็ได้

โดยปกติทั่วไป การวัดความดังของเสียง เราใช้หน่วยเดซิเบล (Decibel) “ความเงียบ” หรือ “สภาวะ ที่ไม่มีเสียง” ถือว่ามีจำนวนเดซิเบลเป็นศูนย์ จากการคำนวณของนักวิชาการพบว่า เสียงดังจากสิ่งต่าง ๆ มีจำนวน เดซิเบล ดังต่อไปนี้คือ

เสียงขนาดเริ่มได้ยิน	1 เดซิเบล
เสียงหายใจปกติ	10 "
เสียงนาฬิกาไฟฟ้า	20 "
เสียงแผ่วคุยกันระยะ 15 ฟุต	30 "
เสียงของสำนักงานที่เงียบ	40 "
เสียงตามบ้าน	45 "
เสียงตามภัตตาคารที่เงียบ	50 "
เสียงสนทนาทั่ว ๆ ไป	60 "
เสียงรถยนต์	70 "
เสียงรถตอนจราจรคับคั่ง	100 "
เสียงรถมอเตอร์ไซด์	110 "
เสียงเครื่องบินไอพ่นตอนขึ้นจากสนามบิน	
หรือเสียงปืนใหญ่ในระยะใกล้	120 "
เสียงไอพ่นระยะ 100 ฟุต	150 "

โดยปกติแล้ว ระดับเสียงที่หูของมนุษย์อาจทนรับฟังได้ คือ เสียงที่อยู่ในระดับ 85 เดซิเบล ถ้าเราฟังเสียงที่มีระดับสูงกว่าช่วงนี้บ่อย ๆ อาจทำให้หูเป็นอันตรายได้ แต่ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่า การรับฟังเสียงต่ำกว่าระดับนี้จะไม่เป็นอันตรายเสมอไป มันอาจก่อให้เกิดอันตรายเหมือนกันแต่ไม่รุนแรง เป็นต้นว่า เสียงที่อยู่ในระดับ 50-55 เดซิเบล อาจจะรบกวนการนอนของเรา ทำให้เรานอนหลับไม่สนิท ตื่นขึ้นมาไม่กระชุ่มกระชวยก็ได้ ฯลฯ สำหรับระดับของเสียงที่สูงกว่า 85 เดซิเบล และสามารถก่อให้เกิดอันตรายแก่มนุษย์ได้ง่ายก็มี อาทิเช่น เสียงระดับ 90 เดซิเบล อาจทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงบางอย่างในระบบประสาทอัตโนมัติ (Autonomous nervous system) ของมนุษย์ได้ เสียงระดับ 135 เดซิเบล อาจจะทำให้คลื่นไส้ อาเจียน เวียนศีรษะ ได้ เสียงระดับ 160 เดซิเบล ทำให้แก้วหูทะลุได้ เหล่านี้เป็นต้น

ที่มาของเสียงเป็นพิษ

เสียงเป็นพิษมีสาเหตุสำคัญมาจากสิ่งต่าง ๆ ต่อไปนี้คือ

1. เสียงจากยานพาหนะ ตามเมืองใหญ่ ๆ ของประเทศไทยขณะนี้มียานพาหนะชนิดต่าง ๆ เพิ่มขึ้นมากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งรถยนต์ ดังที่เราได้กล่าวมาแล้วในตอนต้นว่า กรุงเทพมหานครแห่งเดียว ในปี 2518 มีรถยนต์กว่า 340,000 คัน รถยนต์เหล่านั้นนอกจากจะก่อให้เกิดอากาศเป็นพิษแล้ว ยังก่อให้เกิดเสียงเป็นพิษอีกด้วย ยานพาหนะอย่างอื่นที่เป็นต้นเหตุของเสียงเป็นพิษก็ได้แก่ เสียงจากรถไฟ เรือยนต์ เรือหางยาว เป็นต้น

2. เสียงจากโรงงานอุตสาหกรรม กล่าวโดยทั่ว ๆ ไปแล้ว โรงงานแทบทุกชนิดที่ใช้เครื่องจักรมักจะก่อให้เกิดเสียงอีกด้วย สร้างความรำคาญให้แก่มนุษย์เราแทบทั้งสิ้น ไม่มากนักน้อย ในบ้านเมืองเราโรงงาน หรือโรงงานอุตสาหกรรมที่มีส่วนก่อให้เกิดเสียงเป็นพิษก็ได้แก่ โรงงานประกอบรถยนต์ โรงงานประกอบเครื่องปรับอากาศ โรงงานทำเฟอร์นิเจอร์ โรงงานประกอบกิจการเกี่ยวกับเมล็ดพืช โรงงานทำรองเท้า โรงงานทำน้ำแข็ง โรงสี โรงเลื่อย โรงงานไม้แป้นวัตถุโดยใช้เครื่องจักร ฯลฯ ในขณะนี้ในประเทศไทยเรามีโรงงานประมาณ 40,000 โรงงาน อยู่ในกรุงเทพมหานครเสียราว 10,000 โรงงาน และมีแนวโน้มว่าจะเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ปัญหาของเสียงเป็นพิษจะต้องทวีความรุนแรงขึ้นแน่นอน ยกเว้นเสียแต่ว่า รัฐบาลจะได้ใช้มาตรการที่เด็ดขาดเข้าแก้ไข หรือป้องกันเสียก่อนเท่านั้น

3. เสียงจากเครื่องบิน ตามที่กล่าวแล้วว่าระดับเสียงของเครื่องบินโดยเฉพาะอย่างยิ่งเครื่องบินไอพ่นนั้นสูงมาก คือ ราว 120 เดซิเบล ซึ่งเป็นระดับที่เป็นอันตรายมาก เพราะฉะนั้น ยิ่งสนามบินมีขนาดใหญ่โตขึ้น และมีจำนวนเครื่องบินมากขึ้นเท่าใด ปัญหาเสียงเป็นพิษที่เกิดจากเครื่องบินก็จะทวีความรุนแรงมากขึ้นเท่านั้น ผู้ที่ได้รับอันตรายโดยตรงก็คือ ผู้ที่อยู่อาศัยใกล้สนามบินนั่นเอง ส่วนผู้ที่อาศัยในเขตที่ห่างจากสนามบินออกไปแต่มีเครื่องบินบินผ่านเหนือศีรษะก็จะได้รับอันตรายจากเสียงเป็นพิษเหมือนกัน แต่น้อยลงอย่างน้อยที่สุดก็ไปรบกวนการนอนของเรา ด้วยเหตุนี้เองในบางประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกาและอังกฤษ สนามบินบางแห่งจะถูกห้ามมิให้ใช้ทำการบินเพื่อการพาณิชย์ในเวลาค่าคืนโดยเฉพาะอย่างยิ่งหลัง 21.00 นาฬิกาไปแล้ว

4. แหล่งอื่น ๆ แหล่งเกิดของเสียงรบกวนแหล่งอื่น ๆ นอกเหนือไปจากที่กล่าวแล้วก็ได้แก่ เสียงที่เกิดจากเครื่องใช้ไม้สอย หรืออุปกรณ์ภายในบ้าน เช่น เครื่องตัดหญ้า เครื่องดูดฝุ่น เครื่องปรับอากาศ เครื่องบดอาหาร วิทยุ โทรทัศน์ ฯลฯ เสียงจากสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ ไม่ได้ก่อให้เกิดความเสียหายอย่างรุนแรงแต่ประการใด เพียงแต่สร้างความรำคาญหรือรบกวนประสาท หรือทำลายสมาธิในการทำงาน และการพักผ่อนหลับนอนของเราเท่านั้น

อันตรายจากเสียงเป็นพิษ

กล่าวโดยทั่ว ๆ ไปแล้ว เสียงจะเป็นพิษเป็นภัยกับมนุษย์เรามากน้อยเท่าใดนั้น ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบ 3 - 4 อย่างด้วยกัน¹ คือ 1. ช่วงระยะเวลาที่รับเสียง หมายถึงว่าเรารับเสียงนั้นบ่อยขนาดไหน หรือมีเวลายาวนานเท่าไรนั่นเอง 2. ความดังของเสียง หมายถึงว่า เสียงดังมากน้อยเท่าใด ซึ่งมักจะวัดเป็นหน่วยเดซิเบล ดังที่เรากล่าวมาแล้ว 3. ความถี่ของเสียง ความถี่ของเสียงมักจะวัดเป็น เฮิรตซ์ (Hertz) เสียงที่มีความถี่มากก็จะเป็นเสียงสูง เสียงที่มีความถี่น้อยก็มักจะเป็นเสียงต่ำ เสียงที่มีความถี่มากจะก่อให้เกิดอันตรายมากกว่าเสียงที่มีความถี่น้อย 4. ความทนทานของบุคคล บุคคลบางคนมีความทนทานต่อเสียงน้อย บุคคลประเภทนี้จะเกิดหูพิการได้ง่าย ส่วนผู้ที่มีความทนทานสูงนั้น มักจะเกิดหูหนวกหูตึงได้ยากกว่า

ในตอนต้น ๆ เราก็ได้กล่าวถึงอันตรายของเสียงเป็นพิษมาบ้างเล็กน้อยแล้ว ต่อไปนี้เราจะกล่าวถึงอันตรายของเสียงให้ละเอียดยิ่งขึ้นไปอีก อันตรายของเสียงเป็นพิษนั้นสามารถที่จะแยกกล่าวเป็นข้อ ๆ ได้ดังนี้

1. เสียงก่อให้เกิดอุปสรรคในการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคล มีอุบัติเหตุบนท้องถนนเป็นจำนวนไม่น้อยทีเดียวที่เกิดขึ้นเพราะเสียงอึกทึกเป็นต้นว่า ผู้ขับขี่รถไม่สามารถที่จะได้ยินเสียงแตรรถของอีกคันหนึ่งอย่างชัดเจนเป็นเหตุให้รถชนกัน บางทีเสียงที่มาจากภายในตัวรถเองอันได้แก่ เสียงวิทยุของรถ เสียงของเครื่องปรับอากาศของรถ เสียงเครื่องยนต์ของรถ ฯลฯ ไปทำลายสมาธิของผู้ขับขี่ ทำให้ไม่อาจจะขับรถได้อย่างเต็มที่ ผลที่ตามมาก็คือ อุบัติเหตุ ในทำนองเดียวกันในเครื่องบินรบ เสียงดังของเครื่องบินทำให้ผู้ขับเครื่องบินทำการติดต่อสื่อสารทางวิทยุไม่สะดวก ทำให้ทหารที่อยู่ในเครื่องบินเสียชีวิตได้ง่าย เหล่านี้เป็นต้น

2. เสียงทำลายสิ่งของบางอย่าง สิ่งของบางอย่างไม่ว่าจะเป็นสิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติ หรือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นก็ตาม อาจจะถูกทำลายโดยเสียงได้ ถ้าเสียงนั้นดังมากเกินไป ตัวอย่างเช่น ในสหรัฐอเมริกา หน้าผา (Cliff) เป็นหินหนัก 80 ตัน ได้ถล่มลงมา เพราะแรงดันของเสียงจากเครื่องบินไอพ่นเร็วกว่าเสียง ในฝรั่งเศสเมื่อปี พ.ศ. 2510 ปรากฏว่ามีบ้านในทุ่งนาหลังหนึ่งพังลงทำให้ชาวนา 3 คน เสียชีวิต สาเหตุเนื่องมาจากเสียงของเครื่องบินที่บินด้วยความเร็วสูงเช่นเดียวกัน ถ้ามีการยอมให้เครื่องบินเร็วกว่าเสียง ใช้เป็นเครื่องบินพาณิชย์ระหว่างประเทศเมื่อใด เมื่อนั้นความเสียหายต่าง ๆ ที่เกิดแก่สิ่งก่อสร้างก็ดี สิ่งสวยงามตามธรรมชาติก็ดี โบราณวัตถุก็ดี ฯลฯ ก็ย่อมจะเกิดตามอย่างเสียงไม่พ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิ่งที่มีลักษณะเก่าแก่ หรือโบราณ

¹ นายแพทย์มุกดา ดุชนานนท์ "อันตรายจากเสียง" รายงานการสัมมนา: ปัญหาสถานะสิ่งแวดล้อมกับการอุตสาหกรรม เอกสารหมายเลข 1 (กทม. : หน่วยผลิตเอกสารมหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2519) หน้า 93-95

3. เสียงทำให้หูพิการ ผู้ที่ทำงานในโรงงานใหญ่ ๆ ที่ใช้เครื่องจักรที่มีเสียงดังมาก ๆ จะทำให้คนงานหูตึง หรือหูหนวกได้ แม้แต่เสียงอึกทิก ตามถนนหนทางก็อาจจะก่อให้เกิดอันตรายแก่โสตประสาทของเราได้ ถ้าเราอยู่ในที่อึกทิก หรือที่มีเสียงดังมากเกินขนาดนานเกินไป จากการวัดระดับเสียงอึกทิกบนท้องถนนในกรุงเทพมหานคร เมื่อปี พ.ศ. 2515 คณะผู้ศึกษาวิจัยกลุ่มหนึ่งพบว่า ในเวลากลางวัน ค่าเฉลี่ยของระดับเสียงอยู่ในระหว่าง 89.88 - 94.89 เดซิเบล ส่วนในกลางคืน ค่าเฉลี่ยของระดับเสียงอยู่ในระหว่าง 94.61 - 96.70 เดซิเบล ตามที่เรากล่าวแล้วในตอนต้นว่า ระดับเสียงที่มนุษย์ทนได้โดยไม่เกิดอันตรายคือระดับ 85 เดซิเบล เมื่อระดับเสียงบนท้องถนนของกรุงเทพมหานครสูงเลยระดับ จึงเชื่อว่า เสียงอึกทิกจะเป็นอันตรายต่อโสตประสาทของคนกรุงเทพมหานครอย่างมากและอาจจะทำให้หูพิการไปก็ได้ ถ้ารับเสียงระดับนี้นาน ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เด็กอ่อน เด็กเล็ก คนชรา และคนป่วย

4. เสียงมีส่วนก่อให้เกิดโรคบางอย่าง การที่บุคคลได้รับเสียงอึกทิกซ้ำแล้วซ้ำเล่าเป็นเวลานาน ทำให้มนุษย์มีความรู้สึกตึงเครียด (Stress) ความตึงเครียดทำให้ระบบการทำงานของร่างกายผิดปกติไป นักเรียนอาจจะเคยได้ยินมาบ้างแล้วว่า โรคบางอย่างมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับความตึงเครียด เช่น โรคกระเพาะ (Peptic ulcer) โรคหัวใจ (Heart diseases) โรคความดันโลหิตสูง (Hypertension) ฯลฯ ด้วยเหตุนี้ เสียงอึกทิกจึงมีส่วนช่วยก่อให้เกิดโรคเหล่านี้โดยทางอ้อมนั่นเอง

การศึกษาวิจัยในทางการแพทย์ยังพบว่า เสียงที่ดังเกินไปอย่างกะทันหันอาจจะทำให้ความดันของโลหิตพุ่งขึ้นสูงโดยรวดเร็ว ทำให้ความกดดัน (Pressure) ในศีรษะเพิ่มขึ้น ทำให้หัวใจเต้นเร็วขึ้น และทำให้เกิดความเกร็งของกล้ามเนื้อ

5. เสียงรบกวนการนอนหลับ เสียงเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เรานอนไม่หลับสนิท และนอนหลับต่อเนื่องกันไม่ได้ การที่เราไม่หลับสนิทเท่ากับว่า เราไม่ได้พักผ่อนเต็มที่นั่นเอง เมื่อตื่นขึ้นมาก็ย่อมจะไม่มีอาการกระชุ่มกระชวยเท่าที่ควร ผลก็คือ ในตอนกลางวันทำให้จิตใจของเราหงุดหงิดได้ง่าย ไม่มีสมาธิในการทำงาน นอกจากนั้นยังทำให้เรารู้สึกอ่อนเพลียไปตลอดวัน บางทีทำให้เกิดอาการหัวใจสั่นอีกด้วย การขาดการนอนหลับสนิทนานวันนานไปอาจจะทำให้เกิดโรคจิตบางชนิดได้ เสียงที่รบกวนการนอนของเราไม่จำเป็นต้องเป็นเสียงที่ดังมาก ๆ แม้แต่เสียงระดับต่ำ ๆ เช่น ระดับ 40 - 50 เดซิเบล ก็อาจจะรบกวนการนอนหลับของเราได้ นักวิจัยหลายรายได้ยืนยันว่า การหลับที่สมบูรณ์นั้นควรจะหลับในสถานที่ที่มีเสียงดังไม่เกิน 35 เดซิเบล

แนวทางการป้องกันและแก้ไขเสียงเป็นพิษ

แนวทางการป้องกันและแก้ไขเสียงเป็นพิษ อาจจำแนกได้ดังนี้คือ

1. การให้การศึกษาแก่ประชาชน เช่นเดียวกันกับการแก้ไขและป้องกันสิ่งแวดล้อมเป็นพิษประเภทอื่น ๆ ก่อนอื่นเราจะต้องให้ประชาชนได้มีความรู้ มีความเข้าใจถึงอันตรายของเสียงเป็นพิษ มิฉะนั้นแล้วประชาชนจะไม่ให้ความร่วมมือกับรัฐบาล หรือไม่ดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อป้องกันเสียงอึกทิก การให้การศึกษาแก่ประชาชนอาจจะอาศัยสื่อสารมวลชน หรือสถาบันการศึกษา เช่น โรงเรียนก็ได้ แล้วแต่ความเหมาะสม

2. การกำหนดมาตรฐานระดับเสียง กฎหมายอาจจะกำหนดมาตรฐานระดับเสียงของยานพาหนะต่าง ๆ ตลอดจนโรงงานอุตสาหกรรมแต่ละประเภทว่า ควรจะปล่อยเสียงออกได้ไม่เกินระดับใด กล่าวอีกนัยหนึ่ง

ก็คือ ยานพาหนะต่าง ๆ ก็ดี โรงงานต่าง ๆ ก็ดี ควรจะมีเครื่องระงับเสียง หรือเครื่องควบคุมเสียงให้อยู่ในระดับที่ไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพของประชาชน แต่ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่า โรงงานต่าง ๆ และยานพาหนะต่าง ๆ จะต้องมีความดังของเสียงเท่ากันหมด เพราะการจะทำให้เช่นนั้นย่อมเป็นไปไม่ได้ ถ้าหากโรงงานใดหรือยานพาหนะใด ไม่สามารถควบคุมระดับเสียงได้ กฎหมายก็ไม่ควรจะอนุญาตให้โรงงานนั้นเปิดกิจการ หรือยอมให้บุคคลนำยานพาหนะนั้น ๆ ออกใช้ ในกรณีของโรงงานยังมีทางเลือกอีกทางหนึ่งคือ ถ้าไม่อาจจะควบคุมเสียงได้จริง ๆ กฎหมายก็อาจจะระบุให้เจ้าของโรงงานช่วยให้คนงานของตนแต่ละคนมีเครื่องป้องกันเสียงก็ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรงงานที่มีเสียงดังมากเกินไป

3. การกำหนดเขต โรงงานอุตสาหกรรมก็ดี สนามบินก็ดี ควรจะกำหนดเขตให้อยู่ในสถานที่ที่ห่างไกลจากเขตชุมชนหนาแน่น ไม่ควรจะให้เขตที่อยู่อาศัยของประชาชนไปปะปน หรืออยู่ใกล้ชิดกับบริเวณอุตสาหกรรม หรือสนามบินโดยเด็ดขาด การกำหนดเขตจะมีขึ้นได้ก็จะต้องอาศัยกฎหมายของบ้านเมือง และฝ่ายวางผังเมืองเข้าช่วย นอกจากนี้ ควรจะกำหนดอีกด้วยว่า เขตอุตสาหกรรมประเภทใด ควรจะอยู่ห่างจากย่านชุมชนไม่น้อยกว่าระยะทางเท่าใด ทั้งนี้เพราะโรงงานอุตสาหกรรมแต่ละชนิดปล่อยเสียงออกมาในระดับที่ไม่เท่ากัน

4. การส่งเสริมให้สร้างที่อยู่อาศัยโดยใช้วัสดุที่สามารถป้องกันเสียงได้ ถ้าเป็นไปได้ รัฐบาลควรจะส่งเสริมให้ประชาชนสร้างอาคารสถานที่ หรือที่อยู่อาศัยโดยใช้วัสดุที่สามารถป้องกันเสียงได้ดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาคารที่อยู่ใกล้ถนนใหญ่ ๆ ที่มีเสียงอึกทึกครึกโครมมาก ๆ รัฐบาลควรควบคุมราคาของวัสดุก่อสร้างที่วางนี้ให้อยู่ในระดับต่ำ หรือมีราคาถูกที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ เพื่อประชาชนจะได้นิยมใช้วัสดุก่อสร้างชนิดนี้กันอย่างแพร่หลาย

5. การตรวจสอบยานพาหนะประจำปีโดยเคร่งครัด ในการตรวจสอบยานพาหนะแต่ละปี เจ้าหน้าที่จะต้องกระทำโดยเข้มงวด จะต้องไม่ยอมให้รถที่อยู่ในสภาพที่ชำรุดถูกนำออกไปใช้อีกต่อไป ทั้งนี้ก็เพราะว่า ยานพาหนะที่อยู่ในสภาพที่ชำรุดนั้น นอกจากจะก่อให้เกิดอากาศเป็นพิษดังที่กล่าวตอนต้นแล้ว ยังก่อให้เกิดเสียงเป็นพิษอีกด้วย การที่จะตรวจสอบยานพาหนะให้ละเอียดถี่ถ้วนได้นั้น จำเป็นจะต้องอาศัยเจ้าหน้าที่ที่เพียงพอ และเจ้าหน้าที่ที่ไม่ทุจริตต่อหน้าที่

6. การเคลื่อนย้ายประชาชนผู้เดือดร้อนไปอยู่เขตอื่น นักเรียนทราบแล้วว่าเสียงจากเครื่องบินเป็นเสียงที่มีระดับเสียงสูงมาก ทำให้ประชาชนที่อยู่ใกล้บริเวณสนามบินต้องได้รับความเดือดร้อน ทางหนึ่งที่จะช่วยบรรเทาความเดือดร้อนของประชาชนก็คือ การเคลื่อนย้ายผู้ที่อาศัยอยู่ใกล้สนามบินออกไปอยู่เขตอื่น ในกรณีที่รัฐบาลมีอาจจะเคลื่อนย้ายประชาชนผู้เดือดร้อนออกไปได้ด้วยเหตุผลใดก็แล้วแต่ รัฐบาลมีทางออกอีกทางหนึ่ง นั่นคือ การเปลี่ยนเวลาการบินเสียใหม่ ถ้าเป็นไปได้ไม่ควรจะอนุญาตให้มีเที่ยวบินตอนดึกโดยเฉพาะอย่างยิ่งการบินพาณิชย์เป็นต้นว่า หลัง 23.00 นาฬิกาไปแล้วไม่ควรจะให้มีการบินโดยเด็ดขาด หรือไม่ก็ให้มีเที่ยวบินน้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้ การเปลี่ยนเวลาการบิน หรือห้ามการบินในยามดึกดื่นเช่นนั้น อย่างน้อยก็ช่วยให้ประชาชนได้พักผ่อนนอนหลับในเวลากลางคืนอย่างเต็มที่ ซึ่งนับว่าสามารถช่วยบรรเทาความเดือดร้อนจากเสียงอึกทึกไปได้สัดส่วนหนึ่ง

มาตรการป้องกันและแก้ไขปัญหาสีงแวดล้อมโดยรวม

มาตรการป้องกันและแก้ไขปัญหาก็เรากล่าวถึงมาแล้วตั้งแต่ต้นนั้น เป็นมาตรการป้องกัน และแก้ไขเฉพาะปัญหา ซึ่งปัญหาสีงแวดล้อมแต่ละประเภทอาศัยแนวทางการป้องกัน และแก้ไขไม่เหมือนกัน ต่อไปนี้ เราจะกล่าวถึงมาตรการในการป้องกัน และแก้ไขปัญหาสีงแวดล้อมโดยทั่ว ๆ ไป โดยไม่คำนึงถึงว่า จะเป็นสีงแวดล้อมเป็นพิษชนิดใด หรือพูดอีกนัยหนึ่งก็คือเราจะกล่าวถึงแนวทางการป้องกัน และแก้ไขปัญหาสีงแวดล้อมที่สามารถใช้ได้กับปัญหา สีงแวดล้อมทุกชนิดนั่นเอง มาตรการป้องกันและแก้ไขสีงแวดล้อมเป็นพิษชนิดต่าง ๆ ที่สำคัญ ๆ มีดังนี้คือ

1. การลดอัตราการเพิ่มของประชากร ขณะนี้ประเทศไทยเรามีประชากรราว 43 ล้านคน มีอัตราการเพิ่มราว 2.5 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งอยู่ในระดับค่อนข้างสูง ประชากรของเราจึงเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ไม่ต่ำกว่าปีละ 1 ล้านคน เมื่อประชากรมีมาก การบริโภคที่ดี การทำลายสีงแวดล้อมที่ดี การทิ้งของเสียที่ดี ย่อมจะต้องมีมากตามไปด้วย ด้วยเหตุนี้เองการแก้ปัญหาสีงแวดล้อมทุกชนิดให้ได้ผลเต็มที่ เราจะต้องหาทางควบคุมการเพิ่มของประชากรด้วย ในขณะที่เดียวกัน รัฐบาลควรหาทางป้องกันมิให้ราษฎรไปอยู่อาศัยกันอย่างแออัดยัดเยียดในเมืองใดเมืองหนึ่งโดยเฉพาะ ในทางตรงข้ามควรจะส่งเสริมให้มีการกระจายของประชากรพอสมควร

2. การใช้ความรู้ทางด้านเทคโนโลยีเข้าช่วยแก้ปัญหาสีงแวดล้อม เป็นที่ทราบกันดีว่าความเจริญทางด้านเทคโนโลยีเป็นสาเหตุอันหนึ่งที่ทำให้เกิดปัญหาสีงแวดล้อมแต่การที่เราจะล้มเลิกการใช้ความรู้หรือความเจริญทางเทคโนโลยีเห็นจะทำได้ยาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศไทยเรา เป็นประเทศที่ยากจน เราจำเป็นต้องปรับปรุงการเกษตร หรือเพิ่มผลผลิตทางเกษตร ในการนี้ เราจำเป็นต้องสร้างเขื่อนชลประทาน ใช้อย่างมาแรงหรือยาปราบศัตรูพืช บุกเบิกที่รกร้างว่างเปล่า ฯลฯ ซึ่งต้องอาศัยความรู้ทางเทคโนโลยีทั้งสิ้น ส่วนในประเทศอุตสาหกรรมนั้น กระบวนการอุตสาหกรรม (The process of industrialization) หรือการใช้ความรู้ทางเทคโนโลยีเข้าไปใช้ในการอุตสาหกรรม เป็นต้นเหตุทำให้เกิดสีงแวดล้อมเป็นพิษขึ้น เพราะฉะนั้น การใช้เทคโนโลยีไม่ว่าในสังคมด้อยพัฒนาเช่นประเทศไทย หรือในประเทศที่พัฒนาแล้ว เช่น สหรัฐอเมริกา ก็ทำให้เกิดสีงแวดล้อมเป็นพิษทั้งสิ้น ในเมื่อเราไม่สามารถจะเลิกใช้ความรู้ทางเทคโนโลยีได้เพราะมันจำเป็นต่อการสร้างความเจริญให้แก่สังคม จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่เราจะต้องหาทางใช้เทคโนโลยีนั้น เข้าแก้ปัญหาสีงแวดล้อมให้มากขึ้น และพยายามไม่ใช้เทคโนโลยีในทางที่ผิด ๆ หรือทางที่จะก่อให้เกิดปัญหาสีงแวดล้อมเป็นพิษได้ง่าย ๆ

3. นโยบายการใช้ที่ดิน การใช้ที่ดินที่ถูกต้องและเหมาะสมเป็นวิธีการที่จะช่วยแก้ปัญหาสีงแวดล้อมเป็นพิษได้ทางหนึ่ง รัฐบาลควรที่จะกำหนดเขตอุตสาหกรรม เขตที่อยู่อาศัย เขตสนามบิน และเขตทำการเกษตรให้เหมาะสม โดยพยายามให้สภาพแวดล้อมยังคงอยู่ในสภาพที่ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ การกำหนดนโยบายการใช้ที่ดิน ควรจะให้สอดคล้องกับนโยบายอื่น ๆ ด้วย เช่น นโยบายผังเมือง นโยบายเกษตรกรรม นโยบายอุตสาหกรรม ฯลฯ

4. การกำหนดมาตรฐานของเสียที่ปล่อยออกสู่สีงแวดล้อม เพื่อป้องกันสีงแวดล้อมเป็นพิษชนิดต่าง ๆ อันได้แก่ อากาศเสีย น้ำเสีย เสียงเป็นพิษ ฯลฯ รัฐบาลจะต้องออกกฎหมายระบุว่า โรงงานก็ดี

อุตสาหกรรมก็ดี ยานพาหนะต่าง ๆ ก็ดี สามารถปล่อยของเสียสู่แหล่งน้ำ หรือสู่บรรยากาศ ได้มากน้อยเท่าใด หรือปล่อยเสียออกได้ไม่เกินระดับใด ในการออกกฎหมายกำหนดมาตรฐานดังกล่าว รัฐบาลจะต้องคำนึงถึงสภาพแวดล้อมและปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมของสังคมไทยเป็นสำคัญ ที่สำคัญที่สุดก็คือ จะต้องคำนึงถึงความแตกต่างของโรงงาน หรืออุตสาหกรรมแต่ละประเภทด้วย การออกกฎหมายอย่างเดียวยังไม่เป็นการเพียงพอ รัฐบาลจะต้องมีหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการตรวจสอบการปฏิบัติของโรงงาน หรือเจ้าของกิจการด้วย

5. การเก็บภาษีของเสียที่ปล่อยออกมา กฎหมายอาจจะระบุว่าโรงงาน หรืออุตสาหกรรมชนิดต่าง ๆ จะต้องเสียภาษีเท่าใด ถ้าหากปล่อยของเสียออกมาจำนวนหนึ่งในการคิดภาษี ควรจะยึดถือปริมาณของของเสียเป็นเกณฑ์ นั่นก็คือ ถ้าปล่อยออกมามากก็ต้องเสียมาก ปล่อยออกมาน้อยก็จะเสียน้อย ถ้าปล่อยออกมาในระดับที่กฎหมายอนุญาตก็ไม่ต้องเสียภาษีเลย เนื่องจากโรงงานหรืออุตสาหกรรมทั้งหลายตั้งขึ้นมาก็เพื่อหวังผลกำไร โรงงานและอุตสาหกรรมต่าง ๆ จะต้องหาทางไม่ให้เสียภาษีแน่นอน ซึ่งจะออกมาในรูปของการป้องกันไม่ให้โรงงานของตนปล่อยของเสียออกมาเกินกว่าระดับที่กฎหมายอนุญาตไว้ ภาษีที่เก็บจะต้องสูงพอที่จะทำให้โรงงานตระหนักว่า การติดตั้งเครื่องควบคุมของเสีย หรือการใช้มาตรการป้องกันของเสียไม่คุ้มค่ามาตรการใด ยิ่งถูกกว่าที่จะไปเสียค่าภาษีดังกล่าว

6. การส่งเสริมให้มีการนำทรัพยากรที่ใช้แล้วกลับมาใช้ใหม่อีก (Recycling) เป็นหน้าที่และความรับผิดชอบของนักวิทยาศาสตร์ที่จะต้องทำการศึกษาค้นคว้า เพื่อหาทางแปรสภาพของเสีย หรือของที่ใช้แล้วให้สามารถกลับมาใช้ได้ใหม่อีกมากยิ่งขึ้น ขณะนี้มีหลายสิ่งหลายอย่างที่นักวิทยาศาสตร์ สามารถแปรสภาพของที่ใช้แล้วให้คืนสู่สภาพที่สามารถเอาไปใช้ได้อีก เช่น กระดาษ เศษเหล็ก ทองแดง พลาสติก เป็นต้น การแปรสภาพของที่ใช้แล้วให้สามารถใช้ได้ใหม่ นอกจากจะช่วยป้องกันสิ่งแวดล้อมเป็นพิษแล้ว ยังเป็นการประหยัดทรัพยากรธรรมชาติอีกด้วย

7. การให้ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนในเรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อม เป็นหน้าที่ของรัฐบาลที่จะต้องช่วยให้ประชาชน รวมทั้งผู้ประกอบการทั้งหลายได้มีความรู้ มีความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมเป็นพิษชนิดต่าง ๆ ไม่เฉพาะแต่ให้ประชาชนรู้ถึงอันตรายของสิ่งแวดล้อมเป็นพิษเท่านั้น แต่ควรจะให้เขาได้เข้าใจถึงกลไกของธรรมชาติ หรือระบบนิเวศวิทยา (Ecological system) ด้วย ยิ่งไปกว่านั้น สถาบันการศึกษา และสื่อสารมวลชนต่าง ๆ จะต้องช่วยกันเปลี่ยนค่านิยมที่ผิด ๆ ตลอดจนช่วยเสริมสร้างทัศนคติที่ถูกต้องให้เกิดแก่ประชาชนคนไทยโดยทั่วกัน เช่น การส่งเสริมให้รักธรรมชาติ รู้จักอยู่ร่วมกับธรรมชาติ โดยไม่คิดที่จะทำลาย หรือเอาชนะธรรมชาติแต่ฝ่ายเดียว การเปลี่ยนนิสัยในการบริโภคเสียใหม่โดยไม่บริโภคอย่างฟุ่มเฟือย หรือนิยมใช้สิ่งของที่จะก่อให้เกิดสิ่งแวดล้อมเป็นพิษได้ง่าย เหล่านี้เป็นต้น

ที่กล่าวมาแล้วทั้งหมดในบทนี้ เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษที่สำคัญ ๆ คือ อากาศเป็นพิษ น้ำเป็นพิษ และเสียงเป็นพิษ ว่ากันตามจริงแล้ว ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษมีอีกมากมายหลายชนิด เป็นต้นว่า ดินเป็นพิษ ความร้อนเป็นพิษ ของเสียเป็นพิษที่เป็นของแข็ง ฯลฯ เมื่อนักเรียนศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย หรือระดับอุดมศึกษานักเรียนจะได้มีโอกาสศึกษาถึงสิ่งแวดล้อมเป็นพิษชนิดต่าง ๆ ที่มีได้กล่าวถึงในบทนี้ต่อไป

คำถาม

1. สิ่งแวดล้อมคืออะไร? ที่เรียกว่า “สิ่งแวดล้อมเป็นพิษ” นั้น ท่านเข้าใจอย่างไร ?
2. ปัญหาสิ่งแวดล้อมระดับโลก กับ ปัญหาสิ่งแวดล้อมระดับเขต มีความแตกต่างกันอย่างไร ? อธิบาย
3. ที่เรียกว่า “อากาศบริสุทธิ์” นั้น หมายถึง อากาศที่มีลักษณะอย่างไร ?
4. อากาศเป็นพิษ คืออะไร ? สาเหตุของอากาศเป็นพิษมีอะไรบ้าง จงระบุมาสัก 2 - 3 อย่าง
5. จงกล่าวถึงแนวทางการป้องกัน และแก้ไขปัญหอากาศเป็นพิษในประเทศไทย มาโดยสังเขป
6. น้ำเป็นพิษคืออะไร ? อะไรเป็นต้นเหตุให้เกิดน้ำเป็นพิษขึ้นในประเทศไทย ?
7. น้ำทิ้งของโรงงานอุตสาหกรรม มักจะประกอบด้วยสิ่งปฏิกลต่าง ๆ มากมาย จงบอกสิ่งปฏิกลที่มักเจอบน
ในน้ำทิ้งของโรงงานอุตสาหกรรมมาสัก 2 - 3 อย่าง พร้อมทั้งผลเสียของมัน
8. มาตรการป้องกัน และแก้ไข น้ำเป็นพิษมีอะไรบ้าง ? จงอธิบายมาพอเข้าใจ
9. เสียงเป็นพิษคืออะไร ? อันตรายของเสียงเป็นพิษมีอะไรบ้าง ? จงระบุม่าเป็นข้อ ๆ
10. จงกล่าวถึงแนวทางการป้องกัน และแก้ไข เสียงเป็นพิษในประเทศไทยมาโดยสังเขป
11. มาตรการป้องกันและแก้ไข ปัญหาสิ่งแวดล้อมโดยส่วนรวมมีอะไรบ้าง ? จงระบุมาสัก 3 - 4 อย่าง

หัวข้อสำหรับเลือกอภิปราย และข้อควรคิด

1. ในชุมชนของท่านมีสิ่งแวดล้อมเป็นพิษชนิดใดรุนแรงที่สุด ? ในฐานะที่ท่านเป็นสมาชิกของชุมชนคนหนึ่ง
ท่านจะมีวิธีการป้องกันและแก้ไข สิ่งแวดล้อมเป็นพิษชนิดนั้นได้อย่างไร ? อภิปราย
2. กล่าวกันว่า การใช้เทคโนโลยี เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ ท่านคิดว่า เราจะมีวิธี
การใช้เทคโนโลยีอย่างไร จึงจะทำให้เกิดผลกระทบกระเทือนต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด
3. การใช้ที่ดิน มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมเป็นพิษอย่างไร ? อภิปราย
4. การใช้กฎหมายเพื่อป้องกัน และควบคุมปัญหาสิ่งแวดล้อมในบ้านเมืองเรา มีข้อบกพร่องอย่างไรบ้าง ?
อภิปราย
5. การให้รัฐช่วยเหลือเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการกำจัดสิ่งปฏิกลต่าง ๆ ของโรงงานอุตสาหกรรม ท่านคิดว่า
จะก่อให้เกิดผลดีผลเสียอย่างไร ? อภิปราย
6. การพัฒนาเศรษฐกิจ กับการรักษาคุณภาพของสิ่งแวดล้อมมักจะขัดแย้งกันอยู่เสมอ ท่านคิดว่า เราจะมี
วิธีการหลีกเลี่ยงข้อขัดแย้งอันนี้ได้อย่างไร ? อภิปราย

บทที่ 15

การฉ้อราษฎร์บังหลวง

ความหมาย

การฉ้อราษฎร์บังหลวงหมายถึง “การกระทำใด ๆ ของข้าราชการที่เรียกร้องประโยชน์จากรัฐบาลเนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่โดยปกติของข้าราชการผู้นั้น โดยทำให้ราษฎรเข้าใจผิดคิดว่าจะต้องเสียค่าธรรมเนียม หรือค่าบริการต่าง ๆ ให้แก่ทางราชการ หรือต้องเสียค่าธรรมเนียมมากกว่าที่ควร”¹ ตัวอย่างเช่น เวลาเราไปคัดสำเนาสำมะโนครัวที่ว่าการอำเภอเพื่อใช้กับการขอรับราชการทหาร เราไม่จำเป็นต้องเสียค่าธรรมเนียมสำหรับการคัดสำเนาแต่ประการใด แต่ถ้าเจ้าหน้าที่เรียกร้องเงินค่าธรรมเนียมจากเราจะเป็น 10 บาท หรือ 20 บาท ก็แล้วแต่ แสดงว่าเจ้าหน้าที่ผู้นั้นกระทำการที่เรียกว่า “ฉ้อราษฎร์บังหลวง” เข้าแล้ว การฉ้อราษฎร์บังหลวงของข้าราชการมีตั้งแต่จำนวนเงินเล็กน้อย เช่น 5 – 10 บาท ถึงจำนวนมหาศาล เช่น เป็นจำนวนแสนหรือล้านบาท ขึ้นอยู่กับว่าข้าราชการผู้นั้นมีอำนาจหน้าที่มากน้อยขนาดไหน และมีช่องทางในการกระทำการฉ้อราษฎร์บังหลวงเพียงใด การฉ้อราษฎร์บังหลวงจึงถือได้ว่าเป็นภัยใหญ่หลวงต่อความมั่นคงของชาติ และความสงบสุขประชาชนอย่างมากทีเดียว

คำที่มีความหมายคล้ายคลึงกับการฉ้อราษฎร์บังหลวงอีกคำหนึ่งคือ คำว่า คอร์รัปชัน (Corruption) โดยปกติแล้วเวลาเราใช้คำว่า ฉ้อราษฎร์บังหลวงเรามักจะหมายรวมถึงการคอร์รัปชันด้วย ในทางกลับกันเมื่อเราเอ่ยถึงคำว่า การคอร์รัปชัน เราก็มักจะคลุมรวมถึงการฉ้อราษฎร์บังหลวงเช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตาม ความหมายที่แท้จริงของคอร์รัปชันคือ “การใช้อำนาจเพื่อให้ได้มาซึ่งกำไร อภิสิทธิ์หรือผลประโยชน์ของตน หรือกลุ่มของตน ในลักษณะที่ละเมิดกฎหมายหรือหลักจริยธรรมของสังคม” การคอร์รัปชันในวงราชการที่เราได้ยินได้ฟังบ่อย ๆ นั้น หมายถึงการใช้อำนาจของข้าราชการที่มีอยู่ เพื่อให้ได้มาซึ่งกำไร อภิสิทธิ์ และผลประโยชน์ต่าง ๆ แก่ตนหรือพวกพ้องของตนโดยไม่คำนึงถึงกฎหมายหรือหลักศีลธรรม หรือจริยธรรมใด ๆ ทั้งสิ้น ตัวอย่างของการกระทำที่เรียกว่า คอร์รัปชันในวงราชการ เช่นการโกงเวลาราชการไปทำมาหากินส่วนตัว หรือไปเที่ยวดูหนังดูละคร การเรียกร้องค่าธรรมเนียมเกินกว่าที่ทางราชการกำหนด การประมูลซื้อของในราคาที่สูงกว่าราคาในท้องตลาด การคำนวณรายจ่ายแต่ละรายการของส่วนราชการในลักษณะที่เผื่อไว้มากเปอร์เซ็นต์ การเอารัฐราชการไปใช้ในเรื่องธุรกิจส่วนตัว การเอาเครื่องใช้ไม้สอยของราชการไปใช้เพื่อประโยชน์ของตน เหล่านี้เป็นต้น

เนื่องจากคำว่า “ฉ้อราษฎร์บังหลวง” และคำว่า “คอร์รัปชัน” มีความหมายคล้ายคลึงกันมาก ดังนั้นจึงย่อมเป็นการสะดวกที่จะใช้คำหนึ่งคำใดเพียงคำเดียว นักเรียนจงจำไว้ว่าในบทนี้ทุกครั้งที่เอ่ยถึงการฉ้อราษฎร์บังหลวง ก็ดี หรือคอร์รัปชันก็ดี มีความหมายอย่างเดียวกัน

ผลเสียหายจากการฉ้อราษฎร์บังหลวง

การฉ้อราษฎร์บังหลวงหรือคอร์รัปชันนั้นมีผลเสียหายที่มากมายหลายประการที่สำคัญ ๆ ได้แก่

¹ พวงเพชร สุรัตนกุล และ สุพิศรา เพชรมูลี ฉ้อราษฎร์บังหลวง กทม : บริษัทวรุณการพิมพ์ จำกัด 2519 หน้า 8

1. การฉ้อราษฎร์บังหลวงมีส่วนทำให้มีการเก็บภาษีพิเศษซ้ำซ้อนเอาจากประชาชน

ตัวอย่างที่เห็นได้ก็คือ เวลาที่ข้าราชการไปรับสินบนหรือเงินพิเศษจากพ่อค้าโดยไม่ต้องเสียภาษี พ่อค้าก็จะผลักรถที่จะต้องเสียเงินพิเศษเหล่านั้นไปให้กับประชาชนอีกทีหนึ่ง ผลที่จะเกิดตามมาในระยะยาวก็คือทำให้บุคคลกลุ่มหนึ่งร่ำรวยอย่างมหาศาล แต่บุคคลอีกกลุ่มหนึ่งอันเป็นประโยชน์ส่วนใหญ่ต้องยากจนลงเรื่อย ๆ

2. การฉ้อราษฎร์บังหลวงทำให้การปฏิบัติงานของข้าราชการเป็นไปอย่างไม่มีเหตุผล

และเบี่ยงเบนไปจากแผนที่ได้กำหนดไว้¹ โดยทั่ว ๆ ไปแล้วในการปฏิบัติงานของข้าราชการที่ดี หน่วยราชการที่ดี จะต้องเป็นไปตามหลักการและมีเหตุผล ตลอดจนเป็นไปตามแนวทางหรือแผนการที่ได้วางไว้ล่วงหน้าแล้ว แต่ถ้าข้าราชการเป็นผู้ที่ไม่มีความซื่อสัตย์สุจริตและทำการฉ้อราษฎร์บังหลวงโดยตกอยู่ใต้อิทธิพลของเงินหรือสินบนเสียแล้วไซ้ การปฏิบัติงานของข้าราชการก็จะเป็นไปตามอำนาจของเงินทองมากกว่าที่จะเป็นไปตามหลักและเหตุผล และแผนการที่ได้กำหนดไว้เดิม ผลก็คือการปฏิบัติงานจะไร้ประสิทธิภาพ และมีอาจจะก่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่ประชาชนส่วนใหญ่ได้อย่างแท้จริง

3. การฉ้อราษฎร์บังหลวงเป็นสาเหตุทำให้การตัดสินใจในข้าราชการต่าง ๆ ดำเนินไป

อย่างเชื่องช้า ข้าราชการที่อยากได้อามิสสินจ้างหรือค่าน้ำร้อนน้ำชาจากผู้มาติดต่อราชการ มักจะกลั่นแกล้งหน่วงเหนี่ยว ไม่ตัดสินใจสั่งการหรือทำเรื่องให้ประชาชนสำเร็จไปโดยรวดเร็ว มักจะอ้างเหตุผลนั้นเหตุผลนี้ด้วยวัตถุประสงค์อย่างเดียวกันคือ อามิสสินจ้างจากประชาชน ครบใดที่ข้าราชการผู้เจตนาทุจริตยังไม่ได้รับคำตอบแทนจากผู้มาติดต่อเขาก็มักจะแซ่เรื่องไว้เรื่อย ๆ การปฏิบัติราชการจึงล่าช้าไม่ทันการ นอกจากนี้การที่มีการฉ้อราษฎร์บังหลวงกันในหมู่ข้าราชการบางพวกบางกลุ่มนั้นทำให้ส่วนราชการต่าง ๆ ต้องออกกฎหมายและระเบียบต่าง ๆ มากมายเพื่อที่จะป้องกันมิให้ข้าราชการทุจริตทำการฉ้อราษฎร์บังหลวงได้ง่าย ผลเสียหายที่เกิดตามมาก็คือ ส่วนราชการมีกฎและระเบียบมากมายซึ่งจะทำให้การปฏิบัติงานของราชการดำเนินไปอย่างเชื่องช้า เพราะต้องผ่านหลายชั้นหลายตอนและผ่านเจ้าหน้าที่หลายระดับ การฉ้อราษฎร์บังหลวงจึงเป็นเครื่องถ่วงงังการของการบริหารราชการให้ล่าช้าลงโดยไม่จำเป็นและเป็นอุปสรรคต่อการบริหารราชการของประเทศอย่างมาก

4. การฉ้อราษฎร์บังหลวงทำให้คนไทยสูญเสียผลประโยชน์ให้แก่คนต่างชาติ

ข้าราชการไทยบางคนกระทำการเป็นทุจริตในหน้าที่ราชการนี้เอง ทำให้พ่อค้าและนักธุรกิจซึ่งมีอิทธิพลทางการเงินอยู่ในฐานะที่จะเอาชนะคู่แข่งตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็นการประมูลประกวดราคาหรือติดต่อขออนุญาตในการทำธุรกิจใด ๆ ก็ตาม เราทราบกันอยู่แล้วว่า พ่อค้าและนักธุรกิจซึ่งมีอิทธิพลทางการเงินนั้น มักจะเป็นคนต่างชาติเสียส่วนใหญ่ จึงไม่ต้องสงสัยเลยว่าธุรกิจที่สำคัญ ๆ มักตกอยู่ในกำมือของชาวต่างชาติเสียแทบทั้งสิ้น แม้แต่อาชีพบางอย่างซึ่งรัฐบาลสงวนไว้ให้คนไทยก็ตาม แต่เพราะการทุจริตและคดโกงของข้าราชการบางคนบางพวกนี้เองทำให้อาชีพสงวนเหล่านั้นตกไปถึงมือคนต่างด้าวได้เหมือนกัน

5. การฉ้อราษฎร์บังหลวงก่อให้เกิดความไม่เสมอภาคในสังคม

ตามที่กล่าวแล้วว่าการฉ้อราษฎร์บังหลวงทำให้การปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการไม่เป็นไปตามเหตุผลและหลักการ เมื่อเป็นเช่นนั้นการปฏิบัติงานของข้าราชการทุจริตก็จะหาความยุติธรรมไม่ได้ กล่าวคือ ผู้ที่มีอิทธิพลทางการเงินก็เป็นผู้ที่รู้จัก

¹ Gunnar Myrdal *The Challenge of World Poverty* (New York : Random House, Inc., 1971, p. 237.

คุ้นเคยกับข้าราชการที่ดี หรือเป็นผู้ที่มีผลประโยชน์ร่วมกับเจ้าหน้าที่ของบ้านเมืองก็ดี มักจะได้รับสิทธิพิเศษเหนือผู้อื่น ในขณะที่เดียวกันผู้อื่นที่ไม่มีเงินทองเป็นค่าสินจ้างรางวัล หรือไม่คุ้นเคยกับเจ้าหน้าที่มักจะไม่ได้รับการเอาใจใส่จากหน้าที่เท่าที่ควร ในระบอบประชาธิปไตยนั้นทุกคนจะต้องเท่าเทียมกันในทางกฎหมาย กล่าวคือ ทุกคนจะต้องมีสิทธิและเสรีภาพเหมือน ๆ กัน ควรจะได้รับการปฏิบัติจากเจ้าหน้าที่ของบ้านเมืองในลักษณะที่ไม่แตกต่างกัน การคอร์รัปชันหรือการฉ้อราษฎร์บังหลวงจึงเป็นตัวอย่างการทำลายความเสมอภาคในสังคมที่ร้ายกาจอย่างหนึ่ง

6. การฉ้อราษฎร์บังหลวงทำให้ประชาชนขาดความศรัทธารัฐบาล โดยปกติแล้ว ข้าราชการมีหน้าที่บริการหรือรับใช้ประชาชนผู้เสียภาษีให้ประเทศ แต่การที่ข้าราชการบางคนนอกจากจะไม่บริการประชาชนแล้วยังกลับไปรีดไถประชาชนในรูปของการกินสินบนคาคดสินบนเสียอีก ก็เป็นธรรมดาอยู่เองที่จะก่อให้เกิดความไม่พอใจต่อข้าราชการ และเกิดความไม่ศรัทธาต่อรัฐบาล ถ้าเป็นรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งเป็นที่แน่นอนเหลือเกินว่าประชาชนจะไม่เลือกเข้ามาบริหารประเทศอีกต่อไป ที่เลวร้ายไปกว่านั้นก็คือ ประชาชนที่ไม่พอใจรัฐบาลมักจะตกเป็นเครื่องมือของฝ่ายตรงข้ามได้ง่าย ดังจะเห็นได้ว่า ในขณะนี้ มีประชาชนทั้งภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคใต้เป็นจำนวนไม่น้อยถูกฝ่ายคอมมิวนิสต์ชักจูงไปเป็นพวกด้วย ถ้าประชาชนไปร่วมกับฝ่ายนั้นมาก ๆ ก็จะทำให้เสถียรภาพของรัฐบาลและความมั่นคงของชาติสั่นคลอนไปเหมือนกัน จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่เราจะต้องช่วยกันกำจัดการคอร์รัปชันหรือการฉ้อราษฎร์บังหลวงให้หมดสิ้นไปจากผืนแผ่นดินไทยโดยเร็วที่สุด

สาเหตุของการฉ้อราษฎร์บังหลวง

การฉ้อราษฎร์บังหลวงของข้าราชการไม่ว่าจะเป็นข้าราชการระดับใดก็ตาม ย่อมมาจากสาเหตุหลาย ๆ ประการ คนส่วนมากมักคิดว่าการที่ข้าราชการบางกลุ่มมีรายได้ต่ำไม่พอที่จะเลี้ยงครองครัวเป็นสาเหตุทำให้เขาต้องฉ้อราษฎร์บังหลวง ถ้าเป็นเช่นนั้นจริง เพราะเหตุใด ข้าราชการระดับสูงที่มีเงินเดือนมากมายบางคน ยังไม่ละเว้นที่จะทุจริตต่อหน้าที่ ดังนั้นการฉ้อราษฎร์บังหลวงของข้าราชการจึงมีลักษณะสลับซับซ้อนและมีสาเหตุมาจากหลายอย่าง แทนที่จะมาจากสาเหตุใดสาเหตุหนึ่งเพียงอย่างเดียวอย่างที่คนทั่ว ๆ ไปเข้าใจกัน เนื่องจากการศึกษาวิจัยเพื่อหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเรื่องการฉ้อราษฎร์บังหลวงทำได้ยาก หรือแม้แต่ทำได้นักวิจัยส่วนใหญ่ก็มักจะไม่ต้องการเสี่ยงทำการศึกษาวิจัยเรื่องทำนองนี้ เพราะจะเป็นอันตรายหรือไม่ปลอดภัยกับผู้ศึกษาวิจัยเองในภายหลัง สาเหตุที่แท้จริงของฉ้อราษฎร์บังหลวงจึงยังไม่เป็นที่แจ่มแจ้งเท่าใดนัก อย่างไรก็ตามเป็นที่เข้าใจกันว่า การฉ้อราษฎร์บังหลวงหรือการคอร์รัปชันในวงราชการไทยน่าจะมาจากสาเหตุดังต่อไปนี้

1. รายได้ไม่พอกับค่าครองชีพ ในเมืองไทยเรานั้นข้าราชการผู้น้อยมีเงินเดือนขั้นต่ำเพียง 750 บาทเท่านั้น เงินเดือนระดับนี้ถ้าพึ่งตัวข้าราชการผู้นั้นคนเดียวก็แทบจะไม่พอกินอยู่แล้ว ถ้าเป็นข้าราชการที่มีครอบครัวหรืออาศัยอยู่ในเมืองใหญ่ด้วยแล้ว ก็ย่อมจะไม่พอจ่ายแน่นอน เพราะฉะนั้นข้าราชการที่มีรายได้ต่ำเหล่านั้นจึงต้องดิ้นรนอย่างเต็มที่ ที่จะแสวงหารายได้จากทุกทางไม่ว่าจะสุจริตหรือทุจริตก็ตาม งานราชการใดที่เปิดโอกาสให้เขาทุจริตได้เขาก็มักจะถือโอกาสนั้นทันที

2. การยึดถือค่านิยมที่ไม่ดีบางอย่าง เช่นเดียวกับคนไทยทั่วไป ข้าราชการไทยเราส่วนใหญ่มักจะ

มีค่านิยมบางอย่างที่มีส่วนส่งเสริมการคอร์รัปชัน อาทิ ค่านิยมความหุนหรา ค่านิยมความสนุกสนาน ค่านิยมเลืงผลปฏิบัติ เป็นต้น ค่านิยมเช่นความหุนหราและความสนุกสนานทำให้ข้าราชการไม่รู้จักประหยัด ใช้จ่ายเงินทองฟุ่มเฟือย จัดพิธีต่าง ๆ ใหญ่เกินตัว เมื่อเป็นเช่นนั้น แม้เขาจะมีเงินเดือนสูงเท่าใดก็จจะไม่พอใช้อยู่ั่นเอง จึงทำให้เขาต้องหาโอกาสทำการฉ้อราษฎร์บังหลวงหรือทำการคดโกงเพื่อหาเงินในแบบรูปต่าง ๆ ส่วนค่านิยมเลืงผลปฏิบัตินั้น ทำให้ข้าราชการปฏิบัติงานโดยยึดถือเอาผลประโยชน์ของตนเป็นที่ตั้ง กล่าวคือ “ใครไม่ให้ผลตอบแทนแก่ตน ตนจะไม่ทำให้” เพราะฉะนั้นประชาชนที่ไปติดคอราชการโดยไม่มีเงินรางวัลตอบแทนเป็นพิเศษจึงมักจะไม่ได้รับความสะดวกเท่าที่ควร

3. ความบกพร่องในเรื่องการอบรมสั่งสอนในวัยเด็ก ในสังคมไทยเราถึงแม้ว่าพ่อแม่ครูบา

อาจารย์และพระสงฆ์จะอบรมสั่งสอนเด็กให้ตั้งมั่นอยู่ในศีลธรรม และประพฤติปฏิบัติตนในทางสุจริตก็ตาม แต่การอบรมสั่งสอนนั้นยังมีความบกพร่องอยู่เป็นส่วนใหญ่ เช่น ขาดความเอาใจจริงเอาใจ จึงจะเห็นได้ว่า ในวัยเด็กแม่เด็กจะหัดเป็นคนคดโกงและทุจริตในเรื่องต่าง ๆ พ่อแม่ก็ดี ครูบาอาจารย์ก็ดีมักจะไม่งมโทษกันหรือห้ามปรามกันอย่างจริงจัง ครอบครัวยึดถือตามที่พ่อแม่อบรมสั่งสอนบุตรอย่างดี เวลาเด็กโตเป็นผู้ใหญ่ไม่ว่าจะประกอบอาชีพอะไรเขามักจะไม่ทุจริต เพราะทุกครั้งที่เขาจะทำทุจริตในเรื่องใด ๆ คำอบรมสั่งสอนที่พ่อแม่ให้แก่เขาในวัยเด็กจะช่วยระงับยับยั้งหรือคอยเตือนสติเขาอยู่ตลอดเวลา ถ้าเขาเผลอทำชั่วไปเมื่อใด ความรู้สึกผิด (The feeling of guilt) หรือความรู้สึกบาปจะเกิดขึ้นในดวงใจของเขาทันที ที่เป็นเช่นนั้นเพราะการกระทำของเขาขัดกับสิ่งที่พ่อแม่สั่งสอนไว้ ความรู้สึกบาปหรือความรู้สึกไม่สบายใจที่เกิดขึ้นในดวงใจของเขามักจะคงอยู่นาน ก็เท่ากับว่ามันช่วยป้องกันมิให้เขาประพฤติในทางมิชอบนั่นเอง ด้วยเหตุนี้เองข้าราชการบางคนที่ได้รับการอบรมสั่งสอนมาอย่างดีตั้งแต่วัยเด็กถึงแม้เขาจะมีรายได้ต่ำเพียงใดก็ตาม เขาก็จะไม่ทำทุจริตหรือฉ้อราษฎร์บังหลวงโดยเด็ดขาด ดังนั้น รายได้ต่ำของข้าราชการจึงไม่ได้เป็นเหตุให้เขาทุจริตในหน้าที่เสมอไป

4. สังคมให้แบบอย่าง (Model) ที่เลวแก่คนรุ่นหลัง ในสังคมไทยของเรามีหลายสิ่งหลายอย่าง

ที่เป็นแบบอย่างที่ไม่ดีแก่คนรุ่นหลัง ดังจะเห็นได้ว่าบัณฑิตที่จบมหาวิทยาลัยใหม่ ๆ ส่วนใหญ่มักจะเป็นผู้ที่เปี่ยมไปด้วยอุดมการณ์ รักความซื่อสัตย์ ยุติธรรม เป็นชีวิตจิตใจทีเดียว แต่เวลาเข้าไปรับราชการอยู่ชั่วระยะเวลาหนึ่ง อุดมการณ์ของเขามักจะสูญหายไป เพราะคนส่วนมากในส่วนราชการที่เขาปฏิบัติอยู่อาจจะเป็นผู้ที่ไม่สุจริต ไม่รักความยุติธรรม ไม่ปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด ถ้าเขาเป็นคนดีอยู่คนเดียวเขาก็ยอมจะทำงานอยู่ในหน่วยงานนั้นไม่ได้ จะต้องถูกเพื่อนร่วมงานกลั่นแกล้งในลักษณะต่าง ๆ อย่างแน่นอน ในที่สุดเขาก็ต้องปฏิบัติตามแนวที่เพื่อนร่วมงานส่วนใหญ่ทำกันนั่นก็คือ ร่วมกระทำการทุจริตหรือฉ้อราษฎร์บังหลวงด้วย ในบางหน่วยราชการข้าราชการผู้เป็นลูกน้องมีความซื่อสัตย์สุจริตไม่โกงไม่กินเงินทอง แต่หัวหน้าหรือผู้บังคับบัญชากลับไม่ซื่อสัตย์ทำการฉ้อราษฎร์บังหลวงเสียเอง ลูกน้องก็พลอยเอาเยี่ยงอย่างบ้างโดยถือหลักว่า “เมื่อเจ้านายโกงได้ ทำไมเราจะโกงไม่ได้” ยิ่งไปกว่านั้นผู้บังคับบัญชามองคนให้การอบรมสั่งสอนผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาเสียอย่างดี เดือนไม่ให้เงินเดือนหรือแสงหาผลประโยชน์ในทางมิชอบ แต่ปรากฏว่าผู้บังคับบัญชาไปกระทำชั่วเสียเอง เพราะฉะนั้นคำอบรมสั่งสอนของเขาจึงไม่มีความหมายแก่ผู้ที่อยู่ใต้บังคับบัญชาแต่ประการใด

¹ Myrdal, *Ibid.*, pp. 208 - 242

ในทำนองเดียวกัน พ่อแม่ ครูบาอาจารย์ และพระสงฆ์ ก็ได้อบรมเยาวชนให้ประพฤติตนเป็นคนดี มีความซื่อสัตย์สุจริต ให้ตั้งมั่นอยู่ในศีลธรรมอันดี แต่เมื่อเยาวชนเหล่านี้ไปพบกับโลกภายนอกกลับพบความจริงว่าผู้ที่ทุจริตคดโกงเงินทองเป็นแสนเป็นล้านกลับกลายเป็นผู้มีหน้ามีตา สามารถเข้าสังคมได้ทุกแห่ง ตลอดจนมีบริวารมากมาย คำอบรมสั่งสอนของพ่อแม่ ครูบาอาจารย์จึงไม่อาจจะคงอยู่ได้นาน ในที่สุดเยาวชนทั้งหลายก็จะพลอยปฏิบัติตามแบบอย่างที่เขาได้พบได้เห็นในสังคมจริงไปโดยอัตโนมัติ ฉะนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่สังคมจะต้องช่วยกันเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่เยาวชน ตลอดจนช่วยกันลงโทษผู้ทุจริตอย่างน้อยที่สุดเราอาจจะทำได้โดยการไม่ยกย่อง ไม่ให้เกียรติแก่ผู้ทุจริตหรือแก่ผู้ที่ร่ำรวยมาด้วยการฉ้อราษฎร์บังหลวง ในทางตรงข้ามสังคมควรจะยกย่องให้เกียรติแก่ผู้ที่ใจซื่อมือสะอาด ไม่ว่าผู้นั้นจะยากจนอย่างไรก็ตาม

5. ความหย่อนยานทางด้านระเบียบวินัย ประชาชนที่อยู่ในประเทศด้อยพัฒนาทั้งหลายไม่ว่าจะเป็นประเทศไทยก็ดี อินโดเนเซียก็ดี ฟิลิปปินส์ก็ดี มักจะไม่อยู่ในระเบียบวินัยที่ดีเป็นส่วนใหญ่ กล่าวคือ เป็นผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด ไม่มีความตรงต่อเวลา ไม่ยึดมั่นในหลักการอย่างจริงจัง ไม่มีความรับผิดชอบ ในหน้าที่การงานอย่างแท้จริง เหล่านี้เป็นต้น เมื่อบุคคลเหล่านี้ไปเป็นข้าราชการก็ดี เป็นนักการเมืองก็ดี ลักษณะของความหละหลวมในระเบียบวินัยก็ยังติดตัวเขาอยู่ไม่น้อย การที่สังคมในประเทศด้อยพัฒนา เช่น ประเทศไทยมีข้าราชการและนักการเมืองที่มีลักษณะดังกล่าว จึงเป็นหนทางทำให้เกิดการฉ้อราษฎร์บังหลวงและการทุจริตต่อหน้าที่ในรูปแบบต่าง ๆ ขึ้นได้ง่าย ดังนั้นการที่เราจะกำจัดคอร์รัปชันในวงราชการให้หมดสิ้นได้นั้น เราจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาคุณภาพของคนด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งพัฒนาในเรื่องความมีระเบียบวินัยของคนในชาติ

6. ความบกพร่องทางด้านระบบราชการ ในสังคมไทยมีระเบียบการปฏิบัติราชการบางอย่างที่เป็นช่องทางให้มีการทุจริตได้ง่าย เช่น อำนาจบริหารยังคงรวมไว้อยู่ที่ส่วนกลาง ต่างจังหวัดยังคงเป็นผู้รับคำสั่งหรือปฏิบัติตามคำสั่งที่ส่งมาจากส่วนกลาง เพราะฉะนั้นถ้าผู้บริหารส่วนกลางไม่มีความซื่อสัตย์สุจริตอย่างแท้จริง เขาก็ย่อมจะทำการฉ้อราษฎร์บังหลวงได้ง่าย เพราะเหตุว่าผู้บริหารส่วนกลางเป็นผู้ที่มีอำนาจเต็มที่ซึ่งอยู่ในฐานะที่จะทำอะไรได้สะดวก นอกจากนี้ระบบงานราชการของไทยเรายังมีระเบียบแบบแผนที่ไม่จำเป็นอยู่มากเกินไป ทำให้การปฏิบัติงานล่าช้า กว่าเรื่องแต่ละเรื่องจะสำเร็จเรียบร้อยก็ต้องผ่านหลายขั้นตอน และผ่านเจ้าหน้าที่หลายฝ่าย ประชาชนผู้ไปติดต่อราชการบางคนทนไม่ไหวก็ต้องยอมเสียเงินค่าน้ำร้อนน้ำชา ("Tea" money) เพื่อให้เรื่องผ่านเร็ว ๆ การทำเช่นนั้นเท่ากับส่งเสริมให้เจ้าหน้าที่กระทำการคอร์รัปชันนั่นเอง

7. ความสัมพันธ์แบบ "เจ้านาย—ลูกน้อง" (patron - client relationship) ที่มีอยู่ในวงราชการ ตามส่วนราชการต่าง ๆ ของไทย ความผูกพันระหว่างข้าราชการมักจะเป็นไปในแบบของ "เจ้านาย-ลูกน้อง"¹ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ผู้ที่จะหวังจะก้าวหน้าในราชการจะต้องมี "เจ้านาย" (Patron) ไว้คอยอุปถัมภ์ค้ำจุน ในขณะที่เดียวกันผู้ที่ต้องการจะเป็นผู้มีอำนาจวาสนาในวงราชการก็ต้องมีลูกน้อง (Clients) ไว้คอยปกป้องค้ำจุนบารมีของตน ในบางส่วนราชการผู้บริหารที่มีอำนาจมักจะคัดเลือกเอาแต่เฉพาะลูกหลานหรือเพื่อนฝูงของตนเท่านั้นเข้าไปรับ

¹ ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ "พร.บ.ป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ พ.ศ. 2518 : ข้อวิจารณ์"

ราชการ บุคคลเหล่านี้เมื่อเข้าไปก็จะเป็นลูกน้องที่เชื่อสัตย์ต่อเจ้านาย และจะรักษาผลประโยชน์ของเจ้านายในทุกวิถีทาง เมื่อความสัมพันธ์เป็นไปในแบบของ “เจ้านาย-ลูกน้อง” และต่างฝ่ายต่างก็เกื้อกูลผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน ข้าราชการเหล่านี้ก็สามารถทำการฉ้อราษฎร์บังหลวงได้สะดวก โดยไม่ต้องเกรงกลัวการถูกจับหรือการลงโทษแต่ประการใด เพราะผลประโยชน์ที่ได้รับทุกฝ่ายได้รับเหมือนกันถึงแม้จะไม่เท่าเทียมกันทุกคน ในกรณีที่ประชาชนร้องทุกข์เกี่ยวกับทุจริต และรัฐบาลตั้งกรรมการสอบสวนขึ้นมาก็มักจะหาผู้กระทำความผิดไม่ได้ เพราะความสมรู้ร่วมคิดช่วยกันปกป้องซึ่งกันและกันของข้าราชการที่มีความสัมพันธ์แบบ “เจ้านาย-ลูกน้อง” หรือแบบอุปถัมภ์นั่นเอง

8. ความบกพร่องทางค่านิยม นักกฎหมายไทยมักจะยึดมั่นในคติที่ว่า “ปล่อยคนผิด 10 คน ดีกว่าลงโทษคนถูกเพียงคนเดียว” เมื่อเป็นเช่นนี้ การพิจารณาของศาลไทยจึงละเอียดถี่ถ้วนและรัดกุมมากเป็นพิเศษ ถ้าไม่มีพยานหลักฐานที่หนักแน่นจริง ๆ ก็มักจะปล่อยตัวผู้ต้องหาไป ด้วยเหตุนี้คนไทยส่วนใหญ่จึงมักจะไม่เสียใจตัวเองเป็นโจทก์ฟ้องร้องผู้ฉ้อราษฎร์บังหลวงคนใดง่าย ๆ เพราะหากโจทก์พิสูจน์ไม่ได้ว่าจำเลยทุจริตจริง โจทก์ก็อาจจะถูกฟ้องกลับในฐานะหมิ่นประมาทอีกก็ได้ นอกจากนั้นกฎหมายอาญาของไทยยังระบุว่า ผู้ให้สินบนก็มีความผิดเท่ากับผู้รับ ดังนั้นผู้ให้สินบนทั้งหลายจึงยอมปิดปากตัวเองเสีย เพราะถ้าขึ้นไปดำเนินการฟ้องร้องเข้าตัวเองก็จะกลายเป็นผู้รับทุกข์ไปด้วย¹

ที่กล่าวมาแล้วข้างต้นเป็นเรื่องเกี่ยวกับสาเหตุของการฉ้อราษฎร์บังหลวงหรือคอร์รัปชันในวงราชการไทย เราจะเห็นได้ว่าสาเหตุการฉ้อราษฎร์บังหลวงนั้นมีมากมายหลายประการเหลือเกิน เพราะฉะนั้นในการพิจารณาถึงเรื่องบ่อเกิดของการทุจริตในวงราชการไทย เราจำเป็นต้องมองในทุก ๆ ด้าน ไม่ควรจะไปตีตกหาว่ามาจากสาเหตุนี้เพียงสาเหตุเดียว การพิจารณาจากหลาย ๆ สาเหตุประกอบกันทำให้เราสามารถเข้าใจถึงปัญหาเรื่องการฉ้อราษฎร์บังหลวงได้อย่างถูกต้องยิ่งขึ้น และหาหนทางแก้ปัญหานี้ได้สะดวกขึ้น

แนวทางในการแก้ไขและป้องกันการฉ้อราษฎร์บังหลวง

การฉ้อราษฎร์บังหลวงเป็นเรื่องสลับซับซ้อนและมีสาเหตุมาจากหลายอย่าง การแก้ปัญหาการฉ้อราษฎร์บังหลวงจึงเป็นเรื่องที่ทำได้ยากทีเดียว อย่างไรก็ตามถ้าเราต้องการให้บ้านเมืองของเรามีความสงบสุข มีความเสมอภาค มีความก้าวหน้า หรือต้องการให้ชาติอยู่รอดปลอดภัย เราจำเป็นต้องช่วยกันหาทางป้องกันและแก้ไขการฉ้อราษฎร์บังหลวงโดยรีบด่วน แนวทางการแก้ไขและป้องกันการฉ้อราษฎร์บังหลวงมีดังต่อไปนี้คือ

1. การปลูกฝังค่านิยมที่ดี และเปลี่ยนแปลงแก้ไขค่านิยมที่ไม่เหมาะสม ดังที่กล่าวแล้วว่าในสังคมไทยเรามีค่านิยมหลายอย่างที่มีส่วนส่งเสริมการฉ้อราษฎร์บังหลวง เป็นต้นว่า ค่านิยมความหุนหรา ค่านิยมความสนุกสนาน ค่านิยมวัตถุสิ่งของ ค่านิยมเล็งผลปฏิบัติ ฯลฯ ค่านิยมเหล่านี้ควรจะต้องได้รับการเปลี่ยนแปลงแก้ไขเสียใหม่ ในขณะเดียวกันก็ควรสร้างค่านิยมที่ดี และเหมาะสมบางอย่างขึ้น เช่น การรู้จักประหยัด การรู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม การไม่ทำอะไรเอาแต่ใจหรือชอบแต่ความสบาย การนิยมคุณธรรมความดีของคนแทนการนิยมในวัตถุสิ่งของมากจนเกินไป การยกย่องสรรเสริญคนสุจริต เหยียดหยามคนคดโกง การนิยมใช้ชีวิตง่าย ๆ แต่มีความสุข เหล่านี้เป็นต้น

¹ พวงเพชร สุรัตน์วิกุล และ สุพิตรา เพชรมุณี “เรื่องเดียวกัน” หน้า 17

ในการปลูกฝังค่านิยมที่ดีถ้าจะให้ได้ผลเลิศ ก็ควรจะทำตั้งแต่เยาว์วัยทีเดียว บิดามารดา และครูบาอาจารย์ ควรจะรับผิดชอบในเรื่องนี้อย่างเต็มที่ บุคคลอื่น ๆ หรือสถาบันอื่น ๆ ทั้งหลายก็จะต้องช่วยกันสนับสนุนค่านิยมให้ ค่านิยมที่ปลูกฝังโดยครอบครัวและโรงเรียนคงอยู่ตลอดไป

2. การอบรมสั่งสอนให้คนในชาติตระหนักถึงหลักศีลธรรม ในขณะนี้สิ่งแวดล้อมทาง สังคมกำลังทำให้ศีลธรรมของคนไทยเสื่อมลงไปทุกวัน โดยเฉพาะข้าราชการ ดังนั้นจึงทำให้การปฏิบัติหน้าที่ของ ข้าราชการเป็นไปในทางทุจริตคิดหาแต่ประโยชน์ส่วนตัว โดยมีได้ละอายต่อบาปแต่ประการใด จึงจำเป็นอย่างยิ่ง ที่จะต้องอบรมคนในชาติให้ตระหนักในเรื่องศีลธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องกฎแห่งกรรมในพระพุทธศาสนา ผู้ที่ควรจะได้รับผิดชอบในเรื่องนี้ได้แก่ บิดามารดา ครูบาอาจารย์ และพระสงฆ์ อย่างไรก็ตามถ้าจะให้การอบรมสั่งสอน เรื่องศีลธรรมได้ผลเต็มที่ ก็ควรที่จะสั่งสอนกันตั้งแต่เยาว์วัยทีเดียว เนื่องจากการอบรมศีลธรรมในอดีตไม่ได้ผล เท่าที่ควร จึงควรพิจารณาแก้ไขวิธีการอบรมสั่งสอนศีลธรรมเสียใหม่ ตลอดจนเลือกสรรผู้ที่ทำหน้าที่สอน วิชานี้โดยรอบคอบที่สุด พระสงฆ์ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ดีในเรื่องศีลธรรมควรจะได้รับ การส่งเสริมให้มีบทบาทในการ อบรมสั่งสอนเยาวชนและประชาชนทั่วไปมากยิ่งขึ้น

3. การสร้างระเบียบวินัยให้แก่คนในชาติ เราอาจจะกล่าวได้ว่าคนไทยเป็นผู้ที่หย่อนทางด้าน ระเบียบวินัย ตัวอย่างที่เห็นได้ชัด เช่นการแย่งกันขึ้นรถเมล์ โดยไม่ยอมเข้าคิว การข้ามถนนตามอำเภอใจ การทิ้ง เศษขยะทั่วไปเป็นต้น กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ คนไทยเป็นผู้ที่ไม่ค่อยมีความรับผิดชอบ ไม่ชอบปฏิบัติตามกฎหมาย ไม่ยึดมั่นในหลักการที่ถูกต้อง ไม่ค่อยนึกถึงประเทศชาติหรือส่วนรวมนั่นเอง ข้าราชการที่ไม่เคร่งครัดต่อระเบียบวินัย ที่ว่านี้ก็ย่อมจะทำการคอร์รัปชันได้ง่าย กล่าวคือ ไม่ไปทำงานตรงต่อเวลาบ้าง ไม่ปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนของ ข้าราชการบ้าง ไม่ให้ความยุติธรรมแก่ผู้ไปติดต่อบ้าง เหล่านี้เป็นต้น ในกรณีที่เป็นประชาชนบ้างแล้ว ความไม่มีระเบียบ วินัยของประชาชนทำให้เขาเอาหูไปนาเอาตาไปไร่ เมื่อพบเห็นข้าราชการทุจริต บางทีเขากลับวิ่งเต้นหรือเสนอให้ คำนารื้อหน้าชาแก็ข้าราชการเสียเองด้วยซ้ำไป ด้วยเหตุนี้องค์กรต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชาติควรจะต้องร่วมมือร่วมใจกันสร้าง ระเบียบวินัยที่ดีให้แก่คนในชาติ องค์กร หรือสถาบันที่ว่านี้ที่สำคัญ ๆ ก็ได้แก่ ครอบครัว สถาบันการศึกษา และ สื่อสารมวลชน (วิทยุ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์)

4. การปรับอัตราเงินเดือนของข้าราชการให้สมดุลกับค่าครองชีพ การที่ข้าราชการบาง ระดับมีเงินเดือนน้อยไม่พอเลี้ยงตัวเองและครอบครัว ทำให้เขาไม่สามารถปฏิบัติราชการได้เต็มที่ เขาจำเป็นต้องพยายาม หาเงินเพิ่มเติมเพื่อไว้ยังชีพตนเองและครอบครัว ทางหนึ่งของการหาเงินเพิ่มเติมของเขาก็คือ การฉ้อราษฎร์บังหลวง ในสังคมไทยปัจจุบันนี้เราข้าราชการผู้น้อยมีเงินเดือนขั้นต่ำเพียง 750 บาทเท่านั้น และข้าราชการชั้นผู้น้อยส่วนมาก ไม่ค่อยมีรายได้สุจริตอื่นใดมาช่วยเหลือเลย ผิดกับข้าราชการผู้ใหญ่ที่มีรายได้พิเศษจากแหล่งอื่นนอกเหนือจากเงินเดือน อีกมากมาย ด้วยเหตุนี้ข้าราชการผู้น้อยจึงมักจะชักหน้าไม่ถึงหลัง ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ควรที่จะปรับเงินเดือนขั้น ต่ำให้ข้าราชการเพียงพอใช้จ่ายตามควรแก่อัตตภาพ

อย่างไรก็ตามในการปรับเงินเดือนใหม่นั้น รัฐบาลจะต้องใช้งบประมาณแผ่นดินจำนวนมหาศาล และขณะนี ฐานะเศรษฐกิจของประเทศไทยไม่สู้ดี การปรับอัตราเงินเดือนจึงจำเป็นต้องค่อยเป็นค่อยไป โดยปกติแล้วทุกครั้ง ที่มีการปรับอัตราเงินเดือนใหม่แม้จะไม่มากนัก อัตราค่าครองชีพหรือราคาข้าวของจะถีบตัวสูงขึ้นไปด้วย บางทีสูง ไปกว่าอัตราเงินเดือนที่ปรับใหม่เสียอีก ฉะนั้นรัฐบาลจำเป็นจะต้องตรึงราคาสินค้าที่จำเป็นพร้อม ๆ กับการปรับอัตรา

เงินเดือนใหม่ นอกจากรัฐบาลควรจะปรับอัตราเงินเดือนใหม่แล้ว สิ่งที่จะต้องกระทำควบคู่กันไปอีกอย่างหนึ่งก็คือ การจัดให้สวัสดิการแก่ข้าราชการในรูปแบบต่าง ๆ ด้วย เช่น การจัดระบบอาคารสงเคราะห์ การจัดให้เครื่องแบบ ข้าราชการฟรี การจ่ายค่ารักษาพยาบาล และค่าเล่าเรียนบุตรอย่างเต็มที่ เหล่านี้เป็นต้น¹

5. การสร้างประสิทธิภาพในการบริหารงาน ในประเทศเรายังมีข้อบกพร่องอยู่ไม่น้อยในด้านระบบการบริหารราชการ ทำให้การทุจริตเกิดขึ้นได้ง่าย ตัวอย่างเช่น กฎหมายและระเบียบข้อบังคับบางอย่างล้าสมัย วิธีการรับคนเข้าทำงานยังมีช่องโหว่ให้ผู้มีอำนาจเอาพรรคพวกของตนเข้าไปได้ ระบบการควบคุม และการรายงานต่อหน่วยงานยังบกพร่องอยู่ เหล่านี้เป็นต้น

ในการที่จะสร้างระบบการบริหารงานที่ดีให้เกิดขึ้นได้นั้น รัฐบาลจะต้องทำหลายอย่าง อาทิเช่น กำหนดอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบของข้าราชการ หรือหน่วยงานให้ชัดเจน เพื่อสะดวกในการหาตัวผู้กระทำผิด แก่ไขระเบียบข้อบังคับที่ทำให้งานติดขัดล่าช้า กำหนดโทษรุนแรงแก่ผู้ทุจริตต่อหน้าที่ราชการ สรรหาคนที่มีความรู้ความสามารถและมีความซื่อสัตย์สุจริตเข้าทำงาน มีระบบการควบคุมดูแลการปฏิบัติงานของข้าราชการอย่างมีประสิทธิภาพ มีข้อกำหนดให้ผู้บังคับบัญชาต้องอบรมสั่งสอนผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาเป็นประจำ ฯลฯ

6. การให้ฝ่ายนิติบัญญัติเป็นเครื่องมือในการรักษาความซื่อสัตย์สุจริตของข้าราชการ ถ้าหากการเมืองของไทยเรามีความมั่นคงพอสมควร และนักการเมืองมีความรับผิดชอบไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว การให้ฝ่ายนิติบัญญัติเป็นเครื่องมือในการรักษาความซื่อสัตย์สุจริตของข้าราชการอาจทำได้ง่าย ฝ่ายนิติบัญญัติจะเป็นฝ่ายที่ช่วยกำหนดนโยบายบริหารงาน และช่วยควบคุมการดำเนินงานของรัฐบาลและข้าราชการ ในกรณีที่ข้าราชการปฏิบัติผิดนโยบาย หรือผิดแนวทางที่ฝ่ายนิติบัญญัติกำหนดไว้ ฝ่ายนิติบัญญัติอาจตั้งกระทู้ถาม หรือวิพากษ์วิจารณ์ในด้านนิติบัญญัติได้ อย่างไรก็ตามในบ้านเมืองเราขณะนี้การเมืองยังไม่มั่นคงพอ และนักการเมืองยังมีกิเลสอยู่เป็นอันมาก การจะให้ฝ่ายนิติบัญญัติเป็นเครื่องมือในการรักษาความซื่อสัตย์สุจริตของข้าราชการอาจจะไม่ได้ผลดีเท่าที่ควรก็ได้²

7. การจัดตั้งผู้ตรวจราชการแผ่นดินของรัฐสภา ดังที่กล่าวแล้วว่าในบ้านเมืองเรา นักการเมืองที่ไม่มีความรับผิดชอบ และไม่มีความซื่อสัตย์สุจริตมีอยู่มาก การที่เราจะหวังให้เขาเหล่านั้นทำหน้าที่ควบคุมดูแลการฉ้อราษฎร์บังหลวงอาจจะไร้ผลก็ได้ เพราะฉะนั้นแทนที่จะให้นักการเมืองเป็นผู้ทำหน้าที่นี้ เราอาจจะตั้ง “ผู้ตรวจราชการแผ่นดินของรัฐสภา” ขึ้นมาให้เป็นหูเป็นตาของรัฐสภาในแง่การป้องกันและปราบปรามการฉ้อราษฎร์บังหลวง³ ในบางประเทศ เช่น เดนมาร์ก ผู้ตรวจราชการแผ่นดินได้เกิดมีมาหลายร้อยปีแล้ว นอกจากเดนมาร์กแล้ว ขณะนี้มีประเทศอื่นอีกหลายประเทศที่มีตำแหน่งนี้ อาทิ นอร์เวย์ สวีเดน เนเธอร์แลนด์ ฟินแลนด์ นิวซีแลนด์ เยอรมนี คานาดา สหรัฐอเมริกา ฯลฯ ปรากฏว่าการปฏิบัติงานได้ผลมาก

ในบ้านเมืองเรา ถ้ามีตำแหน่งผู้ตรวจราชการแผ่นดินของสภาขึ้นมา ก็ควรจะคัดเลือกเอาคนดีเด่นจริง ๆ และบริสุทธิ์จริง ๆ เข้ามาดำรงตำแหน่งนี้ หน้าที่สำคัญของผู้ตรวจราชการแผ่นดินของสภา ก็คือ คอยรับฟังข้อร้อง

¹ ธาณินทร์ กรวิจิตร คุฏกับทงอรรถของสังคมไทย (กทม. : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2519) หน้า 20

² บุญวัฒน์ วิสกุล “การแก้ปัญหาทุจริตของข้าราชการในทางบวก” วารสารบริหาร ปีที่ 3 ฉบับที่ 4 (สิงหาคม 2515), หน้า 107-116

³ ธาณินทร์ กรวิจิตร คุฏกับทงอรรถของสังคมไทย (กทม. : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2519) หน้า 19

ทุกขั้จากราชการว่าข้าราชการคนใด หน่วยงานใดจ้อราชกรั้บังหลวงเมื่อสอบสวนได้ข้อเท็จจริงแล้ว ก็จะส่งเรื่องให้รัฐบาลดำเนินการฟ้องร้องบุคคลผู้มีหลักฐานเบื้องต้นว่าทุจริตให้ศาลยุติธรรมลงโทษต่อไป ขณะนี้ในประเทศไทยเรามีคณะกรรมการชุดหนึ่งซึ่งคล้ายคลึงกับผู้ตรวจราชการแผ่นดินของรัฐสภาเกิดขึ้นแล้ว นั่นคือ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามผู้ประพฤติมิชอบในวงราชการ หรือที่เรียกว่าคณะกรรมการ ป.ป.ป. เชื่อว่าคณะกรรมการนี้ถ้าปฏิบัติหน้าที่โดยไม่ยอมเห็นแก่หน้าผู้ใดจะช่วยป้องกันและปราบปรามการคอร์รัปชันในวงราชการได้ไม่น้อยทีเดียว

8. การจัดตั้งขบวนการต่อต้านการจ้อราชกรั้บังหลวง การจัดตั้งขบวนการหรือกลุ่มต่อต้านการประพฤติมิชอบในวงราชการ ขบวนการนี้ควรจะทำหน้าที่ช่วยเผยแพร่เรื่องราวเกี่ยวกับการจ้อราชกรั้บังหลวง กระตุ้นให้ประชาชนสนใจเรื่องการจ้อราชกรั้บังหลวง และช่วยเร่งเร้าให้รัฐบาลเอาใจใส่ในด้านการป้องกันและปราบปรามการจ้อราชกรั้บังหลวงอยู่ตลอดเวลา อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ดี กลุ่ม หรือขบวนการที่จะตั้งขึ้นนั้น จะต้องเป็นกลุ่มที่ประกอบด้วยบุคคลที่มีความสุจริตใจ และมีความหวังดีต่อบ้านเมืองอย่างแท้จริง ไม่ใช่เป็นกลุ่มที่ตั้งขึ้นเพื่อจะทำการกลั่นแกล้ง หรือใส่ร้ายป้ายสีแก่ผู้ใด หรือส่วนราชการใดให้ได้รับความเสียหาย มิฉะนั้นแล้วการตั้งขบวนการหรือกลุ่มต่อต้านการจ้อราชกรั้บังหลวงก็จะไม่บังเกิดประโยชน์แต่อย่างใดทั้งสิ้น

9. การเผยแพร่ข่าวการจ้อราชกรั้บังหลวงโดยสื่อสารมวลชน สื่อสารมวลชนอันได้แก่ วิทยุ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์ จะต้องช่วยกันหาพยานหลักฐานต่าง ๆ เกี่ยวกับการจ้อราชกรั้บังหลวงออกเผยแพร่ให้ประชาชนทราบ เพื่อจะได้มีการนำบุคคลที่ประพฤติมิชอบมาลงโทษตามกฎหมายของบ้านเมืองต่อไป อย่างไรก็ตาม ในการออกข่าวใด ๆ นั้น สื่อสารมวลชนจะต้องกลั่นกรองให้ดีเสียก่อน มิฉะนั้นแล้วผลเสียหายจะเกิดขึ้นแก่ผู้สุจริตที่ถูกกล่าวหาโดยปราศจากมูล ยิ่งกว่านั้นสื่อสารมวลชนจะต้องไม่ตกเป็นเครื่องมือของผู้นิเสธสุจริต เพราะเห็นแก่เงินหรือสินจ้างรางวัลใด ๆ สื่อสารมวลชนจะต้องเคารพในความจริง ยึดมั่นในหน้าที่ที่ตนมีต่อสาธารณชน กล่าวคือ จะต้องเสนอข่าวเฉพาะสิ่งที่เป็นความจริง ถ้าสื่อสารมวลชนทำได้ดังว่านี้ ก็จะช่วยป้องกันและปราบปรามการจ้อราชกรั้บังหลวงได้อย่างมากทีเดียว¹

10. การร่วมมือของประชาชนในการป้องกันและปราบปรามการจ้อราชกรั้บังหลวง ตามความเป็นจริงแล้ว การจ้อราชกรั้บังหลวงจะเกิดขึ้นได้ยาก ถ้าพ่อค้า นักธุรกิจ และประชาชนไม่ร่วมมือด้วย ดังคำพังเพยที่ว่า “ตบมือข้างเดียวไม่ดัง” จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่เราจะต้องช่วยกันแก้ไขค่านิยมโดยเฉพาะอย่างยิ่งในหมู่พ่อค้า และนักธุรกิจ ไม่ให้มีการวิ่งเต้นหรือเสนอให้ค่านำร่อนน้ำชาแก่ข้าราชการ นอกจากนี้รัฐบาลควรจะส่งเสริมให้บรรดาพ่อค้าและนักธุรกิจรวมตัวกันจัดตั้งสถาบันหรือสมาคมของตนขึ้นเพื่อรักษาผลประโยชน์โดยชอบของตน และช่วยป้องกันมิให้ถูกบีบบังคับโดยข้าราชการ

สำหรับประชาชนทั่วไปนั้น จะต้องไม่ยกย่อง หรือนิยมชมชอบบุคคลใดก็ตามที่ทำการจ้อราชกรั้บังหลวงไม่ว่าจะเป็นข้าราชการ พ่อค้า หรือนักธุรกิจ ในทางตรงข้าม เราควรจะยกย่องสรรเสริญคนดี นับถือข้าราชการที่ใจซื่อมือสะอาดเท่านั้น ข้าราชการ หรือพ่อค้าที่เกี่ยวข้องพัวพันกับการคอร์รัปชัน เราควรจะหลีกเลี่ยงไม่ไปคบค้า

¹ ธาณินทร์ กรัยวิเชียร “เรื่องเดิม” หน้า 17

สมาคมด้วยและแสดงความรังเกียจเจตคติอันที่ต่อเขา ถ้าปฏิบัติเช่นนี้ได้ก็เท่ากับว่าเราได้ช่วยเหลือรัฐบาลในการป้องกันและปราบปรามการฉ้อราษฎร์บังหลวงแล้ว

แนวทางการป้องกันและแก้ไขการฉ้อราษฎร์บังหลวงที่กล่าวมาแล้วทั้งหมดเป็นเรื่องที่ทำได้ยากแทบทั้งสิ้น ในการที่ทำให้เรื่องยากกลายเป็นง่ายขึ้นนั้น ประเทศชาติจะต้องอาศัยปัจจัยที่จำเป็นหลายอย่าง เช่น ประเทศจะต้องมีผู้นำที่สามารถ มีความรักชาติอย่างแรงกล้า ยึดมั่นในอุดมคติอย่างแท้จริง มีความเสียสละอย่างสูง ทำตนเป็นตัวอย่างที่ดีของคนในชาติ ทางด้านประชาชนเองก็ต้องเชื่อฟังผู้นำและยินดีที่จะให้ความร่วมมือกับรัฐบาลในทุกวิถีทาง

คำถาม

1. จงอธิบายความหมายของการฉ้อราษฎร์บังหลวงมาพอเข้าใจ
2. คำว่า คอร์รัปชัน (Corruption) ที่เราได้ยินได้ฟังอยู่บ่อย ๆ นั้น หมายถึงอะไรมีความเกี่ยวข้องกับคำว่า "ฉ้อราษฎร์บังหลวง" อย่างไร
3. การฉ้อราษฎร์บังหลวงก่อให้เกิดผลเสียหายแก่ประเทศชาติอย่างไรบ้าง ระบุเป็นข้อ ๆ
4. ท่านคิดว่า การฉ้อราษฎร์บังหลวงมีส่วนทำลายความมั่นคงของชาติอย่างไร อธิบาย
5. ในสังคมไทยเรา ท่านคิดว่ามีค่านิยมอะไรบ้างที่มีส่วนช่วยส่งเสริมให้เกิดการฉ้อราษฎร์บังหลวงและมีค่านิยมอะไรบ้างที่เราควรจะต้องปลูกฝังใหม่ให้เกิดแก่เยาวชนไทย
6. ที่ว่า "ความสัมพันธ์แบบ เจ้านาย-ลูกน้อง (Patron - client relationship) ที่มีอยู่ในวงการราชการมีส่วนทำให้เกิดการฉ้อราษฎร์บังหลวงและยากในการปราบผู้ทุจริต" นั้น ท่านเข้าใจว่าอย่างไร อธิบาย
7. แนวทางแก้ไขและป้องกันการฉ้อราษฎร์บังหลวงมีอะไรบ้าง จงระบุมาสัก 5 - 6 ข้อ พร้อมด้วยคำอธิบาย
8. ท่านคิดว่า การปรับเงินเดือนของข้าราชการให้สอดคล้องกับค่าครองชีพนั้น จะช่วยแก้ปัญหาการฉ้อราษฎร์บังหลวงได้มากน้อยเพียงใด
9. ในฐานะที่เราเป็นประชาชนคนหนึ่งของประเทศ เราจะมีส่วนช่วยในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตต่อหน้าที่ในวงการได้อย่างไรบ้าง อธิบาย

หัวข้อสำหรับเลือกอภิปราย และข้อควรคิด

1. การฉ้อราษฎร์บังหลวง หรือการคอร์รัปชันเป็นสิ่งที่มักจะปรากฏในประเทศด้อยพัฒนา ลองพิจารณาว่าในประเทศด้อยพัฒนานั้นมีอะไรบ้างที่เหมือน ๆ กัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิ่งที่มีส่วนส่งเสริมการคอร์รัปชัน
2. ในสังคมไทย การเมืองเป็นสาเหตุสำคัญอันหนึ่งที่ทำให้เกิดการฉ้อราษฎร์บังหลวง ลองพิจารณาว่าลักษณะการเมืองหรือวิถีทางการเมืองของไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมีความเป็นไปอย่างไร และมีส่วนทำให้เกิดการฉ้อราษฎร์บังหลวงอย่างไร

3. ความบกพร่องทางด้านระบบราชการที่ดี ทางด้านกฎหมายก็ดี มีส่วนทำให้ข้าราชการทุจริตต่อหน้าที่ได้ ลองพิจารณาว่าขณะนี้ในส่วนราชการของไทยเรามีระเบียบแบบแผนหรือตัวบทกฎหมายใดบ้าง ที่น่าจะ ได้เปลี่ยนแปลงแก้ไขให้ดีขึ้น
4. ท่านคิดว่า การปฏิบัติงานของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามผู้ประพฤติมิชอบในวงราชการ (คณะกรรมการ ป.ป.ป.) จะมีส่วนช่วยป้องกันและแก้ไขการฉ้อราษฎร์บังหลวงหรือไม่อย่างไร และการปฏิบัติงานจะพบอุปสรรคอะไรบ้าง อภิปราย
5. อุปสรรคของการปราบปรามการฉ้อราษฎร์บังหลวง หรือคอร์รัปชัน นั้น มีมากมายหลายอย่าง ลอง พิจารณาว่ามีอุปสรรคอะไรบ้าง และมีทางที่จะเอาชนะอุปสรรคเหล่านั้นได้อย่างไร
6. ความหย่อนยานทางด้านศีลธรรมของคนไทยเป็นสาเหตุอันหนึ่งที่ทำให้เกิดการคอร์รัปชันในทุกวงการ ท่านคิดว่าวิธีการสอนศีลธรรมในปัจจุบันมีความบกพร่องอย่างไร เราควรจะปรับปรุงวิธีการสอน ศีลธรรมในลักษณะใด จึงจะทำให้คนไทยเคร่งครัดในศีลธรรมเหมือนในอดีตกาล

ความมั่นคงของชาติ

กล่าวโดยทั่ว ๆ ไปแล้ว ความมั่นคงของชาติคลุมรวมถึงความมั่นคงทุกทางที่มีส่วนช่วยทำให้ชาติหรือสังคมดำเนินไปอย่างราบรื่นปลอดภัยและมีความเจริญก้าวหน้าขึ้นเรื่อย ๆ อาทิ ความมั่นคงทางด้านการเมือง ความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจ และความมั่นคงทางด้านสังคม กล่าวโดยย่อ ๆ ความมั่นคงทางด้านการเมือง หมายถึงความสามารถของประเทศที่สามารถปกครองตนเองได้โดยอิสระโดยไม่มีประเทศอื่นเข้ามาบงการหรือแทรกแซงการบริหารประเทศของเรา ตลอดจนหมายถึง ความมีเสถียรภาพทางด้านการเมืองในลักษณะที่ว่าไม่มีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลหรือคณะผู้บริหารเกิดขึ้นบ่อย ๆ ส่วนความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจ หมายถึง การที่ประชาชนในชาติมีความเป็นอยู่ดีพอสมควร มีรายได้ และมาตรฐานการครองชีพอยู่ในระดับที่น่าพึงพอใจ สำหรับความมั่นคงทางด้านสังคม ก็หมายถึง สังคมมีปัญหาต่าง ๆ ไม่มากเกินไปจนถึงกับทำให้สังคมพิการ หรือดำเนินไปด้วยความยากลำบาก เช่น ไม่มีอาชญากรรมมากเกินไป ไม่มีโจรผู้ร้ายมากเกินไป ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บมากเกินไป ไม่มีการฉ้อราษฎร์บังหลวงมากเกินไป ฯลฯ อะไรต่าง ๆ ทำนองนี้ เมื่อใดก็ตามที่สังคมไทยมีความมั่นคงพร้อมทั้งในด้านการเมือง การเศรษฐกิจ และสังคม เมื่อนั้นเราอาจจะกล่าวได้ว่า ความมั่นคงของชาติได้บังเกิดมีขึ้นแล้ว ในทางกลับกัน เมื่อใดก็ตามที่ประเทศไทยเต็มไปด้วยปัญหาที่น่าหนักใจ เมื่อนั้นเราก็พูดได้ว่า ความมั่นคงของชาติอยู่ในสภาวะที่คลอนแคลน

ภาวการณ์ที่ทำลายความอยู่รอดของสังคม

นักสังคมวิทยาอเมริกันท่านหนึ่งชื่อว่า เอเบอร์ล (Aberle)¹ ได้อธิบายว่า ในชาติใด หรือสังคมใดก็ตามมีภาวการณ์อยู่ 4 ประการ ที่เป็นตัวการสำคัญที่จะทำให้สังคมสลายหายไป หรือไม่ก็เกิดความอ่อนแอขึ้นในสังคม ถ้าหากเราต้องการให้ชาติมีความมั่นคงหรือสังคมดำเนินไปอย่างราบรื่น จำเป็นอย่างยิ่งที่เราจะต้องหาทางระงับยับยั้งภาวการณ์ทั้ง 4 ประการ ที่จะกล่าวถึงต่อไปนี้ให้จงได้

ภาวการณ์ข้อที่ 1 ความสุญสิ้นทางชีวภาพ หรือ การยอมให้บุคคลออกนอกประเทศเป็นจำนวนมหาศาล

สังคมใดที่สมาชิกของสังคมมีโรคภัยไข้เจ็บมาก มีอัตราการเกิดต่ำ แต่อัตราการตายสูง และมีจำนวนผู้ย้ายถิ่นออกนอกประเทศมากมาย จนเป็นผลทำให้ประชากรของสังคมเหลืออยู่น้อย สังคมนั้นจะขาดความมั่นคงและจะดำเนินไปได้ยาก เพราะปราศจากประชากร หรือกำลังคนที่มีมากพอเสียอย่างเดียว ชาตินั้น สังคมนั้น จะทำอะไรแทบไม่ได้เลย เช่น จะเกณฑ์ชายฉกรรจ์ไปเป็นทหารป้องกันประเทศก็ไม่ได้ จะให้ราษฎรทำการบุกเบิกที่รกร้างว่างเปล่าเพื่อพัฒนาการเกษตรก็ไม่ได้ ทางด้านพ่อค้าวานิช และผู้ลงทุนทั้งหลายจะตั้งโรงงานผลิตสินค้า

¹ D.F. Aberle, et. al., "The Functional Prerequisites of a Society," Ethics., Vol. 60 (January, 1950), pp. 110 - 111.

ออกจำหน่ายก็ยอมทำไม่สะดวก เพราะไม่รู้ว่าจะไปว่าจ้างคนงานมาจากไหน และแม้จะผลิตสินค้าออกไปก็ไม่ว่าจะเอาไปขายให้แก่ใคร ในที่สุดสังคมก็จะพัฒนาไปไม่ได้ ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และการเมืองก็ไม่มี

ที่นี้ขอให้เราหันมาพิจารณาสังคมไทยของเราบ้างว่า สภาพการณ์ที่ว่ามีหรือไม่ เราสามารถกล่าวด้วยความมั่นใจว่าในสังคมไทยของเรานั้นสภาพการณ์ข้อที่หนึ่งยังไม่เกิด และไม่มีทำที่ว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตอันใกล้นี้ ดังจะเห็นได้ว่าขณะนี้เรามีประชากรกว่า 40 ล้าน มีอัตราเพิ่มราว 2.5% ต่อปี (ถ้าการเพิ่มอยู่ในอัตรานี้เรื่อย ๆ ภายใน 28 ปี ประชากรจะทวีเป็นเท่าตัว) และประชากรของประเทศไทยก็ยังคงเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนเราไม่อยากจะให้เพิ่มอีกแล้ว ประชากร 40 กว่าล้านที่มีอยู่ในขณะนี้ก็ออกจะมากเกินไปอยู่แล้ว ในขณะเดียวกัน การย้ายออกนอกประเทศมีน้อยมาก สุขภาพอนามัยของประชากรส่วนใหญ่ก็อยู่ในระดับดี แม้จะไม่ดีเกินไปก็ไม่ถึงกับไปบั่นทอนคุณภาพของคนไทย หรือถึงกับเป็นเหตุให้จำนวนประชากรลดลงอย่างฮวบฮาบแต่ประการใด

สรุปแล้ว สำหรับสังคมไทยนั้น สภาพการณ์ข้อที่หนึ่งไม่ปรากฏ และไม่มีแนวโน้มว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตอันใกล้นี้ เพราะฉะนั้นการที่ความมั่นคงของชาติ หรือความอยู่รอดปลอดภัยของชาติจะถูกทำให้สั่นคลอนโดยสภาพการณ์ข้อนี้จึงไม่ต้องไปคิดพะวงแต่ประการใด

ภาวะการณ์ข้อที่ 2 ความเฉยเมยของสมาชิกในสังคม

สภาพการณ์ข้อที่สองนี้หมายถึง สภาพที่สมาชิกของสังคม หรือคนในชาติขาดกำลังใจ และขาดแรงจูงใจ ในการที่จะประกอบกิจการงานต่าง ๆ ตลอดจนจนหมายถึงสภาพที่ผู้ที่อยู่ในสังคมเดียวกันไม่แยแส ไม่เอาใจใส่ หรือไม่รู้สึกรู้หายห่วงต่อเพื่อนสมาชิกที่อยู่ร่วมสังคมเดียวกัน

ในสังคมไทยเรามาสมัย 2-3 ปีที่แล้ว ในช่วงที่ประชาชนตื่นเต้นหลงใหลกับความเป็นประชาธิปไตยอย่างฟุ้งเฟ้อมากที่สุดนั้น กำลังใจในการทำงานของคนไทยส่วนใหญ่อยู่ในระดับที่ต่ำมาก ความไม่แน่นอนทางด้านการเมืองในระยะนั้นทำให้ประชาชนคนไทยไม่มีสมาธิที่จะทำงานมากนัก เนื่องจากจิตใจไปมัวพะวงอยู่กับความวุ่นวายต่าง ๆ ที่ปรากฏออกมาในหลายรูปแบบ ทางฝ่ายนักธุรกิจ และผู้ลงทุนทั้งหลายก็รู้สึกลังเลไม่กล้าที่จะเสี่ยงลงทุน เพราะเสียขวัญ เสียกำลังใจเช่นกัน หลังจากการปฏิรูปการปกครองเป็นต้นมา ความวุ่นวายต่าง ๆ อาทิ การนัดหยุดงาน การชุมนุมประท้วง การปลุกระดมมวลชน และการก่อวินาศกรรมในแบบต่าง ๆ ก็ได้สูญหายไปแทบหมดสิ้น ประชาชนส่วนใหญ่ก็เริ่มมีขวัญดีขึ้นและมีสมาธิในการทำมาหากินดีขึ้น ผู้ลงทุนทั้งหลายต่างก็แสดงท่าทีว่าจะริเริ่มลงทุนต่อไป

ความเฉยเมยอีกด้านหนึ่งที่ยังคงมีอยู่ในสังคมไทยก็คือ ความไม่ค่อยรู้สึกเป็นห่วงเป็นใยในเพื่อนร่วมชาติด้วยกัน กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ มีอยู่หลายสิ่งหลายอย่างที่ประชาชนคนไทยน่าจะช่วยเป็นหูเป็นตา และช่วยกันหาทางแก้ไข แต่เราก็มักจะไม่ค่อยได้ทำกันโดยคิดเสียว่า “นั่นไม่ใช่ธุระของตน” การแสดงความเฉยเมยเพิกเฉยเช่นนั้นในท้ายที่สุดก็จะกลายเป็นภัยใหญ่หลวงต่อความมั่นคง หรือความอยู่รอดปลอดภัยของชาติไทยเราได้เหมือนกัน ดังจะเห็นได้ว่า จากการที่เราพากันเฉยเมยไม่ยอมเป็นหูเป็นตาให้แก่รัฐบาลนี้เอง ทำให้การค้าขายเสพติดและการใช้ยาเสพติดให้โทษในเมืองไทยเป็นไปอย่างกว้างขวาง จนทำให้สังคมไทยต้องสูญเสียกำลังคนลงไปเป็นจำนวนแสนทีเดียว หรือไม่ก็คุณภาพของคนเป็นจำนวนไม่น้อยถูกทำลายไป และการไม่ช่วยเป็นหูเป็นตาหรือขาดความ

ร่วมมือร่วมใจกันอีกนั่นแหละ เป็นสาเหตุอันหนึ่งที่ทำให้การฉ้อราษฎร์บังหลวงมีอยู่ตกรุด ใจผู้ร้ายซุกซม ชาวไร่ ชาวนาผู้ยากไร้ถูกกดขี่จากเจ้าหน้าทีและนายทุนบางพวกบางกลุ่ม ผลที่ตามมาคือ สังคมไทยจะขาดความมั่นคง หรือดำเนินไปอย่างไม่สงบสุข และสิ่งเหล่านั้นยังกลายเป็นจุดอ่อนให้ฝ่ายคอมมิวนิสต์โจมตีรัฐบาล และแทรกซึม บ่อนทำลายสังคมไทยได้ง่ายอีกด้วย ด้วยเหตุนี้ ถ้าเราต้องการจะให้สังคมไทยมีความมั่นคงเราจะต้องไม่เฉยเมย ต่อเพื่อนร่วมชาติ จะต้องเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน จะต้องร่วมมือกัน จะต้องช่วยเป็นหูเป็นตาให้แก่รัฐบาล และเราจะต้องระลึกว่าทุกคนที่อยู่ในสังคมไทยเป็นเสมือนผู้โดยสารที่อยู่ในนาวาลำเดียวกัน นาวาลำนี้จะจมหรือ จะแล่นไปได้ราบรื่นหรือไม่เพียงใดนั้นก็ต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจของผู้โดยสารทุกคน ตลอดจนพร้อมใจกัน เชื้อฟุ้งผู้ขับขีนาวา หรือผู้นำด้วย

ภาวการณ์ข้อที่ 3 การต่อสู้ระหว่างบุคคล หรือกลุ่มบุคคลที่อยู่ในสังคม

การต่อสู้ที่เรารู้จักกันดีก็คือ ต่อสู้ด้วยอาวุธ ซึ่งเป็นผลทำให้มีการบาดเจ็บและสูญเสียชีวิต ถ้าเป็นการ ต่อสู้ระหว่างบุคคลหลายพวกหลายกลุ่ม และเกิดขึ้นในหลาย ๆ แห่งพร้อม ๆ กันก็กลายเป็นจลาจลนั่นเอง ภาวการณ์ เช่นนั้นจะทำลายความสงบสุขของสังคม และบั่นทอนเศรษฐกิจของประเทศอย่างมากทีเดียว แต่การต่อสู้ในสังคมนั้น นอกจากการต่อสู้ด้วยอาวุธแล้ว ยังมีการต่อสู้หรือแข่งขันแบบอื่นอีกที่มีส่วนทำลายความมั่นคงของประเทศ เช่น การต่อสู้ หรือการแข่งขันทางด้านเศรษฐกิจในลักษณะที่ไม่ยุติธรรม การที่บุคคลฝ่ายหนึ่งพยายามหาทางเอารัด เอาเปรียบอีกฝ่ายหนึ่งโดยไม่คำนึงถึงหลักมนุษยธรรม เหล่านี้เป็นต้น ในสังคมไทยเรา เราจะเห็นได้ว่า ในขณะที่บุคคลพวกหนึ่งทำมาหาเลี้ยงชีพด้วยความซื่อสัตย์สุจริต แต่บุคคลอีกกลุ่มหนึ่งกลับไปรีดไถ หรือกลั่นแกล้ง พวกเขาในลักษณะต่าง ๆ ทำให้ผู้ที่ทำมาหากินด้วยความสุจริตต้องเจ็บช้ำใจ และคิดจะแค้นเคืองบ้าง ในท้ายที่สุด การต่อสู้แบบที่รุนแรง และผิดกฎหมายของสังคมก็จะตามมา ผลก็คือ สังคมจะเกิดความระส่ำระสายหาความ สงบสุขไม่ได้

การแข่งขันชิงดีชิงเด่นระหว่างชนชั้นของสังคมก็ดี ระหว่างกลุ่มศาสนาก็ดี ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ก็ดี ล้วนแล้วแต่เป็นตัวการทำลายความมั่นคงของประเทศชาติทั้งสิ้น สังคมใด ๆ ก็ตามจะดำเนินไปด้วยความสงบสุขได้ ก็ต่อเมื่อกลุ่มทั้งหลายดังกล่าวที่มีในสังคมนั้นต่างก็มีทัศนคติที่ดีต่อกัน ไม่เอารัดเอาเปรียบกัน ไม่ถูกกดขี่ข่มเหงกัน ตลอดจนร่วมมือร่วมใจกัน หากมีการแข่งขันในสิ่งหนึ่งสิ่งใดเกิดขึ้น ก็ควรจะต้องเป็นไปตามกฎและกติกาสังคม

กล่าวโดยทั่ว ๆ ไปแล้วในสังคมไทยเรานั้นสภาวะการณ์ข้อที่สามปรากฏให้เห็นอยู่ไม่น้อยทีเดียว ดังจะเห็น ได้ว่า บุคคลบางพวกบางกลุ่มทำมาหากินในลักษณะเอารัดเอาเปรียบผู้อื่น และใช้วิธีการที่สังคมไม่ยอมรับ เช่น การค้าประเวณี การค้ายาเสพติดให้โทษ การค้ากำไรเกินควร การใช้อิทธิพลกลั่นแกล้งผู้อื่น เป็นต้น นอกจากนั้น ยังมีบุคคลบางพวกพยายามที่จะแบ่งแยกคนในชาติออกเป็นกลุ่ม ๆ เช่น แบ่งแยกเป็นกลุ่มกรรมกร กลุ่มนายทุน กลุ่มคนจน กลุ่มคนรวย กลุ่มคนจีน กลุ่มคนญวน ในทางศาสนา ก็มีการแบ่งแยกกันว่า เป็นกลุ่มชาวพุทธ ชาว มุสลิม ฯลฯ ในขณะที่เดียวกันผู้ที่ไม่หวังดีต่อประเทศชาติก็ยกให้แต่ละกลุ่มมีความรู้สึกที่ว่า กลุ่มของตนเด่นกว่า ด้อยกว่า ได้เปรียบหรือเสียเปรียบอย่างไร ในที่สุดแต่ละกลุ่มก็จะเกิดความรู้สึกแข่งขันกัน ต่อสู้กัน ชิงดีชิงเด่นกัน ภาวการณ์เช่นนี้ย่อมเป็นตัวบ่อนทำลายความมั่นคงและความอยู่รอดปลอดภัยของสังคมไทยทั้งสิ้น จึงจำเป็นอย่างยิ่ง ที่เราจะต้องหาทางป้องกันมิให้เหตุร้ายเหล่านั้นเกิดขึ้นถึงขั้นรุนแรง ไม่เช่นนั้นสังคมไทยจะดำเนินไปไม่รอด

ภาวการณ์ข้อที่ 4 การถูกกลืนของสังคม โดยสังคมอื่น

สังคมใดก็ตามที่ถูกอีกสังคมหนึ่งดูดกลืน สังคมนั้นจะดำรงคงอยู่ต่อไปไม่ได้ ลองหันมาพิจารณาดูสังคมไทยเราบ้างว่า มีสิ่งใดบ้างที่ถูกดูดกลืน มีสิ่งใดบ้างที่ถูกดัดแปลงแก้ไข เพราะอิทธิพลของสังคมอื่น เราจะเห็นได้ว่า ขณะนี้มีขนบธรรมเนียมประเพณีบางอย่างของไทยถูกดัดแปลงแก้ไขไปบ้างเพื่อความเหมาะสมกับกาลสมัย การทำเช่นนั้นไม่น่าวิตก เพราะเราดัดแปลงเพื่อให้ประเพณีนั้นคงอยู่รอดตลอดไป แต่สิ่งที่น่าวิตกก็คือ ในปัจจุบันขนบธรรมเนียมประเพณี และสิ่งที่เป็นเอกลักษณ์ของไทยหลายอย่างถูกทำลายไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิ่งที่เป็นเครื่องส่งเสริมความสามัคคีระหว่างคนไทย และช่วยปลูกฝังคุณธรรมให้แก่คนในชาติ อาทิ พิธีตักน้ำพระพิพัฒน์สัตยาของข้าราชการ พิธีโล้ชิงช้า พิธีกว่นข้าวทิพย์ เป็นต้น ในขณะที่เดียวกันขนบประเพณี และของบางอย่างที่เป็นของไทยแท้ถูกดัดแปลงแก้ไขให้เป็นไปตามแนวของต่างชาติมากเกินไป บางอย่างก็ได้รับการปฏิบัติที่หละหลวมอย่างมาก ดังจะเห็นได้ว่าประเพณีแต่งงานกิติ ประเพณีลอยกระทงกิติ ประเพณีสงกรานต์กิติ ที่ปฏิบัติอยู่ในขณะนี้ มีลักษณะที่ผิดแผกจากเดิมมากทีเดียว ทำให้ความศักดิ์สิทธิ์ลดน้อยถอยลงไป ส่วนประเพณีการบวชซึ่งในอดีตถือว่าเป็นสิ่งสำคัญ และจำเป็นสำหรับผู้ชายชาวพุทธทุกคนนั้น ขณะนี้ประชาชนปฏิบัติกันในลักษณะที่หย่อนมากทีเดียว ในอดีตกาลผู้ชายที่ยังไม่ได้บวชเรียนถือว่าเป็น “คนดิบ” คือ เป็นคนที่ไม่สมบูรณ์พร้อมนั่นเอง ผู้ที่ได้บวชเรียนถือว่าเป็นผู้ที่ได้รับการฝึกอบรมบ่มนิสัยดีแล้ว และเป็นผู้ที่มีศีลธรรมประจำใจ การบวชยังถือว่าเป็นการสร้างบุญกุศลให้แก่บิดามารดาที่ยิ่งใหญ่ทีเดียว เนื่องจากในปัจจุบันการบวชมักจะไม่ได้อบรมบ่มอย่างเคร่งครัด และทั่วถึงเหมือนสมัยก่อน การบวชสมัยนี้ จึงไม่ได้ช่วยอบรมบ่มนิสัยให้คนเป็นคนดี หรือมีคุณธรรมมากเท่าใดนัก ส่วนสิ่งที่เคยเป็นของไทยแท้แต่ถูกแทนที่โดยอิทธิพลวัฒนธรรมต่างชาติที่เห็นได้ชัดเจนนที่สุดก็คือ เครื่องแต่งกายแบบที่เราสวมใส่ และบ้านที่เราพักอาศัยอยู่ในขณะนี้ล้วนแล้วแต่เป็นแบบอย่างของต่างประเทศแทบทั้งสิ้น อย่างไรก็ตาม การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงบางสิ่งบางอย่างเพื่อให้เหมาะสมกับกาลสมัยก็จำเป็นอยู่เหมือนกัน

ภาวการณ์ทั้งสี่ที่กล่าวมาแล้ว เป็นภาวการณ์ที่ทำให้สังคมขาดความมั่นคง และเป็นตัวการสำคัญที่จะทำให้สังคมอันตรธานไป หรือไม่ก็ดำเนินไปด้วยความยากลำบาก ด้วยเหตุนี้ เราจึงควรช่วยกันป้องกันมิให้ภาวการณ์ทั้งสี่เกิดขึ้นในขั้นที่รุนแรงอย่างเด็ดขาด นักเรียนพึงจำไว้ว่า ภาวการณ์ทั้งหมดที่พูดถึงนี้เป็นเพียงภาวการณ์ที่มองหรือพิจารณาจากทัศนะของนักสังคมวิทยาที่มีชื่อว่า เอเบอ์ลเท่านั้น ตามความเป็นจริงแล้วภาวการณ์หรือปัจจัยที่เป็นตัวบ่อนทำลายความมั่นคงของชาตินั้นยังมีอีกมากมายหลายอย่าง ซึ่งเราจะกล่าวถึงในตอนท้ายของบทนี้

ค่านิยมที่เป็นอุปสรรคต่อความมั่นคงและความอยู่รอดปลอดภัยของสังคมไทย

นักเรียนคงจะเคยได้ยินได้ฟังคำว่า “ค่านิยม” มาแล้วแทบทุกคนก็ได้ แต่อาจจะไม่เข้าใจอย่างถ่องแท้ว่า มันหมายถึงอะไรกันแน่ คำว่าค่านิยม หรือที่ในภาษาอังกฤษเรียกว่า “Value” นั้น หมายถึง “ความสนใจ ความพอใจ ความชอบ ความไม่ชอบ หน้าที่ ข้อปฏิบัติทางศีลธรรม ความอยาก ความปรารถนา ความต้องการ ตลอดจนความตั้งใจทั้งหลาย”¹ ค่านิยมไม่ได้เป็นความประพฤติ หรือการปฏิบัติแต่ประการใด แต่ความประพฤติและการปฏิบัติของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลสะท้อนให้เราเห็นได้ว่าบุคคลนั้นมีค่านิยมเช่นใด ตัวอย่างของค่านิยมของคนไทยได้แก่ค่านิยมความหวงแหน ค่านิยมความสนุกสนาน ค่านิยมความกตัญญูรู้คุณ ฯลฯ

¹ Stephen Pepper, The Sources of Value (Berkeley : University of California Press, 1958), p. 7

กล่าวโดยทั่ว ๆ ไปแล้ว ค่านิยมเป็นเครื่องกำหนดแนวทางความประพฤติ และการปฏิบัติของบุคคลหรือกลุ่มบุคคล เพราะฉะนั้นถ้าเราสามารถที่จะรู้ค่านิยมของคนในสังคมใด ๆ ได้ล่วงหน้า เราก็พอจะพยากรณ์ได้คร่าว ๆ ว่า คนในสังคมนั้นเขาปฏิบัติตนอย่างไร ดำเนินชีวิตในลักษณะใด ในบ้านเมืองเรา ผู้ที่อยู่ในชนบท และผู้ที่อยู่ในเมือง มีวิธีการดำเนินชีวิตแตกต่างกันมากทีเดียว สาเหตุอันหนึ่งก็คือคนในเมืองและคนในชนบทมีค่านิยมที่ไม่เหมือนกันนั่นเอง ดังจะเห็นได้ว่า ค่านิยม “ความหรูหรา” ของคนในเมืองนั้นมีมากกว่าคนในชนบท คนในเมืองจึงนิยมการแต่งกายที่หรูหรา และทันสมัยอยู่เสมอ ในขณะที่เดียวกันผู้ที่อยู่ในชนบทมักจะไม่ได้สนใจในเรื่องนี้มากนัก

ตามที่กล่าวแล้วว่า พฤติกรรมหรือการแสดงออกของบุคคลสะท้อนให้เราเห็นถึงค่านิยมของเขา ถ้าจะกล่าวแยกแยะให้ละเอียดลงไปอีก เราก็อาจจะพูดได้ว่า เมื่อใดก็ตามที่เราต้องการทราบว่าเพื่อนฝูงของเราที่ดี เพื่อนบ้านของเราที่ดีมีค่านิยมอะไรบ้าง เราพอจะสังเกตดูได้อย่างคร่าว ๆ จากสิ่งต่อไปนี้

(ก) ดูจากสิ่งที่บุคคลเลือกกระทำในชีวิตประจำวันของเขา นั่นคือดูว่า เขาชอบทำอะไรมากกว่าอะไร ชอบเที่ยวหรือไม่เที่ยวที่ไหน ชอบซื้อหรือไม่ซื้อสิ่งใด ฯลฯ

(ข) ดูจากแนวความสนใจของบุคคล คนแต่ละคนมักจะมีแนวความพอใจไปคนละแนว หรือคนละทิศคนละทาง เราจะเห็นได้ว่า เพื่อนนักเรียนของเราบางคนสนใจการดูหนังดูละครเหนือสิ่งอื่นใด แสดงว่าค่านิยมของผู้นั้นเป็นไปในลักษณะของการนิยมชมชอบ ความสนุกสนานรื่นเริงหรือมีค่านิยมความสนุกสนาน นั่นเอง

(ค) ดูได้จากคำพูด หรือสิ่งที่บุคคลสนทนา เช่น เรามักจะได้ยินบุคคลบางคนพูดในทำนองว่า สิ่งนั้นเป็นบาป สิ่งนั้นเป็นบุญ สิ่งนั้นดี สิ่งนั้นเลว อะไรต่าง ๆ ทำนองนี้ล้วนแต่สะท้อนให้เห็นว่าผู้พูดมีค่านิยมอย่างไร

(ง) ดูจากลักษณะการเขียนแสดงความคิดเห็นของบุคคล ในการเขียนทุกครั้ง ผู้เขียนมักจะแสดงความคิดเห็นความฝืน หลักการ อุดมการณ์ ตลอดจนรสนิยมของเขาออกมาไม่มากนักน้อย ถ้าเราวิเคราะห์ข้อเขียนของบุคคลให้ละเอียดถี่ถ้วน เราพอจะรู้ได้ว่า เขาเหล่านั้นมีค่านิยมเช่นใด

กล่าวโดยทั่วไปแล้ว ในสังคมไทยเรานั้นมีค่านิยมมากมายหลายชนิดเหลือเกิน ค่านิยมบางอย่างก็เป็นค่านิยมที่ดีมีประโยชน์ต่อสังคม บางอย่างก็เป็นค่านิยมที่บ่อนทำลายความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ สำหรับค่านิยมที่ดีนั้นเราไม่จำเป็นต้องกล่าวถึงก็ได้ ในที่นี้ขอให้เราหันไปพิจารณาถึงค่านิยมที่เป็นอุปสรรคต่อความมั่นคงของสังคมไทยกันดีกว่า ค่านิยมที่อาจจะกล่าวได้ว่าเป็นอุปสรรคต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของประเทศ และสมควรจะกล่าวถึงนั้นมีดังต่อไปนี้

1. **ไม่ค่อยจริงจังในความรักษาดี** ในสังคมไทยใครก็ตามที่แสดงออกซึ่งความรักชาติมากไปหน่อย มักจะถูกกล่าวหาว่าเป็นพวกชาตินิยม ที่จริงความรู้สึกเป็นชาตินิยมถ้าไม่เป็นแบบชาตินิยมที่รุนแรง ก็ไม่ใช่จะเป็นเรื่องเสียหายแต่ประการใด กลับจะเป็นสิ่งที่น่าพึงปรารถนาด้วยซ้ำไป นักเรียนลองคิดเปรียบเทียบดูว่าถ้านักเรียนไม่มีความรักโรงเรียนของตน นักเรียนก็ไม่อยากจะทำชื่อเสียงหรือทำอะไร ๆ ให้เป็นประโยชน์แก่โรงเรียนของตน ใครจะว่าจะดำโรงเรียนหรือครูบาอาจารย์ของตนก็จะรู้สึกเฉย ๆ ไม่มีปฏิกิริยาใด ๆ ทั้งสิ้น แต่ถ้านักเรียนมีความรัก มีความภักดีต่อโรงเรียนของตน นักเรียนจะทำทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อโรงเรียน ไม่ว่าจะเป็นการแข่งขันกีฬาที่ดี การเรียนที่ดี การบำเพ็ญประโยชน์ต่อสาธารณะที่ดี และนักเรียนจะประพฤติปฏิบัติอะไรก็มักจะนึกอยู่เสมอว่าเราเป็น

นักเรียนของโรงเรียนใด เราจะทำอะไรให้เป็นທີ່เสื่อมเสียแก่โรงเรียนที่รักของเราไม่ได้ ในทำนองเดียวกันคนไทยที่ไม่รักชาติจริงจึงเสียอย่างเดียว เวลาจะทำอะไรก็มักจะไม่นึกถึงชาติ ไม่นึกถึงส่วนรวม ดังที่เราได้ทราบข่าวจากวิทยุและหนังสือพิมพ์ว่า เมื่อไม่นานมานี้มีข้าราชการไทยและประชาชนคนไทยบางคนร่วมกันปลอมแปลงบัตรประจำตัวปลอมให้แก่คนต่างชาติที่จะเข้ามาทำกิจกรรมในประเทศไทย ยิ่งกว่านั้นยังมีคนไทยบางพวกบางกลุ่มยอมเป็นเครื่องมือของคนต่างชาติที่คิดจะทำลายประเทศไทย อันนี้แสดงว่าบุคคลเหล่านั้นไม่มีความรักชาติ ไม่มีความรักแผ่นดินไทยเลย

ประเทศที่มีความรักชาติ และมีเลือดของความเป็นชาตินิยมที่สูงมากที่อยู่ไม่ไกลจากประเทศไทยนักก็ได้แก่ ประเทศญี่ปุ่น ด้วยความรักชาติที่จริงจังของเขา ทำให้ชาวญี่ปุ่นเป็นคนที่ยึดมั่น มีความขยันขันแข็ง และกระทำทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อความเจริญก้าวหน้าและความมั่นคงของประเทศของเขา ประเทศญี่ปุ่นจึงได้รุ่งเรืองมากขณะนี้ และเป็นที่เกรงขามของประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกทีเดียว ถ้าคนไทยมีความรักชาติให้จริงจังมากกว่าที่เป็นอยู่ในขณะนี้ หรือเปลี่ยนค่านิยมในเรื่องความรักชาติที่ผิวเผินได้แล้ว ประเทศไทยของเราจะเจริญก้าวหน้าและมั่นคงไปอีกมากทีเดียว

ในการที่นักเรียนจะเป็นคนรักชาติอย่างจริงจังได้นั้น นักเรียนจะต้องฝึกฝน หรือปลูกฝังนิสัยความรักชาติตั้งแต่เยาว์วัยทีเดียว นั่นคือ นักเรียนจะต้องรู้สึกภูมิใจในชาติ ภูมิใจในเอกราชของไทย ภูมิใจในมาตุภูมิของเรา ตลอดจนจนพยายามศึกษาถึงวีรกรรมของพระมหากษัตริย์และวีรบุรุษวีรสตรีไทยในอดีตกาล นอกจากนี้นักเรียนควรจะได้ท่องเที่ยวศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับภูมิประเทศ ปุชนิยสถาน ปุชนิยวัตถุ และศิลปกรรมต่าง ๆ ของไทย เพื่อให้นักเรียนจะได้รู้สึกซาบซึ้งและมีความรักชาติไทยอย่างมีชีวิตจิตใจ

2. ขาดค่านิยมไทย ค่านิยมอันนี้เป็นอุปสรรคต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยอย่างมาก ดังจะเห็นได้ว่าในปัจจุบันนี้มีคนไทยเป็นจำนวนมากไปนิยมสินค้าต่างชาติ ทั้ง ๆ ที่สินค้าเหล่านั้นประเทศไทยเราก็ผลิตได้เหมือนกันและบางทีคุณภาพก็เหมือน ๆ กัน ผลที่เกิดขึ้นก็คือ เราต้องเสียเปรียบดุลการค้ากับต่างประเทศเป็นพัน ๆ ล้านบาทต่อปีทีเดียว หรือพูดอีกนัยหนึ่งก็คือ การขาดค่านิยมไทยนี้เอง ทำให้ประเทศไทยต้องสูญเสียเงินตราให้แก่ต่างชาติเป็นจำนวนมหาศาล

คนไทยมิใช่จะนิยมใช้สินค้าต่างชาติอย่างเดียวเท่านั้น คนไทยบางพวกบางกลุ่มยังไปนิยมในสิ่งอื่น ๆ ที่เป็นของต่างชาติอีกด้วย เช่น ไปนิยมดนตรีต่างชาติ ภาพยนตร์ต่างชาติ ศิลปต่างชาติ และภาษาต่างชาติ เป็นต้น ในขณะเดียวกันก็แสดงท่าทีดูถูกเหยียดหยามสิ่งที่เป็นของไทย ๆ บางอย่างเสียอีก ค่านิยมในการไม่นิยมไทยนี้จึงเป็นอุปสรรคทั้งต่อการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมและความอยู่รอดปลอดภัยของชาติไทยไม่ใช่น้อย จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่นักเรียนทั้งหลายจะต้องเรียนรู้ในเรื่องการนิยมไทยเสียแต่บัดนี้ทีเดียว นักเรียนอาจจะปลูกฝังค่านิยมในเรื่องค่านิยมไทยให้แก่ตัวเองได้โดยวิธีการต่าง ๆ เช่น การรู้จักอุดหนุนใช้สินค้าภายในประเทศถึงแม้บางอย่างมันอาจจะสู้ของต่างชาติไม่ได้ก็ตาม ขอให้คิดเสียว่าเมื่อพ่อค้าไทยขายสินค้าไทยได้เงินทองมากเขาก็ย่อมจะเอาเงินทองนั้นไปปรับปรุงคุณภาพของสินค้าให้ดีขึ้นเรื่อย ๆ ในที่สุด สินค้าไทยก็ดีขึ้นเอง แต่ถ้าเราไม่รู้จักส่งเสริมสินค้าไทยในวันนี้ เราจะมีหวังให้คุณภาพของมันดีขึ้นในวันหน้าย่อมเป็นไปได้ยาก ที่สำคัญยิ่งไปกว่านั้นก็คือ นักเรียนจะต้องศึกษาและทำความเข้าใจกับสิ่งที่เป็นเอกลักษณ์ของไทย เช่น สถาบันศาสนา พระมหากษัตริย์ และขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ

ที่ตั้งงามของไทยโดยลึกซึ้งด้วย เพราะถ้าเราไม่มีความรู้ไม่มีความเข้าใจในสิ่งที่เป็นเอกลักษณ์ของไทยอย่างมั่งคั่งแพรวพราวแล้ว เราก็ไม่รู้จักจะไปซาบซึ้งหรือนิยมชมชอบสิ่งที่เป็นไทย ๆ ได้อย่างไร

3. ค่านิยมความหรูหราฟุ่มเฟือย คนไทยส่วนใหญ่เป็นผู้นิยมชมชอบความหรูหรา ดังจะเห็นได้ว่าคนไทยชอบแต่งตัวหรูหรา และทันสมัยอยู่เสมอ ชอบใช้เครื่องประดับร่างกายที่สวยงาม นิยมใช้เครื่องเฟอร์นิเจอร์ที่มีราคาแพง ๆ ทั้ง ๆ ที่บางทีฐานะทางการเงินไม่อำนวยแต่ประการใด นอกจากนี้ เราจะเห็นได้ว่า ไม่ว่าจะเป็นในเมืองหรือชนบทก็ตามเวลาคนไทยจะจัดงานอะไรก็มักจะทำอย่างใหญ่โตมโหฬารทีเดียวเพื่อควมมีหน้ามีตาของเจ้าภาพ และเพื่อชื่อเสียงของวงศ์ตระกูล เงินทองไม่มีก็พยายามไปกู้ไปยืมเขามาจนได้ ค่านิยมความหรูหราจึงเป็นค่านิยมที่มีผลร้ายต่อเศรษฐกิจของประเทศอย่างยิ่ง เพราะการกระทำเช่นนั้นเป็นการไม่ประหยัด ประเทศชาติใดก็ตามถ้าประชาชนของชาติไม่รู้จักประหยัด ชาตินั้นจะเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจไม่ได้ การที่คนเราไม่ประหยัดเสียอย่างเดียว ถึงจะหาเงินได้มากก็ย่อมไร้ความหมาย เพราะเมื่อไม่มีการประหยัด การออมทรัพย์ก็ย่อมจะไม่มี เมื่อขาดการออมทรัพย์ การลงทุน หรือการประกอบธุรกิจใด ๆ เพื่อหาทำกำไรหรือเพิ่มพูนรายได้ก็ย่อมจะทำได้ไม่ดี ค่านิยมความรุหร่ายังนำไปสู่ความเลวร้ายอีกอย่างหนึ่งคือ การฉ้อราษฎร์บังหลวง ถ้าเราสามารถเปลี่ยนแปลงแก้ไขค่านิยมนี้ได้ เชื่อว่าการฉ้อราษฎร์บังหลวงจะลดลงไม่น้อยทีเดียว

เมื่อนักเรียนได้มองเห็นแล้วว่า ค่านิยมอันนี้เป็นค่านิยมที่ไม่ดีอย่างไร ก่อให้เกิดความเสียหายอะไรบ้าง เราน่าจะหาทางช่วยกันเปลี่ยนแปลงแก้ไขเสียแต่เนิ่น ๆ ในการที่นักเรียนจะเปลี่ยนค่านิยมนี้ได้ นักเรียนจะต้องฝึกฝนตนเองให้เป็นผู้รู้จักใช้สิ่งของต่าง ๆ ไม่ฟุ่มเฟือย ไม่พยายามแข่งขันกับผู้อื่นในเรื่องความหรูหรา เช่น เห็นผู้อื่นใส่เสื้อผ้าดี ๆ หรือใส่นาฬิกาข้อมือราคาแพง ๆ เราไม่ควรจะไปเอาเยี่ยงอย่างเขา ในการจัดงานสังสรรค์ใด ๆ ก็ไม่ควรจะหาเรื่องจัดบ่อย ๆ และถ้ามีการจัดงานเมื่อใดก็ควรจะทำในลักษณะประหยัด เหล่านี้เป็นต้น

4. ค่านิยมความสนุกสนาน คนไทยเป็นผู้รักความสนุกสนานมาตั้งแต่โบราณกาลทีเดียว กล่าวโดยทั่ว ๆ ไปแล้ว ความสนุกสนานเป็นสิ่งที่ดีมีประโยชน์ทั้งต่อร่างกายและจิตใจ แต่สิ่งที่น่าห่วงใยก็คือ ความสนุกสนานเกินขอบเขต ความสนุกสนานผิดกาลเทศะ ดังจะเห็นได้ว่า คนไทยส่วนมากมักจะแสดงออกซึ่งความสนุกสนานกันแทบตลอดเวลา โดยมีได้คิดว่าเมื่อไรเป็นเวลาเล่น เมื่อไรเป็นเวลาทำงาน เมื่อไรเป็นเวลาผ่อนคลายความตึงเครียด เมื่อไรเป็นเวลาที่ควรจะทำจริงจัง เหล่านี้เป็นต้น

ค่านิยมนี้ถือได้ว่าเป็นอุปสรรคสำคัญอย่างหนึ่งต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ในลักษณะที่ว่าถ้าเราสนุกสนานเกินความพอดีโดยไม่รู้จักเวลา และสถานที่แล้วจะทำให้เราเป็นคนที่ไม่ค่อยจะจริงจังต่อการงาน ทำให้เราทำงานโดยปราศจากความรอบคอบ และความระมัดระวัง ผลก็คือ ผลงานที่ออกมาจะสำเร็จช้าไม่ทันเวลา ทั้งยังมีคุณภาพต่ำอีกด้วย นักเรียนจะเห็นได้ว่า นักเรียนคนใดที่ชอบเล่นสนุกสนานตลอดเวลาทั้งในและนอกชั้นเรียน มักจะได้คะแนนสอบไม่ดี เพราะความสนุกสนานของเขาทำให้เขาไม่มีสมาธิและไม่มีความจริงจังต่อการเรียน การเรียนจึงไม่ได้ผล นอกจากนี้ ถ้านักเรียนอ่านหนังสือพิมพ์หรือฟังวิทยุเป็นประจำ นักเรียนจะได้ยินข่าวเกี่ยวกับอุบัติเหตุทั้งในน้ำและบนบกอยู่บ่อย ๆ ทั้ง ๆ ที่บางทีผู้ประสบอุบัติเหตุเองเป็นผู้ที่เดินทางไปทำบุญสุนทาน เช่น ทอดกฐิน หรือทอดผ้าป่า มิใช่ไปทัศนจารเพื่อความสุขสนุกสนานโดยเฉพาะแต่ประการใด เหตุที่อุบัติเหตุเกิดขึ้นได้ส่วนหนึ่งก็เป็นเพราะบุคคลเหล่านั้นสนุกสนานเกินขอบเขต และสนุกสนานผิดกาลเทศะนั้นเอง

ฉะนั้นนักเรียนซึ่งจะเติบโตเป็นผู้ใหญ่และเป็นกำลังของชาติไทยในอนาคต นักเรียนควรจะได้แก้ไขเปลี่ยนแปลงปรับปรุงค่านิยมความสนุกสนานเสียใหม่ กล่าวคือ นักเรียนจะต้องรู้จักสนุกสนานให้พอเหมาะพอดีตามกาลเทศะ นักเรียนจะต้องนึกคิดอยู่เสมอว่า ขณะนี้เราอยู่ที่ใด ณ สถานที่นั้นเราควรจะแสดงออกทางด้านการปฏิบัติ และด้านความรู้สึกในลักษณะใด เช่น ถ้าเรากำลังอยู่ในชั้นเรียน เราก็จะต้องเอาใจจดจ่อต่อการเรียน และเรียนกันอย่างจริงจัง ถ้าอยู่ในโรงหนังโรงละคร เราก็จะต้องผ่อนคลายความตึงตังลงเหล่านี้นี้เป็นต้น

กล่าวโดยสรุปก็คือ นักเรียนจะต้องพึงสังวรไว้ว่า “งานเป็นงาน เล่นเป็นเล่น” และจะต้องรู้ว่าในโอกาสใดบ้างที่เราพอจะยอมให้การเล่นกับการทำงานดำเนินควบคู่พร้อม ๆ กันไปได้โดยไม่ทำให้งานเสียหาย

5. ค่านิยมความสะดวกสบาย ความสะดวกสบายในที่นี้หมายถึงการชอบทำอะไรตามใจชอบโดยไม่มีระเบียบวินัย การทำอะไรที่มักง่ายเอาแต่ได้ ตลอดจนการชอบเลือกทำงานเบา ๆ ง่าย ๆ แต่ได้เงินทองตอบแทนมาก อะไรต่าง ๆ ทำนองนี้ ค่านิยมความสะดวกสบายอาจจะมาจากหลายสาเหตุ เช่น จากอิทธิพลของดินฟ้าอากาศ จากอิทธิพลของสภาพเกษตรกรรม และจากความบกพร่องในเรื่องการอบรมบ่มนิสัยในเยาว์วัยก็ได้ ค่านิยมนี้เป็นอุปสรรคต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมอยู่ไม่น้อยทีเดียว ดังจะเห็นได้ว่าค่านิยมนี้เป็นสาเหตุอันหนึ่งที่ทำให้คนไทยเลือกอาชีพ ชอบทำงานเบา ๆ งานนั่งโต๊ะ หรืองานอะไรก็ได้ที่ให้ผลตอบแทนมาก แต่ลงทุนลงแรงน้อย

การที่ขณะนี้ประเทศไทยเรามีคนว่างงานมากมายก็ดี มีอาชีพบริการประเภทต่าง ๆ คดดินก็ดี และบ้านเมืองขาดความเป็นระเบียบเรียบร้อยก็ดี ส่วนหนึ่งก็เป็นผลมาจากค่านิยมความสะดวกสบายนั่นเอง ถ้าเราสามารถเปลี่ยนแปลงแก้ไขค่านิยมอันนี้ได้ เชื่อว่าปัญหาในสังคมไทยหลายปัญหาจะต้องลดน้อยลงแน่นอน เป็นต้นว่า ปัญหาการว่างงาน ปัญหาความยากจน ปัญหาโสเภณี และปัญหาความไม่เป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม จึงเป็นหน้าที่ของคนไทยทุกคนที่จะต้องช่วยกันเปลี่ยนแปลงแก้ไขค่านิยมนี้อย่างรีบด่วน ในฐานะที่เราเป็นนักเรียนเราอาจจะช่วยได้โดยการพยายามสร้างนิสัยให้เป็นผู้รักระเบียบรักวินัย รักความขยันขันแข็ง และมีความพอใจในงานทุกประเภทไม่ว่าหนักหรือเบา ตลอดจนพยายามเอาเยี่ยงอย่างผู้ที่ประสบความสำเร็จในชีวิตมาแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่ประสบความสำเร็จโดยอาศัยความวิริยะอุตสาหะและความไม่เลือกงานเป็นหลักปฏิบัติ

6. ค่านิยมการถือประโยชน์ของตนเป็นสำคัญ ค่านิยมนี้อาจจะเรียกว่า ค่านิยมการเล็งผลประโยชน์ (Pragmatism)¹ ก็ได้ การที่คนไทยยึดค่านิยมนี้ทำให้คนไทยมักจะทำในสิ่งที่ตนจะได้รับผลตอบแทนโดยไม่ค่อยจะแยแสว่า การปฏิบัตินั้นจะขัดแย้งกับหลักศีลธรรม หรือกฎหมายของบ้านเมืองหรือไม่ ค่านิยมอันนี้เองทำให้ข้าราชการไทยเราเป็นจำนวนไม่น้อยหลบเลี่ยงกฎหมาย เพื่อให้ได้มาซึ่งอามิสสินจ้างรางวัล และไม่ให้ความยุติธรรมแก่ผู้ที่ไม่ติดต่อกับราชการ ค่านิยมนี้อาจจะมีส่วนต้อยตางตรงที่ว่า มันช่วยให้คนไทยรู้จักเลือกเฟ้น และรู้จักปรับตนเองให้เข้ากับสิ่งอื่น ตลอดจนกระทั่งปรับสิ่งอื่นให้เข้ากับตนเอง เนื่องจากไม่ยึดถืออะไรเป็นหลักแน่นอน นอกจากสิ่งที่เป็นประโยชน์กับตน² อย่างไรก็ตามเมื่อเปรียบเทียบกับข้อเสียของค่านิยมนี้แล้ว จะเห็นว่าส่วนเสียมีมากกว่าส่วนดีหลายเท่าตัว ค่านิยมนี้ไม่เพียงแต่จะช่วยส่งเสริมการฉ้อราษฎร์บังหลวงในวงราชการดังกล่าวแล้ว

¹ อุดล วิเชียรเจริญ “ค่านิยมในสังคมไทย” วารสารธรรมศาสตร์ ปีที่ 2 เล่มที่ 1 (มิถุนายน-ตุลาคม 2515), หน้า 148.

² Ibid., p. 149

เท่านั้น แต่ค่านิยมนี้ยังทำให้บุคคลเป็นคนใจแคบ ไม่เห็นใจผู้อื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่ยากไร้ หรือเสียเปรียบในสังคมอีกด้วย เนื่องจากค่านิยมนี้เป็นตัวการบ่อนทำลายความมั่นคงทางสังคมอยู่ไม่น้อย จึงควรที่จะได้รับการเปลี่ยนแปลงแก้ไขเช่นกัน ในฐานะที่เป็นนักเรียน เราจะต้องฝึกฝนตนเองมิให้เป็นคนเห็นแก่ตัวหรือทำอะไรโดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของตนอย่างเดียว ควรจะต้องนึกถึงเพื่อนฝูง ผลประโยชน์ส่วนรวม ตลอดจนความถูกต้องตามหลักการที่ดีด้วย ในขณะเดียวกัน นักเรียนควรจะช่วยกันยกย่องสรรเสริญและให้เกียรติแก่ผู้ที่รู้จักเสียสละ รู้จักทำคุณประโยชน์แก่ส่วนรวม โดยไม่คำนึงถึงว่าผู้ประกอบกรณตินั้นจะเป็นคนรวยหรือจนอย่างไร การทำเช่นนั้นเท่ากับเป็นการช่วยเปลี่ยนแปลงแก้ไขค่านิยมดังกล่าวโดยทางอ้อมนั่นเอง

7. ความนิยมชมชอบในวัตถุสิ่งของ ค่านิยมนี้มักจะมีในเขตเมืองมากกว่าในเขตชนบท การที่คนไทยมีค่านิยมอันนี้ทำให้คนไทยเน้นเรื่องวัตถุสิ่งของหรือเงินทองมากกว่าอย่างอื่น ทำให้บุคคลทำอะไร ๆ ก็เพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งของและเงินทอง โดยมักจะมองข้ามคุณค่าความดีของบุคคลไปเสีย ความสำเร็จของมนุษย์ก็ถูกวัดโดยปริมาณของวัตถุและเงินทองที่บุคคลสามารถหาได้ ใครก็ตามที่มีทรัพย์สินสมบัติมาก มีเงินทองมาก ไม่ว่าเขาจะได้มาโดยวิธีใด มักจะได้รับการยกย่องสรรเสริญ และเป็นที่นับหน้าถือตาของผู้อื่น เมื่อเป็นเช่นนี้คนทุกคนจะพยายามแข่งขันกันทำงานหาเงินให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะกระทำได้ แต่ทว่าคนไทยเป็นจำนวนไม่น้อยที่ได้ประกอบอาชีพในทางสุจริต นั่นคือกลับไปใช้วิธีคดโกง การฉ้อโกง การลักการขโมย ตลอดจนการกลั่นแกล้งทำลายผู้อื่นเพื่อให้ได้มาซึ่งเงินทอง หรือวัตถุสิ่งของทั้งหลายทั้งปวง ดังจะเห็นได้ว่า พ่อค้าบางคนทำการกักตุนสินค้าเก็งกำไร หรือใช้อุบายต่าง ๆ เพื่อหลบลี่ยงภาษี ข้าราชการบางคนใช้ตำแหน่งหน้าที่ในทางที่มีขอบด้วยกฎหมาย ประชาชนทั่วไปบางกลุ่มบางพวกประพฤติตนเป็นโจร เป็นนักปล้นนักจี้ เหล่านี้เป็นต้น ทั้งหมดนี้มีส่วนเกี่ยวข้องกับค่านิยมในเรื่องการยกย่องนิยมวัตถุสิ่งของอยู่ไม่น้อยทีเดียว

ว่ากันตามจริงแล้ว ค่านิยมในเรื่องความนิยมชมชอบวัตถุสิ่งของหรือเงินทองนั้น ถ้ามีในระดับพอเหมาะพอดีก็ไม่ใช่เป็นเรื่องเสียหายอะไร เพราะค่านิยมนี้เป็นแรงจูงใจ (Motivation) ที่ดียอย่างหนึ่งที่ช่วยผลักดันให้คนเรามีความขยันหมั่นเพียรในการทำมาหาเลี้ยงชีพ แต่ถ้าวเรายึดมั่นในค่านิยมนี้มากเกินไปหรือเกินความพอดี ค่านิยมนี้จะกลับกลายเป็นตัวบ่อนทำลายความสงบสุขของบ้านเมืองในลักษณะต่าง ๆ ดังที่กล่าวแล้ว จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่นักเรียนทั้งหลายจะต้องป้องกันมิให้ค่านิยมนี้มาครอบงำจิตใจของเรา กล่าวคือ ถึงแม้เราจะนิยมชมชอบในวัตถุสิ่งของหรือเงินทองก็ตาม ก็ควรให้อยู่ในระดับพอเหมาะพอควร ในขณะเดียวกันในการประกอบกิจการงานใด ๆ เรายังควรจะนึกถึง คุณธรรม มนุษยธรรม และค่าของมนุษย์ที่วัดโดยสิ่งอื่นอันมิใช่วัตถุสิ่งของหรือเงินทองด้วย

8. ความละเลยต่อศีลธรรม ในสังคมไทยใครก็ตามที่ทำตนเป็นผู้มีศีลธรรมมักจะถูกมองว่าเป็นคนหัวเก่า เป็นคนหัวโบราณ หรืออะไรต่าง ๆ ทำนองนั้น ที่จริงควมมีศีลธรรมประจำใจเป็นสิ่งที่ดี มีประโยชน์ต่อสังคมมากที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการป้องกันการฉ้อราษฎร์บังหลวง การกระทำที่เป็นอาชญากรรม และการเอารัดเอาเปรียบเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน เพราะผู้มีศีลธรรม หรือเชื่อในกฎแห่งกรรมทางพุทธศาสนาย่อมไม่กล้าที่จะกระทำความชั่ว ทุกครั้งที่เขาคิดจะประกอบกรรมชั่ว ความรู้สึกบาป หรือความรู้สึกผิด (The feeling of guilt) จะเกิดขึ้นในจิตใจของเขาทันที ความรู้สึกผิดนี้เองจะเป็นตัวยับยั้งมิให้เขากระทำความชั่วในทุกรูปแบบ ถ้าคนไทยเรามีศีลธรรมพอสมควร การประพฤติที่ไม่ชอบด้วยทำนองคลองธรรมทั้งหลายทั้งปวงย่อมจะไม่เกิดขึ้นมากมายเหมือนที่เป็นอยู่ในขณะนี้

ในการที่นักเรียนจะเป็นผู้มีศีลธรรมประจำใจได้นั้น นักเรียนจะต้องเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำอบรมสั่งสอนทางด้านศีลธรรมตั้งแต่เยาว์วัยทีเดียว บิดามารดาครูบาอาจารย์ และพระสงฆ์มีบทบาทสำคัญในการอบรมสั่งสอนในเรื่องนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระสงฆ์นั้นย่อมเป็นผู้รู้ผู้เข้าใจในหลักธรรมดีกว่าผู้อื่น จึงอยู่ในฐานะที่จะให้การอบรมสั่งสอนได้ดี นักเรียนจึงควรจะได้พบปะกับพระสงฆ์บ่อย ๆ หรือเข้าวัดวาอารามให้มากพอสมควร และถ้าเป็นไปได้ก็ควรจะสมัครเรียนพุทธศาสนาในวันอาทิตย์ด้วย อย่างไรก็ตาม ในการศึกษาเรื่องศีลธรรม และการปฏิบัติทางด้านศีลธรรมนั้น นักเรียนไม่จำเป็นต้องศึกษาอย่างละเอียดถี่ถ้วนหรือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด เช่น บรรพชิต แต่ประการใด มิฉะนั้นแล้วความรู้หรือการปฏิบัตินั้นอาจจะกลับกลายเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินชีวิตในทางโลก และมีผลกระทบต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจของสังคมได้ ตัวอย่างที่เห็นได้ง่าย ๆ ก็คือ ถ้าพ่อค้าวานิชมีความเคร่งครัดในศีลธรรมเยี่ยงพระสงฆ์ก็ย่อมไม่กล้าที่จะค้าขายเอากำไรกับผู้อื่นแม้แต่ด้อย เพราะกลัวบาป แถมยังจะแจกข้าวของฟรีแก่ผู้ซื้อที่ยากจนเสียอีกด้วย ถ้าเช่นนั้นแล้ว ธุรกิจการค้าของเขาย่อมจะดำเนินไปไม่ได้แน่นอน ด้วยเหตุนี้ นักเรียนพึงรู้ฟังเข้าใจธรรม และปฏิบัติธรรมในระดับที่ควรรู้ควรปฏิบัติเท่านั้น ไม่จำเป็นจะต้องเหมือนบรรพชิตหรือพระสงฆ์องค์เจ้าแต่ประการใด

ข้อควรพิจารณาในการกำหนดนโยบายความมั่นคงของชาติ

ดังที่กล่าวมาแล้วในตอนต้นว่า ความมั่นคงของชาติขึ้นอยู่กับความมั่นคงในด้านต่าง ๆ หลายด้าน อาทิ ความมั่นคงทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และการทหาร เป็นต้น ในการกำหนดนโยบาย หรือแนวปฏิบัติ เพื่อให้บรรลุถึงซึ่งความมั่นคงของชาติ ผู้รับผิดชอบในเรื่องการวางนโยบาย จะต้องพิจารณาถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่กล่าวนี้ ตลอดจนปัจจัยอื่น ๆ ที่เห็นว่าน่าจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับความมั่นคงของชาติด้วยเหมือนกัน กล่าวโดยทั่ว ๆ ไปแล้ว การกำหนดนโยบายความมั่นคงของชาติ เราจะต้องพิจารณาถึงเรื่องต่อไปนี้คือ

1. **สถานการณ์ของโลก** จะต้องสำรวจและประเมินสถานการณ์ต่าง ๆ ของโลกที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน การทำเช่นนั้นทำให้เราสามารถคำนวณได้ถูกต้องว่า เราจะต้องสะสมกำลังทหาร และอาวุธยุทโธปกรณ์มากน้อยเท่าใด การรบด้วยยุทธวิธีอะไร ในกรณีที่เราเห็นว่าเราไม่มีหนทางที่จะใช้การรบได้เราจะได้หันไปใช้วิธีการอย่างอื่น เช่น การทูต การจัดให้มีสนธิสัญญาป้องกันร่วมกัน ฯลฯ ต่อไป

2. **ขวัญน้ำใจ (Morale)** การโฆษณาชวนเชื่อของฝ่ายตรงข้ามก็ดี การพยายามทำสงครามจิตวิทยาโดยฝ่ายศัตรูก็ดี มีส่วนทำลายขวัญหรือกำลังใจของคนไทยอยู่ไม่น้อย เมื่อขวัญของประชาชนเสียไปอย่างเดียวยังสิ่งอื่น ๆ ก็มักจะพลอยเสียตามไปด้วย จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้วางนโยบายความมั่นคงของชาติจะต้องนึกถึงมาตรการที่จะช่วยบำรุงขวัญหรือสร้างกำลังใจให้แก่คนในชาติ ตลอดจนหาทางทำลายตัวการที่บ่อนทำลายขวัญของประชาชนด้วย

3. **กำลังคน (Manpower)** กำลังคนเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งต่อความอยู่รอดปลอดภัยของชาติ กำลังคนเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับกำลังรบ และจำเป็นต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ในประเทศไทยนั้นขณะนี้เรามีประชากรราว 43 ล้านคน จึงไม่น่าจะมีปัญหาทางด้านกำลังคน แต่สิ่งที่ควรพิจารณาก็คือเรื่องคุณภาพของประชากร ผู้วางนโยบายความมั่นคงของชาติจะพิจารณาโดยรอบคอบว่าคุณภาพเป็นอย่างไร เช่น มีสุขภาพดี มีระเบียบวินัย มีความรักชาติ ตลอดจนมีความรู้ความสามารถไหนเหล่านี้เป็นต้น

4. ความมั่นคงทางด้านสังคม สภาวะทางสังคมของประเทศมีความสำคัญต่อความมั่นคงของประเทศอย่างมากทีเดียว สังคมใดก็ตามที่เต็มไปด้วยโจรผู้ร้าย อาชญากร ผู้ติดยาเสพติดให้โทษ ผู้เป็นโรคจิต โรคประสาท ฯลฯ สังคมนั้นก็ย่อมจะอ่อนเปลี้ย และจะดำเนินไปด้วยความยากลำบาก ในการกำหนดนโยบายความมั่นคงของชาติ จึงจำเป็นต้องพิจารณาถึงความมั่นคงทางสังคมของประเทศด้วย

5. ความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจ เศรษฐกิจเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้ประเทศชาติก้าวไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง และเป็นฐานสำหรับการขยายตัวทางทหาร และการพัฒนาทางสังคมด้วยความมั่นคงในทางเศรษฐกิจจะเกิดขึ้นได้ก็ต้องมีการบริหารและการจัดการ (Management) ทางเศรษฐกิจที่ดี มีผลผลิตที่เพิ่มขึ้นได้ภายในประเทศเพียงพอกับความต้องการของประชาชน และมีเหลือส่งไปขายต่างประเทศเพื่อหารายได้ไปชดเชยกับเงินทองที่ประชาชนเสียไปในการซื้อสินค้าจากประเทศอื่น ยิ่งไปกว่านั้นประชาชนแต่ละคนจะต้องมีรายได้สูงพอที่จะดำรงชีพได้อย่างสุขสบายพอสมควร และรัฐบาลเองจะต้องมีเงินออมทรัพย์ สำหรับไปลงทุนหรือพัฒนาความเจริญด้านต่าง ๆ ด้วย ในการวางแผนนโยบายความมั่นคงของประเทศ ผู้วางแผนจะต้องพิจารณาถึงความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประเทศเป็นอย่างไร มีช่องทางที่จะปรับปรุงหรือพัฒนาได้มากน้อยเพียงใด

6. ความมั่นคงทางการเมือง ถ้าความมั่นคงทางการเมืองคลอนแคลน ทุกสิ่งทุกอย่างในสังคมก็มักจะคลอนแคลนตามไปด้วย การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองถ้ามีบ่อย ๆ ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนคณะผู้บริหาร หรือเปลี่ยนระบบการปกครองก็ตาม ย่อมจะทำให้ต้องมีการย้อนหลังกลับมาตั้งต้นกันใหม่แทบทุกเรื่อง ทุกโครงการนั้นก็หมายความว่าโครงการต่าง ๆ ดำเนินไปไม่ได้ดีเท่าที่ควร ความมั่นคงในทางการเมืองมีสาเหตุมาจากหลายอย่าง อาทิ การแทรกซึมจากภายนอกประเทศ การยุบปลุกปั่นให้คนในชาติเกิดแตกความสามัคคี การฉ้อราษฎร์บังหลวง ความยากจน ฯลฯ นอกจากนี้การที่คนในชาติเป็นจำนวนมากมีภาษาพูด ศาสนา และเชื้อชาติ ที่ผิดแผกแตกต่างกันมาก และต่างชนิดกันก็มีส่วนทำให้ความมั่นคงทางการเมืองคลอนแคลนได้เช่นกัน เพราะฉะนั้นในการกำหนดนโยบายความมั่นคงของชาติ เราจะต้องพิจารณาถึงสาเหตุทั้งหลายที่กล่าวมานี้อย่างรอบคอบ

7. ทรัพยากรธรรมชาติ (Natural resources) ทรัพยากรธรรมชาติเป็นปัจจัยที่เกื้อกูลต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมและเศรษฐกิจของประเทศ ประเทศใดที่มีทรัพยากรธรรมชาติอยู่มากชนิด และมีในปริมาณสูงนับได้ว่าประเทศนั้นมีโชคอย่างยิ่งใหญ่ทีเดียว ทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญและจำเป็นต่อการพัฒนาการอุตสาหกรรมก็ได้แก่ เหล็ก ถ่านหิน และน้ำมัน อย่างไรก็ตาม ทรัพยากรที่สำคัญยิ่งยวดต่อความอยู่รอดของประเทศที่เราจะมองข้ามไปไม่ได้เลยก็คือ อาหาร ประเทศใดที่มีอาหารอุดมสมบูรณ์ก็นับได้ว่ามีโชคดีเป็นทุนสำรองอยู่แล้ว ถ้ายังมีแรธาตุสำคัญ ๆ ด้วยแล้ว ประเทศนั้นก็จะได้เปรียบในเรื่องการสร้าง ความมั่นคงให้แก่ชาติโดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการพัฒนาอุตสาหกรรมยิ่งขึ้นไปอีก

8. สมรรถภาพทางทหาร สมรรถภาพทางทหารมีความสำคัญโดยตรงต่อการกำหนดนโยบายความมั่นคงของชาติ การที่เราจะทราบว่าประเทศใดมีสมรรถภาพทางทหารอยู่ในระดับใด เราอาจจะพิจารณาได้จากกำลัง ขวัญ ประสิทธิภาพในการรบ และอาวุธยุทโธปกรณ์ที่มีอยู่ในสังคมนั้น และสิ่งเหล่านี้จะมีได้มากน้อยเท่าใด

ย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยที่สำคัญ ๆ หลายอย่างในสังคม เช่น ความสามารถทางอุตสาหกรรม ทรัพยากรธรรมชาติ จำนวนประชากร และอุปนิสัยประจำชาติ เป็นต้น เมื่อพิจารณาปัจจัยหลาย ๆ ด้านประกอบเข้าด้วยกัน ทำให้เราสามารถประเมินได้ว่าสมรรถภาพทางทหารมีความแข็งแกร่งมากน้อยขนาดไหน ถ้าสมรรถภาพอยู่ในระดับต่ำก็จำเป็นต้องเสริมสร้างพัฒนาให้แข็งแกร่งพอที่จะป้องกันประเทศได้ ถ้าสมรรถภาพอยู่ในระดับสูงอยู่แล้วเราก็ควรจะบำรุงรักษาสมรรถภาพนั้นให้คงอยู่ตลอดไป¹

กล่าวโดยสรุปแล้ว ในการพิจารณานโยบายความมั่นคงของชาติ ผู้ที่มีหน้าที่นี้จะต้องพิจารณาปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างกว้างขวางโดยรอบคอบ และพยายามทำให้นโยบายทางด้านต่าง ๆ ของประเทศ อาทิ นโยบายเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การทหาร ฯลฯ มีความสอดคล้องต้องกัน และประสมประสานกันอย่างดี เพื่อสังคมจะได้บรรลุถึงซึ่งความมั่นคงอันสูงสุดอันได้แก่ความมั่นคงของชาติ

คำถาม

1. ความมั่นคงของชาติหมายถึงอะไร? ถ้าประเทศไทยเรามีความเข้มแข็งทางด้านทหารเพียงอย่างเดียว เราจะพูดได้หรือไม่ว่าประเทศไทยมีความมั่นคงอย่างแท้จริง? เพราะเหตุใด?
2. ภาวะการณ์ที่ทำลายความอยู่รอดของสังคม หรือทำให้สังคมดำเนินไปด้วยความยากลำบากตามทัศนะของเอเบอ์ลมีอะไรบ้าง? ท่านคิดว่าในสังคมไทยเรานั้นมีภาวะการณ์ใดบ้างที่เกิดขึ้นแล้ว และภาวะการณ์เหล่านั้นมีความรุนแรงมากน้อยเพียงใด
3. ค่านิยม (Value) คืออะไร ผู้ใดหรือบุคคลกลุ่มไหนมีค่านิยมอย่างไร เรามีทางทราบได้โดยวิธีใด?
4. ค่านิยมในสังคมไทยที่เป็นอุปสรรคต่อความมั่นคงของชาติที่ดี หรือเป็นเครื่องถ่วงความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและสังคมที่ดี มีอะไรบ้าง จงอธิบายมาพอเข้าใจ
5. ในการกำหนดนโยบายความมั่นคงของชาติ เราควรจะพิจารณาถึงเรื่องใดบ้าง จงระบุเป็นข้อ ๆ

หัวข้อสำหรับอภิปราย หรือข้อครคิด

1. ปัจจุบันนี้เราพูดถึงความมั่นคงของชาติกันมาก แสดงว่าความมั่นคงของชาติอยู่ในสภาพที่น่าห่วงใย ในฐานะเราเป็นคนไทยคนหนึ่งเรามีทางที่จะช่วยรักษาความมั่นคงของชาติได้โดยวิธีใดบ้าง? อภิปราย
2. เสรีภาพเป็นสิ่งที่จำเป็นต้องมีในสังคมที่มีระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย เช่น ประเทศไทย แต่บางทีการมีสิทธิเสรีภาพของประชาชนก็อาจไปทำลายความมั่นคงของประเทศได้เหมือนกัน ลองอภิปรายดูว่าเมื่อใดการมีสิทธิเสรีภาพเป็นผลเสียต่อความมั่นคงของสังคม และในโอกาสใดบ้างที่การมีสิทธิเสรีภาพก่อให้เกิดผลดีแก่ความมั่นคงของชาติ

¹ พล.อ.อ.ทวี จุลทรรพ์ “นโยบายความมั่นคงของชาติ” สมาคมไทยอเมริกัน การพัฒนากับความมั่นคงของชาติ (กทม : ยุทธนาการพิมพ์ พ.ศ. 2512) หน้า 11 - 20.

3. การที่คนต่างชาติเข้ามาอยู่ในประเทศเรามาก ๆ ไม่ว่าจะเข้ามาโดยวิธีใดก็ตาม ท่านคิดว่ามีผลดีผลร้ายต่อความมั่นคงของชาติอย่างไร? อภิปราย
4. สังคมที่ประกอบด้วยบุคคลจากหลายเชื้อชาติ หลายศาสนา และหลายภาษา กับสังคมที่ประกอบด้วยบุคคลจากเชื้อชาติเดียวกัน ศาสนาเดียวกัน และภาษาเดียวกัน ท่านคิดว่าสังคมประเภทใดจะมีความมั่นคงกว่ากัน? อภิปราย
5. ในการปลูกฝังค่านิยมที่ดี ที่มีส่วนช่วยสร้างความมั่นคงให้แก่ชาตินั้น ท่านคิดว่าสถาบันใด หรือกลุ่มใดบ้างที่ควรจะได้รับผิดชอบในด้านนี้?
6. การเสนอข่าวของสื่อสารมวลชนอันได้แก่ วิทยุ โทรทัศน์ และหนังสือในบ้านเมืองเราในขณะนี้ ท่านคิดว่ามีส่วนเสริมสร้างหรือทำลายความมั่นคงของชาติอย่างไรบ้าง? อภิปราย
7. ความมั่นคงทางเศรษฐกิจมีส่วนช่วยเสริมสร้างสมรรถภาพทางทหารของประเทศอย่างไร? อภิปราย
8. การบ่อนทำลายความมั่นคงของชาติทางชายแดนตะวันออกเฉียงเหนือของไทยในขณะนี้มีความรุนแรงมากน้อยเพียงใด จงอภิปรายในแง่ของการบ่อนทำลายในด้านต่าง ๆ ต่อไปนี้

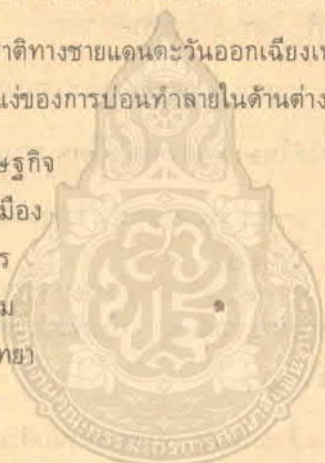
ก. การบ่อนทำลายทางเศรษฐกิจ

ข. การบ่อนทำลายทางการเมือง

ค. การบ่อนทำลายทางทหาร

ง. การบ่อนทำลายทางสังคม

จ. การบ่อนทำลายทางจิตวิทยา

บรรณานุกรม

- กรมแรงงาน กระทรวงมหาดไทย. สถิติแรงงาน 2518 : เอกสารทางวิชาการ. ฉบับที่ รง./156/19 กทม. : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น, 2519.
- กังวาล เทพหัสดิน ณ อยุธยา. "สาระสำคัญของการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมตามพระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518" วารสารนันทรี. ปีที่ 13 (ธันวาคม 2518), หน้า 63 - 79.
- กัญจน์ นาคามดี. "สถานะปัจจุบันของอากาศเสีย" รายงานการสัมมนา : ปัญหาสภาวะแวดล้อมกับการพัฒนาอุตสาหกรรม. เอกสารหมายเลข 1 กทม. : หน่วยผลิตเอกสารมหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519.
- การเคหะแห่งชาติ. ที่ระลึกครบรอบ 4 ปี. กทม. : บริษัทพิชจำกัด, 2520.
- กองโภชนาการ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. ข้อเสนอแนะเรื่อง นโยบายอาหารและโภชนาการสำหรับประเทศไทย. นครหลวงกรุงเทพ - ธนบุรี : มิตรนราการพิมพ์, 2515.
- กองโครงการสังคม สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. สถิติสังคมที่น่าสนใจ. 2519.
- คณะกรรมการปราบปรามยาเสพติดให้โทษ. ยาเสพติดให้โทษ. กทม. : โรงพิมพ์ตำรวจ, 2516.
- คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. รายงานข้อมูลทางสถิติที่สำคัญ ๆ เกี่ยวกับการสำรวจแหล่งเสื่อมโทรมคลองเคเต. เมษายน 2514.
- โครงการวางแผนครอบครัว กระทรวงสาธารณสุข. การเพิ่มประชากร และการวางแผนครอบครัวในประเทศไทย. กทม. : โรงพิมพ์พัฒนศิลป์, 2516.
- จรัสศรี ทีปวิรัช. "การปรับปรุงแหล่งเสื่อมโทรม" ข่าวสารสำนักผังเมือง. กระทรวงมหาดไทย ฉบับที่ 25 (ตุลาคม 2514), หน้า 65 - 70.
- จินตนา เชิญศิริ และ เมธี กรองแก้ว. "การวัดระดับความจนในประเทศไทย" วารสารธรรมศาสตร์. ปีที่ 5 เล่มที่ 1 (มิถุนายน - กันยายน 2518), หน้า 48 - 67.
- ชัยชนะ สุวรรณเวช, นายแพทย์ และคณะ. "ผลของภาวะประชากรของประเทศไทยที่มีต่อสุขภาพอนามัย และบริการสาธารณสุข" ใน หนังสืออุเทศ : ประชากรศึกษา. มหาวิทยาลัยมหิดล กทม. : มงคลการพิมพ์. 2519.
- ชัยเวช นุชประยูร. "ผลกระทบของโรงงานอุตสาหกรรมต่อความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม" รายงานการสัมมนา : ปัญหาสภาวะแวดล้อมกับการอุตสาหกรรม เอกสารหมายเลข 1. กทม. : หน่วยผลิตเอกสารมหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519.
- ชายชัย พัฒนะอิม. "การแก้ไขปัญหาโภชนาการในชนบท", สังคมพัฒนา. ปีที่ 5 ฉบับที่ 4 (มิถุนายน 2520), หน้า 3 - 9.
- ทวี จุลทรัพย์, พล.อ.อ. "นโยบายความมั่นคงของชาติ" สมาคมไทยอเมริกัน การพัฒนา กับความมั่นคงของชาติ. พระนคร : ยุทธนาการพิมพ์, 2512.

- ธงชัย อุ่นเอกกลาง, นายแพทย์. "ยาเสพติดคืออะไร" ข่าวสาร ศ.อ.ส. ปีที่ 1 ฉบับที่ 4 (กุมภาพันธ์ 2520), หน้า 4 - 6.
- ธานีรินทร์ กรียวิเชียร. คุกกับทางอยู่รอดของสังคมไทย. กทม. : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2519.
- นวลจันทร์ แก้วทับทิม. การสังคมสงเคราะห์ กับการขาดอาหารในเด็ก. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทสาขาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2518.
- นิคม จันทรวีฑูร. "ปัญหาและนโยบายด้านแรงงาน" แรงงานสัมพันธ์. ฉบับที่ 9 - 10 (กันยายน - ตุลาคม 2519), หน้า 9 - 17.
- นิพนธ์ เทพวัลย์. ประชากรศาสตร์. พระนคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2514.
- นิพนธ์ สุวัฒนา, นายแพทย์. "ปัญหาสาธารณสุข" ใน หนังสือประชากร กับการอยู่รอด. กทม. : มิตรนราการพิมพ์, 2518.
- ประสาธ ชูณหะมาน, ร.ต.อ. ประมวลข้อเสนอแนะหลักการ และวิธีการเบื้องต้นประกอบการพิจารณาของคณะกรรมการสำรวจแก้ไขเหตุขัดข้อง และการวางแผนการจราจรทางบก : เอกสารประกอบการสัมมนาของสำนักงานผังเมือง กระทรวงมหาดไทย, 2513
- ปรีชา เขียมพงศ์สานต์. "ปัญหาความยากจนในชนบท และการกระจายรายได้" วารสารเศรษฐกิจและสังคม. ปีที่ 13 ฉบับที่ 4 (กรกฎาคม - สิงหาคม 2519), หน้า 2 - 4.
- พัทธา สายหู. "การพิจารณาภาวะเศรษฐกิจ และสังคมของเยาวชน และเด็กในประเทศไทยในปัจจุบัน" เอกสารประกอบการสัมมนาด้านเด็กและเยาวชนในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม. ณ หอสมุดแห่งชาติ, วันที่ 2 - 6 พฤศจิกายน 2513.
- มนัสวี อุณหันท์, นายแพทย์. "ปัญหาประชากรกับการสาธารณสุข" ปัญหาจากการเพิ่มประชากรของไทย. กทม. : ศ.ส.การพิมพ์, 2519.
- มุกดา ตฤณนันทน์, นายแพทย์. "อันตรายจากเสียง" รายงานการสัมมนา : ปัญหาสภาวะสิ่งแวดล้อมกับการอุตสาหกรรม. เอกสารหมายเลข 1. กทม. : หน่วยผลิตเอกสารมหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519.
- เมธี ดุลยจินดา. จงมาหันหน้าเข้าหากันเถอะ. กทม. : โรงพิมพ์พิมพ์เนต, 2518.
- รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์. กอปรทุกข์ในการแก้ปัญหาความยากจนในประเทศไทย. กทม. : กรุงเทพมหานครการพิมพ์, 2518.
- ร่างพระราชบัญญัติป้องกัน และปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519. เอกสารข่าวรัฐสภา ปีที่ 2 ฉบับที่ 37 (พฤศจิกายน 2519), หน้า 65 - 70.
- วิศิษฐ์ ประจวบเหมาะ, ร.ศ. "แนวโน้มการเพิ่มประชากรในประเทศไทย" ปัญหาจากการเพิ่มของประชากรของไทย. กทม. : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ศ.ส. การพิมพ์, 2516.
- สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. "การย้ายถิ่นและการขยายความเป็นเมือง" หนังสืออุเทศ : ประชากรศึกษา. มหาวิทยาลัยมหิดล. กทม. : มงคลการพิมพ์, 2519.

สุทธิรักษ์ สุจริตตานนท์. "สิ่งปฏิภูลจากโรงงานอุตสาหกรรม" รายงานการสัมมนา : ปัญหาภาวะแวดล้อม กับการ
อุตสาหกรรม เอกสารหมายเลข 1. กทม. : หน่วยผลิตเอกสารมหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519.

สุวัลลีย์ เปี่ยมปิติ. "การเปลี่ยนแปลงรูปแบบของการย้ายถิ่นที่อยู่ในประเทศไทย" พัฒนบริหารศาสตร์. ปีที่ 16 ฉบับ
ที่ 3 (กรกฎาคม 2519), หน้า 385 - 413.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม
แห่งชาติ. ฉบับที่ 4 พ.ศ. 2520 - 2524.

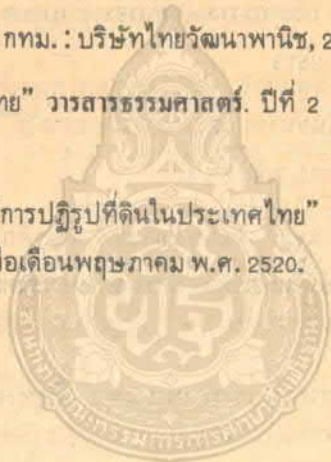
สำนักงานเขาวชนแห่งชาติ สำนักงานรัฐมนตรี. ข้อเท็จจริง และตัวเลขที่สำคัญเกี่ยวกับเขาวชนของประเทศไทย.
กทม. : โรงพิมพ์สำนักงานรัฐมนตรี, 2517.

อภิชาติ ธีรธำรง, พลโท. ความมั่นคงของชาติ. เอกสารการประกอบคำบรรยายที่ โรงเรียนสงครามจิตวิทยา, เมื่อเดือน
พฤษภาคม 2520.

อรุณ สุวรรณบุบผา. หลักอาชญวิทยา. กทม. : บริษัทไทยวัฒนาพานิช, 2518.

อดุล วิเชียรเจริญ. "ค่านิยมในสังคมไทย" วารสารธรรมศาสตร์. ปีที่ 2 เล่มที่ 1 (มิถุนายน - ตุลาคม 2515), หน้า
138 - 164.

เอกสารประกอบการสัมมนา. เรื่อง "การปฏิรูปที่ดินในประเทศไทย" ซึ่งจัดขึ้นโดยคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, เมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2520.

- Clarke, John I. *Population Geography*. Oxford : Pergamon Press, 1965.
- Clinard, Marshall B. *Slums and Community Development*. New York : Free Press, 1966.
- Craig, Donald W. "Strikes and Lockouts", *Encyclopedia Americana Volume 25, (1963)*, pp. 735-737.
- Ehrlich, Paul R. and Anne H. and Ehrlich, *Population Resources Environment*. San Francisco : W. H. Freeman and Company, 1972.
- Glatt, Max M., and David J. Pittman, *The Drug Scene in Great Britain*. London : Edward Arnold Publishers, Ltd., 1969.
- Grant, Mickle D., "Traffic and Traffic Control", *The Encyclopedia Americana Vol. 26 (1963)*, pp. 755-759.
- Gunnar Myrdal, *The Challenge of World Poverty*. New York : Random House Inc., 1970.
- Horton, Paul B. and Gerald R. Leslie, *The Sociology of Social Problems*. New York : Appleton Century - Crafts, 1970.
- Jones, Gavin W., "Educational Planning and Population Growth" in Warren C. Robinson (ed.) *Educational and Development Planning*. New York, N.Y. : The Population Council, 1975.
- Manpower Planning Division, NEDB. *Population Growth in Thailand* Bangkok : The Co-operative Marketing and Purchasing Federation of Thailand Ltd., Printing Press Department, 1972.
- Merton, Robert K., and Robert Nisbet, *Contemporary Social Problems*. New York : Harcourt Brace Jovanovich, Inc., 1971.
- Myrdal, Gunnar, *The Challenge of World Poverty*. New York : Random House Inc., 1970.
- Pepper, Stephen, *The Sources of Value*. Berkeley : University of California Press, 1958.
- Petersen, William, "A General Typology of Migration", in Clifford J. Jansen (ed.) *Readings in the Sociology of Migration*. London : Pergamon Press, 1970.
- Petersen, William, cited in Kenneth Kammeyer's Book : *An Introduction to Population*. San Francisco : Chandler Publishing Company, 1971.
- Quinney, Richard, "Crime : Phenomenon, Problem, and Subject of Study", in Erwin O. Smigel (ed.), *Handbook on the Study of Social Problems*. Chicago : Rand McNally & Company, 1971.
- United Nations, *United Nations and the Fight Against Drug Abuse*. United Nations Publications, 1972.
- World Bank, *Environment and Development*. World Bank Publication, June 1975.

พิมพ์ที่โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว

นายถาวร สติรกุล ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา

๘ สิงหาคม ๒๕๒๓

เลขที่

๐๐๐๐๐